

20
Diss.

183

C 2
2

2° July 183.

2° July 183.

2° July 183.

2° July 183.

2° Jij. 183.

FORUM COMITENS

EX MINISTRO JURE SECTO RALUS RALUS

AND CLOROS AUGUSTUS

SEVENASSIME MC KEENEY DISTIME

2nd Rome Imp

P R I N C I P I S

ALEXANDRI

SIGISMUNDI

EPISCOPUS AUGUSTUS COMITIS PATINUS

18th 18th

Concilio & Auditorio Joannis F. Joannis

Indice

In Catholica C. Catholica Catholica Catholica

IOANNE FRANCISCO

PHILIPPO FRATE FRATRO

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd 3rd

3rd

FORUM COMPETENS

QVÆSTIONIBVS

EX UNIVERSO JURE SELECTIS ILLUSTRATUM

ET

SUB GLORIOSIS AUSPICIIS

SERENISSIMI AC REVERENDISSIMI

Sac: Rom: Imp:

PRINCIPIS

ALEXANDRI

SIGISMUNDI

EPISCOPI AUGUSTANI, COMITIS PALATINI

RHENI &c. &c.

Consensu & Auctoritate Inclytæ Facultatis

Juridicæ

In Catholica & Celeberrima Universitate Ingolstadiana

A

JOANNE FRANCISCO

ET

PHILIPPO ERNESTO ERHARDO

S. R. I. Comitibus de & in Lerchenfeld, in Köfering, Göblkoven,

Luckenpoint, & Dominio Schönberg

Publicæ Disputationi subiectum

PRÆSIDE

P. MELCHIORE FRIDERICH, S. J.

SS. Canonum Professore.

In Auditorio Canonistarum horis ante & pomeridianis 23. Julij.

ANNO M. DCC. VIII.

Cum Facultate Superiorum.

INGOLSTADII,

Typis Thomæ Graß, Typographi Academici.

FOR THE
REVEREND
PRINCE
AND
DOMINO

ALEXANDRO
SIGISMUNDO

AUGUSTANO EPISCOPO
COMITI PALATINO RHENI, BAVARIAE,
ILLIE, CLIVIE, MONTIUM DUCI, VIDENTIAE,
SPONHEIMII, MARCHIE, RAVENSBURGI, ET
MASSIE, COMITI DOMINUM RAVENSBURGI.

PRINCIPIS, AC DOMINI
CLEMENTISSIMO

JOHANNI FRANGISCO
PHILIPPO ERNESTO FRHARDO

S. R. I. Comburgae & in Reichensfeld, in Kolzing, Gölkeoven,
Luchthofen, & Domine, Coburg.

Episcopo, Ducum, Principum, Comitum, Baronum, &
Nobilium, & in Reichensfeld, in Kolzing, Gölkeoven,
Luchthofen, & Domine, Coburg.

In Reichensfeld, in Kolzing, Gölkeoven,
Luchthofen, & Domine, Coburg.

SERENISSIMO
ET
REVERENDISSIMO
PRINCIPI
AC
DOMINO, DOMINO
ALEXANDRO
SIGISMUNDO
AUGUSTANO EPISCOPO
COMITI PALATINO RHENI, BAVARIÆ,
JULIÆ, CLIVIÆ, MONTIUM DUCI, VELDENTIÆ,
SPONHEMII, MARCHIÆ, RAVENSPURGI, ET
MERSIÆ, COMITI, DOMINO IN RAVENSTEIN, &c. &c.
PRINCIPI, AC DOMINO SUO
CLEMENTISSIMO.

*Uod olim inter docta Poëtarum deliria de Hyperionio juvene somniavit Antiquitas, figmen-
torum ingeniosa parens; id hodie è fabula in historiam videtur migrare. Cum Phaëton, pa-
terna in regia, ad scintillantem mille pyropis Phœbi imperantis thronum timido immineret
pede, tanta repente radiorum copia eundem inundabat; ut immenso in lumine propemodum
mergeretur, integro flammarum in diluvio naufragus: nec enim, cavit Poëta, propio-
ra ferebat lumina. quid quod, priusquam Natum suavissimum suavioze amplexu strin-*

geret Genitor,

- - - - - circum caput omne micantes
deposuit radios, propriisque accedere iussit:

*tantus erat splendor, tanta Solis coruscantis fulgura. Id ipsum & nobis accidit. Stamus, ita si loqui liceat,
etiamnum in atrio, atque, dum & munus hoc exiguum, & nosmetipsos ante pedes clementissimos prosterne-
re meditamur, hoc unum tuo nos à conspectu arcet, quod metu baud vano palpitemus anxij ne ferendo
Frontis Serenissimæ jubari ut maximè impares, nimirumque debiles oculos avertere cogamur; ipsa, quæ re-
lucet, oppressi à gloria. tantum in Te Solis instar est. Aquila sit, qui vultus tui sacram majestatem irretor-*

tis contemplari oculis auit. In oris augusti formam nitidissimam obtutum qui vis vertere, fixum tenere vix ullus poterit; nisi ipsa à luce excæcari velit.

Ex altera verò parte Abderitano sit stolidior, tua quem Comitas lateat, quâ ad Te accedentes amplecti amas; tum sanè maximus, cum Te ipso minor, depositis quasi radijs, adgeniculantium & vota audis, & impleas desideria, Majestatem juxta, & Amorem una in sede doctus conjungere. Patere proin, in genua provoluti, pio manus sacras veneremur osculo, unaque hoc nostrum quale quale hausta doctrinæ Testimonium eâ, quâ par est, animi demissione deponamus. De Libri splendore non est, quod sumus solliciti; cum tûum ipsa in fronte Nomen referat, vel ideò tot radijs clarum, quot distinctum literis; cum ipsa re tanti Nominis mensuram impleas, verè novus non bellicis quidem facinoribus, sed heroicis virtutibus; non parvo corpore, sed maximo tamen animo ALEXANDER.

Quamquam ad extollenda in Te decora quid opus, ut inutili metamorphosi emendicatum Macedonis iubar hic transferamus; cum alios Duces, eosque longè celeberrimos, invidendo populorum omnium applausu, Rudolphina Domus & videre in se, & mirari meritò possit, qui tibi principem sanguinem, cum sanguine virtutem, cum virtute quid non denique gloriosi instillarunt. Superi! quæ Orbis antiquioris viva prodigia, quæ virtutum animata simulacra vetusto splendore nostros hebetarent oculos; si tot retrò sæculis natos; denatosque, quos Germania universa viros obstupuit, mundo ereptos incredibili luctu in tumbam usque prosecuta est, Palatinos Principes, regali velut in aula suo quemque ordine positos, intueri concederetur! Enimverò quis ex avito hoc tantorum Heroum catu palmam ante alios naturæ, gratiæque donis ferat, ne suo quidem Paris judicio deciderit. Hic RUDOLPHUS, si nullo foret alio, hoc solo gloriosissimus, omniumque annalium nunquam interituris elogijs celebrandus; quod prima Palatinæ stirpis semina jecerit, tantis, quæ omnis modo obstupescit Europa, incrementis aucta. Hic RUPERTUS, pleno velut alveo profusus in se dotibus adeò à cælo instructus; ut in ipsa jam vitæ aurora nemo non Augustæ Principis fronti insculptum legeret, non tam quâ sit origine, quàm quæ ad munia natus: quemque tum demum debito tantis meritis præmio remunerari visus est Orbis, cum Augustum Romani Imperatoris Sceptrum tenere jussit, toti mundo, imò & pluribus, si suo prodirent e nihilo, regendis parem futurum. Hic STEPHANUS maximi Imperatoris non minor filius, relictisque à Parente, hæreditario ceu jure, virtutibus ditissimus. Hic FRIDERICUS QUINTUS, omnium Historicorum memores calamos, cedrumque immortalem vel inde meritis, quod mirabili conubio geminas virtutes, easque nobilissimas maritarit, doctus & fortia agere, & pati dura; quo Lydio lapide principes Natura animas vili à plebe segregat. Hic CAROLUS LUDOVICUS inter Sapientissimos facile ævi sui Principes numeratus: quem mors incauta in ipso Haidelbergam itinere demersit, grande commissura piaculum, nisi mortalitate exemptum immortalitati, cui soli tanta virtus debebatur, transcripsisset. Hic LUDOVICUS, NIGER is quidem cognominatus, unanimi tamen omnium Bonorum consensu albo dignissimus calculo. Hic PHILIPPUS LUDOVICUS, quem si Serenissimæ Neoburgicæ Tuæ Familiæ Protoparentem nominamus, omnia diximus: maxima quippe laudum præclarissimarum decora hoc uno in titulo Germania suspicit; ut eidem sanè vel ideò addi nil posse arbitretur amplius; cum omnium posterorum encomia, quæ innumera sunt, suum meritò in fontem, ceu flumina in mare, derivanda existimet. Hic CHRISTIANUS AUGUSTUS, tot virtutum id ea, quot quantarumque Natura juxta, ac industria humana & capax, & avida esse possit. Hic WOLFGANGUS WILHELMUS avus tuus, Superi, quantum Nomen! In hujus solius sinum, quæcunque divisa per cæteros distribuerunt, collecta dona velut in secundum Copiæ cornu includere voluisse, credi possent Charites, nisi gloriosissimi Avi vestigijs gloriosior Parens tuus insitisset; in quo totus, quâ latè patet, Palatinus longum Virtutum omnium catalogum legere potuit: quod reprehenderet, invenit nihil. Cessate Veterum superba monumenta, Fastique, vestris pro Ducibus perorare, atque patrata quâ domi, quâ belli facinora ambitioso colore posteritati nimium credula depingere: discere potuissent hoc à Principe, qui alios docuere; discipuli forent, qui caterorum Magistri extitere, antiqui Catores. Miram in coercendis subditis, in regendis provincijs, in legibus ferendis, stabiliendis juribus, imperijs distribuendis, reisque castigandis prudentiam, haud opus erat ab evolutis anxie libris emendicare. qui PHILIPPUM WILHELMUM viderat, virum Prudentiæ hujus speculum intuitus erat. Iacet etiamnum plurimorum, qui satis ejusdem superfuere, pectoribus immersa altissima opinio, quam de rara in dandis consilijs, gerendis negotijs, bonoque publico promovendo perspicacia, ingenij, judicii acutissima acie, conceperant. Celebratur omnium Bonorum linguis, vocibusque sublimis ad ardua quæque animus. Resonat denique pleno velut choro Virtutum omnium concentus pulcherrimus, quæ toto latè Romano Imperio harmoniam non nisi suavisissimam instruxere. Quid pluribus? Eum in Serenissimo Electore Germania Virum & natâ, & admirata fuit; ut anterior ætas vix parem prudentiâ tulerit, posterior felicissimam se arbitratura sit, æqualem tanto Heroi si ferre poterit. In PHILIPPO WILHELMO Imperij columna cecidit, quam facundâ eloquentiâ suâ à ruinis secutorum temporum vindicare qui volet, Tullius sit oportet, majestati materiæ haud dubiè cateroquin succubiturus. Et nos proinde tam Sacros Manes silentio potius venerabimur, quàm ut sparsis, sed minimè aptis, verborum floribus tumbam coronemus. Suis satis in posteris vivit, cujus propagatam quaquaversum Serenissimam Stirpem, utut nobis tacentibus, totus Orbis loquitur, orator edo facundior, quò amplior; edo pretiosior, quò minus à veritate alienus: verbo, testis omni exceptione major. Gloriatur etiamnum Lusitania, Palatinæ se Domui sua incrementa debere. Tantam esse decuit, ut etiam alijs sufficeret. Augusta nimium Germania Augustæ huic Stirpi suerâs: ultra tuos limites, finesque extendit ramos. Felices subditi, quos Arboris hujus umbra tegit! tantis terrarum spatiis cum diffundat frondes, non est, quod metuat: infesti à Solis spiculis securi quiescite. Nosti & tu Polonia, quàm gravi debito Palatinæ sis obærata; quando ex hujus manibus nobilissimum accepisti Cymelium, maximi Regis magno Filio desponsandum. Nimirum Regum quæ fuit filia, avita Rudolphinorum Familia, non nisi Reginarum Mater esse debuit: Reges etiam, ac Cæsares suis Orbi datura temporibus.

Con-

Conquereretur hic merito jure Italia, si non & sibi in tam frequenti testium applausu locus fieret, descendique copia, quam insolitus Parmam, atque Florentiam, quamque novus splendor Gentilitium Hetruria scutum illustraverit; cum Auspiciatissimo Hymenaeo Serenissimi Electoris, Fratrisque TUIO ANNIS WILHELM, atque ANNÆ ALOYSIÆ Cosmi Tertij, Magni Hetruriae Ducis, Filiae (quos ut rebus, spebusque nostris Caelum propitium in seram usque aetatem non tam canescere, quam florere faciat, & subditus Rhemus, & undis vectigalis Danubius tot votis desiderant, quot diffluunt guttis) totique hodie Europæ, si ita fas sit dicere, adoratam stirpem affinem sibi reddere, faventibus Superis, licuit. Ita nempe sidera, clarioribus si radiis accendi cupiunt, Soli se, à quo lucem mutuuntur, propinquiora optant. Gratuletur Hetruriae, quisquis Italiam amat; quod eos sibi Principes arctissimo colligavit foedere, à quorum ore, nutuque illæ dependent gentes, quæ timere haud didicerunt, nisi tum demum, cum fractus illabatur orbis.

Prodeat & ipsa in theatrum Hispania, cui haud aliam, quam Rheno-Palatina è propagine Reginam, MARIAM ANNAM, destinârunt fata: ut nulla scilicet mundi plaga tantæ Gentis vel aspectum fugeret, vel imperia declinaret. Deum Immortalem! quantam nominabimus Serenissimam Palatinorum Domum, quæ utramque aded ad domum Solis jam sceptrâ porrigit: quæ ibi oritur, ubi Sol occidit. Surgat jam melior è tumulo Atlas, atque non lovis alicujus malè fabricato palatio, stellataque Deorum patria, sed huic Maxima Domui supponat humeros: experiatur vires: si hic non sudet, Deum credam. At nempe non Atlas, vanusve Hercules: solum portandæ huic molî Tempus sufficiet: solum Tempus hanc ferre Domum poterit; quandoquidem sola hæc Domus, ominari si liceat, aetatem feret, duratura in ævum. Si post seculorum lapsus suum tandem omnia in nihilum, chaosque pristinum abeant; tum demum ruinam metuite, non nisi cadente cum tempore concidet.

Succumbimus enim verò, & hebetato visu fessos claudere oculos cogimur, dum uno velut obtutu sese Regna, Provinciæ, Terræque integris marium anfractibus hinc divise, avulsaque offerunt; ubi Serenissimi bujus Stemmatibus surculi virent, & ætate, & omnium donorum cumulo florentissimi. Certare de ambitu, honoræque poterunt Polonia, Italia, Lusitania, remotissimæque Hispania, imò & Palatinatus ipse: Austria præmium feret, palmam reportabit. Palatina è Gente Imperatrix Augustissima Superis placuit. Hic gloria meta. Altiùs ascendere qui cupiet, homines superet, mortaliumque se genere Superiorem faciat, necesse est: non plus ultra! Novum naturæ miraculum! Romana Aquila vel pari volatu Solem sequitur, vel antevertit, cum Phœbo oriente oritur: non occidit cum occidente: utrique penè Orbi imperat. Timorem ponite meticulosi; quotquot secutura Augustissima de prole desperatis. Homines cum sitis, humano rem oculo consideratis: altiora Cæli condit diptera. Nestoreos qui annos sibi vendicabit, videbit Austriam in orbe ultimam. Futuris præludunt præsentia. Regna, Provinciæ, urbes, populi, flumina, maria, castella, oppida, arces, & quidquid terræ latissimo gremio Europa complectitur, Delphico velut è tripode hoc præsagium loquuntur. Venerari hanc stirpem qui nolet, timeat: non obscurior elucebit è timore Majestas; quam ex honore Gloria. Hæc tamen Augustissima Domus, quanta quanta sit, esse tanta vel noluit, vel satis obsistentibus, non potuit; quin cum Tua, Princeps, Stirpe, maritali sociaretur vinculo. Longam æternitatem generis utrique destinavit Deus: quippe quæ non interrupto dudum ordine jam in Parentibus suis nascituræ posteritatis fundamenta posuere.

Quid quod neque desunt, qui Ceras ab ipso etiam S. Carolo Magno per Luitpoldum Arnulphumque in Bavaricam Domum, atque hinc in Tuam deducendas existiment, Gloria tantò longius in ævum abitura, quanto antiquior hæc stirps florere capit. Adeo profundas agere radices debuerat, quò altiùs comas erigeret stemmatis aviti arbor floridissima: è qua quot folia, tot quasi Palatina Numina, rigante cælo, Deo incrementum dante, felicissimè progerminârunt. Hæc famosa illa, & Poëtarum Laureatæ Reipublicæ decantatissima arbor; ubi ramo avulso uno non defecerat alter, semper aureus. Nempe non nisi æternos esse decet, qui virtutem post funera rediuviam relinquunt, veriores Germani Orbis Phœnices. Immortales dicantur, qui, cum vitæ mortalis affecti tædio se mundo subtraxere, suis saltem in posteris etiamnum in Orbe circumeunt, ut ut tumbis inclusi. Id unum dolendum, quod non & Germaniæ sui nascuntur Virgilij, qui tantorum Principum ornamenta singula æternitati canant, tum demum Aoniam ex æquo Laurum mercaturi, cum Laureatam tot Vidorum vitam metris poëticis, ceu immortalitatis ferto, suos flores illigarent. Sed nempe ad considerandos tot præstantissimorum Heroum vultus audacibus nimium alis qui se ambiat attollere, non nisi Icarus erit: hoc saltem uno felix, quod gloriosè intereat, ab ipso splendore victus. Tantorum Ducum effigiem artifice dextra adumbrare qui desiderat, Apellem suo è sepulchro suscitatum in vitam revocet: imperitior penicillus bisce formis, coloribusque indignus erit: umbram pinget.

Atque ab his talibus, tantisque Proavis, solo suo jam Nomine nescio quid sacri spirantibus, sanguinem unâ, & vitam Te derivare, quid est, nisi quod ipsum Cælum supra communem mortalium statum studiosè te evehere, atque in terris etiamnum propinquior sibi reddere quodammodo laboraverit: ipsâ aded Naturâ ameno certamine in Te dotibus omnibus exornando, atque ad summa quæque efformando, ita cum Gratia dimicante; problema ut sit, utra alteri palmam cesserit. Certè, quantumvis omnia retrò stirpis Tuæ sidera, mortuali modò involuta peplo, sacrisque in tumbis quiescentia, silenti vestigio, reverentique silentio præteriremus, sola Serenissima Parens ELISABETHA AMELIA, (cui immortalē in terris vitam & precaremur, & ominaremur; nisi hominem sciremus) omnium decorum compendium, & facere Te, & esse Tibi potuit, ipsâ profecto Felicitate si non felicior, certè non minus felix, dum septenos stupente Orbe, Germania plaudente, annuentibus Superis, Natos Principes, fortunato partu mundo indulgit: quos si septenos Cæli Palatini Planetas nominemus, ne indignare, si, aliâ cæteris Serenissimis Fratribus statione relicta, in Solis clarissimum te thronum collocemus: non aptior tantis virtutibus sedes. Posuit cæca antiquitas in Deorum subsellis Alcidem suum, quod labanti Atlantis senio in ferendo cælorum pondere succollaverit: tali Deo non aliud cælum, tali cælo non aliud conveniebat Deus. Divorum aureum torquem Persei cujusdam collo inje-

cit, quòd centum anguibus terribilem Medusam fregerit. Sexcentos alios sine nomine Deos Superum Catalogo inseruit, immiscuitque, qui vel regio in terris diademate illustres, vel arte aut Marte supra vulgus felibus alis evolarunt. Si virtus, levisque natura leviores dotes tam facili pretio ex Veterum sententia divinitatem mercabantur, nã Tu sanè, modò illis temporibus Te fata indulgissent, in Deorum senatum communi omnium populorum suffragio admissus fuisses, publica apotheosi donatus. Emineret fortasse nunc Tua ipsius imago, solido sculpta è marmore, ubi Apollinis muta effigies Delphico in delubro vana fundit oracula. Thure coletur gentium cultui exposita SIGISMUNDI ALEXANDRI statua, ubi Macedonis Alexandri inanis, vacuusque sine Numine truncus vota supplicum emendicat, sed non sentit: preces postulat, sed non audit, Numen sine vita, corpus sine spiritu, ligneus Deus. At verò sanctiori Te dignitati, meliorique cultui cælum reservavit: dum inter Romanæ Ecclesiæ Sacerrima collocavit Lumina. Mitrà donari decebat tam benè de Superis meritam probitatem. Hos hausta materno cum lacte Virtuti honores adscribe: HINC SORS TUA. Cui pastorale Pedum lubentius in manus darent Cœlites, quàm illi, qui, dum summos dignitatum gradus non minùs expectare poterat, quàm debebat sperare, Divino se totum devovit servitio, omnibus, quos secularis fastus vel ambizioso ingenio potest excogitare, vel manu solet prodiga offerre, honoribus, deliciisque majori? Populos, provinciasque gloriosis moderari habenis cum posses, animarum curæ sollicitus invigilabas, felix pastor, quia Christi æmulus. Displicebant Martis triumphantis arma, ut nobiliores de Te ipso triumphos ferres, victor tantò gloriosior, quanto

Fortior est qui se, quàm qui fortissima vincit Mænia.

Terrenos sprevisi exercitus, ut conjurati citius Divi in classica venirent. Fugiebas arma; ut facilius cælum expugnares.

Quid multis? animabus Te Divina destinabat Providentia: invadebat sæculo: quæ, utut plurima dederit hætenus, PLURA DABIT. Sint mundo urbes, sint urbibus mænia, sint mænibus valla, sint vallis milites, à quibus defendantur hostili secunda ab impetu. Sint regibus diademata, diadematis gemmæ, suum gemmis pretium. Mundana hæc sunt monilia: hæc terræ munera: hæc Orbis opes. Plura si à mundo exigas; invenies pauperem. Huc se Naturæ divitiæ diffundunt, extendunt vires: ad auri, lapillorumque splendorem si ascenderit: apicem attingit.

Majora Cælum ijs, quos amat, donat. Te superi æstimant: hinc animas Subicere, daturi aliud, si pretiosius quid æternis in thesauris, creatisque gazis possiderent. Totus licet lanci incumbat Orbis; una præponderabit anima, & trutinam tantum deprimet, quantum ipsa super terrena omnia est elevata. Iovis se filium arroganti mendacio Pellæus jactaverat juvenis, ubi victricibus Macedonum armis potestas Orientis occidit: utut manante ex plaga sanguine sese hominem erubuerit. Tanti fecerat, terræ glebæ imperare potuisse. Communi mortalium sorte sese exemerunt Romana belli Fulmina, cum calcatis hostibus, profligatis exercitibus, urbibus, regnisque jugo alligatis, inter applaudentis urbis tripudia Capitolium subiere. Græcia Deorum vix non se patriam somniabat, quòd Epaminondam, Themistoclem, milleque alios Duces, toties propè victores, quoties in aciem descenderent, Orbi genuerit: quantumvis omnis eorum victoria, atque Imperium solius Græciæ finibus, probè quàm modicis, sese includeret. Si adeò ad ipsa usque sidera Imperatorum terrestrium pompa, decus, fama ac gloria evolat, non nisi solius Cæli nubibus abscondenda: immortalem Deum! qualem, quantumque illum compellabimus, cujus nutui providum Numen nobilissimas mortalium animas subdidit, cum quarum vel unica in comparisonem venire si cupiat, TOTUS NON SUFFICIT ORBIS. Dum Augustanum igitur Ovile Tuæ commissum curæ consideras, en! quàm Cælo sis in amoribus, honoribusque. Habes & Tu, quod tibi gratuleris Augustana Ecclesia, tradito sacro annulo propemodum Regina facta: nam PRINCEPEM SPONSUM accepisti. Tu si ardentem in Superos pietatem, nullo fræno coercendum zelum, miram Parentis in subditos Clementiam, aliorumque cælestium donorum illustre consortium in Sponso tuo tot encomiis novis, quot vocibus deprædicas, facilem apud omnes fidem reperies: novimus quippe, expertam te loqui, domestico, quotidianoque exemplo edoctam. Utinam Europæ toti insolita illa, piæque voluptate frui vel ad horæ spatium concederetur, quâ intuentium non minùs oculos, quàm animos, toties soles perfundere, Princeps Serenissime, quoties in publica Dei domo rem Divinam facis, verè non nisi divina spirans ad aram Pontifex. Superi! quis vultus ardor igneus! quæ sacra frontis amabilis gratia! quæ suavis in gestu, sitique corporis majestas! quæ majestati mixta modestia! quis in omni ritu, actioneque decor! Saxeus est, cujus cordi marmoreo faces non injicit tanta in cælesti hoc Sacrificio animi ardentis vis. Huc mentes, huc corda gelida, in quibus Divinorum amor vel intepuit, vel turpi frigore omnino fuit emortuus. Hic si Prometheus verior vestras non accendat animas, peristis. Habetis hic speculum, in quo absolutam vitæ normam intueri si lubet, licet. Verùm quid frustra in depingendis innumeris virtutibus Tuis desudamus? sat novit Orbis, quàm alta omnium animis insideat de Te existimatio. Scimus exestuantem Religionis Romanæ flammam illustrandique Divini cultus flagrantia desideria. Quibus in tuorum cordibus eum in Te amorem excitasti, quem sentire quidem possunt, explicare nunquam poterunt.

Documento sit communis nuper tristitia, quæ fatali, quem metuebamus, mortis ictu in nos derivata, clientum tuorum corpora suis propè spiritibus destituit. Frustra inclamabamus crudæ nimium mortis pietatem: verùm auribus carebat, quibus vota exciperet. Prædo est, eò pronior in rapinam, quò præda illustrior. Angustis nimirum hisce temporibus ut nulla malorum deesset facies, Te deesse volebat: benè gnara, Tu si adsis, ærumarum omnium levamen præsto esse. Ipsi adeò falcem jam penè in messem stringebant Cœlites, nam charam sibi spicam, florida licet ætate, Cælo maturam viderant. Invidere Te nobis velle videbantur Divi, si invidiâ tangi possent. Prævaluere tamen ovicularum tuarum balatus innocentissimi: quibus, dum Pastore se orbandas amicè conquerebantur, benignum Numen suas facile in partes traxere. Piaculum quis diceret, si Stella tam clara adeò repentinâ mortis nube tegetetur. Diutius luceat, ut exempli sui radiis ad justitiam erudiat

diat multos. Quis non lugeret, tanti, tamque boni odoris Rosam in ipso vitæ meridie emarcidam occidere. Eat nunc Mors decepta, & suam potentiam jactitet. Aggredi Te, at sternere minimè potuit: invenit fortio-rem. Telum, quod in Te torquebat, non nisi hebetatum retulit, illustre scilicet, si Superis placet, victoriæ sig- num. Ominari hinc licet, non redituram tam facilè. Ignorabat imperita Christi Domini promissum, longio- rem vitæ periodum illis polliciti Filiis, quibus parentes cordi sunt. Quo de cultu haud est, cur inutili ambage verba misceamus. Novit Germanus Orbis, loquiturque, quo amoris, officiorumque genere Serenissimam Pa- rentem Tuam constantissimè prosequaris, verè filius tanta parente dignus. Hinc diuturna vita: hinc Nestorei anni.

Verum filium perdimus infelices Thesei, si in Laudum Tuarum latissimum Labyrinthum nos altius immit- tamus. Cicerones non sumus, qui decora tua omnia facundo despumemus flumine. Neque hoc sanè animo Tuos ad pedes nos demisimus, ut extemporali suadâ panegyrim texeremus. Alij horum temporum Demostenes hunc sibi honorem vendicent. Nos balbutienti linguæ digitum decet imponere, vel excutere calamum. Id unum precamur: dignare hæc nostra in Te studia æqui bonique facere, Familiæque nostræ, uti hætenus consueveras clementissimè, benignos posthac quoque oculos indulgere. Tua securis sub umbra quiescere liceat. Sic exantla- tos utroque in lure labores solabimur. Nos verò si nimia, qua Theses hæc publicas Tuo in sinu deponere, tantæque sub tutela defendere aggressi sumus, temeritate in bonitatem Tuam deliquimus, nostro in te affectui, animoque hoc totum adscribe nefas, memor illius: Quæcunque peccat, semper est insons amor. Deus Te, SERENISSIME AC REVERENDISSIME PRINCEPS ALEXANDER SIGISMUNDE COMES PALATINE RHENI &c. &c. stirpe, uti tot retrò annis florentissi- mæ, ita pariter (si quidem desiderijs nostris Superi velificentur, ac publica omnium vota auguria dici possint) non ante ultimum conflagraturi Orbis excidium suis floribus cariturâ: Avorum, & Atavorum Gloriâ, com- munibus Europæ Principes tantos suo jure æstimantis, admirantisque applausibus nunquam non celebratâ: Progenitorum sublimi potentia, potentissima Felicitate, felicissimâ Constantiâ: Fratrum in belli, pacisque gestis negotiis Fortitudine: Sororum, quâ Naturæ, quâ Gratia dotibus omnem longè invidiam superantium, rara virtute: Tuismet propriis, iisque numero innumeris, animi juxta, ac corporis donis: Magnanimitate Regibus pari: generosâ adversorum tolerantia, omniumque ærumnarum contemptu pulcherrimo: stupendâ, Episco- pali in functione, Majestate, ac Decore: animarum, divinæque gloriæ constanti zelo: Clementiâ, atque Comitæ erga ultimæ etiam sortis homines mirè amabili, ac concatenata denique aureo in Te vinculo Virtu- tum omnium Societate mille myriadam memoriam promerita: Princeps verè Magne, ac numeris omni- tus absolute. Deus Te, inquam, & Ecclesiæ Tuæ, & bono publico, & toti Germaniæ, Nobisque maximè, quàm diutissimè incolumem servet.

Ita volumus

SERENITATIS TUÆ REVEREN- DISSIMÆ

Clientes infimi

IOANNES FRANCISUS,
&
PHILIPPUS ERNESTUS ERHARDUS
Comites de & in Lerchenfeld,

APPROBATIO THEOLOGICA.

Competit equidem in Foro litterario veritati illustratae Selecta quaedam prerogativa ut, quemadmodum Sceptra, & Coronae cum Legibus, & Sanctionibus suis sacros Canones non dedignantur, sic quoque prae reliquis eam sub sua foveant authoritate, tutela, & defensione. Sacratissimi Ecclesiarum Praesules pallio obtegunt acrius impugnatam. Sub Mitra (sicut olim Nehemias ignem sanctum) illius famam recondunt, & contutantur calumnijs affectam. Ab Adversariorum invasionibus, pugnis, & laborum pondere non nihil defatigatam, & linquentem pedo erigunt, fulciuntque. Sub his gloriosis Auspicijs in aprium egreditur elegantissimus iste Juridicae Veritatis apparatus, quem auri ex felicissima sublimis ingenij vena protuberantes flores mirè exornant: gravissima copioso numero adductorum Doctorum authoritas eximie corroborat: rationum momenta, ingenij acumen, judicij gravitas, eruditionis, & doctrinae soliditas, nec non & grata cum exquisita methodo brevitatis omnibus, quorum desideria in hanc Scientiam feruntur, tanquam apprimè utilem magnoperè commendant. Perspicax Aquila, cujus natura est, ad alta semper, & usque Solis viciniam tendendo, in radiorum effluvio oculorum aciem vegetare, omnia sui generis altitia provocat ad volandum. Sola Alauda incampo omnium excitatior, & alacrior viam provocantis imitatura, alarum remigio sic in sublimia se efferre solet, ut hominum oculos nonnunquam subterfugiat, semper læta, & de facilitate sui conatus dulci modulamine gloriabunda. Duplici & Theologica, & Juridica laurea redimito Adm. Rev. & Clarissimo hujus Operis Praesidi, cujus Consilia magni Soles per regiones penes se esse volunt, aquilae encomium nemo invidet. Is provocatos ad sacrae Scientiae volatum, & conatum duos Illustrissimos Comites tanquam suavissonas in campo alaudas (quas & Gentilitia Ipsorum Insignia referunt) hujus videlicet operis generosissimos Propugnatores, omnis generis virtutum decore, perspicaci ingenio, & quidquid Illustrissimae Prosapiae ornamento esse possit, abundè instructos, & ornatos, ad sublimia, sequaces sibi gratulatur, dignosque arbitratur, qui magno istius Solis, cujus vel etiam effigies coruscans, splendore suo volumen hoc maximè illustrat, propius in conspectum veniant, dedicando eidem suavissimum hunc Sacrorum Canonum concentum, testatūque faciendo, se in sublimia feliciter ursisse laborem. Dignissimum igitur hunc de Foro Competenti Tractatum censeo, ut non modò publicam lucem aspiciat, sed & ipsum Serenissimum Solem. Ingolstadij 16. Julij 1708.

JOANNES JACOBUS STUBER, SS. Theologiae Doctor, Protonotarius Apostolicus, Sac. Caesar: Majestatis, & Reverendissimorum ac Celsissimorum Sac. Rom. Imp. Principum, & Episcoporum, Eystettensis, & Frisingensis Consiliarius, Sac. Scripturae Professor Ordinarius, Insignis Ecclesiae Collegatae ad S. Andream Frisingae Canonicus, & ad Divi Mauritij Ingolstadij Parochus, p. t. Facultatis Theologicae Decanus.

APPROBATIO JURIDICA.

Praesens disputatio de Foro Competente singulari Ingenio & Industria doctissimè conscripta, sicut est se ipsa authore suo dignissima, ita, dum simul plurimas ex Universo Jure conjunctas quaestiones complectitur, copiosum praebet argumentum, in quo tam qui occupantur in oppugnando, quàm defendendo, possint Jurisprudentiae suae vires experiri: certè Illustris Domini Pugiles ad perpetuum Familiae suae ornamentum, ratione eximia suae eruditionis, quam in privatis Collegijs Codicis etiam mihi hoc anno Scholastico abundè testati sunt, non alio potius loco & foro conveniuntur, vicissimque alios conveniunt quoad competentes tam praclaris studijs honores publicos & Academicos applausus.

Ita censet

CHRISTOPHORUS de CHLINGENSPERG, ab & in Stauffenbuech J. U. Doctor, Sacrae Caesaræ Majestatis Consiliarius, Codicis & Juris Publici Professor Ordinarius, in Oetting & Stambamb Praefectus, Inlyti Collegij Juridici p. t. Decanus.

PARS I.

De Foro Competente in genere.

CAPUT I.

De Fori Competentis natura & multiplici specie.

§. I.

Fori Etymologia & Descriptio.

SUMMARIUM.

1. Fori Nomenclatura.
2. Forum quandoque pro loco litium exercendarum.
3. Quandoque pro iudicio & jurisdictione sumitur.
4. Fori simpliciter dicti, & Fori Competentis discrimen.
5. Fori Competentis descriptio.

Forum, sive à ferendo derivetur, ut vult Varro L. 4. de Ling. Latin. sive à fando, sive à Foroneo Rege, qui primus leges apud Græcos & iudicia instituisse dicitur, ut Isidorus ait c. *forum* 10. de V. S. Forum, inquam, sex modis intelligitur (ut ait Festus V. *forum*) primò negotiationis locus, ut forum Flavinium, forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea fora instituenda curarunt. quod etiam locis privatis & vicijs (alias vicis) fieri solet. Secundo in quo iudicia fieri, cum populo agi, & conciones haberi solent. Tertiò cum is, qui provincia præest, forum agere dicitur, cum civitates vocat, & de controversiis eorum cognoscit. Quarto cum id forum appellabant antiqui, quod nunc vestibulum sepulchri dici solet. Quintò locus in navi; sed tunc masculini generis est & plurale. Sextò fori significant Circensia spectacula, ex quibus etiam minores forulos dicimus; inde forare & foros dare, & forus & forecula (alias forcula) id est ostiola dicuntur.

2. Instituto nostro, utpote hic agentium de iudicijs & jurisdictione, ea solum congruunt, quæ secundo ac tertio loco afferuntur. Igitur Forum hic inprimis significat locum exercendarum litium. Ubi tamen Oliva de foro Eccles. p. 1. q. 1. n. 3. cum nonnullis distinguit inter territorium & certum illum territorij locum, ubi ius dicitur à Iudice, & pro isto posteriore nomen *forus* masculino genere accipit, pro illo *forum* genere neutro. Quæ tamen distinctio fundamento caret, & promiscuè plerumque *forum* & *forus* accipiuntur, & posterius præplacet Isidoro ac antiquioribus Canonistis, prius frequentius occurrit. Hoc modo sumptum *forum* etiam ius dicitur à Paulo. L. pen. ff. de Just. & Jure. Hinc illud Plauti *Cure. scen. 2. act. 5. in ius ambula*, & Horatij L. 1. *serm. satyr. 9. oppono auriculam; rapit in ius*. Eodem pertinet rubrica D. & C. de in ius vocando. Dicitur ab eodem Paulo etiam *auditorium*.

3. Secundo accipitur Forum pro ipso iudicio, nec non jurisdictione & potestate, ut observant Hostiens. in rub. de for. comp. §. 2. & Panor. ibidem. Unde idem est dicere esse de foro competente, ac esse de jurisdictione competente; & esse de foro Ecclesiastico vel seculari, aut mixto, ac pertinere ad jurisdictionem Iudicis Ecclesiastici aut laici aut utriusque. Et sortiri forum ratione delicti, contractus &c. est subijci jurisdictioni Iudicis, in ejus territorio contractus aut delictum factum est. Hinc lib. 3. Cod. tit. 13. inscriptus est à Justiniano de *Jurisdictione omnium Iudicum & foro competente*, quod vel idem sint *Forum competentis & Jurisdictio*, vel quod forum necessario sequitur jurisdictionem, & ex hac forum ejusque Magistratus metimur. Cæterum utroque sensu modò explicato dicitur forum habere Magistratus & subditus: ille activè, nimirum jurisdictionem & certum locum, ubi eam exercent; iste passivè, quæ certo in loco in ipsum exercentur. Hac quoque ratione *Forenses* dicuntur, qui tribunalibus & iudicijs occupantur; & forenses causæ, quæ iudicio disceptantur. L. pen. ff. de ferijs. Inde quoque dicta sunt *Instrumenta forensia* scripturæ publicæ, quæ fidem in iudicio faciunt. L. *Comparationes* D. de fid. Instrum. Cæterum hoc verbo *forum* semper quidem intelligi potest Jurisdictio, non tamen semper territorium: etsi enim eorum appellatio sæpe

promiscuè sumatur, & paria esse dicantur fori alicujus esse, & esse alicujus territorij, reipsa tamen illud latius patet, quam istud, cum forum possit esse sine territorio. Sic Rector Universitatis, Magister militiæ &c. tametsi territorium non habeant, habent tamen forum & jurisdictionem ordinariam, cum hæc consistere queat absque territorio, sicut territorium esse potest sine jurisdictione, ut post Baldum, Felin. Marant. ac alios tradit, & fuse prosequitur Petrus Barbosa ad L. cum prator 12. §. 1. ff. de iudicijs à n. 45. & Menoch. L. 3. præsumpt. 97. n. 6. Censentur tamen, qui jurisdictionem in certas personas exercent, territorium habere, licet reverà non habeant, ut cum Joan. And. notat Chassan. ad consuet. Burgund. Des Justices. §. 1. V. aut territoire n. 16.

4. Sermo autem hic est de Foro non simpliciter, sed de competente. Nec enim, qui forum habent & jurisdictionem, ubique & promiscuè in omnes vel personas vel causas eam obtinent. Non ipse etiam supremus Hierarcha & Christi in terris Vicarius SS. Pontifex; cum Ecclesiæ subiecti non sint infideles, juxta Apost. 1. Cor. 5. v. 12. utpote per Baptismi januam eam non ingredi, adeo ut nec cogi possint Baptismum suscipere. Concil. Tolet. 4. c. 57. Concil. Lateran. 111. c. 26. Carthagin. can. 109. c. sicut 9. de Judais, can. ad fidem 33. 23. q. 5. nec bellum iisdem inferri possit propter idololatriam, aliæque crimina cum lumine naturæ pugnantia, ut tradit communis Theologorum contra Major. in 21. dist. 15. q. 20. & Alph. à Castro L. 2. de Heret. pun. c. 14. Neque Imperatori universalis in quoscunque etiam laicos jurisdictio competit, cum falsa sit & meritò explosa illa Bartoli aliorumque communis olim sententia orbis totius dominium illi asserens.

5. Forum Competens ab Isidoro c. *forum de V. S.* dicitur *litium exercendarum locus*. Quæ definitio ut vitio careat, addendum vel subintelligendum est *necessariò à litigantibus adendum*. cum enim non quovis loco conveniri reus possit, tametsi ibi lites exerceantur, is tantum locus competens erit, in quo reus cogatur respondere, vel quod illum sibi proprium fecit constituendo ibi domicilium, inveniundo contractum, committendo delictum &c. vel quod in eum consensit, iudici non suo jurisdictionem prorogando, aut commissarium postulando, vel in causa ad plures iudices pertinente fuit ab alterutro eorum preventus. An autem propterea, quod quis coram hoc Iudice ratione vel delicti, vel contractus, aliòve ex capite, respondere cogatur, ejus subditus dicendus sit, quæstio nominis est, quod quamvis post Socin. Decium, Alexandr. ac alios negant Gail. de Pignorat. c. 15. n. 3. & 6. Heigius. p. 1. q. 18. n. 5. Ziegler §. *Landassij concl.* 1. n. 72. Knipchildt de *Jurib. Civit. Imperial.* L. 1. c. 12. n. 54. melius tamen affirmant S. Thomas 2. 2. q. 67. art. 1. ad 3. Suar. de *Censur. disp.* 1. sect. 7. n. 1. Pet. Barbosa in L. *Hares absens* §. *proinde ff. de iudicijs*, Oliva de foro Eccles. p. 3. q. 1. n. 42. ac alij: quia correlativa sunt habere jurisdictionem, & esse subiectum. Clem. *Pastoral.* §. *Cæterum de Re judic. c. à nobis 21. de sent. Excomm.* L. ult. ff. de *jurisdict. omn. jud.* L. 1. §. 2. ff. *quod quisque juris.* Certum tamen est, & convenit inter omnes, ratione duntaxat domicilij simpliciter dici subditum: eum verò, in quem ex alio tantum capite, v. g. ratione feudi, contractus, delicti &c. jurisdictio exercetur, subditum solum esse secundum quid, ut explicat Barbosa L. c. §. *fin. à n. 39.*

§. II.

Fori Competentis Divisio.

SUMMARIUM.

6. Fori divisio in Ecclesiasticum & Seculare.
7. Ecclesiastici in Externum & Internum.
8. Externi in Ordinarium & Extraordinarium. Ordinarj in Commune & Singulare.
9. Et in Contentiosum ac Voluntarium.

A

Forum

6. Forum primâ & principali divisione distingui solet in *Ecclesiasticum* & *Seculare*. Duo quippe sunt, quibus principaliter hic mundus regitur: auctoritas sacra Pontificum & Regalis potestas, ut dicitur *Can. 10. dist. 96. sive Sacerdotium, & Imperium*; illud quidem divinis ministrans, hoc autem humanis presidens, ac diligentiam exhibens, ut loquitur Justin. *Novell. 6. prin.* utrumque regit & vegetat, illud velut sol, istud ceu luna, ut dicitur *c. solita 6. de Major. & obed.*

7. Ecclesiasticum seu sacrum subdividitur in *Externum* & *Internum*. Hoc est, quod intus in mentē hominis, ubi conscientia residet, exercetur, ut loquitur Suar. *L. 3. de leg. c. 21. n. 2.* & ideo *forum conscientiae* appellatur, ac ab Augustino dicitur *forum Poli*, seu Dei, *can. ult. 17. q. 4.* Externum est, in quo de actibus externis & per actus externos agitur. Forum sacrum subdividitur in Forum conscientiae simpliciter, & in Forum Pœnitentiae, seu Pœnitentiale & Sacramentale. Quamquam enim juxta aliquos DD. Conscientiae & Pœnitentiae forum sint convertibilia & Synonyma, re ipsa tamen distinguuntur. Nam licet Pœnitentiale sit etiam conscientiae forum, & in illo comprehendatur; non tamen è converso forum conscientiae semper idem est ac Pœnitentiale, sed patet latius, estque generalius, cum multa pertineant ad conscientiam, quæ extra Sacramentum Pœnitentiae fieri possunt, ac culpam non supponunt, uti supponit Pœnitentiae forum. Sic pro foro conscientiae absque administratione Sacramenti Pœnitentiae & remissione vel vindicta alicujus culpæ sæpe dantur privilegia, gratiæ, ac dispensationes in impedimentis matrimonij occultis, irregularitatibus, præceptis ac legibus, fiunt absolutiones à censuris, conceduntur Indulgentiæ &c. uti docet praxis Ecclesiæ, & observant Emm. Rodriq. *tom. 1. quæst. Regul. q. 61. art. 10.* Sanch. *de matr. L. 8. disp. 34. n. 20.* Suarez. *de legib. L. 8. c. 6. n. 13. & 15.* Oliva *de foro Eccles. p. 1. q. 1. n. 16.* Posset non incongruè etiam forum sæculare seu Civile in *Externum* & *Internum* dividi, cum leges etiam civiles obligent in conscientia, nisi ex mente legislatorum nolentium sub culpa obligare, aut usu interpretativo populi sint merè pœnales, ut cum S. Thoma *1. 2. q. 96. art. 4.* ac communi Catholicorum sententia latè tradunt & explicant Navarr. *in summa c. 23. n. 54.* Covarruv. *in reg. Peccatum p. 2. §. 3.* Bellarm. *tom. 2. Contr. L. 3. de laicis c. 11.* Turrian. *L. 5. advers. Magdeburg. c. 9.* Suar. *L. 3. de leg. c. 21. n. 5.* ubi ait, esse assertionem vel de fide, vel proximam fidei, idemque asserit Salas *de legib. disp. 15. sect. 1. n. 7.* & esse de fide absolute asserunt Tapia, Texeda, & Gabr. Vasq. apud Moija *tr. 6. select. qq. disp. 4. q. 4. n. 31.* eò quod qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. *Rom. 13. v. 2.* Est autem ibi sermo etiam de potestate sæculari, uti patet cum ex consequentibus, tum ex præcedentibus his verbis *Non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt (potestates) à Deo ordinatæ sunt.* Per damnationem verò ibi intelligi damnationem apud Deum propter culpam, constat ex eo, quod Apostolus Principem etiam sæcularem *ministerium Dei* dicit, elque obediendum esse *non tantum propter iram*, seu vindictam de transgressoribus sumendam à legislatore, *sed etiam propter conscientiam*, seu ad vitandum culpæ reatum apud Deum. Idem significant verba S. Petri *epist. 1. c. 2. subjecti estote omni humanae creaturæ propter Deum, sive Regi &c. quia sic voluntas Dei est.* Unde etiam de Principibus sæcularibus procedit illud Christi Dom. *qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Habet igitur potestas secularis forum tam Internum & Externum, dum plurimæ, aut pleræque ejus leges, in foro simul conscientiae & externo obligant aliquæ verò, nimirum merè pœnales (quales dari hic supponimus) solum in externo. Nihilominus quia leges civiles solum ordinantur ad externam politiam, & rectam gubernationem populi, quæ sufficienter obtinetur per actus externos, nec per se & directè tendunt ad vinculum spirituale, quale est obligatio in conscientia, idcirco forum internum non malè attribuitur soli potestati Ecclesiasticæ, utpote quæ directè intendit etiam internam gubernationem & beatitudinem subditorum supernaturalem; non verò solum temporalem, uti potestas secularis.

8. Forum Externum distinguimus cum Ummio *disp. 8. ad process. Judic. th. 1. in Ordinarium & Extraordinarium, Ordinarium in Commune & Singulare.* Nam Judices alij in personas & causas specialiter non exemptas ordinariam jurisdictionem habent ratione vel domicilij, vel delicti in suo territorio commissi, aut rei ibidem sitæ &c alij extraordinariam & ex accidenti advenientem, uti sit per prorogationem, aut connexionem & continentiam causarum. Ummius *l. c. th. 15. & Bachov. de action. disp. 1. th. 28.* Quò reduci quoque potest Reconventio. Sunt quoque cetæ

cum causæ tum personæ, in quas ordinaria quidem jurisdictio exercetur, ea tamen non communis omnibus, sed singularis his vel causis vel personis, uti sunt causæ sacre, feudales, fiscales &c & personæ privilegiatæ, ut Clerici, Nobiles, Studiosi &c quam ob causam hoc forum singulare dicitur *privilegiatum*. similis distinctio cum Bachovio *L. c. th. 3.* fieri potest in *Forum Commune*, in quo quæcunque actiones, Civiles & Criminales, in rem & in personam, rectè instituuntur: quale forum tribuit locus domicilij. Et in Proprium, quod ultra commune in singulis causis accedit: velut in criminalibus locus, ubi committitur delictum, in actionibus in personam locus contractus, in actionibus in rem locus rei sitæ.

9. Denique cum Jurisdictio alia sit *Contentiosa*, alia *Voluntaria* *L. 2. ff. de offic. Proconsul.* illa, quæ exercetur in invitum, cum duo pluresve de causa quadam judicio contendunt *L. inter 83. §. 1. V. Judicium ff. de V. O.* ista, quæ expeditur inter volentes, puta in manumissionibus & adoptionibus *cit. L. 2. de Offic. Proconsul.* bonorum possessionis agnitione *L. 1. ff. de Jurisdic. & L. ult. C. qui admitti ad bon. poss.* nec non in dispensationibus, absolutionibus &c idcirco forum pariter distingui in *Contentiosum* & *Voluntarium* potest, in quo videl. Jurisdictio vel contentiosa, vel voluntaria exercetur. Hanc divisionem secuti, ubi hac parte primâ Fori naturam explicaverimus, parte 2. agemus de Foro Ordinario Communi, quò comprehendimus Forum Domicilij, Contractus, Delicti, Rei sitæ: parte verò 3. de Foro Ordinario singulari, quò habent certæ personæ privilegiatæ: parte 4. de Foro Extraordinario, quò comprehendimus Prorogationem, Delegationem, Connectionem seu Continentiam causarum, & Reconventionem. parte demum quintâ afferemus causas, quæ privativè ad Forum vel Sæculare vel Ecclesiasticum pertinent, vel cumulativè ad utrumque: hanc divisionem methodicam & aptam arbitrati ad vitandam confusionem, interim non ignari ab alijs aliam fieri, ab alijs nullum hîc Ordinem Servari.

CAPUT II.

De obligatione sequendi forum competentis.

§. I.

Competentia fori unde cognoscatur.

SUMMARIUM.

10. Multiplex Fori Competentis dignoscendi ratio proponitur.

10. Cum omnis potestas & jurisdictio, quæ homini in hominem competit, limitata sit, perspicuum est, non omne forum respectu cujusvis aut personæ aut causæ esse competentis, sed limitatam esse quancunque jurisdictionem, & ultra suam peripheriam ac fixos limites extendi non posse; seu quod idem sonat, eum, qui jurisdictioni præest, supra suam jurisdictionem jus dicere non posse *L. fin. ff. de Jurisdic. & tot. tit. C. si à non compet. Jud.* nisi partes jurisdictionem prorogent. *L. 2. ff. eodem.* Hinc illa Pauli J. C. regula *cit. L. fin. Extra territorium jus dicenti impune non paretur.* quæ sententia etsi inspecto duntaxat cortice verborum solum dicere videatur, Judicem, si extra suum territorium corporaliter existat, suis subditis jus ibi dicere non posse: sensus tamen ejusdem plenior & universalis hic est, quod nemo judicare vel personam vel causam possit, quæ non est de ejus foro & jurisdictione, prout regulam illam bene explicant Vult. *L. 1. discept. schol. c. 1. Math. Stephani L. 1. de Jurisd. c. 33. n. 12.* Hinc etiam ille, qui jurisdictionem quidem habet, at non in hanc personam, causam &c nihil agit *L. 1. C. si non à compet.* nec quemquam litigatorum sententia non à suo Judice dicta constringit, ut dicitur *L. 4. C. eodem.* nec lis denunciata coram incompetente Judice præscriptionem interrumpit. *L. si pater 7. c. Ne de statu defunct.* Incompetens autem forum esse potest vel ratione causæ, dum Judex datus ad certam causam, aliam, ad quam datus non est, decedit. *cit. L. 1. vel ratione personæ, dum in extraneam personam, vel exemptam à sua jurisdictione, hanc exercere attentat. L. 2. c. eod.* Vel ratione loci, dum ultra suum territorium eam extendit. *cit. L. 4.* Vel temporis, v. g. si delegato constitutus est terminus, intra quem negotium expediat & ipse absque prorogatione elapso tempore judicet, aut feriarum, vel, ubi id prohibitum est, de nocte. Hinc vera est regula, quam tradit Jafon in *L. ex quacunque ff. si quis in jus voc.* ex quatuor capitibus cognosci posse, aliquem esse vel non esse de foro citantis: nimirum vel ex causa, vel ex persona, vel ex loco, vel ex tempore. Ex quorum capitum aliquo si forum sit incompetens, competit reo convento exceptio fori declinatoria, de qua postea uberius. Verum hinc variæ quæstiones nascuntur peculiaribus §§. tractandæ.

§. I I.

An detur obligatio respondendi in Foro non competente.

SUMMARIUM.

11. Nemo tenetur litigare in Foro non competente.
12. Pena trahentis ad Forum incompetens.
13. Quando incurritur.

11. Certum adeo est, neminem ad forum non competentem trahi posse, ut etiam poena statuta sit ad illud trahentibus tam judici quam actori. Ita enim Imperatores rescripserunt *L. in criminali 5. c. de Jurisdic. om. jud. is vero, qui suam causam criminalem sive civilem sine caelesto oraculo (Principis) in vetito vocavit examine (foro incompetente) aut executionem poposcit militarem, actor quidem propositi negotij actione mulctetur: reus vero pro condemnato habeatur. & tribunus sive vicarius capitalem sibi animadversionem subeundam esse cognoscant, si vel suam vel militum executionem interdictam prabuerint.* Igitur, ut post Bartol. aliosque hanc legem explicat Sichardus *n. 1. & 2.* si actor trahit reum ad forum incompetens sive in causa criminali, sive civili, perdit actionem & causam: reus vero pro confesso habetur, si actorem trahit ad Judicem non competentem: quod juxta glossam in *cit. L. 5. V. Habentur* contingere potest, si reus actorem agere volentem minis intentatis compellit actionem instituere non coram Judice rei competente, sed alio: vel, ut casum ponit Sichard. *cit. n. 2.* si Titius diffamatus adit Judicem incompetentem, & ex *L. diffamari c. de Ingen. manum.* cogit Caium diffamantem coram illo agere. Judex denique incompetens ferens sententiam & executor eam exequens, capitaliter punitur. Quae poenae cum sint gravissimae in re non adeo magni momenti, ut loquuntur Sichard. *L. c. & Carpz. L. 2. Resp. Jur. Saxon. resp. 38. n. 4.* nec alibi in Jure expressae, idcirco rescriptum hoc Imperatorum singulare appellant cum Bartol. in *cit. L. 5. Paul. Castr. dicit hoc esse mirabile, nec uspiam practicari.*

12. Extendunt non pauci hoc rescriptum ad quemcunque Judicem incompetentem, & idcirco reo ad Judicem incompetentem citato suadent, ut compareat, nec incompetentiam, quamvis ejusdem generis, opponat, sed illam se ignorare fingens litem contestetur, & hac contestata, secundum *cit. L. 5.* pronuciari postulet, adversarium suo jure cecidisse, utpote qui ipsum ad Judicem incompetentem vocavit. Verum hanc opinionem & cautelam merito rejiciunt Vultejus in *cit. L. 5. Brunneinan. ibid. n. 4. Berlich. p. 1. concl. 5. n. 23. & Carpz. l. c. à n. 7.* Nam praeterquam quod talis fictio sit veritati inimica ac propterea turpis, constat ex *L. 1. & 3. C. eodem. L. 15. & 18. ff. eod. L. 1. 2. & 74. §. 1. ff. de Judic.* prorogari jurisdictionem consensu partium posse, & quidem non tantum consensu expresso, sed etiam tacito, dum quis volens litem contestatur coram Judice non suo, ut infra fufius dicemus: quae prorogandi facultas sublata fuisset per *dict. L. 5.* si de quovis incompetente Judice, sermo ibi esset, non est autem credibile, dictos Imp. Arcadium & Honorium voluisse suorum praedecessorum leges, quibus prorogatio conceditur, reformare, cum reformandi sufficiens ratio non appareat. Itaque lex illa intelligenda est de eo duntaxat Judice, qui ita incompetens est, ut jurisdictio ipsi prorogari non possit, uti prorogari non potest laico, quando agitur contra Clericum aut de causa spirituali, aut quando causa est criminalis, & criminalem jurisdictionem Judex, quem partes adeunt, non habet &c. cujusmodi casus, quibus jurisdictio prorogari nequit, infra complures dabimus. Hanc limitationem aperte indicat ipsa lex, de qua agimus, per verba *in vetito examine*: non enim vetitum est examen & judicium coram quocunque Judice incompetente (eo ipso quod prorogatio jurisdictionis à jure concessa est) sed tantum coram aliquibus & in certis quibusdam causis. Addendum tamen est, poenam dictae legis incurri etiam tunc, quando quis ad illum quidem Judicem, cujus jurisdictio prorogari potest, vocatur, invitatus tamen, v. g. quia minis compellitur, aut dolo inducitur, dum fingitur Judex competentens, qui non est. Sic enim jam est vetitum examen, cum vetitum sit quemquam invitum pulsare judicio coram Judice incompetente.

13. Sed neque si quis adversarium suum ad vetitum examen traxerit, illico incurritur poena cit. lege statuta; sed tunc solum, quando citatio effectum habuit. Ita teste Menochio *consil. 230. n. 97.* cit. legem post Gloss. & Bart. intelligunt omnes, dum dicunt, licere actori poenitere quandocunque ante sententiam: quod facere non posset, si per solam citationem vel litem contesta-

tionem jus quaesitum fuisset adversario ad forum incompetens citato. Imò Menoch. *L. c. n. 118.* ad incurrendam poenam non tantum sententiam, sed etiam ejus executionem requiri existimat.

§. I I I.

Citatus ad forum non competens an teneatur comparere.

SUMMARIUM.

14. Tenetur comparere, tametsi dubium sit de competentia fori.
15. Praesumptio, quae stat pro Judice, praevalet illi, quae est pro citato.
16. Exemptus privilegio in corpore juris clauso non tenetur comparere; tenentur alij.
17. Etiam coram Judice delegato.

14. Alterum hoc dubium est, quod ex dictis nascitur. In eo resolvendo pugnare inter se leges videntur. Nam *L. 5. ff. de jud. dicitur: si quis ex aliena jurisdictione ad praeorem vocetur, debet venire.* Ita pariter loquuntur *c. cum parati 19. de appell. c. veniens 15. jun. Gloss. fin. de accus. c. cum persona 7. de privil. in 6.* E contrario, ut ait Ulp. *L. 3. ff. eod. non videtur frustranda actionis causa latitare* (ac idcirco nec contumax esse) qui praesens (licet in judicio adesset) suscipere judicium non compellitur. Et contumaces non videntur, ut dicit JC. *L. contumacia 53. §. 3. ff. de Re jud. nisi qui, cum obedire deberent, non obsequantur: id est, qui ad jurisdictionem ejus, cui negant obsequi, pertinent.* Ad has similesque leges conciliandas communiter DD. hos casus distinguunt, & distinguendos aiebant Camera Imp. Assessores teste Mynsing. *cent. 6. obs. 7. n. 3.* Primus est, si certum sit, citatum de foro citantis esse. Alter, si è contrario certum sit & evidens, quod citatus non sit de foro citantis. Tertius, si dubium est, sitne ad non de ejus foro & jurisdictione. In primo tenetur comparere, ne reddatur contumax. *cit. L. contumacia.* Pariter comparere tenetur in tertio. *cit. L. 5. ff. de jud. & L. 2. ff. si quis in jus vocat.* In secundo casu non tenetur comparere citatus, idque probant *cit. L. 3. & 53. c. si à Judice de appell. in 6. L. praeses 2. C. de interd. Clem. Pastoralis §. Pisanique de sent. & re jud.*

15. Ex his tribus assertionibus, secunda, quae dicitur, in dubio de foro competente teneri citatum comparere, difficilis apparet propterea, quia citatus est in possessione suae libertatis, quae deijci nequit per praesumptionem aliamve probabilem duntaxat rationem pro jurisdictione citantis pugnantem: cum notum sit, neminem sua possessione privandum esse ex probabili tantum jure adversarii. Videtur igitur adhuc, ut citatus comparere teneatur, liquidè constare debere de jurisdictione citantis. Verum respondetur, praesumptionem, quam habet pro se, qui ceteroquin in hoc territorio, vel in certas causas & personas praest, praevalere praesumptioni, quae stat pro libertate citati versantis in hoc territorio, aut causam habentis in eo genere, in quo ille fundatam jurisdictionem habet. *praeoris est enim,* inquit Ulp. *cit. L. 5. aestimare, an sua sit jurisdictio: vocati autem, non contemnere auctoritatem praeoris,* id est, ad reum non pertinet in dubio judicare de jurisdictione citantis, sed potius ad citantem, cum sit in quasi possessione juris citandi, sitque pro ipso praesumptio, quod legitime citet, & suae jurisdictionis meliorem notitiam habeat, quam reus, qui gerit personam privatam.

16. Tertia assertio, quae dicebatur, citatum non obligari comparere si certum sit, quod non sit de foro citantis, falsa videri potest. Nam notum est ex *c. 2. de Constit. in 6. L. fin. ff. de Jurisdic. & L. fin. C. si à non compet. jud.* Judicem in eum, qui est alienae jurisdictionis, nullam habere potestatem, & impunè ipsi non pareri, & nihilominus dicitur *cit. L. 5. si quis ex aliena jurisdictione ad praeorem vocetur, debet venire.* Tametsi ergo notum sit, quod citatus non sit subjectus citanti, utpote ex aliena jurisdictione, tenetur comparere. Sequelam hanc distinguunt Paul. Castr. *L. 1. consil. 481. n. 6. Alexand. in L. 2. ff. si quis in jus voc. n. 14. Felin. in c. cum ordinem de Rescr. n. 8. Pet. Barbosa ad L. 5. ff. de Jud. n. 34.* ac alij dicendo: si Judex per se & ipso jure non habet jurisdictionem in citatum, non valet citatio & processus. Valet verò, si per se & ipso jure Judex in citatum habet jurisdictionem, quae tamen opposita aliqua exceptione elidi possit, v. g. privilegij, praescriptionis &c. tunc enim citatus comparere tenetur & exceptionem opponere; sedus procedi contra ipsum in contumaciam potest, valetque processus. Alij cum Panorm. in *c. si duobus de appell. n. 4. & 15.* quos citat Felin. *l. c. & in cit. c. si duobus n. 13.* absolute

solute pronuntiant, si notoria sit exceptio citati, non valere citationem & processum tanquam contra contumacem: & favet cit. L. 3. ff. de Judic. L. 53. ff. de Re. judic. Clem. Pastoralis de sent. & rejud. Nos has opiniones conciliari posse existimamus cum Laym. in c. cum ordinem 6. de Rescript. n. 12. ac Oliva p. 8. fori Eccles. q. 11. n. 25. & dicimus, citatum ab ordinario Judice, si exemptum se prætendat, debere comparere & exemptionem allegare, si exemptus non sit jure communi, sed solum jure speciali, v. g. præscriptione, aut privilegio speciali, quod corpore Juris clausum non est: non verò teneri comparere, si exemptus est de jure communi, uti sunt v. g. Religiosi Mendicantes à jurisdictione Episcopi, Clerici à jurisdictione laicorum, Studiosi &c Ratio prioris partis est: quia exemptio corpore Juris non contenta facile ignoratur, aut si nota est, hoc ipsum allegari & de eo cognosci debet, cum in facto potius quam jure consistat. Ratio secundæ partis est: quia posterior exemptio æquè fundata est in jure communi ac jurisdictione Judicis, unde huic derogat tanquam species generi, ejusque allegatio & probatio frustra petitur, cum quæ jure communi continentur, nota esse debeant Judici. Quæcunque autem ex dictis opinionibus teneatur, assertioni nostræ non obstat cit. lex 5. solum enim dicimus, non teneri comparere citatum, si constet, quod citans nullam in ipsum jurisdictionem de jure communi habeat; hoc autem receptum est inter DD. et notum ex cit. juribus, favetque illa ipsa lex 5. dum ait, prætoris esse æstimare, num sua sit jurisdictio. quibus verbis innuitur, tunc comparere citatum debere, quando de sua jurisdictione cognoscere debet Judex, id est, si est aliquo modo incertum, num citatus sit ex aliena jurisdictione; aut si de jure communi est de foro competente citantis, an habeat specialem aliquam exemptionem. Addunt aliqui cum Panor. Felin. Decio Navarro, debere defectum jurisdictionis notum esse non tantum citato, sed etiam citanti. huic enim si notus non sit, procedi contra absentem tanquam contumacem posse. Verum textus c. si duobus 7. de appel. quo id probant, non loquitur de casu, quo citans nullam in citatum jurisdictionem habet; sed de illo, qui habet ordinariam aut delegatam, nescit tamen, quod citatus appellaverit. quo casu nemo negaverit, citatum debere comparere & appellationem coram Judice interponere.

17. Quæ modò dicta sunt non tantum de ordinario, sed etiam de delegato Judice procedunt: nam si etiam hic aliquem citat, citatus in dubio tenetur comparere, cum non minus quam ordinarius cognoscere possit, utrum sua sit jurisdictio c. super literis de Rescript. Est nihilominus hic quoque discrimen inter ipsum & ordinarium: hic enim fundatam habet suam intensionem super jurisdictione in omnes, qui in ejus territorio reperiuntur; aut ex illo personarum genere sunt, in quos ipsi competit jurisdictio, ac idcirco absque allegatione & probatione jurisdictionis obligatur citatus comparere: delegatus verò, cum non habeat ita fundatam suam intensionem, tenetur literas delegationis exhibere c. cum in jure 3. de offic. deleg. nec tenetur citatus comparere, nisi citationi inserta sit copia rescripti delegationis. L. un. C. de superindicto. L. si quis 1. C. de Mand. princ. cit. c. cum in jure 3. pari ratione juxta Baldum aliosque, quos refert Petr. Barbosa ad L. 5. ff. de judic. n. 10. si Judex sit particularis, qui in paucis habet jurisdictionem, non tenetur citatus comparere, nisi in ipsa citatione inseratur iusta causa, propter quam comparere debeat.

S. I V.

An Judex possit cognoscere de competentia sui fori.

S U M M A R I U M

18. Potest Judex Ordinarius in dubio de sua jurisdictione cognoscere.
19. Quin etiam Delegatus.
20. Et si huic obijciatur defectus omnis jurisdictionis.
21. Multis in casibus neuter potest.
22. Valent acta judicis incompetentis, si sententia super competentia transit in rem judicatam.
23. Nisi delegatio facta sit ab eo, qui delegandi potestatem non habuit. aut rescriptum delegationis sit supposititium.
24. Aut pronuncians super sua jurisdictione scriberit se nullam habere.
25. Ad fundandam jurisdictionem sufficit quandoque tacita solum pronuntiatio.
26. A sententia judicis competentem se pronunciantis datur appellatio.

27. Ad obtinendum processum sufficit quandoque sola narratio qualitis jurisdictionem tribuentis.

28. Sape non sufficit.

29. Judex se incompetentem pronuncians partem victam in expensas condemnare potest.

18. Cum in dubio de subiectione comparere citatus teneatur, ut modò dictum est, quæstio mox oritur, num hoc dubium ipse Judex, de cujus jurisdictione in citatum ambigitur, decidere possit. Et videtur non posse: quia cognoscere, utrum sua sit jurisdictio, re ipsa est cognoscere de re propria, hoc autem omni jure prohibitum est. L. qui jurisdictioni 10. ff. de jurisdict. L. un. C. ne quis in sua causâ, Communis & certa DD. sententia est, posse ordinarium judicem de sua jurisdictione cognoscere, quoties à partibus citatis in dubium vocatur, videlicet sitne Judex competens an non. ita enim deciditur L. consensisse 2. §. 6. & L. si quis 5. ff. de judic. L. 2. ff. si quis in jus voc. Sic ex. gr. si coram judice ordinario reus excipiat causam esse feudalem, potest ille super veritate exceptionis cognoscere, utrum videlicet causa sit feudalis nec ne: & siquidem feudalem esse constiterit, debet se incompetentem pronunciare, causamque ad pares curiæ vel dominum remittere, ut cum Innocent. Panor. Bald. ac communi interpretum tradunt Curt. Jun. p. 7. de feud. n. 3. & 4. Zasius ibid. p. 11. n. 12. & vol. 1. consil. 13. n. 30. Gail. L. 1. obs. 34. n. 2. ubi testatur, ita observatum fuisse in Cam. Imp. ad rationem dubitandi respondent Glos. 2. in L. 2. ff. si quis in jus voc. Panor. & Felin. in c. super literis 20. de Rescript. prohibitionem illam ne quis in sua causa judicet vel jus sibi dicat procedere, quando causa ita est sua, ut in ea proprium commodum prætendat L. 1. §. in propria ff. quando appell. ubi dicitur, propriam causam esse, cujus emolumentum vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet. Habere autem jurisdictionem ad cognoscendum de causa, non tam commodum, quam onus est: quia judicandi quoque necessitas, ut dicitur L. fin. §. 13. ff. de Muner. & honor. inter munera personalia habetur, quæ quibusdam propter onus annexum remittuntur. L. 6. §. 8. ff. de Excusat. & L. 13. §. 2. ff. de vac. & excus. munerum.

19. De judice delegato specialis difficultas est ex eo, quod potest accipere sportulas c. statutum 11. §. insuper de Rescript. in 6. & sic dum pronuntiaret, se esse competentem, id cederet in ipsius emolumentum. Verum etiam delegatum posse cognoscere, num sua sit jurisdictio notum est ex c. Pastoralis 14. & c. Ex parte 33. de Rescript. Clem. 1. eod. c. cum olim de offic. deleg. L. præscriptione 2. C. si contra jus vel util. publ. Nec obstat dubitandi ratio: quia etiam de delegato statuitur cit. c. 11. ut gratis & cum omni puritate judicium coram ipso procedat, nullum munus vel quidquam aliud (nisi forsan esculentum vel poculentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas) recipere ab iisdem partibus qualitercunque præsumat. Cum igitur præsumi non debeat, quod propter modicum emolumentum à tramite justitiæ deflexurus sit, non est ratio, cur ipsi non concedatur potestas de sua jurisdictione cognoscendi. Quod si solus sit, solus super orto dubio cognoscet: si plures vel uno vel diversis rescriptis delegati sint, convenire simul debent ac dubium discutere; & si consentire nequeant, arbitros eligere. cit. c. Pastoralis de Rescript.

20. Id tamen discriminis hic intercedit inter Judicem ordinarium & delegatum juxta Panor. in cit. c. 20. de Rescript. n. 10. casu 3. Felin. ibid. n. 23. Fall. 3. Bart. in L. Ex sententia ff. de Testam. Tut. Bald. in L. Judices C. de fid. Instr. n. 2. Jason. Corfet. ac alios, quod delegatus cognoscere de sua jurisdictione potest, tamen si pars citata obijciat totius jurisdictionis defectum, seu asserat, nullam omnino ipsi competere: ordinarius è contrario id non potest, si iste defectus obijciatur, v. g. si pars citata obijciat, quod citans non sit legitimus Episcopus aut Prætor, adeoque omni jurisdictione careat. Rationem dant: quia delegatus omnia agit nomine delegantis, cujus jurisdictio cum fundata sit & in dubium non revocetur, habet etiam delegatus potestatem cognoscendi de eo, quod ab illo promanat, videlicet, utrum rescriptum delegationis validum sit nec ne. E contrario non est fundata jurisdictio ordinarii, si omnino negatur, ac idcirco deficit titulus, quo is sibi assumat potestatem cognoscendi: quæ ratio etsi non satis firma videatur, cum dici possit, etiam in delegato corrumpere fundamentum jurisdictionis, si negatur, validam esse delegationem, sicut corrumpit, quando negatur ordinario, quod judicandi potestatem validè obtinuerit; nec enim apparet, quomodo delegato plus juris tribuat delegans per dubium valorem delegationis, quam ordinario Judici, v. g. Episcopo, dubius valor electionis & confirmationis,

tionis; et si, inquam, illa ratio parum firma videatur, opinio certe, pro qua assertur, communis est.

21. Sed si ordinarius sit si delegatus, cui obijciatur incompetencia, cognoscere de sua jurisdictione nequit. I. quando oppositio pugnat directe contra personam Judicis, ut si obijciatur defectus aliquis naturalis, qualis est amentia, vel accidentalis, uti est excommunicatio, suspensio, infamia, servitus, simoniaca promotio &c. II. si opponatur exceptio Judicis suspecti; nec enim de causa suspicionis cognoscere potest; cum hæc exceptio afficiat & inhabilem reddat Judicis personam. *L. litigatores ff. de arbitr. L. apertissimi. c. de judic. c. cum inter de except. can. quia suspecti 3. q. 5.* III. si commodum non leve consecutus esset pronunciando de sua competencia. Ita Panor. & Felin. *LL. cc. Bart. in L. quidam conuebant ff. de Rejud. n. 3. Anchar. in c. 4. de officio deleg. in 6. not. 3. Joan. Andr. in c. Pia de Except. in 6. ac teste Panor. communiter alij.* Ratio patet: quia de causa suspicionis sibi objectæ cognoscere Judex nequit: est autem in tali casu suspectus, nec presumitur, quod in suum detrimentum sit pronunciaturus. IV. si citatus ad Judicem secularem excipiat se esse clericum: nec enim de dubio rei clericatu, & an suæ jurisdictioni subiectus sit, cognoscere laicus potest, ac pronunciare, ut statuitur *c. si Judex 12. de sent. Excom. in 6. & tradunt ibi Felin. in c. 14. de Rescript. n. 4. Ant. Butrio in c. 20. eodem & c. 12. de foro compet. n. 14. Decius in c. cum ordinem de Rescr. in fin. ac alij omnes, & patet ex c. tuum 3. de ord. cognit. c. Lator 5. c. per venerabilem 13. qui filij sint legitimi.* V. Judex saltem ordinarius, ut paulo antè diximus, cognoscere de competencia sui fori non potest, si illa non negatur tantum quo ad causam aliquam vel casum particularem, sed omnimode, siue si opponatur, quod nullam omnino jurisdictionem habeat. Rationem cum Felino *cit. fall. 3. v. Considera.* dat Pet. Barbosa ad *L. 5. ff. de judic. n. 128.* quia si ordinario opponatur, quod nullam omnino jurisdictionem habeat, sugillatur ipsius persona & æstimationis, sicut quando dicitur suspectus, vel infamis, excommunicatus &c. & sic, quia de ejus commodo agitur, pronuntiare non potest: delegatus verò de una tantum causa cognoscit, quod onus esse reputatur & non commodum *L. fin. §. judicandi ff. de Muner. & honor.* & sic non sugillatur ejus persona, si opponatur, quod de hac causa cognoscere nequeat. Hæc ratio melior videtur illa, quam num. præc. impugnauimus, & ipsa tamen elidi forsitan posset, si vacaret immorari. VI. cognoscere de sui fori competencia nequit Judex ut loquitur Panor. *L. c. casu 4. cum Innoc. ac alijs, si agitur non de nudo tantum exercitio, sed de proprietate subjectionis, quando v. g. citatus dicit, se esse exemptum & Judex negat.* Rationem dant: quia multa sunt commoda subjectionis, ideo Judex in hac cognitione est suspectus. Verum hoc, nisi limitetur, aperte videtur pugnare cum *L. si quis 5. ff. de judic.* Itaque cum Felin. *in c. 20. de Rescript. n. 24. v. sed dicas, Angelo in L. 2. ff. si quis in jus vocat.* ac alijs dicendum est, tunc solum procedere, quando citans in citatum prætenderet non meram jurisdictionem judicalem, sed subjectionem quoad alias etiam obligationes & præstationes, sibi debitas tanquam domino territoriali, Episcopo &c. VII. Cognoscere de sua jurisdictione nequit Judex, quando se ipsum ingerit, ita ut pro illa contendat. Ita Panor. *L. c. cas. 6. & reliqui omnes teste Felino L. c. n. 26.* quia ex hoc redditur suspectus *arg. L. quæ omnia ff. de Procurat.* Idem cum Ant. Butrio *in cit. c. 20. de Rescript. & Felino. L. c. n. 27.* dicendum est de casu, quo excipitur, quod locus contractus vel delicti non est de jurisdictione citantis: non enim cognoscere potest, si prætendit locum sibi subiectum esse quoad proprietatem, quia sic ultra jurisdictionem ferret commodum pronunciando; secus, si solum prætendat subiectum sibi locum ratione nudæ jurisdictionis. VIII. Contendunt multi, quos refert & sequitur Delbene *de Immun. Eccl. c. 14. dub. 28. sect. 1.* Si quis allegat privilegium exemptionis, non posse Episcopum de sua jurisdictione cognoscere. *c. cum venissent 12. de judicij ibi: cum super privilegijs sedis Apost. causa vertatur, nolumus de ipsis per alios judicari.* Verum, ut post Innoc. Dec. Panor. ac alios bene observant Laym. *in cit. c. 12. n. 1. & Chokier de jurisdictione Ord. in Exempt. p. 2. q. 13.* ibi tantum dicitur, non posse inferiorem SS. Pontifice directe judicare de privilegio, illud declarando auctoritative; non tamen negatur, posse cognoscere incidenter & indirecte, quando partes super illo contendunt, v. g. an rite allegetur, an fuerit subreptitium &c. quia sic non tam agitur de privilegio & jure Principis, quam de privilegiato, ut declarat Baldus *in proæmio feud. n. 18. & in c. 1. de lege Conradi.* Alias non paucas exceptiones, seu, ut vocat, fallentias offert Felin. *L. c.* ubi copiosissime hac de re agit, & more suo subtiliter. Verum illæ aut coincidunt cum prædictis aut erui inde non difficulter possunt.

22. Jam verò cum Judicis sit tam ordinarij quam delegati in dubio de competencia sui fori (extra casus modò enarratos) decernere, consequens est, quod si bona fide ac probabiliter pronunciat, se competentem esse, atque ab hac sententia interlocutoria non appelletur, processum & sententiam in causa principali valere; esto postea comperiatur, ipsum initio competentem non fuisse, uti cum communi docent Panor. & Felin. *LL. cc.* Ratio patet: quia hoc ipso dum leges ipsi faciunt potestatem in dubio de sua jurisdictione cognoscendi & pronunciandi, sententiam ejusdem approbant, & defectum jurisdictionis in casibus, ubi suppleri potest, suppleant; nam alias frustra illam potestatem dedissent. ut adeo error probabilis hæc jus tribuat.

23. Aliquot tamen hæc rursus exceptiones faciendæ sunt. Nam per hujusmodi cognitionem non fundatur jurisdiction, & consequenter processus & sententia non valet primò: si delegato commissio facta est à superiore in causâ ad ejus jurisdictionem & potestatem non pertinente, v. g. si Princeps secularis alicui committat causam Ecclesiasticam, aut contra personam, quæ est extra ejus forum: tamen enim in hujusmodi casu delegatus etiam bona fide pronunciet se competentem esse & in causâ delegata procedat, acta nihilo minus erunt irrita ob jurisdictionis defectum, quippe quam error, quantumvis probabilis conferre non potest, si commissio facta non est ab habente potestatem, uti patet ex *L. si militaris 2. c. si à non competet & tradunt interpretes ibi ac in L. Barbarius ff. de offic. prat. nisi talis delegatus sit alijs ordinarius, & partes ultro ipsi jurisdictionem prorogent. L. 3. ff. de jurisdic.* Eadem est ratio de judice ordinario, si de causâ ad ipsum delata dubium vertatur, sitne sui fori secularis an Ecclesiastici, ac ipse pronuntiet, causam Ecclesiasticam non esse, cum talis reverà sit; acta enim ipsius & sententia erunt irrita, quia à non judice, seu illo, cujus jurisdiction fundata non erat, processerunt, & sic discurrendum est de omni defectu in judice, quem supplere nequit lex aut superior, qui dedit judicem vel delegatum vel ordinarium. Secundò et si Judex delegatus ex causâ verisimili arbitretur & pronunciet, se jus cognoscendi habere, irritum tamen erit ab defectum commissionis & acceptæ jurisdictionis, quidquid agitur, si rescriptum delegationis supposititium est & falsum, seu si à legitimo superiore, qui delegare potuit, non emanavit, aut emanavit ab eo, qui nequijt delegare. Ita Innoc. Joan. Andr. Butr. Panor. Bart. ac alij teste Felino *L. c. n. 29.* omnes, estque receptum inter Interpretes ut ait Jason in *L. præscript. C. si contra jus n. 24.* quia auctor falsi rescripti non potuit dare jurisdictionem *L. privatorum C. de jurisd. om. jud. & Bart. in cit. L. præscriptione* asserat, hoc duntaxat verum esse, quando falsitas rescripti est manifesta; si verò manifesta non sit, delegatum constitui in quali possessione jurisdictionis: id tamen à Baldo ac alijs communiter reprobatur, quia cum in tali casu is, qui rescriptum finxit, sit persona merè privata, & sic nec coloratus quidem titulus detur, qui tamen in istis incorporabilibus requiritur *L. 2. C. de eo, qui pro tut.* non potest quisquam vi illius constitui in quali possessione jurisdictionis. Dixi si rescriptum est supposititium & falsum: nam si emanavit à Principe, tamen si subvel obrepticie, valebit sententia vi illius lata à delegato, ut cum Innoc. ac communi aliorum tenet ac fuscè probat Felin. *L. c. n. 30.*

24. Verum ex dictis dubia nonnulla oriuntur. Primum est, an valeant acta Judicis, qui pro sua jurisdictione pronuntiavit, certus eam sibi non competere. Affirmant Bart. *L. c. n. 6. & ibid. Jason. n. 26. Decius in c. 20. de Rescript. & Vasconcellus L. 1. c. 5. n. 7.* Negant cum Hostiens. Cardin. Panor. Lapo, ac alijs Felin. *in cit. c. 20. n. 25. & 31. Math. de afflictis decis. 354. n. 16. Pet. Barbosa in L. si quis 5. ff. de judic. n. 108.* Hæc posterior opinio præplacet *arg. C. si duobus 7. de Appell.* ubi cum approbata fuisset sententia excommunicationis contra quendam, qui ad Papam appellarat, tanquam contra contumacem ab Episcopo lata, additur: *nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Rom. Pontificis appellasse.* Ex quo inferitur non valere sententiam Judicis scientis, se ex defectu jurisdictionis eam ferre non posse. Excipe: nisi habeat pro se titulum coloratum & communi errore Judex esse existimetur, aut pars sciens ipsi non competere jurisdictionem vel de hoc duhitans eam proroget. nam si alterutrum contingeret, valida haud dubiè forent acta talis Judicis, juxta ea, quæ tradunt interpretes *in cit. L. Barbarius ff. de offic. prat. ac ea, quæ infra de prorogatione dicturi sumus.* Quæ modò dicta sunt, juxta Hostiens. *in cit. c. 7. & Felin. ibid. n. 15.* non tantum procedunt, si Judici manifestum est, se nullam jurisdictionem habere, sed etiam si se habere existimat ex ignorantia affectata, supina, vel alias inexcusabili. Econtrario facile convenit inter DD. valere ejus sententiam, si probabili errore ductus.

ductus ignorat se esse incompetentem, tam etsi id notum sit partibus.

25. Secundò dubitatur, an ad hoc, ut jurisdictio iudicis incompetentis fundetur per pronuntiationem pro competentia, & acta ejusdem valeant, requiratur pronuntiatio expressa, an verò sufficiat tacita, qualis est, si neglecta exceptione incompetenti in causa principali procedit. Tenendum est cum Baldo, Butr. Innoc. Imola, Panorm. ac alijs, quos refert & sequitur Felin. in c. *suborta* 21. de Appell. & c. 20. de Rescript. n. 34. requiri expressam pronuntiationem. Ubi tres ferè casus excipiunt, qui tamen principalem responsionem ferè totam evertunt. Primus est, quando Judex processit ad ulteriora parte præsentē & defectum jurisdictionis opponente. Alter si jurisdictionis non est omnino nulla, sed solum hinc & nunc elidi potest per exceptionem. Tertius, quando Judex audita exceptione, pronuntiavit eam non obstante procedendum in causa principali. His, inquam, casibus valebit sententia, tametsi is non expressè definierit, se esse competentem. Neque aliud voluisse videntur Anchar. Angel. ac alij, qui dixerunt, non esse necessarium, ut expressè pronuntietur super competentia. Extra memoratos casus si procedat ad sententiam, processus erit nullus, juxta Ant. de Butr. in c. 20. de Rescript. n. 37. Castr. in L. 2. ff. si quis in jus voc. n. 10. & Jason ibid. n. 45. Ruin. vol. 5. consil. 114. n. 19. ubi testatur de communi, Marfil. Pacian. ac alios, quos refert Zanger. de Except. c. 1. p. 2. n. 448.

26. Tertiò dubitatur, an à sententia, quæ Judex in dubio se competentem esse pronuntiavit, appellari possit. Ratio negandi est, quia hæc sententia est interlocutoria; ab interlocutoria autem non datur appellatio, seu jus civile spectemus L. 36. C. h. i. L. 7. C. quor. appell. non recip. L. 16. C. de judic. L. 2. ff. de Appell. recip. Sive jus novum Trident. Concilij sess. 13. c. 1. & sess. 24. c. 20. de Refor. quo jus antiquum c. 5. 12. & 60. de Appell. & c. 1. de Dilat. correctum est. Affirmandum nihilominus est cum Glossa in auth. *Habita C. ne filius pro patre V. ferè*, ab omnibus approbata, sumitur ex c. *significante* 34. de Praes. Ratio patet: quia etsi hæc sententia sit simplex interlocutoria, à qua regulariter appellari nequit, habet tamen vim definitivæ, quia gravamen adfert, quod per definitivam reparari non possit: talis autem si sit interlocutoria, appellatio conceditur, ut constat ex modò citatis juribus. Facienda tamen est non viva voce, sed scripto, simulque causa appellandi exprimi debet: cum hoc requiratur ad appellationem ab Interlocutoria. L. *Cordi de Appell. in 6.* A fortiori appellari potest à sententia incompetentiæ, cum hæc juxta multos sit definitiva, cum post eam non speretur alia sententia; Judex enim eo ipso, quod incompetentem se pronunciat, omnem jurisdictionem quoad illam causam à se abdicat. Et idcirco juxta hanc opinionem appellari ab ea potest viva voce & causam non expressam. In Camera Imperiali, teste Gaillio L. 1. obs. 130. n. 10. differentia inter appellationes super competentia & incompetencia non observatur, sed utraque indistinctè viva voce & in continenti facta recipitur. Addunt Crotus in c. 1. de Rescr. in 6. n. 17. & Gomez ibid. n. 61 à sententia competentis appellationem fieri quocunque tempore posse, eò quod gravamen successivum contineat. Verum hæc opinio ab alijs merito reprobatur: si enim is, contra quem illa lata est, à die notitiæ intra decem dies non appellat, censetur illam approbasse. L. *ab eodem C. quomodo & quando Judex.* Neque verum est, hujusmodi gravamen esse successivum & continuum, sicuti est, quando quis est incarceratus aut immisionem in sua bona passus, & Judex nondum pronuntiavit incarcerationem aut immisionem esse justam. Illud opinioni Gomezij concedendum videtur juxta c. ult. de Appell. in 6. quod si pars postea appellavit à sententia lata ab eodem iudice in causa principali, Judex ad quem etiam de ea sententia, quæ Judex à quo se competentem pronuntiavit, cognoscere possit & pronunciare: dummodo appellans gravamen illud proponat in actis ad superiorem, ut cit. c. ult. cavetur; secus enim quasi sententiæ interlocutoris acquieverit, tractari de ea amplius non potest.

27. Quartum dubium & magna inter jurisconsultos controversia est, an ad obtinendos processus à iudice sufficiat narratio qualitatis, quæ jurisdictionem tribuit; an verò necessaria sit cognitio super allegata illa qualitate, priusquam litis contestatio parti adversæ iungatur. Hoc ultimum affirmant multi, quos referunt Mynsing. cent. 2. obs. 9. n. 1. Tiraquell. L. 1. Retract. §. 8. Gloss. 5. n. 19. Petr. Barbosa in L. si quis 5. ff. de judic. n. 132. & communem sententiam dicit Felin. in c. si Clericus de foro comp. Negant pariter multi, quos adducunt iidem Tiraq. n. 18. Mynsing. n. 7. Barbosa n. 133. Nituntur isti textu L. cum quedam puel. la 19. in fin. ff. de jurisdict. & L. ordinata 24. ff. de libe. ali. caus.

quidquid sit de jure scripto, posteriorem hanc opinionem in iudicijs praxi receptam esse aiunt addit. Capell. Tholos. q. 210. & in Camera Imp. pro regula observari ait Gail. L. 1. obs. 31. n. 1. quod in extrahendis seu decernendis processibus ad fundandam jurisdictionem stetur narratis supplicantis, donec in processu causæ contrarium probetur, idque tam in causis simplicis querelæ quàm appellationum. Nobis in hac controversia, videtur distinctione opus esse, quam facit Laym. in c. si Clericus 5. de foro comp. Vel qualitas fundans jurisdictionem, v. g. contractus aut delictum, quæstioni principali intrinseca est, seu principaliter in iudicium deducitur, uti fit, si v. g. Clericus laicum accuset, quod aliquid ex Ecclesia surripuerit, aut si convenitur extraneus de delicto hinc commissio vel contractu inito. Et tunc sufficit, hujusmodi qualitatem ab actione allegari, nec reus crimen vel contractum negare potest in ordine ad declinandum forum hujus iudicis, cum hæc ipsa causa & quæstio directè in iudicium deducatur, & super ea lis contestanda sit. Vel qualitas fundans jurisdictionem iudicis deducitur in iudicium non principaliter, ideòque controversiæ non est intrinseca, sed accessoria, v. g. si reus excipiat se extra territorium contraxisse aut deliquisse, tunc de hujusmodi qualitate jurisdictionem fundante prius saltem summarie cognoscendum, vel extrajudicialis informatio capienda, antequam ad causam principalem deveniatur. Ita sentiunt DD. pro utraque opinione allegati, si benè eorum dicta ponderentur, nec plus probant rationes & jura ab iisdem adducta.

28. Sunt tamen casus non nulli, in quibus ad solam partis allegationem nunquam procedere Judex potest. Primò, quando iudici notorium est, narrata esse falsa: tunc enim ad litem contestandam cogendus non est reus, & neque citandus, cum hoc non foret aliud, quàm gratis & sic iniquè vexare reum. Unde Judex attendere debet notorium, tametsi à parte nec probatum nec allegatum sit. De quo Gaill. L. c. n. 4. & Mynsing. cent. 6. obs. 3. Secundò in causa denegatæ justitiæ non sufficit ad obtinendum processum seu citationem narratio denegatæ justitiæ, sed probatione opus est, ex qua de denegatione constare possit. L. 2. C. de Offic. civ. jud. L. 1. C. de susceptor. quia in iudice non præsumitur negligentia, nisi probata fuerit legitima requisitio. cit. L. 2. & 1. fusè Gail. L. 1. obs. 28. Tertiò in Camera Imper. ad petitionem partis juramentum sibi relaxari postulantis non statim ad ejus narrata citatur adversarius, qui juramentum extorsit, sed Magistratui loci pro facti informatione primò rescribitur eum in finem, ut saltem summarie de veritate narratorum appareat. Gail. L. 1. obs. 22. n. 4. & obs. 31. n. 7. Quartò in eadem Camera ad appellationem pauperum non statim citatio decernitur, sed compulsoriales contra iudicem à quo decernuntur ad edendum acta, ut ijs obiter examinatis statuatur, utrum processus denegandus sit an non. Gail. cit. obs. 31. n. 8. & obs. 142. n. 7.

29. Quintum denique dubium est, an si Judex se incompetentem pronuntiavit, partem victam in expensas & damna juxta L. *properandum* 13. §. 6. C. de judic. condemnare possit. Ratio negandi esse potest: quia condemnare in expensas, æquè ac alios actus judiciales exercere, est iudicis duntaxat competentis: atqui ille, qui se incompetentem pronuntiavit, non est competens, ac idcirco in causa ad se delata procedere nequit. Hac tamen ratione non obstante affirmans sententia statuitur in clem. 1. de Rescript. V. si quis autem, & post Anchar. Panorm. Card. Zabarella, ac alios ibi tradunt Alagona & Aug. Barbosa n. 1. & 2. item c. statutum 11. eod. §. 1. V. Judex ipse. Ratio patet: quia quoad cognitionem competentis & incompetentis est Judex competens, ac per consequens quoad condemnationem expensarum & damnorum tanquam conexam iudicio competentis & incompetentis, ut in L. 2. ff. si quis in jus vocat. notant Bartol. n. 13. & Fulgos. n. 11.

CAPUT III.

De Limitibus Fori Competentis.

§. I.

An Judex extra suum territorium existens jurisdictionem in subditos exercere possit.

SUMMARIUM.

30. Extra territorium jurisdictio nulla est.
31. Nequit extra illud exerceri etiam in subditos.

32. Nec isti extra illud comparere tenentur.
33. Nisi in id consenserint cum licentia iudicis territorij alieni.
34. Aut Judex proprius alibi quidem, habites, hic tamen, ubi subditus est jurisdictionem habeat.
35. Aut Judex Ecclesiasticus à proprio territorio & Diocesi fuerit injuste expulsus.
36. Aut causa non requirat judicialem cognitionem.
37. Potest superior extra suum territorium delegare jurisdictionem intra illud exercendam.
38. Et statutum extra illud facere valituram intra illud.
39. Ac in notorijs contra subditum procedere.
40. Atque censuram in eum ferre, qua causa cognitionem & citationem non requirit.
41. Jus dicens in alieno territorio sequitur statuta & stylum proprij.

30. Sicut nullum forum respectu cujusvis personæ & causæ competens est, ut diximus n. 4. & 10. ita nec quocunque terrarum extenditur, sed certis locorum limitibus constringitur, certoque territorio, quod ab eo dictum quidam putant, quod magistratus ejus loci intra eos fines terrendi, id est, submovendi jus habet, inquit Pompon. L. Pupillus 239. §. 8. ff. de V. S. si forum Sacrum Ecclesiæ excipias: per hanc enim Christus, jam olim id prævidente Davide Psal. 71. v. 8. dominatur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Jurisdictio itaque extra territorium nulla est, & extra illud jus dicens est instar privati. L. 3. ff. de offic. Præsid. L. obsequare §. Ingressus ff. de offic. procons. Unde cum Hier. de Monte tr. defn. regund. c. 77. n. 1. Natta tom. 1. consil. 149. n. 19. ac alij aiunt, jurisdictionem radicatam esse in territorio, sicut nebula super palude, ut ab eo avelli nequeat. Verum quamvis regula certa esse videatur, quod forum competens ultra territorium non porrigatur, seu jurisdictio extra illud exerceri nequeat, explicanda tamen est, cum & ipsa, sicut ferè reliquæ, suas patiatur, & difficultates & limitationes. Itaque primò agemus de jurisdictione contentiosa, tum de voluntaria.

31. De contentiosa igitur jurisdictione quæritur I. An Judex si existat extra suum territorium, eam exercere possit in suos subditos, de ipsorum delictis, contractibus &c. cognoscendo & judicando. Responso communis & certa DD. est negativa ex L. ult. ff. de jurisdict. L. 3. ff. de offic. præsid. c. 2. in fin. de Constitut. in 6. Clem. 1. de Foro comp. Procedit hæc regula etiam tunc, quando is existit quidem in suo territorio, in loco tamen illius exempto. t. cum Episcopus 7 de Offic. Ordin. in 6. & Gloss. ac DD. ibi: Nam paria sunt esse in loco exempto & esse extra territorium. Jason & Decius in cit. L. ult. Felin. in c. grave de Offic. ordin. n. 2. procedit item, tametsi Judex alieni territorij consentiat: nam nisi etiam subditi consentiant, jus ipsis dicere nequit, cum inviti extra territorium trahi nequeant can. 3. V. Nisi vocatus & c. 7. V. Nisi cum voluntate 9. q. 2. & extra territorium jus dicenti impunè non pareatur. cit. L. ult. ff. de jurisdict. Procedit denique, si subditi sint in proprio territorio sive cum suo iudice in alieno. Zasius in cit. L. ult. n. 3. qui ibidem varia corollaria ex data regula deducit. non improbane Laym. in c. 2. de Consuet. in 6. n. 4. I. Si Archiepiscopus in sui suffraganei seu subjecti Episcopi diocesi fortè commorans, ibi causas per appellationem ad se devolutas tractare velit, excipi potest, quod extra diocesim jus dicenti impunè non pareatur. Verum refragantur alij, nominatim est Seraphin. decis. 1183. Barbosa p. 1. de Offic. Episc. tit. 4. n. 61. & L. 1. Jur. Eccl. c. 7. n. 59. & 60. ipsèque Laym. in c. 5. de Offic. ordin. in 6. n. 1. & causas appellationum ab Archiepiscopo etiam in diocesi Episcopi, à quo provocatum est, decidi posse merito asserunt, cum id decisum sit cit. c. ut litigantes 5. de Offic. Ordin. in 6. & quidem absque consensu Episcopi & partis provocatæ, ut ex eod. cap. manifestum est. II. Si Universitas Studiorum tempore pestis vel belli aliò commigret, Rector in aliena civitate ac velut extra suum territorium, inter Studiosos jus dicere non potest: nisi nova promissione aut juramento se obligent ac subijciant, etiam in ordine ad illum locum. Verum etiam istud falsum esse censemus, casu, quo Universitas vel Principis auctoritate vel consensu Magistrorum aliò migrat, quamvis solum ad tempus, ac Studiorum prosecutio ibi fiat: tunc enim ibi est Universitas; hæc autem ubi est, ibi Rector suum quasi territorium habet. Aliud foret, si Rector & Studiosi in aliquo loco convenirent alia de causa ac velut fortuito & non constituendi ibi Musarum domicilij. III. Qui bannitum ex territorio proscriptum, offendendi facultate concessa, extra territorium offendit, puniri potest. Hæc benè juxta doctrinam Baldi in L. 1. n. 6. ff. de Hæred. instit. ac aliorum, quod sententia banni non excedat territorium bannientis seu proscribeutis. IV. Mi-

nistri iudicis criminisum fugientem extra territorium, ultra illud & in alieno prosequi non possunt, multò minùs capere. Sic quoque communis cum Baldo in c. olim. de Dolo & contum. Bartol. in L. quod ait lex pr. ff. ad L. Juh. de adult. verum de hoc plura infra.

32. Ex dictis consequens est, non posse subditum à iudice sui domicilij citari extra territorium seu locum sui domicilij, seu ut in alieno territorio compareat: quia citare est exercere jurisdictionem, Clem. Pastoralis de sent. & re jud. L. cum Clericis 25. & L. omnes 33. C. de Episcopis & Cler. at jurisdictione, ut modò dictum est, extra territorium exerceri nequit. Unde cit. Clem. deciditur, sententiam latam contra citatum extra citantis territorium existentem ipso jure nullam esse. Diximus, non posse subditum à iudice domicilij extra locum domicilij citari: utrùm autem & quomodo absens à loco domicilij illuc citari possit, dicetur infra & quomodo extraneus citari possit, ad forum contractus, delicti, ac rei sitæ, proprio loco dicetur, quando agemus de foro contractus, Domicilij, ac rei sitæ.

33. Regula sic declarata non uno modo limitanda est. Primus est, quem modò diximus, posse videlicet iudicem in alieno territorio jus dicere, si & partes & Judex alieni territorij consentiant. Et quamvis aliqui ultimum hunc consensum necessarium esse negent, requirunt tamen alij, quos magno numero adducunt Oliva de Foro Eccl. p. 3. q. 2. n. 4. & Sanch. de Matr. L. 3. disp. 19. n. 8. quia in alterius territorio absque consensu proprii iudicis jurisdictionem exercens videtur injuriam illi inferre. arg. L. 3. ff. de Offic. præf. urb. & L. 13. §. fin. ff. de Injur. Sufficit tamen consensus tacitus, videlicet si utraque pars litigans, & territorij Judex sciant ab illo alieno jurisdictionis exercitium parari, & cum possent non contradicant. arg. L. sapè ff. de Re judic. & L. Cajus ff. de pignor. action. Alex. in L. fin. ff. de Jurisd. n. 8. Ugol. Censur. tab. 1. c. 27. §. 1. n. 5. Neque obstat textus c. statumimus 11. §. in nullo de Rescript. in 6. ubi requiritur consensus expressus: quia præterquam quod ibi agitur de quodam speciali casu, sermo est non de ordinario iudice, sed de delegato, cujus potestas longè arctior est, & solum tanta, quantam esse vult delegans.

34. Secundò limitat Oliva L. c. n. 6. atque ex Innoc. Panor. & Butrio in c. Novit de Offic. legati, Bartol. in L. un. C. de Metrop. Berit. Castr. in cit. L. ult. ff. de jurisdict. Jason, Decio & alijs, posse iudicem, qui duo habet territoria, si existat in uno, jurisdictionem exercere in alio, id est, in subditos illius territorij, in quo non residet. Verum cit. DD. loquuntur de casu, quo quis plures regiones sub sua jurisdictione continet, ut Imperator provincias Germaniæ, Legatus Pontificius plures dioceses &c. qua tamen ratione non habet plura & distincta territoria, & sic dum residens in Austria jus dicit existentibus in Suevia aut Bavaria, jurisdictionem non exercet extra territorium, quod vetat illa, quam n. 31. attulimus, regula.

35. Tertia, eaque propriè dicta, limitatio est, quod juxta Clem. 1. de foro comp. Episcopi, & consequenter etiam Archiepiscopi & Primates, vi injusta à sua diocesi expulsi, si in aliqua ejus parte nec per se nec per suos vicarios jurisdictionem exercere valent, id possint in aliqua alieni territorij civitate vel loco insigni viciniore; licentiã tamen ordinarij illius loci prius petitiã, licet non obtentã, quod cum concessum sit Episcopis propter ipsorum dignitatem, non facta mentione Prælatorum inferiorum, idcirco ad hos Clementinæ privilegium non extenditur. Glossa ibi V. Episcopis, Cardin. n. 13. Anchar. n. 3. Imò ob datam rationem probabilius est, non posse extendi ad Prælatos jurisdictionem quasi Episcopalem habentes: de quo fusè Oliva L. c. à n. 10. Sed & Episcopi in alieno territorio judicare queunt solum illos, qui subditi ipsis sunt ratione domicilij; non verò eos, qui contractum in ipsorum Diocesi inierunt, aut delictum commiserunt. Gloss. in cit. Clem. V. subditos communiter recepta, Anchar. n. 12. Card. in §. Eisdem V. quinto quæro. Non tamen necesse esse videtur, uti requirunt cit. Gloss. & Card. utrumque litigantem esse subditum Episcopo; sed sufficit subditum esse reum, ut tenet Panor. in cit. Clem. V. autem, & latè defendit Oliva L. c. à n. 14.

36. Quartò limitanda est supra posita regula & dicendum, posse extra territorium expediri causas, quæ non requirunt cognitionem judicialem, sed solum extrajudicialem informationem, & ubi partium contentio non est. Gloss. V. Terminos Joan. Andr. Anchar. Card. Panor. ac alij in c. Novit. de Offic. legati, Bald. Castr. Jas. & Decius in L. ult. ff. de Jurisd. Silvester V. Absolutio, n. 4. Sayrus L. 1. c. 14. n. 6. & L. 2. c. 21. ac alij. Exemplum in dispensatione denuntiationis matrimonialis ponit Sanch. L. 3. de Matr. disp. 8. n. 4. & aliud Menoch. L. 1. arbitr. q. 19. n. 10. de iudicè

judice, qui liberum & absolutum arbitrium habet, ac idcirco sine causæ cognitione procedere potest. Quod si Judex ad hoc ut extra territorium posset procedere, vellet procedere absque causæ cognitione & citatione partis, ubi hæc requiritur, processus foret nullus, cum citatio partis sit fundamentum jurisdictionis contentiosæ & cognitionis judicialis. *§. fin. Inst. de pen. tem. litig. & parte non citata processus sit nullus.*

37. Quinto tamen Judex de causa ad contentiosam jurisdictionem pertinente extra suum territorium cognoscere nequit, poterit tamen juxta Gloss. *V. sed delegare*, Corrasium, Brunne- man, ac alios in *L. fin. ff. de Offic. pref. Urb. Zasius in L. ult. ff. de jurisdic. n. 19. Oliva cit. q. 2. n. 20. Struvium exercit. 4. tit. 12. in fin.* illam alteri delegare, ut intra territorium de ea cognoscat. Ita enim *cit. L. ult.* loquitur Ulpianus: *praefectus urbi, cum terminos urbis exierit, potestatem non habet: extra urbem potest jubere judicare.* Sensus juxta prædictos Interpp. est, posse, dum existit extra urbem, aliquem delegare, qui judicet intra urbem. Non ignoramus variè & legi & exponi hanc legem: aliqui enim aiunt, omissam esse particulam *Nec*, & legendum esse *nec extra urbem*, & ita se reperisse in quodam manuscripto testatur Gothofredi *ibid.* Emendat Hotoman. *L. 4. obs. 13.* legitque *intra urbem.* alij denique verba *extra urbem* connectunt non verbo *jubere*, sed *judicare*, ita ut sensus sit, si intra urbem est, judicem dare posse, qui extra urbem judicet intra centesimum lapidem. Illud verum est, quod notat Glossa ab omnibus recepta *inc. Novit de Offic. legati V. omnibus*, non posse cogi subditos ad acceptandam hujusmodi delegationem. Ratio est, quia, ut supra diximus, iudici extra territorium existenti subjectio non debetur, & absens regulariter habetur tanquam privatus. Unde sicut invitus delegari nequit, qui non est subditus juxta *c. Pastoralis 11. de Offic. Ordin.* ita ob eandem rationem non potest contra invitos fieri delegatio.

38. Sexto Princeps extra territorium existens statutum facere potest, ut sentiunt *lapis inc. 2. de Constit. in 6. Franc. inc. Romana §. Caveat de sent. Excomm.* quia statutum non requirit cognitionem judicialem, neque ut statuens sedeat pro tribunali, licet pertineat ad jurisdictionem contentiosam, quia invitos subditos ligat.

39. Septimo Judex extra territorium existens potest contra subditum procedere in notorijs, juxta Hostiens. Joan. Andr. Panor. Anchar. & Cardin. *inc. Novit de Offic. legati.* Rationem dant: quia in notorijs non requiritur causæ cognitio. *c. evidentia de accus. & can. Manifesta 15. 11. q. 1.* nec in notorijs requiritur citatio. *c. cum sit Romana §. praterea de appell.* Contrarium tenent imola *inc. cit. c. Novit.* Jason in *L. ult. ff. de judic. n. 23.* & Decius *n. 24.* opposito ducti fundamento, quod videlicet etiam in notorijs opus sit citatione. Verum hoc plerique alij rejiciunt, & citationem necessariam esse negant, si factum est notorium, & certum simul ac notorium est absenti nullam defensionem competere. Quia finis citationis est, ut citatus se possit defendere; hic autem finis cessat, quando notorium est, nullum reo effugium & defensionem competere. Excipiunt sententiam censuræ: hanc enim negant ferri posse absque citatione, tamen crimen, ob quod ferenda sit, negari ab notorietate nequeat, eò quod præter crimen etiam contumacia requiritur, hæc autem absque monitione & citatione non datur. Verum fieri potest, ut & contumacia sit notoria, eò quod delinquens jam antè monitus perseveravit in delicto, quo casu absque alia citatione excommunicari poterit, ut patet ex *c. 1. de judic. & notant ibi Panor. n. 38. ac Decius n. 25.*

40. Ex dictis inferitur, quid respondendum sit ad celeberrimam & agitatissimam controversiam, qua quaeritur, utrum Prælatus absens suo territorio ferre in subditos censuram possit. Dicendum enim est, ferre posse, si opus non est causæ cognitione aut citatione; secus, si hac opus sit, uti plerumque est. Videri possunt Navarr. in *Man. c. 27. n. 27. n. 6. & inc. cum contingat 2. caus. nullit. n. 5. de Rescript.* Suar. de *Censur. disp. 5. sect. 4. & disp. 7. sect. 3.* Sayrus *L. 1. thesaur. c. 14. n. 4. & 6.* Oliva de *Foro Eccl. p. 3. q. 2. an. 24.* Delbene de *Immun. Eccl. c. 12. dub. 6.* Nobis non vacat rem pluribus examinare. Uti nec illud, an valeat absolutio à censuris facta ab Episcopo extra Diocesim existente. Breviter dicendum est cum communi DD. quos allegat Oliva *L. c. n. 47.* valere, si fiat absque cognitione judiciali; secus si ista adhibeatur.

41. Cum in recensitis modò casibus extra suum territorium jus dicere possit Judex, quaestio est, an si id facit, facere debeat juxta statuta & consuetudinem ac stylum alieni territorij, in quo nunc jurisdictionem exercet, an proprii. Respondet Glossa in

cit. Clem. un. de Foro comp. V. omnimodam, eamque secuti Anchar. *n. 13.* Card. *§. isdem n. 3.* & Bald. in *L. ult. ff. de jurisd.* debere judicare juxta statuta & stylum sui territorij: tamen enim Judex in ijs, quæ ordinem judicij requirunt, servare debeat leges illius fori, in quo cognoscit, ut asserit communis sententia cum Anchar. *L. c. Panor. inc. quod Clericis de foro comp. n. 10.* Bart. in *L. cunctos populos C. de SS. Trin. n. 48.* quia tamen jus dicens in alieno territorio fingitur esse in proprio, eoipso, quod est proprius horum litigantium Judex & non alienus, idcirco sicut stare deberet statutis sui territorij, si in isto jus diceret, ita pariter, si dicit in alieno.

§. 1 I.

An Lex & Præceptum ferri possit subditis in alieno territorio existentibus.

SUMMARIUM.

42. *Multiplex quaestio proponitur.*
43. *Statutum territorij non obligat subditum alibi existentem.*
44. *Neque Sententia Generalis.*
45. *Neque Præceptum.*
46. *Eadem est ratio de loco intra proprium territorium exempto.*
47. *Eadem de Legibus extra territorium non vigentibus.*
48. *Eadem de rebus extra territorium jus dicentis existentibus.*
49. *Disponens tamen in hoc territorio ligatur ejus statutis circa res etiam alibi sitas.*
50. *Subditi superioris jurisdictionem independentem à territorio habentis ubique ejus præceptis & statutis ligantur.*
51. *Quin & alij, si alibi sui Superioris nomine versentur.*
52. *Aut si delictum, quod alibi committunt, afficiat proprium ipsorum territorium.*
53. *Possunt subditi abire extra territorium, ut ejus se statuta subtrahant.*

42. Diximus modò, judicem in alieno territorio existentem non habere ibi forum competens etiam respectu suorum subditorum, siue isti pariter in alieno territorio existunt, siue in proprio: seu, quod idem est, non posse per se loquendo judicem in alieno territorio jurisdictionem contentiosam (de qua modò solà hæc loquimur) exercere in suos subditos. E contrario nunc inquirendum est, utrum existens in suo territorio exercere illam possit in suos subditos alibi existentes. Quaestio autem multiplex est. Prima de legibus & statutis, utrum videlicet subditi extra locum sui domicilij existentes, ejus legibus & statutis obligentur. Secunda de præceptis: præceptum enim, si propriè & specificè sumatur, à lege & statuto distingui notum est: quia regulariter non fertur communitati, uti lex & statutum, sed particularibus personis, uni vel pluribus; & superioris potestate vel per mortem vel alias finita extinguitur, cum è contrario lex sit stabilis & ultra mortem legislatoris ac semper duret, nisi ab eodem vel successore revocetur aut consuetudine abrogetur. Ac denique præceptum ferri potest à Prælati inferioribus & superioribus, qui constitutionem & legem ferre nequeunt. Tertia est de sententia, quæ à superiore tanquam judice cognita causâ fertur. Quarta de citatione, & similibus actibus judicialibus. Addunt Franc. in *c. Romana §. Caveant de sent. Excomm. in 6.* Suar. de *Censur. disp. 5. sect. 5.* Oliva de *foro Eccl. p. 3. q. 5.* ac alij, sententiam extrajudicialem. Cujus exemplum dant ex *c. à nobis 21. de sent. Excomm.* si videlicet Episcopus dicat *Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit.* hujusmodi sententia, quam dicunt generalem, quò distinguant à speciali, quæ fertur contra unum vel plures particulares, v. g. si hoc feceris, multam solves &c. hæc, inquam, generalis sententia quamvis reipsa non videatur distingui à statuto vel lege, si pro Communitate fertur & non super uno alterove actu particulari: discrimen tamen juxta cit. DD. hoc est, quod per statutum prohibetur actus, simulque poena transgressori statuitur; sententiâ verò generali supponitur actus aliunde prohibitus, & solum poena dicitur. Quam si actus aliquis particularis præcipitur omnibus de Communitate, ut si post certum aliquod delictum commissum, v. g. furtum aut conspiracyonem, edictum promulgetur, ut qui reum noverit, manifestet, erit præceptum generale, quale præceptum distinctum à statuto & lege, & finiendum cum præcipientis vita ac auctoritate, dari supponunt DD. ut patet ex ijs, quæ post Panor. Felin. Franc. Decium ac alios tradunt Sanchez *L. 8. de Matr. disp. 28. n. 7.* Silvester *V. delegatus q. 6. n. 7.* & *V. Mandatum q. 3.* Suar. & Oliva *ll. cc.*

ditatur, utrum leges & statuta obligent domicilij & territorium, ubi lex lata est, cum plurimis; quorum ingentes catalogos Alma de sent. Excomm. in 6. p. 1. §. 10. n. 3. leg. sect. 5. n. 60. Affirmat Bartol. in L. cunctos Trin. n. 48. asserens, statuto generali punitivo, ut poena infligitur, ligari subditos etiam extra territorium illud expresse fecerit etiam contra delinquentes territorium. Cum hac Bartoli sententia omnes transeunt, ut Curt. de Consuet. q. 13. sed fallitur, cum plurimi teneant contrarium. Sed neque defendi potest, ut Covarr. l. c. loar. cum L. ult. ff. de jurisd. & c. ut animarum 2. de Constit. 6. expresse dicatur, extra territorium jus dicenti impunè non pareri: nam JC. & Pontifex ibi non defectui voluntatis, sed defectui potestatis superioris statutum ferentis, tribuunt, quod ejus statutum extra territorium non obliget; ergo quamvis superior declaret se aliud velle, nihil operabitur, quia non habet potestatem. Nec faveat sententia Bartoli lex ult. ff. de Decret. ab ord. facien. ut bene ostendunt Covarr. l. c. & Navarr. in Manuali c. 27. n. 27. 3. eumque malè translatus aiunt ex græco in latinum: nec L. 2. C. de Eunuchis quia etsi ibi jubeat Imperator, Romana gentis homines, sive in Barbaro sive in Romano solo eunuchos factos nullatenus quolibet modo ad dominium cujusquam transferri, non tamen hinc sequitur, eunuchos in Barbaro solo seu extra limites jurisdictionis Imperatoris transferri in dominium seu vendi non posse, cum verba ista in Barbaro solo non pertineant ad venditionem, ut vult Bartolus, sed ad locum, quo eunuchi facti sunt.

44. Hinc verò asserimus secundò cum Franco l. c. Butrio in cit. c. 21. de sent. Excomm. Gemin. in cit. c. 2. de Constit. in 6. Navarro l. c. aliisque, quos referunt & sequuntur Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 1. ac Oliva l. c. n. 2. contra Innoc. in cit. c. 21. & Suar. de Censur. disp. 5. sect. 5. n. 5. neque sententiâ generali, de qua paulò antè n. 41. tametsi vim statuti non habeat, sed solum præcepti, ligari subditos extra territorium præceptum ferentis existentes: quia etiam hinc valet prædicta regula, extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

45. Unde ulterius asserimus tertio, etiam præcepto particulari non ligari subditos extra territorium existentes. Et ita tenent Egidius disp. 13. dub. 7. concl. 61. Avila. de censur. p. 2. c. 3. disp. 2. dub. 2. concl. 1. Henriq. L. 13. c. 26. n. 1. Sayrus L. 1. thesaur. c. 6. n. 40. Coninck. de Censur. disp. 13. dub. 7. n. 61. Præposit. p. 3. q. 1. de Censur. dub. 5. n. 31. Delbene de Immun. Eccl. c. 12. dub. 1. sect. 4. n. 1. ac alij contra Suar. l. c. Laym. L. 1. theol. moral. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 6. Panorm. Gemin. Ugol. aliisque. Ratio est, quia is, qui ratione certi territorij jurisdictionem habet, uti Principes, Episcopi &c. præcepta non minus, quam leges & statuta ferunt vi jurisdictionis territorialis: cum ergo hanc exercere in subditos extra territorium existentes non valeant, consequens est, quod sicut statuta ferre nequeunt, quæ extra illud obligent, ut fatentur adversarij, ita pariter nequeant dare præcepta absentibus. nam cum Pontifex cit. c. 2. de Constit. in 6. dixisset, statuto, quo Episcopus omnes, qui furtum commiserint, excommunicat, subditos extra ipsius diocesis furtum committentes minimè ligari, rationem addidit cum extra territorium jus dicenti non pareatur impunè. Neque apta satis est responsio, quâ dicunt, per tò jus dicere intelligi statutum ferre: sic enim propè diceretur idem per idem & sensus pontificiæ rationis esset, idè statuto Episcopi extra diocesis seu territorium impunè non pareri, quia statuto extra territorium impunè non pareatur. Igitur sensus est, jurisdictionem (contentiosam & coactivam) extra territorium nullo modo exerceri posse sive per statutum sive per præceptum &c. Hinc non placet, quod aiunt Tapia tom. 1. Catena Mor. l. 4. q. 16. n. 4. & Eman. Gonzalez in c. 21. de sent. Excomm. n. 4. idè subditos extra territorium non teneri præcepto Superioris, quia dum absunt, justam ignorantia causam habent: non enim Pontifex eos excusat ob ignorantiam, sed ob defectum jurisdictionis, quam videlicet superior extra suum territorium non habet. sive ergo norint sive ignorent statutum aut præceptum, non ligantur. Neque valet, quod dicunt Suar. & Laym. l. c. statutum immediatè tendere ad territorium, illique coherere, ac idcirco neminem illo ligari extra territorium: sententiam verò & præceptum immediatè tendere ad personas subjectas, earumque ossibus inhærere, quocumque terrarum discesserint. Hoc ipsum enim controversum est & à nobis negatur, tum quod textus cit. L. ult. ff. de jurisd. & c. 2. de Constit. in 6. absolutè loquuntur; tum quod non est ratio,

cur præceptum magis quam statutum afficiat immediatè ipsas personas & non territorium. Utrumque fit ratione jurisdictionis territorialis, quæ cum ultra territorium, ut diximus, non porrigatur, consequens est, neutro subditos extra illud obligari. Alias videretur in potestate superioris esse subditos pro arbitrio extra territorium ligare: dum enim aliquid aut præcipit aut vetat, dicere posset, se non per modum statuti ita præcipere, sed per modum sententiæ & præcepti, quo sui subditi etiam extra territorium ligantur. Qua ratione vis legum extra territorium jurisdictionis ulum non concedentium eluderetur. Non item placet, quod ait Laym. l. c. n. 8. rationem cur Episcopus extra suam Diocesis sententiam ferre non possit, non esse hanc, quod subditos extra territorium non habeat; sed istam, ne in aliena Diocesi ferens sententiam censuræ alienum territorium invadere & violare videatur: quæ ratione cessante nihil obstat, quod minus in sua Diocesi existens jurisdictionem in suos alibi existentes exerceat. Hinc enim sequeretur, quod non tantum voluntariam, ut ipse infert, sed etiam contentiosam jurisdictionem in subditos absentes exercere posset, & sic statuta facere, quibus in absentia teneantur, dummodo in sua Diocesi existat. Hoc autem ipsemet negat l. c. n. 6. & l. 1. tr. 4. c. 11. n. 1.

46. Quæ tradita modò sunt de territorio alieno, pariter procedunt de loco intra proprium territorium exempto: nam neque in isto subditus ligatur statutis & præceptis sui Principis. Sumitur ex c. 1. de Privil. in 6. V. dummodo sit in loco exempto commissum. Ratio patet ex dictis: quia esse in loco exempto territorij, idem est ac esse extra territorium. Idè enim locus dicitur exemptus, quia eximitur à jurisdictione ejus, cui aliàs ratione territorij competere jurisdictionem: non ergo poterit jurisdictionem contentiosam ibi exercere, nisi in casibus à jure expressis. Clem. Archiepiscopo de Privil. c. Episcopus 7. de Offic. Ordin. in 6. c. un. §. fin. de statu Regular. in 6. Verum hæc intelligenda sunt duntaxat de loco plenè exempto, in quo videlicet Princeps territorialis vel Episcopus nullam omnino jurisdictionem habet: secus, si tantum personæ certæ exemptæ sunt, v. g. Regulares. Tunc enim Clericus sæcularis aliisque Episcopi subditi commorans in Monasterio exempto subiacet statutis Diocesis, & in illo delinquens puniri ab Episcopo potest, ut bene notant Anchar. & Franc. in cit. c. 2. de Constit. in 6.

47. Procedunt insuper prædicta non tantum de legibus territorij proprijs, sed etiam de communibus, si quis in loco versetur, ubi leges communes per privilegium vel consuetudinem non vigent, ut cum communi tradunt Suar. L. 2. de Festis c. 14. Sanchez. L. 1. Moral. c. 12. n. 28. Laym. cit. c. 11. n. 4. Hinc si quis tempore quadragesimæ hinc abeat, veniatque in Diocesis, ubi permissus est esus carniū, poterit ibi eas comedere, tametsi hic esus in loco domicilij non sit permissus.

48. Denique procedit assertio non tantum de personis, sed etiam de rebus extra territorium jus dicentis existentibus: statutum enim, quod hinc fit, non comprehendit res alibi existentes, tametsi earum possessor hinc sit, & statutum condenti subjectus, ut post Bart. Bald. Castr. Alex. Jason. Cephal. Curt. Sen. ac aliorum communissimam tradunt Marta p. 4. de jurisd. casu 53. n. 10. Petr. Barbosa ad L. exigere dotem §. ff. de judic. n. 163. Menoch. consil. 672. n. 2. & consil. 656. n. 5. Gaill. L. 2. obs. 124. n. 9. & quamvis Bartol. alique apud Gabrielium L. 6. tit. de statut. concl. 8. n. 27. distinguant inter statutum favorabile & odiosum, hocque fateantur non extendi ad res alibi sitas, bene tamen illud: quam sententiam doctè propugnant Illust. & Excell. D. Schmid & Prænob. D. de Bassis Semicent. 1. Controv. 38. à n. 7. alij tamen complures apud Oliva p. 3. for. Eccl. q. 4. n. 3. sine discrimine id asserunt etiam de favorabili. Melius alij rejiciunt discrimen, quod facit idem Bart. in L. 1. C. de sum. Trin. dum ait, si statutum dirigitur in personas, ex. gr. dicendo solus primogenitus succedat, intelligendum esse etiam de bonis extra territorium existentibus; secus, si dirigatur in rem, e. g. bona defuncti perveniant ad solum primogenitum. Hoc, inquam, discrimen complures rejiciunt, & rejecit Camera Imp. teste Mynsing. cent. 5. obs. 19. aiuntque, in neutro casu extendi statutum ad bona alibi sita. Quod modò dictum est de lege municipali, dicendum est cum communi DD. etiam de Consuetudine locorum: nam neque ista porrigitur ad res alibi sitas, ut cum Bart. Bald. Jas. Panor. Felin. Ruin. Tiraq. aliisque tradunt Gabriel. l. c. concl. 9. Covarr. de sponsal. p. 2. c. 7. n. 7. Oliva l. c. n. 5. Ex quibus inferunt, quod si Statutum vel Consuetudo alicubi ferat, ut conjuges sibi invicem ab intestato succedant, vel ut parens liberos habens superstitibus aut fi-

lius ascendentes, non nisi de tertia bonorum parte disponere possint, vel ut primogenitus in omnibus bonis succedat &c. id locum non habeat in bonis sitis extra territorium, ubi huiusmodi statutum vel consuetudo viget. Hoc tamen Gaill. *l. c. in fin.* cum Baldo aliisque limitat quoad bona mobilia & nomina debitorum; hæc enim etsi sint extra territorium statuentis, censi tamen præsentia in loco, in quo erat persona testatoris tempore conditi testamenti, eò quod respiciant personam, immobilia verò territorium. Indidem sequitur, ut observat Oliva *l. c. n. 25.* statuta & consuetudines secularium non habere vim quoad bona Ecclesiastica, cum sint exempta ab eorum foro & potestate *c. Eccl. sancta de Constit. c. cum laici de reb. Eccl. alien.* ac propterea extra eorum territorium esse censentur, cum paria sint extra forum esse & statutis non ligari.

49. Quamvis autem statutum & consuetudo, queis certa solemnitas contractibus, vel dispositioni ultimarum voluntatum præscribitur, non extendatur ad actus gestos extra territorium statuentis, ligat tamen omnes subditos, imò etiam non subditos, qui disponunt vel contrahunt intra territorium statuentis, etiam quoad bona alibi sita: quia quoad formam actus semper attenditur statutum & consuetudo loci, ubi actus celebratur. *L. si fundus 6. ff. de Eviction. l. 2. ff. quemadmodum testam. aper.* Fusè de hoc Gaillius *L. 2. obs. 8. in fine & obs. 123.* Mynsing *cent. 2. obs. 82. & cent. 5. obs. 20.* Carpz. *p. 3. jurispr. for. constit. 6. defin. 12.* Gabriellus *L. 6. tit. de consuet. concl. 2.* Brunnem. *in cit. l. 6.* Ex quo deducunt Bart. Aretin. Bald. Angel. Castr. Valasc. ac alij apud Oliva *l. c. n. 31.* quod testamentum coram duobus aut tribus testibus conditum in loco, ubi hic testium numerus sufficit, valeat etiam quoad bona alibi sita, ubi major numerus testium requiritur.

50. Limitanda tamen hæcenus dicta censemus cum communi DD. & sic asserimus quartò: illorum Superiorum, qui non habent jurisdictionem vi alicujus territorij aut quasi, qualem exercent Principes & domini territoriales, Episcopi, & Rectores Universitatum, sed independentè à territorio jurisdictionem aut potestatem immediatè in personas habent, uti habent Prælati Regulares in subditos Religiosos, patres in liberos, domini in servos: horum, inquam, Superiorum statutis & præceptis ligantur subditi, ubicunque existunt. Ratio discriminis hos inter & illos est: quia Episcopus v. g. jurisdictionem immediatè habet in territorium, & ratione hujus in personas, quæ proinde, si illo absint, ejus jurisdictione non ampliùs ligantur: Prælati verò Regularis jurisdictionem immediatè habet in personas Religiosorum territorio non alligatam, quæ proinde istos comitatur, quocunque abeant.

51. Limitamus ulteriùs & asserimus quintò cum Coninck *l. c.* ac alijs: etiam domini territorialis, v. g. Episcopi, præceptis obligantur subditi extra Diocesim existentes, si nomine ejusdem vel capituli legatione aliòve munere fungantur aut negotio: nam ratione hujus manet persona subjecta, & sic quoad illud præcepta absentis dari possunt; tum quod iste hac ratione moraliter est in territorio & sub jurisdictione sui Episcopi, & ab hoc actu adhuc dependet; tum quod Episcopi interest, benè geri negotium à subdito, ac proinde istum dirigi in illo posse.

52. Hinc consequens est alia limitatio, asserimusque sextò: subditi etiam absentes obligantur statutis & præceptis sui territorij, subjacentque poenis in transgressores statutis, si factum vel delictum afficit ipsum territorium & in ipso aliqua ratione committitur. Sic tenent cum communissima DD. Covarr. *in c. Alma de sent. Excom. in 6. p. 1. §. 20. n. 3.* Salas *de leg. disp. 14. sect. 5. à n. 71.* Suar. *de leg. l. 3. c. 32. n. 8. & disp. 5. de Censur. sect. 4. & 5.* Bonacina *de leg. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 67.* contra Gabrielem *in 4. dist. 28. q. 2. concl. 6.* & Basil. Pontium *L. 5. de Matr. c. 7. n. 20.* Exempla sunt: si quis in alio territorio stans vulneret quempiam stantem in isto; aut si Clericus Beneficiatus à Diocesi absit & hic in loco Beneficij non resideat; aut absens curet extrahi frumentum hinc exportari vetitum, vel importari merces huc invehi vetitas; aut cum realiena hinc aufugerit & non restituat; aut alijs debitis, ac obligationibus, ad quas hic tenetur, non satisfaciat, aut contra prohibitionem vel alteri Principi militet, vel alibi mercaturam exercent &c. quia isti, tametsi absentes, hic tamen peccant, dum omittunt, quod faciendum hic erat; aut committunt, quod erat omittendum, ceditque eorum factum vel omisso in speciale vel damnum vel injuriam proprii territorij.

53. Cum subditi, exceptis casibus modò enarratis, non ligentur statutis sui territorij, dum extra illud degunt, dubium ori-

tur, an de industria inde abire possint eo fine, ut se ejus statutis subtrahant. Negant Silvester *V. Jejunium q. 2.* Vasq. *in 3. p. q. 98. art. 2.* Salas *de legib. disp. 14. sect. 5. n. 63.* Rebell. *de just. p. 2. l. 2. q. 7. sect. 3. n. 16.* Less. *de Just. l. 4. c. 2. n. 60.* aliique complures. Nos affirmandum censemus cum Sanchez *L. 3. de Matr. disp. 18. n. 29. & L. in Decal. c. 11. n. 35.* Suar. *tom. 1. de Relig. l. 2. c. 13. n. pen.* Basil. Pont. *L. 5. de Matr. c. 9. n. 4.* Palao *tr. 3. disp. 1. pun. 24. §. 5. n. 4.* Bonacina *de leg. disp. 1. q. 5. pun. 6. n. 64.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. sect. 1. n. 1.* aliisque. Nihil enim prohibet, quin id fieri possit: tametsi enim quisque teneatur legibus proprijs sui domicilij, quamdiu ibi est: nulla tamen lex est, quæ jubeat ipsum ibidem manere. Licet ergo abire, & dum absens est, lege solutus est. Verum quidem est, dolum & fraudem nemini debere patrocinari. *C. sedes & c. Ex tenore de Rescript.* sed negamus, hic fraudem intervenire. quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur. *L. 55. ff. de R. J.* Hinc altiùs tollendo potest quis ædes vicini obscurare intermisso legitimo spacio. *L. 14. ff. de servit. urb. l. 26. ff. de Damno inf. l. 8. C. de servit. & aq. nisi absque suo commodo & ex sola malitia (cui non est indulgendum) id faciat. l. 61. ff. de R. J. l. 38. ff. de R. V. l. 1. §. 12. ff. de aqua pluvi.* In fraudem statuti is agit, qui tenetur in loco manere, indeque abire absque necessitate vel licentia, v. g. Beneficiatus ex loco Beneficij, aut si medijs observandæ legis, quæ tenetur procurare, obstaculum ponit. Ex dictis consequens est, non peccare, qui ex diocesi, in qua est dies festus aut jejunij, abire in aliam, ubi festum aut jejunium non observatur, ibique opus servile faciat, aut comedat. Exemplum aliud dant cit. DD. de eo, qui è loco, ubi Tridentinum Concilium receptum est, eò abire, ubi receptum non est, eo fine, ut ibi clandestinè matrimonium contrahat: aiunt enim tale matrimonium valere. Sed falluntur: est enim invalidum vi decreti Urbani VIII. quod refert Card. de Lugo *L. 1. Resp. Mor. dub. 36.* nisi ibi, ubi contrahit, figere velit domicilium.

§. III.

An Judex contra suos subditos in alieno territorio existentes procedere possit.

SUMMARIUM.

54. Nec Realis Citatio fieri potest in alieno territorio.

55. Nec Verbalis.

56. Sed implorandus est Judex territorij, ubi reus moratur.

57. Sententia judicialis obligat etiam absentes.

58. Executio tamen in alieno territorio fieri nequit.

54. Ubi decisum modò est, non posse leges & præcepta ferri subditis extra ferentis territorium existentibus: indagandum restat, quatenus Judex intra suum territorium procedere judicialiter possit contra suos subditos extra illud existentes. Potissima quaestio est de Citatione, Sententia, ejusque Executione. Illam de Citatione Angel. *in l. 2. ff. de jurisd. n. 6.* & Jason *n. 24.* aiunt esse valde dubiam & egere Cæsarea decisione. Obscuram certè reddiderunt multi DD. qui parùm distinguunt inter illam, quæ subditus extra locum domicilij existens citatur, & eam, quæ extraneus ad locum delicti, contractus, aut rei sitæ. de hac separatim suo loco agemus, quando explicabimus modos sortiendi forum per delictum, contractum &c. De illa prima nunc agendo facile convenit inter omnes, citationem realem, quæ fit per capturam, in alieno territorio fieri non posse, quia, qui in alieno territorio jurisdictionem exercet, territorium violare dicitur, ideòque injuriarum tenetur, si fugientem insequaret, & sine licentia domini territorij capiat, adeò, ut captus ante omnia relaxari debeat. *L. fin. ff. de Offic. Praef. urb. l. 1. & 2. de Offic. Procons. l. 3. ff. de Offic. Praesid. Clem. quamvis de foro comp.* fusè Farin. *L. 1. Prax. crim. tit. 1. q. 7. n. 40.* In Romano tamen Imperio juxta Recessum Augustæ Vindel. erectum Anno 1559. §. und zwölff Magistratus offensus in territorio hostes & turbatores pacis publicæ die gesährliche Reisigen und Gueß: Knecht / Rauber und Mörder / palantes equites & pedices grassatores, prædones, & latrones persequi etiam in alieno territorio potest, & capere, ita tamen, ut ibidem juri sistantur, nec ex loco, ubi capti sunt, in alienam jurisdictionem abstrahantur. Gaill. *L. 1. de pace publ. c. 16. n. 25.* Mynsing. *cent. 2. obs. 28.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 69.* Illi quoque, qui obedientiam perpetuam debent, possunt propria auctoritate Superioris ubique capi, ut si Religiosus fugiat è Monasterio, uxor à marito, servus à domino &c. uti ex *L. si quis 1. C. ubi quis*

quis

quis de curiali colligunt Baldus *ibid.* n. 1. Salicet. Castr. ac alij, & si non est quaestio de obedientia, etiam propria auctoritate reduci possunt. Si vero Religiosus neget, se esse subditum hujus Praelati, vel foemina se diffiteatur sese uxorem, aut servus dicat se esse liberum, vel huic domino non subiectum, deductio fit ad judicem, cui formula, quae cit. L. 1. praescribitur, in cognoscendo servanda est. Et ita quoad apostatas Religiosos in praxi servatur. Perez. in Cod. cit. tit. n. 4. Idque procedit, non solum si Religiosus, servus, uxor, filius aufugit, sed etiam, si cum licentia abiit, statuto tamen tempore & vocatus non redit. Rationem dat Avila p. 2. de Censur. c. 3. disp. 2. dub. 4. quia hujusmodi captura non fit per viam jurisdictionis, sed habet, rationem vindicationis & necessariae defensionis. Eodem pertinet, quod tradunt Bapt. Caccial. tr. de debit. fugit. q. 7. & Perez. l. c. debitorem fugitivum repertum in alieno territorio posse propria auctoritate capi, etiam si ibi non contraxerit, nec alia de causa forum sortitus sit. Alij videntur requirere, persecutionem coeptam esse in proprio territorio, dum aiunt, licitum esse, in continenti furem vel debitorem fugientem persequi, & quae portat ei auferre, si causa fugientis sit notorie mala & non controversa. Videatur Gail. L. 2. obs. 44.

55. Cum certum sit, Citationem Realem in alieno territorio fieri non posse extra duos casus modò enarratos, solum dubitatur de Verballi. Hanc extra citantis territorium fieri posse asserunt post Cynum, Bartol. ac Boffium Gail. L. 1. obs. 56. in fine, Zanger. de Exception. p. 2. c. 1. n. 170. ac alij. Distinguit (nulla tamen discriminis allata ratione) Scaccia L. 1. de judic. caus. c. 40. inter causas civiles & criminales, & in his negat n. 6. §. tertium casum citari etiam verbaliter posse subditum ex alieno territorio ad suum proprium; in civilibus verò concedit n. 9. quæro secundo. alij aliter distinguunt, praecipue legistæ, quos refert idem Scaccia cit. n. 6. §. insurgit, aiuntque, si territorium utrumque sit sub eodem Principe, posse judicem unum citare ex territorio alterius, etiam sine hujus requisitione ac consensu; secus non. Nobis seclusa consuetudine & considerato solo Jure scripto cum communi Canonistarum, quam referunt Aretin. consil. 135. & Clarus L. 5. sent. §. fin. q. 31. n. 20. ac cum Andr. de Ifern. aliisque sequuntur Maranta p. 6. speculi tit. de citat. n. 40. & Berlich. p. 1. Concl. pract. 11. n. 3. dicendum videtur, etiam citationem verbalem in alieno territorio fieri non posse, si causa criminalis sit si civilis, juxta textum Clem. Pastoralis 2. de sent. & re judic. §. ut illud tanquam notissimum, §. Nos quoque Regis, & §. Rursus non est silentio, cujus auctoritati non obstat, quod temerarie ac impudenter vilipenditur à Cyno, quem propterea merito reprehendunt Berlich. l. c. quamvis heterodoxus, & Vincent. Gravina de Ortu & Processu Juris Civil. n. 171. accedit, quod L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel absent. damn. & Novell. 134. c. 5. absolute, & absque mentione citationis verbalis per nuncium faciendæ, decernitur, literas dandas ad judicem territorij, ubi reus latitat. Hicque modus requirendi per literas judicem loci, in quo moratur citandus subditus, communiter servatur teste Alberico in cit. L. 1. n. Claro L. c. n. 19. Maranta cit. n. 40. Scaccia cit. n. 6. assertio procedit etiam tunc, quando plures judices sunt sub eodem iudice supremo, & separatas jurisdictiones habent, uti sunt plures Praefecti & Praesides sub eodem Principe, plures Principes sub eodem Imperatore & Rege: nec enim unus è territorio alterius citare reum potest, nisi requisitione facta & implorato subsidio illius, in cujus territorio reus moratur. Novell. 15. c. 6. §. 1. cit. L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel abs. damn. L. quod promulgatis 2. C. de Offic. Praef. urb. L. fin. ff. jurisd. fuse Berlich. l. c. n. 15. Quod ait Gail. l. c. subditum quocunque se verterit, semper manere subditum, ac propterea in loco domicilij citari posse, nimium probat; nam sequeretur, subditum etiam absentem teneri statutis sui domicilij, nec valeret illa regula supra allata extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

56. Quod si quæras, quid faciendum sit, si Judex territorij alieni, ubi reus moratur, per literas subsidiales requisitus, illum sistere legitimo iudici nolit, respondet Scaccia L. c. n. 7. duo remedia suppetere. Primum ex Hostiensis, Felino, Dyno, & Afflict. Idque haud dubiè securissimum & ordinarium, ut superior adeatur, qui illum judicem renuentem compellat. Alterum ex Bart. Neviz. Boff. ac Moder. ut Judex rei per se ipsum citet, quoad omnes, ut ait, effectus condemnationis. Huic remedio saltem tunc locus erit, quando superior nullus est, qui illum alterum judicem compellat: ne videlicet cursus Justitiæ sufflaminetur, & actor damnum ferat, reusque impunè deliquerit. Verum de hoc infra fusiùs dicetur à n. 143.

57. De sententia, quæ non extrajudicialiter tanquam statutum vel præceptum (ut supra dictum est n. 42.) sed cognita causâ fertur in iudicio, certum est, quod obliget etiam absentes; si sit lata in subditos si in extraneos forum ratione vel contractûs, vel delicti, vel rei sitæ sortitos; si sit lata sit in praesentes, si in absentes contumaces, juxta L. de unoquoque 47. §. 1. & L. Contumacia 53. ff. de Re judic. Auth. Qua in provincia §. Eo autem C. ubi de crim. agi oport. L. properandum 13. §. 3. C. de judic. L. Et post 73. §. fin. ff. eod. L. Ea quæ 7. C. quom. & quand. Judex. c. Postulasti 14. de foro comp. Imò tametsi lata sit in absentes non contumaces, dummodò praesentes litem fuerint contestati, & ab illa non appellarint. L. fin. C. quom. & quando Judex, & DD. ibi: quia etsi vis statuti non transeat ultra territorium, transit tamen sententiæ, cum in iudicio quasi contrahatur à partibus juxta L. licet 3. §. 11. ff. de Peculio. ejusque obligatio inhæreat ossibus personæ, quocunque cum ea transiens, sicut obligatio ex contractu. Quod etiam de absente condemnato procedit, quia contumacia ejus pro praesentia est. cit. Auth. Qua in provincia.

58. Executio tamen nec in persona nec in rebus extra territorium existentibus fieri potest à iudice sententiam ferente, sed requirendus est Judex territorij, ubi sitæ sunt. Patet cum ex modò dictis n. 54. tum ex c. Postulasti 14. de foro comp. c. Romana 1. §. 3. eod. in 6. L. A Divo Pio 15. §. de Re jud. Hinc etsi confiscatio bonorum trahatur ad bona existentia etiam in alio territorio, eaque applicanda sint Camerae seu fisco loci, ubi confiscationis sententia lata est, & habens potestatem super personis delinquentium, habeat simul super eorum rebus ubicunque sitis: executio tamen fieri nequit, nisi per judicem loci, ubi bona sunt sita; ne jurisdictiones confundantur, quod fieri non debet can. Pervenit. 7. q. 1. L. 1. C. de jurisd. & Gloss. ibi V. Auxilium Novell. 15. c. 2. Ille verò per litteras mutui compasus seu subsidiales imploratus auxilium suum promptè impendere debet, cum una jurisdictio per aliam adjuvanda sit, cit. L. 15. §. 1. ff. de Re jud. De hac executione à iudice territoriali faciendâ eleganter text. L. 2. C. de his, qui latron. L. Episcopale C. de Episc. aud. cit. c. 1. §. 3. de foro comp. Bartol. in cit. L. 15. col. 2. n. 4. & 5. Tuscus lit. I. concl. 466.

§. IV.

An Jurisdictio Voluntaria in subditos alibi existentes exerceri possit.

SUMMARIUM.

59. Jurisdictio voluntaria in alieno territorio exerceri potest.
60. 61. Explicatur assertio per varios casus.
62. Excipiuntur actus voluntaria Jurisdictionis cognitionem judicalem requirentes.
63. Etiam Delegatus hanc jurisdictionem extra territorium exercere potest.

59. Jurisdictionem contentiosam extra territorium exerceri non posse hactenus monstratum est. Quin possit voluntaria, nihil obstat: non quidem L. fin. ff. de jurisd. & Clem. 1. de foro comp. cum loquantur solum de contentiosa: non ratio supra allata, cum voluntaria ordinarium Juris processum aut judicem pro tribunali sedentem non requiratur, ac idcirco alteri iudici, in cujus territorio exercetur, nulla injuria inferatur, eò quod nihil in personas, nihil in res earum statuatur, nemo citetur, nemo in jus trahatur, omnia consent favore quodam, & vel liberationem vel libertatem vel pietatem habeant, uti est emancipare, adoptare, eligere ad Beneficia, confirmare, conferre &c. Igitur exerceri extra proprium territorium posse tenent Gloss. & DD. in c. Novit. & c. pen. de Offic. leg. Hostiensis. ac alij in c. quia diversitatem & c. post electionem de concess. preb. Bald. & Alberic. in L. Emancipari ff. de adoption. Gloss. Jas. Hippol. Dec. in L. ult. ff. de jurisd. Covarr. L. 3. var. c. 20. n. 8. ubi cum Decio ac alijs testatur esse communem. Patet ex L. omnes 2. ff. de Offic. Procons. & L. Emancipari 36. ff. de adoption. assertio procedit non tantum de jurisdictione, quæ competit jure communi, sed etiam de illa, quæ jure singulari seu ex privilegio vel praescriptione, ut contra Romanum singulari 48. & Curt. Junior. in L. ult. ff. de jurisd. col. 1. observant. Covarr. l. c. n. 9. §. caterum, & Oliva p. 3. de foro Eccl. q. 10. n. 4. quia jura non distinguunt inter unam & alteram.

60. Hinc (ut nonnulla exempla ponamus) deducunt legistæ I. actum legitimationis in omni loco fieri posse, cum ad voluntariam

riam jurisdictionem spectet. Bald. in *L. pen. q. 7. de sum. Trin. Covarr. p. 2. de sponsal. c. 8. n. 17.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 27.* Idem tradunt de investitura Stephani *L. c. n. 30.* & Sylvan. *tr. de Feud. recogn. q. 91. n. 2. s. & 9.* Quin non solum vasallum investiri in feudo extra territorium, sed etiam alia regalia à Principe exerceri posse tradit cum Andr. de Isern. & Afflict. Chassan. *ad Consuetud. Burg. rubr. de just. n. 74.* inferunt II. cum Bart. in *L. in hac 30. C. de Donat.* ac alijs Gail. *L. 2. obs. 39. n. 28.* Wurmbsler *tit. 43. obs. 2. n. 3.* Gabriellus *tit. De Donat. concl. 1. n. 56.* Fichard. *vol. 1. consil. 7. n. 8.* Modest. Pistor. *consil. 20. n. 26.* Natta *consil. 528. n. 10.* contra Vaud. *L. 1. var. qq. c. 11.* Colerum *p. 2. de process. execut. c. 1. n. 9.* ac alios (quorum opinionem veriore magisque receptam ait Menoch. *consil. 84. n. 51.*) insinuationem donationis coram quocunque iudice etiam non suo fieri posse; eò quòd causæ cognitionem & per consequens partis citationem, & decretum non requirat, sed simplicem duntaxat approbationem, imò juxta multos DD. ne istam quidem, ac proinde ad actus voluntariæ jurisdictionis pertineat. Quamquam altera opinio negans magis fundata videri possit in *L. 30. c. 31. C. de Donat. & L. un. C. de Offic. juridici alien.* Inferunt III. Decius in *L. ult. ff. de jurisd. & Oliva De foro Eccl. p. 3. q. 10. n. 20.* gradum Licentiæ & Doctoratûs conferri extra territorium & Academiam posse, eò quòd collatio pertineat ad voluntariâ jurisdictionem. Colligunt IV. Notarii à SS. Pontifice vel Imperatore, aut ejus Comite Palatino creati, instrumentum fidem facere etiam extra territorium creantis, eò quòd conficere instrumenta sit actus voluntariæ jurisdictionis. *L. 1. c. 2. ff. de Offic. Procon. L. Emancipari ff. de Adopt. L. Non solum s. Et qui ff. de Excus. tut. Gail. L. 2. obs. 71. n. 13.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 71.* cum communi. Colligunt denique V. Gail. *L. 2. obs. 123.* Nic. Everhard. Jun. *L. 2. consil. 28. n. 76.* Laym. *L. 1. th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 5.* Valq. in *Opusc. tr. de Testam. s. 1. dub. 1.* Oliva *3. p. de foro Eccl. q. 4. n. 40.* Illust. D. Schmid, & Prænob. D. de Bassis *semincent. 1. qq. for. contr. 38. n. 7.* cum Bart. Bald. ac communi DD. forensē posse condere testamentum cum illa minore solemnitate, quæ in loco, ubi condit, statuto vel consuetudine recepta est, illudque valere etiam quoad bona alibi sita: eò quòd constitutio testamenti alteriusve ultimæ voluntatis sit jurisdictionis voluntariæ. Dissentit cum Oldrado Fachin. *L. 5. c. 90. c. 91.* hanc doctrinam eo duntaxat casu admittens, quo forensis loci oneribus se subijcit, cujus favoribus vult gaudere.

61. Inferunt indidem Canonistæ I. Beneficia Ecclesiastica conferri ab Episcopo posse existente in aliena Diocesi. Selva *tr. de Benefic. p. 3. q. 40. c. 63.* Crott. in *c. ult. de constit. in 6.* Covarr. *L. c.* Idem de Vicario Generali plerique tradunt contra Baldum, Francum, ac alios, quorum doctrina, ut ait Covarr. ex eo corruit, quòd hæc jurisdictio sit voluntaria, adeoque extra territorium exerceri possit. Inferunt II. Licitum esse Episcopo (nisi contraria alicubi consuetudo obstet) in aliena Diocesi sine licentia illius Ordinarij sacrificare in Pontificalibus, seu cum mitra & pædo. Panor. in *c. ult. de Translat. Episc. n. 4.* Gloss. & Host. in *Clem. ult. de privil. Silvest. V. Patriarcha s. tertium*, ac alij, quos citat & sequitur Delbene de *Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. sect. 4.* Nec obstat, quòd Archiepiscopus extra suam Diocesin Pallio Archiepiscopali uti nequit: quia strictior est usus pallij quam pontificalium, ut ait cit. Glossa. Pariter non obstat Trident. *sess. 6. c. 5. de Reform.* ubi dicit. *Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegij prætextu pontificalia in alterius Diocesi exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licentia &c.* ibi enim per exercitium Pontificalium intelliguntur actus Ordinis Episcopalis, quales sunt Ordines conferre, Chrisma conficere, Altaria & Ecclesias consecrare, degradare &c. Hujusmodi actus vetitos esse Episcopo in aliena Diocesi absque licentia Ordinarij loci, constat ex cit. Tridentini decreto junctâ Cardinalium declaratione. Gestare autem Pontificalia non tam est actus & exercitium, quam signum Jurisdictionis & potestatis Episcopalis. An autem saltem prima Tonsura in aliena Diocesi conferri possit, controversum est inter DD. nec vacat hîc discutere. Inferunt III. Sanchez *L. 3. de Matr. disp. 19. n. 11.* alique, quos allegat, posse Parochum matrimonio sui subditi assistere in aliena Parochia absque licentia proprij Parochi loci; eò quòd hæc assistentia actus jurisdictionis non sit, & quamvis ad eam reduci possit, seu similitudinem quandam jurisdictionis habeat, non tamen pertineat ad contentiosam, sed ad voluntariam: Inferunt IV. tenentque teste Sanchezio *L. c.* & Oliva *L. c. n. 7.* plerique, posse Parochum suos subditos in aliena Parochia valide & licite à

peccatis absolvere: etsi enim non tantum Medicum Spirituale, sed etiam judicem agat, ejus tamen tribunal est arcanum & jurisdictionem solum in foro interno exercet, quâ non turbat jurisdictionem alienam. Notat tamen cum Sanchezio ac alijs Laym. *L. 1. Th. Moral. tr. 4. c. 5. n. 4.* hujusmodi actus voluntariæ jurisdictionis in alieno territorio exercendos esse ferè privatim & non publice, quo scandalum & confusio evitetur.

62. Verum modò dicta non usque adeò certa sunt, quin in controversiam vocari possint. Inprimis enim multa sunt, quæ pertinent ad voluntariam jurisdictionem, cognitionem tamen requirunt, ac proinde partis citationem, quæ de causâ reducuntur ad contentiosam, & sic in alieno territorio expediri nequeunt. Unde distinctione opus est: nam aliqua sunt, quæ cognitionem & discussionem exigunt, sed non judicalem, quia non est pars, quæ se opponat. Talia sunt dispensatio in votis, juramentis, & legibus, concessio privilegiorum ac gratiarum, confirmatio electionis, collatio Beneficiorum & Officiorum, manumissio, legitimatio &c. quæ etsi examine aliquo indigeant, utrum v. g. dignus sit, qui prestat Officium, an preces veritate nitantur & causâ dispensandi subsit, an legitime facta sit Electio aut præsentatio &c. sæpe tamen nulla intervenit partium contentio, quæ cognitionem judicalem requirat, sed extrajudicialis tantum & simplex informatio capienda est. Hæc extra territorium expediri posse dicimus cum Jafone in *L. fin. ff. de jurisd. n. 11.* Panorm. in *c. Novit. de Offic. leg. n. 5.* Franco in *c. fin. de Elect. in 6. n. 9.* Lambertino *L. 2. de jure patron. p. 2. q. 2. art. 11. n. 2. c. 4.* Garcia de Benef. *p. 5. c. 8. n. 142.* Sanch. de Matr. *L. 3. disp. 8. n. 6.* Oliva de Foro Eccl. *p. 3. q. 10. n. 14.* Ratio obvia est: quia juxta communem DD. etiam illa, quæ de se pertinent ad jurisdictionem contentiosam, extra territorium fieri possunt, si talia sint, ut expediri queant absque citatione partis & cognitione judiciali: ergo à fortiori illa, quæ pertinent ad jurisdictionem voluntariam; qualia sunt, quæ modò enarravimus. Alias leges, quæ juxta dicta *n. 59.* exercitium hujus jurisdictionis extra territorium permittunt, ferè nunquam locum haberent, cum actus etiam jurisdictionis voluntariæ ferè semper requirant præviā quandam informationem & cognitionem extrajudicalem, ne temerè & inconsultò procedatur. Alia è contrario sunt, quæ non fieri aut certo duntaxat modo fieri aliorum interest. Talis e. g. est confirmatio electi, & institutio præsentati, cui à parte contradicatur; dispensatio in juramento, cedens in præjudicium ejus, cui facta est jurata promissio; exemptiones & privilegia alijs damnosa; manumissio facienda per minorem; legitimatio, quæ in certis casibus (de quibus doctè Covarr. *p. 2. de sponsal. c. 8. s. 9. à n. 7.*) absque aliorum consensu fieri nequit. Cognitionis super his & citatio partis, cum pertineat ad contentiosam jurisdictionem, extra territorium fieri nequit. Hæc tamen facta ipsa legitimatio, dispensatio, confirmatio &c. extra illud fieri poterit, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis, retinens suam naturam, tametsi intermedia fuerint contentiosa. Bald. in *L. un. ff. de Offic. Consul. prin. n. 11.* Dec. in *L. ult. ff. de jurisd. Lambert. L. 2. de jure patr. p. 2. q. 2. art. 6. n. 3.* Sanch. *L. c.* Garc. *L. c.* Oliva *L. c. n. 26.* Cæterum juramentum appositum contractui invalido, quem v. g. fecit pupillus absque auctoritate tutoris, absolute relaxari potest extra territorium Superioris relaxantis: cum enim, ut hîc ponimus, per illud contractus non confirmetur, sed invalidus maneat, & jurans solum ex religione illo teneatur, nec alteri jus quæsitum sit, opus ad ejus relaxationem citatione partis non erit. Idem dicendum est de casu, quando relaxatio solum petitur ad effectum agendi, siquidem sequi quis velit illam multorum sententiam (de qua Covarr. *L. 1. var. c. 4. n. 6.*) tradentem, opus tunc non esse citatione partis, eò quòd absolutio solum ad effectum agendi nullum parti præjudicium afferat, cum illa etiam datâ contractus maneat firmus etiam firmitate juramenti, & sic promissario suum jus salvum consistat, nec impedire iste possit hanc relaxationem, si justa agendi causâ sit: citatio autem non requiritur, quoties pars, etiamsi præsens esset, contradicere non posset. *L. Qui potest invitis ff. de R. J. Menoch. consil. 216. n. 19.* Surdus *consil. 323. n. 41.* Guttier. in *Auth. Sacram. puber. C. si advers. vend. à n. 111.* Afflict. *decis. 120.*

63. Altera controversia est de jurisdictione delegata: etsi enim fateantur omnes, Ordinarium judicem posse extra suum territorium jurisdictionem voluntariam exercere, delegato tamen (nisi sit delegatus summi Principis) id negant Bart. Bald. alique complures, quos allegat Sanch. de Matr. *L. 3. disp. 34. n. 1.* eò quòd *L. 2. ff. de Offic. Procons.* usus voluntariæ jurisdictionis extra urbem

urbem Proconsuli quidem concedatur, ubi urbe egressus fuerit; negetur verò ejus legato. Verum ex hac lege nihil probatur: nam legatus Proconsulis nullam habuit jurisdictionem, nisi ipsi à Proconsule demandaretur *L. Legati 13. ff. eodem.* hic verò ante ingressum provinciae non potuit mandare jurisdictionem legato *L. observare 4. §. 6. ff. eod.* nisi moram in itinere facere cogere-
tur *L. aliquando 5. ff. eod.* cum ergo legatus Proconsulis ante aditam ab hoc provinciam persona esset tantum privata, mirum non est, ne voluntariam quidem jurisdictionem exerceri ab ipso potuisse ante ingressum Proconsulis in provinciam. Cum ergo leges *n. 59.* citatae permittant exerceri voluntariam jurisdictionem extra territorium absque discrimine inter delegatam & ordinariam, neque alia quæpiam lex vel ratio obstat, idem de illa, quod de hac tenendum est cum Domin. *in c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* Boërio *decis. 30. n. 6.* ac alijs, quos refert & sequitur idem Sanch. *L. 6. n. 2.*

§. V.

An subditi unius territorij, dum illo absunt, forum sortiantur in alieno.

S U M M A R I U M.

64. Status questionis explicatur.
65. Peregrinus tenetur Legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis.
66. Non item municipalibus Statutis & Consuetudinibus.
67. Tamen si ista vigeant etiam in loco sui domicilij.
68. Et licet non tantum transeat, sed per aliquod tempus ibi commoretur.
69. Nisi Scandalum ex transgressione oriretur.
70. Aut damnum loco.
71. Respondetur argumentis opinionis contrariae.
72. Valet absolutio peregrinis data, non item dispensatio.
73. Seclusa consuetudine Puniri non potest peregrinus ob delicta alibi patrata.
74. Opinio negantium, vagos obligari legibus particularibus locorum.
75. Statuitur contrarium.
76. Respondetur oppositis.

64. Cum juxta hætenus dicta nemo judicum in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercere etiam in suos subditos possit, ac isti extra territorium sui domicilij existentes non subijciantur ejusdem foro & jurisdictioni: examinandum modò est, an non saltem subijciantur jurisdictioni territorij, in quo, dum extra locum sui domicilij sunt, morantur; seu, quod idem est, an peregrini seu forenses subijciantur legibus loci, per quem transeunt, aut in quo ad aliquod tempus degunt, reversuri non multò post ad locum domicilij. Eadem quæstio est de vagis, seu ijs, qui nullibi larem & domicilium certum habent. Non hinc loquimur de peregrinis hinc contrahentibus, aut delinquentibus, aut bona sita habentibus: his enim modis forum eos sortiri, infra dicemus. Pariter sermo non est de peregrino huc veniente animo stabiliter hinc habitandi seu figendi domicilium vel habitandi per majorem anni partem, & statuendi quasi domicilium: quia sic non amplius peregrinus est, sed mox forum sortitur & fit inquilinus, ut infra explicabitur. Igitur seclusis his casibus controversia est de legibus locorum particularibus & municipalibus statutis, item de legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis, non tamen in loco domicilij, an videlicet his teneantur Peregrini, & Vagi.

65. Inprimis censemus, peregrinum obligari legibus communibus toti Ecclesiae, Imperio, vel Regno, quamdiu in terris Imperij vel Regni est, & lex viget in loco peregrinationis, etiamsi propter contrariam consuetudinem vel privilegium non vigeat in loco sui domicilij. E.g. si quis è sua Diocesi, ubi tempore verni jejunii permissus est esus carniurn, transeat aliò, ubi lex jejunii observatur, eam observare tenetur. Negat id quidem cum Palacios & Petro de Ledesma Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 18. n. 7.* at certum esse apud eundem affirmant Henric. & Emman. Rodriq. & reliquos omnes convenire ait Palao *tr. 3. disp. 3. pun. 24. §. 3. n. 8.* Nec immeritò: quia consuetudo ista particularis vel privilegium non est personale, sed locale, seu loco inhærens, adeoque cum persona aliò non transiens. Neque valet, quod ille ait, ad breve tempus absentes haberi pro præsentibus: hinc enim sequi videtur, eos vicissim obligari legibus sui domicilij, tamen si

non observentur in loco peregrinationis; hoc autem ipse negat, & suam illam opinionem meritò retractat *L. 1. in Decal. c. 12. n. 39.*

66. Secundò censemus, peregrinos non obligari Statutis municipalibus & consuetudinibus loci, per quem transeunt. Ita tradunt cum Joan. Andr. Archidiac. Turrecre. D. Anton. Tolet. *L. 6. summ. c. 5. n. ult.* Bonacin. *de legib. disp. 1. q. 1. p. 6. n. 36.* alique ferè innumeri, quos allegant & sequuntur Joan. Sanchius *in select. disp. 54. n. 31.* Thom. Sanch. *cit. disp. 18. n. 6. & cit. c. 12. n. 38.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 10. dub. 1. sect. 2. n. 22.* contra Covarr. Suar. Vasq. Navarr. Salas, Henric. Basil. pontium ac alios. Ratio est: quia nemo sortitur forum, nisi ratione domicilij vel quasi, delicti, contractus, rei sitæ, similibusve modis, quos infra enarrabimus. At per hoc, quòd per breve aliquid tempus alicubi commoror, nec domicilium nec quasi acquirō, nec, ut ponitur, ibi contraho, vel delinquo, vel reconvenior &c. accedit I. quòd sicut durissimum est, ut dicitur *L. Hæres absens 19. §. proinde. ff. de judic. quotquot locis quis navigans vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere*, ita pariter durissimum est quibuscunque locorum, ad quæ in transitu venio, statutis & consuetudinibus subijci. Et quòd non teneat ubique, quòd delatus sum, litigare, alia ratio dari non potest, quàm quia non ubique, quò delatus sum, forum sortior: supponit ergo lex, me non sortiri forum in loco transitus & per consequens jurisdictioni illius non esse subjectum. Accedit II. quòd peregrini hinc nequeant matrimonio jungi, vel suscipere SS. Ordines, vel satisfacere præcepto Communionis Paschalis. Et quòd Græcus Sacerdos peregrinans in loco, ubi ritus Latine Ecclesiae observatur, observare potest ritus græcos, ut patet ex epist. Leonis VIII. Vulgò IX. contra præsumptiones Michaelis Constantin. *c. 29.* non aliam certè ob causam, quàm quia hujus loci jurisdictioni subiecti non sunt. Gratis verò ait Palao *l. c. n. 17. ad 3.* quoad Sacerdotem Græcum speciale dari privilegium. Accedit III. quòd juxta *c. à nobis 21. de sent. Excomm.* hæc sententia Episcopi: *quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit*, non nisi subditos ligat. Est autem quoad hoc par ratio statuti & sententiæ generalis: hæc enim ideò non ligatur extraneus, quia jurisdictioni judicis loci ad eum se non extendit; sed si ad eum se non extendit, tunc neque statuto ligatur. Neque dici potest, solum excipi non subditos, qui extra Diocesin Episcopi sunt, de his enim in casu capituli quæstio nec erat, nec esse poterat, cum per se clarum sit, alienos subditos, si extra territorium Episcopi existant, ejus jurisdictioni non esse subjectos.

67. Limitant plerique assertionem, dicendo, peregrinum teneri statuto vel consuetudine loci, per quem transit, si illud pariter vigeat in loco sui domicilij. Idque certum esse affirmat Sanchez *cit. disp. 18. n. 3.* & contrarium dicere absurdum esse autumant Bonacina *l. c. n. 52.* Salas *de leg. disp. 14. sect. 4. n. 40.* Suarez. *tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. n. 15.* sed vel absurdum hoc non est, vel deferenda erit nostra sententia: nam juxta dicta *n. 43.* nemo ligatur legibus sui domicilij, dum illo abest: igitur si obligor in loco transitus, solum obligor, quia ejus Statutis sum subiectus. Cum ergo, ut modò diximus, nec loci, à quo absum, nec loci, per quem transeo, statutis obstrictus sim, consequentiùs & juribus ac rationibus allegatis conformiùs loquemur, si cum Joanne Sancio hanc limitationem rejiciamus.

68. Limitant alij secundò cum Lessio *L. 4. de just. c. 2. n. 50.* dicendo, peregrinum non quidem obligari Statutis loci, per quem solum transit iter faciendo; obligari tamen, si per aliquot ibi dies moretur, v.g. negotiando, aliudve tractando negotium. Verum cum leges commorationem brevis temporis nullibi ponant inter modos sortiendi forum, propterea & ista limitatio rejicienda est. Nec valet, quòd addit, Scandalizatum iri fideles, si viderent, talem peregrinum non observare vel festa vel jejunia loci, ac idcirco communem sensum esse, quòd ille obligetur. nam rudes, nisi dedoceantur errorem, etiam in priore casu Scandalum patientur, si videlicet iter facientem viderint carnes comedere in loco jejunii; docti illud nec in posteriore casu patientur.

69. Hinc consequens est tertia limitatio, quam omnes aut ponunt aut supponunt, cum sit Juris naturalis: videlicet non esse licitum transgredi statuta loci peregrinationis, si alij inde Scandalizarentur, videndo quòd peregrinus in loco, ubi v.g. est dies festus aut jejunii, aut hoc aut illud non observet. Hoc enim casu absque dubio ille se conformare moribus loci tenebitur, nisi suum jus docendo Scandalum avertere possit.

70. Quarta limitatio, quam pariter omnes afferunt, est de Statutis & consuetudinibus in speciale commodum loci, aut ad ejus damna evitanda, inductis: his enim obligari etiam peregrinos dicendum est. E.g. evehere nequeunt merces exportari veritas, aut invehere invehi veritas, nec gestare arma ob periculum seditionis vel tumultuum gestari prohibita, nec pretium rerum venalium taxatum excedere, nec ultra tempus commorationi advenarum statutum commorari. Pariter tenentur servare solemnitates contractuum ibi, ubi contrahunt, receptas, cum ratione contractus fortiantur forum, ut infra fusiùs dicitur: solvere item Gabellas, quia sunt onus annexum contractibus; solvere vectigal &c. Ratio obvia est: quia hujusmodi Statutorum prævaricatio fieri nequit absque detrimento boni publici & territorij subditorum, ad quod cavendum cum quivis etiam extraneus ipsa lege naturæ dictante teneatur, consequens est, ad illa observanda eum obligari.

71. Canones porro & rationes, quæ afferuntur ad probandum, peregrinos absolute obligari Statutis & consuetudinibus locorum, ad quæ perveniunt, procedunt vel de ijs tantum statutis, quibus modo diximus subiectos esse etiam peregrinos, vel de casu, quo ex transgressione nasceretur Scandalum, ut patet ex *can. illa. dist. 20. can. quisquis. dist. 41. can. quæ contra. dist. 8*. Neque obest huic peregrinorum exemptioni, quod leges cujusque territorij locales sunt, quæ immediatè locum afficiunt, atque inde transeunt in personas ibi existentes: nam transeunt quidem in habitantes, qui jurisdictioni ejus loci subiecti sunt; non autem in alienigenas. Pariter non obstat, quod addunt, peregrinos frui privilegijs & exemptionibus loci, in quo peregrinantur, nec in isto obligari Statutis sui territorij, ac idcirco cum gaudeant commodis, sentire debere etiam onus juxta *reg. 55. in 6.* ac esse subiectos legibus loci, ubi sunt. Non, inquam, hæc obstant: quia regula de ferendo onere, quando sentitur commodum, solum procedit de casu, quo onus & commodum sunt connexa vel ex natura rei, vel ex dispositione legis aut Superioris, uti sunt hæreditas & onera hæreditati annexa, fructus Beneficiales & obligatio residendi ac assistendi divinis, privilegia & dispensationes sub certa conditione & onere concessa &c. non item, cum onus & commodum connexa non sunt, sed disparata, sicut in proposito casu evenit, cum nexum inter se necessarium non habeant privilegia & Statuta localia, aut exemptio à Statutis domicilij, & subiectio ad leges vigentes extra domicilium.

72. Ex dictis inferimus primò cum Henriq. *L. 6. de pæn. c. 14. n. 4. Suar. tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. à n. 6. Sanch. de Matr. L. 3. dist. 23. n. 12. & 13. Less. de Just. L. 2. c. 40. n. 121.* non posse cum peregrinis in legibus, votis, juramentis, irregularitatibus, impedimentis matrimonij, & pœnis contractis dispensari à superiore loci, in quo peregrinantur, nisi illuc accesserint animo figendi domicilium vel quasi domicilium: quia, ut dictum est, jurisdictioni hujus Superioris subiecti non sunt, & voluntariam jurisdictionem, ut infra de Prorogatione dicemus, prorogare seidem nequeunt. Ex tacita tamen concessione sui Superioris possunt alibi percipere Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ extra tempus Paschale, imò etiam isto, si ad propriam Parochiam facile accedere nequeunt. Quin, si in alia Diœcesi justa de causa confiteantur, absolvi possunt à peccatis in propria ipsorum Diœcesi Episcopo reservatis, & quidem à Confessario quovis, si ibi, ubi confitentur, reservata non sunt; ab Episcopo verò, si ibi quoque, ubi confitentur, reservata sunt. Laym. *L. 5. Th. Mor. tr. 6. c. 10. n. 10.* cum Cajet. Henriq. Suar. Addunt Basil. Pont. *L. 8. de Matrim. c. 5. n. 7.* ac alij, urgente necessitate posse Superiorem loci cum advenis dispensare, æquè ac cum subditis, & eorum matrimonio assistere, v. g. si per hoc restaurandus sit honor foemina violatæ, aut legitimanda proles, quando pater existit in periculo mortis.

73. Infert secundò Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. à n. 6.* cum communi DD. non posse (seclusa consuetudine contraria) peregrinos hic puniri ob delicta in loco domicilij vel alibi patrata, nisi delictum hic continent. Neque contrarium asserit Basil. Pontius, ut ipsi imponit Delbene *de Immun. Eccl. c. 11. dub. 1. sect. 13. n. 5.* multus in refutando, quod ille non asseruerat. Sed de hoc infra n. 149.

74. De Vagis, ijs videlicet, qui nullibi fixum domicilium habent, major dubitatio est. Hos quoque sicut peregrinos, ab obligatione legum & consuetudinum locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, eximunt Lessius *L. 4. de Just. c. 2. n. 29.* Laym. *L. 1. Th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 7.* Pasqualig. *de Fe-*

jun. decis. 200. n. 4. Joan. Sanc. *l. c. sect. 8. n. 11.* cum Palud. S. Anton. Silvest. Medin. Sayro: quia generalis, inquit, doctrina est *c. ult. de Foro comp.* neminem fortiri forum, fierique subiectum, nisi vel ratione domicilij, seu habitationis, vel delicti, vel contractus, vel rei sitæ, vel originis. Vagi autem nullo ex his modis, ut ponitur, subiecti sunt: non ergo fortiantur forum. Verum hæc opinio plurimis alijs non immeritò displicet. cum his itaque.

75. Censemus tertio, Vagos obligari legibus omnibus locorum, ad quæ perveniunt, æquè ac incolas: Cum enim nullibi certum & stabile domicilium habeant, ubique domi sunt, & sic ubique forum fortiantur, ut constat ex eo, quod ubique capi & plecti possunt ob delicta etiam alibi commissa. Gloss. in *L. 1. C. ubi de crim. agi oportet.* communiter recepta teste Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. n. 3.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 37. n. 7.* Gloss. & Bart. in *L. Hares absens. ff. de judic.* alique plurimi, quos allegat Sanch. *L. 3. de Matr. dist. 25. n. 5.* Possunt quoque ubique matrimonio jungi, ut patet ex Trident. *sess. 24. c. 7. de Refor.* & ubique absolvi à peccatis, ut tradunt omnes contra Card. in *L. omnis utriusque de pœnit. n. 6.* ad legatum Pontificium eos pro absolutione remittentem. Rationem dant, quia ubique fortiantur forum. Accedit, quod nec privato vagorum bono (ut nihil dicamus de publico) expedit illa exemptio à legibus locorum: sic enim, qui vagantur per orbem, solà ferè lege naturali, & si Christiani sunt, Ecclesiæ legibus universalibus, ligantur. Hac autem ratione non benè dirigerentur: ad quid enim tot leges civiles, & politicæ apud omnes gentes belluino ritu non viventes, si benè dirigimur solà lege naturæ? Quamquam enim ante legem scriptam Hebræis à Deo per Mosen datam dicatur Gens Humana lege duntaxat naturæ fuisse gubernata, constat tamen, leges aliquas Divinas positivas jam ab exordio mundi extitisse, ut exemplis illustrat Suarez. *L. 9. de leg. c. 1.* nec minùs varias humanas leges & consuetudines, seu communi gentium, seu particularium locorum usu ac Magistratuum Sanctionibus inductas viguisse.

76. Responsio ad oppositam rationem patet ex dictis: tamen enim vagi propriè dictum domicilium vel quasi non habent, cum ad illud præter habitationem requiratur voluntas stabiliter in loco manendi, ad posterius verò commoratio per magnam anni partem, ut infra dicitur, censentur tamen habere domicilium, & sic fortiantur forum, ubique, ubi sunt, quia Magistratus loci jus ipsis & contra ipsos dicit, justitiam vindicativam, & jurisdictionem voluntariam in eos exercet, æquè ac in incolas, uti admittunt adversarij, & praxis docet. Cùmque bonum tam publicum quam privatum ipsorum exigat, ut forum habeant; certum autem alicubi non habeant, necesse est, ut habeant ibi, ubi sunt. Ex quo consequens est, quod contra Petr. de Ledesma, Em. Rodriq. Sanch. ac alios docent Gabriel, Petr. Soto, Suar. alique, non posse eosdem vel absolvi à peccatis vel matrimonio jungi à quolibet Curato Diœcesis, ubi sunt, sed tantum ab illo, intra cujus Parochiam modò degunt, cum sint ipsius subditi, & non alterius. Multò minùs hæc ipsis ministeria præstari poterunt à Sacerdote simplici nullam vel ordinariam vel delegatam jurisdictionem habente, uti benè observat Medina *L. de Confess. q. 31.*

S. V I.

Exceptio Fori declinatoria quomodo sit proponenda

S U M M A R I U M.

77. *Judici non competenti opponitur Exceptio Fori declinatoria, seu Prescriptio Fori.*
78. *Quandoque etiam post litis contestationem.*
79. *Ordinarie facienda est ante omnes alias exceptiones.*
80. *Fieri potest in absentia Judicis, quando citatus non tenetur comparere.*
81. *Disquiritur, an opponi possit, quando reus promissit, se compariturum coram quocunque Judice.*

77. Cum Forum competens & jurisdictio singulorum judicum nec ad omnes personas, nec ad omnem locum, nec ad omnes causas se extendat, ut hætenus explicavimus: consequens est, quod judex, qui jurisdictionem non habet, vel in personam, quam citat; vel in causam, in qua citat; vel in loco, ad quem citat, repudiari possit, opponendo, incompetentem esse: cum litiga-

re coram privato nemo teneatur; litigare autem coram iudice incompetente est litigare coram homine privato, qui potestatem juris dicendi non habet. *L. 1. ff. de Offic. Præsid. L. 1. & 2. ff. de Offic. Procon. L. ult. ff. de Offic. præf. urb.* Hæc repudiatio dicitur *Exceptio Incompetentiæ & Declinatoria fori*. Ab Honor. & Theodol. Impp. dicitur *præscriptio fori*. *L. ult. C. de except.* Ubi ejus opponendæ tempus definiunt: *præscriptiones fori*, inquit, *in principiis litis à litigatoribus opponendas esse, legum decrevit auctoritas*, videlicet *L. sed etsi 52. pr. ff. de judic. & L. Nemo 4. C. de jurisd. om. judic.* Unde si quis alijs prius utatur exceptionibus, consensisse in iudicem videtur, & ad hanc defensionem reverti nequit. *arg. cit. L. 52. Bart. in cit. L. ult. C. de Except. Specul. tit. de Except. §. Visi. V. Porro. Cast. in L. exceptionem C. de probat. col. fin. Pacian. L. 2. de probat. c. 45. n. 15.* Non tamen videtur in iudicem consensisse, inquit Modestinus. *L. 33. ff. de judic. qui edi sibi genus apud eundem iudicem desiderat actionis*, id est, qui libellum ejusve exemplum sibi edi petit.

78. Verum hæc quoque de Exceptione Incompetentiæ regula suas exceptiones patitur, opponique declinatoria fori etiam post litem contestatam potest. I. si ejus notitia primum postea acquiratur, & opponens fidem juramento faciat, se eam notitiam prius non habuisse: c. *Pastoralis 4. de except.* cujus decisione standum, & stant Bart. & DD. communiter teste Covarr. c. 25. *præf. qq. n. 2.* quidquid opponant Glof. in *L. qui procuratorem. §. 1. ff. de Procur.* Cast. Angel. ac alij. dummodo negligentia in opponente non intervenerit, ac iusta fuerit facti ignorantia, ac ante conclusionem causæ opponatur. Covarr. l. c. Asinius in *praxi §. 13. c. 2. limit. 14.* Hilliger in *Donell. L. 22. c. 9. lit. ff. Vigel. Method. jur. contr. L. 2. c. 7. reg. 22. exc. 4. replic. 2.* Imò etiam si minor, mulier, rusticus eam omiserint ex ignorantia juris, opponere eam possunt. Sichard. ad *L. 13. C. de probat. n. 6.* Hilliger l. c. dissentiente Zangero p. 2. *de except. c. ult. n. 6.* cum Jafone & Chalder. II. si per iudicem stet, quò minus antè proponeretur. Vult. ad *L. 4. C. de jurisd. n. 15.* Asin. l. c. *lim. 3.* Vel si is illam rejecit, ut post litem contestatam probaretur. Asin. l. c. n. 5. Hillig. l. c. III. si declinatoria fori iudicium reddit ab initio nullum ex defectu jurisdictionis, quæ nec prorogari potuit nec prorogata censetur. tunc enim etiam post sententiam opponi potest, ejusque executionem impedit, tametsi tres sententiæ latæ sint, uti notat Glossa in *Clem. 1. de sent. & re jud.* communiter recepta teste Covarr. c. 33. *præf. qq. n. 2.* Unde fit, Clericum hanc exceptionem opponere posse contra secularem iudicem quocunque tempore, etiam post sententiam, quamvis prius taceret, & coram illo litigaverit, cum in illum non possit consentire. c. *significasti & c. si diligenti. de Foro comp. c. at si Clerici. de judic.* Et quamvis si illam omisit usque ad sententiam vel ejus executionem, condemnandus sit in expensas, condemnandus tamen est à iudice tantum Ecclesiastico, ut post Panor. Bald. ac alios notat Covarr. l. c. §. *Clericus*, quia sicut laicus non est ejus Judex competens quoad principalem causam, ita nec quoad expensas. IV. si pacto & conventionione facta est alteratio & coarctatio declinatoriæ exceptionis. *arg. L. qui futurum. ff. de pact. & L. Commissoria C. de pact. inter empt. & vend.* Guido Papæ *decis. 275. n. 4.* Porell. in *summa decis. tit. 48. n. 56.* Carpz. L. 2. *Respons. jur. tit. 2. resp. 9. n. 7.* Mynling. *cent. 4. obs. 27.* ubi refert, ita iudicatum fuisse à Cam. Imp. Hic porro notandum est, quamvis exceptiones dilatoriæ opponi possint post litem contestatam, si post hanc primum emergere & competere coeperunt. c. *Insinuante 25. de Offic. Deleg. L. 2. C. de Consort. ejusd. lit.* id tamen non procedere de exceptione incompetentiæ de novo ortæ: quia per hanc non mutatur iudicium ritè coeptum. *L. si quis 7. & L. ubi 30. ff. de judic. L. cum quadam 19. ff. de jurisd. c. proposuisti. de Foro comp. L. quamvis 19. C. ad L. Jul. de adult.* Dissentit malè Carpz. l. c. n. 5. malèque pro se allegat Panor. & Marant. qui non de hac, sed de alijs exceptionibus dilatorijs loquuntur. Verum de hoc infra uberius, quando de Præventionem agemus.

79. Circa hæcenus dicta tria in dubium vocari possunt. Primum movet Carpz. l. c. n. 4. an sufficiat, Declinatoriam fori opponi ante litis contestationem, quocunque tempore hæc fiat, an verò mox ad citationem factam & in primo termino opponenda sit. Satis esse, si quocunque tempore fiat, dummodo ante litis contestationem, colligitur ex citt. juribus plus non requirantibus, quam ut fiat ante contestationem. E contrario cum litigatores ante litis instantiam seu contestationem longo tempore & pluribus sæpe annis in exceptionibus versentur sine

litis interitu, ut notat idem Carpz. l. c. n. 8. videtur ad præciendas lites necessarium, ut illa in primo statim termino opponatur. Qua de causa Ant. Thesaur. *decis. 265. n. 1.* alique aiunt, quòd reus primo termino non excipiens respectu hujus exceptionis pro contumaci habeatur, ac illa privetur, seu non amplius permittatur eam opponere. Verum ad hanc dubitationem, quam pluribus versat Carpz. l. c. jam satis responsum est, quando cum Maranta. p. 4. *spec. dist. 12. n. 12.* ac communis DD. diximus, exceptionem declinatoriam ante omnes alias exceptiones opponendam esse, ne si prius alia opponatur, per hoc inducatur consensus in iudicem, & sic ejus forum declinari amplius non possit. Qua eadem de causa recusatio iudicis ex causa suspicionis ante alia omnia facienda est, ut tenent Bart. Joan. de Imola, & Alex. in *L. quidam consulebant. ff. de R. J. Lanfranc. in c. quoniam prin. de probat.* alique omnes. Hac autem ratione non est periculum protelandarum litium, & negotij ante factam litis contestationem diu extrahendi.

80. Secundò dubitatur, fieri in absentia iudicis hæc exceptio possit, an præsentem iudicem facienda sit. Nunquam illa juvari reum, nisi præsens eam in iudicio opposuerit; nec sufficere eam in scriptis allegari, sed comparere debere reum, & oretenus eam in iudicio proferre, respondet Carpz. l. c. *resp. 10. n. 1.* quia juxta *L. si quis 5. ff. de judic. pratoris est astimare, an sua sit jurisdictio: vocati autem non contemnere auctoritatem pratoris.* Verum hæc neutiquam probant universalem illam propositionem, nunquam hac exceptione juvari reum, nisi præsens eam in iudicio proposuerit. Nam tunc solum præsens eam opponere tenetur, quando tenetur citatus comparere. At non tenetur comparere, ut diximus. n. 14. & 16. si certum est, quòd Judex citans non sit competens, v. g. si laicus Judex citet Clericum, aut Magistratus Civitatis Studiosum Academiae subditum, vel laicus laicum in causa matrimoniali similive spiritali, aut is, qui non est feudi dominus, vassallum in causa feudi &c. sed nec illud, quòd dicebatur, debere eam oretenus proponi, fundamentum habet, etiam in illo casu, quo citatus tenetur iudici se sistere: nihil enim vetat exceptionem scripto conceptam iudici tradi, aut exhiberi authenticum exemplar privilegij exemptionis, vel rescripti, quo causa est delegata aut advocata ad Superiorem. Imò Lanfranc. in c. *quoniam de probat. n. 11.* contra Bart. in *L. 1. n. 4. ff. de except.* tenet, absolute eam debere scripto proponi in iudicio ordinario, eò quòd reus excipiendo fit actor, actor autem in iudicijs ordinarijs scripto & oblato libello agere debeat.

81. Tertio dubitatur, an opponi declinatoria fori possit, quando reus se obligavit, se compariturum, ubi ubi locorum & coram quocunque iudice fuerit conventus. Affirmant Bart. Jafon, aliorumque communis apud Scaccia *L. 1. de judic. c. 101. n. 30.* juxta effectum Africani *L. 18. ff. de jurisd.* dicentis: *si convenierit, ut alius prator, quam cujus jurisdictio esset, & priusquam adiretur, mutata voluntas fuerit, procul dubio nemo compelleretur ejusmodi conventioni stare.* Poterit ergo exceptionem declinatoriam opponere. Contrarium statui videtur à Justin. *L. 29. C. de Pactis: si quis*, inquit, *in conscribendo instrumento sese confessus fuerit non usum fori præscriptione &c. sancimus, nemini licere adversus sua pacta venire, & contrahentes decipere &c.* Qua lege illam priorem correctam fuisse autumant Duarenus ac alij. Plerique conciliant. Omissis varijs conciliationibus, quas benè rejicit Fachin. *L. 1. contr. c. 61.* videtur illa optima, quam ipse post Govea & Cuiacium amplectitur cum Zoesio *ff. de jurisd. n. 31.* videlicet priore lege agi tantum de pacto nudo, & sic mirum non esse, quòd conventio de non opponendo non obsit oppositioni: posteriorem verò loqui de pacto vestito, seu illo, quòd contractui in continenti adjectum est, & consequenter obligationem parit. Verum quoad forum internum parum interest, pacto nudo an vestito renunciatum fuerit huic exceptioni: cum etiam pacta nuda pariunt obligationem naturalem & in conscientia. Imò nec quoad forum externum, si verum est, quòd post Baldum, Salic. ac Jafon. ac hoc teste communem DD. tradunt Wesenbec. in *paratit. ff. de pactis. n. 10. §. quamquam*, & Carpz. p. 3. *jurisp. for. const. 5. defn. 22. n. 2.* hodiernis moribus indistinctè ex pactis nudis, serio & deliberatè initis, etiam in foro civili dari actionem. Aliam distinctionem adhibet Brunneman. in *cit. L. 18. n. 3.* allegans Gozadinum, & falsò Zasium, non excludi exceptionem declinatoriam, si quis simpliciter paciscatur de adeundo iudice non suo, secus, si dicat, se conveniri velle coram quocun-

que iudice. Verum huius discriminis rationem nec affert, nec afferre potuit. Illud asserunt Zasius *in cit. l. 18. n. 36.* & Scaecia *l. c.* post Bart. Bald. ac aliorum communem, eum, qui se obligat ad solvendum, quocunque loco conveniatur, non posse dictam exceptionem opponere, eò quod *contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo, ut solveret, se obligavit*, ut ait JC. *l. 21. ff. de O. & A.* Verum si loquantur de pacto nudo, eadem difficultas est, quæ de pacto nudo, quo simpliciter promitto, me statutum iudicio, ubi conveniar. Alij cum Castr. *in cit. l. 29. C. de pact. n. 3. 5. & 6.* absolute tenere videntur, neminem vi dictæ conventionis teneri alienum iudicem adire, eò quod per pactum extrajudiciale prorogari nequeat iurisdictionis. Verum aliud est per tale pactum prorogari iurisdictionem; aliud, me per illud obligari ad eam prorogandam. Tamen si igitur per illam conventionem immediate & formaliter non prorogetur iurisdictionis, eam tamen obligari possum, ut conventus coram iudice non meo, illum adeam, ac declinatoriam non opponam, & sic per omissionem oppositionis prorogem iurisdictionem. Denique cum Covarr. aliisque compluribus aiunt Zasius *l. c. n. 19.* & Fachin. *l. c.* dicta conventionem excludi declinatoriam fori, si iuramentum adjectum fuerit. Sed isti supponunt, iuramento vestiri pactum & in vim contractus firmari, quod alij non immerito negant. Illud admittendum est, quod extra dubium ponit Zasius *l. c. n. 31.* si una cum illa conventionem renuntiatum expresse fuit *cit. l. 18.* dispositioni, non competere amplius declinatoriam: neque enim, ut existimat Baldus, hic agitur de favore publico, cui privatus renunciare non potest; sed de privato singulorum litigantium, cui potest renunciari: neque aliquid fit contra jus proprii iudicis, cum hic conqueri non possit, si in alium iudicem fiat iurisdictionis prorogatio, utpote legibus hanc permittentibus.

§. VII.

Sitne desumenda Fori competentia à persona Rei, an ab Actoris.

SUMMARIUM.

82. Actor sequitur forum rei.

83. Et seqq. Reperiuntur varia limitationes à DD. allatae.

82. Cum sæpe actor & reus non sint ejusdem fori seu sub ejusdem iudicis iurisdictione, quaestio est, penes quem iudicem, actoris, an rei, jus dicendi potestas sit; seu, quod idem est, uter litigantium sequatur forum alterius, actor rei, an reus actoris. Explorata veritatis responsio est, quod actor sequatur forum rei, non hic actoris: ita enim habetur *c. si Clericus 5. & c. cum sit 8. de Foro comp. l. 2. & 5. C. de iurisd. om. judic. l. fin. C. ubi in rem actio.* Estque id universim verum, si possessorium sive petitorium sit iudicium. Et licet actor sit Clericus; debet enim contra laicum adire secularem iudicem, nisi causa sit spiritalis aut mixta *cit. c. 5.*

83. Hanc quoque regulam DD. varijs limitationibus arctant. Et quidem numerus earum, quas affert Speculator *tit. de comp. jud. adit. §. 1.* ad quinquaginta duas ascendit. Alij ad longè pauciores restringunt, dicuntque

84. Primò. Quando res agitur inter privatum & fiscum, reus sequitur forum actoris Cæsaris, quod est apud Procuratorem Fisci. *l. si ea quaestio 3. C. de his quib. ut indig.* sed istud hac lege non probatur: quia ibi controversum non erat, sed certum, hereditatem ad fiscum esse devolutam, & idcirco adeundus procurator fisci erat, ut eam caperet. Si extra hunc casum reus cogitur sequi forum actoris Principis, id consuetudini tribuendum est, de qua hic sermo non est, sed de jure scripto.

85. Secundò. Potest Clericus, imò & laicus, trahere laicum ad forum Ecclesiasticum, quando in foro seculari justitia denegatur aut differtur. *c. licet. 10. & c. Ex tenore. 11. de Foro comp. Novell. 86. c. 2.* Verum hinc non sequitur, quod reus laicus trahatur ad forum actoris Clerici; nam trahitur ad suum, cum laici in casu denegatae justitiae, perjurij, ubi agitur de vitando peccato, aliisque similibus, quos infra enarrabimus, fortitur forum Ecclesiae. Ac etiam in istis casibus conveniendus est coram Episcopo suo, non actoris.

86. Tertiò. Viduae, pupilli, aliæque personæ miserales coram iudice Ecclesiastico contra oppressores agere possunt in-

terdicto *unde vi. c. ex parte. 15. hoc tit.* sed neque hic fallit regula de sequendo foro rei. Non enim Episcopus Iudex actoris, pupilli aut viduae, sed laici oppressoris est competens. Nec, si sub diversis Episcopis sunt vidua & laicus oppressor, conveniri hic potest coram Episcopo viduae actricis, sed conveniendus est coram suo.

87. Quartò. Trahi possunt laici ad iudicem sacrum ob maleficio contra res Ecclesiae vel Ecclesiasticos commissum, ut infra dicetur. Sed hac ratione non trahuntur ad iudicem non suum, cum hoc crimen sit mixti fori, ratione cuius respectu laicorum Iudex sacer æquè competens est ac secularis.

88. Quintò. Conveniri Laicus à Clerico coram iudice sacro potest, si rem, super qua litigatur, Laicus fatetur esse Clerici, ut à contrario sensu ex *c. si Clericus 5. de Foro comp.* cum Panor. ac alijs deducit Petr. Barbosa *in l. si quis alienum. ff. de iudic. n. 140.* Verum hoc negamus cum Suar. *in Defens. Fidei l. 4. c. 14. n. 14.* Velasc. *de privil. paup. p. 1. q. 52. n. 26.* Emm. Gonzal. *in cit. c. 5. n. 2.* neque valet argumentum à contrario sensu, quando inde sequitur absurdum, & quando ejusmodi sensus est contra alias generales regulas Juris. *c. à nobis 28. §. Nec obstat de sent. Excomm. l. 2. C. de Condit. insert. l. Conventicula 15. C. de Epis. & Cleric.* Est autem regula generalis, quod actor sequatur forum rei. Igitur si Laicus neget si fateatur, rem, super qua à Clerico convenitur, esse actoris, conveniendus semper est coram suo iudice Laico. Nisi, ut benè observat Suar. *l. c. n. 15.* constaret, rem esse Ecclesiae propriam & à Laico injustè raptam aut detentam: tunc enim tanquam in causa mixti fori ob sacrilegium conveniri etiam coram iudice sacro posset.

89. Sextò. Scholares seu Studiosi quamvis Laici conveniri possunt non tantum coram Rectore Universitatis, sed & coram Episcopo. *Auth. Habità C. Ne filius pro patre.* Verum uter horum contra ipsos adeatur, conveniuntur coram suo, non coram actoris iudice.

90. Septimò. Si Titius emptor in jus vocatur à Cajo rei emptæ domino, & nominat suum venditorem Sempronium, tenetur iste sequi forum Titij emptoris *l. venditor 49. ff. de iudic.* At neque sic mutatur forum rei, huius enim partes non tam venditor quam emptor sustinet, & hunc ille tantum defendit; neque in venditorem, qui ab emptore laudatus liti assistit, fertur sententia, sed in emptorem.

91. Octavò. Diffamatus siue civiliter siue criminaliter potest coram suo iudice compellere diffamantem, ut intra certum terminum à iudice praefigendum agat cum comminatione, quod alioqui perpetuum ipsi imponendum sit silentium. *l. Diffamari 5. C. de ingenuis manum.* convenitur igitur diffamans reus coram iudice actoris diffamati. Verum diffamantem esse reum negamus cum communi sententia, quam referunt & sequuntur Gaill. *l. 1. obs. 9. n. 7.* Mynsing. *cent. 6. obs. 90.* Carpz. *p. 1. jurispr. for. const. 7. defin. 27.* Et si enim diffamatus in casu *cit. l. 5.* non conveniatur, sed ipse prior adeat iudicem; actor verò is dicatur, qui prius litem movit. *c. Forus 9. Accusator de V. S. l. in tribus. ff. de iudic.* actor tamen reverà non est, cum *cit. l. 5.* remedium non sit actio, sed solum imploratio officij iudicis, ac propterea diffamans reus non agitur, sed Iudex, coram quo is fortè longo tempore diffamatum reum faceret, solum mandat, ut citius agat alias non amplius audiendus. Ipse potius diffamans jam tunc actor est, quando diffamat, cum diffamare sit tacite ad iudicem diffamati provocare. Hæc adeò vera esse dicit Covarr. *l. 1. var. c. 18. n. 5.* ut hac ratione à diffamato etiam Episcopus ad iudicem Laicum trahi possit. Hinc deducit Gaill. *l. c.* cum Butrio in *c. quinta vallis de Jurejur. n. 40. & c. cum inter. de Except. n. 10.* ac alijs, quos citat Covarr. *l. c.* quod diffamatus exceptione excommunicationis (quæ ipsi obstat, si actor esset) excludi nequeat, cum sit reus & reo etiam excommunicato defensio, utpote juris naturalis, negari nequeat. Refragantur tamen quoad excommunicatum Panor. Felin. Castr. ac alijs, eò quod diffamatus sit reus voluntarius, non necessarius, & ad standum iudicio coactus. Indidem deducit Gaill. *l. c.* cum Purpur. Portia, quod diffamatus tanquam reus à diffamatore tanquam actore editionem instrumentorum petere possit. Longè minus ad restringendam regulam faciunt reliqua, quæ affert Specul. *l. c.* ut consideranti patebit. ut adeò optimè dixerit Lucius III.

cit. c. 8. generale esse, ut actor forum rei sequatur.

PARS

P A R S II.

De Foro Ordinario Communi.

C A P U T I.

De Foro Domicilij.

§. I.

Domicilium quomodo contrahatur.

S U M M A R I U M.

92. Discordia DD. quoad modos sortiendi Forum.
93. Divisio Domicilij in Commune & Privatum, Privati in Naturale & Accidentarium.
94. Ad Domicilium contrahendum requiritur animus habitandi stabiliter & habitatio.
95. Non item translatio majoris partis bonorum.
96. Nec habitatio per longum tempus.
97. Animus stabiliter habitandi quomodo requiratur.
98. Potest quis plura simul habere domicilia.
99. Non habet domicilium, qui profitetur se nolle habere.
100. Unde colligatur animus figendi domicilij.
101. Domicilium quandoque haberi potest absque habitatione.
102. Amittitur animo mutandi & actuali mutatione.

92. Præmissis ijs, quæ de Foro Competente universim ac in genere, dici instituto nostro expediebat: exponendi nunc speciatim sunt modi, quibus illud sortimur, & jurisdictioni subijcimus. Modos hujusmodi & Fori genera Glossa in *L. heres absens* 19. ff. de judic. tredecim enumerat, quibusdam omittis, qui poni jure poterant, & recensitis nonnullis, qui ab alijs diversi non sunt. Pauciores alij referunt, & ferè solum communes, extraordinarijs neglectis. Ut ordine ac ratione procedatur: divisionem sequendam ducimus supra factam n. 10. hac parte 2. acturi de Foro Ordinario Communi, quo comprehendimus Forum Domicilij, Contractus, Delicti, Rei sitæ.

93. De Domicilio tanquam principali & alijs ampliore modo sortiendi forum acturi, triplex à legibus & interpretibus proditum invenimus. Commune, quod erat Roma, velut communis Civium Romanorum sedes & patria; & privatum, idque vel Naturale seu Originis, vel accidentale & adscititium seu habitationis. Et hoc quidem duplex: unum voluntarium, quod videlicet quisque sibi pro arbitrio eligit; alterum Necessarium, quod invitis statuitur, puta Relegatis. Utrumque hoc rursum duplex est: Unum quod quasi domicilium dicitur, ac diuturnam in loco commorationem, non tamen stabilem ac perpetuam requirit: alterum, quod simpliciter Domicilium appellatur, ac stabili duntaxat & perpetua habitatione constituitur. Ab hoc tanquam præcipuo ac reliquis celebriore ordiamur.

94. De modo sortiendi domicilium acerrimè disputant interpretes, ut ait Menoch. *L. 2. de arbitrar. casu* 86. n. 1. Erant, qui in arbitrio judicis collocarent, quandonam quis censendus esset domicilium constituisse, ut referunt Host. & Panor. in c. ult. de Paroch. Socin. in c. ult. de Foro comp. Dec. consil. 284. n. 11. Paris. *L. 3. consil. 12. n. 17.* Verùm hæc opinio solum tunc procedit, quando dubium in aliquo casu est, sitne constitutum domicilium, an non. Ex communi omnium ferè DD. duo copulativè requiruntur, animus stabiliter habitandi, & ipsa habitatio. *L. postliminij* 5. §. 3. & *L. Nihil interest.* 26. ff. de capt. & postl. revers. Nam in eodem loco, ut dicitur *L. Civis* 7. C. de incolis, singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet. Et juxta *L. Senatores* 2. C. ubi Senatores. ibi singulis respondendum est, ubi larem foveat, aut ubi majorum bonorum partem possident, & assidue versantur. Non igitur sufficit sola voluntas alicubi stabiliter habitandi: quia domicilium re & facto transfertur, non nuda contestatione, ut ait JC. *L. 20. ff. ad municipalem.* Neque sola habitatio absque animo stabiliter habitandi. *L. scire oportet* 35. ff. eod. cit. *L. 7. C. de incolis.* Gloss. & DD. in *L. est*

verum. *C. eod.* Hinc Papin. *L. libertus* 17. §. 13. ff. ad municip. sola, inquit, domus, quæ in aliena Civitate comparatur, domicilium non facit. Quando igitur Mar. Socin. in c. fin. de Foro comp. n. 27. & cum ipso Farin. *Fragm. crim. p. 1. V. Domicilium* n. 199. ac alij, diversos modos acquirendi domicilij enumerant, nim. legem & statutum, privilegium Principis, ademptionem dignitatis, adeptionem Prælaturæ, assumptionem Monachatus, Clericatus, Militiæ, Præturæ, Professuræ, Successionem, relegationem &c. sensus non est, quod illud per hæc sola acquiratur, sed quod quis vi ipsorum alicubi aut habitet stabiliter, aut habitare teneatur. Pariter quando DD. quos refert Farin. *L. c. n. 204.* asserunt, per habitationem decennio comparatam, per translationem majoris partis bonorum &c. contrahi domicilium, non id ita accipiendum est, quasi per solam habitationem vel translationem bonorum domicilium acquiratur absque animo stabiliter habitandi, sed quod iste animus inde præsumatur, ut mox dicemus n. 100.

95. Non tamen requiritur ad acquirendum domicilium, ut quis eo, ubi habitat animo stabiliter permanendi, transferat majorem suorum bonorum partem, uti requiri existimant Petr. Barbosa ad *L. exigere dotem.* ff. de judic. n. 62. sibi contrarius ad *L. heres absens* §. fin. ff. eod. n. 78. Nec obstant cit. *L. 7. C. de incolis* verba: ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum &c. neque illa *L. 2. C. ubi Senatores*, ubi pleraque exemplaria loco disjunctivæ aut habent copulationem & leguntque, & ubi majorem bonorum partem possident. Non enim ibi dicitur, domicilium acquiri, ubi quis habitat simulque majorem bonorum partem habet, quasi hoc ultimum requiratur ad constituendum domicilium; sed solum, quod in dubio, an quis habuerit animum stabiliter habitandi, præter alias conjecturas sit etiam ista, quando quis bonorum suorum majorem partem ibi habet, ubi modò degit. Panorm. & Socin. *ll. cc.*

96. Pariter necessarium non est, ut quis habitet per longum tempus: sufficit enim accessisse animo stabiliter habitandi. Panorm. *L. c. Menoch. L. c. n. 2. Gutier. de Matr. casu* 463. n. 13. ac communis DD. quando jura videntur requirere decennium, intelligendum id est de præsumptione, quod scilicet in dubio, an quis accesserit animo figendi domicilium, intentio hujusmodi præsumatur ex commoratione decennali.

97. Hæc quamvis quæ legibus statuta, quæ communi DD. calculo recepta sint, aliqua tamen declaratione indigent. Dubitari potest I. Quo sensu ad domicilium acquirendum requiratur animus stabiliter habitandi. Videri potest, eum non requiri: nam aliàs nemo sortiretur domicilium. Quis enim est, cui fixum sit nunquam illud & nullo in casu mutare? cum multa accidere possint, quæ aut cogant aut suadeant abire, & nullus non sit ita animo comparatus, ut ad ejusmodi eventus cogitet aliò migrare. Præterea Vagi, ut supra dictum est, ubique sortiuntur domicilium, nec tamen animum habent alicubi stabiliter manendi: sic enim jam definerent esse vagi. Respondetur, non requiri animum in loco domicilij stabiliter permanendi pro quocunque casu & eventu, sed solum tamdiu, quamdiu inde non avocet causa aliqua rationabilis. Ita Impp. cit. *L. 7. C. de incolis* declarant his verbis: *unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet*, id est, stabiliter permanens, nisi necessitas abire cogat vel rationabilis causa avocet. Sic Religiosi Ordinum Mendicantium quamvis stabilitatem loci non profiteantur, domicilium tamen & forum sortiuntur, ubi modò sunt: quia habent animum hic permanendi, donec Superiorum imperio aliò avocentur. Nec si his invitis aufugerent, domicilium propterea mutarent: quia propriâ illud voluntate deferere nequeunt, & tenentur hic manere: quod sufficit ad domicilium & forum retinendum. Par ratio est de Clericis Beneficiarijs: hi enim cum in loco Beneficij personalem residentiam requirentis domicilium & forum habeant c. postulasti de Foro comp. & ibi Butrio n. 6. Panorm. n. 4. Felin. in c. Dilectus 2. de Rescript. n. 4. Innoc. in c. lex ore de privil. n. 2. illud non mutant, quamdiu Beneficium retinent, tametsi vel suâ culpâ, vel privilegio aut statuto concedente, vel negotiorum, aliave legitimâ causâ absint. Eadem universim ratio est de ijs, qui vel ex lege alicubi domicilium & forum habent, vel ex mandato Superioris, cujus jurisdictioni subtrahere se nequeunt, recedere non possunt, vel vi contractus aut quasi contractus manere alicubi tenentur, indeque aufugiunt. Vagi tametsi domicilium non habeant, habere tamen censentur, & forum ubique sortiuntur ob rationes allatas supra n. 75.

98. Secundò dubitatur, an quis plura simul domicilia habe-

judice, qui liberum & absolutum arbitrium habet, ac idcirco sine causa cognitione procedere potest. Quod si Judex ad hoc ut extra territorium posset procedere, vellet procedere absque causa cognitione & citatione partis, ubi hæc requiritur, processus foret nullus, cum citatio partis sit fundamentum jurisdictionis contentiosæ & cognitionis judicialis. *§. fin. Inst. de pen. tem. litig. & parte non citata processus sit nullus.*

37. Quinto tamen Judex de causa ad contentiosam jurisdictionem pertinente extra suum territorium cognoscere nequit, poterit tamen juxta Gloss. *V. sed delegare*, Corrasium, Brunne- man, ac alios in *L. fin. ff. de Offic. pref. Urb. Zalius in L. ult. ff. de jurisdic. n. 19. Oliva cit. q. 2. n. 20. Struvium exercit. 4. tit. 12. in fin.* illam alteri delegare, ut intra territorium de ea cognosca- tur. Ita enim *cit. L. ult.* loquitur Ulpianus: *praefectus urbi, eum terminos urbis exierit, potestatem non habet: extra ur- bem potest jubere judicare.* Sensus juxta prædictos Interpp. est, posse, dum existit extra urbem, aliquem delegare, qui judicet in- tra urbem. Non ignoramus variè & legi & exponi hanc legem: aliqui enim aiunt, omissam esse particulam *Nec*, & legendum esse *nec extra urbem*, & ita se reperisse in quodam manuscripto testa- tur Gothofredi *ibid.* Emendat Hotoman. *L. 4. obs. 13.* legitque *intra urbem.* alij denique verba *extra urbem* connectunt non verbo *jubere*, sed *judicare*, ita ut sensus sit, si intra urbem est, judicem dare posse, qui extra urbem judicet intra centesimum la- pidem. Illud verum est, quod notat Glossa ab omnibus recepta *inc. Novit de Offic. legati V. omnibus*, non posse cogi subditos ad acceptandam hujusmodi delegationem. Ratio est, quia, ut su- pra diximus, judici extra territorium existenti subjectio non de- betur, & absens regulariter habetur tanquam privatus. Unde si- cut invitus delegari nequit, qui non est subditus juxta *c. Passo- rasius 11. de Offic. Ordin.* ita ob eandem rationem non potest con- tra invitos fieri delegatio.

38. Sexto Princeps extra territorium existens statutum fa- cere potest, ut sentiunt lapi. *inc. 2. de Constit. in 6. Franc. in c. Romana 5. §. Caveat de sent. Excomm.* quia statutum non requi- rit cognitionem judicialem, neque ut statuens sedeat pro tribuna- li, licet pertineat ad jurisdictionem contentiosam, quia invitos subditos ligat.

39. Septimo Judex extra territorium existens potest contra subditum procedere in notorijs, juxta Hostiens. Joan. Andr. Pa- nor. Anchar. & Cardin. *inc. Novit de Offic. legati.* Rationem dant: quia in notorijs non requiritur causa cognitio. *c. evidentia de accus. & can. Manifesta 15. 11. q. 1.* nec in notorijs requiritur citatio. *c. cum sit Romana §. praterea de appell.* Contrarium tenent imola *inc. cit. c. Novit.* Jason in *L. ult. ff. de judic. n. 23.* & Decius *n. 24.* opposito ducti fundamento, quod videlicet etiam in notorijs opus sit citatione. Verum hoc plerique alij rejiciunt, & citationem necessariam esse negant, si factum est notorium, & certum simul ac notorium est absenti nullam defensionem com- petere. Quia finis citationis est, ut citatus se possit defendere; hic autem finis cessat, quando notorium est, nullum reo effugium & defensionem competere. Excipiunt sententiam censuræ: hanc enim negant ferri posse absque citatione, tamen crimen, ob quod ferenda sit, negari ab notorietate nequeat, eo quod præter cri- men etiam contumacia requiritur, hæc autem absque monitione & citatione non detur. Verum fieri potest, ut & contumacia sit notoria, eo quod delinquens jam antè monitus perseveravit in de- licto, quo casu absque alia citatione excommunicari poterit, ut patet ex *c. 1. de judic. & notant ibi Panor. n. 38. ac Decius n. 25.*

40. Ex dictis infertur, quid respondendum sit ad celeberrimam & agitatissimam controversiam, qua quaritur, utrum Præ- latus absens suo territorio ferre in subditos censuram possit. Di- cendum enim est, ferre posse, si opus non est causa cognitione aut citatione; secus, si hac opus sit, uti plerumque est. Videri pos- sunt Navarr. in *Man. c. 27. n. 27. n. 6. & inc. cum contingat 2. caus. nullit. n. 5. de Rescript.* Suar. de *Censur. disp. 5. sect. 4. & disp. 7. sect. 3.* Sayrus *L. 1. thesaur. c. 14. n. 4. & 6.* Oliva de *Foro Eccl. p. 3. q. 2. an. 24.* Delbene de *Immun. Eccl. c. 12. dub. 6.* No- bis non vacat rem pluribus examinare. Uti nec illud, an valeat absolutio à censuris facta ab Episcopo extra Diocesim existente. Breviter dicendum est cum communi DD. quos allegat Oliva *L. c. n. 47.* valere, si fiat absque cognitione judiciali; secus si ista adhi- beatur.

41. Cum in recensitis modò casibus extra suum territorium jus dicere possit Judex, quaestio est, an si id facit, facere debeat juxta statuta & consuetudinem ac stylum alieni territorij, in quo nunc jurisdictionem exercet, an proprii. Respondet Glossa in

cit. Clem. un. de Foro comp. V. omnimodam, eamque secuti An- char. *n. 13.* Card. *§. ysdem n. 3.* & Bald. in *L. ult. ff. de jurisd.* debere judicare juxta statuta & stylum sui territorij: tamen enim Judex in ijs, quæ ordinem judicij requirunt, servare debeat leges illius fori, in quo cognoscit, ut asserit communis sententia cum Anchar. *L. c. Panor. inc. quod Clericis de foro comp. n. 10.* Bart. in *L. cunctos populos C. de SS. Trin. n. 48.* quia tamen jus dicens in alieno territorio fingitur esse in proprio, eoipso, quod est pro- prius horum litigantium Judex & non alienus, idcirco sicut stare deberet statutis sui territorij, si in isto jus diceret, ita pariter, si di- cit in alieno.

§. 11.

An Lex & Præceptum ferri possit subditis in alieno territorio existentibus.

S U M M A R I U M.

42. Multiplex quaestio proponitur.
43. Statutum territorij non obligat subditum alibi existentem.
44. Neque Sententia Generalis.
45. Neque Præceptum.
46. Eadem est ratio de loco intra proprium territorium exem- pto.
47. Eadem de Legibus extra territorium non vigentibus.
48. Eadem de rebus extra territorium jus dicentis existi- entibus.
49. Disponens tamen in hoc territorio ligatur ejus statutis cir- ca res etiam alibi sitas.
50. Subditi superioris jurisdictionem independentem à territo- rio habentis ubique ejus præceptis & statutis ligantur.
51. Quin & alij, si alibi sui Superioris nomine versentur.
52. Aut si delictum, quod alibi committunt, afficiat proprium ipsorum territorium.
53. Possunt subditi abire extra territorium, ut ejus se statuta subtrahant.

42. Diximus modò, judicem in alieno territorio existentem non habere ibi forum competens etiam respectu suorum subdito- rum, siue isti pariter in alieno territorio existunt, siue in proprio: seu, quod idem est, non posse per se loquendo judicem in alieno territorio jurisdictionem contentiosam (de qua modò solà hic loquimur) exercere in suos subditos. E contrario nunc inquiren- dum est, utrum existens in suo territorio exercere illam possit in suos subditos alibi existentes. Quaestio autem multiplex est. Pri- ma de legibus & statutis, utrum videlicet subditi extra locum sui domicilij existentes, ejus legibus & statutis obligentur. Secunda de præceptis: præceptum enim, si propriè & specificè sumatur, à lege & statuto distingui notum est: quia regulariter non fertur communitati, uti lex & statutum, sed particularibus personis, uni vel pluribus; & superioris potestate vel per mortem vel aliàs finita extinguitur, cum è contrario lex sit stabilis & ultra mortem legis- latoris ac semper duret, nisi ab eodem vel successore revocetur aut consuetudine abrogetur. Ac denique præceptum ferri potest à Prælati inferioribus & superioribus, qui constitutionem & legem ferre nequeunt. Tertia est de sententia, quæ à superiore tanquam judice cognita causâ fertur. Quarta de citatione, & similibus actibus judicialibus. Addunt Franc. in *c. Romana §. Caveat de sent. Excomm. in 6. Suar. de Censur. disp. 5. sect. 5.* Oliva de *fo- ro Eccl. p. 3. q. 5.* ac alij, sententiam extrajudicialem. Cujus exem- plum dant ex *c. à nobis 21. de sent. Excomm.* si videlicet Episco- pus dicat *Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit.* hujus- modi sententia, quam dicunt generalem, quod distinguant à spe- ciali, quæ fertur contra unum vel plures particulares, v. g. si hoc feceris, multam solves &c. hæc, inquam, generalis sententia quamvis reipsa non videatur distingui à statuto vel lege, si pro Communitate fertur & non super uno alterove actu particulari: di- scrimen tamen juxta cit. DD. hoc est, quod per statutum prohibe- tur actus, simulque poena transgressori statuitur; sententiâ verò generali supponitur actus aliunde prohibitus, & solum poena dic- tatur. Quam si actus aliquis particularis præcipitur omnibus de Communitate, ut si post certum aliquod delictum commissum, v. g. furtum aut conspiracyonem, edictum promulgetur, ut qui reum noverit, manifestet, erit præceptum generale, quale præ- ceptum distinctum à statuto & lege, & finiendum cum præcipientis vita ac auctoritate, dari supponunt DD. ut patet ex ijs, quæ post Panor. Felin. Franc. Decium ac alios tradunt Sanchez *L. 8. de Matr. disp. 28. n. 7.* Silvester *V. delegatus q. 6. n. 7. & V. Man- datum q. 3.* Suar. & Oliva *ll. cc.*

43. Jgitur

43. Igitur primò dubitatur, utrùm leges & statuta obligent subditos extra forum sui domicilij & territorium, ubi lex lata est, existentes. Negamus cum plurimis; quorum ingentes catalogos texunt Covarr. in c. Alma de sent. Excomm. in 6. p. 1. §. 10. n. 3. & Salas disp. 14. de leg. sect. 5. n. 60. Affirmat Bartol. in L. cunctos populos C. de SS. Trin. n. 48. asserens, statuto generali punitivo, ut vocat, seu quo poena infligitur, ligari subditos etiam extra territorium, si superior illud expresse fecerit etiam contra delinquentes extra territorium. Cum hac Bartoli sententia omnes transeunt, ait Rochus Curt. de Consuet. q. 13. sed fallitur, cum plurimi teneant contrarium. Sed neque defendi potest, ut Covarr. l. c. loquitur, cum L. ult. ff. de iurisd. & c. ut animarum 2. de Constit. in 6. expresse dicatur, extra territorium jus dicenti impunè non pareri: nam JC. & Pontifex ibi non defectui voluntatis, sed defectui potestatis superioris statutum ferentis, tribuunt, quòd ejus statutum extra territorium non obliget; ergo quamvis superior declaret se aliud velle, nihil operabitur, quia non habet potestatem. Nec favet sententiæ Bartoli lex ult. ff. de Decret. ab ord. facien. ut bene ostendunt Covarr. l. c. & Navarr. in Manuali c. 27. n. 27. 3. eumque malè translatum aiunt ex græco in latinum: nec L. 2. C. de Eunuchis quia etsi ibi jubeat Imperator, Romanæ gentis homines, sive in Barbaro sive in Romano solo eunuchos factos nullatenus quolibet modo ad dominium cujusquam transferri, non tamen hinc sequitur, eunuchos in Barbaro solo seu extra limites jurisdictionis Imperatoris transferri in dominium seu vendi non posse, cum verba ista in Barbaro solo non pertineant ad venditionem, ut vult Bartolus, sed ad locum, quo eunuchi facti sunt.

44. Hinc verò asserimus secundò cum Franco l. c. Butrio in cit. c. 21. de sent. Excomm. Gemin. in cit. c. 2. de Constit. in 6. Navarro l. c. aliisque, quos referunt & sequuntur Sotus in 4. dist. 22. q. 2. art. 1. ac Oliva l. c. n. 2. contra Innoc. in cit. c. 21. & Suar. de Censur. disp. 5. sect. 5. n. 5. neque sententiæ generali, de qua paulò antè n. 41. tametsi vim statuti non habeat, sed solum præcepti, ligari subditos extra territorium præceptum ferentis existentes: quia etiam hinc valet prædicta regula, extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

45. Unde ulterius asserimus tertio, etiam præcepto particulari non ligari subditos extra territorium existentes. Et ita tenent Egidius disp. 13. dub. 7. concl. 61. Avila. de censur. p. 2. c. 3. disp. 2. dub. 2. concl. 1. Henriq. L. 13. c. 26. n. 1. Sayrus L. 1. thesaur. c. 6. n. 40. Coninck. de Censur. disp. 13. dub. 7. n. 61. Præposit. p. 3. q. 1. de Censur. dub. 5. n. 31. Delbene de Immun. Eccl. c. 12. dub. 1. sect. 4. n. 1. ac alij contra Suar. l. c. Laym. L. 1. theol. moral. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 6. Panorm. Gemin. Ugol. aliisque. Ratio est, quia is, qui ratione certi territorij jurisdictionem habet, uti Principes, Episcopi &c. præcepta non minus, quàm leges & statuta ferunt vi jurisdictionis territorialis: cum ergo hanc exercere in subditos extra territorium existentes non valeant, consequens est, quòd sicut statuta ferre nequeunt, quæ extra illud obligent, ut fatentur adversarij, ita pariter nequeant dare præcepta absentibus. nam cum Pontifex cit. c. 2. de Constit. in 6. dixisset, statuto, quo Episcopus omnes, qui furtum commiserint, excommunicat, subditos extra ipsius diocesis furtum committentes minimè ligari, rationem addidit cum extra territorium jus dicenti non pareatur impunè. Neque apta satis est responsio, quâ dicunt, per id jus dicere intelligi statutum ferre: sic enim propè diceretur idem per idem & sensus pontificiæ rationis esset, idèò statuto Episcopi extra diocesis seu territorium impunè non pareri, quia statuto extra territorium impunè non paretur. Igitur sensus est, jurisdictionem (contentiosam & coactivam) extra territorium nullo modo exerceri posse sive per statutum sive per præceptum &c. Hinc non placet, quod aiunt Tapia tom. 1. Catena Mor. l. 4. q. 16. a 4. & Eman. Gonzalez in c. 21. de sent. Excomm. n. 4. idèò subditos extra territorium non teneri præcepto Superioris, quia dum absunt, justam ignorantiam causam habent: non enim Pontifex eos excusat ob ignorantiam, sed ob defectum jurisdictionis, quam videlicet superior extra suum territorium non habet. sive ergo norint sive ignorent statutum aut præceptum, non ligantur. Neque valet, quod dicunt Suar. & Laym. ll. cc. statutum immediatè tendere ad territorium, illique coherere, ac idcirco neminem illo ligari extra territorium: sententiæ verò & præceptum immediatè tendere ad personas subjectas, earumque offibus inhærere, quocunque terrarum discesserint. Hoc ipsum enim controversum est & à nobis negatur, tum quòd textus cit. L. ult. ff. de iurisd. & c. 2. de Constit. in 6. absolutè loquuntur; tum quòd non est ratio,

cur præceptum magis quàm statutum afficiat immediatè ipsas personas & non territorium. Utrumque fit ratione jurisdictionis territorialis, quæ cum ultra territorium, ut diximus, non porrigatur, consequens est, neutro subditos extra illud obligari. Alias videretur in potestate superioris esse subditos pro arbitrio extra territorium ligare: dum enim aliquid aut præcipit aut vetat, dicere posset, se non per modum statuti ita præcipere, sed per modum sententiæ & præcepti, quo sui subditi etiam extra territorium ligantur. Qua ratione vis legum extra territorium jurisdictionis ulum non concedentium eluderetur. Non item placet, quod ait Laym. l. c. n. 8. rationem cur Episcopus extra suam diocesis sententiæ ferre non possit, non esse hanc, quòd subditos extra territorium non habeat; sed istam, ne in aliena diocesi ferens sententiæ censuræ alienum territorium invadere & violare videatur: quâ ratione cessante nihil ob stare, quòd minus in sua diocesi existens jurisdictionem in suos alibi existentes exerceat. Hinc enim sequeretur, quòd non tantum voluntariam, ut ipse infert, sed etiam contentiosam jurisdictionem in subditos absentes exercere posset, & sic statuta facere, quibus in absentia teneantur, dummodo in sua diocesi existat. Hoc autem ipsemet negat l. c. n. 6. & l. 1. tr. 4. c. 11. n. 1.

46. Quæ tradita modò sunt de territorio alieno, pariter procedunt de loco intra proprium territorium exempto: nam neque in isto subditus ligatur statutis & præceptis sui Principis. Sumitur ex c. 1. de Privil. in 6. V. dummodo sit in loco exempto commissum. Ratio patet ex dictis: quia esse in loco exempto territorij, idem est ac esse extra territorium. Idèò enim locus dicitur exemptus, quia eximitur à jurisdictione ejus, cui alias ratione territorij competere jurisdictionis: non ergo poterit jurisdictionem contentiosam ibi exercere, nisi in casibus à jure expressis. Clem. Archiepiscopo de Privil. c. Episcopus 7. de Offic. Ordin. in 6. c. un. §. fin. de statu Regular. in 6. Verum hæc intelligenda sunt duntaxat de loco plenè exempto, in quo videlicet Princeps territorialis vel Episcopus nullam omnino jurisdictionem habet: secus, si tantum personæ certæ exemptæ sunt, v. g. Regulares. Tunc enim Clericus sæcularis aliisque Episcopi subditi commorans in Monasterio exempto subjacet statutis diocesis, & in illo delinquens puniri ab Episcopo potest, ut bene notant Anchar. & Franc. in cit. c. 2. de Constit. in 6.

47. Procedunt insuper prædicta non tantum de legibus territorij proprijs, sed etiam de communibus, si quis in loco versetur, ubi leges communes per privilegium vel consuetudinem non vigent, ut cum communi tradunt Suar. L. 2. de Festis c. 14. Sanchez. L. 1. Moral. c. 12 n. 28. Laym. cit. c. 11 n. 4. Hinc si quis tempore quadragesimæ hinc abeat, veniatque in diocesis, ubi permissus est esus carniū, poterit ibi eas comedere, tametsi hic esus in loco domicilij non sit permissus.

48. Denique procedit assertio non tantum de personis, sed etiam de rebus extra territorium jus dicentis existentibus: statutum enim, quod hinc fit, non comprehendit res alibi existentes, tametsi earum possessor hinc sit, & statutum condenti subjectus, ut post Bart. Bald. Castr. Alex. Jason. Cephal. Curt. Sen. ac aliorum communissimam tradunt Marta p. 4. de iurisd. casu 53. n. 10. Petr. Barbosa ad L. exigere dotem §. ff. de iudic. n. 163. Menoch. consil. 672. n. 2. & cons. 656. n. 5. Gaill. L. 2. obs. 124. n. 9. & quamvis Bartol. aliique apud Gabrielium L. 6. tit. de statut. concl. 8. n. 27. distinguant inter statutum favorabile & odiosum, hocque fateantur non extendi ad res alibi sitas, bene tamen illud: quam sententiæ doctè propugnant Illust. & Excell. D. Schmid & Prænob. D. de Bassis Semicent. 1. Controv. 38. à n. 7. alij tamen complures apud Oliva p. 3. for. Eccl. q. 4. n. 3. sine discrimine id asserunt etiam de favorabili. Melius alij rejiciunt discrimen, quod facit idem Bart. in L. 1. C. de sum. Trin. dum ait, si statutum dirigitur in personas, ex. gr. dicendo solus primogenitus succedat, intelligendum esse etiam de bonis extra territorium existentibus; secus, si dirigatur in rem, e. g. bona defuncti perveniant ad solum primogenitum. Hoc, inquam, discrimen complures rejiciunt, & rejicit Camera Imp. teste Mynsing. cent. 5. obs. 19. aiuntque, in neutro casu extendi statutum ad bona alibi sita. Quod modò dictum est de lege municipali, dicendum esse cum communi DD. etiam de Consuetudine locorum: nam neque ista porrigitur ad res alibi sitas, ut cum Bart. Bald. Jas. Panor. Felin. Ruin. Tiraq. aliisque tradunt Gabriel. l. c. concl. 9. Covarr. de sponsal. p. 2. c. 7. n. 7. Oliva l. c. n. 5. Ex quibus inferunt, quòd si Statutum vel Consuetudo alicubi ferat, ut conjuges sibi invicem ab intestato succedant, vel ut parens liberos habens superstites aut fi-

Ius ascendentes, non nisi de tertia bonorum parte disponere possint, vel ut primogenitus in omnibus bonis succedat &c. id locum non habeat in bonis sitis extra territorium, ubi huiusmodi statutum vel consuetudo viget. Hoc tamen Gaill. *l. c. in fin.* cum Bald. aliisque limitat quoad bona mobilia & nomina debitorum; hæc enim etsi sint extra territorium statuentis, censi tamen præsentia in loco, in quo erat persona testatoris tempore conditi testamenti, eò quod respiciant personam, immobilia verò territorium. Indidem sequitur, ut observat Oliva *l. c. n. 25.* statuta & consuetudines sæcularium non habere vim quoad bona Ecclesiastica, cum sint exempta ab eorum foro & potestate *c. Eccl. sancta de Constit. c. cum laici de reb. Eccl. alien.* ac propterea extra eorum territorium esse censentur, cum paria sint extra forum esse & statutis non ligari.

49. Quamvis autem statutum & consuetudo, quæ certa solemnitas contractibus, vel dispositioni ultimarum voluntatum præscribitur, non extendatur ad actus gestos extra territorium statuentis, ligat tamen omnes subditos, imò etiam non subditos, qui disponunt vel contrahunt intra territorium statuentis, etiam quoad bona alibi sita: quia quoad formam actus semper attenditur statutum & consuetudo loci, ubi actus celebratur. *L. si fundus 6. ff. de Eviction. l. 2. ff. quemadmodum testam. aper.* Fusè de hoc Gaillius *l. 2. obs. 8. in fine & obs. 123.* Mynsing *cent. 2. obs. 82. & cent. 5. obs. 20.* Carpz. *p. 3. jurispr. for. constit. 6. defin. 12.* Gabrielius *l. 6. tit. de consuet. concl. 2.* Brunnem. *in cit. l. 6.* Ex quo deducunt Bart. Aretin. Bald. Angel. Castr. Valasc. ac alij apud Oliva *l. c. n. 31.* quod testamentum coram duobus aut tribus testibus conditum in loco, ubi hic testium numerus sufficit, valeat etiam quoad bona alibi sita, ubi major numerus testium requiritur.

50. Limitanda tamen hæcenus dicta censemus cum communi DD. & sic asserimus quartò: illorum Superiorum, qui non habent jurisdictionem vi alicujus territorij aut quasi, qualem exercent Principes & domini territoriales, Episcopi, & Rectores Universitatum, sed independentè à territorio jurisdictionem aut potestatem immediatè in personas habent, uti habent Prælati Regulares in subditos Religiosos, patres in liberos, domini in servos: horum, inquam, Superiorum statutis & præceptis ligantur subditi, ubicunque existunt. Ratio discriminis hos inter & illos est: quia Episcopus v. g. jurisdictionem immediatè habet in territorium, & ratione hujus in personas, quæ proinde, si illo absint, ejus jurisdictione non amplius ligantur: Prælati verò Regularis jurisdictionem immediatè habet in personas Religiosorum territorio non alligatam, quæ proinde istos comitatur, quocunque abeant.

51. Limitamus ulteriùs & asserimus quintò cum Coninck *l. c.* ac alijs: etiam domini territorialis, v. g. Episcopi, præceptis obligantur subditi extra Diocesin existentes, si nomine ejusdem vel capituli legatione aliòve munere fungantur aut negotio: nam ratione hujus manet persona subjecta, & sic quoad illud præcepta absenti dari possunt; tum quod iste hac ratione moraliter est in territorio & sub jurisdictione sui Episcopi, & ab hoc actu adhuc dependet; tum quod Episcopi interest, benè geri negotium à subdito, ac proinde istum dirigi in illo posse.

52. Hinc consequens est alia limitatio, asserimusque sextò: subditi etiam absentes obligantur statutis & præceptis sui territorij, subjacentque poenis in transgressores statutis, si factum vel delictum afficit ipsum territorium & in ipso aliqua ratione committitur. Sic tenent cum communissima DD. Covarr. *in c. Alma de sent. Excom. in 6. p. 1. §. 20. n. 3.* Salas *de leg. disp. 14. sect. 5. à n. 71.* Suar. *de leg. l. 3. c. 32. n. 8. & disp. 5. de Censur. sect. 4. & 5.* Bonacina *de leg. disp. 1. q. 1. pun. 6. n. 67.* contra Gabrielem *in 4. dist. 28. q. 2. concl. 6.* & Basil. Pontium *l. 5. de Matr. c. 7. n. 20.* Exempla sunt: si quis in alio territorio stans vulneret quempiam stantem in isto; aut si Clericus Beneficiatus à Diocesi absit & hic in loco Beneficij non resideat; aut absens curet extrahi frumentum hinc exportari vetitum, vel importari merces huc invehi vetitas; aut cum realiena hinc aufugerit & non restituat; aut alijs debitis, ac obligationibus, ad quas hic tenetur, non satisfaciat, aut contra prohibitionem vel alteri Principi militet, vel alibi mercaturam exerceat &c. quia isti, tametsi absentes, hic tamen peccant, dum omittunt, quod faciendum hic erat; aut committunt, quod erat omittendum, ceduntque eorum factum vel omissio in speciale vel damnum vel injuriam proprii territorij.

53. Cum subditi, exceptis casibus modò enarratis, non ligentur statutis sui territorij, dum extra illud degunt, dubium ori-

tur, an de industria inde abire possint eo fine, ut se ejus statutis subtrahant. Negant Silvester *V. Jejunium q. 2.* Vafq. *in 3. p. q. 98. art. 2.* Salas *de legib. disp. 14. sect. 5. n. 63.* Rebell. *de just. p. 2. l. 2. q. 7. sect. 3. n. 16.* Less. *de just. l. 4. c. 2. n. 60.* aliique complures. Nos affirmandum censemus cum Sanchez *l. 3. de Matr. disp. 18. n. 29. & l. in Decal. c. 11. n. 35.* Suar. *tom. 1. de Relig. l. 2. c. 13. n. pen.* Basil. Pont. *l. 5. de Matr. c. 9. n. 4.* Palao *tr. 3. disp. 1. pun. 24. §. 5. n. 4.* Bonacina *de leg. disp. 1. q. 5. pun. 6. n. 64.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. sect. 1. n. 1.* aliisque. Nihil enim prohibet, quin id fieri possit: tametsi enim quisque teneatur legibus proprijs sui domicilij, quamdiu ibi est: nulla tamen lex est, quæ jubeat ipsum ibidem manere. Licitè ergo abit, & dum absens est, lege solutus est. Verum quidem est, dolum & fraudem nemini debere patrocinari. *C. sedes & c. Ex tenore de Rescript.* sed negamus, hic fraudem intervenire, quia nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur. *L. 55. ff. de R. J.* Hinc altius tollendo potest quis ædes vicini obscurare intermisso legitimo spacio. *L. 14. ff. de servit. urb. l. 26. ff. de Damno inf. l. 8. C. de servit. & aq. nisi absque suo commodo & ex sola malitia (cui non est indulgendum) id faciat. l. 61. ff. de R. J. l. 38. ff. de R. V. l. 1. §. 12. ff. de aqua pluvi.* In fraudem statuti is agit, qui tenetur in loco manere, indeque abit absque necessitate vel licentia, v. g. Beneficiatus ex loco Beneficij, aut si medijs observandæ legis, quæ tenetur procurare, obstaculum ponit. Ex dictis consequens est, non peccare, qui ex diocesi, in qua est dies festus aut jejunij, abit in aliam, ubi festum aut jejunium non observatur, ibique opus servile faciat, aut comedat. Exemplum aliud dant cit. DD. de eo, qui è loco, ubi Tridentinum Concilium receptum est, eò abit, ubi receptum non est, eo fine, ut ibi clandestinè matrimonium contrahat: aiunt enim tale matrimonium valere. Sed falluntur: est enim invalidum vi decreti Urbani VIII. quod refert Card. de Lugo *l. 1. Resp. Mor. dub. 36.* nisi ibi, ubi contrahit, figere velit domicilium.

§. III.

An Judex contra suos subditos in alieno territorio existentes procedere possit.

SUMMARIUM.

54. Nec Realis Citatio fieri potest in alieno territorio.

55. Nec Verbalis.

56. Sed implorandus est Judex territorij, ubi reus moratur.

57. Sententia judicialis obligat etiam absentes.

58. Executio tamen in alieno territorio fieri nequit.

54. Ubi decisum modò est, non posse leges & præcepta ferri subditis extra ferentis territorium existentibus: indagandum restat, quatenus Judex intra suum territorium procedere judicialiter possit contra suos subditos extra illud existentes. Potissima questio est de Citatione, Sententia, ejusque Executione. Illam de Citatione Angel. *in l. 2. ff. de jurisd. n. 6.* & Jason *n. 24.* aiunt esse valde dubiam & egere Cæsarea decisione. Obscuram certè reddiderunt multi DD. qui parùm distinguunt inter illam, quæ subditus extra locum domicilij existens citatur, & eam, quæ extraneus ad locum delicti, contractus, aut rei sitæ. de hac separatim suo loco agemus, quando explicabimus modos sortiendi forum per delictum, contractum &c. De illa prima nunc agendo facile convenit inter omnes, citationem realem, quæ fit per capturam, in alieno territorio fieri non posse, quia, qui in alieno territorio jurisdictionem exercet, territorium violare dicitur, ideòque injuriam tenetur, si fugientem insequatur, & sine licentia domini territorij capiat, adeò, ut captus ante omnia relaxari debeat. *L. fin. ff. de Offic. Praef. urb. l. 1. & 2. de Offic. Procons. l. 3. ff. de Offic. Praesid. Clem. quamvis de foro comp. fusè Farin. l. 1. Prax. crim. tit. 1. q. 7. n. 40.* In Romano tamen Imperio juxta Recensum Augustæ Vindel. erectum Anno 1559. §. und vierwol Magistratus offensus in territorio hostes & turbatores pacis publicæ die gesährliche Reisigen und Fues, Knecht / Rauber und Mörder / palantes equites & pedites grassatores, prædones, & latrones persequi etiam in alieno territorio potest, & capere, ita tamen, ut ibidem juri sistantur, nec ex loco, ubi capti sunt, in alienam jurisdictionem abstrahantur. Gaill. *l. 1. de pace publ. c. 16. n. 25.* Mynsing. *cent. 2. obs. 28.* Matth. Stephani *l. 1. de jurisd. c. 33. n. 69.* Illi quoque, qui obedientiam perpetuam debent, possunt propriâ auctoritate Superioris ubique capi, ut si Religiosus fugiat è Monasterio, uxor à marito, servus à domino &c. uti ex *L. si quis 1. C. ubi quis*

quis

quis de curiali colligunt Baldus *ibid.* n. 1. Salicet. Castr. ac alij, & si non est quaestio de obedientia, etiam propria auctoritate reduci possunt. Si verò Religiosus neget, se esse subditum hujus Praelati, vel foemina se diffiteatur sese uxorem, aut servus dicat se esse liberum, vel huic domino non subiectum, deductio fit ad judicem, cui formula, quae *cit. L. 1. praescribitur*, in cognoscendo servanda est. Et ita quoad apostatas Religiosos in praxi servatur. Perez. *in Cod. cit. tit. n. 4.* Idque procedit, non solum si Religiosus, servus, uxor, filius aufugit, sed etiam, si cum licentia abiit, statuto tamen tempore & vocatus non redit. Rationem dat Avila p. 2. de Censur. c. 3. disp. 2. dub. 4. quia hujusmodi eaptura non fit per viam jurisdictionis, sed habet, rationem vindicationis & necessariae defensionis. Eodem pertinet, quod tradunt Bapt. Caccial. *tr. de debit. fugit. q. 7.* & Perez. *l. c.* debitorem fugitivum repertum in alieno territorio posse propria auctoritate capi, etiam si ibi non contraxerit, nec alia de causa forum sortitus sit. Alij videntur requirere, persecutionem coeptam esse in proprio territorio, dum aiunt, licitum esse, in continenti furem vel debitorem fugientem persequi, & quae portat ei auferre, si causa fugientis sit notorie mala & non controversa. Videatur Gail. *L. 2. obs. 44.*

55. Cum certum sit, Citationem Realem in alieno territorio fieri non posse extra duos casus modò enarratos, solum dubitatur de Verballi. Hanc extra citantis territorium fieri posse asserunt post Cynum, Bartol. ac Boffium Gail. *L. 1. obs. 56. in fine*, Zanger. *de Exception. p. 2. c. 1. n. 170.* ac alij. Distinguit (nulla tamen discriminis allata ratione) Scaccia *L. 1. de judic. caus. c. 40.* inter causas civiles & criminales, & in his negat n. 6. *§. tertium casum* citari etiam verbaliter posse subditum ex alieno territorio ad suum proprium; in civilibus verò concedit n. 9. *quero secundò*. alij aliter distinguunt, praecipue legistae, quos refert idem Scaccia *cit. n. 6. §. insurgit*, aiuntque, si territorium utrumque sit sub eodem Principe, posse judicem unum citare ex territorio alterius, etiam sine hujus requisitione ac consensu; secus non. Nobis seclusa consuetudine & considerato solo Jure scripto cum communi Canonistarum, quam referunt Aretin. *consil. 135.* & Clarus *L. 5. sent. §. fin. q. 31. n. 20.* ac cum Andr. de Ifern. aliisque sequuntur Maranta p. 6. *speculi tit. de citat. n. 40.* & Berlich. p. 1. *Concl. pract. 11. n. 3.* dicendum videtur, etiam citationem verbalem in alieno territorio fieri non posse, si causa criminalis sit siue civilis, juxta textum Clem. *Pastoralis 2. de sent. & re judic. §. ut illud tanquam notissimum*, §. Nos quoque Regis, & §. Rursus non est silentio, cujus auctoritati non obstat, quod temerarie ac impudenter villipenditur à Cyno, quem propterea merito reprehendunt Berlich. *l. c.* quamvis heterodoxus, & Vincent. Gravina de *Ortu & Processu Juris Civil. n. 171.* accedit, quòd *L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel absent. damn. & Novell. 134. c. 5.* absolute, & absque mentione citationis verbalis per nuncium faciendae, decernitur, literas dandas ad judicem territorij, ubi reus latitat. Hicque modus requirendi per literas judicem loci, in quo moratur citandus subditus, communiter servatur teste Alberico *in cit. L. 1. n. Claro L. c. n. 19.* Maranta *cit. n. 40.* Scaccia *cit. n. 6.* assertio procedit etiam tunc, quando plures judices sunt sub eodem iudice supremo, & separatas jurisdictiones habent, uti sunt plures Praefecti & Praesides sub eodem Principe, plures Principes sub eodem Imperatore & Rege: nec enim unus è territorio alterius citare reum potest, nisi requisitione facta & implorato subsidio illius, in cujus territorio reus moratur. *Novell. 15. c. 6. §. 1. cit. L. 1. §. 2. ff. de Requir. vel abs. damn. L. quod promulgatis 2. C. de Offic. Praef. urb. L. fin. ff. jurisd.* fuse Berlich. *l. c. n. 15.* Quod ait Gail. *l. c.* subditum quocunque se verterit, semper manere subditum, ac propterea in loco domicilij citari posse, nimium probat; nam sequeretur, subditum etiam absentem teneri statutis sui domicilij, nec valeret illa regula supra allata extra territorium jus dicenti impunè non pareri.

56. Quòd si quæras, quid faciendum sit, si Judex territorij alieni, ubi reus moratur, per literas subsidiales requisitus, illum sistere legitimo iudici nolit, respondet Scaccia *L. c. n. 7.* duo remedia suppetere. Primum ex Hostiensis, Felino, Dyno, & Afflict. Idque haud dubiè securissimum & ordinarium, ut superior adeatur, qui illum judicem renuentem compellat. Alterum ex Bart. Neviz. Boff. ac Moder. ut Judex rei per se ipsum citet, quoad omnes, ut ait, effectus condemnationis. Huic remedio saltem tunc locus erit, quando superior nullus est, qui illum alterum judicem compellat: ne videlicet cursus Justitiae sufflaminetur, & actor damnum ferat, reusque impunè deliquerit. Verùm de hoc infra fufius dicetur *an. 143.*

57. De sententia, quae non extrajudicialiter tanquam statutum vel praecipuum (ut supra dictum est n. 42.) sed cognita causa fertur in iudicio, certum est, quòd obliget etiam absentes; siue sit lata in subditos siue in extraneos forum ratione vel contractus, vel delicti, vel rei sitae sortitus; siue lata sit in praesentes, siue in absentes contumaces, juxta *L. de unoquoque 47. §. 1. & L. Contumacia 53. ff. de Re judic. Auth. Qua in provincia §. Eo autem C. ubi de crim. agi oport. L. properandum 13. §. 3. C. de judic. L. Et post 73. §. fin. ff. eod. L. Ea qua 7. C. quom. & quand. Judex. c. Postulasti 14. de foro comp.* Imò tamen si lata sit in absentes non contumaces, dummodò praesentes licem fuerint contestati, & ab illa non appellarint. *L. fin. C. quom. & quando Judex*, & DD. *ibi*: quia et si vis statuti non transeat ultra territorium, transit tamen sententiae, cum in iudicio quasi contrahatur à partibus juxta *L. licet 3. §. 11. ff. de Peculio.* ejusque obligatio inhæreat ossibus personae, quocunque cum ea transiens, sicut obligatio ex contractu. Quod etiam de absente condemnato procedit, quia contumacia ejus pro praesentia est. *cit. Auth. Qua in provincia.*

58. Executio tamen nec in persona nec in rebus extra territorium existentibus fieri potest à iudice sententiam ferente, sed requirendus est Judex territorij, ubi sitae sunt. Patet cum ex modò dictis n. 54. tum ex *c. Postulasti 14. de foro comp. c. Romana 1. §. 3. eod. in 6. L. A Divo Pio 15. §. de Re jud.* Hinc et si confiscatio bonorum trahatur ad bona existentia etiam in alio territorio, eaque applicanda sint Camerae seu fisco loci, ubi confiscationis sententia lata est, & habens potestatem super personis delinquentium, habeat simul super eorum rebus ubicunque sitis: executio tamen fieri nequit, nisi per judicem loci, ubi bona sunt sita; ne jurisdictiones confundantur, quod fieri non debet *can. Pervenit. 7. q. 1. L. 1. C. de jurisd. & Gloss. ibi V. Auxilium Novell. 15. c. 2.* Ille verò per litteras mutui compasus seu subsidiales imploratus auxilium suum promptè impendere debet, cum una jurisdictio per aliam adjuvanda sit, *cit. L. 15. §. 1. ff. de Re jud.* De hac executione à iudice territoriali facienda eleganter text. *L. 2. C. de his, qui latron. L. Episcopale C. de Episc. aud. cit. c. 1. §. 3. de foro comp. Bartol. in cit. L. 15. col. 2. n. 4. & 5. Tuscus lit. I. concl. 466.*

§. IV.

An Jurisdictio Voluntaria in subditos alibi existentes exerceri possit.

SUMMARIUM.

59. Jurisdictio voluntaria in alieno territorio exerceri potest.
60. 61. Explicatur assertio per varios casus.
62. Excipiuntur actus voluntariae Jurisdictionis cognitionem judicalem requirentes.
63. Etiam Delegatus hanc jurisdictionem extra territorium exercere potest.

59. Jurisdictionem contentiosam extra territorium exerceri non posse hactenus monstratum est. Quin possit voluntaria, nihil obstat: non quidem *L. fin. ff. de jurisd. & Clem. 1. de foro comp.* cum loquantur solum de contentiosa: non ratio supra allata, cum voluntaria ordinarium Juris processum aut judicem pro tribunali sedentem non requirat, ac idcirco alteri iudici, in cujus territorio exercetur, nulla injuria inferatur, eò quòd nihil in personas, nihil in res earum statuatur, nemo citetur, nemo in jus trahatur, omnia consent favore quodam, & vel liberationem vel libertatem vel pietatem habeant, uti est emancipare, adoptare, eligere ad Beneficia, confirmare, conferre &c. Igitur exerceri extra proprium territorium posse tenent Gloss. & DD. *in c. Novit. & c. pen. de Offic. leg. Hostiens.* ac alij in *c. quia diversitatem & c. post electionem de concess. prab.* Bald. & Alberic. in *L. Emancipari ff. de adoption. Gloss. Jas. Hippol. Dec. in L. ult. ff. de jurisd. Covarr. L. 3. var. c. 20. n. 8.* ubi cum Decio ac alijs testatur esse communem. Patet ex *L. omnes 2. ff. de Offic. Procons. & L. Emancipari 36. ff. de adoption.* assertio procedit non tantum de jurisdictione, quae competit jure communi, sed etiam de illa, quae jure singulari seu ex privilegio vel praescriptione, ut contra Romanum singulari 48. & Curt. Junior. in *L. ult. ff. de jurisd. col. 1.* observant. Covarr. *l. c. n. 9. §. caterum*, & Oliva p. 3. de foro Eccl. q. 10. n. 4. quia jura non distinguunt inter unam & alteram.

60. Hinc (ut nonnulla exempla ponamus) deducunt legistae I. actum legitimationis in omni loco fieri posse, cum ad voluntariam

riam jurisdictionem spectet. Bald. in *L. pen. q. 7. de sum. Trin. Covarr. p. 2. de sponsal. c. 8. n. 17.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 27.* Idem tradunt de investitura Stephani *L. c. n. 30.* & Sylvan. *tr. de Feud. recogn. q. 91. n. 2. 5. & 9.* Quin non solum vasallum investiri in feudo extra territorium, sed etiam alia regalia à Principe exerceri posse tradit cum Andr. de Ifern. & Afflict. Chassan. *ad Consuetud. Burg. rubr. de just. n. 74.* inferunt II. cum Bart. in *L. in hac 30. C. de Donat.* ac alijs Gail. *L. 2. obs. 39. n. 28.* Wurmbser *tit. 43. obs. 2. n. 3.* Gabrielius *tit. De Donat. concl. 1. n. 56.* Fichard. *vol. 1. consil. 7. n. 8.* Modest. Pistor. *consil. 20. n. 26.* Natta *consil. 328. n. 10.* contra Vaud. *L. 1. var. 99. c. 11.* Colerum *p. 2. de process. execut. c. 1. n. 9.* ac alios (quorum opinionem veriore magisque receptam ait Menoch. *consil. 84. n. 51.*) insinuationem donationis coram quocunque iudice etiam non suo fieri posse: eò quod causæ cognitionem & per consequens partis citationem, & decretum non requirat, sed simplicem duntaxat approbationem, imò juxta multos DD. ne istam quidem, ac proinde ad actus voluntariæ jurisdictionis pertineat. Quamquam altera opinio negans magis fundata videri possit in *L. 30. & 31. C. de Donat. & L. un. C. de Offic. juridici alien.* Inferunt III. Decius in *L. ult. ff. de jurisd. & Oliva De foro Eccl. p. 3. q. 10. n. 20.* gradum Licentiæ & Doctoratus conferri extra territorium & Academiam posse, eò quod collatio pertineat ad voluntariam jurisdictionem. Colligunt IV. Notarii à SS. Pontifice vel Imperatore, aut ejus Comite Palatino creati, instrumentum fidem facere etiam extra territorium creantis, eò quod conficere instrumenta sit actus voluntariæ jurisdictionis. *L. 1. & 2. ff. de Offic. Procon. L. Emancipari ff. de Adopt. L. Non solum §. Et qui ff. de Excus. tut. Gail. L. 2. obs. 71. n. 13.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 33. n. 71.* cum communi. Colligunt denique V. Gail. *L. 2. obs. 123.* Nic. Everhard. Jun. *L. 2. consil. 28. n. 76.* Laym. *L. 1. th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 5.* Valq. in *Opusc. tr. de Testam. §. 1. dub. 1.* Oliva *3. p. de foro Eccl. q. 4. n. 40.* Illust. D. Schmid, & Prænob. D. de Bassis *seminicent. 1. 99. for. contr. 38. n. 7.* cum Bart. Bald. ac communi DD. forensem posse condere testamentum cum illa minore solemnitate, quæ in loco, ubi condit, statuto vel consuetudine recepta est, illudque valere etiam quoad bona alibi sita: eò quod constitutio testamenti alteriusve ultimæ voluntatis sit jurisdictionis voluntariæ. Dissentit cum Oldrado Fachin. *L. 5. c. 90. & 91.* hanc doctrinam eo duntaxat casu admittens, quo forensis loci oneribus se subijcit, cujus favoribus vult gaudere.

61. Inferunt indidem Canonistæ I. Beneficia Ecclesiastica conferri ab Episcopo posse existente in aliena Diocesi. Selva *tr. de Benefic. p. 3. q. 40. & 63.* Crott. in *c. ult. de constit. in 6.* Covarr. *L. c.* Idem de Vicario Generali plerique tradunt contra Baldum, Francum, ac alios, quorum doctrina, ut ait Covarr. ex eo corruit, quod hæc jurisdictio sit voluntaria, adeoque extra territorium exerceri possit. Inferunt II. Licitum esse Episcopo (nisi contraria alicubi consuetudo obstet) in aliena Diocesi sine licentia illius Ordinarii sacrificare in Pontificalibus, seu cum mitra & pedo. Panor. in *c. ult. de Translat. Episc. n. 4.* Gloss. & Host. in *Clem. ult. de privil.* Silvest. *V. Patriarcha §. tertium*, ac alij, quos citat & sequitur Delbene *de Immun. Eccl. c. 12. dub. 2. sect. 4.* Nec obstat, quod Archiepiscopus extra suam Diocesim Pallio Archiepiscopali uti nequit: quia strictior est usus pallij quam pontificalium, ut ait cit. Glossa. Pariter non obstat Trident. *sess. 6. c. 5. de Reform.* ubi dicit. *Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegij prætextu pontificalia in alterius Diocesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia &c.* ibi enim per exercitium Pontificalium intelliguntur actus Ordinis Episcopalis, quales sunt Ordines conferre, Chrisma conficere, Altaria & Ecclesias consecrare, degradare &c. Hujusmodi actus vetitos esse Episcopo in aliena Diocesi absque licentia Ordinarii loci, constat ex cit. Tridentini decreto junctâ Cardinalium declaratione. Gestare autem Pontificalia non tam est actus & exercitium, quam signum Jurisdictionis & potestatis Episcopalis. An autem saltem prima Tonsura in aliena Diocesi conferri possit, controversum est inter DD. nec vacat hic discutere. Inferunt III. Sanchez *L. 3. de Matr. disp. 19. n. 11.* alique, quos allegat, posse Parochum matrimonio sui subditi assistere in aliena Parochia absque licentia proprii Parochi loci; eò quod hæc assistentia actus jurisdictionis non sit, & quamvis ad eam reduci possit, seu similitudinem quandam jurisdictionis habeat, non tamen pertineat ad contentiosam, sed ad voluntariam: Inferunt IV. tenentque teste Sanchezio *L. c. & Oliva L. c. n. 7.* plerique, posse Parochum suos subditos in aliena Parochia valide & licite à

peccatis absolvere: etsi enim non tantum Medicum Spiritualem, sed etiam judicem agat, ejus tamen tribunal est arcanum & jurisdictionem solum in foro interno exercet, quâ non turbat jurisdictionem alienam. Notat tamen cum Sanchezio ac alijs Laym. *L. 1. Th. Moral. tr. 4. c. 5. n. 4.* hujusmodi actus voluntariæ jurisdictionis in alieno territorio exercendos esse ferè privatim & non publice, quo scandalum & confusio evitetur.

62. Verum modò dicta non usque adeò certa sunt, quin in controversiam vocari possint. Inprimis enim multa sunt, quæ pertinent ad voluntariam jurisdictionem, cognitionem tamen requirunt, ac proinde partis citationem, qua de causâ reducuntur ad contentiosam, & sic in alieno territorio expediri nequeunt. Unde distinctione opus est: nam aliqua sunt, quæ cognitionem & discussionem exigunt, sed non judicalem, quia non est pars, quæ se opponat. Talia sunt dispensatio in votis, juramentis, & legibus, concessio privilegiorum ac gratiarum, confirmatio electionis, collatio Beneficiorum & Officiorum, manumissio, legitimatio &c. quæ etsi examine aliquo indigeant, utrum v. g. dignus sit, qui prestat Officium, an preces veritate nitantur & causâ dispensandi sublit, an legitime facta sit Electio aut præsentatio &c. sæpe tamen nulla intervenit partium contentio, quæ cognitionem judicalem requirat, sed extrajudicialis tantum & simplex informatio capienda est. Hæc extra territorium expediri posse dicimus cum Jafone in *L. fin. ff. de jurisd. n. 11.* Panorm. in *c. Novit. de Offic. leg. n. 5.* Franco in *c. fin. de Elect. in 6. n. p.* Lambertino *L. 2. de jure patron. p. 2. q. 2. art. 11. n. 2. & 4.* Garcia de Benef. *p. 5. c. 8. n. 142.* Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 8. n. 6.* Oliva *de Foro Eccl. p. 3. q. 10. n. 14.* Ratio obvia est: quia juxta communem DD. etiam illa, quæ de se pertinent ad jurisdictionem contentiosam, extra territorium fieri possunt, si talia sint, ut expediri queant absque citatione partis & cognitione judiciali: ergo à fortiori illa, quæ pertinent ad jurisdictionem voluntariam; qualia sunt, quæ modò enarravimus. Alias leges, quæ juxta dicta *n. 59.* exercitium hujus jurisdictionis extra territorium permittunt, ferè nunquam locum haberent, cum actus etiam jurisdictionis voluntariæ ferè semper requirant præviam quandam informationem & cognitionem extrajudicalem, ne temerè & inconsultò procedatur. Alia è contrario sunt, quæ non fieri aut certo duntaxat modo fieri aliorum interest. Talis e. g. est confirmatio electi, & institutio præsentati, cui à parte contradicitur; dispensatio in juramento, cedens in præjudicium ejus, cui facta est jurata promissio; exemptiones & privilegia alijs damnosa; manumissio faciendi per minorem; legitimatio, quæ in certis casibus (de quibus doctè Covarr. *p. 2. de sponsal. c. 8. §. 9. à n. 7.*) absque aliorum consensu fieri nequit. Cognitionis super his & citatio partis, cum pertineat ad contentiosam jurisdictionem, extra territorium fieri nequit. Hæc tamen factâ ipsâ legitimatio, dispensatio, confirmatio &c. extra illud fieri poterit, cum sit actus voluntariæ jurisdictionis, retinens suam naturam, tametsi intermedia fuerint contentiosa. Bald. in *L. un. ff. de Offic. Consul. prin. n. 11.* Dec. in *L. ult. ff. de jurisd. Lambert. L. 2. de jure patr. p. 2. q. 2. art. 6. n. 3.* Sanch. *L. c.* Garc. *L. c.* Oliva *L. c. n. 26.* Cæterum juramentum appositum contractui invalido, quem v. g. fecit pupillus absque auctoritate tutoris, absolute relaxari potest extra territorium Superioris relaxantis: cum enim, ut hic ponimus, per illud contractus non confirmetur, sed invalidus maneat, & jurans solum ex religione illo teneatur, nec alteri jus quæsitum sit, opus ad ejus relaxationem citatione partis non erit. Idem dicendum est de casu, quando relaxatio solum petitur ad effectum agendi, siquidem sequi quis velit illam multorum sententiam (de qua Covarr. *L. 1. var. c. 4. n. 6.*) tradentem, opus tunc non esse citatione partis, eò quod absolutio solum ad effectum agendi nullum parti præjudicium afferat, cum illâ etiam datâ contractus maneat firmus etiam firmitate juramenti, & sic promissario suum jus salvum consistat, nec impedire iste possit hanc relaxationem, si iusta agendi causâ sit: citatio autem non requiritur, quoties pars, etiam si præsens esset, contradicere non posset. *L. Qui potest invitis ff. de R. J. Menoch. consil. 216. n. 19.* Surdus *consil. 323. n. 41.* Guttier. in *Auth. Sacram. puber. C. si advers. vend. à n. 111.* Afflict. *decis. 120.*

63. Altera controversia est de jurisdictione delegata: etsi enim fateantur omnes, Ordinarium judicem posse extra suum territorium jurisdictionem voluntariam exercere, delegato tamen (nisi sit delegatus summi Principis) id negant Bart. Bald. alique complures, quos allegat Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 34. n. 1.* eò quod *L. 2. ff. de Offic. Proconsul.* usus voluntariæ jurisdictionis extra urbem

urbem Proconsuli quidem concedatur, ubi urbe egressus fuerit; negetur verò ejus legato. Verum ex hac lege nihil probatur: nam legatus Proconsulis nullam habuit jurisdictionem, nisi ipsi à Proconsule demandaretur *L. Legati 13. ff. eodem.* hic verò ante ingressum provinciae non potuit mandare jurisdictionem legato *L. observare 4. §. 6. ff. eod.* nisi moram in itinere facere cogere-
tur *L. aliquando 5. ff. eod.* cum ergo legatus Proconsulis ante aditam ab hoc provinciam persona esset tantum privata, mirum non est, ne voluntariam quidem jurisdictionem exerceri ab ipso potuisse ante ingressum Proconsulis in provinciam. Cum ergo leges *n. 59.* citatae permittant exerceri voluntariam jurisdictionem extra territorium absque discrimine inter delegatam & ordinariam, neque alia quæpiam lex vel ratio obstat, idem de illa, quod de hac tenendum est cum Domin. *in c. fin. de Offic. Vicar. in 6.* Boërio *decis. 30. n. 6.* ac alijs, quos refert & sequitur idem Sanch. *l. c. n. 2.*

§. V.

An subditi unius territorij, dum illo absunt, forum sortiantur in alieno.

SUMMARIUM.

64. Status questionis explicatur.
65. Peregrinus tenetur Legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis.
66. Non item municipalibus Statutis & Consuetudinibus.
67. Tametsi ista vigeant etiam in loco sui domicilij.
68. Et licet non tantum transeat, sed per aliquod tempus ibi commoretur.
69. Nisi Scandalum ex transgressione oriretur.
70. Aut damnum loco.
71. Respondetur argumentis opinionis contraria.
72. Valet absolutio peregrinis data, non item dispensatio.
73. Seclusa consuetudine Puniri non potest peregrinus ob delicta alibi patrata.
74. Opinio negantium, vagos obligari legibus particularibus locorum.
75. Statuitur contrarium.
76. Respondetur oppositis.

64. Cum juxta hætenus dicta nemo judicium in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercere etiam in suos subditos possit, ac isti extra territorium sui domicilij existentes non subijciantur ejusdem foro & jurisdictioni: examinandum modò est, an non saltem subijciantur jurisdictioni territorij, in quo, dum extra locum sui domicilij sunt, morantur; seu, quod idem est, an peregrini seu forenses subijciantur legibus loci, per quem transeunt, aut in quo ad aliquod tempus degunt, reversuri non multò post ad locum domicilij. Eadem quæstio est de vagis, seu ijs, qui nullibi larem & domicilium certum habent. Non hic loquimur de peregrinis hic contrahentibus, aut delinquentibus, aut bona sita habentibus: his enim modis forum eos sortiri, infra dicemus. Pariter sermo non est de peregrino huc veniente animo stabiliter hic habitandi seu figendi domicilium vel habitandi per majorem anni partem, & statuendi quasi domicilium: quia sic non amplius peregrinus est, sed mox forum sortitur & fit inquilinus, ut infra explicabitur. Igitur seclusis his casibus controversia est de legibus locorum particularibus & municipalibus statutis, item de legibus communibus vigentibus in loco peregrinationis, non tamen in loco domicilij, an videlicet his teneantur Peregrini, & Vagi.

65. Inprimis censemus, peregrinum obligari legibus communibus toti Ecclesiae, Imperio, vel Regno, quamdiu in terris Imperij vel Regni est, & lex viget in loco peregrinationis, etiam si propter contrariam consuetudinem vel privilegium non vigeat in loco sui domicilij. E.g. si quis è sua Diocesi, ubi tempore verni jejunii permissus est usus carniurn, transeat aliò, ubi lex jejunii observatur, eam observare tenetur. Negat id quidem cum Palacios & Petro de Ledesma Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 18. n. 7.* at certum esse apud eundem affirmant Henric. & Emman. Rodriq. & reliquos omnes convenire ait Palao *tr. 3. disp. 3. pun. 24. §. 3. n. 8.* Nec immeritò: quia consuetudo ista particularis vel privilegium non est personale, sed locale, seu loco inhærens, adeoque cum persona aliò non transiens. Neque valet, quod ille ait, ad breve tempus absentes haberi pro presentibus: hinc enim sequi videtur, eos vicissim obligari legibus sui domicilij, tametsi

non observentur in loco peregrinationis; hoc autem ipse negat, & suam illam opinionem meritò retractat *L. 1. in Decal. c. 12. n. 39.*

66. Secundò censemus, peregrinos non obligari Statutis municipalibus & consuetudinibus loci, per quem transeunt. Ita tradunt cum Joan. Andr. Archidiac. Turrecre. D. Anton. Tolet. *L. 6. summ. c. 5. n. ult.* Bonacin. *de legib. disp. 1. q. 1. p. 6. n. 36.* aliique ferè innumeri, quos allegant & sequuntur Joan. Sancius *in select. disp. 54. n. 31.* Thom. Sanch. *cit. disp. 18. n. 6. & cit. c. 12. n. 38.* Delbene *de Immun. Eccl. c. 10. dub. 1. sect. 2. n. 22.* contra Covarr. Suar. Vafq. Navarr. Salas, Henric. Basil. pontium ac alios. Ratio est: quia nemo sortitur forum, nisi ratione domicilij vel quasi, delicti, contractus, rei sitæ, similibusve modis, quos infra enarrabimus. At per hoc, quòd per breve aliquod tempus alicubi commoror, nec domicilium nec quasi acquirō, nec, ut ponitur, ibi contrahō, vel delinquo, vel reconvenior &c. accedit I. quòd sicut durissimum est, ut dicitur *L. Hæres absens 19. §. proinde. ff. de judic. quotquot locis quis navigans vel iter faciens delatus est, tot locis se defendere*, ita pariter durissimum est quibuscunque locorum, ad quæ in transitu venio, statutis & consuetudinibus subijci. Et quòd non teneat ubique, quòd delatus sum, litigare, alia ratio dari non potest, quàm quia non ubique, quòd delatus sum, forum sortior: supponit ergo lex, me non sortiri forum in loco transitus & per consequens jurisdictioni illius non esse subiectum. Accedit II. quòd peregrini hic nequeant matrimonio jungi, vel suscipere SS. Ordines, vel satisfacere præcepto Communionis Paschalis. Et quòd Græcus Sacerdos peregrinans in loco, ubi ritus Latine Ecclesiae observatur, observare potest ritus græcos, ut patet ex epist. Leonis VIII. Vulgò IX. contra præsumptiones Michaëlis Constantin. *c. 29.* non aliam certè ob causam, quàm quia hujus loci jurisdictioni subiecti non sunt. Gratis verò ait Palao *l. c. n. 17. ad 3.* quoad Sacerdotem Græcum speciale dari privilegium. Accedit III. quòd juxta *c. à nobis 21. de sent. Excomm.* hæc sententia Episcopi: *quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit*, non nisi subditos ligat. Est autem quoad hoc par ratio statuti & sententiæ generalis: hæc enim ideò non ligatur extraneus, quia jurisdictio judicis loci ad eum se non extendit; sed si ad eum se non extendit, tunc neque statuto ligatur. Neque dici potest, solum excipi non subditos, qui extra Diocesin Episcopi sunt, de his enim in casu capituli quæstio nec erat, nec esse poterat, cum per se clarum sit, alienos subditos, si extra territorium Episcopi existant, ejus jurisdictioni non esse subiectos.

67. Limitant plerique assertionem, dicendo, peregrinum teneri statuto vel consuetudine loci, per quem transit, si illud pariter vigeat in loco sui domicilij. Idque certum esse affirmat Sanchez *cit. disp. 18. n. 3.* & contrarium dicere absurdum esse autumant Bonacina *l. c. n. 52.* Salas *de leg. disp. 14. sect. 4. n. 40.* Suarez. *tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. n. 15.* sed vel absurdum hoc non est, vel deferenda erit nostra sententia: nam juxta dicta *n. 43.* nemo ligatur legibus sui domicilij, dum illo abest: igitur si obligor in loco transitus, solum obligor, quia ejus Statutis sum subiectus. Cum ergo, ut modò diximus, nec loci, à quo absum, nec loci, per quem transeo, statutis obstrictus sim, consequentiùs & juribus ac rationibus allegatis conformiùs loquemur, si cum Joanne Sancio hanc limitationem rejiciamus.

68. Limitant alij secundò cum Lessio *L. 4. de just. c. 2. n. 50.* dicendo, peregrinum non quidem obligari Statutis loci, per quem solum transit iter faciendo; obligari tamen, si per aliquot ibi dies moretur, v.g. negotiando, aliudve tractando negotium. Verum cum leges commorationem brevis temporis nullibi ponant inter modos sortiendi forum, propterea & ista limitatio rejicienda est. Nec valet, quòd addit, Scandalizatum iri fideles, si viderent, talem peregrinum non observare vel festa vel jejunia loci, ac idcirco communem sensum esse, quòd ille obligetur. nam rudes, nisi dedoceantur errorem, etiam in priore casu Scandalum patientur, si videlicet iter facientem viderint carnes comedere in loco jejunii; docti illud nec in posteriore casu patientur.

69. Hinc consequens est tertia limitatio, quam omnes aut ponunt aut supponunt, cum sit Juris naturalis: videlicet non esse licitum transgredi statuta loci peregrinationis, si alij inde Scandalizarentur, videndo quòd peregrinus in loco, ubi v.g. est dies festus aut jejunii, aut hoc aut illud non observet. Hoc enim casu absque dubio ille se conformare moribus loci tenebitur, nisi suum jus docendo Scandalum avertere possit.

70. Quarta limitatio, quam pariter omnes afferunt, est de Statutis & consuetudinibus in speciale commodum loci, aut ad ejus damna evitanda, inductis: his enim obligari etiam peregrinos dicendum est. E.g. evehere nequeunt merces exportari veritas, aut invehere invehi veritas, nec gestare arma ob periculum seditionis vel tumultuum gestari prohibita, nec pretium rerum venalium taxatum excedere, nec ultra tempus commorationi advenarum statutum commorari. Pariter tenentur servare solemnitates contractuum ibi, ubi contrahunt, receptas, cum ratione contractus fortiantur forum, ut infra fusiùs dicitur: solvere item Gabellas, quia sunt onus annexum contractibus; solvere vectigal &c. Ratio obvia est: quia hujusmodi Statutorum prævaricatio fieri nequit absque detrimento boni publici & territorij subditorum, ad quod cavendum cum quivis etiam extraneus ipsa lege naturæ dictante teneatur, consequens est, ad illa observanda eum obligari.

71. Canones porro & rationes, quæ afferuntur ad probandum, peregrinos absolutè obligari Statutis & consuetudinibus locorum, ad quæ perveniunt, procedunt vel de ijs tantum statutis, quibus modò diximus subiectos esse etiam peregrinos, vel de casu, quo ex transgressione nasceretur Scandalum, ut patet ex *can. illa. dist. 20. can. quisquis. dist. 41. can. qua contra. dist. 8.* Neque obest huic peregrinorum exemptioni, quod leges cujusque territorij locales sunt, quæ immediatè locum afficiunt, atque inde transeunt in personas ibi existentes: nam transeunt quidem in habitantes, qui jurisdictioni ejus loci subiecti sunt; non autem in alienigenas. Pariter non obstat, quod addunt, peregrinos frui privilegijs & exemptionibus loci, in quo peregrinantur, nec in isto obligari Statutis sui territorij, ac idcirco cum gaudeant commodis, sentire debere etiam onus juxta *reg. 55. in 6.* ac esse subiectos legibus loci, ubi sunt. Non, inquam, hæc obstant: quia regula de ferendo onere, quando sentitur commodum, solum procedit de casu, quo onus & commodum sunt connexa vel ex natura rei, vel ex dispositione legis aut Superioris, uti sunt hæreditas & onera hæreditati annexa, fructus Beneficiales & obligatio residendi ac assistendi divinis, privilegia & dispensationes sub certa conditione & onere concessa &c. non item, cum onus & commodum connexa non sunt, sed disparata, sicut in proposito casu evenit, cum nexum inter se necessarium non habeant privilegia & Statuta localia, aut exemptio à Statutis domicilij, & subiectio ad leges vigentes extra domicilium.

72. Ex dictis inferimus primò cum Henriq. *L. 6. de pen. c. 14. n. 4.* Suar. *tom. 1. de Relig. L. 2. c. 14. à n. 6.* Sanch. *de Matr. L. 3. disp. 23. n. 12. & 13.* Less. *de Just. L. 2. c. 40. n. 121.* non posse cum peregrinis in legibus, votis, juramentis, irregularitatibus, impedimentis matrimonij, & poenis contractis dispensari à superiore loci, in quo peregrinantur, nisi illuc accesserint animo figendi domicilium vel quasi domicilium: quia, ut dictum est, jurisdictioni hujus Superioris subiecti non sunt, & voluntariam jurisdictionem, ut infra de Prorogatione dicemus, prorogare seidem nequeunt. Ex tacita tamen concessione sui Superioris possunt alibi percipere Sacramenta Pœnitentiæ & Eucharistiæ extra tempus Paschale, imò etiam isto, si ad propriam Parochiam facile accedere nequeunt. Quin, si in alia Diocesi justa de causa confiteantur, absolvi possunt à peccatis in propria ipsorum Diocesi Episcopo reservatis, & quidem à Confessario quovis, si ibi, ubi confitentur, reservata non sunt; ab Episcopo verò, si ibi quoque, ubi confitentur, reservata sunt. Laym. *L. 5. Th. Mor. tr. 6. c. 10. n. 10.* cum Cajet. Henriq. Suar. Addunt Basil. Pont. *L. 8. de Matrim. c. 5. n. 7.* ac alij, urgente necessitate posse Superiorem loci cum advenis dispensare, æquè ac cum subditis, & eorum matrimonio assistere, v.g. si per hoc restaurandus sit honor foemina violata, aut legitimanda proles, quando pater existit in periculo mortis.

73. Infert secundò Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. à n. 6.* cum communi DD. non posse (seclusa consuetudine contraria) peregrinos hic puniri ob delicta in loco domicilij vel alibi patrata, nisi delictum hic continuent. Neque contrarium asserit Basil. Pontius, ut ipsi imponit Delbene *de Immun. Eccl. c. 11. dub. 1. sect. 13. n. 5.* multus in refutando, quod ille non asseruerat. Sed de hoc infra *n. 149.*

74. De Vagis, ijs videlicet, qui nullibi fixum domicilium habent, major dubitatio est. Hos quoque sicut peregrinos, ab obligatione legum & consuetudinum locorum, per quæ transeunt, vel in quibus hospitantur, eximunt Lessius *L. 4. de Just. c. 2. n. 29.* Laym. *L. 1. Th. Mor. tr. 4. c. 12. n. 7.* Pasqualig. *de Fe-*

jun. decis. 200. n. 4. Joan. Sanc. *L. c. sect. 8. n. 11.* cum Palud. S. Anton. Silvest. Medin. Sayro: quia generalis, inquit, doctrina est *c. ult. de Foro comp.* neminem sortiri forum, fierique subiectum, nisi vel ratione domicilij, seu habitationis, vel delicti, vel contractus, vel rei sitæ, vel originis. Vagi autem nullo ex his modis, ut ponitur, subiecti sunt: non ergo sortiuntur forum. Verum hæc opinio plurimis alijs non immeritò displicet. cum his itaque.

75. Censemus tertio, Vagos obligari legibus omnibus locorum, ad quæ perveniunt, æquè ac incolas: Cum enim nullibi certum & stabile domicilium habeant, ubique domi sunt, & sic ubique forum sortiuntur, ut constat ex eo, quòd ubique capi & plecti possunt ob delicta etiam alibi commissa. Gloss. *in L. 1. C. ubi de crim. agi oportet.* communiter recepta teste Farin. *L. 1. prax. crim. q. 7. n. 3.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 37. n. 7.* Gloss. & Bart. *in L. Hæres absens. ff. de judic.* aliique plurimi, quos allegat Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 25. n. 5.* Possunt quoque ubique matrimonio jungi, ut patet ex Trident. *sess. 24. c. 7. de Refor.* & ubique absolvi à peccatis, ut tradunt omnes contra Card. *in L. omnis utriusque de penit. n. 6.* ad legatum Pontificium eos pro absolutione remittentem. Rationem dant, quia ubique sortiuntur forum. Accedit, quòd nec privato vagorum bono (ut nihil dicamus de publico) expedit illa exemptio à legibus locorum: sic enim, qui vagantur per orbem, solà ferè lege naturali, & si Christiani sunt, Ecclesiæ legibus universalibus, ligantur. Hac autem ratione non benè dirigerentur: ad quid enim tot leges civiles, & politicæ apud omnes gentes belluino ritu non viventes, si benè dirigimur solà lege naturæ? Quamquam enim ante legem scriptam Hebræis à Deo per Mosen datam dicatur Gens Humana lege duntaxat naturæ fuisse gubernata, constat tamen, leges aliquas Divinas positivas jam ab exordio mundi extitisse, ut exemplis illustrat Suarez. *L. 9. de leg. c. 1.* nec minùs varias humanas leges & consuetudines, seu communi gentium, seu particularium locorum usu ac Magistratuum Sanctionibus inductas viguisse.

76. Responsio ad oppositam rationem patet ex dictis: tametsi enim vagi propriè dictum domicilium vel quasi non habeant, cum ad illud præter habitationem requiratur voluntas stabiliter in loco manendi, ad posterius verò commoratio per magnam anni partem, ut infra dicitur, censetur tamen habere domicilium, & sic sortiuntur forum, ubique, ubi sunt, quia Magistratus loci ipsi & contra ipsos dicit, justitiam vindicativam, & jurisdictionem voluntariam in eos exercet, æquè ac in incolas, uti admittunt adversarij, & praxis docet. Cumque bonum tam publicum quàm privatum ipsorum exigat, ut forum habeant; certum autem alicubi non habeant, necesse est, ut habeant ibi, ubi sunt. Ex quo consequens est, quod contra Petr. de Ledesma, Em. Rodriq. Sanch. ac alios docent Gabriel, Petr. Soto, Suar. aliique, non posse eosdem vel absolvi à peccatis vel matrimonio jungi à quolibet Curato Diocesis, ubi sunt, sed tantum ab illo, intra cujus Parochiam modò degunt, cum sint ipsius subditi, & non alterius. Multò minùs hæc ipsis ministeria præstari poterunt à Sacerdote simplici nullam vel ordinariam vel delegatam jurisdictionem habente, uti benè observat Medina *L. de Confess. q. 31.*

§. VI.

Exceptio Fori declinatoria quomodo sit proponenda

SUMMARIUM.

77. *Judici non competenti opponitur Exceptio Fori declinatoria, seu Prescriptio Fori.*
78. *Quandoque etiam post litis contestationem.*
79. *Ordinarie faciendâ est ante omnes alias exceptiones.*
80. *Fieri potest in absentia Judicis, quando citatus non tenetur comparere.*
81. *Disquiritur, an opponi possit, quando reus promissit, se compariturum coram quocunque Judice.*

77. Cum Forum competens & jurisdictio singulorum judicum nec ad omnes personas, nec ad omnem locum, nec ad omnes causas se extendat, ut hætenus explicavimus: consequens est, quòd judex, qui jurisdictionem non habet, vel in personam, quam citat; vel in causam, in qua citat; vel in loco, ad quem citat, repudiari possit, opponendo, incompetentem esse: cum litiga-

re coram privato nemo teneatur; litigare autem coram iudice incompetente est litigare coram homine privato, qui potestatem juris dicendi non habet. *L. 1. ff. de Offic. Præsid. L. 1. & 2. ff. de Offic. Procon. L. ult. ff. de Offic. præf. urb.* Hæc repudiatio dicitur *Exceptio Incompetentia & Declinatoria fori*. Ab Honor. & Theodos. Impp. dicitur *prescriptio fori*. *L. ult. C. de except.* Ubi ejus opponendæ tempus definiunt: *prescriptiones fori*, inquit, *in principiis litis à litigatoribus opponendas esse, legum decrevit auctoritas*, videlicet *L. sed etsi 52. pr. ff. de judic. & L. Nemo 4. C. de jurisd. om. judic.* Unde si quis alijs prius utatur exceptionibus, consensisse in iudicem videtur, & ad hanc defensionem reverti nequit. *arg. cit. L. 52. Bart. in cit. L. ult. C. de Except.* Specul. tit. de Except. §. Visi. V. Porro. Cast. in *L. exceptionem C. de probat. col. fin. Pacian. L. 2. de probat. c. 45. n. 15.* Non tamen videtur in iudicem consensisse, inquit Modestinus. *L. 33. ff. de judic. qui edi sibi genus apud eundem iudicem desiderat actionis*, id est, qui libellum ejusve exemplum sibi edi petit.

78. Verum hæc quoque de Exceptione Incompetentiæ regula suas exceptiones patitur, opponique declinatoria fori etiam post litem contestatam potest. I. si ejus notitia primum postea acquiratur, & opponens fidem juramento faciat, se eam notitiam prius non habuisse: *c. Pastoralis 4. de except.* cujus decisione standum, & stant Bart. & DD. communiter teste Covarr. *c. 25. præf. qq. n. 2.* quidquid opponant Glof. in *L. qui procuratorem. §. 1. ff. de Procur.* Castr. Angel. ac alij. dummodo negligentia in opponente non intervenerit, ac iusta fuerit facti ignorantia, ac ante conclusionem causæ opponatur. Covarr. *l. c. Asinius in praxi §. 13. c. 2. limit. 14. Hilliger in Donell. L. 22. c. 9. lit. ff. Vigel. Method. jur. contr. L. 2. c. 7. reg. 22. exc. 4. replic. 2.* Imò etiam si minor, mulier, rusticus eam omiserint ex ignorantia juris, opponere eam possunt. Sichard. *ad L. 13. C. de probat. n. 6.* Hilliger *l. c.* dissentiente Zangerop. *2. de except. c. ult. n. 6.* cum Jafone & Chalder. II. si per iudicem stet, quò minus antè proponeretur. Vult. *ad L. 4. C. de jurisd. n. 15.* Asin. *l. c. lim. 3.* Vel si is illam rejecit, ut post litem contestatam probaretur. Asin. *l. c. n. 5.* Hillig. *l. c. III.* si declinatoria fori iudicium reddit ab initio nullum ex defectu jurisdictionis, quæ nec prorogari potuit nec prorogata censetur. tunc enim etiam post sententiam opponi potest, ejusque executionem impedit, tametsi tres sententiæ latae sint, uti notat Glossa in *Clem. 1. de sent. & re jud.* communiter recepta teste Covarr. *c. 33. præf. qq. n. 2.* Unde fit, Clericum hanc exceptionem opponere posse contra secularem iudicem quocunque tempore, etiam post sententiam, quamvis prius tacerit, & coram illo litigaverit, cum in illum non possit consentire. *c. significasti & c. si diligenti. de Foro comp. c. at si Clerici. de judic.* Et quamvis si illam omisit usque ad sententiam vel ejus executionem, condemnandus sit in expensas, condemnandus tamen est à iudice tantum Ecclesiastico, ut post Panor. Bald. ac alios notat Covarr. *l. c. §. Clericus*, quia sicut laicus non est ejus Judex competens quoad principalem causam, ita nec quoad expensas. IV. si pacto & conventionione facta est alteratio & coarctatio declinatoriæ exceptionis. *arg. L. qui futurum. ff. de pact. & L. Commissoria C. de pact. inter empt. & vend.* Guido Papæ *decis. 275. n. 4.* Porell. in *summa decis. tit. 48. n. 56.* Carpz. *L. 2. Respons. jur. tit. 2. resp. 9. n. 7.* Myning. *cent. 4. obs. 27.* ubi refert, ita iudicatum fuisse à Cam. Imp. Hic porro notandum est, quamvis exceptiones dilatoriæ opponi possint post litem contestatam, si post hanc primum emergere & competere cœperunt. *c. Insinuante 25. de Offic. Deleg. L. 2. C. de Consort. ejusd. lit.* id tamen non procedere de exceptione incompetentiæ de novo ortæ: quia per hanc non mutatur iudicium rite cœptum. *L. si quis 7. & L. ubi 30. ff. de judic. L. cum quadam 19. ff. de jurisd. c. proposuisti. de Foro comp. L. quamvis 19. C. ad L. Jul. de adult.* Dissentit malè Carpz. *l. c. n. 5.* malèque pro se allegat Panor. & Marant. qui non de hac, sed de alijs exceptionibus dilatorijs loquuntur. Verum de hoc infra uberiùs, quando de Præventionem agemus.

79. Circa hæcenus dicta tria in dubium vocari possunt. Primum movet Carpz. *l. c. n. 4.* an sufficiat, Declinatoriam fori opponi ante litis contestationem, quocunque tempore hæc fiat, an verò mox ad citationem factam & in primo termino opponenda sit. Satis esse, si quocunque tempore fiat, dummodo ante litis contestationem, colligitur ex cit. juribus plus non requirantibus, quàm ut fiat ante contestationem. E contrario cum litigatores ante litis instantiam seu contestationem longo tempore & pluribus sæpe annis in exceptionibus versentur sine

litis interitu, ut notat idem Carpz. *l. c. n. 8.* videtur ad præciendas lites necessarium, ut illa in primo statim termino opponatur. Qua de causa Ant. Thesaur. *decis. 265. n. 1.* alique aiunt, quòd reus primo termino non excipiens respectu hujus exceptionis pro contumaci habeatur, ac illa privetur, seu non amplius permittatur eam opponere. Verum ad hanc dubitationem, quam pluribus versat Carpz. *l. c.* jam satis responsum est, quando cum Maranta. *p. 4. spec. dist. 12. n. 12.* ac communi DD. diximus, exceptionem declinatoriam ante omnes alias exceptiones opponendam esse, ne si prius alia opponatur, per hoc inducatur consensus in iudicem, & sic ejus forum declinari amplius non possit. Qua eadem de causa recusatio iudicis ex causa suspicionis ante alia omnia facienda est, ut tenent Bart. Joan. de Imola, & Alex. in *L. quidam consulebant. ff. de R. J. Lanfranc. in c. quoniam prin. de probat.* alique omnes. Hac autem ratione non est periculum protelandarum litium, & negotij ante factam litis contestationem diu extrahendi.

80. Secundò dubitatur, fieri in absentia iudicis hæc exceptio possit, an præsentem iudicem facienda sit. Nunquam illa juvari reum, nisi præsens eam in iudicio opposuerit; nec sufficere eam in scriptis allegari, sed comparere debere reum, & oretenus eam in iudicio proferre, respondet Carpz. *l. c. resp. 10. n. 1.* quia juxta *L. si quis 5. ff. de judic. pratoris est astimare, an sua sit jurisdictio: vocati autem non contemnere auctoritatem pratoris.* Verum hæc neutiquam probant universalem illam propositionem, nunquam hac exceptione juvari reum, nisi præsens eam in iudicio proposuerit. Nam tunc solum præsens eam opponere tenetur, quando tenetur citatus comparere. At non tenetur comparere, ut diximus. *n. 14. & 16.* si certum est, quòd Judex citans non sit competens, v. g. si laicus Judex citet Clericum, aut Magistratus Civitatis Studiosum Academiae subditum, vel laicus laicum in causa matrimoniali similive spirituali, aut is, qui non est feudi dominus, vassallum in causa feudi &c. sed nec illud, quod dicebatur, debere eam oretenus proponi, fundamentum habet, etiam in illo casu, quo citatus tenetur iudici se sistere: nihil enim vetat exceptionem scripto conceptam iudici tradi, aut exhiberi authenticum exemplar privilegij exemptionis, vel rescripti, quo causa est delegata aut avocata ad Superiorem. Imò Lanfranc. in *c. quoniam de probat. n. 11.* contra Bart. in *L. 1. n. 4. ff. de except.* tenet, absolute eam debere scripto proponi in iudicio ordinario, eò quòd reus excipiendo fit actor, actor autem in iudicijs ordinarijs scripto & oblato libello agere debeat.

81. Tertiò dubitatur, an opponi declinatoria fori possit, quando reus se obligavit, se compariturum, ubi ubi locorum & coram quocunque iudice fuerit conventus. Affirmant Bart. Jason, aliorumque communis apud Scaccia *L. 1. de judic. c. 101. n. 30.* juxta effectum Africani *L. 18. ff. de jurisd.* dicentis: *si convenierit, ut alius prator, quam cujus jurisdictio esset, & priusquam adiretur, mutata voluntas fuerit, procul dubio nemo compelletur ejusmodi conventioni stare.* Poterit ergo exceptionem declinatoriam opponere. Contrarium statui videtur à Justin. *L. 29. C. de Pactis: si quis*, inquit, *in conscribendo instrumento sese confessus fuerit non usum fori prescriptione &c. sancimus, nemini licere adversus sua pacta venire, & contrahentes decipere &c.* Qua lege illam priorem correctam fuisse autumant Duarenus ac alij. Plerique conciliant. Omissis varijs conciliationibus, quas bene rejicit Fachin. *L. 1. contr. c. 61.* videtur illa optima, quam ipse post Govea & Cuiacium amplectitur cum Zælio *ff. de jurisd. n. 31.* videlicet priore lege agi tantum de pacto nudo, & sic mirum non esse, quòd conventio de non opponendo non obsit oppositioni: posteriorem verò loqui de pacto vestito, seu illo, quod contractui in continenti adjectum est, & consequenter obligationem parit. Verum quoad forum internum parum interest, pacto nudo an vestito renunciatum fuerit huic exceptioni: cum etiam pacta nuda pariant obligationem naturalem & in conscientia. Imò nec quoad forum externum, si verum est, quod post Baldum, Salic. ac Jason, ac hoc teste communem DD. tradunt Wesenbec. in *paratit. ff. de pactis. n. 10. §. quamquam*, & Carpz. *p. 3. jurispr. for. const. 5. defin. 22. n. 2.* hodiernis moribus indistinctè ex pactis nudis, seriò & deliberatè initis, etiam in foro civili dari actionem. Aliam distinctionem adhibet Brunneman. in *cit. L. 18. n. 3.* allegans Gozadinum, & falsò Zasium, non excludi exceptionem declinatoriam, si quis simpliciter paciscatur de adeundo iudice non suo, secus, si dicat, se conveniri velle coram quocun-

que iudice. Verum huius discriminis rationem nec affert, nec afferre potuit. Illud asserunt Zasius *in cit. l. 18. n. 36.* & Scaecia *l. c.* post Bart. Bald. ac aliorum communem, eum, qui se obligat ad solvendum, quocunque loco conveniatur, non posse dictam exceptionem opponere, eò quod *contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo, ut solveret, se obligavit*, ut ait JC. *l. 21. ff. de O. & A.* Verum si loquantur de pacto nudo, eadem difficultas est, quæ de pacto nudo, quo simpliciter promitto, me statutum iudicio, ubi conveniar. Alij cum Castr. *in cit. l. 29. C. de pact. n. 3. 5. & 6.* absolute tenere videntur, neminem vi dictæ conventionis teneri alienum iudicem adire, eò quod per pactum extrajudiciale prorogari nequeat iurisdictione. Verum aliud est per tale pactum prorogari iurisdictionem; aliud, me per illud obligari ad eam prorogandam. Tamen si igitur per illam conventionem immediate & formaliter non prorogetur iurisdictione, eam tamen obligari possum, ut conventus coram iudice non meo, illum adeam, ac declinatoriam non opponam, & sic per omissionem oppositionis prorogem iurisdictionem. Denique cum Covarr. aliisque compluribus aiunt Zasius *l. c. n. 19.* & Fachin. *l. c.* dicta conventionem excludi declinatoriam fori, si iuramentum adjectum fuerit. Sed isti supponunt, iuramento vestiri pactum & in vim contractus firmari, quod alij non immerito negant. Illud admittendum est, quod extra dubium ponit Zasius *l. c. n. 31.* si una cum illa conventionem renuntiatum expresse fuit *cit. l. 18.* dispositioni, non competere amplius declinatoriam: neque enim, ut existimat Baldus, hic agitur de favore publico, cui privatus renunciare non potest; sed de privato singulorum litigantium, cui potest renunciari: neque aliquid fit contra jus proprii iudicis, cum hic conqueri non possit, si in alium iudicem fiat iurisdictionis prorogatio, utpote legibus hanc permittentibus.

§. VII.

*Sitne de sumenda Fori competentia à persona**Rei, an ab Actoris.*

SUMMARIUM.

82. Actor sequitur forum rei.

83. Et seqq. Rejciuntur varia limitationes à DD. allatae.

82. Cum sæpe actor & reus non sint ejusdem fori seu sub ejusdem iudicis iurisdictione, quæstio est, penes quem iudicem, actoris, an rei, jus dicendi potestas sit; seu, quod idem est, uter litigantium sequatur forum alterius, actor rei, an reus actoris. Explorata veritatis responsio est, quod actor sequatur forum rei, non hic actoris: ita enim habetur *c. si Clericus 5. & c. cum sit 8. de Foro comp. l. 2. & 5. C. de iurisd. om. judic. l. fin. C. ubi in rem actio.* Estque id universim verum, si possessorium sive petitorium sit iudicium. Et licet actor sit Clericus; debet enim contra laicum adire secularem iudicem, nisi causa sit spiritualis aut mixta *cit. c. 5.*

83. Hanc quoque regulam DD. varijs limitationibus arctant. Et quidem numerus earum, quas affert Speculator *tit. de comp. jud. adit. §. 1.* ad quinquaginta duas ascendit. Alij ad longè pauciores restringunt, dicuntque

84. Primò. Quando res agitur inter privatum & fiscum, reus sequitur forum actoris Cæsaris, quod est apud Procuratorem Fisci. *l. si ea quæstio 3. C. de his quib. ut indig.* sed istud hac lege non probatur: quia ibi controversum non erat, sed certum, hæreditatem ad fiscum esse devolutam, & idcirco adeundus procurator fisci erat, ut eam caperet. Si extra hunc casum reus cogitur sequi forum actoris Principis, id consuetudini tribuendum est, de qua hic sermo non est, sed de jure scripto.

85. Secundò. Potest Clericus, imò & laicus, trahere laicum ad forum Ecclesiasticum, quando in foro seculari justitia denegatur aut differtur. *c. licet. 10. & c. Ex tenore. 11. de Foro comp. Novell. 86. c. 2.* Verum hinc non sequitur, quod reus laicus trahatur ad forum actoris Clerici; nam trahitur ad suum, cum laici in casu denegatæ justitiæ, perjurij, ubi agitur de vitando peccato, aliisque similibus, quos infra enarrabimus, fortiat forum Ecclesiæ. Ac etiam in istis casibus conveniendus est coram Episcopo suo, non actoris.

86. Tertiò. Viduæ, pupilli, aliæque personæ miserabiles coram iudice Ecclesiastico contra oppressores agere possunt in-

terdicto *unde vi. c. ex parte. 15. hoc tit.* sed neque hic fallit regula de sequendo foro rei. Non enim Episcopus Iudex actoris, pupilli aut viduæ, sed laici oppressoris est competens. Nec, si sub diversis Episcopis sunt vidua & laicus oppressor, conveniri hic potest coram Episcopo viduæ actricis, sed conveniendus est coram suo.

87. Quartò. Trahi possunt laici ad iudicem sacrum ob maleficio contra res Ecclesiæ vel Ecclesiasticos commissum, ut infra dicetur. Sed hac ratione non trahuntur ad iudicem non suum, cum hoc crimen sit mixti fori, ratione cuius respectu laicorum Iudex sacer æquè competens est ac secularis.

88. Quintò. Conveniri Laicus à Clerico coram iudice sacro potest, si rem, super qua litigatur, Laicus fatetur esse Clerici, ut à contrario sensu ex *c. si Clericus 5. de Foro comp.* cum Panor. ac alijs deducit Petr. Barbosa *in l. si quis alienum. ff. de iudic. n. 140.* Verum hoc negamus cum Suar. *in Defens. Fidei l. 4. c. 14. n. 14.* Velasc. *de privil. paup. p. 1. q. 52. n. 26.* Emm. Gonzal. *in cit. c. 5. n. 2.* neque valet argumentum à contrario sensu, quando inde sequitur absurdum, & quando ejusmodi sensus est contra alias generales regulas Juris. *c. à nobis 28. §. Nec obstat de sent. Excomm. l. 2. C. de Condit. insert. l. Conventicula 15. C. de Epis. & Cleric.* Est autem regula generalis, quod actor sequatur forum rei. Igitur si Laicus neget sive fateatur, rem, super qua à Clerico convenitur, esse actoris, conveniendus semper est coram suo iudice Laico. Nisi, ut bene observat Suar. *l. c. n. 15.* constaret, rem esse Ecclesiæ propriam & à Laico injustè raptam aut detentam: tunc enim tanquam in causa mixti fori ob sacrilegium conveniri etiam coram iudice sacro posset.

89. Sextò. Scholares seu Studiosi quamvis Laici conveniri possunt non tantum coram Rectore Universitatis, sed & coram Episcopo. *Auth. Habitâ C. Ne filius pro patre.* Verum uter horum contra ipsos adeatur, conveniuntur coram suo, non coram actoris iudice.

90. Septimò. Si Titius emptor in jus vocatur à Cajo rei emptæ domino, & nominat suum venditorem Sempronium, tenetur iste sequi forum Titij emptoris *l. venditor 49. ff. de iudic.* At neque sic mutatur forum rei, huius enim partes non tam venditor quam emptor sustinet, & hunc ille tantum defendit; neque in venditorem, qui ab emptore laudatus liti assistit, fertur sententia, sed in emptorem.

91. Octavò. Diffamatus sive civiliter sive criminaliter potest coram suo iudice compellere diffamantem, ut intra certum terminum à iudice præfigendum agat cum comminatione, quod alioqui perpetuum ipsi imponendum sit silentium. *l. Diffamari 5. C. de ingenuis manum.* convenitur igitur diffamans reus coram iudice actoris diffamati. Verum diffamantem esse reum negamus cum communi sententia, quam referunt & sequuntur Gaill. *l. 1. obs. 9. n. 7.* Mynsing. *cent. 6. obs. 90.* Carpz. *p. 1. jurispr. for. const. 7. defin. 27.* Et si enim diffamatus in casu *cit. l. 5.* non conveniatur, sed ipse prior adeat iudicem; actor verò is dicatur, qui prius litem movit. *c. Forus §. Accusator de V. S. l. in tribus. ff. de iudic.* actor tamen reverà non est, cum *cit. l. 5.* remedium non sit actio, sed solum imploratio officij iudicis, ac propterea diffamans reus non agitur, sed Iudex, coram quo is fortè longo tempore diffamatum reum faceret, solum mandat, ut citius agat aliàs non amplius audiendus. Ipse potius diffamans jam tunc actor est, quando diffamat, cum diffamare sit tacite ad iudicem diffamati provocare. Hæc adeò vera esse dicit Covarr. *l. 1. var. c. 18. n. 5.* ut hac ratione à diffamato etiam Episcopus ad iudicem Laicum trahi possit. Hinc deducit Gaill. *l. c.* cum Butrio *in c. quinta vallis de Jurejur. n. 40. & c. cum inter. de Except. n. 10.* ac alijs, quos citat Covarr. *l. c.* quod diffamatus exceptione excommunicationis (quæ ipsi obstat, si actor esset) excludi nequeat, cum sit reus & reo etiam excommunicato defensio, utpote juris naturalis, negari nequeat. Refragantur tamen quoad excommunicatum Panor. Felin. Castr. ac alij, eò quod diffamatus sit reus voluntarius, non necessarius, & ad standum iudicio coactus. Indidem deducit Gaill. *l. c.* cum Purpur. Portia, quod diffamatus tanquam reus à diffamatore tanquam actore editionem instrumentorum petere possit. Longè minus ad restringendam regulam faciunt reliqua, quæ affert Specul. *l. c.* ut consideranti patebit. ut adeò optimè dixerit Lucius III.

tit. c. §. generale esse, ut actor forum rei sequatur.

PARS

P A R S II.

De Foro Ordinario Communi.

C A P U T I.

De Foro Domicilij.

§. I.

Domicilium quomodo contrahatur.

S U M M A R I U M.

92. Discordia DD. quoad modos sortiendi Forum.
93. Divisio Domicilij in Commune & Privatum, Privati in Naturale & Accidentarium.
94. Ad Domicilium contrahendum requiritur animus habitandi stabiliter & habitatio.
95. Non item translatio majoris partis bonorum.
96. Nec habitatio per longum tempus.
97. Animus stabiliter habitandi quomodo requiratur.
98. Potest quis plura simul habere domicilia.
99. Non habet domicilium, qui profitetur se nolle habere.
100. Unde colligatur animus figendi domicilij.
101. Domicilium quandoque haberi potest absque habitatione.
102. Amittitur animo mutandi & actuali mutatione.

92. Præmissis ijs, quæ de Foro Competente universim ac in genere, dici instituto nostro expediebat: exponendi nunc speciatim sunt modi, quibus illud sortimur, & jurisdictioni subijciuntur. Modos hujusmodi & Fori genera Glossa in *L. hæres absens* 19. ff. de judic. tredecim enumerat, quibusdam omisis, qui poni jure poterant, & recensitis nonnullis, qui ab alijs diversi non sunt. Pauciores alij referunt, & ferè solum communes, extraordinarijs neglectis. Ut ordine ac ratione procedatur: divisionem sequendam ducimus supra factam n. 10. hac parte 2. acturi de Foro Ordinario Communi, quo comprehendimus Forum Domicilij, Contractus, Delicti, Rei sitæ.

93. De Domicilio tanquam principali & alijs ampliore modo sortiendi forum acturi, triplex à legibus & interpretibus proditum invenimus. Commune, quod erat Roma, velut communis Civium Romanorum sedes & patria; & privatum, idque vel Naturale seu Originis, vel accidentale & adscititium seu habitationis. Et hoc quidem duplex: unum voluntarium, quod videlicet quisque sibi pro arbitrio eligit; alterum Necessarium, quod invitis statuitur, puta Relegatis. Utrumque hoc rursum duplex est: Unum quod quasi domicilium dicitur, ac diuturnam in loco commorationem, non tamen stabilem ac perpetuam requirit: alterum, quod simpliciter Domicilium appellatur, ac stabili duntaxat & perpetua habitatione constituitur. Ab hoc tanquam præcipuo ac reliquis celebriore ordiamur.

94. De modo sortiendi domicilium acerrimè disputant interpretes, ut ait Menoch. *L. 2. de arbitrar. casu* 86. n. 1. Erant, qui in arbitrio judicis collocarent, quandonam quis censendus esset domicilium constituisse, ut referunt Host. & Panor. in c. ult. de Paroch. Socin. in c. ult. de Foro comp. Dec. consil. 284. n. 11. Paris. *L. 3. consil. 12. n. 17.* Verùm hæc opinio solum tunc procedit, quando dubium in aliquo casu est, sitne constitutum domicilium, an non. Ex communi omnium ferè DD. duo copulativè requiruntur, animus stabiliter habitandi, & ipsa habitatio. *L. postliminij* 5. §. 3. & *L. Nihil interest.* 26. ff. de capt. & postl. revers. Nam in eodem loco, ut dicitur *L. Cives* 7. C. de incolis, singulos habere domicilium non ambigitur, ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum summam constituit, unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet. Et juxta *L. Senatores* 2. C. ubi Senatores. ibi singulis respondendum est, ubi larem foveat, aut ubi majorum bonorum partem possident, & assiduò versantur. Non igitur sufficit sola voluntas alicubi stabiliter habitandi: quia domicilium re & facto transfertur, non nuda contestatione, ut ait JC. *L. 20. ff. ad municipalem.* Neque sola habitatio absque animo stabiliter habitandi. *L. scire oportet* 35. ff. eod. cit. *L. 7. C. de incolis.* Gloss. & DD. in *L. est*

verum. C. eod. Hinc Papin. *L. libertus* 17. §. 13. ff. ad municip. sola, inquit, domus, quæ in aliena Civitate comparatur, domicilium non facit. Quando igitur Mar. Socin. in c. fin. de Foro comp. à n. 27. & cum ipso Farin. *Fragm. crim. p. 1. V. Domicilium* n. 199. ac alij, diversos modos acquirendi domicilij enumerant, nim. legem & statutum, privilegium Principis, ademptionem dignitatis, adeptionem Prælaturæ, assumptionem Monachatus, Clericatus, Militiæ, Præturæ, Professuræ, Successionem, relegationem &c. sensus non est, quod illud per hæc sola acquiratur, sed quod quis vi ipsorum alicubi aut habitet stabiliter, aut habitare teneatur. Pariter quando DD. quos refert Farin. *L. c. à n. 204.* asserunt, per habitationem decennio comparatam, per translationem majoris partis bonorum &c. contrahi domicilium, non id ita accipiendum est, quasi per solam habitationem vel translationem bonorum domicilium acquiratur absque animo stabiliter habitandi, sed quod iste animus inde præsumatur, ut mox dicemus n. 100.

95. Non tamen requiritur ad acquirendum domicilium, ut quis eò, ubi habitat animo stabiliter permanendi, transferat majorem suorum bonorum partem, uti requiri existimant Petr. Barbosa ad *L. exigere dotem.* ff. de judic. n. 62. sibi contrarius ad *L. hæres absens* §. fin. ff. eod. n. 78. Nec obstant cit. *L. 7. C. de incolis* verba: ubi quis larem rerumque ac fortunarum suarum &c. neque illa *L. 2. C. ubi Senatores*, ubi pleraque exemplaria loco disjunctivæ aut habent copulationem & leguntque, & ubi majorem bonorum partem possident. Non enim ibi dicitur, domicilium acquiri, ubi quis habitat simulque majorem bonorum partem habet, quasi hoc ultimum requiratur ad constituendum domicilium; sed solum, quod in dubio, an quis habuerit animum stabiliter habitandi, præter alias conjecturas sit etiam ista, quando quis bonorum suorum majorem partem ibi habet, ubi modò degit. Panorm. & Socin. *ll. cc.*

96. Pariter necessarium non est, ut quis habitet per longum tempus: sufficit enim accessisse animo stabiliter habitandi. Panorm. *L. c. Menoch. L. c. n. 2.* Gutier. de Matr. casu 463. n. 13. ac communis DD. quando jura videntur requirere decennium, intelligendum id est de præsumptione, quod scilicet in dubio, an quis accesserit animo figendi domicilium, intentio hujusmodi præsumatur ex commoratione decennali.

97. Hæc quamvis quæ legibus statuta, quæ communi DD. calculo recepta sint, aliqua tamen declaratione indigent. Dubitari potest I. Quo sensu ad domicilium acquirendum requiratur animus stabiliter habitandi. Videri potest, eum non requiri: nam aliàs nemo fortiretur domicilium. Quis enim est, cui fixum sit nunquam illud & nullo in casu mutare? cum multa accidere possint, quæ aut cogant aut suadeant abire, & nullus non sit ita animo comparatus, ut ad ejusmodi eventus cogitet aliò migrare. Præterea Vagi, ut supra dictum est, ubique sortiuntur domicilium, nec tamen animum habent alicubi stabiliter manendi: sic enim jam desinerent esse vagi. Respondetur, non requiri animum in loco domicilij stabiliter permanendi pro quocunque casu & eventu, sed solum tamdiu, quamdiu inde non avocet causa aliqua rationabilis. Ita Impp. cit. *L. 7. C. de incolis* declarant his verbis: unde rursus non sit discessurus, si nihil avocet, id est, stabiliter permanens, nisi necessitas abire cogat vel rationabilis causa avocet. Sic Religiosi Ordinum Mendicantium quamvis stabilitatem loci non profiteantur, domicilium tamen & forum sortiuntur, ubi modò sunt: quia habent animum hic permanendi, donec Superiorum imperio aliò avocentur. Nec si his invitis aufugerent, domicilium propterea mutarent: quia propria illud voluntate deferere nequeunt, & tenentur hic manere: quod sufficit ad domicilium & forum retinendum. Par ratio est de Clericis Beneficiarijs: hi enim cum in loco Beneficij personalem residentiam requirentis domicilium & forum habeant c. postulasti de Foro comp. & ibi Butrio n. 6. Panorm. n. 4. Felin. in c. Dilectus 2. de Rescript. n. 4. Innoc. in c. lex ore de privil. n. 2. illud non mutant, quamdiu Beneficium retinent, tametsi vel suâ culpâ, vel privilegio aut statuto concedente, vel negotiorum, aliave legitimâ causâ absint. Eadem universim ratio est de ijs, qui vel ex lege alicubi domicilium & forum habent, vel ex mandato Superioris, cujus jurisdictioni subtrahere se nequeunt, recedere non possunt, vel vi contractus aut quasi contractus manere alicubi tenentur, indeque aufugiant. Vagi tametsi domicilium non habeant, habere tamen censentur, & forum ubique sortiuntur ob rationes allatas supra n. 75.

98. Secundò dubitatur, an quis plura simul domicilia habe-

re possit. Ratio dubitandi est: quia sola domus domicilium non facit *cit. L. 17. §. 13. ff. ad municipalem*: sed requiritur habitatio cum animo perseverandi: qui autem plures aedes habet in diversis territoriis vel Parochiis sitas, modò in hac, modò in illa habitando, in neutro territorio stabiliter habitandi animum habet, & sic nec domicilium; vel si hoc animo in uno habitat, & ad alterum solum divertit quandoque aut negotiorum aut animi divertendi causâ, non in isto, sed tantum in illo habet domicilium. Verum jurisprudentibus placuit inquit Ulp. *L. 6. ff. ad municipalem. §. 2. duobus locis posse aliquem habere domicilium, si utrobique ita se instruxit, ut non ideo minus apud alteros se collocasse videatur*. Idem traditur *L. Labeo §. ff. eod.* & supponitur *c. cum quis 2. de sepult. in 6.* Non tamen sufficit habere domum in utroque loco. *cit. L. 17. §. 13.* sed requiritur, ut utrobique aequaliter habitet. *cit. L. 5. & 6. ac c. 2. Panor. in c. ex parte de Foro comp. n. 8. Franc. in cit. c. 2. n. 1. Gloss. & DD. in c. dilectus 2. de Rescript. Navarr. consil. 2. n. 3. de claud. spons. Menoch. consil. 398. n. 23. & consil. 692. n. 21.* Hæc tamen aequalitas non est mathematicè dimetienda, quasi necesse sit, ut in uno loco non plus uno die vel hebdomade, quàm in alio habitet; sed moraliter, videlicet ut magnâ temporis parte, tametsi non aequali, utrobique habitet. Ant. Gucus *L. 5. Inst. Mor. tit. 4 n. 186.* Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 24. n. 3.* Cutier. *de Matr. p. 2. casu 64.* cum Rosella, Palud. D. Anton. Silvestr. Margarita, ac alijs. Neque obest, quod dicebatur, quòd talis non habeat animum stabiliter in uno loco habitandi: etsi enim non habeat animum toto anni tempore habitandi, habet tamen animum stabiliter in singulis habitandi per magnam anni partem, v. g. per æstatem in uno, hyeme in altero; ut solent personæ nobiles in calidioribus regionibus. Hoc autem sufficit ad stabilem habitationem. Cæterum ex eo, quòd quis plura domicilia habere potest, non sequitur, quòd possit esse plurium Civitatum civis: cum plùs sit esse civem, quàm incolam & subditum. Nam subditi quoque sunt illi incolæ, qui jure civium non gaudent, Germanis die hinder und beyassen / bey und Zmwohner. larga tamen civium appellatione veniunt *L. provinciales 190. & L. 2. 39. §. 2. ff. de V. S. & cum illis universitatem constituunt L. Mortuo 27. ff. de fidejuss. multisque eorum privilegijs gaudent. Bart. tr. de Repressal. in 1. q. 5. Castr. in L. omnes populi 9. ff. de Just. & Jure. ac dispositum in cive, ratione similitudinis inter eos existentis, locum etiam habere videtur in incolâ. *L. Cives 11. C. de Appell. L. Incola 29. ff. ad municip. Chassan. in Consult. Burg. rubr. 3. §. 7. V. & selon. n. 8.* quam ob causam Statutis Civitatis, quas incolunt, obligantur. *cit. L. 29. Gaill. L. 2. obs. 35. à n. 2. Schönborn 3. polit. c. 34. V. Cæterum incolâ.* Hoc modo subditus etsi quis esse possit in pluribus locis, non tamen esse posse in pluribus civem, post Afflict. Arnifæ. Besold. ac alios multis argumentis suadere conatur Knipschild *L. 2. de Jur. Civit. Imper. c. 29. à n. 143.**

99. Tertiò dubitatur, an censeatur contraxisse domicilium, qui diu alicubi habitavit, professus tamen est, se nolle ibi domicilium figure. Standum esse hac ejus declaratione & incolam non censendum asserunt Gloss. & Jason. *in §. sed ista. Instit. de Act. n. 54. Bald. L. 4. cons. 313.* cum Bart. Dyn. Socin. Marfil. Angel. Tiraq. ac alijs, quos citat & sequitur Menoch. *de arbitrar. L. 2. casu 86. n. 6.* Addit Boër. *in L. Consentaneum. C. quom. & quan. Judex. n. 107.* talem non contrahere domicilium, etiam si per mille annos habitaret, quando clarum est, eum ibi esse animo recedendi. Et licet, ut vult Socin. *l. c.* eò transulisset majorem bonorum suorum partem: eò quòd in his, quæ ab animo nostro pendent, potius stetur declaratione expressâ, quàm facto contrario. Bart. *in L. Non solum §. morte. n. 17. Jason. n. 14. Rubeus n. 216. ff. de novi op. nunt. Ripa in c. Cum M. de Constit. n. 82. Menoch. l. c. n. 8.* Hinc tametsi domicilium quis habere possit in pluribus territoriis aut parochiis, ut modò dictum est: si tamen declarat, se velle domicilium tantum in uno loco habere, ibi duntaxat illud habebit, tametsi in altero loco diutius & frequentius commoretur. Castr. *in L. 2. C. ubi senator. n. 2. & DD. n. præc. allegati.* In Civitatibus tamen Germaniæ passim domicilium & incolatus ex consuetudine vel Statuto post annum acquiritur, cum diutius peregrini non tolerantur, si lapsò anno jura civium redimere nolint. Gaill. *L. 2. obs. 35. n. 8. Gilhausen in arb. Judic. c. 1. p. 2. §. 2. n. 12. Schönborn 3. polit. c. 34. Knipschild de Jur. Civit. Imper. L. 2. c. 29. n. 104.* nisi Studiorum vel negotij aut muneris ad tempus duntaxat suscepti causâ ibi commorentur.

100. Verum cum sæpe, qui aliquo se conferunt, non expriment, utrùm accedant animo stabiliter habitandi, idcirco dubitatur quartò, unde iste animus colligatur. Varias conjecturas hîc asserunt Interpp. cum ex legibus, tum ex ipsâ natura petitas. Prima apud Romanos erat: si quis in aliqua urbe vel regione larem foveret, id est, domum haberet cum Larario, seu Sacrario domestico, in quo Lares, & Dij penates ac peculiares colebantur. *L. 2. C. ubi Senat. & Clariss. Zanger de except. p. 2. c. 1. n. 21.* Secunda, si quis alicubi majorem partem bonorum possideat. *cit. L. 2. V. aut majorem. L. heres 19. §. 2. ff. de judic. L. Is qui §. 23. ff. ut in poss. leg. L. 1. C. ubi per. tutor. c. ex parte 63. de Foro comp. & ibi Innocent. Bald. L. 1. cons. 411. & L. 4. cons. 58. Tiraq. de retr. lignag. §. 36. Gl. 3. n. 7.* simulque ibi instructus ad habitandum ibi habitet. *L. 6. §. 2. L. 27. §. 2. ff. ad municipalem.* Non enim sufficit, ut existimat Zang. *l. c. n. 27.* si bona ibi per alios possideat: sic enim quicumque bona alicubi sita habet, acquireret ibi domicilium, tametsi aut nunquam aut rarò duntaxat ad res suas curandas eò veniret. Tertia ac prior affinis est, si rebus, quas alibi habuit, venditis huc venit cum familia, & tota aut majore bonorum substantia, atque hîc habitet: censetur enim hîc elegisse domicilium & priori renunciâsse. *arg. L. nihil 31. ff. de Capt. & postlim. revers. jun. L. assumptio 6. §. 2. ff. ad municipalem. L. 2. C. ubi Senator. L. pradia 27. §. 1. ff. de fund. instr. L. 203. ff. de V. S.* Quarta, si assidue hîc habitet. Assidue habitasse dicitur alicubi, qui habitavit per decennium. Bald. Alexand. Panor. Host. Ruin. apud Menoch. *L. c. n. 15. Mascard. vol. 2. de probat. concl. 535. Wesenbec. in parat. ff. ad municipal. n. 7. Ummius de Foro comp. thes. 1. n. 6.* Poterit tamen minori temporis lapsu argui constitutum esse domicilium, si aliæ circumstantiæ concurrant: sicut è contrario neque decennium semper sufficiet. Sic si alibi habens domicilium per decennium Studiorum causâ hîc versetur, nemo censuerit domicilium constituisse, nisi aliæ conjecturæ accesserint. Panor. *in c. ult. de Paroch. n. 8. Mar. Socin. in c. ult. de Foro comp. col. 9. Felin. in c. dilectus 2. de Rescript. Pares. L. 3. cons. 12. n. 17.* Quinta, si jus Civitatis alicubi impetravit, ibique habitare coepit. Alciat. *in L. pupillus. §. incolâ. ff. de V. S. Decian. consil. 283. n. 11. Mascard. l. c. n. 4.* Habitationem præter jus Civitatis esse necessariam ad constituendum domicilium patet ex eo, quòd civis quis esse potest, quin sit incolâ & domicilium habeat. *L. cives 7. C. de incolis, L. municipem, & L. ejus 27. §. 2. ff. ad municipalem.* Sextam conjecturam addit Zangerus *L. c. n. 55.* de Clerico habente Beneficium residentiam requirens, & septimam *n. 56.* de muliere nupta. Verum hîc conjecturis opus non est, cum certum sit, Clericum sortiri domicilium, ubi habet Beneficium residentiam exigens, & mulierem per nuptias acquirere domicilium mariti, ut mox dicitur.

101. Quintò dubitatur, an domicilium haberi quandoque possit absque habitatione. Affirmativè respondendum est de ijs, qui ratione conditionis & statûs alicubi stabiliter manere tenentur: uti est Senator *L. filij 22. §. pen. ff. ad municip.* Miles *L. municeps 23. §. 1. ff. eod.* Relegatus in perpetuum aut longum tempus. *cit. L. 22. §. 3.* secus, si ad breve tempus relegatus sit. *L. ejus qui 27. §. 3. ff. eod.* Religiosi certo Conventui ac Monasterio addicti. Clerici habentes Beneficium, quod residentiam exigat. Quin etsi residentiam Beneficium non requirat; nihilominus ratione illius sortiuntur forum quoad Ordines suscipiendos. *c. cum nullus de temp. ordin. in 6. & Gloss. ac DD. ibi:* nec non quoad ea, quæ ipsum Beneficium concernunt. *can. omnes basilica 16. q. 7. c. cum conquerente. de Offic. Ordin. C. cum capella de privil. & c. 1. §. in eos. eodem in 6. Panor. in c. postulasti de Foro comp. n. 4. Covarr. præf. c. 11. n. 5. Oliva p. 3. For. Eccl. q. 17. n. 11. & 12. Pax Jordan. vol. 3. L. 13. tit. 8. n. 241.* Aliud exemplum est de uxore: hæc enim domicilium & forum mariti sortitur, ubicunque ipsa habitet. Idque etiam defuncto viro retinet, quamdiu in viduitate permanferit. *L. fin. C. de Incolis. L. fin. §. 3. ff. ad munic. L. 1. §. 2. ff. de liber. agnosc. L. mulierem §. ff. de R. V. L. 1. C. de Mulier.* Et quidem sortitur hoc forum quoad omnia. Bald. Cyn. ac alij *in cit. L. fin.* sitque civis ejus urbis, cujus est vir. Bart. *in cit. L. fin.* Gloss. Angel. Joan. de Plateis *in L. cives C. de Incolis.* Bald. *L. 5. consil. 139. Tiraq. L. 1. connub. à n. 29.* addunt tamen Bart. *l. c. Sperelli p. 2. decis. 157. n. 6.* ac alij, quòd forum propriæ originis retineat in ijs, per quæ à viri obsequijs non retrahitur.

102. Sextum denique dubium est, quomodo domicilium amittatur. Dicendum est, domicilium, sicut regulariter non acquiritur.

acquiritur solo vel animo habitandi vel habitatione, sed utroque, ita non amitti, solo animo illud mutandi, aut solo discessu, sed opus esse animo mutandi & actuali mutatione. *L. domicilium 20. ff. ad municipalem, junctâ Gloss. V. domicilium. L. origine 4. C. de municip. Bald. in L. ult. C. eod. Marian. Socin. in c. licet de Foro comp. n. 54.* quando Bart. in *L. de jure 37. ff. ad municip. n. 2.* ait, domicilium habitationis, quod nuda voluntate constituitur, posse nuda voluntate transferri, dicere censendus non est, quod nuda voluntas sufficiat ad domicilium vel constituendum vel mutandum, sed quod domicilium pro arbitrio constitutum pro arbitrio mutari possit: alias contradiceret ijs, quæ asseruerat in *L. placet. ff. eod. n. 1.* Hinc audiendus non est Petr. Barbosa in *L. hares. §. fin. n. 70. ff. de judic.* asserens simplici voluntate domicilium extingui, malèque præter Bart. allegans Menoch. *L. 6. præsumpt. 42. & Caill. L. 2. obs. 36.* malè pariter citans *c. pen. de Foro comp. L. cum quadam 19. ff. de jurisd. & L. libertus 17. §. 11. ff. ad municipalem.* Cæterum ex eo, quod quis è loco recessit cum rebus suis, præsumitur recessisse animo mutandi domicilium. Bart. in *L. assumptio §. ult. ff. eod. & in L. prædia §. 1. ff. de fundo instructo. Bald. in rubr. C. si à non comp. jud. Socin. l. c. n. 25. & 54. Alex. L. 5. cons. 34. n. 4. Paris. L. 3. cons. 12. n. 13. & cons. 34. n. 20. Menoch. l. c. n. 14.* nisi conjectura alia obstet, v. g. quod tantum hostis aut pestis fugiendæ vel negotiorum causâ discesserit: præcipue si domum hîc habet, quam ante suum discessum non vendidit, aut vendere cogitavit.

§. II.

An per domicilium habitationis forum contrahatur.

SUMMARIUM.

103. Forum Domicilij fortius & universalius est quovis alio Foro.
104. Conveniri ibi subditus potest etiam absens, & propter contractum vel delictum alibi commissum.
105. Domicilium Servi, liberti, Uxor, & Hæredis non desumitur à propria ipsorum habitatione.
106. Habens plura domicilia utrobique conveniri potest.
107. Contra subditum alibi delinquentem Judex domicilij procedere potest etiam per inquisitionem.
108. Potest, qui duo habet domicilia, in alterutro, quo maluerit, Sacramenta suscipere & matrimonium contrahere.

103. Forum quemque fortiri, ubi habet domicilium, adeo certum est, ut soli illi, qui domicilium alicubi habent & incolæ sunt, propriè ac simpliciter sint subditi, ut supra diximus. Estque forum domicilij generale sèquæ ad universam jurisdictionem contentiosam & voluntariam extendens, & ut loquitur Bald. in rubr. *C. si à non comp. jud.* præcipua jurisdictionis causâ, fortiusque omni alio foro & potentius, Cagnol. in *L. exigere dotem ff. de judic. n. 9.* Petr. Barbosa in *L. 19. §. ult. ff. eod. n. 34.* cum communi DD. & concurrat cum alijs foris, ut supponitur cit. *L. 19. §. 1. & 4. ac L. 2. C. de jurisdict. exempto foro Feudi,* quando dominus feudi non est simul judex domicilij, & foro rei sitæ, ut infra dicetur n. 216.

104. Hinc in loco domicilij conveniri quisque potest tam civiliter, quam criminaliter, etiam ratione contractûs alibi celebrati, delicti alibi commissi &c. cit. *L. 19. §. ult. c. dilecti de Foro comp. Panor. in c. fin. eod. n. 38. & Felin. n. 23. Butr. n. 16. Socin. n. 8. & 45. Castr. in L. 2. §. legatis ff. de judic. Covarr. præf. c. 11. n. 6.* Et quidem etiam de ijs, quæ gessit ante domicilium & forum hîc obtentum, cit. *L. 19. §. 1. & ult. L. pen. ff. de jurisd. L. ult. C. de incol. Panor. cit. n. 38. & 39. Surd. consil. 313. n. 66.* poteritque etiam absens citari, & non comparens in contumacia constituitur, ut non tantum immisso in ejus bona fieri possit (quod est commune etiam foro rei sitæ & delicti, ut infra dicetur) sed poenis etiam & censuris compelli, ut se sistat, ac in causis, ubi litis contestatio non requiritur, procedi potest ad sententiam & executionem realem. *L. 4. §. prator. ff. de damno inf. c. causam de dolo & contum. Gloss. ibid. V. ad domum, Alex. ac alij in L. cum quadam. ff. de jurisd. cum Judex domicilij retineat in subditum jurisdictionem, quocumque ille loco existat, & subditus semper maneat subditus, ubicumque est. Gaill. L. 2. obs. 36. n. 12. Gilhausen arbor. judic. c. 1. p. 2. §. 2. n. 14. Ummius l. c.*

105. Aliquæ à regula modò tradita personæ excipiendæ sunt, in quibus conveniendis non ipsarum, sed aliorum domicilium spectatur. Primò enim servus conveniendus est coram sui domini judice. *L. 1. C. ubi de caus. stat.* Secundò libertus ejusque filij coram judice domicilij patroni. *L. 22. ff. ad municip. Decian. tract. crim. L. 4. c. 8. n. 1. Umm. process. judic. disp. 4. th. 1. n. 6.* Tertiò uxor & vidua in loco domicilij maritalis. cit. *L. 22. §. 1. L. pen. pr. ff. de jurisd. L. ult. C. de jur. liber. ubi cunque ipsa habiter.* Decian. l. c. à n. 2. Gilhausen l. c. n. 10. Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 56. Aliud obtinet in sponsa de futuro: hæc enim non coram sponsi, sed suo judice conveniendæ est. Decian. cit. *L. 4. c. 9. n. 54. Umm. l. c.* Quartò hæres ibi convenitur & defenditur, ubi defunctus conveniri & defendi debuit, adeo ut nullo suo privilegio, nullaque fori præscriptione illud forum declinare possit. cit. *L. 19. prin. ff. de judic. ibi: hæres & absens ibi defendendus est, ubi defunctus debuit, & conveniendus, si ibi inveniatur, nulloque suo privilegio defendatur, id est, defensor.* Quæ verba magnam inter interpretes discordiam pepererunt, quod posteriora prioribus contradicere videantur, nam dicitur primò hæres & absens defendendus, ac postea dicitur conveniendus, si ibi inveniatur, id est, si præsens sit. Respondent Petr. Barbosa ibi. n. 12. & Oliva 3. p. Fori Eccl. q. 24. n. 4. secuti Bart. in *L. fideicommissum. ff. eod. Baldum in L. 2. ff. de jurejur. col. 25. Aretin. in c. quia de judic. n. 4. Anchar. cons. 244. n. 4.* sensum legis alium non esse, quam quod hæres in loco, ubi defunctus conveniendus erat, respondere debeat, sive absens sive præsens ibi sit. Verum huic expositioni obstare videntur verba *si ibi inveniatur.* Castr. in cit. *L. 19. §. 1. n. 2. Angel.* ac alij existimant, constitui discrimen inter defunctum & hæredem, ita ut licet ille in loco sui domicilij conveniri potuisset etiam absens, conveniri tamen ibi nequeat hæres, nisi ibi præsens. Quam tamen explicationem ægrè admittunt verba *hæres & absens.* Communior responsio est, conveniri in domicilio defuncti posse hæredem etiam absentem à loco illius domicilij, si litem defunctus jam contestatus aut saltem citatus fuit, juxta *L. si is 34. ff. eod.* secus, conveniri tantum posse, si ibidem præsens est. sed non vacat hanc litem facere nostram. Illud receptum est, legem loqui de illis tantum obligationibus, propter quas defunctus, si viveret, conveniri posset; non verò de illis, quæ ab ipso in hæredem non transierunt. Unde inferunt, non posse istum conveniri pro legatis & fideicommissis in domicilio defuncti, tamen ibi reperiatur: posse tamen conveniri in loco, ubi major pars hæreditatis existit. *L. si fideicommissum 50 ff. de judic. Tiraq. L. 1. retract. §. 36. Gloss. 3. n. 6. Molin. L. 3 de primogen. c. 13. n. 73. Gomez. tom. 1. c. 12. n. ult. Barbosa L. c. n. 34. & 49.* Utrum verò illa verba *nulloque suo privilegio defendatur,* intelligenda sint duntaxat de privilegio & favore privato, an verò etiam de communi, v. g. num Clericus successor Laici coram defuncti competente judice Laico conveniri possit, commodius infra, quando sermo erit de Foro competente Clericorum, decidemus. Cæterum si ipse hæres agit, petitionem hæreditatis facere debet, ubi res hæreditariæ tempore decedentis testatoris extiterunt. tot. tit. *C. ubi de hered. agi oport.* etiam alibi depositæ. *L. 1. §. 37. ff. depositi.* nisi eo fine depositæ & destinatæ fuerint, ut ibi perpetuò manerent. *L. ex facto §. rerum ff. de hered. instit. Bartol. & DD. ibi:* Quintò illi, qui sunt de familia sive Clerici sive Laici, domicilium & forum ex persona patrisfamilias consequuntur. Umm. l. c. in fine. Et speciatim de familia Clericorum Decian. cit. c. 9. à n. 47. Farin. q. 8. n. 26. Tertacinq. *L. 2. resolut. tr. de Foro comp.* sed non absolute & sine discrimine verum est, quod familia Clerici habeat forum Eccl. quod ipse Clericus, ut infra de Foro compet. Clericorum dicetur. Sextam exceptionem facit Ummius l. c. defensorem ibi comparere debere, ubi ipse principalis se defendere necessum habet. *L. 139. ff. de V. O. & L. 49. ff. de judic.* Verum hæc non est exceptio: cum principalis, non defensor, conveniatur, & sic necessariò defensio fieri debeat, ubi stare judicio deberet principalis, si præsens esse vellet aut posset.

106. Ex dictis consequens est I. quod reus conveniri possit in loco domicilij etiam ratione contractûs alibi initi & delicti alibi patrati &c. dummodo alibi non fuerit præventus. *c. fin. de Foro comp. L. consensisse 2. §. 3. L. hæres 19. §. 2. & ult. ff. de judic. L. 2. & 5. pr. C. de jurisd. om. jud. L. ult. C. ubi in rem actio. L. 3. C. ubi causa statûs. Panorm. in c. ult. de Foro comp. n. 41.* asserens esse communem, Clar. L. 5. sent. §. fin. q. 39. n. 3. Eadem est ratio de casu, quo quis plura habet domicilia: potest enim

enim in singulis conveniri cum jure præventionis. Et quidem juxta arbitrium actoris vel accusatoris vel in hoc vel in illo *c. ex parte 15. de Foro comp.* Panor. in *c. dilectus de rescrip. n. 6.* Ant. Butrio *n. 18.* Felin. *n. 10.* Ratio est, quod Judex utriusque domicilij, & Judex æquè domicilij, ac contractus vel delicti, est competens; quivis autem conveniri potest coram iudice suo competente.

107. Quod modò diximus, iudicem domicilij contra subditum procedere posse propter delictum etiam alibi patratum, receptum est ab omnibus Interpp. teste Covarr. *c. 11. pract. n. 6. §. his equidem & §. quam ob rem*, si accusator adsit. Receptum pariter eodem teste est, posse vi juris Pontificij iudicem domicilij procedere etiam per inquisitionem. *cit. c. ex parte, c. dilecti, c. cum contingat de Foro comp. c. cum nullus de tempor. ordin. in 6.* an verò hoc possit etiam de Jure Civili, controversum est, multis negantibus, affirmantibus plurimis, quos congerunt Covarr. *l. c. Farin. de inquisit. q. 7. n. 19. & 20.* Nobis affirmativa videtur probabilior: tum quod generalis consuetudo eam approbavit, uti testatur Clarus apud Farin. *cit. n. 20. & Carpz. p. 3. crim. q. 110. n. 8.* tum quod *L. si quis 10. C. de Episc. & Cler.* seculari iudici potestas datur puniendi Laicos, qui in Ecclesijs delinquant, tametsi istæ sint extra ipsius territorium & jurisdictionem, nullo facto discrimine inter accusationem & inquisitionem: tum denique, quod nec lex *2. §. 5. ff. ad L. Jul. de Adult.* quæ pro negante sententia adducitur, aliquid probat: uti consideranti patebit; nec ratio, quam adducunt, nimirum, quod nulla injuria inferatur Reipublicæ & territorio per delictum alibi patratum. nam præterquam quod subditi etiam alibi delinquentes notam & probum incurrunt suæ Reipublicæ, coercendi sunt, ubi & quamdiu sunt subditi, quales sunt etiam dum alibi existunt, estque territorium expurgandum sceleratis, ne obtentâ impunitate & ipsi prolabantur in deteriora, eademque domi, quæ alibi, perpetrent, ac concivium animos corrumpant. Accedit, quod dicta ratio nimium probet, quia sequeretur, nec per viam accusationis procedi contra illos posse, quod tamen fieri posse ipsi adversarij affirmant.

108. Consequens est II. eum, qui duo habet domicilia, posse in alterutro, quo maluerit, suscipere Sacramenta & matrimonium inire. Patet ex *c. omnis de pæn. & remiss. c. cum inhiabitio de claud. despons. Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. Matr.* vi quorum quivis Sacramenta percipere potest ac tenetur à proprio suo parochio: est autem proprius parochus ille, ubi quis habet domicilium. Patet insuper ex *c. 2. §. cum ab eo de sepult. in 6.* ubi dicitur, si is, qui duplicem parochiam habuit, in tertio quopiam loco sepulturam elegit, inter utramque ipsius parochiam dividendam esse canonicam portionem: nec dicitur solvendam illi soli, in qua defunctus tempore mortis habitavit. Similiter ergo Sacramenta indifferenter recipi in utraque possunt, cum Sacramentorum receptio æquè sit inter jura parochialia, ac canonica portio. Et ita cum Franco aliisque docent Navarr. in *c. placuit de Pæn. dist. 6. n. 78.* Henria. de Pæn. *L. 6. c. 7. n. 2.* Sanch. *L. 3. de Matr. disp. 24. n. 5.* Bonacin. de Pæn. *disp. 5. q. 7. pun. 2. prop. 2. Suar. eod. disp. 25. sect. 2. n. 5.* Oliva de Foro Eccl. *p. 3. q. 18. n. 45.* contra Paludan. Silvest. Tabien. Angel. Rosell. ac alios, qui tenent, ibi solum suscipi ea posse, ubi suscepturus tunc temporis habitat.

§. III.

An per quasi domicilium forum acquiratur.

S U M M A R I U M.

109. Status questionis proponitur.
110. Habens quasi domicilium Sacramenta, exceptis Ordinibus, suscipere potest.
111. Ac dispensationem in votis, & juramentis impetrare; habere sepulturam; & jungi matrimonio.
112. Tenetur Statutis & consuetudinibus loci.
113. Tametsi animum habeat solum per aliquot menses habitandi.
114. Excipitur Princeps.
115. In loco quasi domicilij nemo conveniri potest propter delicta alibi patrata, aut initos alibi contractus.
116. Respondetur ad opposita.

109. Quasi domicilium habere dicuntur, qui diu & per majorem vel magnam anni partem alicubi commorandi animum habent, non tamen Stabiliter & perpetuò, uti Studiosi in Academijs, famuli, negotiorum gestores, milites præsidarij &c. An isti in loco quasi domicilij forum sortiantur æquè ac illi, qui habent domicilium, gravis & parum explicatè à DD. agitata, multò minùs decisa quæstio est. Secerni hîc oportet jurisdictionem contentiosam à voluntaria.

110. Quoad voluntariam sacram convenit inter Interpp. primò, non posse Ordines Ecclesiasticos conferri ab Episcopo quasi domicilij, sed adeundum esse Episcopum domicilij, aut Beneficij, aut Originis: sic enim traditur *c. cum nullus 3. de Temp. Ordin. in 6.* & patet ex Trident. *sess. 23. c. 9. de refor.* ubi nec Episcopo suum familiarem non subditum ordinare permittitur, nisi per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium, quacunque fraude cessante, statim reipsâ illi conferat. Cum igitur suos duntaxat familiares, seu qui de ipsius familia sunt, & quidem sub dictis solum conditionibus ordinare possit, consequens est, quod non possit reliquos, qui in ipsius Dioecesi solum habent quasi domicilium. Convenit secundo, estque ferè ab omnibus receptum, habenti quasi domicilium posse ministrari Sacramenta necessaria, qualia sunt Pœnitentiæ & S. Evcharistiæ. quibus communiter addunt confirmationem & Extremam Unctionem. Et quamvis Navarr. in *c. placuit 3. de Pæn. dist. 6. notab. 4. n. 85.* existimet, hoc tantum fieri posse ex licentia expressa vel tacita parochi domicilij, Glossa tamen in *Clem. 1. de privil.* communiter recepta, Panorm. in *c. omnis de pæn. & remiss. n. 23.* Innoc. ac alij, negant ullâ licentiâ opus esse. Neque admittendum videtur, quod non pauci asserunt, id locum non habere, quando parochia domicilij facilè adiri potest: nam praxi universali contrarium observatur, teste Oliva. *p. 3. For. Eccl. q. 17. n. 45.*

111. Potissimum igitur quæritur de Matrimonio, dispensatione in votis & juramentis, ac sepultura. Quoad ista acquiri forum per quasi domicilium negant complures, quos accumulavit Sanchez *L. 3. de matr. disp. 23. n. 11.* & Oliva *l. c. n. 46.* Placet affirmativa, quam tenent Sanch. *l. c. n. 12.* ubi multis eam firmat rationibus, Lessius *L. 4. de Just. c. 2. n. 47.* ubi eam teneri ait à plerisque R.R. & usu confirmari, Delbene de *Immun. Eccl. c. 11. dub. 11. dub. 1. sect. 1. n. 13.* qui pariter de usu testatur, Laym. *L. 5. Th. mor. tr. 6. c. 10. n. 5.* post Glossam in *Clem. 1. de privil.* Panor. Palud. Gabr. ac alios. Hinc immeritò pro ea solum citat Sanchezium Oliva *l. c.* cujus rationes solvere debuit, antequam eam diceret vix probabilem. Temere quoque dicit, temere dictum esse, quod parochus proprius, quem Trident. *sess. 24. c. 1. de refor. Matr.* ad matrimonium requirit, non sit tantum parochus domicilij, sed etiam quasi domicilij: nam pariter *c. omnis utriusque de Pæn. & remiss.* requiritur proprius parochus ad Sacramentum Pœnit. & tamen hic juxta ipsum etiam Oliva est etiam parochus quasi domicilij. Ex quo proinde (ut alias rationes omittamus) satis probatur posterior sententia: si enim parochus quasi domicilij est proprius quoad Pœnitentiam & Evcharistiam, non est ratio, cur non etiam sit quoad matrimonium & reliqua: excepto Sacramento Ordinis, ad quod recipiendum, ut diximus, requiritur Dioecesis domicilij *cit. c. 3. de temp. Ordin. in 6.* ubi cum additur in hoc casu requiri domicilium, satis indicatur, in alijs casibus non requiri, sed sufficere quasi domicilium. An idem dicendum sit de alijs actibus ad jurisdictionem voluntariam pertinentibus, quales sunt Adoptio, Manumissio, Emancipatio, Legitimatio, Insinuatio donationis, Testamenti factio apud acta, approbatio contractus, privilegiorum concessio & confirmatio, ac similes nimis longum foret intra harum paginarum angustias examinare.

112. Major contentio inter DD. est de jurisdictione Contentiosa, an videlicet huic subijciat quasi domicilium. Dubitatur in primis, an peregrini, seu ij, qui alibi domicilium habent, hujus loci, ubi per magnam anni partem habitant, Statutis ac consuetudinibus sint subjecti. Negant Gloss. in *c. quæ contra dist. 8. V. aut peregrini*, Specul. rubr. de *Constit. n. 7.* Archidiacon. in *c. illa. dist. 12. V. serva*, Joseph. Angles in *4. q. 4. de jejunio ante dub. 1. diff. 2.* Pasqual. de *jejun. decis. 203. n. 3.* ac alij apud Sanch. *L. 3. de matr. disp. 18. n. 8.* Fagundez in *prac. Eccl. tr. 1. L. 1. c. 8. n. 1.* & Delbene *l. c. sect. 3. n. 10.* Verum, ut longè communior, ita multò probabilior est sententia affirmans. Cum enim hujusmodi peregrini, qui hîc quasi domicilium constituerunt, absolutè sortiantur forum quoad voluntariam jurisdictionem,

ditionem, ut modò diximus, consequens est, quòd etiam for-
tiantur quoad subjectionem & obligationem servandi leges, cum
hæc obligatio non tantum respiciat bonum privatum singulorum,
ut iurisdictio voluntaria, sed etiam publicum, ne alias ordo,
quies, & partium consonantia tollatur. Videturque per se ab-
surdum dicere, quòd Studiosi & famuli in alia Diocesi domici-
lium habentes hinc non teneantur jejunare aut Missam audire,
quando hic est dies festus aut jejuniij, non item in sua patria: ta-
meti hinc per annos complures habitent & magnam populi par-
tem faciant. Certè communi sensui ac rectæ gubernationi est
contrarium, ut bene observat Suar. *L. 2. de Festis c. 14. n. 2.* qui
propterea priorem opinionem negat esse practicè probabilem.
Videri potest Tiraq. *de Retractu lignag.* Gloss. 2. n. 26. & Panor.
in c. quod Clericis de Foro comp. n. 5. Ubi ex Jure & DD. latè fir-
mant, diu commorantes in aliquo loco verè esse incolas, ac fo-
rum sortiri.

113. Ex hac doctrina communiter deducunt, quòd sicut
ad forum ratione domicilij sortiendum necessaria non est longi
temporis habitatio, sed sufficit, ut quis locum adeat animo ibi
stabiliter habitandi: ita pariter sufficiat aliquò accedere animo
diu ibi permanendi, ita ut qui hoc animo accessit, loci legibus,
statim fiat subiectus, absque eo, ut diu ibi moretur. Dubium
verò est, ad quantum tempus hoc manendi propositum se exten-
dere debeat, ad hoc, ut quis non hospes, sed habitator & incola
censeatur. Silvest. *V. domicilium n. 2.* Sanch. *l. c. n. 9.* alique
existimant, opus esse, ut majore anni parte habitare velit. Sed
conformior iuribus videtur doctrina Navarri *tr. de Jubilæo. not.*
32. n. 42. Suar. *l. c. n. 6.* Laym. *L. 1. Th. mor. tr. 4. c. 14. n. 1.*
ac aliorum, sufficere propositum habitandi per aliquot menses,
præcipue si domus, conclave, taberna &c. fuerunt conductæ. arg.
L. 19. §. proinde. ff. de judic.

114. Excipiendus tamen hic est cum Tiraq. *de utroque retr.*
E. 1. Gloss. 1. §. 3. n. 38. Suar. *L. 3. de leg. c. 35. n. 14.* ac alijs,
Princeps: hic enim non obligatur Statutis municipalibus loco-
rum, ac provinciarum, tamen si longo ibi tempore resideat. Quia
hujusmodi Statuta ferè ab inferiore potestate condita sunt, ac id-
circo vim obligandi Principem Superiorem non habent. Quà-
de causâ Canonistæ asserunt, Legatum Pontificium non ligari
legibus Episcoporum. Neque refert, hujusmodi leges à Princi-
pe confirmatas fuisse: censetur enim solum approbare pro loco
determinato, ejusque subditis; non pro tota Republica, cujus
ipse caput est: nisi in eodem stabilem sedem habeat.

115. Alterum dubium est, an per quasi domicilium forum
ita acquiratur, ut ibi conveniri possit etiam de contractibus ali-
bi celebratis, & de delictis alibi commissis. Negant Hostiensis
in c. quod clericis 9. de Foro comp. Bartol. *in L. 19. ff. de judic.*
alique communiter. Distinguunt Alex. *vol. 6. consil. 216. n.*
14. & Farin. *L. 1. de Inquis. tit. 1. q. 7. n. 5. sublim. 2.* aiuntque,
puniri in loco quasi domicilij posse, qui alibi deliquit tempore
hujus domicilij jam contracti, e. g. si quis, dum est in famulatu
aut in Studijs hic Ingolstadij, delinquat Neoburgi; secus, si ante
constitutum hic quasi domicilium alibi deliquit. Affirmant sim-
plicitè Panor. *in cit. c. 9. n. 5.* allegans Bart. Innoc. Joan. Andr.
& Archid. sequiturque Laymannus *in c. ult. de Foro comp. n. 19.*
Nobis attento Jure scripto & seclusa consuetudine verior videtur
prima sententia: cum postrema Panormitani nullum inter do-
micilium & quasi domicilium discrimen constituat, & hujus fo-
rum æque latè extendat, ac illius, contra *L. hæres 19. §. ult. ff.*
*de judic. c. dilecti 17. & c. ult. de Foro comp. c. 1. eod. in 6. L. ju-
ris 2. C. de jurisd.* ubi soli domicilio hæc fori universalitas & con-
currentia cum alijs foris tribuitur. Frustrâ profectò à Legibus ad
constituendum domicilium & forum in illo sortiendum requirere-
tur (uti requiri diximus supra à n. 94.) simul cum habitatione
animus Stabiliter habitandi, si quasi domicilium id omne opera-
retur, quod operatur domicilium.

116. Non obstant Jura, quæ pro se adducit Panor. Non
quidem *L. 2. C. ubi Senatores*: quia ibi sermo est de domicilio.
Non *L. quisquis 16. C. si certum per. nec L. sciens 3. C. ubi de
crim. agi oport.* quia ibi quoque agitur de loco domicilij, aut de
eo, ubi delictum est patratum. Non denique *c. ex parte 15. de
Foro comp.* quia ibi solum asseritur, quòd actio realis
intentari possit in loco
rei sitæ.

§. IV.

An per domicilium Originis acquiratur
Forum.

SUMMARIUM.

117. Originem quisque habet in domicilio patris, quandoque
avi, quandoque matris.
118. Non ibi, ubi natus est solum in transitu.
119. Proponitur opinio asserentium, quemvis in loco originis
conveniri posse.
120. Opinio negantium.
121. Hanc firmat Consuetudo.
122. Licitum regulariter est mutare domicilium.
123. Respondetur ad opposita.
124. In loco Originis suscipi Ordines Ecclesiastici possunt.

117. Originem quisque habere dicitur non solum ibi,
ubi ipse, sed etiam, ubi legitimus ejus pater natus est: cum filius
non tantum suam, sed & patris originem sequatur. *L. assumptio
6. ff. ad municipalem. §. 1. L. filios 3. C. de Municip. & origin.*
Imò non tantum patris, sed etiam avi. *L. Libertus 17. §. 9. ff.*
ad municip. & ibi Bald. n. 4. Bart. in cit. L. 3. n. 2. dummodo vi-
vente avo conceptus fuerit. Felin. *in c. postulasti de Foro comp. n.*
1. Alex. L. 5. cons. 16. n. 9. Cyn. in L. 2. C. de jurisd. Mascard.
de probat. concl. 1147. a. 12. Petr. Barbosa *in L. 19. §. proinde
de judic. n. 28.* Requirit tamen Bart. *in cit. L. 6. §. 1.* ut sit in
potestate avi. Sed hoc reprobatur Barbosa *l. c. n. 30.* eo quòd
juxta *cit. L. 17.* nepos sequatur originem avi naturalis, tametsi
natus sit in adoptiva familia: quo casu certum est non nasci in po-
testate avi naturalis. *§. pen. Inst. quib. mod. jus patr. potest. sol.*
Non tamen sortimur originem ulteriorum ascendentium. Gloss.
in cit. L. 6. V. non domicilium, & in cit. L. 3. Bart. in cit. L. 6. §.
Filius n. 1. Boët. decis. 13. n. 7. & 8. cum comm. ne scilicet pro-
gressus fiat in infinitum, & forum habere dicamur in agro Dama-
sceno, ex quo communis omnium nostrum parens eductus fuit,
ac in maxima orbis parte, quam successivè nostri majores habi-
târunt. Neque filius legitimus sequitur originem matris. *cit.*
L. 3. C. de Municip. nisi quis ex captivis parentibus natus patre
in captivitate mortuo cum matre postliminiò reversus fuerit. *L.*
1. C. de postlim. revers. aut natus fuerit ex ancilla & ingenuo:
nam tunc matris conditionem sequitur. *L. hi qui 12. C. de Mu-
nilegulis. L. Nati 29. C. de Decurion. L. ex ingenuo 4. C. de a-
gric. & mancip.* quemadmodum etiam ejus, qui justum patrem
non habet, prima origo à matre, eoque die, quo ex ea editus
est, numerari debet, ut inquit JC. *L. 9. ff. ad municip.* Idemque
de vulgò quæsitis tradit Ulp. *L. 1. ff. eod.*

118. Quod verò dicitur, quemvis esse originarium ejus
loci, ubi natus est, duntaxat procedit, si parentes ibi domicilium
habuerunt, dum ipse nasceretur: secus, si tantum in transitu
matris alicubi editus esset; nam tunc non hujus loci, sed ejus,
ubi parentes domicilium habebant, originarius censetur. Bart.
in cit. L. 3. C. de Municip. & orig. Panor. *in c. Rodolphus 34. de
rescrip. n. 9. & Felin. n. 13. Boët. decis. 13. n. 52. Dec. in L. 19.
§. proinde. ff. de judic.* Bald. Angel. & Albert. *in L. hujusmodi 84.
§. Legatum. ff. de Legat. 1. Diaz. in prax. crim. c. 54. n. 27. Na-
varr. cons. 41. n. 2. & 3. de prob.* Barbosa *de potest. Episc. alleg.*
4. n. 18. Mascard. *l. c. n. 5.* sumitur ex *cit. L. 84. §. 10. de Legat.*
1. contrarium tenent, & absolute originarium quemvis censeri
ibi, ubi etiam in transitu natus est, tradunt Imol. Cuman. Alex.
& Paul. Castr. ac alij apud Mascard. *l. c. n. 6. & Oliva p. 3. For.*
Eccl. q. 21. n. 5. Has opiniones conciliat Petr. Barbosa *l. c. n.*
18. dicendo, primam habere locum, quando proles nata est in
itinere, quo parentes redibant ad domicilium, à quo ad tempus
abfuerunt v. g. negotiationis causâ. Secundam verò tenendam,
quando priore domicilio omninò deserto aliò migrabant, & pro-
les nata est in itinere ad novum domicilium. Aliam conciliatio-
nem molitur Mascard. *l. c. n. 7.* cum Ripa, Riminaldo, ac Rebuf-
fo, asserens, primam esse veram, si proles concepta fuit in loco
domicilij parentum, & nata tantum in itinere, ac loco, ubi pa-
rentes non statuerunt domicilium: secundam verò procedere, si
proles & concepta & nata fuit in itinere; tunc enim ejus tantum
loci, ubi concepta & nata est, habendam esse rationem, non do-
micilij parentum. Nobis conciliatio prima verum continere
videtur; secunda quoque quoad primam ejus partem; quoad al-
teram meritò dubitatur propter *L. 1. C. de postlim. reversis*, jux-
ta

ta quam proles ex duobus captivis nata, originem patris sequitur, si parentes ad domicilium postliminò rediissent, tamen si alibi in captivitate concepta & nata fuerit, ut indicant verba: *qua capta non est*. Addi casus alius potest, quem DD. non exprimunt, quando videlicet proles concepta fuit in uno loco, ubi parentes domicilium habebant, ac postea nata est in alio, ubi illi novum domicilium constituerunt; & tunc posterior locus non tantum domicilij, sed etiam originis censendus videtur, cum jura maxime considerent nativitatem *L. 1. prin. ff. ad municip. & L. Cives C. de incolis*. Neque obstat, quod conceptus pro nato habetur *L. qui in utero 7. ff. de statu hom.* hoc enim solum verum est, quando de commodis ipsius partus queritur, ut Paulus ibi dicit: originem autem fortiri odiosum æquè ac favorable est, saltem si origo dat forum.

119. Sed quæstio jam est, utrum origo det forum, seu, utrum in loco originis, æquè ac in loco domicilij, conveniri quis possit, tam in criminalibus, quam in civilibus, tamen si domicilium habitationis aliò transulerit. Affirmant Bart. in *L. adsumptio 6. §. 1. ff. ad municip. n. 2.* Panor. in *c. fin. de paroch. n. 6.* Felin. in *c. fin. de For. comp. n. 24.* Dec. in *L. cum quadam puella. ff. de jurisd. n. 5.* Diaz. in *prax. crim. c. 8.* Petr. Barbosa in *L. 19. §. proinde. ff. de judic. n. 35.* ubi ait, hoc esse receptissimum. Receptum quoque dicit Matth. de Afflict. decis. 384. n. 2. Afferunt *c. pen. de Temp. Ordin. in 6. L. Incola 29. jun. Gloss. ff. ad municip. L. 1. C. de municip. & Origin. & L. 4. C. eod.* ubi dicitur, manifestum esse, origine propriâ neminem posse suâ voluntate eximi. Idemque traditur *L. seq.* Ex quo inferunt, quemvis gaudere honoribus loci originis, & non tantum ad tutelam cogi ibi posse (quod solum concedit Gloss. in *cit. L. 6. §. 1.*) sed etiam ad omnia alia onera, licet aliò domicilium transulerit, juxta *L. 1. & ult. C. de municip. & origin.* traduntque ibi Bart. & Bald. idemque Bart. in *cit. L. 6. Ant. de Butrio in c. accedens 2. ut lite non contest. n. 21.* Alex. vol. 2. conf. 157. n. 13. Panor. l. c. 6. Ruin. vol. 4. conf. 120. n. 5. Boer. decis. 13. n. 13. Menoch. consil. 1176. n. 6. ac alij.

120. Negant conveniri quemquam posse in domicilio originis, si non ibi, sed alibi habeat domicilium habitationis, cit. Gloss. in *L. 6. ff. ad municip. V. domicilium*, & Glossa in *c. ult. de paroch. V. habitatores*, ibique Butrio. n. 6. Hostiens. tit. de Foro comp. §. quib. ex caus. V. item ratione, Gemin. in *c. cum nullus de temp. ordin. in 6. n. 10.* & Franc. ibid. n. 3. Matth. de Afflict. l. c. Surd. conf. 313. n. 63. Decian. vol. 5. conf. 49. n. 15. Stant pro hac opinione *cit. c. ult.* vi cuius illi Christiani, qui ex varijs Palestinæ urbibus domicilium transulerunt Acconem seu Ptolomaidem, hic tantum, & non ibi, unde discesserant, conveniri potuere. Et *c. ult. de Foro comp.* ubi inter modos fortiendi fori omittitur domicilium originis.

121. Verum quidquid sit de jure scripto, praxi & consuetudine universali receptum est, ut nemo in loco originis vel in civilibus vel criminalibus conveniatur, si non concurrat domicilium habitationis. Idque non tantum in foro Ecclesiastico, sed etiam civili obtinet, uti testantur ex Lusitanis Barbosa l. c. n. 35. & Oliva p. 3. For. Eccl. q. 21. n. 27. ex Italis Thesaurus decis. Pe-dement. 90. ad suum, ex Germanis Gaillius L. 2. obs. 36. n. 7. & Knipschild L. 2. de jurib. Civit. Imper. c. 20. allegans Recessum Imp. Augusti. anno 1555. §. wo aber unsere / & Aur. Bull. c. 16. igitur originarius renunciâs civitati & domicilium aliò transferens, civis esse desinit, non solum quoad jurisdictionem, verum etiam quoad munera, ac eo ipso, quod mutat domicilium, perdit privilegia, & jura Civitatis, Bald. in *L. 2. C. de Infant. expos. lason. in L. 2. §. hujus. ff. de Just. & Jur. n. 15.* Matth. de Afflict. decis. 384. ubi illius, quod dicitur *L. 4. C. de Municip. & orig.* neminem suâ voluntate posse eximi propriâ origine, sensum esse ait, neminem, quamdiu in loco originis est, suâ voluntate facere, ut civis non sit, seque loci muneribus eximat, sed, si locum illum omninò deserat, nunquam rediturus. Hinc verum non est, quod aiunt Barbosa l. c. n. 110. Menoch. L. 6. presumpt. 42. n. 5. Matth. Stephani L. 1. de jurisd. c. 28. n. 58. & Zanger. de Exception. p. 2. c. 1. n. 68. amitti quidem domicilium originis quoad forum & jurisdictionem, non tamen quoad honores & munera, ac onera personalia. Tamen enim jure Civili id olim fuerit constitutum, consuetudine tamen abrogatum est, nec apparet, quomodo ad onera personalia cogi possit, si desit ibi habere forum & jurisdictioni esse subjectus: item quomodo maneat civis quoad honores & munera, si deserendo do-

miciium originis perdit ejus commoda & privilegia, uti perdere fatetur cum communi DD. ipse Menoch. n. 6. & 7. Pariter non placet, quod tradit idem Zanger. n. 74. & Gaill. L. c. n. 11. in loco originis quemvis etiam post translatum illinc domicilium, conveniri posse, si ibi inveniatur: nam DD. quos adducunt, loquuntur de jure scripto, non consuetudinario. Hinc meritò de eorum assertione dubitant Stephani l. c. n. 77. Coler. de Process. execut. p. 2. c. 1. n. 17. & in c. Olim. de Except. Vult. in L. 2. C. de jurisd. n. 23. negatque bene Ummius ad Process. judic. disp. 4. th. 1. n. 6.

122. Ex eo porro, quod de consuetudine Germaniæ cuius licitum est, solum vertere, & civitatem mutare civitate, etiam dissentiente ac invito Magistratu, factum est, ut in multis locis aliò migraturi teneantur solvere gabellas detractionis, einen Abzug / Nachsteuer / ab / oder Nachschoss / de qua fuse Knipschildt l. c. Wehner pract. obser. V. Nachsteuer / Speidel in Lex. jurid. V. Abzug / Ernest. Cothoman. resp. 19. Arumæus ad Aur. Bull. disp. 6. concl. 13. & Rumelin. ibid. p. 2. disert. 5. concl. 5. An verò valeat Statutum, quo cives & originarij vetantur civitatem & domicilium mutare, controversum est inter DD. Affirmant Bart. in *L. ult. ff. de decret. ab ord. faciend. Roman. singul. 522. & consil. 59. col. 1.* Menoch. consil. 1196. n. 1. & seqq. Rumelin. l. c. concl. 5. Klock. de Contribut. c. 7. n. 242. Bodin. de Republ. L. 1. c. 6. Græven. 2. concl. 36. confid. 2. n. 6. Negat Knipschildt. l. c. n. 4. cum Besold. ac alijs, quos refert. Horum opinio & libertati naturali, quæ per hujusmodi Statutum nimis constringeretur, conformior videtur, & legi 71. §. 2. ff. de Condit. & demonst. Ubi Papin. ait, dici posse, si Titio centum relicta sunt, ita uti in illa civitate domicilium habeat, non esse locum cautioni, perquam jus libertatis infringitur. Quæ ratio de non tollendo jure libertatis multò fortius pugnat contra Statutum, quàm contra legatum sub illo modo relictum: Statutum enim omnes, legatum paucos afficit, & per posterius non imponitur absoluta necessitas certo in loco figendi domicilium, sed tantum sub conditione, si velis habere legatum; absoluta verò per Statutum imponitur manendi in loco nativitatis, ac instar eorum, qui ad remigium damnati aut in insulam deportati sunt, inde pedem non efferendi. Libertas certè deserendi diocesan competit Clericis (nisi Beneficio saltem curato adstricti sint) nec migrare volentibus negare Episcopus potest testimoniales literas, ut non semel Romæ decusum referunt Campanil. & Riccius apud Barbof. de potest. Episc. alleg. 21. n. 6.

123. Contrariam sententiam non satis evincunt leges, quas Menoch. l. c. addensat. Non quidem, *L. ult. ff. de decretis ab ordin. fac.* quia ibi solum dicitur, non posse quemquam experiri extra collegium, in quo tractanda causa est. Non *L. 2. C. de Offic. Præf. urb.* ibi enim statuitur, non posse Præfectum urbis quasdam personas de provincia avocare in urbem, nisi tantummodo suos officiales, & populares almae urbis seditioni obnoxios, seu agitatos res urbis (de quibus Cuiac. ad cit. L. 2. & L. 8. obser. 28.) specialitè ratione muneris urbi adhuc obstrictos. Igitur revocare non potest quoscunque alios urbis originarios. Non *L. 4. C. de municip. & origin.* ut patet ex dictis n. 121. & videri potest Brunemann. in h. l. Christin. vol. 5. decis. 31. n. 9. Gaill. L. 2. obs. 36. n. 5. Sur. decis. 330. n. 5. Non *L. ult. C. eod.* quia plus inde non probatur, quàm quod is, qui decurionatum aliudve munus in loco originis vel domicilij iam suscepit, non possit ad illud evitandum pro arbitrio inde discedere. Et hoc ipso dum ibidem dicitur, eum, qui migraverit, duarum civitatum decurionatus onera sustinere, in una voluntatis (ubi sponte sibi domicilium elegit) in alia originis, supponi videtur, posse aliò discedere, modo onera utriusque civitatis sustinere velit: aliàs, si translatio domicilij non valeret, in nova, quam elegit, civitate, permittendus non esset munus gerere. Non *L. 8. C. de incolis.* quia ibi solum dicitur, manifestum esse, originis ratione ac domicilij voluntate ad munera civilia quemque vocari; non verò, quod discedere & mutare domicilium nequeat. Non denique *L. un. C. si curialis vel civit.* ibi enim solum prohibetur Curialibus, ne civitates fugiant aut deserant rus habitandi causâ: quia ratione officij certo collegio sunt adstricti. *cit. L. un. & L. 1. ff. de Decurion. ac L. 26. C. eod.* unde à sensu contrario colligitur, reliquis, qui civitati ratione officij, quod gerunt, speciali nexu adstricti non sunt, licitum esse migrare; quia nihil est impedimento, ut ait JC. L. 31. ff. ad municip. quò minus quis, ubi velit, habeat domicilium, quod ei interdictum non sit; quod quandoque

doque interdici posse non negamus, videlicet si quis publicis muneribus destinatus nondum perfecto munere renunciare incolatui velit. *L. Incola 34. ff. eod.* aliisve peculiaribus de causis, quas refert Glossa in *cit. L. 31.*

124. In domicilio originis non acquiri forum, saltem de consuetudine, nisi sit simul domicilium habitationis, haecenus diximus. Casus unicus excipiendus est quoad Ordines Ecclesiasticos: hos enim conferri posse ab Episcopo originis constat ex *c. cum nullus 3. de temp. ord. in 6.* ibi: *superior in hoc casu intelligitur Episcopus, de cujus Diocesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus &c.* Ubi dum dicitur in hoc casu, videtur significari hunc casum esse specialem & exceptum, & quoad alia forum non acquiri in loco originis, Glossa, Gemin. *n. 10.* Franc. *n. 3.* ac Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 21. n. 15.* sed neque ordines conferri ibi possunt, ubi quis natus fuit tantum in itinere aut ubi parentes alibi domicilium habentes per breve duntaxat tempus commorati sunt. Colligitur ex *L. Cives C. de Incolis*, & docent Panor. in *c. Rodolphus, de Rescr. n. 9.* Laym. *L. 5. tr. 9. n. 10.* Barbof. *de Offic. Episc. alleg. 4. n. 18.* Henriq. *L. 10. c. 22. §. 1.* Oliva *l. c. n. 10.* & sequitur ex dictis *n. 118* neque conferri possunt in loco originis tantum paternæ, sed solum propriæ, ut contra Barbof. *l. c. n. 4.* malè quosdam pro se allegantem docent Joan. Andr. Gemin. Franc. Henriq. *ll. cc.* Graff. *tit. de probat. decis. 15.* Valasc. *alleg. 5. n. 25.* Quaranta in *Bullar. V. Ordo*, Oliva *l. c. n. 25.* patetque ex citatis verbis *de cujus Diocesi is est oriundus*, non pater.

§. V.

An in Domicilio Communi acquiratur Forum.

S U M M A R I U M.

125. Roma olim commune erat domicilium Romano Imperio subditorum.
 126. Non item hodie.
 127. Nisi quoad causas Ecclesiasticas.
 128. Commune domicilium est, ubi est Imperator.
 129. Curia est, ubi Pontifex & Imperator, aut ejus Ministri & tribunal.
 130. In loco domicilij communis solum convenitur, qui ibi est præsens.
 131. Nisi causa sint graviores, aut eas ad se avocet Princeps.
 132. In certis casibus datur jus revocandi causam à foro communi ad particulare.
 133. Explicatur, quinam hujusmodi casus sint.
 134. Quandoque Legati jus habeant causam revocandi domum.
 135. Revocanti statuitur terminus causam introducendi in foro particulari, nec auditur post litem contestatam.
125. Roma, dicebat Tullius Cicero 2. *de Lege Agr. contra Rullum*, communis patria omnium nostrum, & Modestinus. *L. 33. ff. ad municip. Roma*, inquit, communis nostra patria est. Idemque repetitur *L. si duas 6. §. 11. ff. de Excus. tut. L. ult. ff. de Interdict. & Relegat.* Hinc subiecti Romano Imperio conveniri Romæ poterant, propter originem & plenitudinem potestatis, licet ibi nec domicilium habuissent, nec contraxissent, nec deliquissent *L. Nec cum 28. §. 4. ff. Ex quib. caus. major.* Bart. in *cit. L. 33.* Cast. in *L. cum qui. §. 1. n. 3. q. de Constit. pecun.* Alex. in *L. si legatus. prin. ff. ad Trebell.* Jason. in *L. 6. ff. de legib. n. 6.* eò quod in orbe Romano qui sunt, ex constitutione Imp. Antonini cives Romani effecti sunt, ut ait J.C. *L. 17. ff. de statu hom. & Justin. Novell. 78. c. 5.*

126. Verum hoc non amplius obtinet, cum Roma modò non sit sedes Imperatoris, nec ejusdem jurisdictioni subiecta, sed SS. Pontificis, ut cum Catholicis DD. tenent Matth. Stephani *L. 1. c. 28. de jurisd. n. 21.* alique Heterodoxi. Nam quidquid sit de donatione urbis Romæ à Constantino facta quam hodie multi rejiciunt, excepto Palatio Lateranensi, certum est, quod Pipinus Rex Franciæ, cum anno 755. in Italiam cum exercitu transgressus omnes Civitates Exarchatus Romani occupasset, eas donavit S. Petro & Ecclesiæ Romanæ, clavibus per Fulradum Abbatem S. Dionysij suum Sacellanum aræ Divorum Petri & Pauli impositis unà cum Donationis, quam sanctis hisce Apostolis fecerat, instrumento suâ & filiorum, ac optimatum manu subscripto. Eamque postea anno 774. ejus filius Carolus M.

victo Desiderio Rege Longobardorum, sanctæ sedis confirmavit juramento ac instrumento solemni à se & à proceribus ac Episcopis subscripto, auxitque adjectâ terrâ Sabinorum, Ducatu Spoletano & Beneventano, pluribusque alijs ditionibus. Eandem Pontifici Paschali Ludovicus Pius adjectis alijs possessionibus confirmavit anno 817. cujus donationis literas ab ipso & tribus filijs, decem Episcopis, & quindecim Comitibus subscriptas recitat Baronius *ad eundem annum 817. n. 10.* Demum ratam eam habuit Carolus Calvus, addito Ducatu Capuæ, ac pluribus alijs Civitatibus, cedens Pontifici Joanni VIII. anno 876. absolutam & Supremam potestatem in terris, quas Patrimonium S. Petri dicimus. Quin jam ante Pipinum Roma multæque aliæ urbes sub dominio sacræ Sedis erant. Thomasin. *p. 3. Vet. & Nova Eccl. Discip. L. 1. c. 29. à n. 6.* Baronius *l. c. & ad ann. 755. n. 27. ann. 774. n. 5.* Morerus in *Diction. Histor. V. Constantin le Grand. §. lorsque L. Empereur, & §. seq.* Asserunt quidem Gloss. 2. in *L. Cives C. de Incolis*, Bart. in *cit. L. Roma & L. Hostes. ff. de Captiv. n. 6.* Imola in *c. fin. & Foro comp. n. 2.* & Dec. in *c. Meminimus de Appell. n. 5.* etiam hodie Romam dici patriam communem, & omnes Romano Imperio subditos dici Cives Romanos; tum quod jus antiquum quoad hoc non inveniatur correctum; tum quod jurisdictio in SS. Pontifices cum omnibus suis privilegijs translata fuerit: ex quo consequens esse videtur, quod tradit Andr. Sioul. in *cit. c. ult. n. 2.* Romam adhuc commune forum esse etiam quoad laicos. Merito tamen id alij cum Anton. in *cit. c. fin. n. 23.* & Felin. *n. 25.* rejiciunt, tenentque laicos Romæ in temporalibus & profanis causis conveniri non posse, nisi SS. Pontificis temporali jurisdictioni sint subiecti, uti sunt, qui in patrimonio D. Petri degunt.

127. Illud certum est ex *c. fin. de Foro comp.* Romam Ecclesiasticarum personarum communem etiam hodie patriam esse, cumque etiam laici in causis Ecclesiasticis forum Ecclesiæ sortiantur, etiam isti in dictis causis conveniri poterunt, ut observant Petr. Barbof. in *L. 2. §. Legatis ff. de judicij n. 33.* Covarr. *pract. qq. c. 5. prin.* Oliva *p. 3. For. Eccl. q. 25. n. 1.* & hoc teste omnes Interp. in *cit. c. ult.* Cæterum Roma hinc non est materialiter accipienda & pro determinata urbe, quæ eo nomine appellatur, sed pro illo loco, ubi Pontifex residet, sive Roma is sit, sive alius: ubicunque enim is residerit, ibi sedes & Curia Pontificia erit. *L. 1. §. sed etsi C. de Vet. jure enucl.* Covarr. *pract. qq. c. 4. n. 10. & seqq.* cum Innoc. Panor. Felin. Butr. Dec. Bald. Curt. Jun. Hinc cum Clem. V. Joan. XXII. Benedict. XII. Clem. VI. & Innocent. VI. per annos amplius 70. residerent in Gallijs (in Captivitate, ut loquuntur Itali, Babylonica, quod totidem annis filij Israël Babylone captivi fuissent) conveniri ibi in causis Ecclesiasticis poterant fideles, æquæ ac Romæ prius conveniri potuere.

128. Ex quo ob paritatem rationis inferunt Bald. in *rubr. C. qui accus. non poss. n. 1.* Dec. in *c. Meminimus de prob. n. 12.* Imola & Butrio in *cit. c. ult.* Barbof. *L. c. n. 41.* cum Gloss. communiter recepta in *cit. L. Roma*, & in *L. Nec non §. fin. autem. ff. ex quib. caus. major.* quemvis Romani Imperij subditum posse hodie conveniri ibi, ubi Imperator est: eò quod commune domicilium est domicilium Imperij, cum omnes, qui sub Imperio domicilium habent, subditi Imperij dicantur, & legibus ac constitutionibus Imperialibus subijciuntur. Gaill. *L. 2. obs. 36. n. 3.* Matth. Stephani *l. c. n. 22.* Neque dum populus Romanus omnem potestatem transtulit in Imperatorem *L. 1. ff. de Constit. Princip.* eam urbi Romanæ prærogativam reservavit, ut ibi suprema Curia maneret.

129. Sed controversum adhuc est, ubinam Curia SS. Pontificis vel Imperatoris esse censetur. In tres opiniones super hac quæstione abierunt DD. Primò Gloss. in *extrav. execrabilis de præb. V. Romana Curia* cum Innoc. Panor. Butr. & Franco tenet, ibi Curiam esse, ubi est Pontifex aut Imperator, tametsi ibi ejusdem Cancellaria & Consiliarij non sint. Secundò alij affirmant, ibi tantum Curiam esse, ubi Supremum Principis tribunal ordinarium est, sive ibidem Princeps sit sive non. Ita Covarr. *L. c. Garcias p. 5. de Benef. c. 1. n. 388.* Aug. Barbof. *de Offic. Episc. alleg. 57. n. 128.* Tertiò Petr. Barbof. *L. c. 39.* cum Felin. & Afflict. tradunt, utrobique curiam dici, & conveniri reum posse, ubi videlicet tribunalia, ut aiunt, & audientia fuerint, & ubi Pontifex vel Imperator fuerit sine tribunalibus ac ministris. Hæc opinio præplacet. Prima ejus pars sumitur ex *Clem. Ne Romani 2. §. 2. de Elect.* altera ex Clementis VIII. *constitut. 45.* Ratio est, quia ubi Rex est, ibi Curia Regia esse dicitur. Afflict. *decis.*

265. Rebuff. in Concord. V. Extra Curiam; Butr. in cit. c. ult. de Foro comp. n. 23. Tiraq. de Nobilit. c. 30. n. 4. nec Princeps adstringitur ad jus dicendum in certo aliquo sui territorij loco; dummodo non dicat extra illud. Posse verò etiam ibi conventionem fieri, ubi tribunal & ministri regij sunt, tametsi Rex ibi non sit, dubium non est: cum ideo illi constituti sint, ut nomine Regis jus dicant.

130. Jam verò, quod dictum haecenus est, in communi domicilio quemvis conveniri posse, intelligendum duntaxat est, si ibi inveniatur, qui convenitur. Colligitur ex L. Nemo C. de jurisd. omn. jud. & L. 2. §. 4. & 5. ff. de judic. & resolvunt Covarr. pract. c. 6. prin. Oliva l. cit. q. 25. n. 3. ac alij. Ratio patet: quia nimium gravarentur subditi, si quantumvis longè absentes ad Curiam Principis promiscuè & passim ac in prima etiam instantia evocari possent: pariterque nimium oneraretur Curia Principis, si conventio indiscriminatim ibi fieri posset. Quae de causa erecta sunt plura tribunalia, diversique judices dati sunt, ad quos subditi pro consequenda Justitia faciliè accedere possent. L. 1. §. Capta. ff. de Orig. Jur. & L. 1. C. de Off. Prat. Prov. Afr. & ex eadem ratione in Republica Eccles. divisae sunt Provinciae ac Dioeceses, quarum jurisdictio turbaretur, magnaque induceretur confusio, si licitum semper foret summum tribunal adire.

131. Hinc juxta Trident. sess. 24. c. 20. de Refor. causae omnes in prima instantia coram Ordinarijs locorum agitandae sunt. Neque virtute literarum Apostol. quisquam ultra duas dietas extra suam Dioecesin trahi potest. c. Nonnulli 28. de Rescript. quin nec ultra unam dietam. c. Statutum 11. §. 1. & 2. cod. in 6. Habent tamen tam SS. Pontifex quam Princeps secularis potestatem avocandi ad se causas & ex justis ac rationabilibus causis compellendi etiam absentes, ut coram ipsis compareant. Neque hæc potestas ab ipsis alienari potest, ut cum Luna de Penna, Guil. Benedicto, ac alijs existimat Covarr. cit. c. 4. pract. n. 1. Quin in causis majoribus, quarum cognitio Sedi Apost. semper reservata fuit, etiam in prima instantia adeundus est SS. Pontifex. c. Major. res. de Baptis. c. 1. de Jurament. calum. c. 1. de Translat. Episc. Trident. l. c. & c. cit. sess. 24. Quales sunt, quae spectant ad intelligendos articulos Fidei, discernendos libros Canonicos, ad declarandum sensum SS. Literarum, eaque quae ad materiam, formam, & ministros Sacramentorum pertinent; item illae, quae pertinent ad jura, obligationes, & immunitates Ordinis Clericalis, ac criminales causas Episcoporum, quae privationem aut depositionem merentur, ac illorum electionem, confirmationem, Beneficia Sedi Apost. reservata &c.

132. Sed etiam illi, qui in Curia reperiuntur, conveniri ibi non semper queunt, quando videlicet habent jus revocandi domum, seu petendi, ut causa ad forum ipsorum particulare, v. g. ad locum domicilij, ubi habitant, aut contractus, remittatur, quod in curia ad respondendum non sint instructi. Differt hoc jus revocandi domum à jure declinandi forum. Ille enim propriè declinat forum, qui non est subjectus jurisdictioni: is verò, qui domum revocat, subjectus quidem est jurisdictioni, ex aliqua tamen legitima causa respondere non tenetur. Socin. in c. fin. de Foro comp. n. 61. Jus autem revocandi domum habent non solum Legati, & qui in aulis Principum sunt; sed etiam missi à patria, & qui dicendi testimonij causa ad Curiam evocantur. L. 2. §. 3. ff. de judic. L. sedetis 28. §. fin. ff. ex quib. caus. major.

133. Causae, ex quibus jus revocandi competit, vel necessariae sunt, vel probabiles. cit. c. ult. de Foro comp. Prima necessaria est legationis. cit. L. 2. §. 3. Ratio est, ne Legatus ab officio legationis avocetur. L. non alia L. de eo autem. L. quid enim ff. de judic. Idque procedit, non solum de Legato missi à Principe, sed quolibet alio, qui à domino vel communitate mittitur ad Principem, & de Prælato in causa suae Ecclesiae ad Curiam veniente. Secunda: si quis evocatus sit à Principe, ut alijs respondeat. Si enim in alia causa conveniatur, quam ob eam, ad quam evocatus est, jus revocandi habet. Gloss. & Joan. Andr. in cit. c. ult. Gilhaufen arb. judic. c. 1. p. 2. §. 5. n. 4. Tertia: si evocatus est testimonij ferendi causa. cit. L. 2. §. 3. Quarta: si vocetur causa judicandi. cit. L. 2. §. 2. quia in his casibus parere evocanti tenetur. Sunt præter has causas necessariae aliae justae & pro-

babiles, quas dicunt quasi necessariae. Quales est causa appellationis: nam ei quoque, qui ipse provocavit, non imponitur necessitas intra tempora provocationis exercenda, Roma vel alio loco, ubi provocatio exercetur, alijs pulsantibus respondere, ut ait JC. cit. L. 2. §. 3. ubi similis causa additur, cum videlicet qui tutelam reddenda causa Romanam erat evocatus, alterius tutelam causa, cujus causa non erat evocatus, non debere compelli judicium suscipere. Quod Innocent. in cit. c. ult. ad quamcunque causam rationis ob administrationem reddenda extendit per L. 1. & 2. C. ubi de Crim. agi oport. Addunt Gloss. in cit. L. 2. §. 3. V. causa venerat, Butr. Panor. & Felin. in cit. c. ult. & hoc teste communis DD. sufficere ad petendam revocationem quamcunque aliam causam justam & probabilem, ex qua aliquis ad Curiam venerit, ut si quis voti implendi causa Romanam eat aut peregrinationis; aut, uti cit. Glossa ait, si quis ad locum Curiae accedat causa visendi sui filij ibidem Studiis vacantem. Uadeo juxta cit. DD. soli illi jus revocandi domum non habeant, qui Romam, vel Viennam veniunt ex causa omnino voluntaria. Gilhaufen l. c. n. 5. Requiritur tamen cit. c. ult. de Foro comp. causa necessaria, ut adeo juxta SS. Canones quaecunque alia probabilis & justa non sufficiat. Peregrin. de Fideicommiss. art. 53. n. 7. Petr. Barbosa in cit. L. 2. §. 3. n. 326.

134. Quamquam autem Legati in Curia Principis vel ejus provincia conveniri nequeant ratione contractus vel delicti, etiam ibidem, at ante legationem, initi aut commissi, ut cum communi tradunt Covarr. c. 5. pract. n. 2. §. Et tamen, & Barbosa l. c. n. 104. alij tamen jus revocandi domum non habent, sed conveniri possunt ratione contractus ibidem quocunque tempore celebrati, vel delicti commissi; nisi interim actioni praescripserint. cit. L. 2. §. 4. & DD. ibi Panor. & Felin. l. c. Covarr. l. c. §. sedet. Barbosa l. c. n. 111. Quin ij, qui Legati non sunt, jus revocandi non habent, si conveniantur in curia de contractibus aut delictis non in sua provincia ac loco domicilij, sed alibi commissis: ut adeo jus illud revocandi solum habeant, si in sua Civitate aut intra suam provinciam contraxerunt, uti textum cit. L. 2. §. 5. explicat Glossa communiter recepta, & Glossa in cit. c. ult. V. Compello. Sed neque Legati, multoque minus alij, jus revocandi domum habent, quando tempore actio esset peritura ob eorum absentiam à domicilio vel provincia: cogi enim tunc possunt ad litem contestandam, ne adversario sua actio pereat. L. 28. §. 4. ff. de judic. & ibi Glossa ac DD. At ubi primum lis fuerit contestata, causam remittendam esse ad judicem competentem domicilij, tradunt Bart. & Angel in cit. §. 4. Barbosa l. c. n. 213. Oliva p. 3. For. Eccl. q. 12. n. 16. Si tamen actio foret talis, quae per litem contestationem non perpetuatur, uti est actio de Dolo L. fin. C. de Dolo. non sufficeret litem contestatio, sed causa in curia terminanda foret. Bart. l. c. n. 210. Oliva l. c. n. 17. Quod semper procedit, quotiescunque periculum in mora est, cit. L. 28. §. 1. Angel. ibi, Barbosa l. c. n. 212.

135. Duo hic ex plurimis, quae de hoc jure revocandi domum tradunt Barbosa & Oliva ll. cc. Donell. L. 17. Coment. c. 14. Em. Gonzal. in c. ult. de Foro comp. addi expedit. Primum est, quod Judex, coram quo excipitur ex privilegio revocandi, potest ac debet, saltem parte petente, statuere terminum excipienti, intra quem compareat coram judice domicilij, eumque cogere ad cavendum de judicio sisti, juxta cit. L. 2. §. 6. & ibi Glossa, Bart. ac DD. Panor. l. c. n. 49. Marian. l. c. n. 99. Quod universim de omni judice etiam incompetente, qui remittit partes ad instantiam excipientis, tradit post Bart. Alex. Cast. Dec. Felin. ac alios Barbosa l. c. n. 365. Non tamen opus est cautione poenali, vel juratoria, aut fidejussoria; sed sufficit promissio simplex. cit. L. 2. §. 6. Alterum est, cum privilegium revocandi domum sit exceptio instar declinatoriae fori, opponendam esse ante litem contestationem. Marian. l. c. n. 6. Felin. l. c. col. ult. & in c. cum ordinem de Rescript. n. 15. Em. Gonzal. l. c. Hæc porro inutiliter disputata forent quoad Curiam Romanam, si verum esset, quod Felin. cit. col. ult. v. ult. tradit, juxta praxin illius Curiae non permitti revocationem. Quae tamen praxis difficilis est, nec à recentioribus DD. refertur, ac idcirco vel nunquam extitit vel sublata rursus fuit.

CAPUT II.

De Foro Delicti.

§. I.

An per delictum Forum acquiritur.

SUMMARIUM.

136. Delinquens forum sortitur in loco delicti.
 137. Etiam privilegiatus.
 138. Tamen si habeat privilegium personale.
 139. Nisi sit Regularis, aut aliud privilegium in Corpore Juris clausum haberet.
 140. Mandans puniri potest, ubi delictum mandatum est patratum.
 141. Forum Penitentiale non acquiritur in loco delicti.
136. Forum domicilij universale esse, & cum alijs foris (excepto foro Feudi & rei sitæ, de quo infra n. 216.) concurrere, diximus n. 103. Unde subditus in loco sui domicilij propter crimen ubicunque patratum puniri potest. *L. 1. C. ubi de crim. agi oport.* & ibi Gloss. Bart. ac communis omnium, teste Covarr. c. 11. pract. n. 6. §. his equidem, & Claro *L. 5. sent. §. fin. q. 38. n. 3.* Habent tamen delinquentes aliud insuper Forum, ubi conveniri & plecti possunt; illud nimirum territorium, quod suo crimine violarunt; neque enim excipere possunt, se esse advenas, nec hujus territorij subditos. *cit. L. 1. & auth. qua in provinc. C. ubi de crim. L. solent 7. ff. de Custod. & exhib. reor. L. 1. C. ubi senat. & clariss. L. 9. 10 & ult. C. ubi caus. fise. L. 3. ff. de Offic. presid. L. 7. & fin. ff. de accusat. L. 3. ff. de re milit. c. fin. de Foro comp. c. 1. de Raptor. c. 1. de privil. in 6.* Delictum namque jurisdictionem tribuit ei, qui alias Judex rei competens non est. *cit. c. fin. & L. 1. C. ubi de crim. L. 3. ff. de Offic. pres.* adeo ut Judex loci delicti in delinquentem constitutum in suo territorio ad omnes juris effectus jurisdictionem habeat, non solum quoad ipsam delinquentis personam, sed etiam quoad bona ejusdem alibi existentia, ita ut privari iisdem per sententiam possit; executio tamen fieri ab illo nequeat, sed à judice domicilij & bonorum facienda sit. *c. 14. de Foro comp. & L. 15. §. 1. ff. de re jud.* Nec refert, unde delinquens sit oriundus. *cit. L. 3. L. Non dubito 7. ff. de Capt. & postlim. Novell. 8. c. 12.* pariter non refert, cujus dignitatis aut Ordinis sit, qui delinquit. *L. Raptores 24. C. de Episc. & Cler. L. quadam 14. ff. de pen. & L. qui cum 4. §. 7. ff. de re milit.* ita ut etiam Clarissimi in provincia, in qua deliquerunt, accusari possint. *cit. L. 1. C. ubi senat. & Comites quoque & Nobiles immediatè Imperio subjecti, si in alicujus Civitatis Imperialis vel alterius statûs territorio delinquant, à Magistratu illius loci criminalem jurisdictionem habente, capi, judicari, & puniri valeant, juxta Bart. Bald. & DD. ad L. 3. ff. de Offic. presid. Vult. ad cit. L. 1. C. ubi senat. n. 48. Colleg. Argentor. L. 48. tit. 2. n. 12. Befold. Colleg. polit. class. 1. disp. 11. concl. 28. Knipschild. L. 2. de Jure Imper. Civit. c. 5. à n. 90. ubi à n. 102. ad opposita respondet: dubitante Ummio disp. 4. ad process. jud. th. 2. n. 9. nec facile se huic opinioni subscripturum aiente.* Quin hoc procedere de personis in Ecclesiastica dignitate constitutis, adeo ut etiam Episcopus, si in aliena Diocesi delinquat, puniri ibidem à loci Episcopo possit, affirmat Gloss. in can. 1. 4. q. 6. ac idem de Archiepiscopo. in Diocesi sui Suffraganei delinquente dicendum existimat Panor. in c. ult. de Foro comp. ac alij, refragante Anania, Butrio, ac Innocentio. Ubi tamen advertendum est, Archiepiscopos & Episcopos, similesque Superiores Ecclesiasticos in criminalibus, saltem gravioribus, solum subiacere iudicio SS. Pontificis. Trident. sess. 13. c. 8. de Refor.
137. Possunt igitur, excepto casu modò allato, in loco delicti puniri etiam privilegiati & exempti. *c. 1. de privil. in 6. & DD. ibi cum Panor. in c. fin. de Foro comp. n. 11. Covarr. c. 11. pract. n. 5. Matth. Stephani L. 1. de jurisd. c. 30. n. 26. Auth. qua in provinc. C. ubi de crim. Novell. 69. c. 1.* Idque certum est & ab omnibus tenetur, si quis privilegio tantum locali munitus sit; nam si delinquat extra locum exemptum, puniri poterit, ubi deliquit. Si verò privilegium personale habeat, vi cujus coram certo tantum judice, aut coram judice sui domicilij respondere cogatur, juxta Butr. in cit. c. ult. n. 7. Panor. in c. tuarum de privil. & Covarr. l. c. non poterit ratione delicti conveniri

coram judice territorij, ubi deliquit, sed coram suo duntaxat judice. Verum rectius tenent Innoc. in c. ex ore de privil. Panor. in cit. c. ult. n. 11 Felin. ibid. n. 5. & Gemin. n. 3. idemque Gemin. Dominij. & Franc. in cit. c. 1. Gloss. Bart. & Bald. in cit. auth. qua in provinc. etiam personali privilegio gaudentem posse conveniri in loco delicti, contractus, & rei sitæ: quia Pontifex cit. c. 1. indistinctè sic loquitur *definimus, quod quantumcunque sic exempti* (privilegio exemptionis à Sede Apost. concessio) *gaudeant libertate, nihilominus tamen ratione delicti, siue contractus, aut rei, de qua contra ipsos agitur, ritè possunt coram locorum Ordinarijs conveniri &c.* Ex quo pater, quod privilegium exemptionis quantumcunque latum non includit casum delicti, contractus, & rei sitæ, nisi etiam isti specialiter exprimantur.

138. Neque verum est, quod ait Covarr. l. c. privilegium hac ratione fore frustratorium: nam etsi privilegium non habeat effectum quoad extraneos judices, in quorum territorio ille delinquit, contractum init, aut rem sitam habet, operatur tamen, ut coram judice sui domicilij respondere non cogatur, ut observat Oliva cit. q. 22. n. 8. pariter non obest, quod *cit. c. 1. §. in eos* dicitur, privilegium simpliciter concessum, ut quis excommunicari non possit, extendi ad delictum in quacunque Diocesi commissum: aliud enim est, non posse excommunicari; aliud non posse alijs pœnis subijci. Igitur tamen etiam in alijs Diocesisbus excommunicari nequeat, alijs tamen delicto commensuratis pœnis, in loco delicti subijci poterit, ut notant Gloss. in cit. §. in eos K. quantum, Gemin. n. 9. Franc. n. 3.

139. Habent tamen Regulares Ordines privilegia exemptionis cum clausula derogatoria citati *c. 1. de privil. in 6. Dominic. ibi n. 3. Oliva l. c. n. 11.* Exceptis quibusdam casibus, in quibus contra ipsos procedere possunt locorum Ordinarij tanquam Sedis Apost. delegati. Casus illos post Emman. Rodriq. ac alios recenset Alvise de Privileg. Ord. Reg. sect. 4. dub. 21. eorumque ferè præcipuus est, de quo Trident. sess. 6. c. 3. de Refor. & sess. 7. c. 14. de Refor. Universim si qui habeant privilegium in corpore juris clausum, vi cujus respondere non teneantur nisi coram certo judice, non possunt conveniri coram alio judice, etiam ratione delicti, contractus, vel rei sitæ. Bart. Bald. Panor. Felin. ll. cc. ac communis Legist. & Canonistarum: exceptis forsan militibus & clarissimis viris, de quib. *cit. L. 1. C. ubi senator. & L. 3. pr. ff. de re milit.* Neque obstat *cit. c. ult. & L. 1. ac auth. qua in provinc. C. ubi de crim. agi oport.* nam licet ibidem dicatur, conveniri quemvis posse in loco delicti *omni privilegio cessante*, per similes tamen clausulas derogatorias non derogatur privilegijs in corpore Juris clausis, ut notant iidem DD. Ex quo deducit Umm. l. c. Principes, Comites &c. propter delictum perpetratum alibi forum non consequi, quam coram Austregis, aut certè coram Imperatore.

140. Quod modò dictum est de committentibus delictum, dicendum pariter est de mandantibus: puniri enim ibi possunt, ubi mandatum executioni datum est Panor. l. c. n. 27. Marian. in c. postulasti de Foro comp. n. 5. Bart. in L. sicut proponitur ff. de fidejuss. Clar. L. 5. sent. §. fin. q. 38. n. 6. ac communis omnium. Idem dicendum est de eo, qui hîc tractavit de delicto & alibi perpetravit aut perpetrari fecit. Idem de eo, qui hîc ratum habuit delictum alibi suo nomine patrandum: puniri enim possunt in loco perpetrati delicti. Videantur ea, quæ dicimus infra à n. 160.

141. Regula hucusque tradita de reis in loco delicti puniendis exceptionem patitur quoad forum penitentiale. Hoc enim forum delinquens non sortitur ibi, ubi deliquit, nec ibi à peccato absolvi potest, sed solum à Parocho sui domicilij, vel ab ijs Regularibus privilegiatis, qui undecunque ad se accedentes absolvere queunt. Gloss. in can. 1. 16. q. 1. Panor. in c. 1. de Raptor. n. 4. & ibid. Butr. n. 10. Anan. n. 13. Covarr. c. 11. pract. n. 4. Navarr. in c. placuit. dist. 6. de Penit. n. 83. Clar. l. c. q. 38. n. 5. & communis aliorum contra Palud. & Host. Ratio est: quia ideo leges voluerunt, ut ratione delicti acquireretur forum, & reus, ubi deliquit, puniri posset, licet ibi domicilium non habeat, ut Reipublicæ offensæ & violato territorio satisfiat. Quæ ratio cessat in foro penitentiae, cum in hoc non Reipublicæ, sed Deo offenso satisfiat. Potest tamen delinquens ibi excommunicari, ubi delictum commisit. *c. 1. de Raptor.* inter crimina excipitur crimen Læsæ Majestatis; postquam enim lege Regia omne imperium totaque populi Romani potestas in unum translata fuit & in Imperatores Augustos transijt, solus Princeps, vel is, cui hic in specie

specie id demandasset, cognoscere & judicare cepit. *tit. 56. L. 2. feud. Boër. tr. de sedit. præsup. 6. n. 20. Gigas de crim. Læf. Majest. L. 1. tit. quis de crim. n. 1. Decian. tr. crim. L. 7. c. 38. n. 5. inter personas excipiuntur. 1. Illustres, seu illustrem dignitatem obtinentes: nam ex præcedente administratione in causis criminalibus arduis, in quibus non admittitur procurator, acculantur coram Principe, vel eo, cui Princeps commisit, nec coguntur in loco commissi delicti se defendere. *L. fin. C. ubi senator. 2. Excipiunt aliqui Clericos, sed malè: nam possunt puniri ab Episcopo loci, ubi deliquerunt; laico judici nec in loco domicilij vel originis subjecti sunt. 3. Excipiunt Legatum in legatione peccantem: hunc enim retinere fori privilegium asserunt Gloss. in auth. qua in provinc. C. ubi de crim. ac alij. 4. Milites juxta *L. Magisteria 6. C. de jurisd. om. judic. Verùm hæc lex solum loquitur de causis civilibus & desertione aliisque delictis merè militaribus, de quibus solum coram Magistro militiæ conveniri queunt: nam super reliquis conveniri posse in loco delicti constat ex *L. 3. §. 1. ff. de re milit. 5. denique excipiunt Studiosos, sed de his infra agemus.****

§. II.

An contra delinquentem procedi in loco delicti possit, si ibi non reperiatur.

SUMMARIUM.

142. *Adversus delinquentem etiam absentem procedi, in loco delicti potest, si ante abitum fuit citatus: non tamen ante litem contestatam recipi testes, nisi in quibusdam casibus.*
 143. *Si abiit ante factam citationem, & constat, ubi sit, requirendus est Judex loci, ubi est.*
 144. *Secus publico edicto citatur. Aliud tamen in praxi observatur.*

142. Si delinquens citatus legitime fuit, dum adhuc præsens in loco delicti esset, dubium non est, procedi postea adversus absentem tanquam citatione præventum posse. *text. in L. & auth. qua in provinc. C. ubi de crim. agi oport. & DD. ibi, Butr. Panor. Felin. in c. ult. de Foro comp. Clar. L. 5. sent. §. fin. q. 38. Non tamen, si litem contestata non fuit, recipi testes, aut sententia definitiva ferri potest c. 2. & tot. tit. ut lite non contest. L. 1. ff. de requir. vel absent. damn. pr. & L. 1. C. de requir. reis. Et licet, si periculum sit in mora ex parte testium, ut si sint senes aut valetudinarii, ituri ad bellum, facturi longam aut periculosam navigationem, diuque abfuturi, vel facile oblituri eorum, quæ pro testimonio modo dicere possent, recipi iidem possint ante litem contestatam & in absentia rei, ut depositiones asserventur, donec reus conveniri possit. *c. ult. eod. Farin. in praxi crim. q. 76. à 82. cum communi. Hoc tamen solum procedit, si civiliter agatur; nam si agitur de crimine criminaliter, testes reo absente & ante litem contestatam recipi nequaquam possunt, tamen si eorum mors vel diuturna absentia timeatur. Communis DD. in L. absente C. de accusat. Gaill. L. 1. obs. 92. n. 13. Igitur in tali casu bona ejus annotanda sunt, & si intra annum post annotationem non comparuerit, & de stando juri se non obtulerit, bona annotata ad fiscum pertinent. *cit. L. 1. C. de requir. reis. In Germanico tamen Imperio bona quidem annotantur, sed non eo fine, ut confiscentur, sed ne quid ex illis ad fugitivum transferatur. Constit. crim. Car. V. art. 206. nec bona fisco amplius acquiruntur, nisi in crimine Læse Majestatis. Auth. Bona damnatorum C. de Bonis proscriptor. Imò teste Claro *cit. §. fin. q. 44. V. sed hodie & Bossio tit. de Citat. n. 6. annotatio ista in consuetudinem abiit, & in ejus locum poena banni est subrogata. Possè enim banno subijci contumacem notum est ex allegatis à Gaillio *L. 2. de pace publ. c. 5. & seqq. Procedi item potest contra eum per inhibitionem factam colonis, debitoribus &c. ne debita tali suo domino solvant, sed apud se retineant, vel in arrestum ad judicem deferant. Qui modus procedendi contra contumaces est valde usitatus teste Hiltropio *p. 2. tit. 7. n. 51. In foro Canonico contra Clericos contumaces procedi potest per suspensionem ab Officio & Beneficio. c. 8. de Dolo & Contum. Contra laicos per excommunicationem. *cit. c. 8. c. 2. & 3. ut lite non contest. Quòd si Judex ex Officio & per viam inquisitionis procedat, & citatus reus neget delictum, opus non est litem contestatione, sed statim ad receptionem testium procedi potest, tum quòd per ipsam negationem lis quasi contestata censetur,*******

tum quòd in tali casu nemo est, cum quo litem contestatio fiat. Quin procedi etiam ad sententiam definitivam potest. *c. Veritatis 8. de Dolo & contum. Glossa, Host. Butr. Panor. ibi, & in c. ult. ut lite non contest. §. sunt & alij. Quod procedit etiam tunc, quando reus se contumaciter absentat. c. qualiter 4. de accusat. quod tamen limitant Baldus in L. absentem C. de accusat. n. 9. Salicet. *ibid. n. 14. Clar. L. 5. sentent. §. fin. q. 44. n. 2. ac alij, asserentes, id non procedere in criminibus, quæ poenâ corporali aut morte civili puniuntur.**

143. Dubium verò est, quomodo procedendum sit, si delinquens ante citationem abiit ex territorio, ubi deliquit. Citari realiter seu capi in alieno territorio non posse, liquet ex dictis *n. 54. sed neque verbaliter citari posse, constat à fortiori ex dictis n. 55. & L. ult. ff. de jurisd. c. ult. de Constit. in 6. Clem. Pastoralis 2. §. desperet de sentent. & re jud. Necesse igitur est, ut Judex delicti literas requisitorias det ad judicem territorij, ad quod delinquens abiit, huncque per illum citari curet citatione aut reali *cit. L. 1. ff. de requir. vel absent. damn. §. 2. cit. Clem. Pastoralis, Novell. 134. c. 5. aut verbali, si fugæ periculum non sit, ei videlicet præcipiendo, ut veniat ad se defendendum in termino iisdem literis præfixo. Cardin. Anchar. ac alij in *cit. Clem. Pastoralis.***

144. Si verò non constat, quò profugerit delinquens, facta summaria informatione de delicto, poterit per edictum puberium citari. *cit. L. 1. ff. de requir. §. 2. ibi edictis adesse jubeat, & cit. Novell. 134. c. 5. ibi: si verò quis comprehensorum criminum latuerit, aut reliquerit provinciam illam, in qua crimina deliquit, jubemus legitimis edictis à judice evocari eum, & si non obediat, illa in eum procedere, quæ nostris legibus definita sunt. De qua citatione edictali fusè Boss. *tit. de Foro comp. n. 46. & tit. de Citation. n. 20. Socin. in c. Postulasti de Foro comp. an. 4. Gaill. L. 1. obs. 56. & 57. Hæc de jure scripto procedunt, de consuetudine contrarium observari testatur Carpz. p. 3. pract. crim. c. 110. n. 47. & in loco delicti commissi causam criminalem adversus reum etiam absentem agitari, etiam si citatio præsentis non sit insinuata, cum Judex delicti per subsidium hujus jurisdictionis ex delicto quæsitæ absentem, ubi deprehenditur, vel si latitat, edicto publico in tribus diversis trium dominorum territorij affixo, citare, & adversus non comparentem ad bannum procedere soleat.**

§. III.

Utrum reus ad locum delicti remittendus sit.

SUMMARIUM.

145. *De Jure Communi remittendus est Reus ad locum delicti.*
 146. *Non item de Consuetudine: nisi pacta inter Dominos territoriales aliud exigant.*
 147. *Mittere Reum tenetur Judex loci delicti ad superiorem, si non habet potestatem infligendi poenam commensurata delicto.*
 148. *De Jure scripto Judex, qui nullam in Reum jurisdictionem vel ratione domicilij vel delicti continuati habet, non potest Reum remittere ad locum delicti.*
 149. *Potest tamen de consuetudine. Imò vi hujus proceditur per viam Inquisitionis adversus facinorosos eo loco, ubi reperiuntur. Cui Consuetudini favent etiam leges.*
 150. *Dummodo in loco, ubi Reus reperitur, crimen sit notorium aut facile probari possit.*
 151. *Ut remissio fieri possit, Judex remittens indicia de crimine ab hac persona commissio habere debet.*
 152. *Remissio locum non habet in criminibus levioribus, & gravibus, de quibus agitur solum civiliter.*
 153. *Facienda est expensis judicis eam petentis, si nec Reus nec Accusator est solvendo.*
 154. *Reus captus & remissus à non habentibus potestatem in pristinum statum restituendus est.*
 155. *Declaratur, quomodo procedendum sit, si Reus commisit plura in diversis territorij delicta, & ab uno judice detinetur.*
 156. *Judex domicilij contra Reum procedere potest, si Judex delicti, ad quem fuit remissus, sit negligens in puniendo.*
 145. Remitti delinquentem debere ad locum delicti, si Judex requirat, communis est DD. sententia, ut testatur Marian.

in c. postulasti de Foro comp. n. 15. Felin. in c. ult. cod. n. 9. Covarr. c. 11. pract. n. 6. Clar. l. 5. sent. §. fin. q. 38. n. 19. Patet. ex auth. qua in provincia V. insuper & is. C. ubi de crim. agi oport. Novell. 60. c. 1. & Novell. 134. c. 5. l. 3. ff. de re milit. l. 28. §. 15. ff. de pæn. l. 7. §. 4 & l. fin. ff. de accusat. c. 1. de Raptor. quibus a Carpz. in pract. crim. p. 3. q. 119. n. 49. malè additur c. ult. de For. comp. & can. 19. 2. q. 1. Ratio statuendi hanc remissionem erat tum quòd certiores probationes in loco delicti habentur Novell. 69. c. 1. §. 1. tum quòd nihil durius est, ut ibid. dicit Imperator, quàm læsum circa sublationem bovis aut equi cogi non in qua aufertur provincia litigare, sed aliò currere, ubi videlicet fur domicilium habet. tum denique quòd melius satisfat territorio læso, aliq̃ue ab eo lædendo magis absterrentur, si ibi plectatur reus.

146. Verùm hæc remittendi necessitas consuetudine sublata est, uti post Cyn. Bart. Bald. Panor. ac alios testantur Clarus l. c. n. 20. Farin. prax. crim. l. 1. tit. 1. q. 7. n. 28. Rumel. ad aur. Bull. 2. dissert. 1. concl. 10. Gaill. l. 1. de pac. publ. c. 16. n. 30. Matth. Stephani l. 1. de jurisd. c. 30. n. 13. Thom. Michæli de jurisd. concl. 91. lit. B. Carpz. l. c. n. 53. Hinc necesse non est varias, quæ circa obligationem remittendi à DD. agitantur, quæstiones hîc proponi. Remitti tamen delinquentes ferè solent ex urbanitate & remissione precaria sub antipræpho seu literis reversalibus auffeinen revers vnd gegenbefandnuß / quòd remissio non debeat præjudicare remittenti, & quòd Judex loci delicti in casu simili, si requiratur, idem sit factur. Gaill. l. c. n. 31. Matth. Steph. l. c. n. 17. Belsold. V. Lifferung der Maleficanthen, Knipschild. l. 2. de Jure Civit. Imper. c. 5. n. 46. Idem quandoque fit ex pacto inter vicinorum territoriorum judices inito. Illud hîc notandum est, dum aiunt DD. de consuetudine non dari obligationem remittendi, eos solum ferè loqui de iudicibus, qui non sunt sub eodem Principe. Unde Clarus l. c. n. 21. ait, remissionem etiã hodie faciendam esse, si uterque Judex, videlicet tam is, qui postulat, quàm qui postulatur remissionem, sit sub eodem Principe. Bart. tamen aliq̃ue, quos allegat Covarr. cit. c. 11. n. 10. asserunt, remissionem non fieri etiã in locis, quæ Imperatori subsunt, id est, inter eos, qui sub eodem sunt Principe.

147. Etsi verò, ut modò dictum est, remittendi necessitas consuetudine abrogata sit, excipiendus tamen est casus, quo Judex, qui aliàs vel de jure vel de consuetudine delinquentem puniendi jus haberet, est inferioris potestatis, ac cognoscit, delictum mereri pœnam, quam ipse non possit infligere: remittere enim tunc reum debet ad Superiorem, etiã non requisitus, uti patet cum ex l. 1. & 7. C. de curion. civit. tum ex eo, quia aliàs crimina manerent impunita.

148. Circa illos quoque casus, quibus non datur obligatio remittendi, adhuc controversum est, an à quovis judice remissio fieri possit, item quomodo facienda sit. Itaque dubitatur I. An tantum ille Judex possit remittere, cui delinquens, qui ex loco delicti abiit, est subjectus ratione domicilij, aut delicti continuati, v. g. quando fur cum re furtiva huc venit, aut raptor cum fœmina rapta: an verò Judex quicumque, cui delinquens subjectus non est. Hoc posterius affirmant Panorm. in c. ult. de Foro comp. n. 6. Covarr. l. c. n. 6. Clar. cit. q. 38. n. 22. Perez. ad tit. C. de exhib. reis, Fachin l. 9. contr. c. 22. ubi tamen requirit, ut judices sint sub eodem Principe. Illud prius tenent Butr. & Felin. in cit. c. ult. Bossius in pract. crim. tit. de for. comp. à n. 25. ubi testatur de communi, & consuetudine firmatam asserit Farin. l. c. n. 28. Decian. tr. crim. l. 4. c. 19. n. 2. ac alij. Hæc opinio juri conformior videtur: nam c. 1. de priv. vil. in 6. dicitur, exemptum, qui alioqui de jure remittendus esset ad judicem, qui delinquentem remitti petit, non posse remitti à judice ordinario, qui ratione exemptionis nullam in ipsum jurisdictionem habet. Quæ ratio est generalis, & procedit de omni eo, in quem jurisdictionem non habet Judex, qui remissionem postulatur. Accedit, quòd qui vult remittere, debet detinere personam delinquentis & remittere actu ipso, vel citare & jubere, ut compareat coram judice remissionem petente. Sed isti actus sunt jurisdictionales, qui exerceri nequeunt, nisi in subditos. Nec valet, quod dicit Perez, judicem delicti videri alteri dare jurisdictionem ad custodiendum & remittendum reum: non enim apparet, quomodo possit dare jurisdictionem pro territorio, pro quo ipsemet non habet.

149. Verùm quidquid sit de jure scripto, consuetudo favet priori opinioni, ut testatur Clar. l. c. & passim à quovis judice re-

mittuntur rei. Imò hodie ex officio per modum inquisitionis adversus facinorosos proceditur eo loco, ubi reperiuntur, teste Carpz. l. c. n. 71. Harprecht. ad §. 5. Inst. de oblig. quæ ex delict. n. 85. & Berlich. p. 5. concl. 45. n. 46. Umm. cit. disp. 4. th. 2. n. 11. post Paul. Castr. in l. 10. §. tamdiu ff. de condict. furt. n. 13. cui praxi favet textus l. 1. C. ubi de crim. quæstiones (inquiunt Imp.) eorum criminum, quæ legibus, aut extra ordinem coercentur, ubi commissæ vel inchoatæ sunt, vel ubi reperiuntur, qui rei esse perhibentur criminis, perfici debere satis notum est. Sunt quidem non pauci, qui cum Accurs. & Bart. per locum, ubi reperiuntur, intelligunt duntaxat locum domicilij: alij cum Barbosa in l. 19. §. proinde de judic. rubr. de foro delicti n. 11. legem solum intelligunt de vagabundis; hi enim cum ubique forum sortiantur, ibi, ubi reperiuntur, puniri possunt. Verùm hoc benè refellunt Donell. l. 17. c. 16. lit. f. aliq̃ue, quos ibid. allegat Hillig. & Berlich. l. c. cum textus sit universalis, nec distinguat inter personas delinquentes, neque mentionem domicilij faciat. Favet insuper text. l. 3. ff. de offic. presid. ibi: nec distinguitur, unde sint. Quin fatetur ipse Decian. l. c. n. 1. cum alijs, quos allegat, si non petatur remissio, posse reum ibi, ubi reperitur & capitur, puniri. si puniri potest, à fortiori poterit remitti. Idemque n. 4. cum Bart. admittit, remissionem faciendam esse etiã à judice nullam in reum jurisdictionem habente, si tam ipse, quàm Judex delicti, qui remissionem petit, sint sub eodem Principe, cum uterque curare debeat, ut Principis sui territorium facinorosis hominibus purgetur. Illud absque controversia verum est, quòd idem Decian. addit, inferiores judices Principi, cui subjecti sunt, jus citandi habenti & remissionem petenti, hanc facere debere, esto nullam ipsi ordinariam in reum jurisdictionem habeant.

150. Ex eo porro, quòd remissio fieri non solet, ac, ut cum multis sentit Barbosa l. c. n. 7. & Oliva p. 3. For. Eccl. q. 20. n. 19. nec fieri potest, nisi petatur, confirmatur praxis reum puniendi ibi, ubi repertus fuerit: aliàs enim crimina cum magno Reipublicæ & privatorum damno manerent impunita, & sceleratis ansa daretur liberè in bona ac vitam innocentum grassandi, & sic dicendum foret, quòd absolute & audacter asserit Fachin. l. 9. c. 23. consuetudinem non remittendi esse irrationabilem & nullius momenti. Benè tamen observat Brunnem. in cit. l. 1. n. 20. tunc solum in loco, ubi reperitur, puniendum esse facinorosum, si crimen sit notorium aut facile probari possit; secus remittendum esse ad locum delicti. Caterùm hanc facultatem procedendi contra reum, ubi repertus fuerit, multi cum Deciano cit. l. 4. c. 16. n. 2. solum tunc concedunt, quando accusator adest; negantque ex officio & per inquisitionem procedi posse. Imò idem de judice domicilij, non posse videlicet ab ipso per viam inquisitionis procedi contra subditum ob delictum alibi perpetratum, asserunt cum compluribus Roland. l. 2. consil. 19. n. 20. Menoch. l. 1. consil. 2. n. 130. Barbosa ad l. hæres §. proinde rubr. de foro delict. n. 27. qui tamen n. 118. fatetur, quòd ex generali consuetudine Judex possit procedere per inquisitionem, eò quòd consuetudo remedium inquisitionis fecerit tam generale ac ordinarium, quàm est remedium accusationis, ut Clarus ait l. c. q. 3. n. 6.

151. Dubitatur II. An Judex requisitus debeat aliquam causæ cognitionem prius facere, antequam remittat. Affirmant Card. Panor. Marian. ac alij apud Decian. l. c. n. 15. & Covarr. cit. c. 11. n. 8. Negant Gomez c. 1. de delict. n. 87. citans Bart. Albert. & Angel. Covarr. l. c. ubi priori opinioni praxin adversari ait, & Clar. l. c. n. 19. ubi hanc dicit communiter receptam. Distinguendum esse videtur cum Deciano, nam facienda non est cognitio, si requisito judici constat ex fama de delicto per hunc, qui petitur, reum commissio; aut si scit, illum contumacem fuisse coram judice remissionem petente, quia talis contumacia facit præsumptionem delicti contra reum, ut notat Bart. in cit. l. 1. aut denique, si Judex requirens testetur, se informationem de crimine & de reo jam habere. si nullam hujusmodi notitiam Judex requisitus habeat, cognoscere prius de causâ debet, ne fortè innocens in vinculis remissus ex hoc infamiam injustè patiatur. Necesse tamen non est, ut aliquem processum & inquisitionem instituat, si absque ea habeat probabilem notitiam tum delicti à tali persona commissi, tum commissi in territorio requirentis. Et quamvis hujus assertioni non teneatur credere, nisi superior ipsius sit, ac propterea informationem de crimine & delinquente facere prius possit, ut notat Decian. l. c. non tamen videtur ad hoc teneri, sed niti posse fide judicis, qui requirit, asseritque, se

de crimine & criminoso informationem pro captura sufficientem habere: nisi contra asserentem forte staret praesumptio.

152. Dubitatur III. An in omnibus criminibus locum habeat remissio. Negat communis DD. apud Panor. *l. c. n. 15.* Covarr. *l. c. n. 7.* Clar. *l. c. n. 23.* remissionem permitti in levioribus, etiam si criminaliter agatur; nec etiam in gravioribus, si agatur solum civiliter. Ratio prioris est, quia finis remissionis ad locum delicti est, ut ibi sumatur vindicta, ubi datum est scandalum & damnum, ut alij absterreantur, & laesa Reipublicae satisfiat: quae ratio non ita urget in levioribus delictis. *arg. l. 3. pr. ff. de re militari.* Ratio posterioris est, quia in causis civilibus non permittitur remissio: ergo nec in illis, quae civilibus comparantur. Cujus ratio ulterior est, quia non fit remissio nisi ad puniendum, ut patet ex iuribus *n. 145.* adductis: at cum civiliter agitur, non intenditur punitio. Accedit, quod quando de crimine civilis instituitur actio, crimen contractus nomine continetur, ac propterea forum cum contractu commune habet. Donell. *L. 17. c. 16.* Umm. *disp. 4. ad process. jud. th. 2. n. 8.* Videtur quidem dicendum, quod remissio locum habeat etiam in levioribus criminibus, tum modo leges, quae remissionem statuunt, generaliter loquuntur; tum quod etiam per leviora forum acquiritur. Sed obstat praxis, ut notat Oliva *p. 3. for. Eccl. q. 20. n. 49.* & leges remissionem praescribentes loquuntur de criminibus: at *criminis* verbum proprie gravius delictum denotat, ut ex *L. 17. §. 18. ff. de edil. edict.* colligit Wesenbec. *in parat. C. ubi de crim. quamquam ex L. 131. ff. de v. S. constat, crimen & delictum quandoque confundi.* Locum demum non habet remissio in delictis privatis, ut volunt Zanger. *p. 2. de except. c. 1. n. 201.* & Carpz. *L. 2. Jur. Elect. resp. 26. n. 19.* ubi male allegat Novell. *134. c. 8.* & *L. 1. pr. ff. de re milit.* male item Clarum & Farin. cum isti loquantur de criminibus levioribus: potest autem etiam delictum privatum v. g. rapina aut furtum esse grave.

153. Dubit. IV. Cujus expensis facienda sit remissio. Faciendam esse iudicat Joan. Faber *in L. un. C. de Off. procons. expensis ipsius remittentis*, sicut etiam suo periculo debet remittere juxta Novell. *134. c. 5.* Communis tamen opinio apud Farin. *cit. q. 7. n. 39.* tenet, periculum quidem pertinere ad transmittentem, si aliquam culpam committit non adhibendo debitam custodiam; expensas vero faciendas esse a petente. Quod tamen aliqui bene limitant, dicendo, tum demum expensis petentis esse faciendam, quando nec delinquens nec accusator est solvendo: ex istis enim ille primo loco tenetur, hic secundo & in defectum prioris, nisi reus sit innocens.

154. Dubit. V. An si delinquens ex territorio, ubi deliquit, fugit ad aliud, & ibi captus est non a iudice competente, sed a privatis, & remissus vel reductus est ad locum delicti, ibi iudicari ac puniri possit. Negandum est cum Bald. Salic. Caeppoll. ac aliorum communi, quam referunt Clar. *l. c. q. 96. n. 6.* Farin. *cit. q. 7. n. 40.* Gomez. *tom. 3. var. tit. de capt. reor. n. 5.* ubi id fuse probat. Debet igitur talis reus relaxari & poni in pristinum statum ac libertatem *arg. L. fin. ff. de iurisd. L. si quis fugitivus §. item Celsus. ff. de Edil. edict. L. a divo Pio §. sententiam. ff. de re jud.* quia illi, qui comprehenderunt, non habuerunt jus auferendi libertatem: ergo tanquam injuste spoliatus ante omnia est restituendus. Accedit, quod juxta *cit. Novell. 143. c. 5* ad ius remissionis requiritur, ut reus petatur a iudice, & ab hoc remittatur: ergo non potest peti a privatis, nec a privatis remitti. Idem dicendum est, quando ministri Iustitiae, qui in loco delicti vel domicilij reum capere quidem jure possent, in eo tamen non capiunt, sed in alieno territorio: censentur enim tunc esse privati, & relaxari reus debet: exceptis casibus, quos retulimus supra *n. 54.*

155. Dubit. VI. Quid agendum sit, si quis commisit plura delicta in diversis territoriis, & ab uno iudice detinetur propter unum delictum, ac ab altero petitur propter aliud delictum. Ubi viget consuetudo puniendi reos, ubi fuerint reperti, etiam propter delicta alibi patrata, de qua supra *n. 149.* res ista difficultatem non habet; non enim concedetur remissio, sed punietur reus eodem loco propter utrumque delictum. Seclusa vero ista consuetudine distinguendum est inter varios casus. Nam si poenae utrique delicto correspondentes sunt compatibles, ita videlicet, ut una jam infligenda infligi adhuc possit altera, & una poena est mitior altera, prius ille iudicabit & puniet, in cujus territorio minus delictum commissum est, & idcirco ad eum faciendam est remissio, ac postea reus ad alterum iudicem pro maiore de-

lictio puniendus mitti debet, cum a mitiore poena incipiendum sit. Si utrumque delictum & poena aequalia sunt, ille prius cognoscit & punit, apud quem detinetur reus. Si denique poenae sunt incompatibiles, v. g. si utraque est capitalis, pariter procedit ille iudex, a quo reus detinetur. Ita communis apud Hauldum *tom. 6. de Just. tr. 1. n. 92.* Quin in tali casu infligi debet poena utrique delicto correspondens, si is, qui punit, vindicare potest delicta alibi commissa, uti potest iudex domicilij, & de consuetudine etiam alij, in quorum territorio deprehenduntur rei. Ratio est, quia delicta non debent manere impunita; quod fieret, si poena infligeretur uni solum delicto respondens.

156. Dubit. VII. An iudex domicilij contra reum possit procedere, si alter, ad quem fuit remissus, sit morosus & negligens in puniendo. Affirmant post Bart. & Alex. Decian. *l. c. n. 27.* Farin. *l. c. n. 23.* eo quod delicta non debeant manere impunita. Hinc negant, posse a iudice delicti opponi remissionem & litis pendentiam. Ob paritatem rationis idem dicendum videtur de iudice delicti respectu iudicis domicilij. Addit Alex. *in L. de dic. §. fin. ff. qui satisd. cog. n. 8.* posse ab eo, qui remittit, iudici remissionem petenti praefigi terminum, intra quem expediatur causa; secus se processurum contra delinquentem.

§. IV.

Quis sit iudex competens, si delictum in uno loco inchoatum, in altero consummatum fuit.

SUMMARIUM.

157. *Multiplex status questionis proponitur.*
158. *Utriusque territorij iudex est competens, si delictum in uno inchoatum, in altero consummatum fuit respectu tam agentis, quam patientis.*
159. *Aut etiam solum agentis aut patientis.*
160. *Imò etiam si delictum in uno territorio solum mandatum, in altero consummatum fuit.*
161. *Respondetur ad opposita.*
162. *Declaratur, quid tenendum sit de cooperantibus.*
163. *Et quid, si delictum est perpetratum in confinio territoriorum.*
164. *Quid item, si perpetratum est in via publica.*
157. Tres hic casus distinguunt Felin. *in c. ult. de for. comp. n. 13.* & Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 7. n. 44.* Primus est de delictis inchoatis in uno loco, & perfectis in alio tam respectu agentis quam patientis. v. g. si quis aliquem aggrediatur vel capiat in uno loco & insequatur vel ligatum trahat in alium, ibique spoliaret aut occidat: aut si feminam rapiat hic & alibi violet. Secundus est de delictis inchoatis in uno, & consummatis in alio, non respectu utriusque, sed agentis tantum vel patientis. Ut si quis stans in territorio Bavarico & bombardam explodens traiciat stantem in Neoburgico: aut existens in illo delictum fieri mandet in isto. Tertius est, quando in delictis in uno loco inchoatis, & in alio consummatis, nec agentis nec patientis persona concurrat. Ut si delicta tractentur & praeparantur in uno loco, perpetrarentur in alio: aut si quis delictum suo nomine alibi patrandum hic approbet & ratificet. Verum non apparet, quomodo hic casus a prioribus, aut certe a secundo differat.

158. De primo casu dicendum est, utrumque iudicem esse competentem, ita ut alteruter, qui praevenerit, possit procedere absque altero, neque teneatur remittere reum. Bald. *in L. si quis non dicam C. de Episc. & Cler. col. 3.* Marfil. *in L. un. C. de rapt. virg. n. 150.* Felin. *l. c. n. 3.* Farin. *l. c. n. 45.* quia utriusque territorium violatum fuit, si tam initium quam consummatio actus fuerunt illicita. Si vero licitum fuisset initium, v. g. si in uno territorio dominus servum aut pater filium moderate coepisset castigare, & persequendo in aliud ibidem modum excederet & vulneraret, aut occideret, ad iudicem posterioris tantum territorij punitio pertineret, ut notat Felin. *l. c.* Hinc patet responsio ad celebrem questionem, qua quaeritur, utrum fur puniri possit in illo territorio, ad quod cum re furtiva profugit: dicendum enim est cum Bart. *in L. si dominium ff. de furtis*, ac plurimis alijs contra Clar. *cit. §. fin. q. 38. V. tu scis.* Covarr. *cit. c. 11. n. 9.* Farin. *l. c. n. 7.* Fachin. *L. 9. c. 19.* posse puniri non tantum, ubi furtum fecit; sed etiam ibi, quod cum re furtiva se recepit: quia continuata conrectatio est continuatum furtum, & quod longius rem

rem furtivam aufert, eò gravius lædit, eoque loco puniri potest delinquens, ubi scandalum præbetur ac perniciosum exemplum; hoc autem fit per furti continuationem. Neque obstat, quòd delictum sit moraliter unum, & ideo non multiplicetur actio furti respectu ejusdem domini: quia continuatio retentionis sufficit, ut censeatur utrobique deliquisse & utrumque locum violasse.

159. Alter casus de jaculante in hoc territorio & occidente existentem in alio, controversus magis est. Afferunt Bart. in *L. libellorum ff. de accus. Felin. l. c. n. 14. Zanger de except. p. 2. c. 1. n. 233. Carpz. p. 3. pract. crim. q. 110. n. 18.* puniri reum posse tantum ibi, ubi consummatum delictum fuit. Utrobique vindictam in solidum sumi & poenâ ordinariâ delictum consummatum puniri posse tradit communis aliorum apud Farin. *l. c. n. 46. & Palao tr. 3. disp. 1. pun. 24 §. 5. n. 28.* ubi ait, ita receptum esse consuetudine jure gentium introductâ. Quæ sententia aperte tradi videtur *L. 1. C. ubi de crim. agi oport. ubi dicitur*, perfici debere quæstiones criminum, *ubi commissæ vel inchoatæ sunt*. Neque satisfaciunt, qui dicunt, textum intelligi debere de quæstione inchoata, videlicet perfici eam debere, ubi inchoata fuit, id est à iudice vel delicti consummati vel domiciliij: nam verbum *inchoata* cum sit generis neutrius, non potest aptè referri ad substantivum *quæstiones*; estque sub hoc verbo *inchoata* intelligendum id, quod sub verbo *commissæ*; atqui sub hoc intelligi nequeunt *quæstiones*, cum crimina, non quæstiones committantur. Et ita hanc legem intelligunt Wesenbec. & Brunnem. *ibi*, Hillig. in *Don. L. 17. c. 16. lit. B. Rittershus. in Novell. p. 9. c. 10. n. 56.* Rationem communiter dant, quia, ne delicta maneant impunita, expediebat, ut utrique territorio jurisdictio tribueretur; præsertim quia utrumque in tali casu læditur, & aliquando delictum facilius probari potest in uno, quandoque facilius in altero. Neque obstat, quod asserit Carpz. *l. c. n. 19. & 20.* in delictis qualitatem potius patientis quam agentis considerari: hoc ipsum enim hic controversum est, & *cit. L. 1. contrarium* statuitur: neque refragatur text. *L. 43. ff. de ritu nupt.* quem adducit, ut consideranti patebit. Pariter non obest, quod ait, delictum in loco, ubi perficitur suam accipere formam, per quam dicitur delictum: nam bene dicitur, etiam ibi accipere suam formam, ubi actio efficax ponitur, ex qua sequitur vulnus aut mors. Illud libenter fatemur, quod cum Bart. & communi tradit idem Carpz. *L. 2. Jur. Elect. resp. 28. arg. l. D. Adr. ff. ad L. Cornel. de Sicar. L. 15. pr. & L. 52. ff. ad leg. Aquil.* si quis vulneratus lethaliter hic fuit, & postea alibi mortuus, non ibi vindicandum crimen, ubi mors secuta est, sed ubi actio mortifera posita vel vulnus inflictum: quia in delictis non tam exitus, ut idem ait *l. c. n. 7.* quam factum, voluntas, & animus delinquentis consideratur. Qua de causa sacrilegium non committit nec asylo privatur, qui extra locum sacrum vulnerat, tamen si vulneratus se recipiat in locum sacrum ibique moriatur.

160. Major adhuc controversia est de mandante, utrum videlicet hic, ubi mandatum dedit, puniri possit ob delictum ex suo mandato alibi perpetratum. Negat communis DD. apud Farin. *l. c. n. 4.* Certum in primis est, posse mandantem in loco mandati puniri poenâ extraordinariâ & mitiori, quæ mandantibus imponi in delictis atrocibus solet etiam effectu non secuto. Certum pariter est, puniri poenâ ordinariâ posse in casu, quo solum mandatum & affectus, quamvis effectu non secuto, punitur poenâ ordinariâ, qualis casus de assassinato mandato habetur *c. 1. §. 2. de homicid. in 6. ac alius L. quisquis §. C. ad L. Jul. majest.* sed & absolute puniri poenâ ordinariâ mandantem in loco mandati posse, si effectus secutus est, censemur cum Bald. Alex. aliisque, quos allegat & sequitur Farin. *l. c. n. 28. §. verum & §. & in hoc*, ac Haunold. *l. c. n. 97.* quia hic puniri potest lapidem aut glandem mortiferam hic emittens, & occidens existentem in alio territorio, ut modò diximus *num. preced.* at inter mandantem & jaculantem videtur esse omnimoda paritas, quia uterque est causa efficax mortis secutæ, & æquè homicida est, qui est moralis causa homicidij, quam qui physica, teste ipso Deo Davidem ob Uriæ cædem mandatam arguente & puniente, & æquali poenâ plectitur mandans homicidium ac illud committens, ut fuscè Menoch. *de arbitrar. L. 2. cas. 353. n. 2.*

161. Neque obest, quod pro contraria opinione assertur ex *L. si quis uxori §. neque verbo & L. qui servo §. 1. ff. de furt.* obligationem, quâ mandans tenetur, non ex mandato, sed ex delicto oriri: tamen enim ex delicto teneatur, non tamen sequitur, quòd ibi tantum puniri possit, ubi delictum physice patratum est;

sicut non sequitur, quòd ibi puniri debeat, ubi effectus seu mors secuta est, tamen si propter hunc effectum puniatur. Pariter non obest, quòd aiunt, mandantem & mandatarium teneri ex delicto, quod est idem ac unicum respectu utriusque, ac propterea utrumque in loco delicti puniri debere ob continentiam causarum. *L. nulli C. de judic.* nam etsi idem sit factum & delictum, diversæ tamen ex illo oriuntur obligationes, quarum una non accedit alteri, ut post Boss. declarat Farin. *l. c. §. tertio facit*, ac propterea cessat ratio de continentia causarum. Verum de hoc uberius infra, quando de hac continentia agemus.

162. Circa tertium casum *n. 157. in fine* propositum varias distinctiones adhibet Farin. *n. 49.* Nobis breviter dicendum videtur quoad primum exemplum de præparante delictum in uno loco & exequente in alio, si is ipse, qui hic illud præparavit, exequatur in alio, puniendum esse in loco delicti, nisi locus, ubi instructum fuit delictum, sit locus domiciliij. Farin. *l. c. §. quòd scilicet* cum Bart. Angel. & Beroio. si ille, qui hic tractavit de delicto, non sit is, qui alibi est executus, idem dicendum est, quod de mandante. Et quidem puniri hic poterit poenâ ordinariâ, si auxilium & opem, imò & consilium præstitit actu, & per hæc causa efficax fuit committendi delicti, alias non patrandi, ut tradit communis apud Menoch. *L. 2. de arbitrar. cas. 349. n. 2. & cas. 351. n. 17.* secus, si aliunde parato occidere arma præbuit, modum occidendi ostendit, vel consilium dedit: quia tunc minori & extraordinariâ poenâ afficiendus esset. Menoch. *cit. cas. 349. n. 5. & cas. 351. n. 22.* Idem dicendum de ratificante delictum suo nomine patrandum: poterit enim sicut mandans, in loco ratificationis puniri, & quidem poenâ ordinariâ, si sine ratihabitione patrandum non fuisset delictum; quia tunc est instar mandantis, ut observat Menoch. *cit. cas. 351. n. 27.*

163. Sed dubium restat, quid tenendum sit, quando delictum patratum fuit in confinio duorum territoriorum, auffs der Gräniz und Anwandung / & ignoratur, in utro eorum patratum sit. In varias hic opiniones abierunt DD. Nam primò non pauci, ut Innoc. in *c. super eo n. 2. de Paroch. Schneidewin ad §. ult. n. 8. Inst. de Fur. N. G. & C. Petr. Theodor. colleg. crim. disp. 4. th. 3. lit. B. Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 137.* ac alij aiunt, considerandum esse locum, in quo caput tanquam principalior pars reperitur, & loci hujus judicem censi debere competentem excluso alterius territorij iudice. *arg. L. 44. ff. de relig. & sumpt. fun. ac L. 17. C. de poen.* Hancque opinionem communior & praxi receptam asserit Zang. cum Theod. ubi tamen addunt cum Bald. in *L. 2. n. 1. C. ubi de crim.* & Nic. Everhard. in *top. loc. ab extremis n. 1.* utrumque esse competentem, si occisus ita prostratus jaceat, ut caput ejus utrumque territorium contingat. E contrario Niellus apud Carpz. *cit. q. 110. n. 31.* alique apud Bocer. *tr. de jurisd. c. 9. n. 12.* eum tantum judicem hoc casu competentem pronunciant, in cujus territorio pedes occisi reperiuntur, cum verisimile sit, ibi occisum fuisse, ubi stetit, qui interfectus fuit. Tertio alij apud Carpz. *l. c. n. 28.* judicem præferunt illius territorij, in quo cadaveris pectus & cor reperiuntur. Quarto Bald. in *L. arbor. 19. ff. comm. divid. Zaf. ibid. v. nota maleficium*, Casp. Leipoldi *de concurr. jurisd. q. 13. Treutl. & Bachov. vol. 1. disp. 19. th. 4.* alique non pauci, utrique judici jurisdictionem concedunt, ita ut ille præferendus sit, qui alterum prævenit tollendo particulam vel corporis vel vestis sanguinolentam ein freiß Pfand / oder stich und Bundens maß. Nobis postrema hæc opinio præplacet: cum enim dubium omnino sit, quo in territorio vulnus lethale inflictum sit, eò quòd signa illa pedum vel capitis in alterutro territorio jacentium incerta sint, ut bene ostendunt Carpz. Bocer. & Bachov. *ll. cc.* rectè mediâ viâ inceditur, & utrique judici jurisdictionis conceditur, quia ratio vel conjectura, ut ponitur, non magis stat pro uno, quam pro altero. Et ita in simili casu de Parochijs & decimis in confinio sitis & dubijs discunt DD. cum Panor. in *c. fin. de sent. n. 5. & in c. sanè §. additio de for. com. n. 7.* ac Felin. in *c. omnes de major. & obed.* Si tamen constaret, quo in territorio steterit occisor, quando vulnus lethale infixit, illud præferendum censemur: quia judici illius competit jurisdictionis juxta dicta *n. 159.* & dubium est, an competat etiam alteri: jurisdictionem autem certam aut multum probabilem unius excludere nequit dubia alterius. Nisi fortè ante præventionem factam reus verisimiliter assereret, vulnus inflictum fuisse in altero territorio: tunc enim utrique competere jurisdictionis juxta dicta *cit. n. 159.* Idem dicendum existimamus in casu, quo sanguis effusus apparet in uno territorio: tunc enim hujus judici privative com-

petere jurisdictionem non dubitamus, saltem si unum tantum vulnus inflictum fuerit, signum enim est, quod occisus hic receperit vulnus lethale, & ulterius ad confinia progressus ibique mortuus fuerit, tamen si sanguis ibi etiam reperiatur, ubi cadaver. Idem dicendum cum Treutl. l. c. ac alijs & utriusque iudicii iure preventionis competere jurisdictionem existimamus, quando cadaver reperitur in flumine publico utrumque territorium terminante.

164. Similis & priori connexa quaestio est, ad quem pertineat cognitio criminis in via publica patrati. Hic rursus colliduntur opiniones. Cognitionem & coercionem competere ei, cuius est ius regale in via publica, existimant Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 241. Borcholt ad l. 2. feud. n. 24. Schneidewin. in §. ult. Inst. de iure G. N. & C. n. 3. Beuster. in L. admonendi. §. ff. de iurejur. v. 1. Thom. Michael de iurisd. concl. 50. Sixtin. L. 2. de regal. c. 2. Carpz. l. c. n. 41. eo quod iuxta non paucos via publica inter regalia connumeretur, & Imperatorum ac Principum sit curare ea, quae ad ejusdem securitatem spectant. E contrario cognitionem illi, qui habet merum imperium in territorio, ubi via publica est, tribuunt cum Alciato & Aurel. Guid. Papae decis. 373. Rol. à valle vol. 2. conf. 42. n. 35. Capoll. de servit. c. 3. n. 30. Rosenthal. de feud. c. 5. concl. 21. Bocer. de regal. c. 2. n. 145. & de iurisd. c. 9. n. 14. Haec posterior praevallet, quia iuri est conformior. Nam 1. via publica, ut cuiusque provinciae, sic cuiusque territorij pars est, cum ergo, qui merum imperium in provincia aut territorio habet, jurisdictionem criminalem ibi exerceat, consequens est, quod haec etiam ad viam publicam, & quae in ea committuntur, se extendat. 2. Via publica dicitur pars fundi vicini L. Atius. 38. ff. de acquir. rer. dom. unde cum via impetu fluminis aut terrae motu amissa est, confinis de suo proximo fundo eam praestare tenetur. L. si locus. 14. §. ult. ff. quemad. serv. am. cum ergo magistratus suam jurisdictionem extendat in omnem sui territorij fundum L. ult. ff. de iurisd. & L. pupillus §. territorium ff. de V. S. pariter eam extendit in viam publicam. 3. Praetoris iurisdiclio civilis ad viam publicam extenditur L. 2. §. 20. 35. & ult. ff. ne quid in loco publico, & L. 1. ff. de via publ. Unde non est ratio, cur non etiam criminalis iurisdiclio eorum, qui merum in territorio imperium habent, ad eam extendatur. 4. Qui jurisdictionem habet in terra mari proxima, potest eam porrigere etiam ad ea, quae committuntur in mari adito, ut docent Hier. de monte 11. de fin. reg. c. 7.

§. V.

Qua poena afficiendus sit subditus unius territorij propter delictum alibi patratum.

SUMMARIUM.

165. Delinquens, etiam peregrinus, puniendus est poena in loco delicti consuetâ.
 166. Nisi ibi lata sit solum sententia generali.
 167. Subditus in loco domicilij puniendus est poena in loco delicti receptâ.
 165. Cum delinquens puniri possit, ut haecenus diximus, tam in loco domicilij, quam in loco delicti, fieri verò possit, ut alia delicto statuta sit poena in uno loco, quam in altero, dubium restat, an si punitur reus in loco domicilij propter delictum alibi patratum, ubi diversa poena in usu est, puniendus sit poena in loco delicti usitata, an ea, quae recepta est in loco domicilij: item an puniendus sit poena domicilij, si punitur in loco delicti. Videri potest, puniendum semper esse ea poena, quae in loco domicilij statuta est: nam peregrinus, ut diximus supra n. 66. non tenetur statutis locorum, ubi peregrinatur; puniri ergo nequit poena huiusmodi statutis lata. Verum dicendum est, in loco delicti puniri reum peregrinum posse ac debere poena ibi consuetâ. Ita communis DD. nemine, quem sciamus, refragante. nam ratione delicti forum sortitur delinquens iuxta dictam. 136. Unde bene deducit Covarr. in c. Alma. de sent. excomm. in 6. p. 1. §. 10. n. 2. ligari censurâ pro futuris culpis in aliquo territorio latâ, non tantum illos, qui tempore statuti conditi sunt subditi, & eos, qui post statutum factum sunt subditi, sed exteros quoque non subditos, si in illo territorio delinquant.
 166. Aliud de Sententia generali, de qua supra n. 42. statuunt idem Covarr. l. c. Butr. col. 3. & Panor. n. 3. in c. 21. de sent.

excomm. Suar. de censur. disp. 5. sect. 5. n. 10. alique communitate, eaque aiunt non ligari extraneos ibi delinquentes, ubi lata est, ac propterea poena per eandem latâ puniri nequire. Paret ex cit. c. 21. ubi dicitur, huiusmodi sententia tantum subditos obligari. Imò neque illos ligari, qui subditi quidem sunt tempore delicti, non tamen erant tempore prolatae sententiae, tenent Innoc. Panor. ac alij in cit. c. 21. eo quod sententia referatur ad tempus, quo pronunciat.

167. An verò vicissim Iudex domicilij, quando punit subditum propter delictum alibi commissum, infligere debeat poenam in suo territorio vel statuto vel consuetudine receptam, controversum est. Affirmant aliqui apud Parisium L. 4. consil. 139. n. 5. Negant cum Bart. Aretin. Paris. Angel. Panor. Felin. Boss. ac communi Farin. L. 1. prax. crim. tit. 3. q. 24. n. 167. Clar. L. 5. sent. §. fin. q. 85. v. tertius, & puniendum esse reum asserunt poena statuta in loco delicti: eo quod statutum speciale domicilij non liget subditos ab illo absentes iuxta dicta supra n. 43. & locum habeat duntaxat quoad delicta in territorio commissa. Paris. l. c. n. 6. cum Bart. Bald. Alex. ac alijs. Quod si in loco delicti nullum sit statutum speciale poenam imponens, puniendus tam ibi, quam in loco domicilij, erit reus iuxta jus commune. Alex. vol. 2. consil. 114. n. 4. Boss. cit. de pen. n. 19. Bart. in L. 1. c. de SS. Trin. Oliva p. 3. for. Eccl. q. 3. n. 3. Quia iuxta jus commune puniri in loco domicilij posse, tamen in loco delicti ex speciali statuto specialis poena in usu sit, affirmant non pauci cum Paris. l. c. n. 7. dum absolute tradunt, posse in loco domicilij puniri non quidem iuxta jus municipale, bene tamen iuxta commune.

CAPUT III.

De Foro Contractus.

§. I.

An Forum acquiratur in loco Contractus.

SUMMARIUM.

168. In loco Contractus quivis convenitur ratione contractus etiam Clericus; sed solum coram Iudice Ecclesiastico.
 169. Etiam privilegiatus alius, nisi habeat privilegium in Corpore Juris clausum.
 170. Idem procedit de quasi contractu & quavis conventionione.
 171. Idem de distructu seu negotio dissoluto.
 172. Licet domicilium mutarit, qui in loco domicilij contractit.
 173. Iuxta statuta Bavariae contrahens solum convenitur in loco domicilij.
 174. Exceptis quibusdam casibus.
 175. Quandoque etiam de Jure communi conveniri nequit in loco contractus.
 168. Sortiri quemvis forum quoad contractum ibi, ubi contractum inijt, aperti juris est. ult. de for. comp. c. 1. §. 3. eod. in 6. L. haeres absens 19. §. proinde. ff. de iudic. ita tamen ut Clerici conveniendi sint coram Iudice Ecclesiastico, coram laico laici cit. c. 1. §. 3. & c. 1. de privil. in 6. Neque obstat, quod Clericus absque licentia sui Ordinarii, cui videlicet ratione Beneficii vel domicilij subiectus est, in alienum Episcopum consentire nequeat iuxta & significasti 13. de for. comp. quia ibi agitur de prorogatione, eoque Episcopo, cui Clericus nullo modo subiectus est, secus si subiectus fiat ratione vel delicti, vel contractus, vel rei sitae. Cur autem quivis in loco contractus conveniri possit, & si iudicium suscipere ibi nolit, capitis pignoribus ac manus iniectione ad id compelli, ratio est, ne creditores sumptibus & difficultatibus graventur in adeundo contra debitorem Iudice domicilij. c. 1. §. contrahentes de for. comp. in 6. & ibi DD. nam locus domicilij saepe valde diffusus est, & ibi facile iudicium fraudibus eludi posset; praeterquam quod in loco contractus facilius constare potest cum de ipso contractu, tum de solemnitatibus requisitis, quam ibi, ubi domicilium habet debitor advena.
 169. Procedit assertio L. etiam de privilegiatis, ijs videlicet, qui privilegium habent, ut non nisi coram certo Iudice respondere teneantur: nam nihilominus conveniri possunt coram Iudice loci, in quo contracterunt. c. dilecti. 17. de for. comp. & cit. c. 1. de privil. in 6. nisi habeant privilegium in corpore juris clausum, ut

ut post Bart. Castr. Felin. ac alij aiunt apud Petr. Barbosa in L. 2. §. 3. ff. de judic. n. 115. Quæ tamen exceptio an jure subsistat, merito dubitari potest: nam si vera esset, sequeretur, quod pupillus, vidua, ac miserales personæ, cum habeant privilegium in corpore Juris clausum. L. un. C. quando Imperator conveniri in loco contractus non possent; quod tamen est contra mentem omnium, ut ait Barbosa L. c. n. 118. Milites quoque privilegium habent in corpore Juris clausum L. tam collatores 18. pr. C. de re mil. & L. magisteria 6. C. de jurisd. om. judic. & tamen in loco contractus conveniri possunt L. penult. C. de pact. Et quod non obstante privilegio in corpore Juris clauso quivis in loco contractus conveniri possit, probat L. 36. §. fin. ff. de judic. Verum sustineri adhuc posse videtur hæc exceptio communi DD. calculo approbata. nam L. un. C. quando Imp. solum dicitur, quod pupilli & miserales personæ ad Imperatoris tribunal trahi nequeant, alios verò ipsi trahere eò queant: non verò absolutum fori privilegium ipsis conceditur. De militibus non omnibus, sed solum in Oriente constitutis sermo est cit. L. 18. C. de re milit. Magistris militum de causis militum cognoscendi potestas tribuitur cit. L. 6. C. de jurisd. non tamen cum exclusione aliorum judicum. Demum L. 36. ff. de judic. non est sermo de personis privilegium in corpore Juris clausum habentibus, vi cujus non nisi coram certo iudice conveniri possint.

170. Procedit Assertio II. Non solum de contractu, sed etiam de quasi contractu, & omni conventionione, ex qua oritur obligatio. Accurf. Jas. Gotof. in L. 27. ff. de cond. indeb. Panor. in c. fin. de for. comp. n. 29. Felin. n. 27. Kling. n. 11. Cuiac. in L. 7. ff. de pact. Zanger. de except. p. 2. c. 1. n. 109. Umm. ad process. jud. disp. 4. th. 1. n. 4. ac communis apud Oliva p. 3. for. Eccl. q. 22. n. 20. contra Cuman. Albert. de Ros. ac alios. Patet ex L. 19. §. 1. & L. 20. §. 36. ff. de judic. Neque solum de obligatione, quæ principaliter ex contractu oritur, sed etiam de secundaria, ad damna videlicet & interesse. c. dilecti 17. de for. comp. & ibi Pan. n. 6. Butr. n. 17. Felin. L. c. n. 19. Jas. in L. 1. ff. de eo, quod certo loco n. 6. Dec. in L. si convenerit. ff. de jurisd. n. 31.

171. Procedit III. etiam de distractu, ita videlicet ut ratione hujus conventio locum habeat ibi, ubi distractum negotium fuit. Ita tenent post Castr. Alex. Butr. ac alios Tiraq. in Leg. connub. Gloss. 5. §. 8. & Barbosa in L. 19. §. proinde de judic. n. 12. ubi tamen hanc legem malè adducit, quia verbum *distrabere* ibi non accipitur pro *dissolvere*, sed pro *vendere* juxta tit. ff. & C. de distract. pignor. tit. C. de patrib. qui fil. suos distract. ac L. 2. §. fin. ff. de transact. Pariter non apparet, quam benè adducatur L. exigere dotem. ff. de judic. & L. qui loco certo ff. de condit. indeb. Ratio verò est, quia contractus & distractus à pari procedunt L. Pomponius §. præterea. ff. de acquir. poss. ipsæque distractus mutuo consensu factus conventionem includit, & obligationem: ubi autem conventio fit, & obligatio contrahitur, ibi conveniri quis potest, ut modò dictum est.

172. Procedit IV. ut licet in loco domicilij contraxerim, & domicilium mutarim, nihilominus ibi conveniri adhuc possim ratione contractus vel quasi. L. 2. C. de jurisd. om. jud. & ibi Bart. n. 1. Bald. ac alij, Pan. in c. proposuisti de for. com. n. 8. Felin. n. 2. Dec. in L. cum quadam. ff. de jurisd. n. 4. Barbosa in L. 19. §. proinde de judic. rubr. de for. contr. n. 11. quia licet forum domicilij mutari possit, non tamen mutari potest forum contractus. Marian. in c. ult. de for. com. n. 36. & cit. DD.

173. Hæc juxta jus commune asserta sunt. aliter loquendum est juxta jus Bavaricum: ex eo enim, quod tit. 19. art. 10. der Landrecht statuitur, ut nullus subditus provincialis alterum arresto gravari faciat in publicis nundinis, aut urbibus & oppidis, ubi neuter eorum civis est, sed ut ad iudicem suum ordinarium remittantur, benè deducunt Ill. & Excell. D. Schmid & Prænob. D. de Bassis-Semcent. 1. Contr. 29. à n. 2. nullum subditum provincialem habere facultatem, alium subditum extra locum domicilij conveniendi. Cum enim iudex loci contractus jurisdictionem in personam & res advenæ exercere nequeat, nisi per arrestum, detentionem, manus injectionem, & captionem pignorum, consequens est, etiam actionem & conventionem prohibitam esse, utpote quæ cum effectu in loco contractus intentari non possit. neque ratio supra allata n. 108. in Bavaria locum habet; tum quod locus contractus & domicilij sæpe parum distant; tum quod tribunalia, præsertim superiora, ita constituta sunt, ut nemo justè allegare possit difficultatem litigandi, ac contra inferiorem iudicem, si justiciam non administrat, facillè adiri superior possit.

174. At etiam in Bavaria extra locum domicilij subditus provincialis conveniri potest I. si ibi, ubi intentatur actio, bona possidet, quæ actori expressè vel tacitè hypothecata sunt, ita statuitur tit. 11. art. 1. der Landrecht & tit. 3. art. 1. desß Grand Proceß consequenter ad L. fin. C. ubi in rem actio, L. si prædium C. de præd. & alijs reb. min. & c. fin. de for. comp. juxta quæ actio realis instituitur coram iudice loci, ubi res sita est. II. si quis certo loco promisit se soluturum: tunc enim in loco, in quem condixit solutionem, conveniri potest, & per detentionem ac arrestum ad solutionem compelli. Quæ exceptio expressè habetur cit. tit. 19. art. 10. III. si quæpiam civitas aut oppidum detinendi vel arrestandi facultatem ex antiqua consuetudine habeat. cit. tit. art. 7. Qualis consuetudo vigere dicitur in Metropoli Bavaricæ Monachij & Landshuti. Idem dicendum est de privilegio. Videatur Illust. ac Excell. D. Schmid ad cit. art. 7. §. 9. & 10. qui cum Prænob. D. de Bassis cit. Contr. 29. n. 10. benè ait, valere pactum, quo subditi Bavaricæ promittunt, se responsuros in loco contractus, vel coram alio iudice non suo: nam si juxta cit. art. 10. tit. 19. conveniri possunt in loco, in quem condixerunt solutionem, ut modò dictum est, non est ratio, cur non absolute valeat pactum de respondendo in loco contractus. Accedit, quod jure Bavarico licita est prorogatio jurisdictionis, saltem tacita, uti apertè sumitur ex tit. 5. art. 3. desß Summarißchen Proceß / & tit. 5. art. 13. der Gerichts-Ordnung.

175. Sed & de jure communi non semper conveniri in loco contractus potest debitor, videlicet si advena sit, & dum v. g. emit, statim ex loco recessurus est, idque nōrit venditor: censetur enim tunc, si pretium non statim expectat aut petit, fidem emptoris sequi, nec solutionem hīc petere, ac idcirco hīc convenire non potest. L. 19. §. proinde 2. ff. de judic. & ibi Gloss. Bart. Castr. Fulgos. Diximus I. si nōrit venditor, advenam emptorem statim discessurum: nam si hoc ignorat, convenire eum potest in loco contractus. cit. §. proinde. neque hæc sententia contradictorem habet, ut ait Fulgos. ibi. n. 5. scientia verò aut ignorantia ex conjecturis probatur: v. g. si emptor peregrinus in loco contractus pergulam, tabernam, vel horreum conduxit, censetur animum habuisse aliquamdiu ibi permanendi, nec recedendi, donec satisfecerit obligationibus contractis. Ita omnes teste Barbosa in cit. §. 2. n. 96. & 105. Diximus 2. si pretium non statim petit aut expectat. nam etsi sciat venditor, emptorem statim recessurum è loco, si tamen credit, solutionem ante discessum faciendam, convenire eum hīc poterit, quia fidem de pretio non habet, & moram in loco domicilij vel alio tempore hīc solvendi non concedit, ut observant cit. DD. Ex dictis inferunt Bart. L. c. n. 1. Bald. col. 1. v. sed pone, Castr. n. 6. ac alij contra Fulgos. quod venditor, si dicto modo secutus est fidem emptoris advenæ, eum in loco contractus convenire non possit, tamen si is postea ad eundem locum, non dum facta alibi solutione, revertatur: nisi, ut addit Castr. in cit. L. 19. §. 1. discedens emptor pergulam in loco contractus servasset. Idem porro tradunt de venditore respectu emptoris quoad obligationem tradendi & evictionem præstandi. Similiter maritus de dote conveniri non potest, ubi de ea convenit, vel dotale instrumentum confectum est; sed solum in loco sui domicilij. L. exigere dotem 65. ff. de judic. & fusè ibi Petr. Barbosa. Denique Legatus conveniri in loco contractus tempore legationis nequit super eo, quod ante legationem contractum est, sed jus habet revocandi domum. L. 2. §. 3. & 4. ac L. 18. ff. de judic. Quæ leges quomodo conciliandæ sint cum L. eum qui §. 1. ff. de constit. pecun. videatur Cuiac. L. 13. obs. 17. & Petr. Barbosa. in cit. L. 2. §. 3. à n. 141.

§. II.

Utrum in loco Contractus ad ejus dissolutionem agi possit.

SUMMARIUM.

176. Variæ opiniones DD. proponuntur.

177. In loco contractus quivis conqueri potest, sibi non esse numeratam pecuniam. Et agere ad rescissionem contractus ex L. 2. C. de Rescind. vendit. Nec non de nullitate contractus. Et Redhibitoria vel æstimatoria actione ex adilitio Edicto. Imò etiam ad restitutionem in integrum.

178. Respondetur ad opposita.

179. Episcopus loci contractûs relaxare juramentum potest, ut impugnari contractûs valeat. Nec tamen rescindere contractum. Repeti indebitum potest, ubi solutum est.

176. Ingens hic dissidium inter DD. est. Communis cum Bald. Dec. ac Jafone, teste Oliva p. 3. de for. Eccl. q. 22. n. 8. & Brunnem. in L. 2. C. ubi & apud quem affirmat, in loco solum domicilij, & non etiam in loco contractûs ad hujus nullitatem, vel rescissionem agi posse. Forum competens agnoscunt etiam in loco contractûs Covarr. L. 1. var. c. 4. n. 1. Molin. de Just. tr. 2. disp. 523. n. 23. Gratiani discept. for. c. 14. n. 22. Coler. de process. execut. p. 2. c. 1. n. 24. & 44. Pranob. D. de Bassis in 50. decis. Justin. decis. 4. n. 6. post Bart. Butr. Felin. ac alios, quos allegat Oliva l. c. Distingunt Petr. Barbof. ad L. 19. §. proinde. ff. de judic. d. n. 24. & Oliva l. c. d. n. 9. & in loco solum domicilij rescissionem petendam. Affirmant, si contractûs ex utraque parte fuit perfectus, v. g. si pupillus læsus in contractu cum auctoritate tutoris inito, aut Ecclesia in venditione bonorum cum solemnitatibus facta, restitutionem in integrum petant: agi verò etiam in loco contractûs posse, si contractûs ex utraque parte perfectus non fuit, v. g. si pecunia numerata non fuit, aut contractûs ex aliquo capite fuit nullus, & de nullitate agitur. Sed & leges hic antinomialiter continere videri possunt: nam cit. L. 2. C. ubi & apud quem dicitur, pro restitutione in integrum adeundum esse *provincia presidem, in qua domicilium habes, quos convenis.* quo textu nituntur primæ opinionis DD. E contrario L. in contractibus 14. §. ult. C. de non num. pecun. statuitur posse quemvis in loco contractûs apud ejus judicem conqueri intra biennium, sibi non fuisse numeratam pecuniam: quâ decisione se munit secunda opinio.

177. Ut ista ritè decidantur, inter varios casus distinguendum est. Et in primis ex cit. L. 14. certum est, in loco contractûs conqueri quemvis posse ob non numeratam pecuniam. Ratio est: quia ibi, ubi convenit, pecuniam esse solvendam, quasi contrahitur ad reddendam syngrapham pecuniâ non numeratâ, & hac ratione eodem loco, ubi obligatio ad implendum nata est, peculiaris quoque & propria ad resolutionem ejusdem negotij obligatio nascitur. Certum est 2. ex recepta doctrina Bart. in L. 1. de SS. Trin. n. 20. agi in loco contractûs posse ex L. 2. C. de rescind. vend. si quis in venditione læsus sit ultra dimidium justipretij: eò quod ex hac lege non absolute agitur ad rescissionem contractûs, sed disjunctivè ad rescissionem vel supplendum pretium: & quoad forum respicitur contractûs, eaque quæ in ipso interveniunt: at læsio intervenit in ipso contractû. Certum esse videtur 3. posse in loco contractûs de nullitate contractûs agi, v. g. si usuraria pravitas intervenit, ut ait Brunnem. ad cit. L. 14. n. 18. aut si invalidus fuit ob defectum solemnitatis, dolum quoad substantiam &c. tum quod eadem est natura distractûs & contractûs, arg. L. Pomponius 13. §. 2. ff. de adquir. vel am. poss. L. exempto 11. §. 5. & 6. ff. de act. empt. tum quod ad judicem loci contractûs pertinet cognoscere de valore contractûs, cum non possit compellere ad ejusdem implementum, nisi prius constet de ejus valore. Consequens ex modò dictis & certum est 4. ex Edilitio edicto agi posse *redhibitoria actione* ad rescissionem contractûs in loco contractûs: quia judicis, in cujus territorio contractûs est initus, est cognoscere, utrum ob vitium rei in contractum deductæ *redhibitoria*, vel *æstimatoria* seu *quantò minoris* competat. Igitur duntaxat dubium est de remedio extraordinario restitutionis in integrum. Et hoc quoque nobili officio judicis loci contractûs expediri posse ex dictis consequens esse nobis videtur. Nam si coram hoc judice agi potest ex L. 2. C. de rescind. vend. non apparet ratio, cur non etiam ejusdem officium ad restitutionem in integrum implorari possit: tum quod læsio, ob quam petitur restitutio, in contractû æquè intervenit, ac læsio ultra dimidium, ob quam ex cit. L. 2. agitur, & nullum inter unum ac alterum casum differentia est, quam quod major læsio necessaria est ad agendum cit. L. 2. quam quando petitur restitutio in integrum, & nonnunquam etiam per restitutionem in integrum non petitur rescissio contractûs, sed solum supplementum pretij: tum quod in contractû tacita semper obligatio & quasi promissio intervenisse censenda est ad ea præstanda & resarcienda, quæ alterum alteri debere & præstanda esse æquus prætor arbitratus fuerit; ac idcirco dum agitur ad restitutionem, ex ipso contractû agitur: tum denique, quod in loco contractûs melior notitia ordinariè habetur de læsione facta & causâ restituendi, quam alibi, quam ob causam constitutum est L. 2. C. ubi de ratiocin. ut qui administrationem gessit, in loco, ubi negotium &

administrationem gessit, conveniri possit.

178. Neque obstat, quâ adversarij nituntur, cit. Lex 2. C. ubi & apud quem cognit. sic enim illa inquit: *consequens est, si de his (quæ ex transactione tradidisti) repetendis per in integrum restitutionem vel quamcunque aliam causam putaveris agendum, ejus adire te provincia presidem, in qua domicilium habent, quos convenis.* ubi sub Tò adire non necessario intelligendum est debere, sed intelligi potest posse, non excluso videlicet judice contractûs. Deinde tametsi lex diceret, domicilij judicem adiri debere, hoc tamen solum de eo casu intelligendum foret, quo reus in loco contractûs non invenitur, uti præter alios explicat Covarr. l. c. Nec valet, quod illi hic dicunt, hac ratione nihil speciale illâ lege statui, cum aliunde manifestum sit debitorem in loco contractûs conveniri non posse, nisi ibi inveniat: nam negatur suppositum, quod Impp. ibi speciale quid statuere debuerint vel voluerint, notumque est sæpe unâ lege repeti, quod alijs jam decisum, vel ipso etiam naturæ lumine clarum est. Demum cum dicatur ibidem *vel quamcunque aliam causam*, sequeretur juxta adversarios, non tantum propter restitutionem in integrum, sed etiam ob pecuniam non numeratam, rescissionem ex L. 2. C. de rescind. vend. nullitatem contractûs &c. adiri necessario debere judicem domicilij, quod falsum esse ex dictis constat.

179. Ex dictis consequens est I. quod cum Felin. Dec. Rom. Lap. ac alijs tradit Covarr. l. c. posse Episcopum loci, in quo contractûs initus est, etiam cum extraneo, in juramento, quod contractui adjectum est, dispensare eum in finem, ut contractûs impugnari & rescissio peti possit. Unde non apparet, quo jure Caldas L. si curatorem 3. C. de in integr. rest. n. 31. dicat, cavendum esse ab hac Romani & Lapi doctrina, cum tamen ipse l. c. n. 30. tradat, in loco contractûs restitutionem in integrum peti posse: nec enim ratio reddi potest, cur judex loci contractûs hanc restitutionem facere valeat, & non etiam Episcopus ejusdem loci juramentum ad eum finem relaxare: ideo enim Judex contractûs restituere in integrum potest, quia potest ad contractum observandum compellere; atqui hoc ipsum potest Episcopus per censuras, si opus fuerit. Quin tradunt Felin. Alex. Jaf. Bald. & Castr. apud Oliva cit. q. 22. n. 12. posse coram Episcopo, qui absolutionem à juramento dedit, agi ad ipsam rescissionem contractûs jurati etiam inter laicos initi: eò quod Judex præparatorij sit etiam Judex causæ præparatæ. L. Ordinarij 13. C. de rei vind. Verum hanc doctrinam non immerito rejicit Covarr. l. c. n. 8. & ipsa praxis: nam absolutio à juramento, quæ purè dependet à potestate spiritali, absolventi non tribuit jurisdictionem ad cognoscendum de re purè temporali inter laicos. Neque simpliciter & absolute verum est, judicem causæ præparantis esse judicem etiam causæ præparatæ: ut probat Lex 1. C. ad exhibend. Neque contrarium asseritur cit. L. 13. C. de R. V. nam in casu hujus legis Judex causæ præparatoriæ erat simul Judex competens ad causam præparatam, ut notat Covarr. l. c. Consequens est 2. quod quis repetere possit indebitum, ubi illud solvit, tametsi non sit forum rei. L. qui loco 27. ff. de condict. indeb. & ibi Gloss. Costald. in L. 19. §. si quis. ff. de judic. Matth. Steph. L. 1. de jurisd. c. 29. n. 29.

§. III.

An debitor in loco contractûs conveniri possit, si ibi non reperiatur.

SUMMARIUM.

180. Nemo in loco contractûs conveniri potest, nisi ibi reperiatur.
181. Nisi sit simul locus domicilij.
182. Aut ibi se responsurum promiserit debitor & foro domicilij renuntiavit.
183. Aut, ut quidam volunt, ibi bona sita non habeat.
184. Aut agatur de ratiocinijs publicis, vel etiam privatis.
185. Conveniri in loco contractûs debitor non potest, tametsi alibi contumaciter latitet. Poterit tamen immissio in ejus bona fieri.
186. Hæres etiam absens prosequi tenetur litem à defuncto in loco contractûs captam.
187. Studiosi absentes ad locum Academia citari possunt ob debita ibi contracta.
188. Neminem in loco contractûs conveniri posse, nisi ibi reperiatur, certum est ex c. Romana 1. §. 3. de for. com. v. nisi inve-

invenitur ibidem & *L. hares 19. ff. de judic. prin. v. si ibi invenitur* : ubi licet solum agatur de hærede, mox tamen §. 1. loquitur JC. universim de contractibus & quasi contractibus, de quibus eandem clausulam intelligendam esse, quæ est de hærede, tradit ibi Gloss. communiter recepta *ad §. si quis v. debet*. At non est necesse ad hoc, ut conveniri in loco contractus possim, me in eodem loco aliquamdiu manere: nam conveniri possum, si post contractum initum recessi, ac postea eodem redij, quamvis denuo discessurus, ut post Castr. tradit Barbof. *in cit. L. 19. §. proinde n. 22.* ac verissimum esse dicit Oliva *l. c. n. 22.* quia iura absolute statuunt, contrahentem in loco contractus conveniri posse, si ibi invenitur; nec distinguunt inter permanentem & ex intervallo redeuntem. Favori solum nundinarum datum est *L. 1. C. de Nundin.* ut ad eas venientes de debitis alio tempore contractis conveniri nequeant: quamvis conveniri queant de ijs, quæ ijs ipsis nundinis contraxerunt.

181. Varias tamen limitationes hæc assertio patitur. Nam I. conveniri absens ratione contractus potest, si locus contractus sit simul domicilij: quia tunc Iudex loci procedere contra absentem potest tanquam contra subditum ratione domicilij: contra subditum enim etiam absentem procedi posse notum est.

182. II. Conveniri contrahens in loco contractus etiam absens potest, si ibi se responsurum promisit, simulque foro domicilij expresse renunciavit. Gloss. 1. & 2. *in L. 1. ff. si quis in jus voc. non jér.* quam celebratissimam esse & omnes eam secutos ait Covarr. *c. 10. pract. qq. n. 5.* & usu judiciorum servari ex Alber. testatur Guttier. *p. 3. de Juram. confirm. c. 16. n. 4.* Ex quo cum eadem Gloss. 1. communiter inferunt (absque causa refragante Barbof. *in L. 19. §. 1. ff. de judic. n. 46.*) quod licet in contractibus regulariter locum non habeat remissio, contrarium tamen sit in hoc speciali casu renuntiationis. Quin cum Baldo *in L. cum Artemidoram 4. C. ut in poss. legat. n. 5.* contendit Barbof. *l. c. n. 45.* ad hunc effectum non esse necesse, ut quis expresse promittat, se responsurum in loco contractus, sed sufficere, si renuntiet proprio foro domicilij. Hæc porro renuntiatione omnino necessaria est, neque absque ea sufficet promissio de respondendo in loco contractus: quia hæc promissio solum procedit sub clausula jure communi expressa *si ibi invenitur*. Covarr. *l. c. n. 6.* Barbof. *cit. n. 45.* Oliva *l. c. n. 25.* nisi iuramento firmata fuerit: tunc enim absque speciali renuntiatione fori proprii poterit promittens conveniri. Covarr. *cit. n. 6.* Guttier. *l. c. n. 5.* Matth. Steph. *L. 1. de jurisd. c. 29. n. 39.* post Socin. Felin. Roman. Bern. Diaz, ac alios, *arg. auth. & qui. C. de bon. auct. jud. poss. c. 28. & c. ex rescripto 9. de jurejur.* Similiter si debitor in casum, quo in mora erit, se ad obstagia sive se sistendum personaliter aliquo in loco obligavit, poterit ad eum locum citari, licet ibi non invenitur. *cit. c. 9. de jurejur. & ibi Gloss.* Guido Papæ *decis. 61. n. 2.* Coler. *de process. execut. p. 2. c. 1. n. 88.* Steph. *l. c. n. 41.* Zanger. *de except. c. 1. p. 2. n. 187.* Gaill. *L. 2. obs. 45. n. 2. & L. 2. de pace publ. c. 2. n. 5. & 6.* An hanc renuntiationem facere possit etiam Clericus, controversum est, nos negandum censemus cum Oliva *l. c. n. 27.* contra Mar. Socin. Barbof. *l. c. n. 224.* ac alios: quod enim in loco contractus conveniri coram iudice Ecclesiastico possit, si ibi invenitur, habetur ex lege *cit. c. 1. §. 3. de for. comp.* ut autem etiam absens conveniri possit, deberet id fieri ex renuntiatione sui fori & prorogatione jurisdictionis alieno Episcopo facta: at hanc facere absque consensu proprii sui Episcopi non potest. *c. significasti. 18. de for. comp.* Quam prohibitionem renuntiationis impudenter stultitiæ damnat Cuiacius *ad afric. tr. 7. in L. trajan. 23. ff. de O. & A. nec injuriam fecerit*, qui hanc stultitiæ notam in ejus censuram retorserit.

183. III. Limitant Bart. *in cit. L. 19. §. 1. in fine* & Bern. Diaz *reg. 397. v. septimò fallit*, dicendo, remittendum esse debitorem ad locum contractus, si ibi non habeat bona, in quæ immissio fieri possit. Verum hoc non immerito reprobant Covarr. *l. c. n. 4. v. tertio subinfertur* & Barbof. *l. c. n. 33.* cum Angel. Castr. Fulgos. ac communi aliorum: quia contrarium desumitur ex *cit. c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.*

184. IV. Limitat Covarr. *l. c. v. quarto illud* cum Felin. Franc. Marian. ac communi DD. asserendo, si agatur de reddenda ratione administrationis, administratorem cogi posse ad respondendum in loco administrationis, tametsi ibi non invenitur, juxta *L. 1. & 2. C. ubi de ratioc. agi oport.* Quod quidem omnes admittunt, si agatur de publicis ratiocinijs, per text. expresse *cit. L. 2. & L. fin. C. ubi quis de Curiali.* Sed, si agatur de

ratiocinijs privatis, id cum Angel. Imol. Domin. ac alijs negant Barbof. *in cit. L. 19. §. 1. n. 75.* Zanger. *p. 2. de except. c. 1. n. 77.* & Matth. Stephani *p. 1. de jurisd. c. 29. n. 37.* Moventur *cit. L. 1. C. ubi de ratioc.* Verum hæc potius contraria est, nam absolute dicit: *eum, qui aliena negotia sive ex tutela sive ex quocunque alio titulo administravit, ubi hæc gessit, rationem oportet reddere*, ubi agit de rationibus privatis, nec distinguit inter casum, quo administrator invenitur in loco gesti negotij, & quo non invenitur. Afferunt quoque *L. cum proponas 9. C. de bonis auct. judic.* sed nihil patrocinatur: solum enim ibi dicitur, eum, quem ex administratione negotiorum obligatum habes, conveniri à te posse adito rectore provincie, videlicet si ille in provincia administrationem gessit. Neque hanc restrictionem ad rationes publicas patitur titulus generaliter conceptus *ubi de ratiocinijs tam privatis quam publicis agi oportet*, nec verba *cit. L. 1. sive ex quocunque alio titulo*, nec text. *L. 36. in fin. & L. 45. pr. ff. de judic.* ut observant. Hillig. *ad Don. L. 17. c. 14. lit. K. & Brunnem. in cit. L. 1. n. 4.*

185. V. Limitant Felin. *in cit. c. 1. n. 22.* Diaz, *reg. 397. v. 11.* ac alij, tenentes, posse debitorem in loco contractus conveniri etiam absentem, si contumaciter latitat. Verum hanc limitationem bene rejiciunt post Franc. & Ripa, Covarr. *cit. n. 4. v. tertio subinfertur*, & Barbof. *l. c. n. 6.* quia *cit. c. 1. §. 3.* judici contractus tantum permittitur, ut decernere possit immisionem in bona, quæ latitans habet extra locum contractus, & ut immisionem facere possit in bona, quæ habet in loco contractus. Nec favet adversarijs, quam allegant, *L. consentaneum. 8. C. quom. & quand. jud.* Quia loquitur solum de eo absente, qui citatus fuit, dum adhuc præsens esset. Et hoc solum dicit Baldus *in cit. L. 8. not. 8.* quem proinde malè pro se allegant. Poterit tamen immissio in ejus bona fieri, ut infra dicitur *n. 200.*

186. VI. limitatur quoad hæredem debitoris; nam si defunctus iudicium in loco contractus accepit, seu litem cum creditore ibi contestatus fuit, tenebitur ejus hæres ibidem processum reassumere & continuare, tametsi ibi non reperiatur. *L. si is. 34. ff. de judic.* quia per litis contestationem perpetuatur jurisdictio iudicis aditi. *cit. L. 34. & L. 30. ff. cod. L. & quia 5. ff. de jurisd.* nec hæredis causa potior aut melior esse debet, quam defuncti. *L. hæredem 59. ff. de R. J. L. an vitium 5. ff. de dio. & temp. prescript.* Zanger. *l. c. n. 120.* Carpz. *L. 2. resp. jur. Sax. resp. 30. n. 10.*

187. VII. denique limitant quoad Studiosos, qui relictis in loco Accademie debitis discedunt infalutato hospite, nec cautionem, nec suppellectilem relinquendo, unde creditoribus satisfiat. Hos citari à Rectore Magnifico posse, ubicunque locorum sint, tradunt Zas. *in L. ult. ff. de jurisd.* Matth. Stephani *l. c. n. 33. & 34.* Haunold. *tom. 5. de Just. tr. 1. n. 358.* eò quod, dum immatriculantur, promittunt, quod se sistere velint, quando citantur à creditoribus vel Rectore.

§. IV.

An conveniri in loco contractus possit, qui in alium locum solutionem condixit.

SUMMARIUM.

188. Contrahens non in loco contractus, sed in illo, in quem solutionem condixit, conveniendus est.
189. Dummodo pactum de solutione alibi facienda contractui immediate fuerit adjectum.
190. Procedit assertio etiam de Clericis.
191. Quando debitor promisit respondere, ubicunque fuerit inventus, regulariter ubique conveniri potest.
192. Promittens solvere, ubi creditor voluerit, conveniri solum potest in loco domicilij vel contractus, nisi aliunde desumatur, quod voluerit se obligare ad quodcunque forum.
193. Promittens solvere in certo loco vel ubicunque creditori placuerit, conveniri solum potest in loco nominato, & locis non multum distantibus.
194. Qui promisit solvere Monachij & Ingolstadtj, conveniri utrobique potest, sed non ad totam utroque in loco summam.
195. Ad totam vero summam utrobique, si promisit solvere Monachij vel Ingolstadtj: Estque tunc electio fori penes credi-

creditorem. Sicuti est inter forum Contractus & Domicilij.

196. *Qui non solvit in loco, in quo solvere promisit, conveniri potest in loco Contractus vel Domicilij.*

197. *Quoad formam contractus, interpretationem, ac vim obligandi, attenditur locus, in quo is initus fuit, non in quem destinata est solutio.*

188. Contrahentes non in loco contractus conveniri posse, sed in illo, in quem destinata est solutio, apertum est ex c. dilecti. 17. de for. comp. ibi: *quia etsi fuisset privilegium tale (ut extra patriam conveniri non possent) concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversariis promiserunt, cum ibi, & ubi domicilium habent, valeant conveniri, quia contraxisse unusquisque in eo loco intelligitur, in quo ut solveret, se obligavit. L. 21. ff. de O. & A. & contractum non utique eo loco intelligitur, quo negotium gestum sit, sed quo solvenda est pecunia. L. 3. ff. de reb. auct. jud. poss. Et quidem conveniri in loco solutioni faciendae destinato etiam advena potest, quamvis statim inde discessurus. Gloss. in c. 1. §. nec etiam de for. comp. in 6. v. respondere, & ibid. Dominij, & Franc. Barbof. in cit. §. proinde n. 131. Oliva cit. q. 22. n. 35. cum Bart. Perusin. Aretin.*

189. Ut tamen debitor non in loco contractus, sed destinatae solutionis conveniri possit, juxta Felin. in c. ult. de for. comp. n. 17. & Butr. ibid. n. 12. Dec. in L. si convenerit ff. de jurisd. col. 22. v. tertio predicta, ac alios, necesse est, pactum de solutione alibi faciendae contractui in continenti adjectum fuisse: si enim fieret hoc pactum solum ex intervallo, vi illius conveniri quidem is posset etiam in loco destinatae solutionis, non tamen excluderetur locus contractus, sed conveniri in utroque posset. Necesse insuper est, ut reus ibi inveniatur, ubi solvere promisit. Dec. l. c. n. 23. ubi id dicit esse receptum, Covarr. cit. c. 10. pract. n. 6. v. undecimo, Barbof. in L. 19. §. 1. de judic. n. 51. cum enim censetur quisque contraxisse ibi, ubi solvere promisit, ut modò diximus ex L. 21. ff. de O. & A. in loco autem contractus juxta dicta n. 180. nemo conveniri possit, nisi ibi reperiatur, consequens est, nec in loco solutioni destinato conveniri posse, nisi ibi reperiatur. si tamen non tantum hic solvere, sed etiam hic se sistere judicio promisit, causa huc remittenda erit, & respondere hic tenebitur promissor, tametsi hic non reperiatur. Covarr. l. c. v. duodecimo cum Bald. Jas. Dec. Rip. Felin. Curt. jun. arg. L. 7. §. 1. ff. qui satisd. cog. Idem dicendum est, si certo loco solvere promisit, simulque foro proprio renunciavit, Covarr. l. c. n. 5. v. sexto, Barbof. l. c. n. 56. cum communi, & patet ex dictis n. 182. Idem denique dicendum existimat Covarr. l. c. n. 6. v. decimo tertio cum Innoc. Bald. Dec. Jas. Alciat. ac alijs, de casu, quo quis solvere promisit certam pecuniae quantitatem certo loco & tempore, v. g. Ingolstadij in nundinis S. Mauritij, postea in his nundinis hic conveniri, etsi hic non reperiatur, & remissionem huc faciendam esse: eo quod per dolum censetur abesse, si constituto tempore ac loco non adfuerit, ac propter dolum judicetur adesse, sicut quoad effectum conventionis censetur possidere, qui dolo desit possidere. L. is qui dolo, & L. si autem §. 1. ff. de rei vind. Verum contra hanc doctrinam merito insurgunt Barbof. in cit. §. 1. n. 40. & Oliva l. c. n. 38. nam cit. c. 1. §. 3. de for. comp. in 6. contra absentes, si forte malitiose se ipsos occultent (ut ait Pontifex) ne citatio perveniat ad eosdem, solum permittitur judici contractus decernere faciendam immisionem in possessionem bonorum, quae alibi habent.

190. Quod modò diximus, posse, qui solutionem condixit in certum locum, ibidem conveniri, etiam de Clericis procedit: etsi enim juxta dicta n. 182. non possint absque licentia proprii Episcopi prorogare jurisdictionem alieno, hoc tamen solum verum est de prorogatione directâ, non item de indirectâ, quae fit, dum in aliena Dioecesi delinquant, contrahunt, vel solvere promittunt: horum enim si quid fiat, jurisdictionem in ipsos alieno Episcopo Canones concedunt c. 17. & ult. ac c. 1. §. 3. in 6. de for. comp. ut diximus supra n. 168.

191. Quid autem tenendum sit, quando solutio condicatur in locum incertum, aut certum quidem, sed multiplicem & varium, anceps quaestio est, ad quam ritè decidendam multiplicem casum statui oportet. Primus est, quando debitor promisit respondere & solvere, ubicunque fuerit inventus. Afferunt hic Bart. Fulgos. Jas. Dec. in L. si convenerit. 18. ff. de jurisd. Panor. Butr. Felin. in c. 1. de judic. ac passim alij, posse creditorem, in quocunque loco debitorem invenerit, solutionem exigere: dum-

modo, ut aiunt, locus sit tutus. Addendum est: dummodo notabile damnum ex solutione v. g. hic faciendae debitori non nascatur, prout fieret, si hic pecuniam sub usuris mutuam sumere, aut cum impensis è loco domicilij eam petere, aut sua vendere deberet &c. ac interim creditoris parum interfit hic vel alibi solutionem fieri. Variant quidem circa hunc casum opiniones DD. uti videre est apud Mar. Socin. in c. dilecti de for. comp. n. 31. & Ripa in c. 1. de judic. n. 71. sed standum videtur communi sub dictis limitationibus.

192. Alter casus est, quando debitor promisit respondere aut solvere, ubicunque creditor voluerit. Hic Bart. in L. Titium §. tutores. ff. de adm. tutor. n. 1. Panor. Butr. Jas. Dec. ac communis aliorum tenent, posse ubivis locorum, ubi inventus fuerit, conveniri. Posse verò vi hujus pacti respondebo aut solvam, ubicunque voluerit creditor, conveniri ibi, ubi repertus non fuerit, neminem, qui asserat, invenimus. Foret profectò hoc nimis onerosum debitori, ac idcirco censendum non est, quod se sic obligare voluerit, sed solum quod secundum leges, quae eum conveniri non permittunt in loco contractus vel destinatae solutionis, nisi ibi fuerit inventus. Nisi fortè expressè promiserit, se ubivis, ubi voluerit creditor, compariturum; ut post Bald. notat Jas. in cit. L. 18. n. 41. E contrario cum eod. Bart. in cit. L. 18. n. 4. Duar. Costald. Donell. ac alijs, sustinent Matth. Stephani L. 1. de jurisd. c. 29. n. 12. Treutler. vol. 1. disp. 23. th. 3. lit. G. & Bachov. ibid. Brunnem. in L. un. C. ubi conven. qui cert. loc. à n. 7. Generalitatem pacti, quo debitor respondere promittit, ubicunque conventus fuerit, restringi ad locum habilem & idoneum, videlicet domicilij & contractus: eo quod censendum sit, hanc tantum mentem promittentis fuisse, sicut alia non est, quam hæc, si indefinitè promittit, se responsum & satisfacturum: cumque id solum spectetur, ne facultas agendi intercitat, satis esse debere creditori, si possit experiri illis locis, quibus aliàs jus est. Et sic explicandos esse autumant textus L. 43. ff. de judic. & L. 16. ff. de constit. pecun. Ubi dicitur, ubique peti posse, & quocunque loco: quocunque videlicet agi potuisset, si locus adjectus non fuisset. Hæc sententia valde probabilis est: nisi quis expressè renuntiaret foro domicilij & contractus, aut alijs ex signis constet, quod debitor per illam verborum generalitatem voluerit se obligare ad respondendum etiam extra duplex illud forum.

193. Tertius casus est, quando debitor dicit creditori Ingolstadij: *solvam Monachij vel ubicunque tibi placuerit.* Afferunt hic Butr. in c. 1. de judic. col. 12. Panor. n. 22. Ripa n. 71. ac communis teste Mar. Socin. l. c. n. 30. posse conveniri solum Monachij & locis æquè distantibus, non verò remotioribus arg. c. 15. de rescript. & Clem. 2. de procurat. Conveniri posse quocunque loco etiam remotiore cum Imola & Dec. affirmant Zanger. de except. c. 1 p. 2. n. 154. ac alij nonnulli. Conciliat Barbof. l. c. n. 153. dicens, conveniri posse etiam in remotioribus, dummodo sint in eadem provincia. Quod etsi probabile sit, videtur tamen standum esse primæ sententiæ, cum ob auctoritatem DD. tum quod mens debitoris non videatur esse ad quemcunque locum remotissimum, etiam in eadem provincia, ad quem accedere non solet, se obligare.

194. Quartus est, quando promittit debitor solvere Monachij & Ingolstadij. In utroque loco solutionem posse exigi, dubium non est. Non tamen utrobique integra summa, v. g. centum, peti poterit, sed 50. Monachij, & 50. Ingolstadij: nam, ut ait JC. L. 2. §. 4. ff. de eo, quod cert. loc. Si quis stipulatur, *Ephesi & Capua, hoc ait, ut Ephesi partem & Capua partem petat.* cum natura copulæ sit æqualiter distribuere copulata. L. reos 11. §. 1. ff. de duob. reis. Socin. l. c. n. 29. Ripa l. c. n. 69. Hinc si tota summa alterutro in loco peteretur, obfaret exceptio plus loco petitionis. L. 4. ff. de eo, quod cert. loc. nisi adjunctum fuerit *in solidum*: tunc enim exceptione summae uti debitor non poterit.

195. Quintus est, quando dicit debitor, se soluturum Monachij, vel Ingolstadij. Utrobique seu alterutro in loco tunc agi poterit, & quidem ad integram summam, cum utrobique contraxisse censendus sit. L. 21. ff. de O. & A. Socin. l. c. n. 28. Zanger. l. c. n. 143. Cujus verò sit electio, creditoris, ubi convenire velit; an debitoris, ubi conveniri, dubitatur. Respondetur: etsi in alternatis electio sit penes debitorem quoad res alternativè debitas reg. 70. Jur. in 6. & L. plerumque ff. de jure dotium: quoad locum tamen exigendi arbitrium est penes creditorem. cit. L. 2. §. 3. ff. de eo, quod cert. loc. dari oport. c. dilecti. 17. de for. comp. ita

ita tamen, ut antequam creditor exigat, debitor alterutro, quo maluerit, loco solvere possit. *cit. §. 3. v. & generaliter.* Pariter in arbitrio actoris est, debitorem convenire in loco contractus vel domicilij, aliòve, ubi respondere vel solvere promissit. *Arg. L. 19. §. ult. & L. 52. §. 3. ff. de judic. L. 25. pr. C. de Ep. & Cler. & ibi Bald. Afflict. decis. 257. Zanger. l. c. n. 205.* cum forum ex contractu vel quasi acquisitum non tollat forum domicilij, sed forum foro accumulet. *c. 8. & 20. de for. comp. & ibi Canonistæ.* Ibi tamen finem accipere debet actio, ubi fuit intentata, cum sit locus præventioni, quæ sit per solam citationem *L. pen. ff. de petit. hered. & L. si quis 7. ff. de judic.*

196. Quæstio superest, ubi conveniendus sit debitor, qui non solvit certo loco, quo solvere promissit. *Arbitrariâ actione & in alio loco potest conveniri,* respondet Imp. *L. un. C. ubi conven. qui cert. loc.* Sed dubitatur etiamnum, an ubivis, ubi reperitur, conveniri possit. Negandum est cum communi DD. quia adjectus locus facere non potest, ut ibi conveniatur, ubi alias nullo adjecto loco non conveniretur. Igitur conveniendus est in loco domicilij vel contractus: eritque tunc judicis æstimare, quanti inter sit actoris vel rei, destinato loco factam non esse solutionem. *L. 3. ff. de eo, quod cert. loco.*

197. Cæterum quæ hætenus dicta sunt de conventionem ex contractu faciendâ non in loco contractus, sed in loco destinatæ solutionis, solum procedunt de ipsâ conventionem: nam quoad reliqua consideratur locus ipsius contractus, videlicet quoad ejusdem solemnitates, vim obligandi, interpretationem &c. ita ut quoad ista observanda sint statuta loci, in quo contractus est initus. *Bart. in L. cunctos populos de SS. Trin. n. 16. Bald. in L. 1. C. ne fil. pro patr. n. 5. Alex. L. 5. conf. 41. n. 4. & in c. ult. de for. comp. Panor. n. 3. Butr. col. 5. Felin. n. 18. Patet. ex L. si fundus 6. ff. de evictio.* Nec obstat, quo dicitur *L. 21. ff. de O. & A. contraxisse unumquemque intelligi in loco, in quo ut solveret, se obligavit:* hæc enim est solum fictio juris quoad facultatem conveniendi, re ipsâ autem contractus celebratur, ubi verba preferuntur, vel scriptura fit, quibus contrahitur. *Panor. & Felin. l. c. Dec. Jas. ac alij apud Barbof. in cit. §. proinde n. 64.* Ex quo contra Bald. & Tiraq. communiter inferunt, gabellam, sicubi ex contractu solvitur, solvendam esse in loco contractus, non destinatæ solutionis.

§. V.

Quomodo contra debitorem in loco contractus procedendum sit.

SUMMARIUM.

198. Contra contrahentem citatum in loco contractus procedi potest, tametsi absens sit.
199. Si non comparet intra terminum præfixum, contumax habetur.
200. Si ante citationem abiit, compelli non potest ad se sistendum judicio, nisi in loco contractus domicilium habeat.
201. Immissio ex secundo decreto contra absentem prius non citatum faciendâ non est.

198. De peregrino hic sermo est, seu illo, qui extra locum sui domicilij contrahit: si quis enim in loco domicilij contrahat, vel ibi ratione contractus alibi celebrati conveniatur, adversus eum potest tanquam contra inquilinum & subditum, tametsi absens sit, ut dictum est supra n. 104. De peregrinis igitur agendo dicendum est, posse ipsos citari, si in loco contractus reperiantur. Quod si comparuerint, & litem contestati fuerint, procedi contra eosdem potest etiam ad sententiam definitivam, haud secus quam si domicilium ibi haberent & subditi essent. *L. consentaneum 8. C. quom. & quan. jud. L. si is. 34. jun. Gloss. fin. ff. de judic.* Quin procedi contra eosdem ad sententiam definitivam potest in ijs causis, in quibus opus non est litis contestatione, dummodo, cum præsentem essent, legitime citati fuerint. *Barbof. in L. 19. §. 1. ff. de judic. n. 31. Oliva p. 3. fori Eccl. q. 22. n. 66.* cum Innoc. Ant. Panor. Aret. ac alijs. Non tamen executio in bonis alibi sitis fieri potest per judicem contractus, sed per literas ad judicem loci, ubi bona sita sunt, petenda est executio. *L. 15. §. 1. ff. de re judic. & c. postulasti. 14. de for. comp.*

199. Quod si advena in loco contractus post citationem ibi factam in termino non comparuerit, & litem non fuerit contestatus, etsi ad sententiam definitivam procedi nequeat in causis, in quibus litis contestatione opus est, contumax nihilominus ha-

bendus est tam quoad personam quam quoad causam, & idcirco per multas vel incarcerationem, ac in foro Ecclesiastico per censuras, compelli poterit ad litem contestandam. *c. 2. & 3. ut lite non contest.*

200. Si verò ante citationem è loco contractus abiit, cogi non poterit ad ibi comparandum vel per se vel per procuratorem, ut diximus n. 180. cum varijs tamen limitationibus à n. 181. Idque etiam locum habet in casibus, quibus sine litis contestatione procedi ad sententiam definitivam potest, ut contra Ant. de Butr. tradit recepta DD. apud Covarr. *c. 10. pract. n. 3.* Ratio patet: quia ad sententiam definitivam contra absentem procedi non potest, nisi ob contumaciam; qui autem non comparet in loco contractus, non est contumax, nisi ante abitum fuerit citatus. *c. 1. §. 3. de for. comp. in 6.* ac idcirco ad sententiam censuræ, banni, similesque pœnas personam concernentes procedi non potest. Poterit tamen in absentis bona, quæ in loco contractus habet, immissio ex primo decreto fieri, si post literas requisitorias ad judicem domicilij datas non comparuerit. *cit. c. 1. §. 3.* Aliud de subtilitate juris civilis dicendum existimat Castr. apud Barbof. *l. c. n. 12.* eò quod axioma sit, neminem conveniri in loco contractus, nisi ibi inveniatur. Verum sensus hujus axiomatis duntaxat est, non posse procedi contra debitoris personam, nec contra ejus bona extra locum contractus sita, nec invitum trahi ad locum contractus debere; non verò locum habet de bonis in loco contractus sitis, ut explicat Covarr. *l. c. n. 4.* Quod si bona non habet in loco contractus, decerni immissio poterit in ea, quæ habet alibi, ac propterea alterius judicis, sub quo bona sita sunt, brachium implorari debet, ut dictum est supra n. 185. & fusè probat Barbof. *l. c. à n. 15.*

201. Sed an in dicto casu, si videlicet debitor à loco contractus absens est, & ante abitum citatus non fuit, immissio ex secundo decreto in ejus bona fieri possit, controversum est. Negandum videtur cum Castr. in *cit. L. 19. ff. de judic. §. 1.* Covarr. *cit. c. 10. n. 4.* ac alijs: quia ad hanc immissionem requiritur vera contumacia, quam non committit is, qui apud hunc judicem se non tenetur defendere, foretque alias nullum discrimen inter eos, qui tantum ratione contractus sortiuntur forum, ac illos, qui simpliciter subditi sunt ratione domicilij: cum tamen juxta *cit. c. 1. §. 3.* & communem DD. discrimen faciendum sit. Quæ porro differentia sit inter primum & secundum decretum, traditur *c. ult. §. in alijs ut lite non contest. & c. 1. ac 2. de eo, qui mitt. in possess.*

CAPUT IV.

De Foro Rei sitæ.

§. I.

An Forum acquiratur in loco rei sitæ.

SUMMARIUM.

202. Ratione rei sitæ quivis conveniri ibi potest, ubi sita res est.
203. Tametsi res sit mobilis.
204. Aut incorporea.
205. Non tamen actione personali, sed solum reali.
206. Hæc conveniri potest debitor, quamvis absens.

202. Ratione rei, super qua contenditur quemque fortiri forum, seu obnoxium fieri jurisdictioni judicis loci, in quo res litigiosa constituta est, regulæ instar receptum est ex *L. 1. & ult. C. ubi in rem actio. L. quod 38. ff. de judic. c. ult. de for. comp. & c. 1. de privil. in 6.* Et quidem regulariter procedit de omnibus personis, ita ut conveniri actione reali in loco rei sitæ possit etiam privilegiatus, seu habens privilegium, vi cujus nisi coram suo judice alias competente conveniri non potest. *cit. c. 1. de privil.* Videantur ea, quæ diximus supra à n. 137. Ex dictis consequens est, etiam Clericum, etsi cæteroqui coram suo tantum Episcopo conveniri, nec sine ejus consensu alteri prorogare in se jurisdictionem valeat, conveniri posse in loco rei sitæ æquè ac in loco contractus. Coram Ecclesiastico verò tantum judice, an etiam coram laico conveniri queat, infra discutietur, quando de foro Clericorum agemus.

203. Procedit insuper regula non tantum de re immobili, sed etiam mobili, saltem si ista ad aliquod tempus in illo loco permansura est. *Gloss. in cit. L. ult. Bald. ibid. n. 1. Castr. n. 3. Panor.*

nor. in cit. c. ult. n. 43. Butr. n. 20. Barbof. in L. 19. §. proinde rubr. de foro rei sitæ. ff. de judic. n. 4. Quæ sententia, teste Sichardo in cit. L. ult. in fine, communi Germaniæ consuetudine recepta est, & merito: quia Impp. cit. L. absolute & sine discrimine immobilium, ac mobilium aiunt. sed & in locis, in quibus res, propter quas contenditur, constituta sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri. res autem non tantum fixæ, quæque solo coherent, sed etiam mobiles, constitutæ in loco propriè dicuntur. Diximus saltem si res ad aliquod tempus permansura est: existimant enim Panor. Butr. Barbof. ll. cc. cum Cyn. Bart. ac aliorum communi, si quis hæc transeat duntaxat cum equo meo vel mihi oppignerato mox discessurus, hæc conveniri non posse, eo quod res, quæ huc affertur tantum in transitu, & non ut diu hinc maneat, non censeatur adesse arg. L. debitor. ff. de pignoris. Cautelam tamen addunt: si advena, qui cum re mea huc venit mox abiturus, suspectus sit de fuga, quia in loco domicilij non habet bona immobilia, cogetur cautionem præstare de iudicio fisci coram iudice competente, & quidem non iuratoriæ tantum, sed satisfactionem; aut si personæ qualitas postulat, res sequestrabitur. Imò etiam si de fuga suspectus non sit, ut quia possidet immobilia in patria, cautionem cogetur præstare de re exhibenda. Verum alij sequuntur Azonem sine discrimine asserentem, posse hæc agi in rem, si hinc invenitur; quod esse tutissimum putat Sichard. l. c.

204. Neque hæc nomine rei venit tantum res corporea, profana vel Ecclesiastica; sed etiam incorporalis: cum & rerum incorporearum causæ actiones in rem proditæ sint. §. aequè 2. Inst. de action. tot. tit. ff. si servit. vindic. L. pen. §. 1. ff. si ususfr. per. eæque res quali possideri dicuntur L. ult. ff. uti possidet. L. ult. ff. de itin. act. que priv. L. 9. & 19. ff. de pet. hered.

205. Cum verò Impp. cit. L. ult. dicant, in rem actionem moveri debere in locis, ubi res est, idcirco in loco rei sitæ locum non habere actiones, quæ in personam propositæ sunt, quamvis ad rem agatur, puta si actione empti petatur, ut res tradatur; actione personali ex stipulatu, ex testamento, aliæque; ut servitus realis urbanorum vel rusticorum prædiorum, vel personalis, nimirum ususfructus, usus, & habitatio, constituatur. Gloss. in L. forma. §. si verò. ff. de censib. v. levare. Bart. Castr. Fulg. in cit. L. ult. Panor. & Canon. in c. ult. de for. comp. quia actio personalis non adhæret rei, neque eam sequitur L. fin. §. fin. ff. de contrah. empt. Erit igitur intentanda, ubi vel reus domicilium habet, vel ubi contractum est. An verò actio personalis in rem scripta, ac eæ, quas aliqui mixtas dicunt, in loco rei sitæ proponi possint, seq. §. discutiemus: id duntaxat notamus actionem realem cit. L. ult. accipi pro omni actione in rem, sive ex legitimis & civilibus causis descendat, sive ex prætoris jurisdictione comparata sit. §. omnium. 1. & §. sed ista. 3. Inst. de action.

206. Illud hæc controversum est, possitne actio in rem in loco rei sitæ duntaxat intentari, quando reus ibi præsens est, prout de loco contractus diximus n. 180. an verò etiam, quando est absens. Illud prius tenent cum Castr. in cit. L. ult. n. 2. Barbof. l. c. n. 15. & 26. Sichard. l. c. ac in parat. ad tit. C. ubi de her. agi oport. Olivap. 3. for. Eccl. q. 23. n. 8. Et videntur idem sentire Panor. Felin. Butr. in c. ult. de for. comp. Marian. Socin. in c. sanè eod. n. 12. dum asserunt, forum rei sitæ & contractus comparari, at notum est, reum in foro contractus non nisi præsentem conveniri posse. Communis tamen sententia & hodiernæ praxi approbata, de qua Vult. in L. 1. C. ubi in rem actio. n. 20. Zanger. de except. c. 1. p. 2. n. 286. & Matth. Steph. L. 1. de iurisdic. c. 31. n. 6. contendit, in loco rei sitæ etiam absentem conveniri posse, eo quod in actione reali, utpote quæ agitur in rem, solum ista attendatur, non persona, & per consequens sufficit, illam esse præsentem. accedit, quod Impp. absolute statuerunt, actione in rem agi posse in loco rei sitæ, sine addita clausula restringente si ibi reperiatur debitor, sicut de loco contractus addita fuit L. 19. de judic. & c. 1. §. 3. de for. comp. in 6. Quod huic sententiæ non obstat textus L. un. C. ubi de hered. agi oport. ubi dicitur, hereditatis controversiam ibi terminandam esse, si ibi, qui convenitur, ubi res hereditaria sita sunt, degat, fuscè ostendit Zanger. l. c. à n. 288. & Ummius disp. 4. ad process. iudic. th. 3. n. 16. Igitur si reus ibi, ubi res sita sunt, non degit, citabitur in subsidium juris; qui si contumax fuerit, patietur missionem in bonorum possessionem.

§. II.

Quomodo agendum sit petitorio in loco rei sitæ.

SUMMARIUM.

207. In loco rei sita agi rei vindicatione potest.
 208. Confessoria vel Negatoria, Rescissoria, & Hypothecaria, quasi & Serviana.
 209. Nec non ad exhibendum.
 210. Petitione hereditatis.
 211. Et Iudicio familia herciscunda, communi dividundo & finium regundorum.

207. Quoniam ratione rei dupliciter agi potest; vel ad ipsam proprietatem, vel ad possessionem: idcirco postquam in genere de actione reali in loco rei sitæ intentanda diximus, speciatim nunc exponere placet, quæ ratione tam petitorio quam possessorio iudicio ibi contendendum sit. Et quidem si possideo fundum hinc situm, & ejus dominium prætendat Titius, eum hinc agere rei vindicatione debere aut certe posse, constat ex L. ult. C. ubi in rem act. & c. 3. ac fin. de for. comp. Pari ratione si fideicommissum vel species legata petatur, non actione personali, sed rei vindicatione, hæc ibi intentari potest, ubi res legata existit. L. un. C. ubi fideicom. peti oport. L. 38. §. si autem. & L. 52. §. 3. ff. de judic. Gomez. tom. 1. c. 12. n. ult. Molina de Just. tr. 2. disp. 195. n. 9. Donell. L. 17. c. 15. lit. B. & ibi Hillig. Zang. l. c. n. 269.

208. Quod si Titius ad suum fundum situm in territorio Palatino per meum fundum situm in territorio Bavarico prætendat iter, actum, jus ducendi aquam, pascendi &c. agitur confessoria vel negatoria actione coram iudice territorij Bavarici, utpote in quo res, de qua contenditur, sita est. cit. L. fin. Idemque est, si illis actionibus agatur ob servitutes urbanorum prædiorum: exercendæ enim ibi sunt, ubi est prædium serviens, cum hoc sit, propter quod contenditur: quia etiam rerum incorporalium causæ actiones in rem proditæ sunt. §. aequè 2. Inst. de action. tot. tit. ff. si servit. pet. L. pen. §. 1. ff. si ususfr. per. Pariter actione rescissoria, & hypothecaria, quæ creditoribus datur de pignore Prætorio, quod creditores deserunt possidere, & quod a debitore in fraudem ipsorum alienatum est, quasi Serviana, & Serviana, ibi agitur, ubi sunt res, propter quas hæc actiones intentantur: cum sint actiones in rem. §. 4. Inst. de action. tot. tit. ff. de public. in rem act. L. ult. C. ex quib. caus. major. l. pignoris 11. C. de pign. act. Castr. in cit. L. ult. n. 2. Panor. in c. ult. de for. comp. n. 43. Socin. in c. sanè eod. n. 4. Barbof. l. c. à n. 8. Tiraq. L. 1. retract. §. 8. Gloss. §. n. 9. non tamen pignoratitia, utpote quæ personalis est. L. petenti. 27. ff. de pign. act. & L. fin. C. de distract. pignor.

209. Quin etiam actione ad exhibendum agi potest in loco, ubi res mobilis sita est: eo quod hæc actio rem sequitur, & propter rem quemcunque ejus possessorem. L. 3. §. 3. L. 5. §. 2. & L. 15. prin. ff. ad exhibendum. Et licet hæc actio dicatur personalis cit. L. 3. §. 3. est tamen in rem scripta, ut post Oldendorp. Wesenbec. Mynsing. ac alios docet Manzius ad §. 31. Inst. de action. rubr. de act. ad exhibend. n. 15. quia tamen suæ origine personalis sit, datur tamen adversus quemvis possessorem, cum nihil aliud, quam rem exhiberi petatur. At etiam personales actiones in rem scriptas intentari in loco rei sitæ posse, tradunt Castr. alique modò citati. Addit Donellus in §. 1. Inst. eod. n. 14. non ideò hanc actionem dici personalem, quod in personam detur, sed quod personæ agentis cohareat, sicut personale beneficium dicitur, quod personæ coheret, & servitus personalis, quæ adhæret personæ: quo sensu etiam vindicatio, quæ datur matri ad repetendas res donatas liberis ob ingratitudinem, dicitur personalis L. 7. C. de revoc. donat.

210. Petitione hereditatis agi posse non tantum in loco domicilij rei, sed etiam, ubi res hereditaria sita sunt, perspicuum est ex L. un. C. ubi de hered. ag. quia tamen petitio hereditatis, ut dicitur L. 25. §. 18. ff. de petit. heredit. etsi, in rem actio sit, habet præstationes quasdam personales, ut puta eorum, quæ a debitoribus exacta sunt (& soluta L. 31. in fin. ff. eod.) item pretiorum, quæ possessor ex rebus hereditarijs venditis rededit: idcirco dubitatur, an etiam ad hujusmodi personales præstationes, utpote ad quas de se competit actio solum personalis, agi possit in loco, ubi res hereditaria sita sunt, cum ibi solum concedatur

cedatur actio in rem. Responsio facilis est, si sequamur opinionem Glossæ in rubr. ff. si cert. pet. & Alex. ibid. quam veriolem & magis sustentabilem dicit Maranta in specul. p. 4. dist. 3. n. 61. petitionem hæreditatis habere causam mixtam, seu esse tam in personam quam in rem, eò quod duobus constet, videlicet rebus & præstationibus, quæ sunt personales. L. 7. & cit. L. 25. §. 18. ff. de petit. hæredit. In causis autem seu negotiis mixtis ita receptum est communiter apud DD. in L. 2. ff. de V. O. ut dispositio de uno simplici, quod est principale, procedat etiam de altero, ac proinde quod de actione reali dicitur, eam esse proponendam coram iudice, ubi res sita est, id ipsum locum habeat in actione personali mixta cum reali.

211. Quæ modò de petitione hæreditatis dicta sunt, procedunt pariter de iudicio familia heriscunda, communi dividundo, & finium regundorum. Mar. Socin. in c. 3. de for. comp. n. 6. declar. 7. Roman. consil. 197. Tiraq. in retract. lign. §. 8. Gloss. 5. n. 9. Zanger. l. c. n. 295. quia licet origine in personam sint, cum in ijs unus alteri quasi obligetur, mixtam tamen causam habere videntur. §. quædam actiones. 20. Inst. de action. & DD. ibi, hoc est, tam in personam sint, quam in rem. Quod si de confinibus prædiorum rusticorum, de quibus solis competit iudicium finium regundorum L. 2. prin. & L. 4. §. fin. ff. finium regundorum agendum sit, & prædia non sint sub ejusdem iudicis jurisdictione, adeundi sunt iudices, in quorum confinibus illa sunt sita, ut ipsimet causam audiant, aut alij committant. arg. c. 32. v. si verò de sentent. excomm. & c. 11. de Offic. deleg. vel illorum iudicum ac territoriorum communis superior. Gaill. L. 1. obs. 32. à n. 3. cum Bald. ac alijs, excepto casu, quo prædia essent feudalia: quia tunc cognitio pro litis & litigantium diversificare pertineret ad dominum feudi vel Pares Curia. Quod si quis etiam actionem quod metus causâ, & noxalem mixtis annumeret, uti annumerant plurimi, idem de ipsis dicendum erit, videlicet in loco rei sitæ proponi posse. Si verò, quod tenent alij, sint personales, sequitur proponendas esse non in loco, ubi res metu extorta est, vel ubi servus aut animal invenitur, sed ubi is, cum quo agitur, domicilium habet, vel in loco delicti, si ibi deprehendatur. Mixtæne autem an merè personales sint, decidendi hic locus non est.

§. III.

Quomodo possessorio in loco rei sitæ agendum sit.

SUMMARIUM.

212. De possessione vel quasi agitur, ubi res sita est.

213. Sive agatur de retinenda possessione.

214. Sive de recuperanda.

215. Sive de adipiscenda.

212. Rescripserunt Imp. L. un. C. ubi de possess. agi oport. ubi aut vis facta dicitur aut momentaria possessio postulanda est, ibi loci iudicem adversus eum, qui possessionem turbavit, convenit judicare. Et L. un. C. ubi de heredit. agatur: illic, ubi res hæreditarias esse proponis, hæredes in possessionem rerum hæreditariarum mitti postulandum est. Ex quo Bald. Salicet. & DD. generale hoc axioma deducunt, ibi de possessione vel quasi agi posse, ubi res constituta est. Verum quia interdicta omnia, licet in rem videantur concepta, vi tamen ipsa personalia sunt, ut ait Ulp. L. 1. §. 3. ff. de interdict. sive extraord. act. idcirco dicendum videtur, exercenda esse non in loco, ubi possessio est, sed ubi reus domicilium habet, nisi in loco possessionis turbata reus deprehendatur. Sed non refragatur Ulpianus decisioni Imp. non enim ait, iudicia possessoria esse personalia, sicut actiones personales, quodque harum naturam sequantur; sed realia agnoscit, qualia reverà sunt, & personalia nominat, quod discernat ab edictis prætorum, quæ sunt Lex prætoris & jus generale ad omnes pertinens, cum è contrario interdicta sint jus privatum, seu ejus litigatoris, qui interdicto experitur, & quod prætor solum inter litigantes interdixit. Pariter non obstat, quod Imp. L. 2. C. de interdict. aiunt: præses provincia in eum, qui ejus provincia non est, nec ex interdicto potest cognoscere. Nam ut cum Bald. ac alijs explicant Donell. & Brunnem. ibi, sensus duntaxat est, tametsi interdicta parùm noceant, cum de possessionem solum agatur, non tamen coram præside hujus provinciae posse agi contra extraneum, si non turbavit possessionem hic, sed solum alibi.

213. Cum igitur ad exemplum actionum realium agi de possessione vel adipiscenda, vel retinenda possit, ubi possessio est, idcirco si quis me turbet, impediatur, prohibeatur uti possessione rei mobilis, vel immobilis, vel etiam quasi possessione rerum incorporalium, ut jurisdictionis, juris eligendi, patronatus, decimandi &c. servitutis, usufructus, rectè convenio turbantem interdicto uti possidetis aut utrobi in loco, ubi res sita, aut ubi vis turbativa facta est, tametsi adversarius alterius provinciae sit. cit. L. un. C. ubi de poss. agi oport. & ibi Bart. Castr. Bald. Salicet. Albert. Fulgos. Menoch. rem. 3. retin. poss. n. 316. & 323. pariter interdictum de superficiebus, quod exemplo interdicti uti possidetis comparatum esse notat Cuiac. in paratit. coram illo iudice proponendum est, sub cujus jurisdictione est solum, supra quod superficies existit. Eadem de causa interdicto de itinere, actu, & viâ privata, aut interdicto de aqua quotidiana, acturus, ibi turbantem aut impediendum convenit, ubi est prædium serviens, quod servitutem itineris, actus, aut viâ debet. Eadem est ratio de interdicto de rivis, quo agitur de aquæ ductibus reficiendis. Eadem de interdicto de fonte, quo agit, qui ab hauustu & usu fontis ejusve refectione impeditur. Ac universim, quando interdicto ad retinendam possessionem tendente agitur, vel iudicis officium imploratur, ut is turbatum in possessione vel quasi rei vel juris tueatur, aditur Iudex, sub cujus jurisdictione possessio vel quasi est, aut ubi vis facta est.

214. Similiter quando agitur de possessione recuperanda, interdicto unde vi, similibusque recuperanda remedijs iudicat Iudex loci, ubi possessio est. cit. L. un. C. ubi de possess. & L. 38. ff. de iudic. quia verò vis etiam ibi fieri potest, ubi non est possessio, v.g. si fundus meus in territorio Palatino sit, & in Bavarico vim mihi quispiam inferat, eo animo, ut possessione fundi me privet, idcirco si ob vim illatam agere velim ex lege Julia, in territorio Bavarico agendum erit.

215. Si denique agendum sit ad adipiscendam possessionem interdicto de tabulis exhibendis, quorum bonorum, quorum legatorum, aut ex interdicto salviano, aut ijs interdictis, quæ secundum edictum prætoris ex causa, ex qua prætor pollicetur se bonorum possessionem daturum, dantur ac oriuntur vel ex testamento, uti bonorum possessio secundum vel contra tabulas, de qua L. 37. ff. tit. 5. & 11. ac §. sunt autem. 3. Inst. de bonor. poss. vel ab intestato, veluti unde liberi, unde legati, unde cognati, unde vir & uxor, de quibus cit. §. 3. & L. 38. tit. 6. 7. 8. & 11. eo loco agendum, ubi tabulæ, vel hæreditas, vel legatum, vel res in vectæ & illatæ, quæ pro mercede domino prædij obligatæ sunt, inveniuntur. Idem dicendum existimant Zanger. l. c. n. 376. Mevius p. 5. decis. 395. & Brunnem. ad tit. C. de edicto D. Hadrian. toll. n. 5. si agatur remedio L. fin. C. eod. aut si ex L. 3. C. de pignor.

§. IV.

Utrum Forum rei sitæ & domicilij concurrant.

SUMMARIUM.

216. Actio realis solum in loco rei sitæ intentanda est.

217. Explicatur textus legis ult. C. ubi in rem actio.

218. Et legis un. C. ubi de heredit. agatur.

219. Nec non L. 10. & seqq. ff. de R. V.

220. Affertur ratio assertionis, confirmata Statutis Bavariæ.

216. Sensus quaestionis est, an actio realis pro arbitrio actoris intentari possit in foro rei sitæ, aut domicilij. Affirmat cum Innoc. Panor. Mar. Socin. Bart. ac Baldo communis Interpp. in L. 1. & ult. C. ubi in rem act. quam opinionem non tantum in Scholis, sed etiam praxi fori receptam esse testatur Vult. in cit. L. 1. E contrario actione reali non in loco domicilij (nisi in hunc ultro consentiat) sed tantum ibi, ubi res sita est, conveniri reum posse tenent Host. post Gloss. in c. sanè 3. de for. comp. v. provincia, Donell. L. 17. c. 17. lit. D. & ibi Hillig. Zanger. c. 1. p. 2. de except. n. 346. Prænob. D. de Bassis in 50. decis. Justin. decis. 4. n. 10. Nos verum esse censemus, quod Zanger. l. c. ait, hanc sententiam melioribus & firmiter rationibus niti, & nec judicando, nec respondendo ab ea recedendum esse. Nam constat ex veteri vindicandi ritu, & fatentur adversarij, olim necesse fuisse vindicationem institui in loco, ubi res ipsa erat. Et licet supersticiosa formularum veterum scrupulositas sublata fue-

rit quā defuetudine quā *L. 1. C. de formul. sublat.* id tamen, quod de foro sortiēdo constitutum fuerat, nullibi mutatum inveni-
tur; imō potius stabilitum est: nam *L. ult. C. ubi in rem act.* re-
scribunt Impp. *Sed & in locis, in quibus res, propter quas con-*
tenditur, constituta sunt, jubemus in rem actionem adversus
possidentem moveri. En! non tantum permittunt moveri actio-
nem in loco rei sitæ, sed jubent. Et malè jussissent absolute, in
uno loco moveri, si permisissent moveri etiam in alio: sicut ab-
solute juberi non possum comparere hoc die, si possum compa-
rere & alio. Pariter *L. un. C. ubi de possess. agi oport. ibi,* in-
quiunt, *loci judicem adversus eum, qui possessionem turbavit,*
convenit, (oportet) judicare. Et *L. un. C. ubi de heredis. ag.*
illic (aiunt) ubi res hereditarias esse proponis, in possessionem
rerum hereditariarum mitti postulandum est. Quibus verbis
optio eligendi fori excluditur, & necessariò forum rei sitæ sequen-
dum esse dicitur. denique *JC. L. 38. ff. de judic.* cum dixisset, le-
gatum, si per actionem personalem exigatur, ibi dari debere, ubi
est legatum &c. addit: *si autem per in rem actionem legatum pe-*
setur, etiam ibi peti debet, ubi res est. Sensus est, si actione in
rem legatum petatur, ibi, ubi est, non tantum dari, sed etiam
peti debere. Non dicit posse peti (quod dicendum fuerat, si a-
libi quoque peti posset) sed debere.

217. Non obstat text. *L. ult. C. eod.* ubi dicitur: *actor rei*
forum, si in rem siue in personam sit actio, sequitur. Nam
et si hic dicant Impp. forum rei sequendum esse, etiam quando
actione in rem agitur, mox tamen explicant, quodnam sit fo-
rum competens rei, quando actio realis intentatur, dum addunt:
sed & in locis, in quibus res, de quibus contenditur, constitu-
ta sunt, jubemus in rem actionem adversus possidentem moveri.
Neque verum est, quod illi dicunt, particulas *sed &* esse copu-
lativas, seu denotare, quod non tantum in foro ordinario, id est
domicilij, conveniri reus actione in rem possit, sed etiam in loco
rei sitæ: hanc enim explicationem non admittit verbum *Jube-*
mus: nam si etiam in loco domicilij conveniri reus posset, non
juberetur actor agere in loco rei sitæ. Igitur illæ particulae, ut
modò diximus, & notant Zanger. ac Hillig. *ll. cc.* explicativæ
sunt, seu explicant, quod sit forum rei actione reali conventi,
nimirum forum rei sitæ, ita ut dicant Impp. se statuere, ut actor
forum rei sequatur; *sed &* illud se jubere, ut si actio in rem inten-
tetur, in loco rei sitæ, tanquam tunc competente, adeatur: ut
addeò particula & non connectatur cum verbis *in locis*, sed cum
verbo *jubemus*. Neque hoc est miserè torquere textum, ut Do-
nello obijcit Bachov. *disp. 1. de action. th. 32. lit. c.* sed ritè ex-
ponere, cum nec mandatum Impp. jubentium actionem realem
in loco rei sitæ proponi, nec verbum *debet cit. L. 38. ff. de judic.*
positum, aliam explicationem admittat. Non ignoramus, idem
verbum *debet*, quod *JC.* adhibet *L. cum certum. p. ff. de aur. &*
arg. leg. non importare necessitatem, sed æquivalere verbo *posse*.
At ex eo, quod aliquis terminus alicubi in sensu omnino impro-
prio & alieno sumitur, non sequitur, quod etiam alibi positus
propriam vim significandi non retineat: aliàs tam textus *L. 19. §.*
1. ff. de judic. quàm alij, per verbum *debet* necessitatem impo-
nentes, per affectum sensum improprium eludi possent.

218. Pariter non obstat textus *L. un. C. ubi de hered. aga-*
tur, ubi dicitur, si petitorio agatur super hereditate, agi debere
in loco, ubi domicilium habet reus, aut res hereditariæ sitæ sunt.
Nam cum petitio hereditatis causam mixtam habeat, hoc est,
detur tam in personam, quàm in rem *L. Sed etsi. 25. §. 18. ff. de*
heredit. pet. L. hereditatis. 7. C. eod. & L. si suspecta. 29. §. 4.
ff. de inoff. test. Zanger. *l. c. n. 350.* Schneidewin. *in §. actio-*
num. Inst. de action. rubr. de petit. hered. n. 2. post Castr. Bart.
ac alios *in cit. L. 7. & 25.* idcirco mirum non est, tam in loco do-
micilij, quàm rei sitæ proponi posse. Quod pariter juxta Zan-
ger. *l. c. n. 351.* erit dicendum de alijs actionibus mixtam cau-
sam habentibus, uti est v. g. *familia heriscunda, communi di-*
vidundo, & finium regundorum. Diximus autem, si petitorio
agatur super hereditate, forum competens esse etiam locum do-
micilij: si enim ago de possessione hereditatis, & me in bona hæ-
reditaria mitti peto ex *L. fin. C. de edict. D. Hadr. toll.* coram ju-
dice tantum, ubi res positæ sunt, id facere possum, nec alibi, ut
habetur *cit. L. un. C. ubi de hered. DD. ibi, & Menoch. remed.*
4. adip. poss. à n. 402.

219. Non denique obstant *L. 10. & 2. seqq. ff. de R. V.*
juxta quas mobilis res restitui debet, ubi est, aut ubi agitur. Non
enim ibi universim traditur, etiam alibi agi actione reali posse,
quàm ubi res est; sed solum statuitur, si alibi agitur, restituendam

quòque ibi esse, ubi agitur; posse autem quandoque extra lo-
cum, ubi res sita est, agi, non diffitemur, nimirum quando illa
pendente hinc judicio aliò translata est, aut quando contra reum
consentientem ago in loco domicilij, aut quando possessor dolo
malo ante judicium eam aliò transtulit; cum tunc in loco domi-
cilij conveniri possit, quasi ibi possideat, quia *pro possessione dolus*
est L. 131. de R. I. aut denique quando res mobilis alicubi inveni-
tur solum in transitu, & mox iterum abducenda est, juxta dicta
n. 203. Auctoritati Vultej, contrariam opinionem praxi fori
receptam asserentis, opponimus aliam Gudelini *L. 4. de fure no-*
viss. c. 2. §. tertio testantis, praxi maxime observari, ut ibi dun-
taxat actio in rem vel de possessione intendatur, ubi res sita est.

220. Ratio cum hujus praxis, tum nostræ sententiæ est,
partim quia ibi, ubi res est, longè commodius actio intentari &
judicium perfici, ac executioni mandari potest: partim quia a-
ctionibus realibus agitur ad rem ipsam contra possidentem, & in
illis persona non est obligata *§. omnium. 1. Inst. de action. v. aut*
cum eo agit. ac idcirco longè convenientius ibi agitur, ubi res
obligata sita est. Qua de causa Jure Bavarico receptum est, ut
actio realis solum in loco rei sitæ instituatur, siue de allodialibus
siue de feudalibus agatur. *Es soll niemand sein Nigen noch Lehen*
schuldig seyn zuverantworten / dann in dem Gericht / darin es geles
gen ist. Landrecht tit. 11. art. 1. Idemque in specie statuitur de
actione hypothecaria in ordinationibus Processus Edictalis *tit.*
3. art. 1.

P A R S III.

De Foro Ordinario Singulari.

C A P U T I.

De Foro Competente Clericorum.

§. I.

An Clerici sint exempti à Jurisdictione seculari.

S U M M A R I U M.

- 221. Ordo doctrina proponitur.
- 222. Et contra sententium opinio.
- 223. Eorum argumenta ex S. Scriptura.
- 224. Et SS. Canonibus diluuntur.
- 225. Statuitur Catholica doctrina, Clericorum personas à se-
culari jurisdictione esse exemptas.
- 226. Respondetur ad Leges oppositas Justiniani Imper.
- 227. Ordinem secuti, quem nobis suprā n. 9. proposuimus,
de Foro singulari, quod quidam *Privilegium* dicunt, hic agi-
mus. Et licet non tantum quædam personæ, sed etiam causæ à
foro communi lege vel humanā, vel Divinā, aut potius ipsā suā
naturā exemptæ sint, ita ut non cujusvis judicis jurisdictioni, in
cujus territorio existunt, sint subjectæ: separandas tamen hinc
duximus, acturi modò de Personis, ac postea p. 5. de causis. Ini-
tium facimus à Personarum Ecclesiasticarum exemptione & im-
munitate personali, vi cujus in criminalibus & ratione delicto-
rum, ac etiam in civilibus, saltem si actione personali conveniun-
tur, respondere coram Magistratu politico non tenentur: neque
enim huc pertinet illa immunitas altera, quæ, quod rebus Eccle-
siasticis competit, *Realis* dicitur; uti nec illa, quæ *Localis* ap-
pellatur, quod sacris Deoque dicatis locis debetur.
- 222. Clericos olim sub Imperatoribus Ethnicis Magistratui
laico subjectos fuisse, quidam etiam Catholici DD. tradidere. E-
tiam sub Imperatoribus Christianis ipsos quoque SS. Pontifices
quondam jurisdictioni secularium Principum fuisse subditos, as-
serunt præter alios heterodoxos DD. Matth. Stephani *L. 3. de*
jurisd. p. 1. c. 3. n. 96. Thom. Michaël *de jurisd. thes. 10.* Carpz.
pract. crim. p. 3. q. 110. n. 83. ubi magno hiatu & pari audacia ac
temeritate asserit, Clericorum exemptionem esse contrariam
Juri Divino, non solum Ecclesiam antiquam (quam quia abjecit,
contemnendam putat) sed etiam Christianos Imperatores, qui
hanc immunitatem suis legibus stabilierunt, violati juris Divini
reos

reos agens. Etiamnum subjectos esse ait Wisenbach *ad Pandect. L. 2. diff. 6. n. 38.* secutus Petrum Martyrem celebrem olim Florentiæ concionatorem, & postea celebrem apostatam ac Calvinistam. His initio seculi XII. præverat hæresiarcha Marfilius de Padua, negans inter alia, Pontificem esse Christi Vicarium, & subjectum Imperatori asserens.

223. Argumenta pro hoc errore, uti pro cæteris, Martyr, & affectu depromunt ex SS. Literis. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit. Rom. 13. v. 1. admone illos principibus & potestatibus subditos esse. Tit. 3. v. 1.* ergo inferunt Clerici secularibus judiciis sunt subiecti. Verum mala est hæc illatio, nec regulis ullis aut Dialecticæ aut Juris conforme, ex universali asserto de subjectione. ad aliquam potestatem inferre subjectionem ad potestatem certam. hac enim ratione ex eo, quod Eur opæi subiecti esse debemus potestati altiori, sequeretur nos esse subiectos principibus Asiæ v. g. aut Africæ. Ut ergo ex illis aliisve scripturæ textibus deduceretur ea sequela, probandum prius foret laicos esse Clericorum Superiores & iudices competentes: de his enim solis Deus ibi loquitur, non de quocunque Magistratu. Equè ineptè Carpz. *l. c.* adducit *c. 20. Matth. c. 10. Marc. c. 22. Luca,* ubi dicitur, quod *Principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos &c.* Multò verò ineptissimè Wisenbach. *l. c.* illud *1. Petr. 3. v. 1. mulieres subdite sint viris suis.* Melius ex eo, quod Principes suis subditis, viri suis uxoribus dominantur, conclusissent, se esse subditos SS. Pontificis: foret enim saltem consequens verum, etsi mala, æquè ac illa ipsorum, consequentia. nimirum illis effatis sacris solùm dicitur, subditos Superioribus obedientiam debere; non verò, quibus Magistratibus vel Laici vel Clerici subsint. addunt Stephani *l. c. n. 97.* ac alij præjudicium, ut aiunt, Henrici IV. Imp. Pontificatum Benedicto X. abrogantis & Nicolaum II. substituents: sed si ea, quæ injuriâ & violentiâ acta sunt, in exemplum adducuntur, adduci præter complura alia poterat etiam factum Neronis utrique Apostolorum Principi Claves cum vita extorquentis, & generosâ inde consequentiâ inferri, quod Reges & Pontifices sint subditi parricidarum, à quibus coronâ & vitâ privantur. Denique factum D. Pauli producent coram Judææ Præsidente respondentis & ad Cæsarem appellantis, ergo, inquit, eos agnovit suos Magistratus. Sed ad Præsidentem illum vi adductus fuit, & ad Petrum Christi Vicarium remitti frustra ab Ethnicis & Judæis postulasset. Cæsarem appellavit, id est, ut Syrus vertit, protectionem Cæsaris invocavit: & ad iudicem laicum contra laicos vim facientes, uti fecerant Paulo Festus Præsides & Judæi, provocari posse à Clericis, quin illum agnoscant competentem suum iudicem, notius est, quàm ut declarari debeat.

224. Sed & SS. Canon. afferunt, quibus ut ait Carpz. *l. c.* ad oculum demonstratur, & ipsos Pontifices seculari jurisdictioni sese subiectos agnovisse. Verum qui æquis illos oculis legerit, nullam ibi probationem, multò minùs demonstrationem ad oculum videbit. Scripsit Pontifex Imperatori, ut refertur *can. 41. 2. q. 7. nos, si incompetenter aliquid egimus, & in subditis iusta legis tramitem non conservavimus, vestro ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio.* Sed hic nihil aliud dicit Pontifex, quàm se ita confidere suæ innocentiae, conscientiaeque rectè factorum, ut nullius hominis iudicium formidet, seque paratum emendare, quidquid à se peccatum esse quisquam ostenderit. Quod sæpe & alij Principes ac Magistratus erga suos subditos profitentur, quin in ipsis aliquam jurisdictionem agnoscant. Sic D. Petrus, dum *epist. 1. c. 3. v. 15.* paratos nos esse jubet semper ad satisfactionem omni poscenti nos rationem de ea, quæ in nobis est, spe, non nos subijcit jurisdictioni omnium eorum, qui rationem fidei nostræ spelque à nobis exposcunt. *Can. 10. 11. & 13. dist. 10.* quos pariter adducunt Stephani & Carpz. *ll. cc.* nihil prorsus habetur, quod ad præsentem questionem faciat, ut mirum sit, viros doctos & veritatis amantes in animum induxisse eos adducere. Sed *can. 7. & 8. 23. q. 8.* Imperatori rationem reddit Pontifex, quod arma suscepisset pro defendenda Roma, inquit Stephani *l. c.* Verum quis Laicus vel Clericus, dum alteri dicit, se nihil contra ejus jus fecisse, eum Superiorem agnoscit? Hoc autem dicit Pontifex Imperatori *cit. can. 8. scire vos oportet,* inquit, *quod nunquam ab aliquibus nostris homines sinimus opprimi,* suos homines & subditos asserens Cives Romanos. Equè parùm ad rem facit *can. 9. cit. dist. 10.* ibi enim solùm dicit Pontifex se capitula & leges Imperiales conservaturum, seu non permissurum, ut violentur: hoc autem

etiamnum profitentur & faciunt SS. Pontifices, absque eo, ut se subiectos profiteantur laicis.

225. Igitur omisiss heterodoxorum cavillis, asserendum est, esse Catholicum dogma & quod absque errore in fide negari non possit, Clericorum personas à jurisdictione seculari exemptas esse. Id enim traditur plurimis Canonibus, quos collegerunt Olivap. *1. fori Eccl. r. 9. n. 1.* Em. Gonzalez *in c. 8. de judic. n. 2.* Anton. Augustin. *in epitom. Jur. Can. L. 30. tit. 5.* Coccii *tom. 2. thesaur. L. 8. art. 8.* Gretser. *de immun. Eccles. L. 2. per tot. ac passim alij.* Etsi que servandam hanc immunitatem docuerunt non solùm Trident. *sess. 25. c. 20. de Refor.* sed & alia plurima Concilia tam generalia quàm particularia ferè ab initio Ecclesiæ, ut demonstrat Suar. *in defens. Fid. L. 4. c. 3. à n. 20.* Ex quibus, ut idem ait *n. 24.* evidenter concluditur, datum esse in Ecclesia Christi Clericis privilegium exemptionis à potestate seculari, cùm impossibile sit, tot Pontifices sanctos & sapientes, quorum multi etiam Martyres fuerunt, & tot Concilia Ecclesiam in hoc decepsisse. Imò, ut idem loquitur, de fide certum esse debet, institutionem & observationem hujus privilegij honestam & sanctam fuisse & esse, nec à Clericis illud contra Imperatores & Reges (ut calumniantur hæretici) per tyrannidem vel injuriam fuisse usurpatum. Nam de fide est, Ecclesiam non posse errare in præceptis morum, quæ universali auctoritate Pontificum & Conciliorum Generalium observari præcipiuntur. Et in Ecclesia per plurimas leges Canonicas & universales approbatur hæc exemptio Clericorum, & observari præcipitur, ac novissimè innovatur & confirmatur à Trident. *l. c.* ergo de fide certum est, tam hoc Concilium quàm priora, & SS. Pontifices in hoc non errasse. Ergo pariter de fide certum est, hoc privilegium fuisse indultum convenienter & validè, ac proinde esse observandum.

226. Neque obstant, quæ huic privilegio contraria habentur. *L. 25. princ. L. 33. & 37. §. fin. C. de Episc. & Cler. & Novell. 83.* Nam hæc similisque immunitati Ecclesiasticæ contrariæ leges nunquam valuerunt, cùm Justinianus in præjudicium libertatis Ecclesiasticæ nihil statuere potuerit, nec Canones Ecclesiæ abrogare, nec privilegium semel à Constantino *L. 7. tit. 2. lib. 16. Cod. Theod.* legitimè concessum, ab Imp. Theodos. & Valent. *L. 46. & 47. cit. tit. 2.* confirmatum, & ab Ecclesia acceptatum, revocare, quia *fas non est,* ut dicitur *cit. L. 47. ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio.* Quin si valuissent leges istæ Justinianæ, abrogatæ rursus fuissent, tum per *c. 4. 8. & 10. de judic.* tum per *auth. statumimus. C. de Episc. & Cleric. & auth. Cassa C. de SS. Eccl.* quarum primâ Fridericus II. Imp. statuit, *ut nullus Ecclesiasticam personam in criminali questione vel civili trahere ad iudicium seculare presumat;* alterâ cassâ & irrita decernit omnia statuta & consuetudines, contra libertatem Ecclesiæ ejusque personas, *inductas adversus canonicas & imperiales sanctiones.* Pariter non obstat Concil. Matiscon. *l. c. 7. & can. 6.* Concilij Paris. V. nam propter iniquitatem illorum temporum Episcopi in ea Galliarum parte permittebant laico iudici cognitionem nonnullorum criminum, furti nimirum, homicidij, & maleficij à Clericis commissorum, uti observant Suar. *cit. L. 4. c. 15. n. 8.* Lotharius *de re benefic. L. 3. q. 33.* Emm. Gonzal. *l. c. n. 12.*

§. II.

An privilegium fori Clericale sit juris solùm humani, & consuetudine, vel statutis Principum tolli possit.

S U M M A R I U M.

- 227. Proponitur doctrina affirmantium, privilegium Fori Clericalis esse Juris Divini.
- 228. Explicatur & approbatur.
- 229. Affertur ejusdem ratio.
- 230. Exemptio Clericorum à jurisdictione seculari tolli nec consuetudine.
- 231. Nec præscriptione.
- 232. Nec statutis potest.

227. Tria circa privilegium fori Clericis competens in controversiam duci videmus. Primò enim dubitatur, sitne hæc exemptio Juris etiam Divini, an solùm humani. Illud asserunt propè innumeri quæ Theologi & Canonistæ quæ Legistæ, quos

congerunt Delbene de *Immun. Eccles.* p. 1. c. 1. dub. 2. sect. 1. n. 25. & Emin. Gonzalez. l. c. n. 10. quos quia secutus est Anton. Faber, ridiculus & ineptissimus theologaster est Bachovio *diff. 1. de action. thes.* 28. ubi addit, quod is talem se etiam in primordio sui Codicis egregie ostenderit. Verum quod ita loquitur vir alias passim in eodem Fabro, uti & Hunnio, lacerando metas omnes decori & æqui egressus, mirum non est. Interim, quæ Faber libro primo sui Codicis contra Lutheri & Calvinii dogmata profert, solidissima sunt, solaque sufficerent ad convincendos illorum asseclas, nisi odio in Ecclesiam Catholicam excæcati malent in solis terrenis sapere. Illis certè, quæ ibidem disputat Faber, nunquam nisi per convitia & calumnias respondebunt. Posterius, nimirum exemptionem Clericorum esse juris solum humani, tuetur Covarr. *pract. c. 31. n. 2.* cum Alciato, Valasco, Cevallos, ac alijs, quos referunt Gonzal. l. c. n. 11. Cenedo in *decret. collect.* 37. n. 1. & Suarez. *cit. L. 4. c. 8. n. 1.* ubi tamen notandum duximus, ab hisce posterioris opinionis auctoribus ferè confundi Clericorum privilegium personale cum reali, & exemptione à tributis ac vectigalibus: quæ tamen distinguenda fuerant, cum naturâ suâ, ut notum est, sint multum diversa, nec ex eo, quod unum eorum sit Juris Divini, vel humani tantum, sequatur, esse & alterum.

228. Pro prima sententia varia argumenta afferuntur, cum ex SS. Literis, ut videre est apud Delbene l. c. n. 7. & Suar. L. 4. *defens. Fidei c. 8.* tum ex Canonibus Conciliorum & decretis Pontificum. Potissima sunt, quia *c. quamquam 4. de censib. in 6.* dicitur, quod *Ecclesia, Ecclesiasticæque persone, ac res ipsarum, non solum jure humano, quin imò & Divino, à secularium personarum exactionibus sint immunes.* Eadem habentur in Concil. Lateran. sub Innoc. III. c. 46. & in altero Lateranensi sub Leone X. celebrato sess. 9. in *Bulla reformationis*, ubi inquit: *cum à jure tam Divino, quam humano laicis potestas nullam in Ecclesiasticas personas attributa sit.* Trident. sess. 25. c. 20. de *reform.* dicit, *Ecclesia & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione & Canonicis sanctionibus constitutam esse.* Frisingense anno 1440. *can. 3. privilegium*, inquit, *fori Ecclesie est immediate à jure Divino.* Coloniensep. 1. c. 20. *immunitas*, ait, *Ecclesie vetustissima res est jure pariter Divino & humano introducta.* Rationem dant Gregorius VII. *can. 9. dist. 96.* & ibid. *can. 10.* Gelasius Papa. Unde resolutio certa est & indubitata, ut ait Suar. *cit. L. 4. c. 9. n. 1.* Clericos esse exemptos à potestate civili jure Divino pariter & humano, ac necesse est, ut omnes auctores pro utraque opinione allegati in hac generali resolutione consentiant. Solum igitur dubium inter ipsos esse potest, quomodo jus Divinum hic sit accipiendum. Certum in primis est, per jus Divinum hic non intelligi jus duntaxat Canonicum, uti manifestum est, cum ex Trident. l. c. ubi jus Divinum distinguit à Canonicis Sanctionibus, quæ nihil utique aliud sunt, quam jus Canonicum: tum ex reliquis juribus allegatis, ubi pariter distinguitur jus Divinum ab humano, ac per consequens ab Ecclesiastico, cum istud reipsa humanum sit, utpote quod ab hominibus statuitur & mutatur. Deinde quando hæc immunitas dicitur esse juris Divini, triplex sensus esse potest. Primus, quod illa sit immediate statuta à Deo, & Clericis concessa independentem ab omni Ecclesiæ dispositione, eo ferè modo, quo à Deo instituta sunt Sacramenta, eorumque forma ac materia, aut Lex statuta de sumenda SS. Eucharistia, suscipiendo Baptismo, facienda peccatorum confessione &c. Hac ratione certum est, & fatendum omnibus, immunitatem illam non esse juris Divini. alter sensus est, quod potestas illam communicandi Clericis sit immediate à Christo concessa SS. Pontifici, ac etiam præceptum eidem impositum eam communicandi: quo sensu erit hoc privilegium mediatè quidem à Christo respectu Clericorum SS. Pontifice inferiorum, immediate verò solum ab Ecclesia. Tertius est, quod privilegium exemptionis immediate sit à Deo, & ab ipso non solum promissum ac præceptum, sed etiam datum & actu concessum Clericis cum potestate tamen Ecclesiæ facta illud declarandi, & ubi expedierit, moderandi. Alterutro ex his duobus modis immunitatem hanc esse juris Divini necessario dicendum est: quia alias nullo modo verum esset, quod constanter affirmant Concilia & Pontifices, eam esse juris Divini. Neque enim valet, quod aliqui dicunt, Clericos exemptos quidem esse jure Divino quoad causas spirituales, non tamen quoad temporales. nam citati textus non loquuntur de causis & rebus, sed de personis, & de his speciale quid declarant, quod non competit laicis: nihil autem singulare haberent præ laicis, si solum

ratione causarum essent exempti, cum etiam laici quoad causas spirituales laicæ potestati non sint subiecti: Neque distinguunt inter causas profanas & sacras, sed absolute pronuntiant, ipsos esse jure Divino à potestate laica exemptos. Et quia constitutiones tam sacræ quam profanæ in sensu proprio explicandæ sunt, quando subjecta materia id patitur, uti patitur hic, idcirco posterior explicandi ratio præferenda est: non enim propriè dicitur de jure Divino, quod immediate ab Ecclesia statuitur, tametsi ex potestate vel præcepto Dei originem ducat, sicut potestas regia non dicitur propriè juris Divini: quia collata est ab hominibus, tametsi à naturali lege ac potestate sumat originem, ut discurret Suar. l. c. c. 9. n. 19. Ubi plures alias rationes pro hac ultima explicatione affert, & more suo doctissime de hac immunitate agit *cit. L. 4. c. 1. usque ad 17.*

229. Ratio intrinseca, cur cum Concilijs & Pontificibus asseramus, hanc immunitatem Clericorum personalem alterutro ex dictis modis esse juris Divini, hæc est: quia, ut per se patet, Clericalis status est altioris ordinis, ac gradus, quam laicorum, suntque Sacerdotes etiam non Episcopi fidelium Patres ac Magistri. Unde, ut dicitur *cit. can. 9. & 10. dist. 96.* sicut filius patrem, discipulus Magistrum suæ potestati subijcere non potest, ita nec laici illos, à quibus credunt non solum in terra, sed etiam in coelis se ligari posse & solvi. neque fas est, ut Divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio, ut loquuntur Impp. n. 226. relati. Hinc etiam si diceremus, immunitatem hanc non esse concessam Clericis immediate à Deo, supposita tamen Divinâ institutione Ordinis Clericalis, ex principijs naturalibus, ut ait Suar. *cit. c. 9. n. 4.* deducitur per illationem vel evidentem vel moraliter necessariam, quod supremus Ecclesiæ Prælati obligeatur illam communicare inferioribus Clericis & Ecclesiæ ministris, & sub certa lege & modo eam constituere. Cum enim sine hac immunitate non possit decencia & dignitas Clericalis status conservari, necesse est, ut illi, cui Christus hujus status curam commisit, præceperit sive explicitè sive implicite & per ipsam ejusdem curæ & muneris commissionem, ut Clerum à seculari potestate exemptum haberet vel conservaret.

230. Alterum, quod moveri hic solet, dubium est, an privilegium fori Clericis competens tolli consuetudine possit. Tolli posse existimant Covarr. *pract. c. 31. n. 5.* alique nonnulli, quos refert Delbene p. 1. de *immun. Eccl. c. 1. dub. 15. sect. 1. n. 14.* non tamen universim, sed quoad aliquas solum particulares causas. Ita pariter docent Cevall. & Sesse apud Oliva p. 1. *fori Eccles. q. 12. n. 5.* Sed solum in materia extrajudiciali, quando ob violentiam recurritur ad regia Tribunalia. Verum communissima DD. etiam eorum, qui negant hoc fori privilegium esse Juris Divini, negat hanc vim consuetudini etiam immemoriali. Ratio patet: quia privilegium hoc est juris divini uno saltem ex duobus modis, quos paulò antè n. 228. explicavimus, & ob rationem, quam dedimus n. 229. atqui notum est, juri Divino nullam consuetudinem prævalere posse. Quin etiam transmissio, hanc immunitatem esse solum juris humani, constat, nulla consuetudine, cui deest consensus legalis, & quam jura reproband ac damnant ut irrationabilem, legem abrogari posse. At consuetudo derogans huic immunitati Clericorum est destituta consensu legali, & reprobanda à Jure cum c. *Clerici 8. c. qualiter. 17. de judic. c. ad nostram, & c. cum inter de consuetud. c. noverit de sent. excomm. & sess. 10.* Concil. Lateran. sub Leone X. tum *cit. auth. Cassa C. de SS. Eccles.* tum denique damnatur, & quidem singulis annis coram Principum Oratoribus, in Bulla Cœnæ Domini, ac Bulla Urbani VIII. edita 5. Junij anno 1641. Et licet *cit. c. Clerici* sermo solum sit de privilegio fori in criminalibus, nihilominus ab omnibus, ut ait Suar. *cit. L. 4. c. 32. n. 3.* de tota libertate Ecclesiastica intelligitur; partim quia ratio textus in quacunque materia hujus exemptionis æqualiter procedit, ut Panorm. & Decius annotarunt; partim quia alij canones & *cit. auth. Cassa* absolute de hac libertate loquuntur.

231. Quæ modò de consuetudine diximus, pariter procedunt de præscriptione, ita, ut neque ista tollere privilegium Clericorum vel minuere possit. Nam ad præscriptionem requiritur bona fides: hanc autem habere in præsentia materia nequeunt laici, cum ignorare non possint, canones & leges, quibus illud tribuitur statui Clericali. Accedit I. quod tolli vel diminui ex parte nequeat, nisi aliqua judici laico acquiratur jurisdictio in Clericos. Hæc autem acquiri præscriptione non potest. Omnis enim præscriptio supponit possidendi conditionem & capacitatem: at laici capaces non sunt quasi possidendi jurisdictionem spiri-

spiritualem, qualis est, quæ exercetur in Clericos, cum sicut causa sacra, tamen litigantes sint laici, requirit & supponit jurisdictionem spiritualem & sacram, ita & persona sacra, tamen causa, super qua litigatur, sit profana. Accedit 2. quod omnis præscriptio requirit juris adminiculum, ita videlicet, ut Lex concedat vel dominium rei præscribendæ, vel jus aliquod aut jurisdictionem, si hæc est præscribenda, cum mutatio illa, & translatio dominij & juris, quæ fit per præscriptionem, fieri nequeat absque auctoritate & voluntate legislatoris. Atqui nullum jus est, quod præscriptioni hujus jurisdictionis, de qua agimus, adminiculum præbeat: non quidem Civile, cum hoc circa præsentem materiam nihil possit: non Canonicum, quia hoc, ut vidimus, modis omnibus resistit. Quæ hinc pro contraria consuetudine & præscriptione opponi solent, fusè ac solidè rejiciunt Suar. cit. c. 32. Azor. p. 1. instit. mor. l. 5. c. 12. q. 1. §. quæri solet & seqq. Oliva p. 1. de foro Eccl. q. 12. à n. 11. Delbene c. 1. de immunit. Eccl. dub. 15. sect. 2. & seqq. & c. 5. dubit. 14. sect. 2. & seqq.

232. Ex dictis apertum est, non posse à Principe laico privilegium fori Clericale aliquo statuto vel permissione tolli, vel etiam ex parte diminui. Cum enim, si non est concessum immediate à Deo, saltem ab Ecclesia inductum fuerit spirituali potestate (quod indubitatum & apud omnes DD. resolutissimum esse ait Oliva l. c. q. 10. n. 22.) consequens est, non posse abrogari lege aliqua vel statuto secularis Principis etiam supremi, ut præter alios demonstrant Covarr. cit. 31. n. 4. & Suar. cit. l. 4. c. 30. à n. 6. ubi à n. 13. ad contraria respondet. Imò nec ipse SS. Pontifex illud absolute & simpliciter tollere potest, ut cum communi Canonist. tradunt idem Suar. l. c. à n. 18. Farin. l. 1. tit. 1. c. 8. n. 4. Delbene cit. c. 1. dubit. 2. sect. 3.

§. III.

Quinam Clerici gaudeant privilegio Fori.

S U M M A R I U M.

233. Privilegio fori gaudent omnes Clerici, si servant ea, quæ à Tridentino Concilio requiruntur.
234. Gaudent omnes Clerici sacro Ordine insigniti.
235. Et Clerici in Minoribus, si habent Beneficium, tamen non gestent habitum & tonsuram Clericalem.
236. Beneficium si non habent, non gaudent, nisi habitum & tonsuram deferendo inserviant alicui Ecclesie vel in aliqua Schola Literis dent operam.
237. Gaudent Clerici Conjugati in criminalibus, si cum unica & virgine contraxerunt matrimonium.
238. Clerici, qui prædictas qualitates non habent, etiam immunitate à tributis & privilegio Canonis non gaudent.
239. Declaratur, quid nomine Beneficij in præsentia materia intelligatur.
240. Clericus in Minoribus, & Beneficium non habens, gestare simul habitum & tonsuram Clericalem debet, ut privilegio fori gaudeat.
241. Et quidem continuè ac semper.
242. Sufficit tamen, si alicui Ecclesie inserviat, aut operam studiis navet permittente Episcopo.
243. Servitium, quod præstat Ecclesie, debet esse continuum.
244. Prædictas qualitates non habens judicari nihilominus à Judice Ecclesiastico potest.
245. Clerici Conjugati etiam in civilibus causis incarcerari aut aliâ penâ corporis affici à judice laico nequeunt.
246. Clericus in minoribus perditum ob neglectas illas qualitates privilegium recuperat, si denuò illas observat.
247. Clericus, qui Clericatum sine fraude assumpsit, privilegio fori gaudet etiam quoad delicta ante Clericatum perpetrata.
248. Nec puniri post Clericatum relictum potest ob delicta illo durante perpetrata.
249. Dubium de Clericatu decidere solus Juxta Ecclesiasticus potest, si facti sit sive Juris.

233. Non Presbyteros duntaxat, sed etiam quoscunque Clericos, solis etiam minoribus Ordinibus, imò & primâ tantum Tonsurâ, initiatos, gaudere fori privilegio, non tantum in criminalibus, sed etiam civilibus, constat ex c. nullus. 2. de for. comp. c. Clerici. 8. & c. cum non ab homine. 10. de judic. c. un. de

Cleric. conjug. in 6. dummodo habeant qualitates requisitas à Trident. sess. 23. c. 6. de reform. ubi postquam S. Synodus dixisset, nullum primâ tonsurâ, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutum ante 14. annum beneficium obtinere posse, subiungit: *Is etiam* (qui primâ solum tonsurâ initiatus, aut in minoribus Ordinibus constitutus est) *fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium Ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum & tonsuram deferens alicui Ecclesie ex mandato Episcopi inserviat, vel in Seminario Clericorum, aut in aliqua Schola vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.* In Clericis verò conjugatis servetur constitutio Bonifacij VIII. quæ incipit Clerici. modò hi Clerici, alicujus Ecclesie servitio vel ministerio ab Episcopo deputati, eidem Ecclesie serviant, vel ministrent, & Clericali habitu & tonsurâ utantur.

234. Ex qua Tridentini constitutione plura, quæ ad rem præsentem faciunt, consequuntur. Primum est, quod Clerici majore aliquo seu sacro Ordine insigniti gaudeant privilegio fori, tamen nec habitum nec tonsuram gestent, nec beneficium aliquod habeant. Ratio patet, quia prædictas qualitates S. Synodus solum requirit in ijs, qui primâ duntaxat tonsurâ aut minoribus Ordinibus initiati sunt; non item in illis, qui Ordine sacro. Igitur circa hos sequendum est jus antiquum: hoc autem jure habent istud privilegium, tamen habitum & tonsuram non gerant, nec beneficium habeant, quia solus Clericatus requiritur, qui habetur per Ordinem susceptum, non per habitum & tonsuram, vel beneficium Ecclesiasticum.

235. Alterum est, quod Clericus minoribus Ordinibus aut primâ tantum tonsurâ initiatus privilegio hoc gaudeat, si habet beneficium, tamen habitum & tonsuram non gestet. Ita plerique DD. malè contradicente Burgio & Curtellio apud Delbene de immunit. Eccles. c. 4. dubit. 7. quia Trident. beneficium & habitum ac tonsuram non requirit copulative, sed solum disjunctivè per particulam aut. Cæterum etsi nec isti Clerici, nec ij, qui in majoribus constituti sunt, perdant ipso facto privilegium fori ob dimissum habitum & tonsuram, ut receptum est inter DD. & patet ex Trident. l. c. privari tamen per Ecclesiasticam sententiam ob dictam causam posse, constat ex c. in audientia. & c. contingit. de sent. excomm.

236. Tertium, quod Clerici habentes solum minores Ordines aut primam tonsuram, non tamen Beneficium, ad hoc, ut fruantur privilegio fori, non tantum habitum & tonsuram gestare debent, sed etiam ex mandato Episcopi alicui Ecclesie inservire, vel cum ejusdem licentia in aliqua Schola aut Universitate literarum studiis vacare. Unde si horum quidpiam omiserint, laici reputantur, & coram judice laico respondere tenentur, ac onera civilia, ut alij laici, ferre. Patet ex citatis Tridentini verbis, & concordant DD.

237. Quartum, quod Clerici conjugati, qui cum unica & virgine contraxerunt matrimonium, præter privilegium canonis habeant etiam privilegium fori, ita ut propter delicta, sive criminaliter sive civiliter tantum de iisdem agatur, trahi ad judicem laicum nequeant. Ita habetur c. Clerici un. de Clericis. conjug. in 6. quod juxta Trid. l. c. sequendum est.

238. Verum modò dicta uberius declaranda sunt, cum varix inde quæstiones oriantur. Dubit. I. an Clericus prædictas qualitates non habens non tantum privilegio fori careat, sed etiam immunitate à tributis, & privilegio canonis. Solo privilegio fori non gaudere, cum Navarro aliisque pluribus tenent Clar. l. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 19. Garc. de benef. tom. 1. c. 3. p. 2. n. 5. Less. l. 2. de just. c. 33. n. 38. & Dianap. 1. tr. 2. resol. 34. eo quod Tridentinum hujus duntaxat mentionem faciat, & in odiosis non sit facienda extensio ab uno expresso ad non expressa. Afferunt pro se declarationem S. Congreg. Trident. abstrahendo ab ista declaratione, quæ si authenticè proferretur, sequenda foret, nobis longè probabilius videtur, quod cum Bannez, Menoch. Azor, Graff. Molfes. ac alijs tenet Suar. disp. 22. de censur. sect. 1. n. 11. & l. 4. defens. fid. c. 27. n. 14. dictum Clericum nullo illorum privilegiorum gaudere. nam si verba Concilij benè considerentur, apparebit, quod hujusmodi Clericum voluerit haberi ut laicum. Cumque facilius amittatur privilegium canonis, ut cum Panor. inc. 1. de Apost. n. 6. notant DD. quàm privilegium fori, multò item facilius immunitas à collectis & tributis tollatur, & longè magis munitæ esse debeant personæ quàm bona Clericorum, videtur, quod cum privilegium fori ademerit, à fortiori adempta esse voluerit reliqua. Accedit,

dit, quod nemo potest esse subditus tributis, nisi sit subiectus jurisdictioni & foro, cum impositio tributi sit quidam actus jurisdictionis, ac idcirco privilegium fori includit immunitatem à tributis, ut passim notant DD. & sumitur ex *c. quanquam de censib. in 6.* ergo qui non eximitur à foro & jurisdictione laicorum, non censetur exemptus ab eorum tributis. Unde negatur suppositum adversariorum, quod fiat extensio ab expressis ad non expressa. Stat profecto pro posteriore hac sententia consuetudo nullibi reprehensa, ut notat Suar. *cit. n. 14.* quæ tamen tolerari non deberet, si contra immunitatem Ecclesiasticam esset.

239. Dubit. 2. quid intelligatur nomine Beneficij, vi cuius Clerici privilegio fori gaudent. Sufficere Beneficium propriè dictum, seu jus perpetuum percipiendi fructus Ecclesiasticos, tamen si fructus non percipiuntur, certum est, & tradunt cum communi Garcias de *Benefic. p. 1. c. 6. n. 37. & p. 2. c. 2. n. 9.* Barbof. *p. 2. de potest. Episc. alleg. 12. n. 7. & in collectan. ad cit. c. 6. Trident. n. 15.* Idem procedit de Capellania collativa, seu in titulum perpetuum collata: quia est verum Beneficium. Nec non de Coadjutoria à SS. Pontifice data. Et de præstimonio in perpetuum collato, ac ministerium spirituale annexum habente. De pensione ingens dubitatio est, eam hinc sufficere post Panor. Felin. Imol. Card. affirmantibus Suar. *cit. L. 4. c. 26. n. 9. & de Censur. disp. 13. sect. 1. n. 11.* Barbof. *cit. alleg. 12. n. 8.* aliisque compluribus; negantibus alijs, quos refert. Delbene de *immun. Eccles. c. 4. dub. 4. n. 4.* & Barbof. *in cit. c. 6. Trid. n. 19.* ac utrisque pro se quandam S. Congreg. Cardin. decisionem afferentibus. Certum est, si pensio talis est, quæ etiam laico conferri possit, non sufficere ad hunc effectum immunitatis, cum nec insigne sit Clericatus, neque ad statum Clericalem vel officium obliget. Idem dicendum existimamus de ea, quæ Clerico quidem ut tali, sed duntaxat ad aliquod tempus determinatum, conceditur: quia sic nullo modo poterit dici beneficium. Si verò datur ad vitam pensionarij, videtur sufficere: etsi enim ne sic quidem sit beneficium propriè dictum, in materia tamen favorabili, qualis hinc est, beneficio æquiparatur. Illud quoque controversum est, utrum sufficiat solus beneficij titulus, an verò insuper requiratur possessio. Hanc non requiri contra Jul. Clarum, Scaccia, Riccium, Farin. ac alios, affirmamus cum Paris. *de resignat. benef. L. 7. c. 1. n. 47.* Covarr. *L. 3. var. c. 16.* Bonac. *de legib. disp. 10. q. 2. pun. 1. §. 4. n. 12.* Barbof. *L. 1. jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 14.* ac alijs compluribus, dummodo constet de valida collatione. Itaque decisum à S. Congreg. Trid. refert Delbene *cit. c. 4. dub. 5. n. 5.* Ratio est: quia is, cui collatio validè facta est, verum jus in re habet & beneficium. Unde juxta decisionem Rotæ in impetratione beneficij facienda est mentio juris, quod quis habet in alio beneficio, licet illud non possideat. Addunt Delbene *L. c. dub. 6.* & Barbof. *L. c. & in cit. c. 6. Trid. n. 13.* cum Grassis Squillante, ac alijs, eum, qui est in possessione beneficij, privilegio fori gaudere, tametsi invalida ob irregularitatem aliudve impedimentum fuerit collatio.

240. Dubit. 3. an Clerico in minoribus constituto & beneficium non habenti ad gaudendum privilegio fori necessaria sit gestatio tonsuræ simul & habitus Clericalis. In Clerico non conjugato sufficere alterutrum, videlicet, ut vel tonsuram vel habitum deferat, tenent Farin. *q. 8. n. 65.* Scaccia *tom. 1. de judic. L. 1. c. 11. n. 9.* Diana *p. 4. tr. 1. resol. 93.* aliique nonnulli: quia, ut aiunt, etsi Trident. utatur particulâ *Et*, hæc tamen non semper est copulativa, sed quandoque disjunctiva, ut patet ex *c. si Judex de sent. excomm. in 6.* aliisque juribus. Verum asserendum est cum communi, habitum & tonsuram conjungi debere: tum quia ita decidit S. Congreg. Trident. teste Belleto *p. 1. disquis. Cleric. tit. 3. §. 8. n. 7.* Riccio *p. 4. decis. 154. n. 8.* & alijs: tum quia particula *Et* regulariter est copulativa, & disjunctiva solum tunc, quando ponitur inter incompatibilia & pugnancia, aut quando ex subiecta materia vel circumstantijs sumitur, quod accipiat pro disjunctiva *vel*, ut fuse ostendit Barbof. *tr. de diction. usufr. dict. 110.*

241. Dubit. 4. An ad gaudendum privilegio fori sufficiat deferri habitum & tonsuram quandoque aut per intervalla. Communis & vera responsio est, deferendum esse frequenter, imò semper & continuè, continuatione in sensu morali acceptâ. Secus perditur privilegium ipso facto, & absque prævia monitione. Licet enim ad hanc privationem incurrendam propter alios actus Clericatus contrarios, retento tamen habitu & tonsurâ exercitos, requiratur prævia monitio, ut patet ex *c. 14. 15. 16. de vit. & hon. Cleric. c. un. eod. in 6. can. 1. & 2. dist. 47. can. 5. &*

6. dist. 46. hinc tamen eadem opus non esse patet cum ex declaratione S. Congreg. Trid. quam referunt Suar. *cit. L. 4. c. 27. n. 12.* Riccius *p. 4. decis. 154. n. 4.* ac alijs; tum ex eo, quod ea gestatio à Trident. requiritur tanquam conditio & forma necessaria; formâ autem deficiente corrumpere actum, & conditione non impleta dispositionem aut concessionem non valere, notius est, quam ut explicatione indigeat. Diximus autem illam gestationem debere esse moraliter continuam. Igitur isto privilegio non privatur, qui per accidens & solum aliquando habitum aut tonsuram dimittit mox resumpturus. *arg. L. si quis ita. ff. de condit. & demonstr. & L. 3. ff. de divor. Sed solum si consuetudinem non deferendi habet, ita ut vulgò laicus existimetur.* Hinc teste Bonac. *L. c. n. 14.* & Sperelli *p. 1. decis. fori Eccles. decis. 26. n. 25.* declaravit eadem S. Congregatio, Clericum, qui dimisso habitu Clericali homicidium commisit, & tanquam laicus captus fuit à seculari Magistratu, remittendum esse ad Ecclesiasticum, si Tridentini requisita servare consuevit. Vicissim si Clericus in minoribus habitum gerere non solitus crimen postea in habitu Clericali committat, non gaudebit privilegio, ut sumitur à sensu contrario ex *c. si Judex. 12. de sent. excomm. in 6. v. idem esse censemus.*

242. Dubit. 5. an Clericus in minoribus constitutus habitumque ac tonsuram deferens inserviat alicui Ecclesiæ, non tamen de mandato Episcopi, gaudeat fori privilegio. Spectatis verbis Tridentini expressè requirentis, ut de mandato Episcopi inserviat, negativè respondendum erit. At testantur cum Navarro Ricc. *p. 4. decis. 111. n. 5.* Diana *p. 1. tr. 2. resol. 34. & p. 4. tr. 1. resol. 18.* & Sperelli *L. c. n. 31.* sæpius declarasse S. Congreg. Trident. non esse necessarium mandatum Episcopi; gaudere privilegio fori Clericum, tametsi inserviat ab alteri Ecclesiæ, quam cui adscriptus est; item gaudere modò alicui inserviat, tametsi nulli adscriptus sit. Tot autem & tantorum DD. testimonio fidem negare durum est. Unde verba Tridentini *ex mandato Episcopi* intelligenda erunt solum de voluntate Episcopi id permittentis. Hinc verò deducit Sperelli *L. c. n. 32.* & certissimum esse putat, Clericum in aliqua Schola vel Universitate Studijs vacantem etiam absque licentia sui Ordinarij, privilegio fori gaudere. Quod nos verum esse putamus de licentia expressa: esse tamen necessariam permissionem seu tolerantiam videtur constare ex illis ejusdem Synodi verbis *de licentia Episcopi*, quæ frustra posita non sunt, forèntque frustra addita, nisi illa saltem permissio requireretur.

243. Dubit. 6. Quomodo Clericus frui volens hoc privilegio inservire debeat Ecclesiæ. Non satis esse, si quandoque tantum inserviat, sed debere servitium esse continuum, convenit inter DD. Erit autem in æstimatione morali continuum, si sit pro majori temporis parte. Barbof. *cit. alleg. 12. n. 13.* Gratian. *discept. for. tom. 3. c. 440. n. 6.* Ricc. *p. 4. decis. 154. n. 5.* ubi ita declaratum refert à S. Congreg. Curtell. *de immun. Eccl. L. 2. q. 35. n. 5.* ac alijs. Præterea debet in servitio Ecclesiæ esse eo tempore, quo gaudere cupit immunitate; neque sufficit aliquando & prius inservisse. Existimant tamen Car. de Grassis *de effect. Cleric. effect. 1. n. 1180.* Sperelli *L. c. n. 30.* & Diana *p. 1. tr. 2. resol. 34.* etiam hinc tempus moraliter sumendum esse, & sic non obesse immunitati, etiam nunc, quando delinquit, non inserviat, dummodo constet, circiter ante mensem inservisse. Demum non debet inservire in temporalibus, sed in spiritualibus, seu exercitio sui Ordinis proprio.

244. Dubit. 7. An Clericus in minoribus non servans ea, quæ juxta Trident. requiri diximus ad immunitatem Clericalem, soli judici laico subiectus sit. Judicari & puniri posse etiam ab Ecclesiastico, declaratum à S. Congreg. refert Bonacina *L. c. n. 19.* & ita decisum non semel ait Barbof. *in cit. c. 6. Trid. n. 26.* nec quempiam, qui id neget, invenire licuit.

245. Dubit. 8. An Clerici conjugati de quibus supra n. 237. immunitate gaudeant non solum in criminalibus, sed etiam civilibus. Negandum est cum communissima DD. contra Angel. Franc. Lap. Ricc. Marth. alijsque, cum *cit. c. un. de Cler. conjug. in 6.* solum exprimentur criminalia, & quoad hæc duntaxat esse exemptos à jurisdictione seculari declaravit S. Congreg. Trid. & deciderit Congregatio Episcop. apud Delbene *cit. c. 4. dub. 11. n. 12.* Illud tamen cum eodem asserendum est, non posse eos in causis etiam civilibus in carcerem conjici, aliave corporali poena affici, cum certum sit ex *cit. c. un.* & multis declarationibus S. Congreg. Trid. quod privilegio canonis gaudeant, & à laicis contra ipsos procedi in persona non possit, sed solum in bonis.

246. Dubit. 9. An Clericus constitutus in minoribus amisso semel privilegio fori ob dimissum habitum & tonsuram, aliave requisita, de quibus supra n. 233. neglecta, illud recuperet, si denuo ea observet. Affirmant, & bene, cum communi plerorumque Covarr. *pract. c. 31. n. 8. v. 5.* Petr. Barbof. in *L. filia ff. solut. matr. n. 33.* Clar. *L. 5. §. fin. q. 36. n. 15.* Sperelli *l. c. a. n. 18.* Sanch. *L. 7. de matr. disp. 46. n. 29.* Suar. *L. 4. defens. fid. c. 27. n. 18.* ubi id certum esse existimat, & fuse demonstrat. sumitur aperte ex *Clem. 1. de vit. & hon. Cleric. c. 2. eod. & cit. c. un.* Declarationem manifestam S. Congr. Trid. affert Suar. *l. c.* complures alias Delbene *cit. c. 4. dubit. 25. a. n. 9.* ut adeo de hujus assertionis veritate dubitandum non sit. Hinc consequens est I. quod Clericus, qui duxit unicam & virginem, si eam mortuam servet condiciones ad valorem hujus privilegij requisitas, illud recuperet quoad omnia, quæ alijs Clericis competunt. Sequitur 2. quod iidem tradunt, Clericum, qui dimisso habitu aut tonsurâ crimen commisit, & illum postea reassumpsit, privilegio fori gaudere, etiam quoad crimen commissum. Ita declaravit S. Congreg. Trid. cujus verba refert Delbene *l. c. n. 17.* ubi tamen bene notandum est, quod additur *modo in fraudem.* Igitur si in fraudem reassumeret habitum aut beneficium, privilegio non gauderet, cum nemini sua fraus debeat patrociniari. In fraudem id facere censetur, si habitum resumeret solum ad vitandam jurisdictionem laicam, & sine animo Deo in Clericatu serviendi: qui animus abfuisse præsumeretur, si habitum postea rursus dimitteret, aut ad altiores Ordines non ascenderet &c. Barbof. *cit. alleg. 12. n. 29.* Delbene *l. c. dub. 26. n. 5.* & alij.

247. Dubit. 10. An laicus post commissum delictum Clericatum assumens ita gaudeat privilegio fori, ut propter crimen, quod prius commisit, puniri nequeat à iudice seculari. Magnus hic conflictus opinionum est, absolute quibusdam negantibus, alijs absolute affirmantibus. Distinguit cum communissima Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. a. n. 104.* & Covarr. *pract. c. 32. n. 4. concl. 1. & 2.* asserentes, puniri non posse, si Clericatum assumpsit sine fraude; secus, si in fraudem assumpsit. *arg. L. hos accusare. §. hoc beneficio. v. item & v. dum non. ff. de accusat. L. si quis decurio. C. de fals. L. 1. C. qui milit. non poss. L. si maritus. ff. ad L. Jul. de adulter. & L. fin. ff. de re milit.* Iidem tamen cum Joan. Andr. Bart. ac communi aliorum addunt, tamen si is in fraudem assumpserit, puniri tamen à seculari iudice in corpore non posse, sed solum in pecunia & bonis. Fraus præsumitur, inquiunt Covarr. *l. c.* & Farin. *l. c. n. 110.* cum Claro ac alijs, quando ad Clericatum transijt post diffamationem, inquisitionem, accusationem, multoque magis, si post citationem, contumaciam & condemnationem. Quod tamen alij de sola diffamatione non admittunt, præsertim si reus non tantum Ordines minores sed & majores suscepisset.

248. Dubit. 11. an qui durante Clericatu crimen commisit ac postea Clericatum deseruit, judicari tunc & puniri à laico iudice possit propter crimen in Clericatu commissum. Puniri posse, videtur ex modo dictis sequi: si enim is, qui post crimen in statu laicali commissum factus est Clericus aut Religiosus, puniri à seculari nequit, quia jam est Clericus jurisdictione seculari exemptus, è contrario poterit puniri laicus, qui fuit Clericus, quia Clericatu deserto fit subjectus potestati laicæ. Verum puniri laicum ob crimen in Clericatu vel Religione patratum à iudice seculari posse negant Covarr. *c. 31. pract. n. 8.* Clar. *L. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 11.* Petr. Barbof. in *L. Titia. ff. sol. matr.* Suar. *cit. L. 4. c. 15. n. 14.* ac aliorum communis apud Delbene *cit. c. 4. dub. 30. n. 4.* eodemque teste declaravit S. Congregatio immunit. *9. sept. a. 1631.* fori privilegio gaudere de præfenti laicum pro delicto ejus temporis, quo fuit Clericus. Quia ad gaudendum privilegio attenditur status temporis, quo delictum patratum, juxta *L. 1. ff. de pæn. &* quando delictum commissum fuit, erat immune à jurisdictione laica, ergo huic etiam post mutatum statum non subijcitur, cum nullo jure cautum sit, quod amissio privilegij per dimissionem statûs retrahatur ad tempus præteritum. Rationem disparitatis inter utrumque casum dat Delbene *l. c.* quia transiens à statu Clericali ad laicum non tam mutat forum quàm forum foro accumulatur, nihilque obstat, quod minus ut jam laicus puniri à iudice Ecclesiastico possit: at verò transiens à statu laico ad Clericalem omnino mutat non tantum forum, sed etiam statum personæ, ita ut omnino eximatur à jurisdictione seculari.

249. Ultimò tandem dubitatur, an in dubio, utrum reus privilegio fori gaudeat, cognoscere debeat Judex Ecclesiasticus. Convenit facile inter DD. ad solum iudicem sacrum decisionem

pertinere, si dubium vel quæstio juris est, cujusmodi quæstiones à n. 238. non paucas modò proposuimus. Patet ratio: quia causas spirituales (qualis est omnis causa seu controversia Juris Canonici) cognoscere debet solus Judex Ecclesiasticus. *c. quanto. & c. decernimus. de judic. c. lator. & c. causam qui filij sint legit. c. tuam de Ord. cognit.* De quæstione facti, utrum videlicet iste reus sit Clericus, angustarit habitum & tonsuram, habeat beneficium &c. controversia est. At esse non debet: cum *c. si Judex. 12. de sent. excomm.* dicatur: *dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui reperitur, Clericus, ad iudicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica & spirituali, vocato tamen iudice seculari, vel alio, cujus interest.) cognitio pertinebit.* Quam responsionem Pontificiam celebrem esse ait Covarr. *c. 33. pract. n. 1.* & semper præ oculis habendam, fuisseque à Baldo in *L. si qua. C. de Ep. & Cler.* & alijs maximè commendatam. Mirum profecto est, Guidonem Papæ, Clar. Bonell. aliisque auctores fuisse dicere, in tali dubio competentem iudicem esse etiam laicum. Illud concedi posse videtur, quod tradunt Scaccia *L. 1. de judic. c. 11. n. 89.* & Farin. *cit. q. 8. n. 34.* posse iudicem laicum summariam quandam informationem de Clericatu vel habitu clericali sumere, ad eum solum finem, ut reum remittat ad iudicem sacrum; non verò ut pronuntiet, quod sit vel non sit Clericus, gaudeatque vel non privilegio fori.

§. IV.

An Religiosi gaudeant privilegio Fori.

SUMMARIUM.

250. Gaudent privilegio Fori Regulares utriusque sexûs.
 251. Etiam Novitij.
 252. Nec non oblato, seu illi, qui se suæque in Religionis approbata servitium transtulerunt.
 253. Et Fratres ac Sorores Tertij Ordinis S. Francisci, & S. Dominici.
 254. Eremita quoque, si in communitate alicujus Religionis approbata vivunt, aut sub obedientia Prælati Ecclesiastici alicui Ecclesia deserviant.
 255. Eodem gaudent Equites Teutonici & Melitenses.
250. Regulares personas, eas videlicet, quæ in aliquo Ordine Religioso ab Ecclesia approbato consuetis votis se obstrinxerunt, gaudere privilegio fori, receptum inter Catholicos dogma est, traditum *c. quanquam de censib. in 6. c. Clericis de immunit. Eccl. in 6. can. 15. & 38. 11. q. 1. auth. statuimus. C. de SS. Eccles. Novell. 123. c. 21. L. 36. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cleric.* Neque obee, si ordine aliquo Ecclesiastico insignitæ non sint: nam nihilominus Ecclesiasticæ personæ sunt, quia obsequio Divino specialiter mancipatæ, ut patet ex *c. Duo sunt. 12. q. 1. & can. si quis suadente. 17. q. 3.* Hinc S. Thom. in *2. dist. 44. q. 2. a. 2. ad 1. & ibid. S. Bonavent. Richard. & alij dicunt, sub illis Christi verbis ergo liberi sunt filij, non tantum Clericos ordinatos, sed etiam omnes, qui Apostolicam vitam sequuntur, omnia propter Christum relinquentes, comprehendi. Et quidem, uti notat Suar. *cit. L. 4. c. 29. n. 8.* illud non perdunt per apostasiam & dimisso habitu Religioso, sicut perdunt Clerici in minoribus constituti & beneficium non habentes: quia quamdiu votis ligati, sunt manent personæ sacre & Deo dicatæ. Non obstat *c. 1. de Apost.* idem Suarius ostendit *l. c.**

251. Quin & Novitios hoc privilegio gaudere, sicut gaudent privilegio canonis juxta *c. religioso §. quamvis. de sent. excomm. in 6.* constans est doctrina tam Canonistarum quàm Legistarum, quos longo ordine recensent Marta *de jurisd. p. 4. c. 121. n. 24.* Tiraq. *de retract. lign. §. 1. gloss. 2. n. 2.* & Sanchez. *L. 6. in decalog. c. 10. n. 10.* uno ferè dissentiente Thoma Trivisiano *L. 2. decis. Venet. decis. 57. n. 17.* Ratio est: quia religiosæ personæ reputantur, ut patet ex eo, quod habent privilegium canonis, unde, uti notant DD. quibus hoc posterius privilegium competit, pariter competit illud fori.

252. Eodem gaudent etiam Familiares Religiosorum ordinum, quos oblatos dicunt, seu illi, qui se suæque in Religionis approbata servitium transtulerunt. Ita Tuschus *lit. O. conclus. 16.* Riccius *p. 2. decis. 88.* Peregrin *L. 6. var. n. 71.* Squillante *de privil. Cleric. c. 7. dub. 1. n. 43.* Barbof. *de potest. Episc. alleg. 12. n. 39.* ac alij, & à S. Congreg. Card. declaratum refert Marta *p. 4. de jurisd. cent. 2. cas. 113. n. 37.* Hoc tamen non aliter, ut obier-

vant Ant. de Marinis *resol.* 114. n. 6. ac alij, quam si translationem illam fecerint per oblationem & dicationem legitimam & expressam, & ita, ut nihil bonorum vel ususfructus sibi reservarent, nec in sua domo & cum conjuge commorentur, ac perpetuo Religioni serviant, deferantque habitum à secularium habitu distinctum, idque in fraudem Magistratus secularis seu ad evitandam duntaxat ejus jurisdictionem non fecerint.

253. Idem privilegium competere Fratribus & Sororibus tertij Ordinis S. Francisci & S. Dominici, contra Cevalles & Curtell. asserunt Suar. *diff.* 22. de *cenfur. sect.* 1. n. 20. Graffis *L.* 2. *decif.* c. 49. n. 27. Molin. *tr.* 3. de *just. diff.* 50. n. 4. Barbof. *l. c.* n. 41. & alij communiter, si quidem in communi vivant, & habitum tertij Ordinis deferant: quia (etsi propriè Religiosi non sint, nisi tria vota essentialia emittant) Religiosam tamen vitam imitantur. Quin Tusch. *lit. E. concl.* 470. Gratiani *tom.* 3. *discept. for. c.* 413. n. 38. Rodriq. *tom.* 2. *qq. regul. q.* 65. Diana *p. 1. tr.* 2. *resol.* 84. ac alij, id ipsis asserunt, tametsi non in communi, sed in proprijs ædibus vivant. Et quamvis multi id non concedant viris, nisi collegialiter vivant, concedunt tamen foeminis, si vitam virginalem vel castam vidualem in manu Superioris Religionis voverint, etiam si separatæ in proprijs ædibus degant. Ita Portell. *v. Tertiarij.* n. 7. Piafec. *p. 2. prax. Episc. c.* 3. *art.* 7. n. 11. Squillante *l. c. c.* 7. *dub.* 1. n. 42. Marinis *l. c. resol.* 114. n. 11. ac alij, assertque hanc in rem declarationem S. Congreg. Card. Cherubin. *tom.* 1. *Bullar. constit.* 22. Leon. X. *Schol.* 2. ubi tamen viris id non conceditur, nisi collegialiter vivant.

254. Idem denique juxta Molin. *l. c.* Barbof. *l. c.* n. 42. Rodriq. *tom.* 2. *q.* 62. *art.* 2. Sanch. *L.* 6. in *decalog. c.* 16. n. 10. Carol. de Grafs. de *effect. Cleric. effect.* 1. n. 102. aliosque, Eremitis competit, si in communitate alicujus Religionis approbatæ vivant. Imò, ut volunt Marta *p. 4. de jurisd. cent.* 2. *cas.* 213. *an.* 4. Squillante *l. c. c.* 7. *dub.* 1. n. 44. Marinis *l. c. c.* 114. n. 4. Duard. *L.* 2. in *Bull. Cæn. can.* 15. *q.* 6. n. 2. Laym. *L.* 1. *tr.* 5. *p. 2. c.* 5. n. 4. illo gaudent, tametsi in communitate Religiosa non vivant, modò facto paupertatis voto vel suscepta obligatione apud Episcopum aliūve Prælaturam Eccles. Ordini, vel Ecclesiæ alicui, habitum Religiosum deferendo ex obligatione deferant sub obedientia Episcopi vel alterius Prælati.

255. Ex dictis consequens est, gaudere fori privilegio Equites S. Joan. Hieros. seu Melitenses, & Teutonicos, cum juxta communem DD. sint verè ac propriè dicti Religiosi, quidquid in contrarium dicat Sarmiento, Sotus, ac alij apud Wagnereck in *7. de convers. conjug. not.* 2. & quamvis tales in rigore non essent, attamen propter tria vota substantialia Religiosis accenserentur, neque dubium est, quòd sint personæ Ecclesiasticæ. An idem dicendum sit de alijs Equitibus, ut S. Jacobi Calatravæ & Alcantaræ, S. Benedicti, S. Augustini, S. Lazari &c. controversum est. Affirmant plurimi, quos referunt & sequuntur Barbofa *cit. alleg.* 12. n. 45. Delbene *c. 1. dub.* 11. n. 2. & Sperelli *decif.* 2. n. 97. ubi n. 120. pro hac opinione assert declarationem S. Congreg. Card.

S. V.

An privilegio Fori gaudeant Ecclesiæ & Clericorum ministri laici, uxores, & liberi.

S U M M A R I U M.

256. Laici Ministri Ecclesiarum & Clericorum non gaudent privilegio Fori.

257. Nisi sint de Familia Episcopi.

258. Parentes quoque, uxores, Liberi Clericorum non gaudent.

256. De Jure communi laicos Ecclesiæ & Clericorum ministros non gaudere fori privilegio, rectè tradunt cum Panor. Felin. & Archid. Clarus *L.* 5. *sent. §.* ult. *q.* 35. n. 18. & Suar. *L.* 4. *defens. fid. c.* 29. n. 10. tum quòd nullo id jure cavetur, tum quòd Trident. etiam in Clericis minoribus Ecclesiæ servientibus requirit habitum & tonsuram. Hinc nisi aliunde constet, aliumquem, qui Clericus non est, & habitum ac tonsuram non deferat, gaudere hoc fori privilegio, dicendum est quòd non gaudeat. allegatur quidem *c. ult. de Offic. Archid. v. specialibus Archiepiscopi.* Verum ibi non agitur de jure scripto, sed de consuetu-

dinario, neque de isto casu, de quo hic loquimur, ut bene ostendit Ern. Gonz. in *cit. c. ult. n.* 3. Profertur etiam *c. 2. de for. comp.* ubi à seculari potestate eximuntur etiam *minores*, qui serviunt Ecclesiæ, per quos, cum ibidem distinguantur à Clericis, non nisi laicos intelligi posse existimant. Sed bene ostendit Suar. *l. c. n.* 11. ex *can. 5. dist.* 93. & *can. 1. dist.* 77. ibi per *minores* exprimi personas Ecclesiasticas nullum ordinem aut tonsuram habentes, quales sunt multi Religiosi, vel tonsurâ primâ initiatos, & Ecclesiæ ministerio addictos. 3. producit *can. 69. 12. q. 2.* ubi Ecclesiarum & Clericorum servi ab angarijs laicorum eximuntur. Verum ibi per servos non intelliguntur liberi homines & famuli mercede conducti, sed mancipia: hæc autem inter bona computantur, & idcirco sicut alia bona Clericorum exempta sunt à tributis, & sicut ædes, jumenta, & vehicula ab angarijs aliisque publicis oneribus, ita & mancipia. Hinc pariter nihil ad rem facit, quòd juxta *L. 6. §. ult. L. 22. & L. 27. ff. ad municip. ac L. 2. C. de municip. & origin.* Servi manumissi sequuntur patronorum domicilium & forum: non enim hinc argumentum duci potest ad ministros & familiares Clericorum; hi enim habent proprium suum forum, novi autem illi homines, quia aliud non habent, idè forum patroni sequuntur tanquam nativum. 4. denique assertur *c. 5. sess. 14. Trident. de refor.* Sed ibi solum contra injurias muniuntur duo familiares ejus, qui literas conservatorias à Pontifice impetravit, non verò eximuntur à jurisdictione seculari, si ipsi delictum commiserint.

257. De consuetudine tamen fori privilegio gaudet familia Episcopi, seu illi, qui ejus obsequijs & ministerio sunt addicti. Et quidem non tantum quoad delicta circa officium commissæ, ut volebant Pereira ac alij nonnulli, sed etiam quoad alia, ut post Host. Joan. Andr. Butr. Imol. Archid. & Panor. tradunt Clar. *cit. §. fin. q.* 35. n. 18. Farin. *tit. de Inquis. q.* 8. n. 46. Marta de *jurisd. p. 4. cent.* 20. *cas.* 3. n. 2. ac alij communiter. Et declaratum sæpius esse à S. Congreg. Card. refert Delbene *c. 4. dub.* 9. n. 10. ac decisum à Paulo V. & Urbano VIII. testatur Diana *p. 6. tr. 2. resol.* 4. & *segg.* Idque ad familiam etiam Vicarij Generalis Episcopi extendit Riccius in *prax. tom.* 1. *resol.* 471. n. 6. cum Squillante, Novario, Diana, ac alijs: quia Vicarij & Episcopi est unum tantum tribunal & jurisdictio, ac velut una duntaxat persona. Ex quo tamen solum sequitur, quòd hoc procedat de familia Vicarij quâ Vicarij, seu de ijs, qui in officio Vicarij ministri sunt. Idem familiæ laicæ Episcopi Titularis Ciarlinus *contra for. c. 20. n.* 19. Delbene *l. c. dub.* 17. ac alij concedunt, & rursus asserunt declarationem S. Congreg. Card. Idem extendunt ad familiam Cardinalium, nec non Nuntij Apostolici, cum hic in sua provincia habeat jurisdictionem ordinariam, æquè ac Episcopus in sua Dioecesi, ac sit supra Ordinarios, utpote vices gerens SS. Pontificis *c. 2. de legat. in 6.* Idem denique ad familiam Prælati territorium peculiare & jurisdictionem quasi Episcopalem in laicos habentis: cum etiam iste sit Ordinarius & ab Episcopo non jurisdictione, sed solum consecratione differat.

258. Aliorum Clericorum famulos, uxores, parentes, filios laicos, hoc fori privilegio nequiquam gaudere asserendum est cum communi contra Tiraq. ad *leges connub. gloss.* 2. n. 54. ac Diana *p. 3. tr. 1. resol.* 7. aliosque, quos allegant. nec enim jus commune nec consuetudo iisdem assistit. Imò resistit Trident. *sess. 23. c. 6. de refor.* dum ipsis etiam Clericis minores solum ordines & beneficium non habentibus hoc privilegium non concedit, nisi habitum & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ inservant, aut in studijs cum licentia Episcopi versentur. Multò igitur minus concedit illis, qui ne tonsuram quidem primam habent. Neque obstat, quòd exemptio à tributis concessa Clericis communiter etiam ipsorum uxoribus *L. 2. C. de Ep. & Cler.* hoc enim non amplius procedit jure novo *c. un. de Cler. conjug. in 6.* & Trident. *l. c.* Ubi Clericis conjugatis solum fori privilegium, & quidem solum in criminalibus, non verò exemptio à tributis conceditur. Neque verum est, quòd asserunt, privilegium domino concessum competere omnibus, qui sunt de ejus familia. Ad *c. fin. de Offic. Archid.* quod hunc in finem allegant, respondimus supra n. 256. Pariter non valet, quòd cum Gloss. in *c. admonere.* 33. *v. partem* aiunt, quæ marito conceduntur, concedi etiam uxori; & uxorem sequi forum mariti *L. cum quadam. ff. de jurisdict.* nam sensus duntaxat est, quòd uxor sequatur domicilium mariti, & gaudeat privilegijs, quæ merè personalia non sunt, uti merè personale est privilegium fori, utpote Clericis solum ratione status & Ordinis concessum, sicut privilegium canonicis, quo uxores & liberos Clericorum non gaudere certum est, &

& ipsi etiam adversarii fatentur. Illud libenter admittimus, quod declaratum à S. Congreg. Immun. refert. Barbof. L. 1. jur. Eccl. c. 39. §. 2. n. 62. Clerici filium legitimum ante clericatum susceptum gaudere privilegio fori durante vitâ patris: siquidem illa declaratio authenticè proferatur.

§. VI.

An Clerici teneantur servare Leges Civiles.

SUMMARIUM.

- 259. Declaratur, ad quas Leges Civiles servandas non obligentur Clerici.
- 260. Obligantur vi directivâ servare illas, quæ sine expressione personarum de re temporali omnibus communi & ad mutuam Societatem pertinente disponunt.
- 261. Tenentur servare solemnitates contractuum, taxam mercium, modum ponderum ac mensurarum &c.
- 262. Peccant æquè, ac alij, si dictas Leges non observant.
- 263. Compelli tamen vel puniri à Magistratu seculari nequeunt.
- 264. Varia inde sequela deducuntur.
- 265. Tenentur non vi ipsarum Legum Civilium, sed ex equitate naturali & voluntate Ecclesie.

259. Decisa jam hæc quæstio videri potest in præcedentibus: cum enim ex hæcenus dictis constet, privilegium fori competere Clericis & Ecclesiasticis personis; hoc verò privilegium nihil aliud sit quam exemptio à jurisdictione seculari, necessariò consequens esse videtur, eos non adstringi legibus civilibus seu secularibus, cum obligatio ad istas proveniat à dicta jurisdictione seculari, à qua sunt exempti: nihilominus tanquam certum tenendum est, exemptionem Clericorum non usque eò extendi, ut contra leges quasunque à seculari potestate latas agere licitè & impunè valeant. Ut verò ordine hîc procedatur, distinguendum est inter leges Civiles; ad aliquas enim earum servandas clarum est nullatenus adstringi Clericos. Tales 1. sunt, quæ de re merè seculari, ac ad Clerum non pertinente feruntur, v. g. quibus ordinantur judicia secularia: hæc namque in foro Ecclesiastico non observari necessariò, notum est. 2. Illæ, quæ de materia & re Ecclesiastica disponunt, v. g. de votis, Ordinibus & Beneficijs Ecclesiasticis: has enim ex defectu jurisdictionis nullas esse constabit ex infra dicendis de causis sacris & Ecclesiasticis, ac fusè demonstratur à Suar. L. 4. de legib. c. 11. & L. 4. defens. fid. c. 2. 3. Illæ, quæ circa personas Clericorum in particulari, etiam in materia solum civili, quin & favorabili, disponunt, uti patet ex c. 7. & 10. de Constitut. c. ult. de reb. Eccl. alien. can. bene & seqq. dist. 96. ibidemque tenent Panor. Felin. alique omnes Canonistæ, Bart. ac alij in L. cunctos populos C. de SS. Trin. Ratio cit. c. 10. redditur quòd laicis super Ecclesijs & Ecclesiasticis personis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi. Quamvis si statutum sit favorabile Clericis, etiam hos includat, ita ut circa ipsos laici illud observare teneantur, ut cum Bald. Bart. Alexand. Jafon. ac alijs bene observat Gaill. L. 2. obs. 32. n. 2. ubi n. 3. addit, statutum disponens, res immobiles non posse alienari in Ecclesiasticas personas, non valere, eò quòd sit contra privilegium & libertatem Ecclesie per text. auth. cassâ, & c. noverit, de sent. excomm. Idemque cum Bart. Jafon. ac alijs asserit de statuto simpliciter disponente, ut res immobiles non alienentur in peregrinos: hoc enim non extendi ad Clericos peregrinos. Quod verissimum esse dicit Sperelli decis. 10. n. 11. & decis. 100 n. 26. ac plurimos DD. tam ipse, quam Carol. de Grassis de effect. Cleric. effect. 2. n. 340. allegant. Hinc, ut idem Gaill. l. c. n. 10. & Sperelli cit. decis. 100. n. 22. cum Panor. in repet. c. 10. de Constit. n. 24. & 42. Felin. Bald. Alex. Paris. ac communi DD. asserunt, Clericum, tametsi agat contra laicum coram iudice laico, non ligari statuto laicorum quoad decisoria, tametsi ligetur quoad solemnitates iudicij & præparatoria. 4. Illæ, quæ in particulari disponunt de bonis Ecclesiasticis, cit. c. 7. & 10. cit. c. ult. & can. Bene quidem. c. decernimus. de iudic. & cit. dist. 96. totâ. 5. Ac universim illæ, quæ sunt contra libertatem Ecclesiasticam, & Ecclesiasticas personas judicijs secularibus, ac bona ipsorum tributis alijsque oneribus subiiciunt. Has enim invalidas esse, inter verè Catholicos in dubium non vocatur, ut bene ait Suar. L. 3. de legib. c. 34. n. 2. & constat ex c. si diligenti & c. significasti

de for. comp. Trid. sess. 25. c. 20. de refor. c. non minus & c. adversus de immun. Eccl. c. noverit de sent. excomm. c. quamquam de censib. in 6. nisi bona reali onere jam fuerint obligata, antequam ad Ecclesias & Ecclesiasticos pervenirent, aut eo pacto & conditione data fuerint, ut seculari potestati subiecta manerent. His igitur legibus sepositis, & loquendo de reliquis.

260. Dicendum est, legibus civilibus, quæ generaliter feruntur civilibus abstrahendo à Clericis vel laicis, & disponunt de re temporali omnibus communi, ac ad eorum mutuam societatem & conformitatem pertinente, obligari Clericos quoad vim directivam. Hæc assertio contra Anton. Genuensem in praxi c. 74. aliòsque nonnullos communi consensu recepta est, eamque certissimam dixit Medina apud Suar. l. c. n. 6. ut adeò præcoci nimis zelo, & non nisi ex doctrinæ penuria à quodam Theologo reprehensus fuerit Escobar, quòd eam tradidit tr. 1. Theol. Moral. exam. 1. c. 5. n. 34. Ratio est: quia uniformis observatio talium legum est necessaria ad Reipublicæ pacem, servandam in contractibus & negotijs æquitatem, & damnum Principis & aliorum communitatis membrorum evitandum, ut consideranti patebit. Et quamvis Hostiens. in c. fin. de solut. Surdus consil. 301. n. 31. & 50. Chassan. in consuet. Burgund. rubr. 10. §. 1. n. 2. Valasq. p. 1. de jure emphyt. q. 20. n. 6. Sperelli decis. 123. n. 39. alique hîc distinguant inter leges communes Romanas ac statuta municipalia, & ad illas servandas obligari fateantur Clericos, eò quòd à SS. Canonibus sint approbatæ; non item ad posteriora, utpote à Jure Canonico non approbata, quia eidem incognita: videtur tamen idem de utrisque tenendum, quia ratio allata etiam pro posterioribus pugnat. nisi statutis municipalibus adimeretur aliqua facultas jure communi concessa, & eorum neglectus speciale aliquod & notabile damnum bono communi regionis aut civitatis non inferret. Ex quo Panor. Felin. Imola ac alij apud Laym. in c. 10. de constitut. n. 13. inferunt, non obligari Clericos statuto municipali, quo solemnitates in ultima voluntate ultra jus commune requiruntur; nec illo, quo statutum est, ut primogenitus à paterna hæreditate excludat fratres postea natos, obligari eos, qui tempore condici statuti erant Clerici.

261. Ex dictis consequens est I. quòd Clerici teneantur stare statuto certum pretium taxantibus frumento, vino &c. certum valorem monetæ, certum modum ponderibus & mensuris; vetantibus commercia rerum vendibilium aut literarum cum hostibus, aut cum hominibus locorum peste infectorum; certam solemnitatem & formam huic illive actui vel contractui præscribentibus, ut docent Suar. cit. L. 4. defens. fid. c. 16. n. 24. Delbene c. 9. dub. 1. 33. ac alij. Idemque dicendum existimamus (quidquid non pauci contradicant) de statuto frumentum, equos &c. è regione evehi vetante. Quod tamen Sperelli decis. 13. à n. 16. bene limitat, atque non ligari Clericum, si revera non ob publicam utilitatem statutum esset condicium, sed potius quarundam peculiarium personarum, aut certi generis hominum, ut isti tantò facilius res suas vendere possent, dum alijs id est prohibitum. Aut si extrahendi invehendive facultas à Magistratu laico facilè concedatur; cum ex hoc, ut ait, colligatur, cessare communem necessitatem. Aut si pro usu proprio evehere aliquid vellent. Quòd si leges civiles aliquem actum irritum redderent, idque in pœnam hujusmodi actum ponentium, illa non ligarentur Clerici, ut cum communi tradunt Navarr. consil. 43. de constitut. n. 5. edit. 2. Suar. l. c. n. 23. Delbene l. c. n. 34. quia lex Civilis, ut mox dicetur, non ligat Clericum quoad vim coactivam & pœnam impositam: talis autem irritatio fit per vim coactivam legis & per modum pœnæ imponitur.

262. Consequens est 2. quòd peccent Clerici, si dictas leges non observent: & quidem graviter, si violatio afferat notabile damnum vel bono publico vel alicujus privati. Unde quando Bonacina tr. de legib. disp. 1. q. 1. p. 6. n. 53. Diana p. 1. tr. 10. resol. 12 Caspensis tom. 1. tr. 31. de legib. disp. 4. sect. 2. n. 15. Marta de jurisd. p. 4. cas. 5. alique existimant, eos aut omnino non, aut non graviter peccare, intelligendi duntaxat sunt de casu, quo notabile illud damnum abest; aut quòd non peccent vi ipsius legis civilis: neque enim dubium est, quòd agant contra jus naturæ, quòd obligat ad cavendum damnum & reipublicæ & privatorum.

263. Diximus, Clericos dictis legibus civilibus teneri vi directiva. Teneri etiam vi coactiva seu punitiva, asserit communis Theologorum & Juristarum, si credimus Acatio Velaſco, quem refert Moya in appendice ad qq. select. tr. 5 q. 4. §. 2. n. 1.

Sed si loquitur de vi coactiva ipsarum legum, quasi ad eas observandas cogi Clerici à laico Magistratu, & puniri ob non servatas possint, aperte fallitur; neque enim ullum Theologum & forsitan nec ullum Juristam Catholicum producere poterit, qui id asserat. Nam quoad hanc vim coactivam illos non ligari assertio certa est, in qua omnes DD. Catholici conveniunt, ut ait Suar. *cit. l. 4. c. 16. n. 19.* fuse eam demonstrans, uti & Delbene *l. c. à n. 24.* ac Sperelli Doctissimus Eugubij Episcopus *decis. 123. à n. 6.* Ratio patet: quia juxta dicta *n. 225. & seqq.* certum est Catholicis, Clericos esse exemptos à foro seculari: igitur non potest Judex laicus exequi in eosdem poenam lege statutam aliāve transgressionem commensuratam, nec cognoscere de ejus delicto, cum non sit Judex eorum competens. Illud libenter admittimus, posse Clericos à suo iudice Ecclesiastico ad hujusmodi leges observandas, vel ad querelam secularium vel proprio motu compelli, & ob transgressionem puniri. Et hoc sensu dici potest, eos etiam vi coactiva teneri ad servandas leges Civiles. Ratio est: quia hæc transgressio est delictum contrarium bono communi, exigetque bonum commune, ut puniatur: puniri ergo potest ac debet per aliquam potestatem; non per civilem, ergo per Ecclesiasticam. Non tamen tenentur Prælati Ecclesiastici Clerico transgressori imponere poenam lege civili statutam, ut notant Covarr. *præf. qq. c. 33. in fin. Saldezo in præf. crim. c. 66.* Suar. *l. 3. c. 34. n. 18.* cum communi DD. quia lex quoad illam partem, quæ poenam statuit pertinet ad vim coactivam, quam non habet in Clericos. Neque iudices Ecclesiastici tenentur judicare secundum leges Civiles, sed secundum Canones, & ubi isti defunt, possunt arbitrariam imponere. Quin dicunt nonnulli Juristæ, teste Suar. *cit. n. 18.* non posse tunc iudicem Ecclesiasticum subdito infligere poenam juris civilis, ne videatur eum judicare more laicorum, & iudicio laico contra *c. 2. de judic.* Sed neque hoc neque ullo alio canone hujusmodi prohibitio habetur, si eam poenam corporalem excipias, quam Ecclesia non solet infligere.

264. Ex dictis deducit, & fuse probat Sperelli *decis. 124. per tot.* non posse à laicis Clerico prohibita arma ferenti vel venanti ea auferri. Ubi *n. 18.* assertionem Covarruvæ *cit. c. 33.* nullam esse dicentis legem Divinam vel humanam, quæ id prohibeat, ait esse effatum tanto viro indignum, Regi per hoc placere voluisse: cuncta potius jura Divina & humana clamare, Clericos ab omni laicorum superioritate esse exemptos, nec invitis quidquam auferri citra incursum excommunicationis posse. Adde *n. 19.* contrariam sententiam esse falsam & prorsus improbabilem, quam DD. ovium more unus post alium euntes re non discussâ admiserint. An verò consuetudo per laicos ea auferendi vigens in Gallijs, de qua Rebuff. *ad leg. armorum v. 1. ff. de V. S.* non revocata sit per Bullam Cænæ judicandum SS. Pontifici relinquunt Vasq. *disp. 167. c. ult. n. 32.* Salas *disp. 14. de leg. sect. 9. n. 108.* Salzedo *in præf. canon. c. 55.* & Palao *tr. 3. disp. 1. pun. 24. §. 6. n. 9.* Indidem deducit cum plurimis Delbene *c. 5. dub. 4. & c. 10. dub. 35. sect. 2. & 3.* non posse à laico Magistratu, nisi per iudicem Ecclesiasticum, cogi Clericos ad solvenda ea, quæ eidem debent, nec judicari ratione officij ab ipso commissi, nec puniri etiam in bonis temporalibus, si in ipsum delinquant, v. g. jurisdictionem laicam aliāve regalia usurpando, à quibus tamen aliisque, quas inferunt, sequelis consulto hîc abstrahimus, nec litem, quæ inter DD. nonnulla de quibusdam earum est, nostram facimus.

265. Sed & de vi directiva, quæ Clericos ad leges civiles servandas obligari diximus, nonnulla quæstio est, unde videlicet illa proveniat, an directè immediatè ex ipsa lege seculari, an verò solum ex voluntate Pontificum aut lege naturali, dictante, membra Reipublicæ membris coherere, & communium legum vinculo ac civili societate ejusdem incolumitati consulere debere. Solum vi legis naturalis, & canonum leges illas civiles recipientium ac etiam quoad Clericos approbantium eosdem obligari cum plurimis asserunt Suar. *cit. c. 34. à n. 12.* Vasq. *l. 2. tom. 2. disp. 167. c. 4. n. 29.* & Sperelli *decis. 12. & 13. & 123.* ubi id fusissimè probat. Potissima ratio est; quia juxta jura *n. 225. 226. & 228.* allegata laicis nulla in Ecclesias & Ecclesiasticas personas potestas & jurisdictio concessa est: foret autem concessa eaque magna, si Clericos suis legibus obligare possint, cum hæc potestas obligandi vel maximè ad jurisdictionem pertineat. Accedit, quòd si laici Principes suis legibus obligare possent, possent eosdem ob transgressionem etiam punire, quod nullus concedet, ut ait Suar. *l. c. n. 12.* potestas enim præcipiendi & obligandi est inefficax sine coactiva, & idcirco utraque est vel re ipsa

una ac eadem vel inseparabiliter connexa. Videreturque impossibile, ut ait Vasq. *l. c.* aliquem esse subditum alteri, eique parere debere jure obedientiæ, & nihilominus non posse ab eo propter transgressionem puniri. Hinc Palao *l. c. n. 6.* pugnans pro legum civilium vi directà obligandi Clericos malè allegat illud Roman. *13. n. 1.* *Omnia animapotesatibus sublimioribus subdita sit.* nam præterquam quòd hinc solum sequitur, Clericos alicui potestati debere esse subiectos, non verò quòd seculari, ut diximus *n. 223.* inferendum inde pariter foret, quòd etiam vis coactiva his legibus quoad Clericos inesset, cum omnis anima sublimiori potestati ita subiecta sit, ut ab ea cogi ad præcepta & leges possit, ac cogi posse debeat: vim autem coactivam in Clericos nullam jurisdictioni seculari inesse certum esse ait ipse Palao *l. c. n. 7.* Verum non vacat ulterius immorari. Nam semel admissio, uti necessario admitti debet, quòd Clerici teneantur servare leges Civiles, nec tamen judicari & puniri ob eas violatas à seculari potestate possint, parum ad praxin refert, quo jure eosdem obligari dicamus.

S. VII.

Utrum Clericus Vasallus in causa Feudali teneatur respondere coram Domino Feudi.

SUMMARIUM.

266. *Varia DD. opiniones proponuntur.*
267. *Traditur ex SS. Canonibus & communissima DD. Ecclesiam & Clericos in causa Feudi secularis ad forum seculare trahi posse.*
268. *Rejicitur opinio asserens, Clericos solum obligari Consuetudinibus Feudalibus, non item Constitutionibus.*
269. *Item altera, tradens, in causa Feudali coram Laico respondere debere solum tunc, quando iudicio petitorio contenditur.*
270. *In causa tam Petitorij quàm Possessorij Clerici coram Feudi domino seculari, respondere tenentur, si lis est inter duos Vasallos, & dubium non est de Feudo: coram Paribus Curia, quando lis est inter dominum Feudi & Vasallum, & hic non negat, rem esse feudalem.*
271. *Stagitur non de Feudo, sed de reparatione damni aut injuria domino Feudi facienda, conveniendus est Vasallus Clericus coram iudice Ecclesiastico.*
272. *Nec puniri potest corporaliter à seculari Feudi domino, vel de ejus crimine cognosci.*
273. *Actione personali, tametsi circa rem feudalem agatur, Clericus Vasallus solum coram Iudice Ecclesiastico conveniendus est.*
274. *Clericus Vasallus spoliatus restituendus est per Ecclesiasticum iudicem juxta non paucos. Probabiliter restitui potest etiam per Feudi dominum, si spoliator est Vasallus.*
275. *Si Clericus Vasallus rem negat esse feudalem, adeundus contra ipsum est Iudex Ecclesiasticus.*
276. *Uti etiam, si dominus Feudi vel Pares Curia sint suspecti.*
277. *Solvuntur opposita.*

266. Negant nonnulli, interque hos Barbat. *in c. ceterum §. de judic.* & Jacobin. de S. Georg. *tr. de feud. v. Dicti Vasalli n. 3.* ubi cum multa argumenta pro sententia negante attulisset, subjungit, in secreto juris posse teneri quòd opinio affirmans non sit bona in judicando; tutum tamen non esse ab ea tanquam communi recedere. Distinguit Curt. Jun. apud Schrader. *tr. de feud. p. 1. q. 2. n. 5.* asserens consuetudines feudorum vim quidem suam ad Clericos & Ecclesias extendere, non tamen constitutiones Imperiales, quæ feudorum libris insertæ sunt.

267. Verum dicendum cum comunissima DD. Ecclesiam & Clericos in causa feudali ad forum seculare trahi posse, ita ut in hac causa coram domino feudi, coram quo juramentum fidelitatis præstiterunt, etiam si sit laicus, conveniri possint ac debeant. Ita enim juxta communem Interpp. expositionem deciditur *c. ex transmissa. 6. & c. verum 7. de foro comp.* Ratio est: quia sub hac conditione à jure approbata, feuda conceduntur, & in his, quæ Clericus vel Ecclesia tenet à Principe in feudum, fungitur vice privati, & ipsi subijcitur, ac ejus vasallus dicitur. Et quia ex dominio directo feudi necessario oritur jus cognoscendi causas ipsius, & feudatarius accipiendo feudum, constituit se in

ijs, quæ sunt feudi, subditum domini, consequens est, quod ab ipso iudicari possit, & Ecclesia feudum à seculari recognoscens, pariter agnoscat ejusdem jurisdictionem. Hinc, ut cum Bald. afflicti. Capyc. Curt. Jun. & Car. de Grassis loquitur Pignatelli *tom. 5. consult. 21. n. 3.* licet Imperator juret Ecclesiæ Romanæ fidelitatem, si tamen ipsa teneret ab eo feudum, foret ipsius vassalla, & teneretur ad ea, ad quæ alij.

268. Neque hic admittendum est illud Curtij Jun. discrimen inter consuetudines & constitutiones feudales. Nam, præterquam quod Canones nullum discrimen faciant, constitutiones Imperiales naturam feudi quodammodo informant, ut ait Schrader. *l. c.* atque ejus origini sunt annexæ, & Clerici feuda recipientes non tam Principum constitutionibus, quam suo pacto tacite ac ipso facto, dum feudum accipiunt, se se obligant ad ea, quæ feudo insunt sive ex consuetudine sive ex constitutionibus Principum, cum semper ea, quæ de natura contractus sunt, tacite acta atque conventa præsumantur. *L. cum quid 3. ff. si. cert. per.*

269. Pariter non est recipiendum, quod aiunt cum Gloss. *in c. ex parte. 15. de for. comp. & in c. caterum. 5. de judic. Host. n. fin. & Bald. n. 1. & 2.* Laudens. ac alij, Clericos in causa feudali coram laico respondere debere, si agatur iudicio petitorio; secus si possessorio, & in hoc adeundum esse ordinarium iudicem. Nam, ut communis DD. tradit apud Curt. Jun. *p. 7. de feud. n. 23. & Fachin. l. 7. contr. c. 100. n. 1.* causa possessori feudalæ æque, ac petitorij, terminanda est coram domino feudi. vel Paribus Curia, si possessorium adminiculatur petitorio, velut si ago remedio retinendæ aut recuperandæ, vel si peto alterum privari jure, quia occupavit rem à me possessam. Hinc enim paratur magnum commodum iudicio proprietatis *§. 4. v. commodum Inst. de interdict. & L. sicut 8. §. 3. ff. si servit. vind.* Neque obest text. *cit. c. 15.* ubi non obstante, quod reus causam possessori feudalæ à domino feudi decidendam esse replicasset, jussi sunt delegati SS. Pontificis in causa procedere. Nam ut ibi notant Panor. *n. 14.* Curt. Jun. *l. c. Fachin. l. c. Duaren. c. 20. de feud. n. 7.* Emm. Gonzalez *in cit. c. 5. de judic. n. 7.* ibi erat specialis casus, quia vidua fuit iniquè spoliata possessione, contendebatque cum potenti adversario, & sic spoliatores seu detentores rei coram iudice Ecclesiastico poterat convenire, cujus interest viduas defendere, ut *cit. c. 15.* dicitur. Illud admittendum est, quod ait idem Bald. *in l. 3. c. si à non compet. jud.* quem cum Innoc. Curt. Jun. ac alijs sequitur Menoch. *remed. 3. retin. poss. n. 422.* Pignatelli *l. c. n. 17.* adeundum esse non dominum feudi, sed ordinarium iudicem, si ratione possessionis vassallus ageret ad injuriam, vel ad poenam, vel ad interesse simpliciter, vel si ob possessionem, quia spoliatus est, ageret criminaliter: quia tunc non vertitur quæstio feudi.

270. Igitur quoad Clericum vassallum procedendum est juxta consuetudines & constitutiones feudales, & conveniri is pariter, ut laicus, debet vel coram domino feudi laico, si feudum est laicum, vel coram Paribus Curia, vel coram arbitris. Coram domino feudi, si quæstio sit inter duos vassallos, & non trahatur in dubium, utrum res sit feudalis, sed solum controversatur, quis eorum sit potior in feudo. Coram Paribus Curia, si quæstio sit inter dominum & vassallum, & hic non neget rem esse feudalem, sed solum super dominio utili aliòve jure feudali litigetur. Coram arbitris, si dominus feudi pares Curia non habet, vel isti sint suspecti, aut in causa controversa testes esse debeant: cum tunc eligantur arbitri. Si tamen dominus feudi pares curia non habeat litigandum esse coram ordinario, nec arbitros eligendos, contendunt Panor. *in cit. c. 5. de judic. n. 14.* & Aretin. *n. 28.* asserens, ita communiter tenere DD. Pignatelli *l. c. n. 13.* ac alij: quia, ut aiunt, quando modus à lege inductus servari non potest, debet res & jurisdictio redire ad naturam suam, præcipue cum jurisdictio feudalis, tanquam superinducta & præjudicans jurisdictioni ordinariæ, est restringenda. Addunt text. *tit. 16. l. 2. feud. per pares curia, sicut lex Corradi dicit, dirimatur* (contentio) si tamen pares habeat: ergo si pares non habet, quæstio remittitur ad dispositionem juris communis, vi cujus adeundus est iudex rei ordinarius.

271. Hanc tamen decisionem de adeundo à Clericis domino feudi laico tanquam iudice competente in causa feudali, variè limitant DD. Primò si agitur non de feudo, sed solum de reparatione injuriæ aut damni domino feudi faciendæ, solum coram proprio iudice Ecclesiastico Clericus conveniendus est, juxta Farin. *l. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. n. 22.* Villalob. *com. opin. v. Cle-*

ricus n. 70. Pignatelli *l. c. n. 6.* ac alios.

272. Secundò, si Clericus feudatarius deliquit contra fidelitatem, non poterit à domino feudi laico puniri corporaliter: quamvis si delictum meretur privationem, feudo privari possit. Communis DD. quam allegat & sequitur Bonac. *disp. 10. de legib. q. 2. p. 1. §. 4. n. 4. & ad Bull. Cæn. c. 15. q. 16. sect. 1. pun. 6. n. 6. arg. c. 7. de for. comp. c. 5. de judic. & Clem. pastoralis de sent. & rejud.* Quin non tantum personalis districtio laico prohibita est in Clericum delinquentem, quia conditio & status personæ Ecclesiasticæ, cujus jura anteriora sunt & potiora jure feudi hic præponderare debet. Innoc. & Butr. *in cit. c. 5.* Panor. *in c. nimis de jurejur.* Marta. *de jurisd. cas. 82. n. 12.* ac alij apud ipsum: sed insuper, ut cum Imol. Innoc. ac plurimis alijs volunt Fagn. *in cit. c. 5. de judic. à n. 29.* Pignatelli *l. c. n. 18.* Duard. *in Bull. Cæn. l. 2. can. 15. q. 11. n. 273.* Erasim. Cockier *de jurisd. tom. 2. p. 3. q. ult. à n. 1.* si contra Clericum Vassallum agatur criminaliter, vel civiliter ad amissionem Feudi propter crimen, de hoc cognoscere nequit dominus Feudi, sed remittenda est cognitio ad ipsius Prælaturam: tametsi Feudum sit paternum: eo quod de crimine Clericorum nec directè nec indirectè cognoscere queat laicus. Solent tamen Imperatores & Reges in Clericos vassallos, & ministros ac consiliarios inquirere, eosque pecuniarijs pœnis, depositione ab officio, & feudi privatione punire. Quam consuetudinem defendunt Borell. *de potestate. reg. c. 71. n. 34.* Anguian. *de legib. l. 2. contr. 21. n. 34.* Cenedo *in collect. jur. can. p. 1. collect. 37. n. 16.* Escobar. *tr. de raticin. c. 7. n. 7.* Cevallos *tr. de cognit. per viam violent. p. 2. q. 65. n. 14.* Bobadilla *in polit. tom. 1. l. 2. c. 18. n. 99.* Aufrer. *in Clem. Pastoralis de offic. ordin. reg. 1. fallent. 27. & 28.* Chassaneus *in consuet. Burg. §. Des Justices.* Suar. *l. 4. defens. fidei c. 34. n. 26.* dum ait: videtur autem (hæc consuetudo) in hoc maxime fundari, quod tunc (clerici) non considerantur, nisi sub respectu merè civili, & maxime, quia sub ea conditione & pacto ad ea ministeria & officia regia acceptantur: quod pactum nec contra exemptionem Ecclesiasticam, nec contra decentiam Ecclesiastici status, aut bonos mores esse videtur. Et ita est communi usu receptum & approbatum. Nec dissentit Laym. *l. 4. Theol. mor. tr. 9. c. 5. n. 3. & in c. 7. de foro comp. n. 4. & 5.* Pariter Bellar. *c. 35. contra Barclaium* defendit factum Imp. Caroli V. Hermannum Coloniensem Archiepiscopum ad suum tribunal evocantis, dum ait, illum fuisse vocatum ut Principem Imperij. Quod si concessum sit feudum Ecclesiæ, uti in Romano Imperio concessum est Archiepiscopatibus, Episcopatibus, Abbatibus, &c. & non immediatè ipsi Clerico ut personæ singulari ac privatæ, per hujus delictum illo non privatur Ecclesia, sed tantum persona. Unde ad successorem transit feudum. *tit. 40. l. 2. feud.* quia delictum personæ non redundat in Ecclesiæ detrimentum. *c. 76. de R. J. in 6. can. 3. 16. q. 6.*

273. Tertiò, juxta Innocent. *in cit. c. 5. de judic. n. 2.* & Hostiens. *n. 10.* ac alios agendum est coram ordinario Clerici, ac per consequens coram Ecclesiastico iudice, & non coram domino feudi, si inter vassallos, vel dominum & vassallum actio est personalis, quæ non est super jure feudali, licet circa rem feudalem agatur; puta pigneratitia, depositi, aliæve simili.

274. Quartò, si Clericus vassallus spoliatus est, non agnoscit dominum feudi, ut tradit Innoc. *l. c. Host. l. c. n. 4. & 5.* Joan. Andr. *in cit. c. 5. n. 3.* Sed spoliator per iudicem Ecclesiasticum cogendus est restituere: quia hujusmodi violentus spoliator est sacrilegus, quod crimen est Ecclesiasticum. *can. 57. 16. q. 1. & c. conquestus. 16. de for. comp.* Addunt, hoc procedere, tametsi dubium sit de spoliatione. Verum cum sacrilegium sit crimen mixti fori, ut infra dicitur, adiri contra laicum poterit etiam Judex secularis ordinarius. Neque apparet, cur non & feudi dominus, tametsi jurisdictionem ordinariam non habeat, si spoliator pariter est vassallus: cum ut modò dictum est *n. 269.* sit Judex in possessorio iudicio feudi, si hoc adminiculatur proprietati: nisi spoliator vassallus neget, rem, quæ vassallum alterum spoliavit, esse feudalem, ut mox dicitur.

275. Quintò adeundus est Clerici, si reus est, Judex ordinarius Ecclesiasticus, si dicit rem non esse feudalem, sed alio dialem. Felin. Dec. Bald. Angel. ac alij apud Menoch. *l. c. à n. 425.* Ratio patet: quia alijs judicaret in propria causa contra *L. un. C. ne quis in sua caus.* Acidcirco nec pares curia in tali casu iudices esse possunt: quia qui negat dominum, negat & pares curia *arg. L. qui jurisdictionem ff. de jurisd.* unde cum causa tunc definat esse feudalis, terminanda erit, tanquam præjudicialis

cialis coram iudice ordinario. *c. tuam de ord. cognit.* qui si rem feudalem esse cognoverit, causam remittet ad dominum. Eadem est ratio de casu, quo quaestio est inter vasallum & non vasallum: quia tunc dominus non cognoscet, ne sit Iudex in causa propria, sed ordinarius vasalli, si hic sit reus, *cit. c. 5. de judic. & c. 6. ac 7. de for. comp. tit. 43. feud. 2.*

276. Sexto denique adeundus erit ordinarius Ecclesiasticus contra Clericum reum, si dominus vel pares curiae ex rationabili causa eidem sint suspecti, nec adsint alij pares curiae, qui in locum ipsorum substituantur. Aut si pares curiae in eadem causa debeant esse testes. *tit. 16 feud. 2. & ibi. Feudista.* Aut si vasallus à domino iustitiam consequi non potest. *cit. c. 5. v. quamdiu parati fuerunt.*, & notant *ibi* Glossa, Panor. Aretin. Innoc. Hinc siue is malitiosè siue ex negligentia differat procedere, aliamve iniustitiam cognoscendo aut iudicando committat, ordinarius adiri poterit. *c. ex transmissa 6. c. licet 10. c. ex tenore 11. de foro comp.* quia jurisdictionem à se excutit, qui eam denegat exhibere, ut ait Bald. *in cit. c. 5. n. 2.*

277. Assertioni sic limitatae non obstant ea, quae *l. c.* opponit Jacobinus: sunt enim duntaxat textus juris, quibus universim dicitur, Clericos à foro seculari exemptos esse: cum quo stat, quòd in aliquo casu causaque particulari consentiente Ecclesià iudicium laicorum subire teneantur, si videlicet specialis ratio id exigat, aut ita ferat pactum inter Ecclesiam & secularem potestatem initum, uti fit in susceptione feudi. Sic bona Ecclesiastica quamvis à jurisdictione & onere quocunque seculari per se sint exempta, si tamen Clericis vel Ecclesiæ dantur ex conditione, ut sub priori foro maneant, & oneribus civilibus prioribus subjecta maneant, eisdem subjecta manebunt: quia servare pactum est de jure naturae, neque pactis sic initis contradicit jus Canonicum, imò potius confirmat *c. verum 4. de condition. opposit.* ubi id notant. Panor. alique Interpp. Joan. Andr. & Hostiens. *in c. verum de for. comp.* Felin. *in c. Ecclesia sancta Maria de Constit.* Ancharan. *consil. 223.* ac passim alij. Huc quoque referri potest id, quod mox dicitur *n. 282.*

§. VIII.

An Clerici coram iudice laico conveniri possint actione reali.

SUMMARIUM.

278. *Varia opiniones DD. proponuntur.*
 279. *Spectato Jure Clerici neque actione reali coram iudice laico conveniri possunt.*
 280. *Solvuntur opposita.*
 281. *Consuetudine multorum locorum contrarium practicitur.*
 282. *Conveniri coram iudice seculari actione reali possunt, si bona concessa sunt ea conditione, ut salva ipsi maneret sua jurisdictio.*

278. Clericum actione personali coram iudice laico conveniri non posse, non tantum certum est inter DD. Catholicos, sed convenit etiam inter Heterodoxos, ut apparet ex ijs, quae tradunt Bocerius *de jurisd. c. 3. n. 33.* Ummius *disp. 4. ad Process. judic. th. 6. n. 32.* ac alij. Matth. Stephani *L. 1. de jurisd. c. 22. n. 12. 17. 28. & c. 31. n. 2. & 5.* At si agitur super bonis temporalibus, conveniri eum posse actione reali, qualis est Rei vindictio, Confessoria, Negatoria, Publiciana, Serviana &c. præter Heterodoxos contendunt etiam Catholici quidam DD. Negant cum communissima Theologorum ac Canonistarum Tiraq. *de retract. lignog. §. 22. Gloss. 1. n. 81.* Covarr. *pract. qq. c. 31. n. 5. v. 2.* Suar. *L. 4. defens. fidei c. 14. n. 11.* Scaccia *de judic. L. 1. c. 11. n. 30.* Villalabos *in opin. comm. v. Clericus n. 70.* Farin. *L. 1. prax. crim. tit. 1. c. 8. n. 21.* Menoch. *remed. 3. retin. possess. n. 326.* Barbof. *L. 1. jur. Eccles. c. 39. §. 2. n. 107.* ac alij, quos iidem & Mynsing. *cent. 1. observ. 22.* allegant. Observant insuper Covarr. Farin. & Scaccia, ac alij, eos, qui contrarium docent, ferè loqui non de jure, sed de consuetudine.

279. Et quidem, si dispositio SS. Canonum attendatur, certum esse existimant, & optimè, Illust. D. Schmid, & Prænob. D. de Bassis *semicent. 2. qq. forens. contr. 11. n. 2.* bona Ecclesiarum & Clericorum, tamet si patrimonialia sint, gaudere immunitate Ecclesiastica, ut neque in actionibus personalibus, neque in

realibus, ad forum seculare trahi possint. Idque præter alios fuisse demonstrant Alberic. *in auth. statuimus C. de Episc. & Cleric. n. 6.* Suar. *L. c. c. 14. & 17.* Ranbeck. *in Panoplia libert. Eccles. disp. 2. c. 3.* Barbof. *L. c. à n. 108.* Ratio est: quia *cit. auth. statuimus. c. si diligenti de foro comp. can. Continua, can. Inolita, can. Placuit 11. q. 1.* aliisque juribus absolute traditur, Clericos ad forum seculare trahi non posse, nec distinguitur inter actionem realem & personalem. Ulterior autem ratio eos æquè quoad actionem realem, quàm personalem ab eo foro eximendi est I. quia in concursu fori ratione rei & ratione personae, præfertur bonum personae. *L. quod legatur 38. ff. de judic. L. à Divo Pio ff. de Re judic. L. fin. C. ubi in rem actio,* & res ac bona, quae sunt accessoria personae *L. in pecudum ff. de usur.* sequuntur forum personae possidentis. *L. 2. C. de Episc. & Cleric. c. de prudentia de Donat. inter vir. & uxor.* ac mutata conditione possessoris mutatur quoque status & forum rei. *L. un. C. de impon. lucrat. descript. §. Cæteri. L. Locatio 9. §. ult. ff. de Publican.* quæque religiosis adhærent, religiosa fiunt. *L. quæ religiosis ff. de D. V. & quod dignius est,* trahit ad se minus dignum. *L. quæ ratione 9. ff. de acquir. rer. domin. c. quod in dubijs 3. de Consecr. Eccles.* præsertim ubi de fori competentia agitur. *L. per minorem 54. ff. de judic. & c. quanto 3. eod.* II. Ipsa etiam bona Ecclesiastica à foro & jurisdictione seculari exempta sunt, nisi, ut diximus, dum transferrentur in Clericos, sibi jurisdictionem reservavit Magistratus secularis, ut post alios fuisse demonstrant Suar. *L. 4. defens. fid. c. 14.* Delbene *de Immun. Eccles. c. 5. dub. 1. & 2.* Laym. *L. 4. Theol. Mor. tr. 9. c. 5. & 6.* Ranbek. *L. c. disp. 3. per tot.* III. Res & bona affluentis militiam secularem mutant statum & forum, *L. ult. C. de agent. in reb. L. Magisteria 6. C. de jurisd. omn. judic.* multò igitur magis ea bona, quæ deveniunt ad Clericos & Ecclesiam, mutant jurisdictionem, quia transeunt in digniorem personam & ordinem, qui proficitur coelestem militiam ac sortem Christi. *arg. L. Non distinguemus 32. §. 4. ff. de recept. arbitr.* IV. Tamet si agatur in rem, necesse tamen est citari Clericum, ad quem res pertinet, at Clericus non potest conveniri coram iudice laico, cum ab ejus jurisdictione sit exemptus.

280. Hinc non obstat, quod Gaill. *L. 1. observat. 37. n. 4.* alique asserunt actione reali personam non esse obligatam. *§. Omnium Inst. de action. & sententiam prædio dari. L. qui aliena §. fin. ff. de Negot. gest. ac magis fundo quàm personæ adjudicari fines vel partes. L. sed & loci §. si alter ff. Finitum regund.* Nam etsi actori hanc actionem habenti non sit obligata persona adversarij, est tamen hæc obligata jurisdictioni Judicis, coram quo convenitur, ferturque in ipsam sententia, & compellitur restituere fundum alteri per sententiam adjudicatum: quæ fieri nequeunt sine jurisdictione in ipsam personam exercita. At jurisdictioni Judicis laici non est obligata persona Clerici. Pariter non valet, quod asserunt, quemque sortiri forum in loco, ubi res sita est, *L. ult. C. ubi in rem actio. c. ult. de foro comp.* quia hinc nequitiam sequitur, quòd Clericus respondere teneatur coram iudice laico illius territorij, in quo res sita est, sed tantum quòd coram iudice sacro illius territorij: nam alias sequeretur, quòd Clericus pariter conveniri actione personali posset coram laico iudice loci, ubi contractus fuit initus, quia eadem jura dicunt, respondere debitorem debere coram iudice loci contractus. At juxta ipsos adversarios falsum est, posse actione personali conveniri Clericum coram laico. Æquè parum obest *Auth. Clericus C. de Episc. & Cler.* ubi jubetur adiri laicus Iudex contra Clericum, si *natura cause, vel alia ratio faciat, ut negotium apud eum (Episcopum) decidi non possit.* Ultrò enim conceditur, adeundum esse laicum, si est causa feudi laici, aut in res ad Clericum translatas reservata fuit jurisdictio laicis, vel à Clerico venditore defendendus est emptor laicus &c. Plus si voluit Justinianus, lex illa tanquam contraria Immunitati Ecclesiasticæ invalida est.

281. Haftenus, quid juxta jus scriptum tenendum sit, diximus. Idem procedere etiam de consuetudine ait Suar. *cit. c. 14. n. 11.* asserens contrariam opinionem usu ipso satis improbari. Sed intelligendus est de consuetudine Hispanorum, cum ibi neque actione reali coram laico iudice Clerici pulsantur. Covarr. *cit. n. 5.* aliud observatur in Gallijs & multis locis Germaniæ, præcipue in Camera Imperiali teste Gaillio *L. c. & Mynsing. cent. 1. observ. 22. n. 2. & cent. 4. observ. 95.* Et quanquam consuetudo contra immunitatem & libertatem Ecclesiasticam universim & in quavis causa & objecto non valeat, ut diximus supra *n. 230.* hanc tamen nequitiam reprobamus, si approbata est à SS. Pon-

Pontificibus etiam solum tacite: uti contingit, si sciunt eam dari, & reclamare valent, nec reclamant. An vero particulares huiusmodi consuetudines, ut Canonistæ volunt, damnatæ fuerint per Bullam Urbani VIII. cit. n. 230. allegatam, & quot annis per Bullam Cœnæ reprobentur, non nostrum, sed summæ sedis iudicium esto.

282. Illud non difficulter concedunt multi DD. si agatur de bonis regalibus, & Clericus actione reali super iisdem conveniendus sit, conveniri posse coram iudice seculari: eò quod concessa videantur sub conditione, ut controversiæ super iisdem ortæ seculari iudicio terminentur. Quod tamen an ritè præsumatur, meritò dubitari potest. Si tamen sub ea conditione concessa sint, libenter fatemur (quamvis refragantibus quibusdam) litigandum super ijs esse ad tribunal profanum, uti colligitur ex c. Verum de Foro comp. & tradunt ibi Joan. Andr. ac Hostiens. Suar. L. 4. De fens. Fid. c. 14. n. 13. Gutierrez L. 1. Pract. qq. q. 10. n. 1.

§. IX.

An Clericus ad iudicem secularem trahi possit, si convenitur nomine laici.

SUMMARIUM.

283. Proponitur opinio negantium, tametsi lis cum laico defuncto cœpta jam fuerit.

284. Eligitur opinio affirmantium, casu, quo Clericus fuerit successor universalis.

285. Clericus venditor emptorem laicum coram iudice laico defendere tenetur.

286. Maxime idè, quia non in Clericum, sed in emptorem laicum fertur sententia.

287. Respondetur ad opposita

288. Si colonus Clerici vel inquilinus laicus conveniatur rei vindicatione, & Clericum dominum nominet, conveniri hic solum potest coram iudice Ecclesiastico.

283. Quæstio est, an Clericus, si v. g. sit hæres laici, & conveniatur à creditoribus defuncti, respondere teneatur coram iudice laico. Supponunt DD. post Bartol. in L. Hæres absens. ff. de iudic. & Decium. Panor. Ant. Butr. in c. quia de iudic. ac alios, quos allegat, & sequuntur Covarr. pract. qq. c. 8. n. 4. ac Gaill. L. 1. observ. 37. n. 10. conveniri tantum posse coram Ecclesiastico, si lis cum defuncto nondum cœpta fuit. Itaque controversum duntaxat est, an idem dicendum sit, si lis cum defuncto laico cœpta pendet. Afferunt post Panor. Imol. Felin. Rotam Roman. M. Anton. L. 1. resol. 49. n. 2. Bonacin. de Legib. disp. 10. q. 2. pun. 1. §. 1. n. 25. Duard. in Bullam Cœnæ can. 15. n. 3. Belletus p. 1. Disquit. Clerical. fol. 274. n. 6. Squillante de Privil. Cleric. c. 7. dub. 3. à n. 58. ac alij, quos refert Delbene c. 7. de Immun. Eccles. dub. 6. n. 6. & Sperelli Fori Eccles. decif. 7. n. 3. ubi communem asserit, Clericum hæredem laici non teneri prosequi coram laico iudice litem contra laicum cœptam & contestatam, sed avocare eam posse, ac debere ad forum Ecclesiæ: eò quod semper militet ratio suæ exemptionis à foro seculari, ac præventio iudicis secularis ipsi nec tribuat, nec tribuere possit potestatem in Clericum.

284. Nos dicendum existimamus, teneri Clericum litem cœptam prosequi coram iudice laico. Ita sentiunt Barthol. Socin. L. 3. cons. 91. v. Circa ultim. ubi ait esse communem, Covarr. L. c. n. 2. Farin. L. 1. prax. crim. tit. 1. q. 8. n. 46. ampliatis. 17. Coriolan. in Bullam Cœnæ excomm. 16. Reginald. tom. 1. L. 9. c. 23. n. 352. Scaccia L. 1. de iudic. caus. civ. & crim. c. 11. n. 23. Carol de Grassis de Effect. Cleric. effect. 1. n. 282. ubi alios refert. Ratio est: quia hac ratione non tam Clericus convenitur, quam defunctus, & ob cœptum & radicatum iudicium coram uno legitimo iudice causa illi est obnoxia, in quemcunque transeat. Neque mutatur ejus conditio mutata personâ hæredis, duratque representatio auctoris, & defuncti, haud secus, quam si vivus superesset, & iudicium cum eo continuaretur. L. si quis. ff. de iudic. L. cum quadam puella. ff. de iurisd. cum hæreditas transeat cum suo onere. L. aris alieni C. de Donat. ante nupt. Unde corrumpit ratio pro contraria opinione allata: quia hic non militat ratio exemptionis Clericalis, eo ipso, quod Clericus in tali casu non tam in propria persona, quam laici defuncti, quem representat, convenitur. Diximus autem, Clericum, si sit hæres laici, prosequi debere litem coram iudice laico, coram quo cœpta fuit contra defunctum. Quod si conveniatur solum

ut particularis successor laici, v. g. tanquam emptor, legatarius, donatarius, juxta Baldum, Panormitanum, Decium, Puteum, Cypvium, Moneta, aliosque complures, quos referunt & sequuntur Alphons. de Escobar c. 51. de Pontificia & Regia iurisdictione n. 2. & Mendo de Jure Academico L. 3. q. 3. n. 22. conveniendus solum est coram suo iudice Ecclesiastico, tametsi coram laico iudice lis cœpta jam fuerit contra antecessorem seu auctorem laicum.

285. Similis est illa controversia, quæ quæritur, utrum Clericus venditor laico emptori ita teneatur de evictione, ut eum coram laico iudice defendere debeat. Hoc quoque affirmamus cum Panor. in c. quoniam §. in alijs ut lite non contest. n. 28. Ant. Butr. ibid. §. quod si super. Anchar. in c. ea qua de R. f. in 6. q. 17. Corn. Dec. Bald. ac communi aliorum, quos sequuntur Covarr. cit. c. 8. n. 3. Fachin. L. 3. contr. c. 38. Molin. tr. 2. de Just. disp. 380. n. 15. Gaill. L. 1. observ. 37. n. 7. Petr. Barbof. in L. venditor. ff. de iudic. Oliva de Foro Eccl. p. 3. q. 30. n. 8. contra Gloss. in c. Nullus Clericum 11. q. 1. Castr. Aretin. aliosque complures, quos referunt Fachin. l. c. Barbof. L. jur. Eccles. c. 39. §. 2. n. 15. ac sequuntur Diana p. 3. tr. 1. resol. 25. Ranbek Panopl. libert. Eccl. disp. 2. c. 2. contr. 2. qui tenent, quod Clericus possit, ac debeat vi immunitatis Ecclesiasticæ trahere laicum actorem evincere volentem ad iudicem Ecclesiasticum. Ratio nostræ assertionis est, quia juxta L. 49. ff. de iudic. Venditor emptoris iudicem sequi debet. Neque obstat, quod nonnemo hic respondet, hoc esse effatum Ethnicis nihil scientis de Clericorum privilegijs: ille enim pronuntiavit secundum lumen & æquitatem naturalem, ac deinceps hæc sententia per Imperatorem Christianum vim accepit, cui quia Ecclesiastici superiores & Prælati, cum facile possent, non contradicant, fatentur non violari immunitatem Ecclesiasticam, nec privilegium fori declinatorium ad talem casum extendi. Et erat sanè ratio extensionem non faciendi, ne videlicet præjudicium crearetur actori, habenti jus conveniendi emptorem apud iudicem laicum: præsertim cum hæc defensio emptoris coram iudice laico tam parum dedecet Clericum, quam parum dedecet intentare laico coram iudice laico actionem.

286. Valida & hæc pro nostra opinione ratio videtur, quod in venditorem, qui ab emptore laudatus liti assistit, non fertur sententia, sed in emptorem; neque dignitas venditoris attenditur, ut inde iudicium immutetur; sicut non attenditur, quando ad defensionem rei Clericus coram laico testimonium dicit. Non ergo Clericalis dignitas per tale iudicium despicitur, & æquè parum, aut etiam minus quam si ipse Clericus agat contra laicum coram laico: cum in tali casu in Clericum sententia ferri à laico possit, quæ tamen non fertur in causa evictionis.

287. Neque obstat, quod ex c. si diligenti de For. comp. cit. can. Nullus 11. q. 1. alijsque Juribus obijciunt, Clericum non posse conveniri coram iudice laico. Negamus enim suppositum, quod in causa evictionis venditor propriè conveniatur, & reus sit: duntaxat enim emptorem conventum, & reum defendit. Illud tamen inde sequitur, & fatentur omnes, si Clericus sit emptor rei alienæ, & rem suam repetat dominus, aut si sit venditor, & emptor re evicta contra ipsum agere velit de evictione, conveniri debere coram iudice Ecclesiastico. Æquè parum obstat, quod obijciunt à paritate cum Filco, qui ad suum iudicem causam avocare potest. Nam juxta communem DD. etiam Fiscus causam evictionis agere debet coram emptoris iudice. Ratio est: quia privilegia inducenda non sunt absque manifesto textu Juris, aut ratione. At quod Fiscus non teneatur sequi forum sui emptoris, nullâ lege, vel ratione probatur: nam leges, quas afferunt adversarij, nihil aliud decidunt, quam causas fiscales à Procuratore Cæsaris cognoscendas esse. At causa evictionis, quando Fiscus est venditor, non est directè fiscalis, quia est causa emptoris, cujus defensionem venditor suscipit.

288. Notandum tamen hic est, assertionem nostram non procedere, quando colonus Clerici, vel inquilinus, vel qui alio nomine possidet, rei vindicatione pulsatur, & Clericum tanquam dominum nominat juxta c. ult. ut lite non contest. §. quod si super, & L. 2. C. ubi in rem actio. Nam tunc Clericus ejus defensionem suscipiens potest ac debet causam ad suum forum avocare, uti benè tradunt Ant. Butr. in cit. c. ult. & Panor. ibid. n. 10. Ant. de Burgos. ad c. ult. de Empt. & vend. n. 17. alique. Eo enim casu Clericus est necessarius defensor suæ rei, tanquam dominus, & non tanquam procurator, iudiciumque in eum transfertur, colono ab instantia liberato. Unde novus adversus eum

libellus offerendus est, ut cum Bart. in L. 2. C. ubi in rem act. ad-
vertit Panorm. l. c. §. in alijs n. 28. E contrario quia emptor
rem emptam possidet suo nomine, & non alieno, ut colonus, in-
quilinus, commodatarius, precario habens &c. idcirco iudicium
in ipsum dirigitur: neque emptor laudato suo auctore absolvitur
ab instantia, nec adversus venditorem novus libellus offertur.
Quæ causa est, quod etiam si agatur coram iudice laico, & ven-
ditor sit Clericus, non tamen iste dici poterit litigare coram ju-
dice laico, sed tantummodo defensionem emptoris suscipere, si-
cut procurator, qui ex eo capite, quod alium defendit, alieni fo-
ri non efficitur. Ex quo consequens est, gratis aliquos dicere,
si lis contestata cum emptore iam fuerit, debere venditorem liti-
gare coram iudice emptoris; secus, si contestata nondum sit. Si
tamen Clericus venditor ultro susciperet in se iudicium, & suo no-
mine causam prosequi vellet male & invalidè ageret, & Judex
secularis eum admittere non debet, ut cum communi & recepta
DD. observant Barbof. l. c. n. 144. & 148. ac Oliva l. c. n. 11. quia
tunc ultro se subiceret potestati seculari contra decisionem cit. c.
§. diligenti & c. significasti de For. comp. Et in hoc sensu proce-
dit sententia negans à Clerico posse defendi laicum emptorem in
iudicio seculari.

§. X.

*An Judex laicus aliquando contra Clericos
procedere possit.*

SUMMARIUM.

289. Judex secularis jurisdictionem exercere potest in Cleri-
cum actualiter degradatum, ipsique à Pralato Ecclesia-
stico traditum.
290. Item assassinum, quamvis non degradatum.
291. Potest capere Clericum & punire, qui dimisso habitu &
tonsurâ crimina patrat, ob qua privilegium Clericale
amittitur.
292. Nec non Clericum rebellem, vel proditorem capere & oc-
cidere, si aliter justitia obtineri & periculum averti non
potest. Nunquam tamen jus dicere sibi possunt laici adver-
sus Clericos, si justitiam obtinere à potestate Ecclesiastica
possunt.
293. Clericus in Minoribus, qui obtentis à Capitulo Cathedra-
li dimissorys intra annum ordines non suscepit, judicari,
præcipue in criminalibus, à iudice seculari potest.
294. Clericus, qui coram seculari iudice sequestrum vel depo-
situm accepit, cogi ab eo ad restitutionem non potest.
295. Nec puniri ab eodem ob falsum testimonium coram ipso
depositum.
296. Absque licentia Pralati Ecclesiastici capi à iudice laico
Clericus potest, qui vult malum sibi aliisve inferre aut al-
liud delictum committere, quod absque captura impediri
nequeat.
297. Idque verum est, non solum quando certum est, delictum
esse committendum, sed etiam, quando solum præsumitur,
& merito timetur.
298. Capi Clericus à iudice seculari potest, ut ad suum Prala-
tum statim deducatur, quoties apprehenditur in flagranti
delicto, & de fuga sit suspectus.
299. Clericus debitor de fuga suspectus detineri à iudice laico
potest, si periculum sit in mora, ac bona habeat ultra con-
gruam sustentationem, ac cum his aufugere paret.
300. Ut Clericus licite capiatur à Laico iudice, vel puniatur,
non sufficit licentia Pralati Ecclesiastici solum interpreta-
tiva: nec licentia Pralati SS. Pontifice inferioris. Nisi
periculum sit in mora.

289. Non eò usque extendendum est privilegium Fori Cle-
ricis competens, ut nullo in casu jurisdictio in ipsos iudici seculari
competat. In nonnullis enim competere extra controversiam
est. Nam, ut eos omittamus, quos enarravimus supra à n. 234.
n. 267. n. 282. n. 284. & 285. tamen Clerici privilegio fori gau-
dentes à iudice laico etiam pro crimine gravissimo judicari &
condemnari nequeant, ut patet ex c. nullus Clericum 2. de For.
comp. & cum interpp. ibi tradunt Covarr. pract. c. 32. n. 3. Clar.
L. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 35. v. scias tamen, Boff. in Pract. crim.
tit. de Foro comp. n. 127. certum tamen est primò puniri ab eo-
dem posse ab Ecclesiastico actualiter degradatos & ei traditos c.

at si 4. c. Cum non ab homine 10. de Judic. c. ad abolendum de
Hæret. c. Novimus de V. S. c. ad falsarium de crim. fals. c. 2.
de Pen. in 6. quandonam verò & quomodo actualis degradatio
fieri debeat, non est hujus loci disquirere. Uti nec illud, an Ju-
dex secularis stare tunc debeat processu iudicis Ecclesiastici.

290. Secundò Clericus assassinus, seu is, qui pecuniâ ac-
ceptâ vel promissâ aliquem Christianum occidit, vel occidere co-
natur, capi à seculari & puniri potest, etiam non præmissâ degra-
datione, uti communis Interpretum intelligit textum c. 1. de Ho-
micid. in 6. asserunt tamen præter alios Menoch. L. 2. de arbi-
trar. cas. 360. n. 41. Gabrielus L. 7. Com. opin. tit. de Malefic.
concl. 1. n. 17. & Covarr. L. 2. var. c. 20. n. 10. v. sexto. quam-
vis alijs non parum indulgens potestati seculari, ac propterea ab
alijs passim reprehensus, requiri ad assassinatum ac perdendum
propterea fori privilegium, ut quis operâ infidelis seu non bap-
tizati ad occidendum usus fuerit. Alij præterea, & quidem com-
muniter teste Claro l. c. n. 31, necessariam autumant sententiam
criminis declaratoriam à iudice sacro latam. De crimine ne-
fando, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiae, idem asse-
rit Marta de Jurisd. p. 2. c. 16. Sed fallitur: quia eadem Bulla
Pij V. quam allegat, & alia ejusdem Pontificis requirit degra-
dationem.

291. Tertiò Judex secularis capere ac punire potest Cleri-
cum, si habitu & tonsurâ dimissa crimina patret, in quæ statuta
est privatio privilegij Clericalis, saltem præmissâ per iudicem Ec-
clesiasticum sententiâ criminis declaratoriâ. Covarr. pract. c. 32.
n. 2. v. secundo, Clarus cit. q. 36. n. 77. Marta de Jurisd. p. 2. c.
36. ac communis DD. per textum c. Cum non ab homine de judic.
modò servetur forma & ordo cit. c. præscriptus. An verò re-
quiratur trina monitio prævia, controversum est. Trinam re-
quiri asserimus cum Covarr. l. c. Joan. Andr. ac Ant. Butr in c.
Perpendimus de sent. Excomm. Alexand. L. 1. consil. 8. Fach-
neo. L. 9. controuv. c. 28. ac alijs: quia c. in audientia 25. & c.
contingit 45. de sent. Excomm. ac. c. ult. de vit. & honest. Cleric.
apertè requiritur trina.

292. Quartò Princeps secularis Clericos conspiracy, re-
bellioni, ac proditori se immiscens, tanquam hostes, non so-
lùm in conflictu, sed etiam post illum, si ratio justi belli id ex-
poscat, occidere potest; multoque magis capere, & carceribus
mandare, sive bellum sit offensivum sive defensivum. Idque po-
test eos etiam præveniendò, & quando conspiratio & rebellio
nondum erupit aut effectum aliquem habuit, si quidem damnum
vel privatum vel publicum aliter quàm hac ratione averti neque-
at. Ratio est: quia hæc procedendi ratio est potius defensio na-
turali jure etiam privatis permessa, quàm punicio & vindicta; po-
tèstque contra hostem Reipublicæ dicto modo procedi, tametsi
non sit subditus: rebelles autem & proditores pro hostibus ha-
bentur. L. Amissione §. qui deficiunt. ff. de Capit. diminut. L. Pro-
ditores. ff. de Re milit. L. Postliminium §. Transfuga. ff. de Cap-
iv. & postlim. revers. Quod si res moram patiatur seu nullum
sit in mora probabile periculum, poterunt in custodia detineri,
donec certior fiat superior Ecclesiasticus, & ab eo exigatur, ut
contra ipsos procedat ad condignam satisfactionem & vindictam.
Quod si facere is nolle, ipse Princeps jus sibi dicere potest, ut no-
tat Oliva p. 3. Fori Eccles. q. 17. n. 121. Ubi existimat, tametsi
c. si Judex laicus de sent. excomm. in 6. alijsque Juribus præcipia-
tur, ut Clerici à Magistratu seculari capti mox remittantur ad Ec-
clesiasticum, in dicto tamen casu remissionem non esse necessa-
riò faciendam, sed posse eos captivos detineri, donec appareat,
utrum procedat Ecclesiasticus: eò quod Princeps tunc non pro-
cedat jurisdictionaliter, sed jure belli, & protectivâ potestate,
nec conveniat Principi coram Ecclesiastico iudice litigare, & lo-
cum concedere multis dilationibus & appellationibus, quibus for-
san effugere rei possent cum contemptu Regiæ potestatis & dam-
no Reipublicæ. Non tamen quamdiu obtineri justitia potest à po-
testate Ecclesiastica contra Clericos, jus sibi ipsis dicere possunt
laici, neque ob negligentiam iudicis sacri inferioris causas illorum
ad se trahere, quando absque moræ periculo Judex superior po-
test, ut cum communi DD. observat Farin. cit. q. 8. n. 46. & Co-
varr. Pract. c. 35. n. 3. Nec obstat can. Filijs 31. 16. q. 7. ubi
Prelatis negligentibus dicitur implorandum auxilium Regis con-
tra Clericos: quia solum implorandum est ut protectoris & de-
fensoris, qui curet causam decidi à superiore potestate Ecclesia-
stica, vel etiam in hujus defectum decidat. Pariter non obstat
Novell. 88. & Novell. 128. c. 11. quia Justinian, nihil statuere con-
tra immunitatem & c. qualiter 17. de judic. potuit.

Pars III. Caput I. De Foro Competente Clericorum. 51

293. Quinto Clericus in Minoribus, si à Capitulo Cathedrali sede vacante reverendas seu dimissorias obtinuit ad suscipiendos alibi Ordines, eosque intra annum vacationis non suscepit, iudicari præcipue in criminalibus, potest à iudice laico. Diaz. in pract. crimin. c. 26. n. 2. v. advertendum Thom. Valasc. allegat. 45. n. 19. Suar. de Censur. disp. 31. sect. 1. n. 20. Sanch. de Matrim. L. 7. disp. 46. n. 18. Garcias de Benefic. p. 5. c. 7. n. 9. per textum Tridentin. sess. 7. c. 10. de Reform. sic ordinati, si in minoribus Ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio Clericali, præsertim in criminalibus gaudeant. Quæ poena per idem Concilium sess. 23. c. 10. de Reform. v. poenam quoque extenditur ad eos, qui sede vacante impetrant dimissorias non à Capitulo, sed ab alijs quibusvis in jurisdictione Episcopi, sede vacante succedentibus. Et quamvis Navarr. consil. 28. de Temp. Ordin. privationem privilegij non incurri ipso jure, sed necessariam esse sententiam existimet, eò quod verbum *Gaudeat* denotat tempus futurum, sicut quando dicitur *excommunicatur*, vel *bonis, honore spoliatur*, quæ verba poenam infligendam, non actu inflictam & contractam significant, juxta Gloss. communiter receptam in c. in pœnis 49. de R. J. in 6. rectius tamen Sanchez l. c. n. 19. asserit, sententiâ opus non esse, sed privationem ipso jure & facto & cum effectu incurri: cum Trident. sess. 23. c. 6. pariter utatur verbo *non gaudeat* circa Clericos in Minoribus Beneficium non habentes, & habitum & tonsuram non deferentes &c. qui tamen juxta communem DD. non gaudeant privilegio fori, tametsi nulla sententia vel condemnatoria, vel declaratoria præcedat. Cum hoc privilegium sit conditionatum, seu sub conditione *si formam à Jure præscriptam observent*: quâ conditione non impletâ cessat voluntas concedentis privilegium.

294. Sexto. Si Clericus coram iudice seculari accepit sequestrum vel depositum, cogi per eundem iudicem ad restitutionem potest, juxta Bald. in L. acceptam C. de usur. n. 4. Jason. in L. si fidejussor §. fin. ff. qui satisfacere cog. Afflict. decis. 24. n. 3. Marant. p. 4. de ordin. judic. distinct. 11. n. 26. Surd. consil. 180. n. 11. ac alios, quos refert Tiraq. de Retract. Convent. gloss. 7. n. 10. Verum merito refragantur alij cum hæc opinio, ut notat Oliva l. c. q. 29. n. 15. manifestè pugnet cum principijs & regulis Juris Canonici docentibus, Clericos esse exemptos à seculari jurisdictione, præcipue quoad suam personam. Unde iudices seculares cogere ad aliquid Clericorum personas nequeunt, nisi in casibus exceptis & supra relatis, inter quos iste non reperitur. Et idcirco fatetur Tiraq. licet illa in Gallia fervetur, de Jure tamen contrarium dicendum esse. Asseritque Marta de jurisd. p. 4. casu 104. n. 9. Si illa sententia (quatenus agit de coactione Clerici) observaretur, destructum iri omnes regulas jurisdictionis, tam per Jus Civile quàm per Canonicum dispositas. Neque obstat suscepti officij ratio: quia nec propter illud cogi Clericus à laico potest, ut cum communi tenent Covarr. c. 33. Practic. qq. n. 6. Aufser. in Clement. 1. de Offic. Ordin. n. 25. Jul. Clarus L. 5. sent. §. fin. q. 36. n. 25. ubi asserit, contrarium non posse jure defendi, licet in Gallijs observetur.

295. Septimo juxta Gloss. in L. Nullum C. de Testib. v. Præscriptionem, Cynum & Baldum ibid. ac Marsil. ad L. ult. ff. de jurisd. n. 152. Clericus falsum testimonium dicens coram seculari iudice puniri ab eodem potest: eò quod cit. L. Nullum Zeno Imp. statuerit, non licere cuiquam testi allegare fori præscriptionem, quò minus à iudice puniatur, apud quem falsum deposuerit. Puniri non quidem poenâ corporali posse, posse tamen multâ pecuniariâ, tradidit Federic. Senens. consil. 93. & Guiliel. de Benedic. p. 1. repet. inc. Raynucius n. 434. v. Et Uxor. eò quod persona Clerici non sit subiecta iudici seculari, bene tamen res ipsius; quâ de causâ si Clericus temerè coram laico litigavit, in expensas condemnari potest. Verum contraria sententia asserens, hujusmodi Clericum ne quidem in ære à iudice seculari puniri posse, non tantum verior est, ut putat Fachln. L. 9. Controv. c. 27. sed absolutè vera, teneturque exceptis prædictis DD. ab omnibus reliquis, quos longo ordine adducunt, & sequuntur Covarr. Practic. c. 18. n. 8. Farin. L. 1. Prax. crimin. tit. 1. c. 8. n. 26. Decian. tom. 1. Tract. crim. L. 4. c. 9. n. 22. Clar. L. c. q. 38. v. sed hic quæro: cum nullus Clericus distringi & condemnari debeat à iudice seculari. c. Nullus Clericum 2. & c. si diligenti 12. de For. comp. c. 1. de Cleric. Conjug. in 6. Auth. statuimus C. de Episc. & Cler. ad cit. L. Nullum Respondetur, eam de alijs Fori præscriptionem habentibus accipiendam esse, quia Clerici exempti sunt à jurisdictione seculari tam jure Cano-

nico quàm Civili: quod exemptionis privilegium non abstulit nec auferre voluit aut potuit Zeno Imperator. Quod de rebus Clericorum asserbatur, nullo Jure probatur, sed potius contrarium ex utroque Jure certum est. Accedit, quòd hic delictum personæ spectari debet, quia Clericus etsi pecuniariâ solum poenâ mulctetur, infamiam tamen propter condemnationem & gravem poenam, quam infligere non potest Judex secularis, cum Clerici personam distringere & condemnare non valeat; incurreret, quod tamen fieret, si Clericum punire in bonis posset. Neque obest, quod de condemnatione in expensas dicebatur: hæc enim necessariò consequitur ipsum iudicium, quod Clericus coram laico contra laicum suscipit, quia sine ea iusta sententia sæpè ferri non potest.

296. Octavo. Licet Judex secularis Clericum capere nequeat, multoquè minus in carcerem detrudere, quin Sacrilegium & excommunicationem can. si quis suadente 17. q. 4. incurrat, ut tradunt omnes Catholici DD. & patet cum ex iuribus supra allegatis, tum ex c. si verò alicujus 3. de sent. excomm. & Bulla Cœnæ Excomm. 11. nisi licentiam vel mandatum habeat à Prælato Ecclesiastico c. ut fama de sent. Excomm. & ibi Gloss. v. de mandato, ac DD. sive generale, quod volunt sufficere Boss. Butr. Alciat. ac alij; sive speciale, quod requiri existimat Marta de jurisd. p. 4. casu 42. n. 15. cum Anchar. Aretin. Decio, ac alijs. Nihilominus absque dicta licentia capere Clericum potest, si vult malum sibi vel proximo inferre, aliudve delictum committere, quod absque coërcitione & captura impediri nequeat. Panorm. in cit. c. ut fama n. 6. & incit. c. 3. de sent. Excomm. Bossius in Pract. Crimin. tit. de Captura n. 39. Diaz in Pract. Crimin. c. 122. Menoch. de Arbitrar. casu 180. n. 20. Patet ratio: quia quilibet non tantum se suæque defendere contra injurias & damna potest, sed etiam proximum. Quod à fortiori procedit de Magistratibus, quibus cura incolumnitatis & pacis civium ex officio incumbit.

297. Et quidem procedit assertio non tantum, quando certum est, delictum esse committendum aut damnum inferendum; sed etiam, quando solum præsumitur & merito timetur. Exemplum dat Oliva L. c. q. 22. n. 9. si Clericus in platea noctu inveniatur cum armis horâ insolitâ: posseque tunc capi, ut suo iudici tradatur tenet cum Guttier. Pract. qq. L. 1. q. 12. n. 5. & 7. Jul. Claro cit. q. 36. n. 26. ac alijs: eò quod tunc præsumatur velle aliquod crimen committere. Capi tamen nec hoc, nec priore casu potest Clericus, ut à laico puniatur; sed solum, ut ad iudicem Ecclesiasticum remittatur, ut cit. DD. observant, & ex hæcenus dictis notum ac certum est.

298. Quin capi Clericus à iudice seculari potest, ut ad suum Prælatum statim deducatur, quoties deprehenditur in flagranti delicto. Panor. in cit. c. Ut fama. n. 6. Felin. in cit. c. 3. de sent. excomm. n. 2. ubi dicit esse communem, Alciatus in c. cum non ab homine 10. de judic. n. 63. & 64. ubi pariter communem esse testatur, Menoch. cit. casu 180. n. 23. Jul. Clarus L. c. q. 28. n. 6. Farin. cit. q. 8. n. 122. Videturque hæc opinio consuetudine & observantia totius orbis esse recepta, ut ait Oliva cit. q. 22. n. 10. quia Ecclesiasticus Judex non procedit contra laicum ob captum Clericum, sed hunc de ejus manu recipit. Refragatur tamen Marta cit. casu 42. n. 11. cum Hostiensis, Decio, Aretino, ac alijs. Horumque opinioni suffragari videtur text. cit. c. ut fama, dum asserit, Clericos à laicis capi citra excommunicationis sententiam posse: dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subiecti: Nec non cit. c. si verò 3. de sent. Excomm. per verba: si (laicus Clericum) in stupro vel adulterio, quod committit cum ea (fœmina) quæ ipsum (laicum) ita proximâ consanguinitatis linea non contingit, ceperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit à sententia illius excommunicationis immunis. Verum, quia durum est in praxi à communi sententia, præsertim per consuetudinem roboratâ, discedere, idcirco eâ retentâ responderi ad cit. c. ut fama potest, ibi sermonem non esse de Clericis in flagranti crimine deprehensis, sed solum de ijs, qui delictum jam patrârunt, & deferri vel accusari apud competentem iudicem possunt. Addi posset, licentiam tacitam Prælatorum Ecclesiæ semper adesse quoad Clericum in flagranti deprehensum, ne fugâ sibi consulat & delictum impunè ferat. Textus cit. c. 3. non videtur loqui de Magistratu & officiali publico, sed solum de privatis vindictam propriâ auctoritate quærentibus. Addendum tamen hic est, nec à Magistratu laico Clericum capi posse in flagranti crimine deprehensum, nisi de fuga suspectum. Dec.

in cit. c. Cum non ab homine n. 12. Farin. l. c. n. 117. Menoch. l. c. n. 22. & hoc teste Panorm. & ceteri Interpp. quia tunc cessat ratio capturae, utpote quae laicis solum permessa est in defectum Ecclesiastici, & quando ejus judicium effugiturus esset delinquens, nisi à laico detineretur.

299. Nonò detineri potest Clericus debitor fugiens aut de fuga suspectus, ut volunt Innocent. *in cit. c. 3. de sent. Excomm. Panor. in cit. c. cum non ab homine n. 17. & in cit. c. ut fama n. 6. Gutierrez Praef. qq. l. 1. q. 82. n. 2. ubi communem esse affirmat, Farin. l. c. n. 119. cum Felin. Boss. Aretin. Bald. ac alijs arg. L. ait prator. §. si debitorem. ff. qua in fraudem credis. dummodo, ut addunt, sistatur Episcopo, quam primum fieri potest; nec detineatur, si cautionem idoneam offerat, vel adsit copia judicis Ecclesiastici, ac re ipsa subsit periculum damni creditoribus per fugam nascituri. Verum hæc opinio difficilis est ex eo, quòd Clericus pro debito civili non potest incarcerari etiam à suo Episcopo, ut cum Germin. Franc. Lap. Panorm. Alciat. ac communi aliorum asserunt Gomez tom. 2. var. Resolut. c. 13. tit. de fidejussor. n. 18. Gutierrez de Juram. Confirm. p. 1. c. 17. n. 4. Covarr. L. 2. var. c. 1. n. 9. Menoch. L. 1. de Arbitr. q. 88. n. 8. Farin. L. 1. Prax. Crimin. tit. 4. q. 27. à n. 65. per text. c. si Clericos de sent. Excomm. Habet insuper Clericus debitor beneficium competentiae, ita ut ultra id, quod commode & salva sustentatione potest, cogi nequeat. c. Odoardus de Solution. & ibi Interpretes. Hinc frustra, ac consequenter male ac illicite, detineretur Clericus debitor; quia etsi judici Ecclesiastico, ut fieri debet, sisteretur, nec iste tamen eum incarcerare posset, sed dimittere teneretur, ut discurret Oliva cit. q. 22. n. 29. ubi ait, se nunquam vidisse praticari aut audivisse, Clericum fugientem pro debito civili per creditorem vel judicem secularem fuisse detentum. Addit Andr. Siculus in cit. c. cum non ab homine, omnes DD. errare, dum pro illa opinione allegant cit. L. ait prator §. si debitorem, quòd illo §. non dicatur, licitum esse capere personam, sed quòd fugienti possit auferri pecunia, quam secum portat. Et reverà cit. §. plus non dicitur. Responderi tamen pro communi opinione potest, tamen Clericus ob debita civilia etiam à judice Ecclesiastico incarcerari non possit, habeatque beneficium Competentiae, detineri nihilominus in absentia judicis Ecclesiastici posse, si nolit prestare cautionem de solvendo, quod salva sustentatione potest, bonaque habere videatur ultra sustentationem, ac cum illis aufugere pareat. Cum enim in hoc casu cogi à suo judice ad solvendum possit, non apparet, cur non queat detineri vel à judice seculari, vel ab ipso Creditore, si cum ipso fugiente spes solutionis obtinendae abitura esset: neque enim mens Ecclesiae esse videtur, ut ille cum damno creditorum fruatur privilegio Clericali, & delictum impunè ferat, quod committit cum re alijs debita se subducendo.*

300. Duo ex unanimi DD. sententia hic addenda sunt. Primum est, in praedictis casibus non sufficere licentiam judicis Ecclesiastici solum interpretativam, qualis v. g. foret, ut ait Delbene c. 5. de Immun. Eccles. dubit. 1. n. 15. Si Princeps secularis longo temporis spacio sibi usurpasset jurisdictionem in personas Ecclesiasticas, tamen probabiliter praesumeret, id ad aures SS. Pontificis pervenisse, & non fuisse reprehensum, ac propterea SS. Pontificem id tacite approbare, cum multa per patientiam tolerantur, qua si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debeant tolerari, ut dicitur c. cum jam dudum 18. de prebend. Alterum est, adhuc, ut procedere adversus Clericos possint laici, non sufficere licentiam Praelati SS. Pontificis inferioris, v. g. Episcopi, ut constat ex Bulla Coenae can. 19. & docent cum communi Gloss. in c. Decernimus de judic. & ibid. Ripa n. 34. Jul. Clarus cit. §. fin. q. 41. n. 5. & 7. Tamen intelligendum est de casu, quo periculum non est in mora. An verò Clerici reconveniri coram judice laico possint, & an prorogare in se jurisdictionem eidem valeant, infra decidetur, quando de Foro Reconventionis & Prorogationis agemus.

§. XI.

In quo Ecclesia Foro singuli Clerici conveniendi sint.

S U M M A R I U M.

301. SS. Pontifex Jure Divino à jurisdictione seculari exemptus est.

302. Nulli etiam Ecclesiastica Potestati est subiectus.

303. Nec quidem Concilio Generali: quibusdam casibus exceptis.

304. Ipsi tamen omnes Ecclesiastica persona subiecta sunt, vel mediate vel immediate.

305. Episcopi subiecti quidem sunt Archiepiscopis: non tamen quoad Confirmationem, causas criminales graviores, aliasque arduas.

306. Clerici jure ordinario subiecti sunt Episcopo, in cujus Diocesi sunt.

307. Regulares non exempti & Praelato Ordinis & Episcopo Diocesis sunt subiecti: non tamen Legi Diocesanae.

308. Regulares etiam exempti tenentur observare interdicta ab Episcopo lata. Et observare Festa Diocesana.

309. In non paucis alijs casibus jurisdictionem in ipsos exercet Ordinarius.

310. Quidam tamen Regulares speciali privilegio etiam in exceptis quibusdam casibus eidem non sunt subiecti.

301. Postquam haecenus declaravimus, quã ratione Clerici à foro seculari exempti sint, explicandum restat, coram quo judice sacro cujusque Ordinis ac gradus Clerici conveniri debeant, cum notum sit, uti tribunalia & fora secularium Magistratum varia sunt, unumque superius altero, ita quoque diversa esse Praelatorum, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo, ut S. Paulus dicebat act. 20. De SS. Pontifice, totius Ecclesiae ac omnium Fidelium Capite certum est, quòd sit nulli judicio & jurisdictioni seculari, etiam Imperatorum ac Regum subiectus, quidquid Haeretici summæ sedis osiores reclamant. Et quidem exemptum esse ab hac jurisdictione Jure non tantum humano, sed Divino quoque, tradunt omnes Catholici DD. nemine, de quo nobis constet, refragante. Testimonia & rationes irrefragabiles congerunt Cajetanus tom. 1. Opuscul. tr. 1. de potestate Papa c. 27. & in 22. q. 67. art. 1. & ibid. Bannes, Bellarm. L. 2. de SS. Pontifice c. 26. Valentia 3. p. disp. 5. q. 11. pun. 1. Driedo de Libertate Christiana c. 9. & 15. Suar. L. 4. Defens. Fidei contra Jacobum 1. Anglia Regem c. 4. & 5. Ita ut huic suæ exemptionis renuntiare & seculari potestati se subijcere ne quidem possit, tamen vellet, ut praeter alios ostendit Suar. l. c. c. 7. ubi c. 6. & L. 3. c. 24. usque ad 30. inclus. doctissime æquè ac fusissime dissolvit ea, quæ ex S. Scriptura, SS. Patribus, Concilijs, facto Regum Judæorum, & Christianorum, aliisque undecunque accersitis rationibus contra hanc Catholicorum doctrinam objecerat Rex ille, aliique Heterodoxi obijciunt.

302. Sed neque ulli potestati Ecclesiasticae subiectus est. Tamen enim daremus, quod non pauci hodie Critici apud Cabassutum in Notitia Ecclesiastica mihi fol. 80. & Moreri in Dictionario Historico V. Marcellin. §. Telle est l'Histoire, commentitium esse Concilium illud Sinvesanum 300. Episcoporum, ubi Marcellino SS. Pontifici suam thurificationem Idolis factam detestanti acclamatum ab universis Patribus dicitur Prima sedes à nemine judicatur. Tu Reus, tu Judex, ex ore tuo justificaberis & ex ore tuo condemnaberis. Tamen, inquam, daretur, hæc omnia fabulosa esse, adsunt tamen alia, eaque indubitatae fidei testimonia, quæ hanc veritatem comprobant. Ut enim alia omittamus, quæ Suar. cit. L. 4. c. 4. n. 4. Emin. Card. Sfondrati sub nomine Eugenij Lombardi L. 2. Regalis Sacerdotij §. 6. ac alij producunt, in Concilio Romano sub Silvestro celebrato can. 20. dicitur: Nemo judicabit Primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede justitiam desiderant temperari, neque ab Augusto, neque ab omni Clero, neque à populo Judex judicabitur. Eadem habentur in V. Synodo Romana sub Symmacho. Eadem in VIII. Synodo Generali, quæ fuit Constantinopolitana IV. can. 21. Unde cum tempore Leonis III. seditio contra ipsum Romæ orta esset, & Carolus Mag. ad eam sedandam illuc venisset, & in Basilica S. Petri adstante populo & Clero omnium Episcoporum, qui eo ex tota Italia & Francia convenerant, sententias & vota de vita & moribus Pontificis rogaret, ab omnibus una voce responsum est, sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum Caput, à nemine (Laico praesertim) judicari debere. Quo audito Carolus quaestionem omisit. Ita refert Platina in vita Leonis, & habetur pariter tom. III. Conciliorum. Et certè si Papa Christi Vicarius est, ineptum videtur, ut qui omnium Judex est, ab ullo judicetur, uti ait Ummius disp. 4. ad Process. judic. Thesi 7. n. 24. Vir quidem, ut videtur, Acatholicus, at praeter morem aliorum

aliorum Heterodoxorum modestus. At absque Controversia, nisi quam malè movent Hæretici, Pontifex Romanus est Christi Vicarius.

303. Quòd si conveniri coram aliquo tribunali humano posset, conveniendus foret coram Concilio Generali. At huic subiectus non est, quia eodem superior, uti præter alios fusè demonstrat Eugenius Lombardus *L. c. tot. libro 2.* Docent tamen I. communiter Theologi, ut ait Jul. Clarus *L. 5. sent. §. fin. q. 35. n. 2.* accusari coram Concilio Generali & judicari ab eodem posse, si ut privata persona labatur in hæresin, patetque ex VIII. Synodo Generali *art. 7. can. Audivimus 24. q. 1. can. si Papa dist. 40. can. Novatianus 7. q. 1. can. Didicimus & can. Acha- tius 24. q. 1. can. Oves 2. q. 7.* II. Si dubius est Pontifex, quia videlicet in Schismate creatus est, nec constat ex pluribus electis, quis eorum sit legitimus, iudicium est penes Concilium Generale, uti decisum est in Concilio Constantiensi *sess. 4. & 5.* Idem- que dicendum est III. Si Pontifex intrusus sit aut invalidè electus. Quandonam verò electio SS. Pontificis sit invalida, nostrum non est hic decidere. IV. Si Pontifex aut legibus injustè aut vi Eccle- siæ disciplinam, jura &c. evertere niteretur, aut aliorum bona & jura injustè invaderet, & rogatus ac monitus non desisteret, omni ratione ac armis etiam & bello compesci posset: cum id exigit defensio naturali jure permessa. Card. Turrecremata *L. 2. c. 100.* Bellarm. *de Concil. auctorit. L. 2. c. ult. ad 2. argum.* Eugen. Lombardus *cit. L. 2. §. 14. n. 4.* V. Si causa aliqua, præsertim Fidei, tam gravis esset, ut sine Concilio Universalì decidi non pos- set, v. g. quia spes non esset, decisionem in aliqua controversia à solo Pontifice factam (quamvis ea etiam absque Concilio infal- libilis) receptum non iri, teneretur Concilium adhibere, ut ex SS. PP. probat Lombardus *L. c. n. 5.* VI. Si in materia, præsertim Fidei, solus Pontifex contra omnes Concilij Patres sentiret, te- neretur illorum votis accedere, & si contra omnes definiret, de- finitio, tanquam temeraria, nec debito examine & inquisitione veritatis nixa, doctrinæ Concilij cederet, uti volunt Panorm. *p. 2. Consil. q. 1.* Card. Monilianus *de Concilijs Oecum. c. 33.* Lombard. *L. c. n. 6.* multis tamen ac meritò refragantibus. Quam- vis autem non teneatur majoris partis sententiam amplecti, ut benè monet magnus Theologus Melchior Canus *L. 5. de Locis Theolog. c. 5. §. Verum scrupulus hic existit*, imò juxta com- plures DD. nec omnium: nunquam tamen Romanus Episcopus contra Patres Concilij verè sentientes dixit, ut idem Canus ait.

304. Quemadmodum verò SS. Pontifex manens Pontifex nec ipsis Concilijs Generalibus subiectus est, & suprema potestas spiritualis à solo Deo, non ab homine poterit judicari, ut dicitur *Extravag. unam Sanctam de Major. & obed. inter com.* ita ipsi omnes alij Clerici & Ecclesiasticæ personæ vel mediatè vel imme- diatè subiecti sunt. Immediatè quidem Cardinales, Patriarchæ, Ar-chiepiscopi. *can. ult. dist. 22.* An solus Pontifex, & non vocatis alijs Cardinalibus, eos punire & deponere possit dubium est. Posse concludit Clarus *cit. q. 35. n. 11.* Negat Decian. *Tract. Crimin. L. 4. c. 15. n. 4.* cum alijs, quos allegat. Si jus scriptum spectetur, certum est, non esse necessariò adhibendos Cardinales, tum quòd nullo canone id cautum est, tum quòd non sunt Judices & Collegæ SS. Pontificis, sed Consiliarij. De consuetudine, de qua cit. DD. loquuntur, certum pariter est, eam vigere, etiam quoad causas longè minores. Sed quòd SS. Pontificem obliget, & sequenda sit, nec ratione aliqua, nec jure probatur. Et si quod Ecclesiasticum extaret (nam Divinum vel Naturale vel po- sitivum omnino gratis fingeretur) eidem ipse derogare posset.

305. Episcopos subiectos esse Metropolitz seu Archiepisco- po, cujus sunt Suffraganei, receptum est inter DD. patetque ex *can. quorundam dist. 34.* Ubi tamen dicitur, cum toto Con- cilio Metropolitano judicandos. Hodie juxta Trident. *sess. 13. c. 18. de Reform. & sess. 24. c. 5. de Reform.* causæ ipsorum cri- minales graviores non nisi coram SS. Pontifice cognoscuntur & terminantur: quemadmodum etiam aliæ causæ arduæ & gravio- res ad summam sedem deferendæ sunt, & Confirmatio, quæ olim à Metropolitanis concedebatur, hodie non nisi ab eodem Ponti- fice datur, cui & juramentum obedientiæ & fidelitatis præstant, quod illis olim præstabant. Habet tamen Archiepiscopus etiam- num jurisdictionem in Episcopos, ut ijs præcipere possit, quæ ad ipsorum officium spectant, atque ad executionem compellere, etiam per censuras. *c. quia cognovimus 10. q. 3. c. Pastoralis princ. de Offic. Ordin. c. solitudinem de Appellat. c. 1. §. ult. de Offic. Ordin. in 6. c. Venerabilis de sent. Excomm. Gloss. in c. De ys 13. dist. 12. v. Adstringat. Layra. in c. Romana 1. de sup-*

plend. neglig. Pralat. in 6. n. 1. Wagnereck. in c. Romana 1. de Offic. Ordin. in 6. cum communi DD. Hinc I. eos vocare potest ad consecrationem alterius Suffraganei. II. Injungere, ut ser- vari faciant, quod servatur in Metropolitana. *c. Dilectus 30. de Simonia.* Rectè tamen hic monet Marc. Anton. Genuens. *c. 70. n. 21.* solum injungere posse, ut servant ea, quæ de jure servan- da, v. g. ut subditi caveant à labe Simoniacæ, de qua *cit. c. 30.* ser- mo est: neque enim mens erat Pontificis, cogere Episcopos ad ea omnia servanda, quæ vel peculiari statuto vel consuetudine ser- vantur in Ecclesia Metropolitana. III. Convocare singulis sal- tem triennijs ad Synodum Provinciale. Trident. *sess. 24. c. 2. de Reform.* IV. Curare, ut in suis Ecclesiis resideant, & super eorum absentia inquirere. Trident. *sess. 23. c. 1. de Refor.* V. Compellere, ut justitiam administrent. Panorm. *in c. si quis con- tra Clericum de Foro comp. n. 40.* Quaranta V. Archiepiscopi pi auctoritas *n. 90. v. 14.* Marc. Anton. Genuens. *L. c. n. 3.* VI. Compellere ad habendam quot annis Synodum. *c. sicut de Ac- cusat. constituendum Oeconomum, can. in nova 16. q. 7. can. cum simus 9. q. 3. & Archipresbyterum ruralem c. fin. de Offic. Archipresbyt. ac erigendum Seminarium, Trident. sess. 23. c. 18. de Refor.* De quibus præter alios fusè Aug. Barbof. *L. 1. Juris Eccles. c. 7.*

306. Clerici Episcopo inferiores in sua quisque Dioecesi fo- rum Episcopi habent. *c. si quis Clericus 1. & c. cum contingat 13. de Foro comp. ac DD. ibi:* Nisi sint sub alio Prælato proprium territorium ab Episcopo exemptum & jurisdictionem quasi Epi- scopalem habente. *cit. c. cum contingat & c. cum Episcopus 7. de Offic. Ordin. in 6.* aut speciali privilegio sint exempti, aut alius quispiam, v. g. Capitulum Cathedrale, Decanus, vel Archidia- conus, jurisdictionem in ipsos contra Episcopum præscripserit: posse enim hoc fieri apertè sumitur ex *c. Irrefragabili 13. de Offic. judic. Ordin. docentque ibi Panorm. n. 1. & in c. Pastora- lis eod. ac alij.* Quamvis nec consuetudo, nec præscriptio effi- cere possit, ut omne jus corrigendi adimatur Episcopo, quin se immiscere possit & supplere negligentiam eorum, qui jurisdic- tionem præscripserunt: nam talis consuetudo esset irrationabilis, quia perniciofa Ecclesiis; imò contra institutionem Officij Epi- scopalis, quod se ad totam Dioecesin seu omnes Dioecesanos ex- tendit. Habet enim Ordinariam & Generalem in sua Dioecesi jurisdictionem, ita ut post confirmationem per literas authenti- cas acceptam, licet non consecratus, aut nondum Sacerdos, exercere omnia possit, quæ ad jurisdictionem pertinent, uti sunt judicare, punire, censuras ferre, ab iisdem absolvere, jurisdic- tionem in interno & externo foro delegare, gratias & privile- gia concedere, dispensare in votis, juramentis, legibus, in qui- bus de jure vel consuetudine id permissum est Ordinarijs, à Va- sallis juramentum exigere, Beneficia Ecclesiastica conferre, inve- stire, præsentatos instituere, electos confirmare &c. *c. 1. & 2. de Translat. Episc. c. transmissum 15 de Elect. & ibi Glossa magna communiter recepta v. Talibus, Innocent. ibid. Sanchez L. 7. Moral. c. 32. n. 67. Suar. L. 4. de Legib. c. 4. n. 9.* ubi cum S. Thoma in 4. dist. 40. q. un. art. 4. quaest. 2. & Panorm. in *c. Accedentibus de Excessib. Pralat. n. 4.* Addit, quòd etiam nondum consecratus aut nondum Sacerdos, concedere possit Indulgentias, cum tamen ista concessio videatur actus maximè spiritualis inter omnes actus jurisdictionales.

307. Circa Regulares distinguendum est inter Exemptos, & non exemptos. Isti duplex Forum habent, seu duos Superio- res, Ordinis sui Prælatum & Episcopum: hoc tamen discrimine, quòd Prælato Ordinis obedire tenentur ratione voti obedientiæ, in ijs videlicet, quæ ad Regulares observationes & disciplinam Monasterij pertinent. Ac idcirco in his magis est obediendum Prælato, quàm Episcopo, juxta doctrinam S. Thomæ in 2. dist. 44. in fin. in exposit. litera ad 3. Innoc. i2 c. quanto 7. de Offic. Judic. Ordin. n. 2. & Panorm. n. 5. & explicant Silvester V. Obe- dientia q. 9. Sanchez L. 6. Moral. c. 1. n. 12. Neque in his im- miscere se debet Episcopus; nisi constet de negligentia, absentia, vel injuria Prælati. *c. Ad aures 5. de Tempor. Ord.* Episcopo ve- rò Regulares subsunt, non ratione voti, sed ut alij Clerici, ratio- ne jurisdictionis legalis, vi cujus parendum est mandatis, citatio- ni, visitationi, correctioni &c. Unde in ijs, quæ ad Ecclesiasti- cam disciplinam attinent, & quoad punitionem criminum gra- viorum, præsertim quæ depositionem merentur, propriè ac di- rectè eosdem subiectos habet: cum etiam isti Prælati non exem- pti in his ipsi subsint, uti advertunt Silvester *L. 2. q. 10. dicto 2.* Panorm. in *c. si quis contra de Foro comp. n. 51.* Sanchez *L. c.*

ac alij. Legi tamen Dioecesanæ Regulares etiam non exempti non subsunt. *c. Dilectus de Offic. Judic. Ordin.* Quæ exemptio à Lege Dioecesanâ potissimum in eo consistit, quod ex redditibus suæ Ecclesiæ incorporatis non tenentur, uti alij Beneficiati Dioecesis, Cathedraicum, subsidium Charitativum, aliæque hujusmodi Episcopo solvere. Tenentur tamen Monasteria ratione visitationis ad procuraciones solvere *c. Sopita 15. & c. Venerabili 24. de Censib.* Quartam item Canonicam, seu funeralium, sicut in usu est. Trident. *sess. 25. c. 13. de Reform.* Et quamvis Episcopus, quando Monasteria vel per se, vel per alios visitat, de statu Regularium, & regulari observantia diligenter inquirere debeat, & quæ seu in spiritualibus seu temporalibus corrigenda videntur, reformare: delinquentes tamen per Prælatum regularem juxta regulam puniri æquius est. *arg. c. ult. de statu Monach.* Imò Alviset *de Privileg. Regular. sect. 3. §. 4. n. 2.* ne quidem puniri ab Episcopo posse existimat cum Chassaign *tr. 1. c. 4. propos. 7.* ex doctrina Lapi, & Cardin. in *Clement. Archiepiscopo 2. de Privileg.* asserens ita censuisse & declarasse S. Congreg. Cardin. Trident. Illud certum est, quod in causis majoribus & criminalibus, præsertim quæ depositionem postulant, cognitio judicialis potius ad Episcopum, quam ad Prælatum Regularem, spectet. Gloss. in *c. quando v. si Prælati de Foro compet.* Navarr. *L. 2. consil. 6. de Foro comp. edit. 2.*

308. Regulares Exempti, quales sunt ordinum Mendicantium, ac complurium aliorum, tametsi foro & jurisdictioni Episcoporum per se subjecti non sint (idcirco enim Exempti dicuntur) statuit tamen S. Synodus Tridentina *sess. 25. c. 12. de Regular. ut Censura & Interdicta, nedum à sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinarijs promulgata, mandante Episcopo à Regularibus in eorum Ecclesijs publicentur atque serventur. Dies etiam festi, quos in diocesi sua servandos idem Episcopus præceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur.* Idemque dicendum de Festis Parochiæ ac votis publicis civitatum, secundum Navarr. Sanch. Portell. ac alios apud Alviset *l. c. c. 9. n. 1.* Non tamen recipiendum videtur, quod addit, cum in præfato decreto Tridentini nullæ sint appositæ non obstantiæ, ac aliàs non teneantur Regulares recipere mandata Episcoporum, idè eos non teneri observare ab illis constituta, si absit periculum scandali; sed solum, si ex eorum neglectu scandalum nasceretur, aut quando ex legitima consuetudine fuerunt ab antiquo recepta, & sub obligatione peccati mortalis. Non, inquam, hoc recipiendum est: tametsi enim S. Synodus non addiderit clausulam *non obstantibus privilegijs &c.* constat nihilominus ex citatis verbis de ejusdem voluntate: neque opus est illâ derogativâ privilegiorum, quando de Regularibus fit expressa mentio, & ipsi explicitè in aliquo decreto comprehenduntur; aliud esset, si decretum mentionem eorum expressam non faceret, tunc enim sub universalibus terminis sine illâ derogatoria non comprehenderentur.

309. Possunt præterea Episcopi contra Regulares exemptos in certis casibus in Jure expressis, saltem ut sedis Apostolicæ delegati procedere, quos paucis referendos putavimus, omissis quibusdam, qui aut incerti sunt, aut cum ijs, quos asseremus coincidunt. I. Regularis extra Monasterium seu Conventualem domum, aut residentiam degens, ab Ordinario loci, tanquam sedis Apostolicæ delegato visitari, corrigi, ac puniri potest. Trident. *sess. 6. c. 3. de Reform. & sess. 7. c. 14. de Refor. Bull. suscepti Regiminis Clem. VIII.* Existimat verò Sanchez *L. 7. de Matrim. disp. 33. n. 23.* Episcopos non posse censuras ferre in Regulares exemptos, nisi hoc eis specialiter concessum sit: idque ob privilegia Mendicantium, ne à quovis Ordinario loci excommunicari, suspendi, ac interdicti possint. *arg. c. 1. de Privil. in 6.* II. Si Religiosus sine licentia sui Superioris à suo Conventu recedat, etiam prætextu accedendi ad suos Superiores, nisi ab ijs vocatus sit, ab Ordinario loci, tanquam desertor Instituti puniendus est. Trident. *sess. 23. c. 4. de Reform.* Excipi tamen debet: nisi ex justa & gravi causâ ad Superiorem Prælatum se conferat, v. g. quia ab immediato Prælato injustè gravatur, ut benè observant Navarr. *Comentar. 2. de Regular. n. 61.* & Rodriq. *tom. 1. Regular. q. 30. art. 3.* III. Contra Regulares, qui studiorum causâ ad Universitates mittuntur, & in Conventibus non habitant, Ordinarius procedere potest. Trident. *cit. sess. 25. c. 4. de Reform.* Quin si extra Monasterium ad quævis studia se conferant absque Prælati licentia, & consensu majoris partis Conventus, ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt *c. 2. Ne Clerici vel Monachi in 6.* De quo uberius Sanchez *tom. 2.*

Moral. L. 7. c. 8. n. 72. IV. Si Regularis exemptus in Monasterio degens, extra claustrum deliquerit, ita ut populo scandalo sit, potest Episcopus tempus præfigere ejus Prælato Regulari, intra quod reus severè puniatur, & de punitione Episcopus certior fiat. Sin id intermittit Prælatus Ordinis, à Superiore suo officio privandus est, & Regularis, qui deliquit, ab Episcopo puniendus. Trident. *sess. 25. c. 14. de Regular.* De quo fusè August. Barbofa *p. 3. de Offic. Episc. alleg. 105. n. 19. & 20.* V. In civilibus causis mercedum & miserabilium personarum Regulares, etiam exempti, si extrâ Monasterium seu Conventum Regularem degant, coram loci Ordinario, tanquam sedis Apostolicæ delegato, conveniri, & ad solvendum justitia exigente compelli possunt. Trident. *sess. 7. c. 15. de Reform.* VI. In causa Hæresis, aut similibus criminibus, ad tribunal Sacræ Inquisitionis pertinentibus, Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum tanquam delegatorum sedis Apostolicæ, si in ijs locis Inquisitores non sint. *c. ad abolendam 9. in fine de Hæreticis.* Bulla Urbani VIII. quæ incipit *cum sicut accepimus.* VII. Si Regularis alterius Parochiæ Sponsos sine proprii Parochi licentia matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus manet, donec ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absolva-tur. Trident. *sess. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* ubi expressè mentionem facit etiam Regularem, nec distinguit inter exemptos & non exemptos. VIII. Ordinarij locorum per censuras compellere possunt quoscunque Regulares, ne quidquam ex bonis Novitij accipiant, & ut acceptum abeunti ante Professionem restituant. Trident. *sess. 25. c. 16. de Regular.* IX. Episcopi tanquam sedis Apostolicæ delegati, etiam per censuras compellere possunt Moniales etiam exemptas ad servandam clausuram. Neque ipsis post Professionem ex Monasterio egredi concessum est nisi ex causâ legitima ab Episcopo approbanda. Trident. *sess. 25. c. 5. de Regularib.* X. Episcopi ut sedis Apostolicæ delegati, procedere possunt, etiam per censuras contra Regulares exemptos si in Oratorijs privatis auctoritas non debitis celebrent: eosque cogere, ut quascunque superstitiones ablegent. Trident. *sess. 22. decreto de vitand. & observand. circa celebrat. Missa.* XI. Ordinarij locorum etiam Regulares exemptos, si Ecclesijs curatas quantumcunque exemptas obtineant, compellere possunt, si ipsis videatur, etiam per censuras, ut diebus saltem Dominicis & Festis solemnibus plebem sibi commissam salutare verbo pascant. Trident. *sess. 5. c. 2. de Refor.* XII. Ad Synodum, quæ ab Episcopis instituitur, exempti omnes, qui aliàs cessante exemptione interesse deberent, accedere tenentur. Ratione verò Ecclesiæ Secularium, annexarum Monasterijs exemptis, quicunque illarum curam gerunt, Synodo interesse coguntur. Trident. *sess. 24. c. 2. de Refor.* XIII. Regulares etiam exempti ad publicas processiones vocati tenentur accedere, exceptis ijs, qui in strictiori clausura perpetuò vivunt. Controversias quoque, quæ super præcedentia in Processionibus aut mortuis sepeliendis quandoque oriuntur, componere Episcoporum est. Trident. *sess. 25. c. 13. de Regular.* XIV. In Regulares Confessarios & administratores bonorum Monasterij Monialium, etiam exemptarum, potestas Episcopis competit, juxta Bullam Inscrutabili Gregorij XV. Potestque juxta eandem Episcopus una cum Prælatis seu Superioribus Regularibus electioni Abbatissæ vel Præpositæ per se vel per suum delegatum præsidere. XV. Regulares etiam exempti, si sint testamentorum executores, ab Episcopo compelli possunt ad rationem ipsi reddendam, & si malè versati fuerint, ab eodem puniri, juxta *Clem. un. de Testam.* De quo August. Barbof. *p. 3. de Offic. Episc. alleg. 82. n. 34.* XVI. Regularis, quando habiturus est concionem in propria sui Ordinis Ecclesia, benedictionem petere debet ab Episcopo, si hunc contingat esse præsentem. At si vult in alienis Ecclesijs prædicare, licentiam ab eodem accipere debet. Trident. *sess. 5. c. 2. de Refor.* Quod si errores & scandala disseminaverit, potest ei Episcopus interdicere munus concionandi; si hæreses, contra illum procedere secundum Juris dispositionem, de qua *cit. c. ad abolendam de Hæret.* Trident. *cit. sess. 5. c. 2.* XVII. Si Regulares etiam exempti excommunicationem contrahunt, v. g. quia Clericis aut laicis Sacramentum Extremæ Unctionis aut Evcharistiæ ministrant, vel matrimonia solemnizant sine licentia speciali Parochi, vel à censuris absolvunt, à quibus non possunt, possunt ab Episcopo denunciari excommunicati. *Clement. Religiosi 1. de Privileg.* XVIII. Non possunt Regulares novum Monasterium erigere absque licentia Episcopi. Trident. *sess. 25. c. 3. de Regularib.*

CAPUT II.

De Foro Privilegiato Laicorum.

§. I.

Quodnam sit Forum competens Principum ac
Ordinum S. R. Imperij.

SUMMARIUM.

311. Declaratur status Questionis.
312. Forum, ubi conveniantur, habent etiam summi Principes.
313. Triplex Ordo subditorum S. R. Imperij distinguitur. omnes status Imperij sunt subditi immediate Imperio; ac non vicissim omnes immediate subditi sunt status Imperij.
314. Principes & Principali dignitate fulgentes in prima instantia non coram Imperiali Camera, sed coram Austregarum iudicibus conveniendi sunt.
315. Austregarum iudices videntur habere Jurisdictionem solum delegatam.
316. Decidere possunt causas etiam Criminales; non item Matrimoniales, aut Feudales.
317. Affertur modus, quo Princeps iudicio Austregarum convenit Principem.
318. Octo sunt viae, quibus Principes ab alijs immediatis Imperij subditis, non tamen Principibus, conveniuntur.
319. Iisdem vijs procedendum est, quando Electores ab hominibus Imperio mediate subiectis conveniuntur.
320. Princeps Imperij ab aliquo, qui Imperio subiectus non est, conventus coram Imperatore aut Camera Imperiali, causam advocare ad iudicium Austregarum non potest.
321. Princeps Praelatos, Comites, aliosque Imperio immediate subiectos, convenit duobus modis, qui explicantur.
322. Duobus item Praelatus, Comes, Nobilis, alium Praelatum vel Comitem vel Nobilem.
323. Praedicti à Civitatibus Imperialibus immediate in Camera Imperiali conveniuntur.
324. Ipsa quoque Civitates Imperiales tam à mediatis quam ab immediatis Imperij subditis in prima etiam instantia coram Imperiali Camera conveniuntur, nec iudicijs Austregarum gaudent.
325. Si unus immediate subiectus Imperio, alter mediate; aut unus gaudens privilegio Austregarum, alter immediate Camera subiectus, ejusdem litis sint consortes, simul in Camera conveniuntur. Principes alique Imperio immediate subiecti suos subditos in eadem Camera conveniunt.
326. Quatuor universim casibus privilegio Austregarum gaudent, qui Imperio immediate subiecti sunt.
327. Non possunt inviti immediate coram Imperatore conveniri.
328. Subditus à Principe tanquam à iudice Ordinario gravatus extrajudicialiter, appellat ad iudices Austregarum: ad Camera verò Imperialem, si ab eodem gravatus fuit tanquam privato, v. g. in aliquo contractu.
311. Cum hic agamus de Foro singulari, non est locus dicendi de Laicis, qui in loco Domicilij forum sortiuntur, seu territoriali domino, sub quo degunt, subiecti sunt, quia speciali privilegio ab ejus jurisdictione non sunt exempti. Igitur solum de ijs agendum est, qui vel ipsi territorium habent, & jurisdictionem ab alio superiore independentem, vel in alterius quidem territorio sunt, eidem tamen non subiecti, quales sunt ipse supremus Imperij Princeps, & alij ibidem quidem degentes, at nemini alteri, nisi Supremo illi Capiti, subiecti.
312. Cum Princeps summus, ut ait Ulpian, L. 31. ff. de Legib. solutus sit legibus (nisi quas ipse sibi per pacta cum subditis & conventiones dicit) ac praecipue Imperator, propter excellentiam & maiestatem, quam eminenter continet Imperatoria Dignitas, idcirco non est nobis animus, sed religio dicere de Foro, in quo conveniri queat Imperator, aut Rex Romanorum, alique Supremi Principes. Posse etiam istos iudicari & ex gravissimis causis Imperiali ac Regio throno privari, asserunt praeter reliquos Juris Publici DD. Schraderus de Feudis p. 4. c. n. 19. Sinoldus

larib. XIX. Regulares, etiam exempti, suscepturi Ordines examinari possunt ab Episcopo. Trident. sess. 23. c. 12. de Reform. Nec ad confessiones secularium audiendas admittuntur, nisi ab eodem approbati. Trident. cit. sess. c. 15. de Refor. Neque suscipere possunt Officium Parochiale, nisi ab Ordinario approbati. Trident. sess. 24. c. 8. de Refor. Et quando illud administrant, sunt subditi eidem quoad ea, quae ad illud Officium spectant. Idem Trident. sess. 25. c. 11. de Regular. & c. Volentes 1. de Privileg. in 6. §. fin. Quae dispositio locum habet etiam in eo, qui residet in suo Monasterio, exiensque inde ac rediens administrat Parochiam. XX. Nemini etiam Regulari, licitum est sine speciali privilegio vel Ordini vel privatae personae concessio librum aliquem imprimere & edere de rebus sacris, & ad pacandas & dirigendas conscientias pertinentibus, nisi cum approbatione Ordinarii & licentia sui superioris, addito auctoris nomine & cognomine, juxta decretum Concilij Lateran. sub Leone X. celebrati sess. 10. & Trident. sess. 4. decreto de Canon. script. Ubi eadem dispositio extenditur ad manuscripta non evulganda. De quo August. Barbosa p. 3. de Offic. Episc. allegat. 105. & Rodriq. tom. 2. qq. Regular. q. 104. art. 1. & seqq. XXI. Non est permittum Regularibus pulsare campanas die Sabbathi Sancti, antequam sint auditae in Ecclesia Cathedrali aut Parochiali, juxta Constitutionem Leon. X. in Concil. Later. quae incipit Sacro approbante. De quo Gavant. Coment. super rubric. Missa, & in Enchirid. Episc. V. Campana, Barbosa cit. allegat. 105. nisi ex consuetudine immemoriali aliud fuerit observatum, ut monet Tambur. tom. 1. de Jure Abbatum disp. 15. q. 7. n. 28. XXII. Addunt aliqui Regulares etiam exemptos coram Ordinario loci, ubi contraxerunt, deliquerunt, aut res sitas habent, conveniri posse, juxta cit. c. Volentes 1. de Privileg. in 6. Verum contrarium declaratum est ab Innocentio IV. in Bulla cum alijs duxerimus, & Benedicto XI. in Bulla inter ceteras, quas refert Alviset L. c. sect. 4. dub. 21. n. 7. & 8. Videantur ea, quae diximus supra n. 139.

310. Sunt tamen etiam in nonnullis ex allatis modò casibus quidam Religiosi exempti. Sic Canonici Regulares Congregat. Lateran. Olivetani, ac alij, non tenentur ad Processiones, nisi Festo Corporis Christi, ut ex varijs decisionibus & constitutionibus refert Alviset l. c. n. 25. Religiosi verò Societatis Jesu juxta Bullam Gregorij XIII. quacunque Sacrarum Religionum ab iisdem omnino sunt exempti Circa eosdem praecipit Gregorius XIII. in Bulla Pium & utile edita 22. Septembr. Anno 1582. omnibus Episcopis & alijs Antistitibus praesentibus & futuris, ne ab hujusmodi promovendis, qui Licentiam à Praeposito Generali dictae Societatis pro tempore existente, vel ab eo delegatis, habuerint, quidquam praedictorum requirant, vel exigant: sed ipsos etiam absque ulla functione in Ordinibus ipsis, interstitiorumque ad illos suscipiendos observatione, de cantu, officij, & caeremonijs Ecclesiasticis, idoneitate, proprij Ordinarij licentia, & alijs in alijs requisitis, ad Minores, ac etiam extra tempora à Jure statuta, tribusque Dominicis, vel alijs festis diebus, ad Sacros, etiam Presbyteratus Ordines, promoveant, ac si illi omnibus requisitis praediti essent. Cujus tamen privilegij communicationem alijs Regularibus negat ibidem Pontifex. Et quamvis illud revocatum à Sixto V. in Bulla Sanctum & Salutare fuisse cum Miranda & Rodriguez asserat August. Barbosa de Offic. & potest. Episcopi allegat. 7. in fine, tamen, ut bene notant Tiberius in instruct. Ordinand. q. 58. §. 6. v. Petes. 1. Pirhing. ad Titulum de Serutin. in Ordin. faciend. n. 5. ac alij, ex verbis praedictae Constitutionis colligi non potest; & licet revocatum fuisset, fuisset tamen innovatum ac de novo concessum à Paulo V. in Bulla Quantum Religio Societatis edita anno 1606. pridie nonas Septembris, qua omnia & singula privilegia, facultates, exemptiones, gratiae, & indulta à Praedecessoribus Pontificibus eidem Societati principaliter vel per communicationem concessa, perpetuo confirmantur & de novo conceduntur. Alia similia privilegia iisdem aliisque Regularibus concessa enarrare hujus nec loci nec temporis est.

noldus de Vicarijs Imperij thesi 6. lit. C. Reinckingk. L. 1. de Regim. seculari class. 2. c. 2. n. 177. Nec desunt complura exempla, seu, ut vocant, præjudicia. A quibus tamen, quasque ob causas, id fieri queat, nostrum non est dicere, cum hæc aliquid pronunciare, & privatum iudicium interponere velle, à prudentissimis periculosum censeatur, ut ait Forstner. in Notis Polit. ad Cornel. Tacit. L. 1. Videantur ex Publicistis Sinold. l. c. thesi 7. & 8. Buxtorf. ad auream Bullam conclus. 81. Reinckingk l. c. Sprenger. de moderno Imperio Romano Germanico c. 2. Carpz. de Lege Regia c. 1. sect. 8. & c. 14. sect. 6. Ex alijs Juristis Jul. Clar. L. 5. sentent. §. fin. q. 35. n. 6. Bald. Paul. Castr. Roland. à Valle, aliique, quos citat Tuschus V. Imperator conclus. 32. & Delbene de Immunit. Eccl. c. 10. dubit. 18. Ex Theologis Bellarm. contra Barclaium, Suar. L. 3. Defens. Fidei c. 22. & tribus seqq. Azor p. 2. Institut. Moral. L. 11. c. 5. q. 6. Diana p. 1. tr. 2. resol. 123. & Eugenius Lombardus seu Emin. Card. Sfondrati Regularis Sacerdotij L. 1. toto, eruditissime totum id, quod dici hæc potest, pertractans. Ex Canonistis Interpretes in c. Novit. 13. de iudic. c. licet 6. de vot. & voti redempt. cit. 6. Venerabilem 34. de Elect. cit. c. ad Apostolica de sent. & re iudic. in 6. Clement. un. de iurejur. Extrav. un. Ne Sede vacant. Extravag. Unam Sanctam inter comm. de Major. & Obed. Extravag. Meruit de Privileg. c. per Venerabilem qui filij sint legitimi. can. Si Imperator 11. dist. 96. In causis quoque civilibus Imperator iudicem agnoscit, & quidem inter subiectos Imperio seu Electores, ut patet ex aurea Bulla c. 5. magis tamen ex liberali sua voluntate & conventionem cum Electoribus & reliquis Imperij Statibus inita, per longam consuetudinem firmata, quam ex necessitate: cum impossibile videatur, ut quis sit summus Monarcha, & simul coram alio, præcipue subdito, in iure iudicioque comparere teneatur. Et hæc quoque nostrum non est dicere, quis in his causis sit Iudex Imperatoris: cum quæstio sit æqualis illi controversiæ, quæ magnis partium Studijs post mortem Ferdinandi III. Imperatoris de Vicariatu Imperij agitata fuit Anno 1657. & 58.

313. Igitur Suprema potestate Seculari venerabundo silentio præterita, & de illis loquendo, qui proximo eam gradu secuti, non domicilij, ubi sunt, sed speciali foro gaudent, quales sunt, qui Romano Imperio immediate sunt subiecti, so dem heiligen Römischen Reich ohne Mittel unterworfen seyn / triplicem eorum Ordinem distinguimus. Primus est Principum & Principali Dignitate illustrium der Churfürsten / Fürsten / und Fürstenthümlichen. Secundus Prælatorum, Comitum, Baronum, Nobilium. Tertius Civitatum Imperialium. Vultejus ad L. 1. C. ubi Senator. n. 31. & seq. Matth. Stephani L. 1. de iurisdic. p. 1. c. 3. mem. 3. à n. 6. Mindan. L. 1. de Processib. c. 16. n. 2. Si ve sint solum subditi immediate Imperio, sive etiam ejusdem Status. Nam potest aliquis esse immediatus Imperij subditus, ita scilicet, ut nullum superiorem præter Cæsarem recognoscit, quin sit Status Imperij, seu Votum & sessionem in Comitibus Imperialibus habeat. Quamquam enim quilibet Imperij Status Imperio immediate subsit, non tamen vicissim omnis immediate subiectus Imperio est simul Status Imperij. Nam huiusmodi Status non sunt Nobiles immediati, de quibus Blumen in Processu Camerali tit. 26. n. 49. & tit. 27. n. 45. Nec non quidam Comitibus & Barones immediati. Capitul. Leopold. §. 40. v. Graffen und Herren / so in dem Reich collegijs keine Session oder Stimme haben. Nec non quædam Monasteria, de quibus Schubh. c. 3. de Austregis n. 27. & Blumen cit. tit. 26. n. 44. & 49. Qui verò Proceres sint Status Imperij, præter alios docent Reinckingk L. 1. de Regim. secul. class. 4. c. 21. & seqq. & Blumen cit. tit. 26. & 27.

314. De primi Ordinis viris ut primo loco tanquam post Imperatorem Regemque Romanorum præcipuis, notum est ex Ordinatione Camerali, & fuse declaratur à Gaillio L. 1. observ. 1. n. 19. Cothman. L. 1. consil. 31. à n. 2. Reinckingk L. 2. de Regim. secul. class. 2. c. 16. ac alijs mox allegandis, eos in prima instantia coram Camera Imperiali conveniri non posse. Quamvis enim iurisdicctio Cameræ fundata sit in omnibus Imperij Civibus & Statibus, qui Imperatoris iurisdictioni subsunt. Ordin. Camer. p. 2. tit. 7. etiam Electoribus R. A. de anno 1584. §. folgendes aber. Cum Camera sit Consistorium summi Principis. Gaill. L. 1. observ. 84. n. 5. Mynsing. cent. 4. observat. 6. & Majestatis suæ iudicium Ihrer Majest. Cammer / Gericht / R. A. zu Nürnberg Anno 1542. §. und wiewol / ideoque Majestatem Imperatoriam quoad contentiosam iurisdictionem repræsentet.

Gaill. cit. observ. 1. n. 1: Quia tamen mediati subditi Imperij non statim in Camera conveniuntur, sed vel primam vel secundam vel quandoque tertiam instantiam habent, antequam ad Cameram deveniant (nisi subditi à suo domino conveniantur tanquam refractarij, vel etiam alia ex causa, quo casu statim in Camera forum sortiuntur, per ea, quæ tradunt Mynsing. cent. 5. observ. 1. Hartmannus Hartmanni tit. 1. de iudic. observ. 1. n. 7. & 8. Mindan. L. 1. de Processib. c. 17. n. 13.) idcirco ne personæ immediate Imperio subiectæ deterioris essent conditionis, & statim Supremo Cameræ iudicio personas suas & causas gravissimas committere cogerentur, Imperatoris & procerum Imperij unanimi consensu constitutum est Ordin. Camer. p. 2. tit. 2. & 3. ut immediati Cives Imperij primæ instantiæ loco, sive ab immediatis sive à subditis & mediatis conveniantur, coram iudicibus Austregarum forum sortiuntur.

315. Iudicium Austregarum, der Aufträgen (sic dictum, quod ibi lites à delectis iudicibus componantur & decidentur durch rechtlichen Auftrag) diversimodè constituitur, pro diversorum statuum, qui ibi conveniuntur & conveniunt, conditione ac dignitate, de quibus mox dicetur. Utrum Austregarum iudices sint Ordinarij, an Delegati, hæc controversatur. Pro delegatis eos habent Vultejus ad L. 1. C. de iurisd. om. iudic. n. 86. Mindan. l. c. c. 19. n. 4. Stephani l. c. n. 44. Roland. de Commissar. p. 1. L. 1. c. 5. n. 2. & L. 3. c. 5. num. fin. Gaill. cit. observ. 1. n. 52. & observ. 33. n. 3. Mynsing. cent. 2. observ. 52. Caspar. Leipold. de concurr. iurisdic. q. 15. ac alij passim; eò quod recusari possunt, causasque solum singulares decidunt, nec si suis consiliarijs & Curia eas subdelegant, ad ipsos, sed ad Cameram appellatur, habentque ferè præfixum certum decidendæ causæ tempus, nec sententias à se latas exequi, sed executionem ad Cameram Imper. remittere debent, possuntque, si suspecti sunt, recusari ita ut omnino removeantur; nec suam iurisdictionem habent immediate à Lege vel Principe, sed ex nominatione, electione, & requisitione quæ actoris quæ rei. Quæ omnia potestatem delegatam non ordinariam denotant. Unde corrui ratio Boceri c. 7. de iurisdic. c. 26. & Blumen de processu Camer. tit. 27. à n. 12. Ordinariam iurisdictionem eis tribuentium ex eo, quod habent ex constitutione Imperij. Alias ipsorum rationes dissolvit Stephani l. c. à n. 40.

316. Causæ autem, quæ Austregarum iudicio deciduntur, sunt Civiles, ut patet ex ordin. Camer. p. 2. tit. 4. prim. Idem contra Vultejum in L. 1. C. ubi Senator. n. 48. de Criminalibus tradunt Mindan. L. 1. de Process. c. 9. prim. & Ummius diff. 4. ad Process. iudic. th. 10. n. 51. eò quod verba Ordin. Camer. p. 2. tit. 2. & tit. 4. prim. Spruch und Forderung posita sint satis generalia, & lites ac negotij nomine & causæ criminales veniant. L. iudiciorum. ff. de Accusat. L. in criminibus C. de iurisdic. Cuiac L. 24. observ. 16. & L. 9. observ. 21. Quin & causas Matrimoniales iudicibus Austregarum decidendas committunt Mindan. l. c. c. 10. mem. 2. prim. Vultejus l. c. n. ult. & Ziegler. in Commun. Conclus. §. Austrega conclus. 2. n. 1. Verum hanc opinionem multis ac bene rejicit Reinckingk L. 3. de Regim. secul. & Eccles. class. 1. c. 10. à n. 42. Quamvis cateroquin acerbus SS. Pontificum & Catholicæ Ecclesiæ hostis. Estque inter Catholicos extra omne dubium, has causas ad solum Ecclesiæ forum spectare, ut infra fusiùs dicetur. Illud facile concedimus, sicut alios iudices Ordinarios, ita & Austregarum, iudicare posse de quæstionibus meri facti à matrimonio dependentibus, v. g. utrum hæc illave proles ex his parentibus sit genita; item de dote, donatione propter nuptias, successione hæreditaria, alimentis &c. Pariter ad Austregas non pertinet causa Feudalis. De his enim sibi Imperator reservavit cognitionem p. 2. Ordin. Camer. tit. 7. Si controversia incidat super Ducatu, Principatu, Comitatu. Sed nec de reliquis cognoscere queunt Austregarum iudices: quippe quæ habent speciales suos ex Jure Feudali iudices, vel ipsum dominum, vel pares Curia. L. 2. feud. tit. 16. & ibi vulgo DD. Si tamen Vassallus dominum cognoscere nolit, seque ejus vassallum neget, Austregis locum una cum Camera Imperiali facit Mindan. l. c. c. 19. mem. 9. Non tamen apparet, cur non solis iudicibus Austregarum cognitio tunc relinquenda sit, sicut in alijs causis ad ipsos pertinentibus, cum in tali casu nec Dominus Feudi, nec pares Curia iudicent.

317. His ita de Austregarum iudicio quantum ad propositum nostrum necesse videbatur, in genere constitutis, singillatim explicandum est, quomodo ibi conveniantur immediati subditi Imperij. Itaque juxta Ordinationem Cameræ Imperialis p.

2. tit. 2. si ij, qui primi Ordinis sunt, id est, Electores ac alij Dignitate Principali fulgentes, sive laici sive Clerici, ab aliquo ejusdem Ordinis, seu Principe, conveniendi sunt, Princeps Actor illi Principi, quem vult convenire, libellum mittit actionis, quâ experiri cogitat, ipsumque simul requirit, ut se submittat judicio, mit *Ersuchung ihm darumb Rechtszupflehen*. Quo facto requisitus Princeps intra quatuor Septimanas à facta requisitione seu litis denuntiatione computandas, nominare tenetur quatuor Principes regentes, sive qui sint cum imperio, partim Ecclesiasticos, partim seculares, ex diversa tamen domo & familia. Ex quatuor nominatis Actor eligit unum pro iudice, & de ejus electione Reum in scriptis certiore reddit, quem uterque quatuordecim exinde diebus pro suscipienda causa requirit umb *der Sachen Annehmung und Tagsetzung*. Quod si Reus vigore Constitutionis requisitus intra dictas 4. Hebdomadas Principes non nominaverit Actor, poterit iste causam per viam protractæ, vel denegatæ justitiæ ad Cameram Imp. transferre *cit. tit. 2. §. ult.* cum eo ipso, quod Reus Ordinationi non paret, privilegio Austregarum renuntiâsse censetur, ac propterea res ad primævam naturam ac ordinarium Cameræ judicium revertatur *arg. L. 2. C. si contra jus vel utilit. publ. & L. 2. C. si advers. rem. judic.* Judex verò ex quatuor à Reo nominatis electus ab actore, & requisitus, Officium suscipere etiam invitatus cogitur certo loco, die, consiliarijs suis certis, neutri parti suspectis, qui causam cognoscant, designatis: nisi renuendi causas gravissimas habeat. Quod si ante decisionem causæ moriatur, Actor ex reliquis nominatis Principibus alium eligere poterit. *Ordin. Cam. p. 4. tit. 2. §. darauff v. und ob der Erkorn* / coram quo processus apud priorem institutus continuetur. Quamvis hodierna consuetudine coram Successore hujusmodi judicis ex consensu litigantium continuari soleat, teste Vulteio in *L. 1. C. ubi Senator. n. 33.* Quin posse ab ipso hujusmodi iudice, si se moriturum causâ nondum terminatâ videat, aut aliâ vivus regimine decedat, alium ex tribus nominatis subrogari, qui eadem, quâ ipse, ratione, deducta repetendo, non deducta persequendo, procedat, continent *Wumbser. t. 1. observ. 13. n. 6. Ummius disp. 4. ad Process. judic. th. 8. n. 42.* alique per mortem verò Imperatoris jurisdictionem electi hujusmodi judicis, etiam causâ adhuc integrâ non extingui, censet idem Ummius cum Mindano.

318. Quod si qui primi Ordinis sunt, videlicet Principes, conveniantur à secundo Ordinis, nimirum à Prælati, Comitibus, Baronibus, Nobilibus; vel etiam à tertij, seu Civitatibus Imperialibus, octo modi seu viæ, quibus id fieri possit, *cit. Ordin. Cam. p. 2. tit. 4.* præscribuntur, quarum unam pro arbitrio actor eligere, semel tamen electam prosequi, & Reus sequi tenetur.

Prima est, ut Prælatus, Comes, Nobilis immediatè Imperio subjectus, & Civitas Imperialis, Electorem, aliûve Principem conventurus, ab eo petat sibi jus reddi per ipsius consiliarios novem, non suspectos (qualis ex. gr. foret, qui controversiâ causam dedisset. *cit. tit. 4. prin.*) & juramento, quo ipsi Reo obstricti sunt, solutos, quorum quinque sint equestris, reliqui quatuor Jureconsultorum ordinis, suis Rei sumptibus, & salvo, ut vocant, conductu eundi & redeundi partibus concessio. Eritque tunc locus judicij in aula Principis Rei, & causâ decidenda intra dimidium annum, vel ad summum intra anni unius & diei spacium à productione libelli computandum. Aliâs ad Cameram devolvitur. Quemadmodum etiam si coram consiliarijs reus se sistere judicio recusat per viam denegatæ justitiæ actori supplicanti, & instrumentum desuper confectum exhibenti in judicio Camerali succurritur. *Ordin. Cam. cit. p. 2.* Non tamen reconventio hîc locum habet. *cit. tit. 4. §. dieselben ubi etiam tit. 6. prin.* appellatio in hoc casu permittitur.

Alterâ via est: ut Actor, si mavult ex novem dictis Consiliarijs septem aut quinque eligat, qui dicto modo causam tractent. *cit. tit. 4. §. zum anderen.* Tertiâ: ut Elector, aliûve Princeps tres non suspectos Principes nominet, ex quibus actor, quem valet, eligat, qui juxta dictam Ordinationem procedat. *cit. tit. 4. §. zum dritten.*

Quarta: ut coram Commissario, per Actorem à Cæsare impetrando, qui minimum Prælatus aut Comes sit, causâ ventiletur & expediatur *cit. tit. 4. §. zum vierdten.*

Quinta: ut actor novem personas integræ vitæ & existimationis nominet, ac vicissim Princeps Reus novem è suis Consiliarijs aliûve designet, & ex his tres, & ex illis ab actore designatis duos eligat, & sic illi quinque causam examinent, & suâ sententiâ

decidant *cit. tit. 4. §. zum fünften.* Sexta: ut uterque, videlicet tam Actor quàm Reus, duos non suspectos, honestos, & graves viros constituent, coram quibus in prima instantiâ secundum Ordinationem procedatur. Et quatuor illi dissentientes jus habeant ex voluntate & consensu partium optandi quintum, qui sit instar arbitri. Et si super illo quinto optando non consentiant, Cæsar ad utriusque partis, vel etiam unius, instantiam communibus litigantium sumptibus arbitrum designet, qui secundum æquitatem & conscientiam litem dirimat. *cit. tit. 4. §. zum sechsten.*

Septima: ut Actor ex Principis conventi Consiliarijs quinque seligat, qui, sicut de novem dictum est, procedendi & pronuntiandi facultatem habebunt. Ita tamen, ut Reus, priusquam illi quinque seligantur, unum aut duos suorum Consiliariorum, quorum operâ pro sui juris defensione utatur, excipiendo sibi reservare valeat. *cit. tit. 4. §. zum sibenden.*

Octava: ut Elector accusatus novem ex suis Consiliarijs, ex quibus quinque sint Ordinis Equestris, nominet, coram quibus causâ principalis in prima instantiâ terminetur, iisdem prius juramento (priori remisso) obstrictis de justè secundum utriusque partis producta judicando: ita ut utraque pars quatuor, & si testes sunt examinati, post rotuli publicationem duo insuper, nec amplius, producta singulis quaternis septimanis, non viê *Wochen zu vier Wochen* / à die exhibitæ prioris scripti proximis duplicata exhibeat & concludat, & si quid novi in ultimo scripto à Reo in præjudicium actoris objicitur, non attendatur. *cit. tit. 4. §. zum achten.* Hîc quoque, uti in modo proximè antecedenti, locum non habet Reconventio. *cit. tit. 5. so dann die Partheyen in fin.* Appellatio tamen semper admittitur. *Ordin. Cam. p. 2. tit. 6.* Ex quo patet, octavam hanc rationem à prima diversam non esse, nisi quoad modum procedendi. Cæterum in Actoris arbitrio est, quonam ex dictis modis Principem convenire velit. *cit. tit. 4. §. pen.* nisi forsan consuetudine aliud receptum sit. Hartmann. *L. 1. observ. 1. n. 9. Zanger. p. 2. de Except. c. 1. n. 407.*

319. Si Electores conveniuntur ab hominibus Imperio mediâtè subjectis, iisque vel proprijs subditis (inter quos omnes, tametsi Nobiles, numerantur, qui ejus jurisdictionem agnoscunt, & Landsassen dicuntur) vel à non suis, sed aliorum subditis, eadem ratio juxta *Ordin. Cam. cit. tit. 4. §. fin.* tenenda est, quam modò à secundi generis personis tenendam adversus Principes diximus. De quo plura Gaill. *L. 1. observ. 1. n. 19. Mindan. L. 1. de Processibus c. 17. n. 9. Mynsing. cent. 5. observ. 1. Cothman. L. 1. consil. 32. à n. 14. Ummius disp. 4. ad Process. judic. th. 8. n. 44.*

320. Si denique contra Principem Imperij extraneus seu extra Imperium constitutus disceptare velit, juxta *Mind. l. c. & Matth. Stephani L. 2. de jurisd. p. 1. c. 3. mem. 3. n. 25.* rectè eum convenit in Camera Imperiali. E contrario contendit Vultejus in *cit. L. 1. C. ubi Senator. vel Clariss. n. 44.* & Gilhaufen *c. 1. Arbor. judic. p. 1. §. 8. n. 4. v. si verò.* non posse convenire coram Camera, sed solo Imperatore, utpote qui de Jure communi est Principum Imperij Ordinarius. A fortiori asserunt, quod in tali casu non possit Princeps causam revocare ad judicem privilegiatum Austregarum, cum extraneus non teneatur Ordinatione Imperij, & Austregæ sint stricti Juris, ac propterea ultra casum in Ordinatione expressum non extendenda. Verùm non apparet, cur advocatio ista fieri non possit. Nam in actione & accusatione non forum Actoris, sed Rei consideratur, & extraneus æquè ac indigena forum Rei sequitur, neque Jura, dum hoc forum ab actore sequendum dicunt, inter commune & privilegiatum forum distinguunt, aut utrùm actor sit indigena an extraneus. Hinc Judæi quoque, & infideles alij, Clericum convenire nequeunt, nisi coram competente ejus iudice Ecclesiastico, nec extraneus quisquam, v. g. Italus aut Hispanus, Germanum Nobilem Imperio immediatè subjectum coram Electore aut Duce, in cujus territorio habitat. Cum igitur in prima instantiâ forum Austregarum sit forum competens immediatorum Imperij subditorum, consequens est, eos ibi esse conveniendos etiam ab extraneis. Non igitur valet, quod illi dicunt, extraneos non teneri Ordinationibus Imperij: etsi enim regulariter loquendo iisdem non teneantur, tenentur tamen, si hîc delinquant, contrahant, aut quasi contrahant suscipiendo judicium contra loci subditum, & si contra hunc agant, tenentur statutis & consuetudinibus Curiae, ubi litigant: aliâs sequeretur, quod subditos Imperij neque coram Imperatore aut Ca-

mera Imperiali convenire tenerentur, sed ad suum, Actorum videlicet, iudicem reos trahere possent, aut arbitri eligendi essent. Nihilominus adhuc dicendum videtur, extraneum, seu eum, qui non est Imperij subditus, conveniendo immediatum Imperij subditum non teneri sequi iudicium Austregarum. Cum enim in Ordinatione Camerali, ubi de Austregis agitur, mentio solum fiat de subditis Imperij, quomodo videlicet hoc iudicio immediati aut ab immediatis aut à mediatis conveniendi sint, ejusque dispositio sit stricti Juris, ut dictum est, & à Jure communi exorbitans, idcirco non est extendenda à subditis Imperij ad extraneos. Quod maxime procedit in sententia, quæ tenet, jurisdictionem iudicum Austregarum esse solum delegatam: cum mandata jurisdictio non extendatur ultra personas expressas, & jurisdictio dictorum iudicum mandata ab Imperio tantum sit ad personas Imperio subjectas. Quod verò extraneus immediatum Imperij subditum coram Imperatore convenire tenetur, tamen si ipse Legibus Imperij subjectus non est, inde provenit, quia ex Jure communi & ubique gentium recepto, quin ipsa naturali ratione constat, quemlibet coram suo Superiore & Magistratu ordinario conveniendum esse, nec posse trahi ad alium, qui ejus Judex non est.

321. Jam verò secundi quoque Ordinis statûs, de quibus paulò antè n. 313. si conveniuntur à primi Ordinis, seu Principibus, privilegio primæ instantiæ gaudent, juxta formam in Ordin. Cam. p. 2. tit. 3. præscriptam, ubi duo modi proponuntur. Primus est, ut accusatus ad denuntiationem & requisitionem Actoris tres Electores, Principes, vel Principali Dignitate eminentes non suspectos nominet, ex quibus Actor sibi unum, coram quo actionem proponat, eligere possit. Ordin. Cam. p. 2. tit. 3. §. oder soll der Churfürst.

Alter: ut Elector vel Princeps, qui est Actor, ab Imperatore impetret sui statûs Commissarium minimè suspectum, nec à Rei domicilio ultra 12. Milliaria habitantem: cit. tit. 3. alterutrum ex his modis eligendi arbitrium est penes Actorem.

322. Si autem conveniendi sunt à sui ordinis adversario, seu ab alio Prælato, Comite &c. rursus duplex modus id faciendi in eadem Ordin. Camerali p. 2. tit. 5. proditus est, quorum alterutrum Actor eligat. Primus; ut Reus ad denuntiationem & requisitionem Actoris nominet tres Electores, Principes vel Principali Dignitate eminentes, non suspectos, nec ab Actore ultra duodecim miliaria distitos, ex quibus idem Actor, quem maluerit, eligere valeat. Secundus: Ut Actor, ab Imperatore Commissarium impetret Reo minimè suspectum, & ultra duodecim miliaria ab eodem non distitum, sub quo secundum Ordinationis formam causa decidatur. cit. tit. 5. §. oder wo ihm. Utile verò est ut monet Schwanmann. L. 1. Process. Camer. c. 3. n. 8. & Ummius L. c. th. 9. 64. si Actor plures Commissarios impetret, & illis conjunctim & separatim cognoscendi potestatem tribui faciat: ne si forsitan unus moriatur, cum multo temporis & sumptuum dispendio alium quærere cogatur.

323. Si denique conveniantur ab ijs, qui tertij sunt Ordinis, videlicet à Civitate aliqua Imperiali, immediate in Camera Imperiali conveniuntur: quia hic casus nullâ speciali decisione definitus est, ac idcirco dispositioni Juris communis relictus. Mindan. L. 1. de Process. c. 18. memb. 3. Stephani L. c. n. 36. Eadem est ratio, quando conveniuntur ab alijs Civitatibus vel personis Imperio mediatè tantum subjectis; sive sint proprii ipsorum subditi, sive alieni: quia Reus & Actor immediate Imperio subiecti esse debent, ut privilegium Austregarum locum habeat. cit. tit. 5. & tit. 27. Mynsing. cent. 1. observ. 89. Zanger. p. 2. de Exception. c. 1. n. 356. Hinc Nobilis Landassius, seu mediatè solum subditus Imperio alium Nobilem, Civitatem, Comitem, vel Baronem eidem immediate subjectum, in Camera convenit, & non coram Austregarum iudicibus. Gaill. cit. observ. 1. n. 17. Mynsing. L. c. Sixtin. de Regalib. L. 1. c. 8. n. 66. Nolden de Statu. Nobil. c. 17. §. 2. n. 53. Gilhausen. L. c. n. 8.

324. De Civitatibus Imperialibus, quas tertium Ordinem inter immediatos Imperij subditos constituere diximus supra n. 313. dicendum est, eos non solum à suis subditis & civibus, sed etiam alio quocunque mediato vel immediato Imperij subdito, in prima instantia conveniri in Camera Imperiali, nec iudicijs Austregarum gaudere. Gaill. L. 1. observ. 1. n. 20. Mindan. L. c. c. 19. mem. 10. Ummius L. c. n. 48. Lixtinus L. c. n. 65. Stephani L. c. n. 37. Roding. L. 1. Pandect. Cameral. tit. 4. n. 13. Author. Decisio. Camer. v. Aufstrag seyn. contra Fichard. L. 2. consil. 129. q. 3. & Gilhausen L. c. n. 43. & 6. Ratio est: quia nul-

lus est textus, qui ipsis Austregas concesserit, & in exorbitantibus non est extensio concedenda. Everhard. in Topic. leg. loco 79. n. 14. Sunt tamen nonnullæ Civitates Imperiales, quæ primæ instantiæ & Austregarum privilegium habent vel longissimi temporis præscriptione vel speciali gratiâ Imperatoriâ. Tales esse dicuntur Argentina, Dünkelspöhla, Eslinga, Fridburgum, Gelnhusum, Hala Suevorum, Memminga, Mülhusum Thuringarum, Norimberga, Ratisbona, Reutlinga, Schweinfurtum &c. de quibus Matth. Wehner. L. 6. Symphor. c. 7. Ummius L. c. n. 48. Stephani L. c. n. 38.

325. Id pariter dicendum de casu, quo plures ejusdem litis sunt consortes, & unus immediate alius tantum mediatè Imperio subjectus est; aut unus privilegio Austregarum gaudet, alter in prima etiam instantia in Camera conveniendus est: nam propter causæ continentiam uterque simul in Camera Imperiali convenitur. Mynsing. cent. 1. observ. 4. Gaill. L. 1. observ. 32. n. 2. Roding. L. c. n. 6. Mindan. de Process. L. 3. c. 4. mem. 6. Cothmann. L. 1. consil. 32. n. 18. Civitates quoque Provinciales seu mediatè Imperio subjectæ à Domino Provinciæ, & subditi à Comitibus, Baronibus, Nobilibus immediatis, in prima instantia coram Camera Imper. conveniuntur. Mynsing. cent. 5. observ. 1. Ac universim dicit additionator Hartm. Hartmanni L. 1. observ. 1. n. 7. decisum esse, quod Imperij Principes suos subditos in Camera convenire debeant. Idemque testatur Mynsing. L. c. nisi videlicet privilegio vel consuetudine alicubi receptum sit, ut eos conveniant coram suis Consiliarijs, aut Præfectis & Officialibus. Addit tamen idem Mynsing. L. c. decisum in Camera fuisse, Principem, si hoc sibi ex usu & consuetudine competere jus dicat, teneri ad hoc probandum.

326. Ex dictis patet, quod immediati Imperij subditi, quibus privilegium Austregarum competere hæcenus diximus, non semper, & quotiescunque conveniendi sint, sed in quatuor duntaxat casibus isthoc privilegio gaudeant. Primus est: si Princeps Principem (hac voce latius sumptâ non tantum pro Principibus simpliciter sic dictis, sed etiam pro Electoribus, Ducibus, Marchionibus &c.) convenire intendit. Ordin. Cam. p. 2. tit. 2. Secundus: si Princeps vult convenire Prælatum, Comitem, Baronem, aut Nobilem immediatum. cit. Ordin. p. 2. tit. 3. Tertius: si Princeps conveniendus sit ab inferioribus Principe, nimirum Prælatis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Civitatibus. cit. Ordin. p. 2. tit. 4. aut ab alijs mediatè Imperio subjectis, sive proprijs suis sive alienis subditis. cit. p. 2. tit. 4. §. fin. Quartus: si Prælati, Comites, Barones, Nobiles immediati invicem iudicio contendere velint. cit. p. 2. tit. 5.

327. Sequelæ aliæ nonnullæ inde deduci, uti & quæstiones plurimæ moveri possent: Sed præterquam quod multæ ex dictis decidi facile possunt, ad nostrum propositum suffecerat præcipuas proposuisse. Duæ duntaxat non erant omittendæ. Prima est: an Ordines hoc privilegio non obstante in Aula Cæsarea conveniri possint. Solummodo de restringenda Cameræ Imperialis, non autem de minuenda ordinaria Cæsaris jurisdictione, in concessione privilegiorum primæ instantiæ Austregarum actum esse, fusè tuetur Tob. Paurmeister L. 2. de jurisdict. c. 4. n. 130. Contrarium tenent Rosenthal de Feud. c. 12. conclus. 1. n. 35. & Reinkingk L. 2. de Regim. secul. class. 2. c. 16. n. 12. nimirum non posse Imperatorem mit für begehung der Aufstrag / causas in prima instantia ad suam Aulam trahere; tum quod Austregarum iudices personis in Ordinatione Cameræ expressis indulti sint per viam contractûs, cui Imperator contravenire non possit: tum quod eadem militet ratio quoad Aulam Cæsaream, quæ pugnat quoad Cameram, ne videlicet quoad instantias immediati Imperij subditi sint deterioris conditionis, quàm mediat; imò major videatur esse ratio quoad illam, quàm quoad hanc, cum iudicium Cameræ sit subjectum Revisioni & Syndicatu, non item Aulæ Imperatoriæ iudicium. Addit Reinkingk L. c. n. 12. hanc opinionem stabilitam fuisse in Pacis Germano Suevicæ Osnaburgæ factâ constitutione c. 5. n. 20. §. Visitatio per verba: Cetera in Aulico non minus, quàm in Camera Imperiali iudicio, privilegium primæ instantiæ, Austregarum iura & privilegia de non appellando, statibus Imperij illibata sunt. Verum, ut bene monet Rosenthal L. c. n. 34. hæc similiaque Cæsareæ Majestatis & Statuum Imperij iudicio humiliter subijcienda sunt.

328. Altera quæstio est: an subditus extrajudicialiter gravatus ad Cameram appellare possit, an verò ad Austregas provocare teneatur. Decisum à Dominis Cameræ esse ait Mynsing. cent.

cent. 4. observat. 43. n. 3. appellationes extrajudiciales non esse recipiendas in Camera contra eos, adversus quos ipsa non habet jurisdictionem immediatam: eo quod non sint propriè appellationes, sed magis provocationes ad causam & judicem superiorem, ad quem provocati tenentur venire. Refertque Auctor *Decis. Cameral. in prin. & §. subditus si à Principe*, ac §. fin. multa præjudicia & casus rejectarum à Camera hujusmodi appellationum & processuum cassatorum. Ex quo consequens esse videtur, cum illi, qui gaudent privilegio Austregarum, in prima instantia non possint conveniri in Camera, non posse contra eosdem immediatè ad illam appellari, sed adeundos prius Austregarum judices esse. Verùm distinguunt Gaill. *L. 1. obser. 120. n. 1. & 2. Mindan. L. 1. de Processib. c. 20. Ern. Cothmann. L. 2. consil. 55. à n. 111. & consil. 31. n. 23. & Reinkingk L. c. à n. 30.* vel enim Princeps tanquam Ordinarius loci Judex & vi ac potestate jurisdictionis appellantem extrajudicialiter gravavit mandando, inhibendo, sequestrando, vel poenas pecuniarias imponendo &c. vel solum tanquam pars & velut privatus, puta in aliquo contractu vel negotio, quod cum subdito habet? si primum: ab hujusmodi gravamine extrajudiciali non obstantibus Austregarum privilegijs ad Cameram appellandum esse asserunt. Si secundum: adeundos Austregarum judices. Et ita decisum esse ait Reinkingk *L. c. in R. J. Ratisbonæ Anno 1597. §. Wann aber & §. darumb sehen und wollen wir.*

§. II.

Quodnam sit Forum Competens Studiosorum.

SUMMARIUM.

329. Studiosi conveniri non possunt nisi coram Rectore Magnifico, Episcopo, vel Domino loci.
330. Affertur ratio hujus privilegij.
331. Adversarios tamen suos coram ipsorum judice competente conveniunt.
332. Declaratur, quanam Scholarium & Studiosorum nomine veniant.
333. Ut quis gaudeat Studiosi nomine & privilegio, requiritur, ut sit Matricula Universitatis insertus.
334. Et ut ad bonas Literas incumbat in Schola aliqua publica & approbata.
335. Nec vetitis se artibus tradat.
336. Gaudent hoc privilegio etiam illi, qui in patria sua & loco domicilij docent aut discunt.
337. Nomine Magistri, coram quo conveniendi sunt Studiosi, intelligitur Rector Magnificus & Senatus Academicus. per Dominum intelligitur Princeps, cui Academia subjeta est.
338. Optio, quam habent Studiosi inter Dominum, Magistrum & Episcopum, per se & seclusa consuetudine non tollitur per Juramentum, quod præstant Academia.
339. Proponitur opinio negantium & affirmantium, Magistratui Academico competere Jurisdictionem Criminalem.
340. Videtur competere solum ex speciali privilegio Principum.
341. Conveniuntur Studiosi coram Rectore Magnifico etiam propter contractus alibi celebratos.
342. Et propter delicta alibi patrata.
343. Discutitur, quid tenendum sit circa negotia & lites captas ante Studia Literarum.
344. Studiosi, si ab Academia post contractum celebratum aut delictum perpetratum ad aliam Academiam migrant, à priore Rectore citari & revocari possunt.
345. Gaudent privilegio Fori per quinquennium, ex quo ab Academia abierunt.
346. Clerici Studiosi, si habent requisita ad gaudendum privilegio Fori Clericalis, non possunt citari & judicari à Rectore Academico Laico.
347. Privilegio Fori Academici gaudent etiam uxores Professorum & Studiosorum.
348. Nec non Vidua.
349. Item Liberi, quamdiu sunt in patria potestate.
350. Eodem gaudent Notary Academicarum, Bidelli, Nuntij,

Ostiarj. Quoad Magistros Exercitiorum, Typographos, Bibliopolas, Bibliopegos, & Famulos Academicorum spectanda sunt consuetudines, privilegia Principum, & conventiones cum loci Magistratu.

351. Privilegio Fori Academici non gaudent Fidejussores Academicorum.

352. Declaratur, quando hoc privilegium amittatur.

329. Inter Privilegia Scholarium seu Studiosorum, quæ magna sunt & multa, ita ut Petr. Rebuff. *L. 2. de Privileg. Scholasticorum* ea extendat ad centum & octoginta, Horat. Lucius *tr. de Privileg. Scholastic.* ad centum, non minimum est Privilegium Fori, concessum ab Imperatore Friderico I. Ahenobarbo seu Barbarossa, in authentica *Habita quidem super hoc diligenti*, latâ in Comitibus apud Roncalias seu in campis ad padum haud procul Placentiâ in Italia anno 1158. mense Novembri & relata ad tit. *C. ne Filius pro Patre*, errant autem (ut hoc obiter dicamus) Rebuff. Sichard. ac alij, qui eam Friderico II. tribuunt. hic enim non nisi anno 1218. imperium cepit: Fridericus verò I. anno 1152. & illud demum anno 1190. finijt in Cydro Ciliciæ flumine, quo submersus est, eamque Constitutionem fecit, ut dictum est, anno 1158. Igitur Scholares vi hujus Authenticæ conveniri nequeunt coram Ordinarijs, sed solum coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Civitatis Episcopo, optione ipsis concessa, ut unum ex his, quem maluerint, eligant, coram quo conveniantur, cum alijs in potestate Actoris sit, inter plures partis Reæ Judices unum vel alium, quem velit, eligere pro excutiendo debitore ejusve bonis. *L. 2. §. Scavola 3. ff. de eo, quod certo loc. L. 19. in fin. & L. 50. ff. de judic. Panor. in c. licet n. 36. & c. Dilecti. 10. de For. comp. Bartol. in L. ult. C. ubi in rem actio.* Quâ de causa mercatores, licet ex consuetudine multorum locorum habeant suos Consules, qui fungi dicuntur jurisdictione ordinaria in causis ad mercaturam pertinentibus per ea, quæ notat Salycet. in *L. ult. C. de jurisdict. omn. judic. n. 3.* conveniri nihilominus possent coram Magistratu loci Ordinario ad arbitrium creditoris. Stracha de *Mercatura tit. Quomodo in caus. merc. proced. p. 1. à n. 7. Matth. Coller. p. 2. de Process. execut. c. 1. n. 52.* Si tamen Scholaris semel unum ex illis elegerit, non potest variare & reprobare, quod approbavit. *arg. L. in arenam ff. de Testam. inoffic.* tum quia per electionem semel factam jus acquiritur adversario, quod ei auferri nequit. *arg. L. hujusmodi §. Stichum ff. de Legat. 1.* tum quod optione datâ regulariter non licet nisi semel optare. *arg. L. serv. ff. de Legat. 1.* tum denique quia malicijs occurrendum est, quibus indulgeretur, si illi possent identidem variare, & actorem eludere. *arg. L. 3. §. 1. ff. de eo, quod certo loc. Rebuff. l. c. privileg. 153. v. ad hac si semel.*

330. Rationem Imperator, quâ motus fuit, ad hoc privilegium concedendum, his verbis expressit: *Quis eorum non misereatur, qui amore scientiæ exules facti de divitibus pauperes, semetipsos exinaniunt, vitam suam multis periculis exponunt, & à vilissimis saepe hominibus (quod graviter ferendum est) corporales injurias sine causa perferunt.* De Professoribus, quibus idem privilegium, & à fortiori, concessum est, hanc insuper rationem affert, quod eorum scientiâ totus illuminatur mundus, & ad obediendum Deo, & omnibus Ejus Ministris vita subditorum informat: addens, se propterea dignum existimaret, ut quadam speciali dilectione eos ab omni injuria defendat.

331. Itaque sicut Clerici, si observent ea, quæ juxta Tridentinum ad gaudendum fori privilegio requiri diximus supra à n. 233. habent proprium Forum Ecclesiasticum immunes à seculari; ita pariter Studiosi, si Albo seu Matriculæ Academicæ adscripti sint, gaudent sui fori privilegio, & coram alio judice aliòque in Foro conveniri non possunt. Quod Fori privilegium inter cætera, quibus gaudent, esse præcipuum ait Mendo de *Jure Academico L. 3. q. 2. n. 7.* & pro illo semper acriter esse decertandum, ut servetur illæsum. Quod si Studiosus est actor, forum Rei sequi debet: nisi super hoc aliqua Academia sit munita speciali privilegio, quali munitam esse Academiam Salmantinam testatur Mendo *L. c. n. 9.* vel, uti vult Alphons. de Escobar *tract. de Pontif. & Regia jurisdict. in Studijs General. c. 41. à n. 4.* Studiosus, quamvis agat, Rei tamen partes sustineat, nimirum si ab alieno judice contra eum procedatur aut aliquâ injuriâ sit affectus. Quin idem Mendo *n. 17.* absolutè asserit, quod Studiosus actor possit suum adversarium trahere ad tribunal Academicum.

332. Verum hæc in genere dicta aliquantò accuratius expendenda, & explicanda sunt, cum varijs difficultatibus sint involuta. Itaque dubitatur I. Quinam Scholarium nomine veniant, & quid requiratur, ut quis Scholarium privilegio, & præcipue hoc, de quo agimus, Fori gaudeat. *Scholarium* uti & *Scholarum* verbum ambiguum esse liquet ex *L. ult. & tot. tit. C. de Privileg. Scholarum*, & notat ibi Cuiacius. Eratque vox *Schola* propria militiæ, diversæque ibi Scholæ dabantur, quæ erant quædam Collegia & Societates Militum, nimirum Equitum, Peditum, Scutariorum, Sagittariorum, Clibanariorum &c. in quibus singuli in armorum usu exercebantur. Hinc illud Vegetij *L. 2. c. 21. per diversas cohortes & diversas Scholas milites promoventur*. Et passim in Codice Theodosiano & Justiniano de Scholis militiæ inermis, Scholis Fabricensium, Schola Societatis, Sacrarum largitionum, & similibus agitur. De quibus plura Gutherius de *Offic. Domus Augustæ L. 2. c. 14. & L. 3. c. 10. Filesc. L. 1. select. c. 3.* Meursius in *Glossar. Græco Barbaro V. Scholarij*. Literariam verò Scholam eam dicimus, in qua bonæ Literæ & Artes Literariæ traduntur, addiscuntur, & exercentur. Eosque, qui in ea discendo se occupant, per antonomasiam *Scholares* dicimus. Et quanquam etiam ij, qui artem addiscunt equitandi, gladiandi, saltandi &c. Scholares nominentur, frequentius tamen hoc nomen ijs datur, qui Scholam Literariam cæteris nobiliorem frequentant. Olim quidem Scholares dicebantur, qui in Schola addiscebant, Scholastici verò, qui causas defendebant, & inter se disceptabant, ut patet ex *L. 2. C. Theodos. de Concussione Advocat. & Scholasticè dicere* etiamnum idem est, ac rem per controversiam disputare. Nihilominus *Scholasticorum, Scholarium, & Studioforum* nomina usu passim recepto idem sonant.

333. Ut autem quispiam Scholaris nomine & privilegio gaudeat, certæ quædam conditiones requiruntur. Prima est, ut Albo seu Matriculæ Universitatis sit insertus, ut omnes DD. fatentur. Hanc conditionem suppleri non posse nisi à Principe, aiunt Escobar *L. c. 32. à n. 3.* & Mendo *L. c. 9. n. 58.* eò quod Leges & Statuta Principum Academiæ fundantium de ea extent, & legis revocatio & dispensatio ad solum Principem spectet. *L. 9. C. de Legib.* Imò censet Escobar, hanc dispensationem concedi, & defectum inscriptionis, quam *Immatriculationem* dicimus, suppleri non posse à SS. Pontifice; eò quod illa respiciat temporalem gubernationem Academiæ, & non singulos Studiosos, ac quoad regimen politicum & temporale soli Principi territoriali subiecta sit Academia. Sed cum facile fieri possit, ut quis per errorem & oblivionem Albo Academico non inscribatur, ac nihilominus Scholaris ab Academia agnoscat, talemque se quoad reliqua gerat, non apparet, quomodo tunc iste defectus obesse ipsi possit, tam quoad hoc aliæque privilegia, quam quoad jus petendi examen, & Gradum Literarium.

334. Secundò requiritur, ut ad Literarum Studia incumbat in Studio, ut vocant, Generali & Academia approbata. Bald. in *proam. Digest. §. & hæc tria n. 10. prim. Lectur.* Petr. Gregor. *L. 18. de Republ. c. 1. à n. 3.* Barbolæ de *potest. Episc. alleg. 56. à n. 21.* Et ut Scholas frequentet discendi gratiâ. Salicet. in *cit. Auth. habit. n. 30.* Pacius *ibid. c. 4. n. 10.* Rebuff. de *privil. Scholast. privil. 141. & seq.* Horat. Lucius *eod. tr. privil. 73.* Besold. *Dissertat. de Studios. c. 2. arg. L. Si duas 6. §. 4. ff. de Excusat. L. 1. C. de Collegiat. L. Qui sub prætextu C. de SS. Eccles.* Censet quidem cum nonnullis Ummius *disput. 4. ad Process. judic. th. 12. n. 63.* Si quis privato Marte non inutiliter militet, ipsum non temere ab hoc privilegio excludendum esse, cum illo gaudeant Licentiatii adhuc in Academijs commorantes, quamvis publicas lectiones non amplius frequentent. Sed hos multis, & benè, confutat Mendo *L. c. n. 62.* certumque esse non immeritò existimat, eos, qui Academiam non frequentant, neque in foro externo nec in conscientia gaudere privilegijs Studioforum: eò quod mens dicti Imperatoris, & Principum nullatenus fuerit aut sit, ea concedere privatos intra Lares discuntibus, sed solum illis, qui publicis & Scholis & Magistris dant operam: quia alias cessaret ratio ac finis, quem illi sibi in erigendis Academijs præfixerunt, nimirum ad hæc publica Literarum emporia tam subditos quam externos attrahendi, honorem artibus & splendorem Universitatibus conciliandi, per Professores publicâ auctoritate & iudicio selectos Juventutem instituendi, eamque per concursum & æmulationem plurium, per varias easque publicas ac solemnes literarias exercitationes, examina, Graduumque collationem accendendi ad excolendum doctrinâ animum &c. Cæ-

terum notant Pacius in *cit. Authent. c. 9. n. 4.* & Matth. Stephani *L. 3. de Jurisdic. p. 2. c. 10. n. 9.* cum Authentica sit generalis, atque adeò ad omnes Scholares pertineat, privilegium ibi concessum non limitari ad Universitates, sed extendi ad omnes Scholares, etiam ubi nullus est Universitatis Rector. Ex qua sententia consequens est, quod privilegio Fori gaudeant & à jurisdictione Magistratûs Civici exempti sint etiam illi, qui in Gymnasiis & Lyceis, quæ verè Universitates & Academiæ non sunt, literis dant operam.]

335. Tertiò requiritur, ut bonis literis, non arti alicui furvæ & illicitæ, v. g. Necromantiæ, se impendant. Cum perdant privilegia, qui vetitæ hujusmodi arti se addicunt, ut tradunt Salicet. in *cit. Auth. n. 2. & 11.* Bald. *ibid. n. 27.* Hart. Lucius *tr. de privil. Schol. in fin.* Rebuff. *eod. tr. privil. ult.* Petr. Gregor. *L. c. 7. v. vult.* Adhibenda tamen distinctio cum Escobar *L. c. 32. n. 64.* & dicendum, si bonis simul malisque artibus se impendat, non eo ipso privatum esse Scholarium privilegijs, quamvis privandus sit; nullâ verò ratione illis gaudere, si malas duntaxat tractet. Addunt Ummius *L. c.* ac alij, illos quoque indignos hoc fori privilegio esse, quibus, ut aiunt cum Oldendorpio, literæ plus in patinis quam in paginis sapiunt. Quin eos, qui Matriculæ adscripti Scholas quidem frequentant, & lectionibus assistunt, non tamen addiscendo, sed perstrependo, confabulando, ac alios inturbando, ait Mendo *L. c. n. 65.* peccare mortaliter, & nullo Studioforum privilegio gaudere. Quod ne nimis rigidum sit, intelligendum est de casu, quo grave damnum aut injuria alijs inferretur per petulantiam frequenter aut cum contemptu aliorum, præcipue Professorum, exercitam.

336. Dubitatur II. An tantum illi hoc Fori privilegio gaudeant, qui extra patriam docent aut discunt, seu Studiorum causâ peregrinantur. Ita quidem affirmat Pacius *L. c. 4. n. 8.* quod dictus Imperator illud concedat ijs, qui causâ Studiorum peregrinantur, & amore scientiæ exules facti sunt. Sed longè verius est, nec consuetudo dubitare permittit, eos ita gaudere, qui in sua patria, v. g. Ingolstadij, docent, aut discunt. Umm. *L. c. n. 64.* Matth. Stephani de *Academ. c. 5. n. 34.* Hunnius in *cit. Auth. Habit. c. 1. q. 5.* Carpz. *L. 2. Respons. Jur. Saxon. respons. 32. n. 20.* Limnæus de *Jure Publ. L. 8. c. 9. n. 50.* Cum certum sit, rationem Constitutionis, quæ affertur in *cit. Auth. V. Dignum*, convenire etiam in patria degentibus. Et quanquam isti non eadem, quæ peregrini, pericula & sumptus subeant, non tamen ista, aut certè non sola, causam Constitutionis derunt, sed maximè utilitas ac ornamentum, quod Reipublicæ ab illis accedit, & labores, quos ipsi pro ea suscipiunt. Accedit, quod Imperator respexit ad majorem numerum eorum, qui tum temporis non eâ commoditate literis operam dare poterant in patria, sed peregrinari cogebantur. Quo ipso tamen Studentes vel Docentes in patria nequitiam excludere voluit, ut notat Limnæ. *L. c.* Quemadmodum à privilegijs, quæ alijs certi statûs aut Ordinis hominibus, v. g. Nobilibus, Religiosis, Militibus, data sunt, non excluduntur particulares quædam personæ, in quibus una alterave ratio concessi privilegij cessat.

337. Dubitatur III. Quis nomine *Magistri, & Domini*, coram quo conveniri Studiosos posse asserit Imperator, intelligatur. Multa hîc inter DD. disceptatio est, uti videre licet apud Gloss. Bald. Salycet. Pac. Oldendorp. Sichard. Donell. Rebuff. ac alios in *cit. Auth. & Petr. Gregor. L. 32. Syntagm. c. 8. & L. 18. de Republ. c. 10. & L. 4. de Appellat. c. 13. n. 1.* Scip. Gentil. *L. 3. de jurisd. c. 17.* Petr. Heig. *p. 2. q. 11. n. 3.* Horat. Lucium *privil. 64.* Rebuff. *privil. 152.* Zasium. in *L. si convenerit. ff. de injur. n. 22.* Quamvis Magistri nomine intelligatur quicumque Præceptor, adeò ut etiam Doctor Juris, qui docet, vocetur Magister *L. qualem 19. §. 2. ff. de Receptis, quæ arbitr. recep.* Et Magistros, seu Doctores, & Præceptores jurisdictionem in suos Studiosos habere tradant Bald. in *cit. Auth. n. 58.* & Salycet. *ibid. n. 23.* Imperator tamen hoc nomine vel solum Rectorem Academiæ intellexit, ut volunt Scipio Gentil. *L. c.* Umm. *L. c. n. 65.* ac alij; vel certè per Statua & consuetudinem tota jurisdictio Rectori, & toti Senatui Academico, ubi ad hunc causa deferretur, vel ob gravitatem deferenda est, attributa fuit. Gilken in *cit. Auth. n. 62.* Matth. Stephani *L. 3. de jurisd. p. 2. c. 10. n. 6.* Equè controversum est, quis sit ille Dominus, ad quem juxta *Auth.* Reus Scholaris causam trahere potest. Accurs. *ibi*, & Pac. *c. 9. n. 3.* ac, teste Ummio, communis DD. censent *Dominum & Magisterium* pro Synonymis ab Imperatore fuisse posita, ac per *Dominum* significatum Magistrum. Sed ob stare vide-

videtur particula disjunctiva *vel*, quâ sicut distinguitur Episcopus loci à Magistro, ita ab isto Dominus. Sic enim textus habet: *eos coram Domino, vel Magistro suo, vel ipsius Civitatis Episcopo (quibus hanc jurisdictionem dedimus) conveniat.* Neque textus extat, quo *Domini* nomine Præceptor veniat. Unde idem Ummius existimat, *Domini* nomen hic denotare Magistratum, in cuius Civitate Coetus docentium & discentium vivit: malè omnino (saltem si loquamur de consuetudine, quæ tamen Authentica illam interpretatur) si nomine Magistratus intelligit Magistratum Civium, & non solum Principem, cui Civitas & Universitas subiecta est.

338. Notant verò communiter DD. privilegium optionis seu electionis inter Dominum, Magistrum, & Episcopum ab Imperatore concessum Scholaribus, tolli per iuramentum, quod Rectori, dum ad Universitatem accedunt, præstant, nec isto semel emissio declinari ejus forum amplius posse. Unde Stephani *l. c. n. 9.* & Sichard, *in cit. Auth. n. 17. in fin.* per ista iuramenta authentica & sic privilegijs Studioforum multum derogari asserunt. Verum refragantur Ummius *cit. n. 65.* Mendo *l. c. q. 10. n. 84.* ac alij, aiuntque, his iuramentis majorem subjectionem non promitti Universitati & Rectori, quàm debeatur illis seclusis, ac idcirco nihil detrahi privilegio Authentica. Ratio dari potest: quia ad ea, ad quæ aliunde jam tenemur, novo vinculo & arctius per iuramentum aut voto obstringi possumus, juxta Covarr. *inc. quamvis pactum p. 1. §. 7. in fin.* Cajetan. *2. 2. q. 88. art. 5. dub. ult.* Suar. *tom. 3. de Religione l. 2. c. 18.* Vasq. *1. 2. q. 72. art. 6. disp. 98. c. 3. n. 7.* ac communem Theologorum: nec propterea ad plus & extensivè magis tenemur, sed solum, ut loquuntur, magis intensivè. Nec ex eo, quod Domino territoriali seu domicilij iuramentum subjectionis & fidelitatis præstamus, coram ipso solo & non etiam coram alio conveniri possumus. Nec iuramentum ad non cogitata extenditur: multò minùs aufert, quæ Jure communi concessa sunt. Hæc licet de se vera sint, semper tamen consuetudo attendenda est, quæ sicut Leges, ita & iuramenta interpretatur.

339. Dubitatur IV. Utrum hoc privilegium Scholarium ad omnes omnino causas etiam criminales se porrigat; an verò solum ad civiles. Ad Criminales quoque porrigendum censent Gloss. *ibi. V. si litem*, Bart. *n. 4. in fin.* Horat. Lucius. *l. c. priv. 65. c. 69.* Clarus *l. 5. sentent. §. fin. q. 35. n. 23.* Mendo *l. c. q. 2. n. 8.* testans de communi DD. Escobar *l. c. c. 40. n. 2.* Ubi ait, contrariam Hispanorum legem *l. 2. tit. 31. partit. 2.* fuisse abrogatam consuetudine & Pontificijs ac Regijs constitutionibus. Rationem dant: quia nomine *Litis* ac *Negotij*, quorum meminit Authentica, etiam criminales causæ veniunt, ut diximus supra *n. 316.* Multis alijs rationibus hanc opinionem stabilit Scipio Gentilis *l. 2. de jurisdict. c. 17.* quamvis postea, sed absque lege, id restringat ad infimum meri Imperij gradum. Contrarium sustinent, solumque in Civilibus Academico Magistratui jurisdictionem in Studiosos, & his Fori privilegium competere, contendunt cum Bald. Angel. Paul. de Castro, Cuiac. *in cit. Auth. circa fin.* Sichard. *n. 20.* Pacius *n. 13.* Lucas de Penna *in l. 2. c. de Privil. Scholar.* Jafon, *in l. 3. ff. de Constit. pecun. n. 52.* Donell. *l. 17. c. 20.* Petr. Heig. *p. 2. q. 11. n. 7.* Vultejus *ad l. 10. c. ubi causæ fiscal. n. 3.* existimans, Rectorem Academiae in criminalibus jurisdictionem non habere, præterquam si ex speciali privilegio eam acquisierit. Quam opinionem Ummius *l. c. n. 66.* ait esse contra commune DD. votum, & notissimam Germaniæ consuetudinem. Ratio potissima, quæ pro ea afferitur, est, quod nunquam in Generali concessione jurisdictionem Imperium merum comprehendatur, *l. quacunque 1. ff. de Officio ejus, cui mand. est jurisd.* Verum ibi solum sermo est de mandata seu delegata jurisdictione: illa autem, quam Imperator concessit Academiae, est Ordinaria. Neque ex *l. 1. c. ubi Senatores vel Clariss.* probatur, ut vult Heigius *l. c. n. 10.* quod forum privilegiatum nunquam se extendat ad causas criminales. Nec ad rem facit, quod de Bononiensi Academia ex Horatio Lucio adducit, & ex Bodino *l. 3. de Republ. c. 7.* de Parisiensi, eas in Criminalibus forum privilegiatum non habere: nam nec Pontifex Bononiensis, nec Rex Galliarum Parisiensis Universitatis supremi domini, illâ Imperatoria Constitutione obligantur. Quin Parisiensi competit Criminalis jurisdictio, & Supremus meri Imperij gradus, si verum est, quod ex Petr. Denais refert Thomas Michaël *tr. de jurisdict. thes. 96.* Præfectum Urbis Paris. quod duos Scholares suâ sententiâ damnatos suspendi jussisset, coactum fuisse, eos de furca tollere, cadavera osculari, & honorificè so-

pelire. Alias rationes, quas Vultejus ac alij ad excludendam ab Academicis criminalem jurisdictionem adducunt, fusè dissolvit Gilhaufen *c. 1. Arbor. judic. Crimin. n. 119.*

340. Ex pugnantibus hisce opinionibus præplacet anterior. Nihil tamen decidendum existimamus; præcipue, quod DD. quando mentionem faciunt de particulari quapiam Academia, à qua criminalis jurisdictio exercetur, ferè dicunt, ipsi competere ex privilegio Principis. Et Serenissimus Baviaræ Dux in Decreto ad Academiam Ingolstadiensem dato anno 1642. 30. Augusti ait, se anno 1605. jurisdictionem Criminalem eidem dedisse, & hoc privilegium, tametsi posset, revocare tamen nolle: exceptis criminalibus enormibus & atrocioribus, quæ ad ipsum referri debeant, ut habetur in alio ejusdem Serenissimi Decreto anno eodem 1642. 24. Julij.

341. Illud tamen ex Jure communi nullâ ratione admittendum ducimus, quod complures tradunt cum Baldo *in cit. Auth. n. 43.* Saliceto *n. 27.* Pacio *c. 9. n. 14* tunc solum in loco Universitatis conveniri Studiosos ratione debiti posse, si ibi contractum sit. Quia sic nullum aut certè exiguum privilegium ex cit. Authent. proveniret, cum commune omnibus sit, ut ratione contractus in loco contractus respondere teneantur, ut diximus supra *n. 168.* Ut igitur aliquid speciale tributum ipsis dicatur, uti dicendum est, fateamur oportet, quod indistinctè coram Rectore Academico conveniri debeant, si super aliquo negotio lis ipsis moveatur. Quod ipsa Constitutionis verba satis indicant. Accedit ratio, quam dedimus supra *n. 169.*

342. Sed & illud rejiciendum videtur, quod cum Baldo, Accursio, ac Vultejus tenent Scipio Gentilis *l. c.* ac alij, omne privilegium tolli per delictum, adeoque facinorosum Scholarem ibi conveniendum esse, ubi crimen perpetravit. Contrarium enim tenet communis DD. quoad personas privilegium Fori habentes clausum in Corpore Juris, ut diximus supra *n. 139.* Et quidem è loco Academiae remittendum esse Studiosum ad locum delicti, vix est, qui asserat. Cessavitque per consuetudinem delinquentes remittendi necessitas, etiam quoad eos, qui nullo privilegio muniti sunt, ut diximus *n. 146.* An verò ex loco delicti remittendi sint delinquentes Studiosi, difficilis resolutionis quæstio est. Nos ijs consentimus, qui dicunt, ad locum Academiae, si petantur, aut ipsi Rei remitti petant, remittendos esse: quod id clarè decisum videatur cit. Authent. Ubi sic Imperator: *decernimus, ut nullus de cetero tam audax inveniatur, qui aliquam Scholaribus injuriam inferre præsumat, nec ob alterius cujuscunque Provincia delictum sive debitum (quod aliquando ex perversa consuetudine factum audivimus) aliquod damnum ijs inferat.* Ubi notanda maximè sunt verba *ob alterius cujuscunque Provincia delictum*: ut adeò in altera quacunque provincia & loco, quàm ubi proprium Forum singulare habet, conveniri nequeat. Neque ista accipienda sunt de privatis tantum hominibus, velut solum ab his inferri Scholaribus vis vel molestia nequeat, cum sint universim concepta ac proinde etiam de iudicibus, quos exprimere debuit Imperator, & non solum Dominum, Magistrum, ac Episcopum, si præter hos alijs jurisdictionem in illos reservasset. Quæ ratio sufficere poterit omisâ illâ, quam adducit Engel. *tit. de Foro Comp. n. 29.* à militia Armata ad Togatam.

343. Quin asserunt Rebuff. *de Privil. Scholast. priv. l. 53.* Horat. Lucius *eod. tr. priv. 66.* & Bologninus *in cit. Auth. n. 220.* tametsi considerato Jure communi Fori privilegium non extendatur ad ea, quæ gesta sunt ante privilegium, juxta *l. si quis posteaquam ff. de judic. & l. cum quadam puella. ff. de jurisdict.* posse tamen Studiosos vi Authenticae ad Forum suum competens Academicum trahere causas natas ante incepta studia, & sic non teneri ob delicta vel debita ante contracta respondere nisi coram Academia. Quem in finem adducunt verba Authentica paulò antè recitata. Addunt quidam apud Alphons. de Escobar *l. c. c. 50.* conveniendum pariter in Foro Academico esse, tametsi sit hæres alicujus, cum quo lis coepta jam fuit & pendet in alio foro. Verum hoc privilegium ipsis etiam Clericis probabilius non competit, ut diximus supra *n. 284.* si tamen Studiosus sit successor particularis, v. g. emptor, legatarius &c. admittendum videtur cum Mendo *cit. q. 3. n. 22.* & Escobar *l. c. c. 51. n. 2.* conveniri non posse, nisi coram Rectore Academico, tametsi cum auctore seu antecessore lis jam fuerit coepta: quia hoc ipsum d. Clericis tradit communis DD. de qua supra *n. 284. in fine.* Quod ipsum tamen restringendum videtur cum Escobar *l. c.* in casu, quo res alienata fuisset in Studiosum contra prohibitionem

hibitionem tituli. ff. & C. de Litigiosis, & tit. de Alienatione iudicij mutandi causa facta: tunc enim non gauderet suo foro. Nihilominus etiam in hoc casu cognoscit Rector Academicus, utrum fraus in contractu intervenerit, & res litigiosa fuerit, vel alienata iudicij mutandi causa: ut constet, an ipse sit Iudex. Cum universim quoties de valore privilegij seu fori agitur, & utrum in hoc illove casu locum habeat, à iudice privilegiati causa cognoscenda sit. Similiter asserendum est, quod Studiosus venditor suum emptorem coram iudice, coram quo lis super re emptam movetur, defendere teneatur, nec actorem ad Forum Academicum trahere possit, ut dictum est de Clericis ab emptore laudatis n. 285. cum ea tamen limitatione, quam posuimus n. 288. In causa demum feudali contra vel à Studiofo mota adeundum esse Feudi Dominum vel Pares Curiae, constat ex ijs, quæ supra à n. 266. diximus de Clericis.

344. Dubitatur V. Coram quo iudice conveniendus sit Studiosus, si ab una Academia migret ad aliam, & in loco prioris contraxerit debitum aut delictum. Tradunt communiter DD. teste Ummio *disp. 4. ad Process. Judicial. thesi 12. n. 66.* iudicium ipsi subeundum esse in Academia posteriore, ad quam commigravit. Nos cum eodem Ummio non dubitamus, posse à Rectore prioris citari & ad iudicium suscipiendum competentibus remedijs cogi. aliàs in arbitrio ipsius foret miserum actorem circumvenire, aliorum eum & de loco in locum trahendo, mutando identidem, ubi se in una alterave conventum iri existimaret, Academiæ. Nec hic par est ratio inter ipsum aliosque Reos: hi enim conveniri possunt in loco Domicilij, tametsi absentes sint, Studiosus vero etiam in loco domicilij exceptionem sui Fori opponere potest. Videantur ea, quæ diximus n. 187.

345. Dubitatur VI. An Studiosi conservent privilegium, & conveniri coram Academia possint, quando ab illa recesserunt. Dicendum est, conservari Scholaribus sua privilegia per integrum quinquennium posteaquam ab Academia recesserunt. Ita Bald. in cit. Auth. n. 23. Ant. Gomez in L. 2. Tauri n. 7. Bartol. Salicet. Didacus Perez, apud Mendo cit. q. 3. n. 17. Rebuff. *privil. 35. Limn. L. 8. de jure Publ. c. 9. in fin. Schneidewin ad §. Item Roma Inst. de Excusat. Tutor. n. 6. Carpz. L. 2. Respons. Jur. Saxon. respons. 32. n. 21. arg. L. 2. C. de Primicer. L. 3. C. de Domestic. & Protector. L. 2. & 3. C. de Commat. L. 5. in fin. ff. de Captiv. & postlim. revers. Ubi id notant DD. & C. ult. de Hæretic. Ubi Glossa. v. per quinque annos. Dum tamen, ut communiter notant, animum revertendi ad Academiam retineant: qui animus per quinquennium præsumitur, nisi contrarium ex conjecturis sufficientibus arbitrio iudicis probetur. Unde consequens est, quod mox perdant Forum Academicæ (nisi aliud alicubi consuetudine aut privilegio Principis receptum sit) si absolutis studijs ex Academia recesserunt, præsertim si examen ultimum subierunt, aut Gradum Literarium susceperunt.*

346. Dubitatur VII. An Studiosus Clericus gaudens privilegio Fori Ecclesiastici, videlicet, si sit constitutus in Majore aliquo Ordine, aut habens Minores gestet Habitum & Tonsuram, conveniri possit coram Rectore Academicæ, si hic sit secularis. Respondetur: cum juxta dicta supra à n. 225. Clerici gaudeant privilegio Fori, vi cujus neque in Civilibus neque in Criminalibus (exceptis casibus, quos n. 267. & seqq. enarravimus) coram seculari iudice conveniri queunt, consequens est, neque coram Rectore Academico seculari conveniri posse, sed causam eorum ab Ecclesiastico cognoscendam esse. Hinc cum Serenissimus Bavaræ Dux suo Decreto anno 1642. 26. Martij sanxisset, ut in posterum præter Clericos non Regulares etiam seculares & conjugati Professores in Rectores Universitatis Ingolstadianæ assumerentur, addidit: da etwann in Rectoratu eines Verheyratheten Professors, ein solcher Fall sich zutragen wurde / den ex defectu & incapacitate jurisdictionis ein solcher Rector nit abhandlen kunde / soll alsdann ein solcher Fall einen Professori Clerico (welcher gleichwol auch Rectorabilis ist) committirt und durch ihn abgehandelt werden / ingestalten es dann auch bißhero in den Gegenschick geschehen / und observirt worden / wann sub Rectoratu Professoris Clerici ein Criminal casus eingefallen / dessen Abhandlung und Vertättigung propter defectum jurisdictionis in causa criminali ihm nit zustunde / gleichfalls allzeit denen Professoribus secularibus überlassen und committirt worden. Neque obstat, quod aliqui dicant, Academiæ, si quidem erectæ fuerint Auctoritate Apostolica, uti Catholicæ erectæ sunt, aut certè postquam erectæ fuerunt, eadem auctoritate confirmatæ sunt, sint Corpus quoddam Ecclesiasticum. Nam, uti tenent Bartol. Bald. Jalon.

Felin. Panorm. Socin. Maranta, Horat. Lucius, Scaccia, Decianus, Covarruv. Riccius, Cevallos, Silvester, Basil. Pontius alique apud Escobar l. c. c. 21. Academia, quæ in Principis secularis territorio sitæ sunt, & tum ab ipso tum à SS. Pontifice confirmatæ, ab utroque privilegia habent, sunt Corpus quoddam mixtum habentque mixtam è spirituali jurisdictionem, ita ut jurisdictionem Ecclesiasticam exerceant in Academicos Ecclesiasticos, qui jurisdictioni seculari subesse nequeunt, & secularem in Academicos laicos, ut fuscè probat Mendo L. 1. de jure Academico q. 8. §. 1. & 2. ita videlicet, ut illa exerceri possit in Clericos privilegio fori gaudentes solum ab Ecclesiastico, illa verò in laicos tam à Clerico, quàm à seculari Rectore: cum secularis potestas Clericum, si ea habeat, quæ ad fruendum privilegio Fori Clericalis requiruntur juxta dicta n. 233. & seqq. nunquam absque Pontificia facultate judicare valeat, quam facultatem tametsi fateremur à SS. Pontifice laicis dari posse ad universitatem causarum (de quo videri potest Suarez. L. 4. Defensionis Fidei c. 2. n. 12.) constat tamen, nunquam fuisse datam, & datam fuisse in causa aliqua particulari, nullum aut rarum exemplum proferri poterit. A secularibus verò Principibus dari non posse, cum ipsi met eam non habeant, extra omne dubium est. Et licet daretur, Academicum aliquod Corpus esse verè ac propriè Ecclesiasticum, non tamen sequitur, ac quisquam concesserit, cuiuspiam laico ex tali Corpore competere jurisdictionem in Clericos. Videatur Panormit. in c. si diligenti 12. de Foro comp. n. 27. & seqq. ubi fuscè ostendit, nullam Rectori laico in Clericum Studio sum jurisdictionem competere: addens n. 29. Si contra hunc agatur criminaliter, solius Episcopi cognitionem esse, juxta can. De persona 38. q. 11.

347. Dubitatur VIII. Quinam præter Studiosos gaudeant privilegio Fori Studioforum. Cum uxor sequatur forum mariti, non solum domicilij, sed etiam illud, quod marito competit ratione dignitatis, officij, artis, aut privilegij personalis, ut cum communi DD. notant Barbosa in L. quia tale. 13. ff. solut. matrim. & Hilliger in Donell. L. 17. Commentar. c. 12. lit. L. ac statutum est L. eos qui. 6. C. de Fabricensib. L. Ne ad diversa. 42. C. de Silentarijs & decurion. ear. L. Omnis. 2. in fin. C. de Episcop. & Cleric. L. Quotiens. 3. C. de Privileg. Scholar. Hinc uxor cujuscunque Academici, sive Professoris sive Studiosi, foro mariti gaudet. Quia Mulieres (dicebant Imp. L. fin. C. de Incolis) honore maritorum erigimus, genere nobilitamus, & forum ex eorum persona statuimus. Itaque si lis cœpta fuerit ante matrimonium, poterit post illud causam trahere ad forum Academicæ ijs in casibus, in quibus maritus cœptas ante studia lites trahere ad illud posset juxta dicta supra à n. 342.

348. Quod modò dictum est de uxore Academicici, extendendum est ad ejus viduam: gaudet enim toto viduitatis tempore privilegio Fori Academicici: cum commune sit viduis, ut gaudeant foro mariti defuncti. cit. L. fin. C. de Incol. v. fin. autem L. Filij 22. §. vidua. ff. ad municipalem, L. quotiens. 3. C. de Privileg. Scholarum, Novella 22. c. 36. Quod verum est, etiam si sit vidua Studiosi, & hic, si viveret, transacto studio tempore amissurus fuisset Forum Academicæ: quia tempus mortis inspicitur. Idemque procedit, tametsi vir ante mortem ab Academia recesserit, sed intra quinquennium, de quo paulò antè n. 345.

349. Idem, quod de Uxoribus & viduis Academicorum modò dicebamus, pronuntiandum est de ipsorum Filijs & Liberis. Gaudent enim privilegio patris, ne iste à Studijs avocetur, si pro filijs coram alio tribunali conveniri & agere debeant. Et ita Communis DD. apud Barbosa in cit. L. Quia tale. ff. solut. matrim. & Mendo L. 3. de jure Academ. q. 5. n. 33. ubi addit eo privilegio post mortem patris non amplius gaudere, eò quod dicta ratio cesset. Ut autem filij etiam vivente patre hoc ejus privilegio fruantur, necesse est eos esse in patria potestate, cum quoad emancipatos cesset ratio privilegij, & pater non debeat agere pro filio emancipato. Quod si in Academici potestate existant etiam Nepotes, & Pronepotes, etiam ipsi eodem privilegio gaudent. Quod tamen hodiernis moribus non procedit, juxta quos filij per matrimonium patria potestate solvuntur. Quænam verò alia privilegia competant hijsce Uxoribus, viduis, ac Filijs, non est hujus loci explicare. Videri possunt Escobar l. c. c. 36. à n. 25. Alciat. in L. 1. C. de injus vocando à n. 16. Horat. Lucius de Privileg. Scholast. c. ult. Rebuff. eod. tr. privil. 78. Ti-raquell. de Nobilit. c. 18. Menoch. casu 379. Roland. à Valle L. 2. consil. 86. n. 8. ubi asserunt, competere ea, quæ maritis ac parentibus concessa sunt ratione dignitatis, v. g. ut non torquean-

tur ob indicia patrati delicti, non detrudantur in carcerem ob æs alienum. Et quæ concessa iisdem sunt ob officium & munus docendi, v. g. ut non teneantur hospitium præbere militibus, subire munia publica.

350. Notarij pariter, Bidelli, Nuntij, Ostiarij Academici illo privilegio gaudent, uti cum communi tradunt Horat. Lucius *cit. tr. de Privileg. Scholastic. in fin.* Rebuff. *privileg.* 166. Moneta de *Conservator. c. 7. a. n. 13.* Marta p. 4. de *jurisdict. casu* 111. a. n. 13. Escobar. l. c. c. 37. a. n. 8. Duennas *regul.* 305. Bolognin. in *Auth. Habit. n. 15.* Hilliger. ad Donell. L. 17. c. 20. lit. K. Rationem dant: quia isti sunt Officiales Academiæ, & in Corpus Academicum sunt cooptati. Addunt aliqui Typographos, Bibliopolas, Bibliopegos, Magistros Linguarum, & Magistros, ut vocant, Exercitiorum, seu Artis gladiatoria, saltandi, equitandi; nec non famulas Professorum ac Studioforum. Quos tamen alij ab hoc aliisque privilegijs excludunt: eò quod isti exceptis Studioforum famulis, suam operam non soli Academiæ, sed & alijs impendunt, æquæ ac alijs artifices. In famulis verò Academicorum, quò privilegio hoc gaudeant, requirunt, ut matriculæ Academicæ sint inscripti, in loco Academiæ iisdem inserviant, & sint ipsorum domestici. Unde dicendum est, spectanda hic esse singularum Academicarum privilegia à Principe territoriali concessa, recessus & conventiones cum Civitate initas, & consuetudines: quæ si desint, non est, cur extensio ad dictas personas fiat: tum quod ratio, quam allegat Authentica, pro ipsis non pugnat; tum quod privilegia, et si alioqui amplianda, Juri tamen communi, præcipuè Juri Ordinariorum judicium, contraria, non sunt facile extendenda, quod etiam Clericorum Officiales & famuli foro Clericorum non gaudent.

351. De Fidejussoribus Academicorum affirmamus cum Bald. in *cit. Auth. n. 25.* & Pacio *ibid. c. 4. n. 17.* Hering. de *Fidejussor. c. 23. n. 14.* Rebuffo *privileg.* 152. limit. 2. ac alijs, eos dicto privilegio non gaudere. Cum fidejussores aliorum quoque privilegiatorum horum privilegijs non fruuntur, uti de fidejussore Clerici communiter tradunt DD. si tamen creditor conveniat Studiosum, ob continentiam causæ etiam fidejussor ad Forum Academicum trahi poterit. De quo fuse Escobar l. c. c. 39. & Mendo L. 3. de *Jure Academ. q. 4. a. n. 29.*

352. Dubitatur IX. Quandonam privilegium Fori Academici amittatur. Cessare hoc privilegium, ubi Studiosi quinquennio abfuerint ab Academia, constat ex dictis n. 344. Cessat pariter, si non habeant requisita, de quibus supra n. 332. & seqq. aut si crimen committant, in quod in statutis Academijs lata est poena privationis, vel propter aliud delictum à Magistratu ejus nomen Albò seu Matriculæ expungatur, vel jubeatur ut cessator incorrigibilis Academia abstinere &c. aut si à vidua vel pupillo conveniantur, ut volunt Bald. in *cit. Auth. n. 61. & 62.* Oldendorp. de *Jure singular. Ummius cit. thes. 12. n. 66.* cum communi DD. de quo tamen plura s. seq. Denique cessat hoc Forum, ut putant Vultejus ad L. un. C. in quib. caus. militat. & Ummius *cit. n. 66. in fin.* Si Scholares de rebus, quas extra locum, in quo est Academia, tractant alià, quam Studiorum contemplatione, nimirum propriarum rerum componendarum causâ, conveniuntur. Sed his obstant ea, quæ diximus n. 169. 340. & seqq. Vidua Academici amittit hoc Forum cum ex dictis causis, tum ex secundis nuptijs, quas contrahit cum alio, qui Academicus non est, juxta LL. cc. n. 347. A Filijs, cum exeunte patria potestate, ut modò dictum est n. 348, ab Officialibus Academiæ, quando suum officium dimittunt: cum illo non gaudeant ratione personæ, sed Officij. An verò Studiosi, quamdiu tales sunt, possint renunciare privilegio sui Fori, & judici non suo prorogare jurisdictionem, infra dicetur, ubi de Prorogatione agemus.

§. III.

Quodnam sit Forum competens Miserabilium Personarum.

SUMMARIUM.

353. Habent Forum Privilegiatum Personæ Miserabiles.

354. Assignatur ejus concedendi ratio.

355. Gaudent hoc privilegio Pupilli, tametsi tutorem & defensores habeant.

356. Et licet non sint pauperes. Idemque est de Viduis.

357. Gaudent etiam Virgines, nisi patrem habeant, à quo defendi possint.

358. Item Famina, quæ habent Virum, à quo defendi nequeunt. Et Liberi habentes patrem inutilem.

359. Vidua impudicè vivens hoc privilegium amittit.

360. Quanam Persona sit censenda Miserabilis, judicis arbitrio estimandum relinquitur.

361. Non gaudent Foro Privilegiato, qui suâ culpâ miserabiles facti sunt.

362. Miserabilis Persona non gaudet hoc privilegio contra aliam miserabilem.

363. Non possunt Miserabiles Persona suo Foro Privilegiato renuntiare.

364. Eo gaudent etiam in causis criminalibus.

365. Gaudent etiam consortes litis cum Persona Miserabili suscepta.

366. In Camera Imperiali Viduis & Pupillis non decernuntur processus, nisi in casu denegata Justitia.

367. Vidua spoliata contra spoliatores etiam laicum immediate adire potest judicem Ecclesiasticum tribus in casibus.

368. Extra illos adeundus est contra laicum Judex laicus.

353. Inter varia privilegia, quæ viduis, Pupillis, aliisque fortunæ injuriâ afflictis & miserabilibus personis competunt, ac numero sedecim à Rebuffo tract. de sent. provis. Gloss. ult. art. 3. referuntur, illustre est illud, quod eis Constantinus Imper. L. si contra. un. C. quando Imperator inter pupillos & viduas his verbis concessit: Quod si pupilli vel viduæ, aliisque fortune injuriâ miserabiles, judicium nostræ Serenitatis oraverint, præsertim cum alicujus potentiam perhorrescunt: cogantur eorum adversarij examini nostro sui copiam facere. Ex cujus Constitutionis privilegio id juris habent dictæ miserabiles personæ, ut adversarios suos è Provincia, in qua sunt, ad Auditorium seu Curiam Imperatoris evocare possint. Idque indistinctè, sive oppressionem sui metuant, sive non, cum Imperator addiderit particulam Præsertim, quæ æquivaleret particulis Maxime & Præcipuè, quæ sunt implicativæ, & non excludunt casus alios contrarios, sed involvunt, ut cum communi DD. tradunt Everhard. in Locis argum. Legal. loco 110. Sanchez. L. 2. de Matrim. disp. 39. n. 6. & L. 10. disp. 5. n. 4. & August. Barbosa tract. de Diction. usu freq. dictione 277. & per se notum est latinè scientibus. Et quamvis particulâ Præsertim aliquando sumatur pro Tantum vel Dumtaxat, ut ex varijs Juribus & DD. demonstrat idem Barbosa l. c. in fin. hoc tamen dumtaxat procedit, quando ex subjecta materia vel aliunde constat, casus contrarios & non expressos excludendos esse. Itaque si Imperio mediatè subjectus in judicio Imperatoris à Vidua, Pupillo, aliave miserabili persona conveniatur, excipere non valet de incompetencia Fori, nec opponere beneficium primæ instantiæ. Accurs. Vultei. & DD. in cit. L. un. Maranta part. 4. Praxis Aur. destinis. 9. a. n. 77. Gaill. L. 1. observat. 1. n. 40. Quemadmodum verò dictæ personæ alios trahere immediatè ad Imperatorem, omisso judice loci possunt: ita ipsæ ab alijs invitæ eodem trahi nequeunt, ut habetur cit. L. un.

354. Ratio, quæ ad hoc privilegium concedendum Constantinum moverat, erat, quod, ut ex S. Hieronymo dicitur *can. 23. q. 5.* Regum officium est proprium facere judicium & justitiam, & liberare de manu calumniatorum vi oppressos, & peregrino, pupilloque & viduæ, qui facilius opprimuntur à potentibus, præbere auxilium: & quia Deus, cujus viva in terris Simulacra & Vicarij sunt Principes, peculiarem viduarum & pupillorum curam gerit, gerique mandat, ut patet ex c. 22. v. 22. Exodi, & c. 10. v. 18. Deuteronom. c. 7. v. 10. Zachar. c. 1. v. 23. Isai. c. 5. v. 28. Jerem. Qua & de causâ SS. Pontifices eos sub protectionem Ecclesiæ receperunt. *can. 1. dist. 87.* ac protectioni Principum commendarunt. *can. Administratores 26. 23. q. 5.* De quo mox plura n. 367.

355. Verum etiam ex hac Constitutione Constantiniana, sicut ex illa Friderici I. Imp. Studiosis patrocinante, varia dubia nascuntur. Dubitatur 1. an Pupilli, qui Tutorem & Defensores habent, hoc privilegio comprehendantur. Negat Paulus de Castro in rubr. cit. tit. C. quando Imperator. Sed affirmandum est cum communi aliorum: quia Imperator generaliter loquitur, ac proinde etiam illos Pupillos suo privilegio donat, qui Tutores habent. Accedit, quod Pupillus semper tutorem habet

bet, qui ipsum defendat, nec unquam in iudicio esse sine defensore potest. Unde si hoc beneficium restringeretur ad pupillos defensores carentes, aut nunquam aut raro locus illi esset: quod dicere absurdum est, ut bene notat Vultejus *l. c. n. 5.*

356. Dubitatur II. Utrum viduis & Pupillis solum pauperibus hoc privilegium competat, an etiam opulentis. De his dubitare videntur Bartol. *in cit. l. un. Maranta cit. distinct. 9. n. 195.* Speculat. Felin. ac alij, quos citat Vivius Neapolit. *decis. 521. n. 7. & 8.* dum aiunt, saltem pauperibus competere. Opulentos Pupillos & Viduas eo gaudere absolute negat Rolandus à Valle *vol. 2. consil. 20. n. 12.* ubi ait, esse communem & indubitam Juris conclusionem, quod ad hoc, ut Vidua vel Pupillus illo *cit. l. un.* privilegio gaudeant, requiratur, ut sint pauperes. Sed fallitur: nam neque communis est hæc assertio, neque in Jure ullibi prodita. Itaque recipienda est sententia illud permittens etiam opulentæ Viduæ & Pupillo. Eam tenent Anton. Thesaur. *decis. 177. n. 3.* Vincent. de Franch. *decis. Neapolit. 100. n. 19.* ubi Neapoli ita judicari asserit, Gaill. *l. c. Tusch. lit. M. conclus. 273. n. 14.* Covarr. *Pract. qq. c. 6. & 7. Sperelli in Decision. Fori Eccles. decis. 156. n. 33.* & ipse etiam Rolandus *vol. 1. consil. 76. n. 45.* alique quamplurimi, quos citat Vivius *decis. 521.* Nam nec Deus, nec Imperator, dum illis specialiter favent, ac favori ab omnibus cupiunt, distinguunt inter pauperes & opulentos. Nec rationem Imperator sumit à paupertate, sed ex eo, quod sint miseratione digni. At ista dignus est omnis Pupillus & Vidua, quod ille patrem, hæc maritum defensores amisit, ac ob imbecillitatem quæ sexus quæ ætatis, iudicisque infirmitatem, ob quam rebus suis præesse nequeunt, potentum injurijs patent, tunc maxime, quando sunt opulenti.

357. Dubitatur III. An Virgines dicto privilegio gaudeant. Negant Felin. *in c. significantibus de Offic. Delegati n. 8.* Covarr. *Pract. qq. c. 7. n. 2.* Gaill. *cit. l. 1. observ. 1. n. 42.* Vultejus *l. c. n. 7.* Carpz. *l. 2. Respons. Elector. Saxon. respons. 19. n. 9.* Affirmandum videtur cum Azone *in summa ad cit. Titul. C. quando Imperator, & Cyno, Baldo, Afflict. Guidone Pap. ac alijs,* quos refert & sequitur Sperelli *l. c. decis. 158. n. 3.* ac communem fatetur Covarr. *cit. c. 7. n. 2.* quia, ut ait, Javolenus *l. Malum 242. ff. de V. S. §. 3. Viduam non solum eam, quæ olim nupta fuisset, sed eam quoque mulierem, quæ virum non habuisset, appellari ait Labeo: quia Vidua sic dicta est, quasi vecors, vesanus, qui sine corde vel sanitate esset: similiter Viduam dictam esse sine viduitate.* Limitandum tamen esse censemus: nisi patrem habeat, à quo defendi possit; tunc enim non censetur miserabilis. Hanc porro ob causam privilegium istud hoc Covarr. *l. c. n. 3.* ac alij extendunt ad Moniales & earum Monasteria. Quin etiam ad Monasteria Virorum Ordinis Mendicantis.

358. Dubitatur IV. An hoc privilegio gaudeat fæmina habens Maritum inutilem, seu à quo defendi nequeat, v. g. captivum, exulem, ad triremes damnatum. Affirmamus cum communi DD. & Baldo *in l. fin. C. de Plagiarijs n. 2.* Felin. *l. c. n. 8.* Covarr. *cit. c. 7. n. 7. V. Est & hoc.* Vincent. & Franch. *decis. 100. n. 18.* Vivio. *decis. 199. n. 3.* Gaill. *l. c. n. 44.* ubi bene adducit textum *c. 2. §. sed neque istud de Translat. Episcopi,* juxta quem Ecclesia habetur viduata, quæ Episcopum habet, sed inutilem. Idemque dicendum videtur cum Follerio ac alijs, de Liberis patrem habentibus perpetuo inutilem. Unde idem tenendum est de Fæmina, quæ sine sua culpa à viro separata est divortio: tum quod sic virum habet inutilem, ac forsan inimicum magis quam defensorem; tum quod *l. vir mulieri. 64. ff. de Donation. inter vir. & Uxor.* vidua dicitur, quæ à viro divortium fecit.

359. Dubitatur V. An Vidua impudicè vivens amittat dictum privilegium. Respondemus affirmativè cum Alexand. Jafon Dec. ac alijs, quos refert Sperelli *cit. decis. 158. n. 21. & 26.* Nec enim censendum est, Imperatorem voluisse hujusmodi Viduis favere contra monitum Apost. *1. ad Timoth. c. 5. v. 3. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt.* ubi v. 6. explicat, quæ verè vidua sit, dum ait: *quæ in delicijs est, vivens mortua est.* Hinc omnia privilegia, honores, & commoda prioris matrimonij amittit, ut *in l. His solis C. de Revoc. Donation.* tradunt Baldus, Salicet. & alij, ac Panorm. *in c. Uxoratus de Convers. Conjugat. notab. 2.* cum plurimis, quos allegat Tiraquell. *de Nobilitate c. 18. n. 13.* Perditque legatum à viro relictum. Gloss. & Bartol. *in l. Fideicommissum C. de Fideicommiss.* ac alij apud Tiraquell. *l. c. n. 14.* Pariter admittendum non est, & non immerito à castis mentibus auribusque pudicis alienum esse dicit Bern. Græv.

L. 1. conclus. 1. considerat. 1. n. 3. quod Vivius Neapolit. *decis. 521. n. 5. & 6.* alique non pauci tradunt, meretrices hoc privilegio gaudere. Et si enim miserabilissimæ sint, uti omnes facinorosi, non tamen sunt miserales fortunæ injuriæ, ut requirit Imperator *cit. l. un.* Et absque dubio judicavit Constantinus, quod postea dixit Justinian. *Novell. 89. c. 10. §. 5. nos non datus luxuriantibus, sed pudicis legem.* Non enim, ut idem ait *Novell. 39. in fin. aliquid amplius habebit castitate luxuria.* uti haberet, si meretrix hoc privilegio gauderet, quo tamen non gaudent honestæ & justo thoro junctæ matronæ.

360. Dubitatur VI. Quinam præter Pupillos & Viduas nomine miserabilium personarum veniant. Cum innumeros & modis propè innumeri fortuna sinistra premere soleat, non tamen indistinctè omnibus, in quos illa sævit, videatur Imperator illud privilegium concedere voluisse, iudicis arbitrio relinquendum est, quænam in specie sint personæ miserales. Quam esse sententiam DD. receptissimam ait Menoch. *de Arbitrar. judic. l. 2. cas. 66. n. 1.* & Mascard. *de Probat. conclus. 1066.* qui eo ipso supponunt, non quosvis, quos illa afflixit, eo beneficio Imperatorio gaudere. Procul dubio, ut ait Carpz. *l. c. n. 11.* eo nomine veniunt Furiosi, Cæci, Muti, Leprosi, aliòve laborantes morbo, qui hominem ad negotium quodcunque gerendum reddit inhabilem. *arg. l. Morbus. 113. ff. de V. S. l. 2. §. si quis iudicio. ff. si quis caution. l. Quasitum. 60. ff. de Rejudic. l. ob qua. 4. §. illud. & l. ult. ff. de Edilit. edict.* Quibus cum Gaillio *cit. l. 1. observ. 1. n. 40.* addendi sunt senes decrepiti, item qui longo morbo exhausti & enervati sunt. Excluduntur autem ab Anton. Butrio *in c. significantibus de Offic. Deleg. n. 22.* & Carpz. *l. c. n. 12.* Captivi & Mercatores, qui in itinere Gabellis gravantur. Quos tamen admittunt Alexander *l. 7. consil. 130. in fine,* Rebuff. ac alij. Videri possunt Mascardus *l. c. Tuschus lit. M. conclus. 273.* Rebuff. *tract. de sentent. provision. art. 3.* Gloss. fin. Novarius *tract. de Privileg. miserab. person. Tiraquell. de Privileg. causa pia privileg. 4.* Utrum autem Pupilli nomine hic veniat etiam orphanus, seu minor 25. annis patre orbatus (quod asserit Covarr. *l. c. c. 6. n. 2.*) merito dubitaveris: quia verè ac propriè non est pupillus, ac idcirco, si Imperator ipsum suo privilegio comprehendi voluisset, eum utique expressisset. Nec sola ætas minorennis, nisi paupertas aliæve calamitates incumbant, miserabilem facit, cum non sit ea iudicii infirmitate, quæ pupilli, ac ferè fæminæ.

361. Dubitatur VII. An miserales personæ hoc privilegio gaudeant, si suâ culpâ v. g. luxu, gulâ, ludô, aut ob crimen in paupertatem malumve aliud se præcipitarunt. Non gaudere affirmant Andr. de Ifern. *in Constitut. Neapolit. l. 1. tit. 37. n. 9.* Matth. de Afflict. *in cit. l. un. n. 28.* Rebuff. *ad Leges Regias tom. 1. tit. de sent. provis. Gloss. ult.* Hanc opinionem falsam esse censet Covarr. *Pract. qq. c. 6. n. 2. §. sed si quis,* addens, se ex ijs, quæ tradiderat *l. 2. Variar. resolut. c. 16. n. 9.* certò scire, eam nequaquam admittendam fore. Verum ex ijs, quæ *cit. n. 9.* assert, nequaquam illius opinionis falsitas concluditur, ac ipsemet suam sententiam *cit. n. 2.* limitat primò quoad Viduam, quæ proprium maritum occidisset: huic enim minimè suffragari hoc privilegium, cum hujusmodi homicidium directè tendat ad viduitatem. Limitat secundò *cit. c. 16. n. 9. §. secundò* quoad eos, qui datâ operâ ex culpa ad causam paupertatis ordinatâ & præmeditatâ, ut privilegijs uterentur, in paupertatem inciderunt. Quam in rem bene adducit textum *l. penult. ff. de Jure Dot.* Limitat & addit tertio *cit. n. 9. §. Tertio,* privilegia à Jure concessa his, qui egestate premuntur, non esse servanda, quoties alteri fieret præjudicium, & ipsi ob culpam propriam aut scelus ad egestatem fuerint redacti. Verum spectato Jure scripto absolute tenenda videtur sententia Ifernæ: tum quod Imperator *cit. l. un.* hoc privilegium ijs concedat, qui fortunæ injuriæ sunt miserales, quæ ratione miserales non sunt, qui suâ culpâ & flagitio malum sibi cuderunt. Tum quod delictum nemini debet patrocinari, nec ulli immunitatem præbere *l. 1. C. ubi senat. vel Clariss. l. si ab hostibus ff. solut. matrim. l. Relegatorum §. fin. ff. de interd. & relegat. l. his solis. 7. §. de cæteris. C. de Revocand. donation. l. eisdem panis C. de secund. Nupt.* Tum denique, quod beneficium Competentiæ Clericis debitoribus concessum *c. Odoardus de solution. eisdem non competit, si ludo vel aliâ luxuriose vivendo sua bona prodegerunt,* ut post Bald. Ferret. aliòsque tenent Carol. de Grassis *de effect. Cleric. effect. 7. n. 151.* & Sperelli *in Decision. Fori Eccles. decis. 158. n. 17.*

362. Dubitatur VIII. An miserabiles personæ suo privilegio contra alios privilegiatos uti queant. Respondetur, non posse uti contra aliam personam miserabilem, eam trahendo in prima instantia ad Curiam Imperatoris: Ratio est: quia Vidua v. g. habet duos iudices, unum ex communi Jure, nimirum iudicem domicilij, delicti, contractus, vel rei sitæ; alterum ex privilegio. *cit. L. un. Poterit igitur æquale privilegium habens v. g. Pupillus vel alia Vidua alterutrum, quem maluerit, iudicem contra eam eligere, juxta L. Cum Clericus. C. de Episc. & Cleric. & L. Decernimus propè fin. C. de Episc. Audient.* Estque communiter receptum, non posse quemquam uti suo privilegio adversus alium par privilegium habentem, quando utrumque est speciale, & ex eadem causa concurret, juxta *c. cum causam in præbend. & Panorm. & DD. ibi.* Accedit primò: quòd si privilegiatus contra alium par privilegium habentem uti suo privilegio posset, eumque vi illius trahere ad Curiam Imperatoris, Regisve vellet, posset Reus privilegiatus æquali Jure dicere, se quoque privilegium habere, vi cujus illuc trahi invitatus nequeat, sibi que istud contra alium privilegiatum competere. Accedit secundo: quòd privilegium Actoris opponitur Juri communi; privilegium autem Rei, vi cujus in proprio foro conveniendus est, est eidem Juri communi conforme, cum juxta vulgata Jura Actor sequi debeat forum Rei. Sed inter eos, qui paria habent privilegia, præfertur is, qui habet privilegium Juri communi consonum, juxta Baldum in *L. si quis in gravi §. ult. & L. qui posthumos ff. ad S. C. Syllan.* Decium in *c. in præsentia de Probation.* aliisque. Et ita hanc sententiam tenent communiter DD. quos refert & sequitur Vinc. de Franchis *decis. 188.* ubi eam dicit verissimam, Steph. Gratiani *Discept. Forens. c. 182. n. 21.* & Covarr. *Pract. qq. c. 7. n. 5.* ubi bene inde deducit, quòd si miserabilis persona similem aliam conveniret coram Ordinario Rei iudice seu domicilij, Reus declinare hoc forum & causam avocare ad Curiam Imperatoris non posset: eò quòd Reus tunc sit in malitia, & Actor æquè privilegiatus eligat forum juxta jus commune, ac idcirco præferendus sit. An verò miserabilis persona alium privilegiatum, diverso tamen privilegio munitum, v. g. Studiosum, trahere ad Curiam Imperatoris possit. Negare videntur passim DD. ut patet ex ijs, quæ tradit Covarr. *L. c. n. 4. §. Primus etenim.* Afferit Carpz. *cit. respons. 19. n. 28.* ubi refert, causam cuidam Professori à quadam Comitissa motam, ab Electore remissam fuisse ad Academiam, quòd ille suum privilegium Fori Academici allegarit, & privilegiatus non utatur suo privilegio adversus privilegiatum. *L. sed. & militis ff. de Excusat. tutor. L. assiduis §. Et ideò C. qui potior. in pignor.* Nobis non vacat immorari.

363. Dubit. IX. An miserabilis persona dicto privilegio renuntiare possit. Negat Glossa in *cit. L. un. v. Excedere*, quam communiter approbatam ait Gaill. *cit. observ. 1. n. 40.* ac valde notandam dicit Bald. *ibid. n. 3.* At communem ac inconcussam hanc esse sententiam existimat Sperelli *cit. decisio. 166. n. 48.* eò quòd non ratione singularum personarum miserabilium, sed statui ipsarum & miserationis intuitu concessum fuerit, ac privilegia ex causa universalis certi statùs ac conditionis hominibus concessa à singulis eorum abdicari nequeant, cum non in specialem favorem, cui quis privatus renuntiare potest, sed publicum cedant. Ex quo contra Covarr. *cit. c. 7. in fin.* ac nonnullos alios inferunt Natta *consil. 590. n. 15.* Petr. Barbosa in *L. Hæres ab sens prin. ff. de judic. n. 162.* Nevizant. in *Sylva Nupt. L. 6. n. 38.* Sperelli *L. c. n. 51.* ac teste Thesaur. *Decis. Pedemont. 257. n. 2.* communiter alij, Viduam aliasque personas miserabiles cepto jam iudicio coram iudice suo posse causam ad Imperatorem avocare, eò quòd per litis contestationem & consensum tacitum in hunc iudicem, coram quo lis contestata est, non potuerit privilegio renuntiare. Nobis videtur excipiendus esse casus, quo contra defunctum, cui Vidua Pupillusve successit, lis cœpta jam fuit: tunc enim ab hærede coram eodem iudice continuanda erit, juxta ea, quæ de Clerico diximus *n. 284.* Quod tamen Barbosa *L. c. n. 165.* Oliva *p. 3. Fori Ecclesiast. q. 33. n. 8.* ac alij, tunc solum admittunt, si in causa cum defuncto agitata jam fuerit conclusum.

364. Dubitatur X. Utrum hoc privilegium locum habeat solum in civilibus, an etiam in criminalibus causis. Etiam in his locum habere meritò asserunt Matth. de Afflict. *L. 1. Constitut. rubr. 37. n. 23.* Covarruv. *cit. c. 6. prin.* Thom. Valasco *allegat. 65. n. 50.* Oliva *L. c. n. 14.* eò quòd Imperator inter causas Civiles & Criminales non distinguat. Quod tamen Oliva solum

concedit, quando miserabilis persona accusat; secus, si accusetur; quòd delinquentibus, ut ait, non fiant favores, nisi ex causa publica. Verum hinc procedit illud, quòd modò dictum est, Imperatorem non distinxisse inter civile & criminale iudicium. Majusque damnum imminet in iudicio criminali quàm Civili: unde contra illud maximè muniendæ erant personæ miserabiles. Delinquentes favore quidem digni non sunt: sunt tamen accusati, qui sæpe sunt innocentès.

365. Dubitatur XI. An dictum privilegium profit etiam consortibus litis cum miserabili persona susceptæ, aut suscipiendæ. Affirmandum censemus cum Valasco *L. c. n. 29.* Caldas in *L. si curatorem C. de in integr. restitut. n. 9. v. Implorandum.* Covarr. *c. c. 7. in fin.* Oliva *L. c. n. 15 arg. si inter plures 1. ff. De quib. rebus ad eund. iudicem eatur.* dummodo causa sit individua: secus, si dividua fuerit. Gloss. in *L. un. C. si in communi ead. caus.* Caldas *L. c. n. 25. v. adversarij.*, alique

366. Quæ hætenus dicta sunt, de Jure scripto procedunt, & in Hispanijs, ac Galijs observantur. Aliud in S. R. Imperio consuetudine receptum est: nam ipsimet Principes ac status in suis Provincijs, in quas Imperator hodie absolutam potestatem non habet, causas Viduarum ac Pupillorum cognoscunt, ac idcirco omisso medio & in prima instantia Viduis & Pupillis non decernuntur Processus in Camera, nisi in casu denegatæ justitiæ, teste Gaillio *cit. observ. 1. n. 40.* Herman. Vultcio in *cit. c. fin. n. 21.* Bocer. *de jurisdict. c. 3. n. 95.* Carpz. *L. c. n. 14.* Nihil tamen est, ut ipse monet *n. 15.* quòd Status Imperij, in suis territorijs jura Imperatoris habentes, impediatur, ut Constitutionem Constantini salubriter praticare non possint: quòd ait docere ipsam experientiam. Et quamvis præteritis Imperij Statibus in prima instantia (secluso casu negatæ justitiæ) adiri nequeat Imperator etiam à miserabilibus personis, non tamen excludendæ videntur à Principis territorialis supremo tribunali, si hoc, omisso inferiore & immediato, adire velint. nisi aliud alicubi consuetudine receptum sit. Cæterum antequam ea, quæ de privilegio Fori à Jure Civili personis miserabilibus concessio in medium afferenda videbantur, claudamus, notandum est, quòd Maranta *p. 3. Prax. Aur. n. 76.* & Sperelli *cit. decisio. 156. n. 57.* asserunt, in foro æquè seculari ac Ecclesiastico in dijudicandis hujusmodi personarum causis secundum Statuta Juris Canonici procedi.

367. Uti verò Jus Civile, de quo hætenus, speciali favore dignos judicavit Pupillos & Viduas, maximè quoad ipsorum lites & causas judiciales: ita pariter iisdem Jus Canonicum patrocinatur. Sic juxta *c. Ex tenore 11. & c. Licet ex suscepto 10. de Foro compet.* Ecclesiasticus Judex Viduis, imò & alijs, jus dicit, si in illo administrando negligens fuerit Judex secularis. Quin Vidua oppressa & spoliata, interdicto *unde vi* & remedio *Recuperande* vel *Redintegrande* agere etiam contra spoliatorem immediate coram Judice Ecclesiastico potest omisso seculari, uti patet ex *c. Ex parte B. 15. de Foro Compet.* ubi Honorius III. Archiepiscopo committit causam spoliij Catri Segrens ad instantiam Viduæ Reginæ Angliæ contra quemdam Nobilem spoliatorem. Et ita ad *cit. c. 15. & can. Si quis de potentibus 24. q. 3. c. super quibusdam in fin. de V. S. & c. significantibus de Offic. Deleg.* tenent Innocent. Zabarell. Barbat. Anton. de Butr. Panorm. Joan. de Imola, ac alij Canonistæ, Natta *consil. 590. n. 10.* Roland. à Valle *L. 2. consil. 20. n. 11. & 22.* ac communi omnium consensu receptum fatetur Covarr. *Pract. q. q. c. 6. §. Imò & in hoc.* quamvis ipse dissentiat, ac etiam in Vidua spoliata contra laicum adiri non posse existimet iudicem Ecclesiasticum, nisi post denegatam à iudice seculari justitiam. In casu *cit. c. Ex tenore* ait, maximam fuisse negligentiae suspicionem in iudice ob potentiam adversarij Viduam spoliantis. Verum hoc divinare est: nec enim hujusmodi suspicionis in textu reperitur vestigium. Cum enim Nobilis ille, qui spoliolum commiserat, potens quidem esset, Vidua tamen spoliata esset Regina, verosimile non est, suspectos ipsi esse potuisse iudices seculares, aut arbitros. Quòd si ex eo, quòd spoliator erat Nobilis, seculares iudices meritò suspecti erant, dicendum erit, eosdem semper suspectos esse debere Viduis quantumvis sublimi gradu positis, saltem si potens sit adversarius: imò alijs Viduis statùs medij & infimi semper debere esse suspectos, si agant contra spoliatorem patris statùs, cum juxta Covarr. meritò fuerint suspecti, tametsi adversarius, contra quem Regina egerat, esset ipsa longè inferior. Nec obstat, ut idem Covarr. existimat, textus *c. Novit. 13. de judic.* ubi Pontifex profitetur, se nolle turbare jurisdictionem laicorum,

corum, sed jurisdictione Ecclesiastica in laicos uti velle duntaxat in casibus à Jure permixtis: nam inter permixtos hujusmodi casus (quos numero undecim refert Innocent. in cit. c. Licet ex suscepto 10. de Foro compet. n. 3. tredecim Anton. de Butrio ibid. n. 15.) est ille, de quo modò agimus, quando videlicet Viduæ opprimuntur & spoliuntur etiam à laicis, cum harum defensio à Deo sit demandata Ecclesiæ. Unde Pontifex in c. super quibusdam 26. de V. S. §. Cum autem ad quæsitam Comitum Tholosani respondens inter alia ait, teneri ipsum Viduam, Pupillis, Orphanis, & miserabilibus personis in judicio Ecclesiastico respondere. Deum tertiò Vidua pauper, id est, si viduitas & Paupertas concurrunt, habet electionem fori, & laicos ad tribunal Ecclesiasticum trahere potest etiam in civilibus & profanis causis, tametsi spoliata non fuerit, & nulla judicis secularis negligentia interveniat, uti communi consensu tradunt Interpretes in cit. c. significantibus 38. de Offic. & potest. judic. Deleg. Natta consil. 590. n. 9. Cenedo qq. Canon. q. 14. n. 4. Sperelli cit. decis. 156. n. 14. ac alij.

368. Seclusis tribus casibus modò enarratis, non poterit Vidua, Pupillus, aut quæcunque alia miserabilis persona contra laicum neglecto ipsius judice competente laico agere coram Ecclesiastico, tametsi juxta dicta n. 352. & seqq. omisso inferiore laico mox possit adire supremum. Neque si ipsa Vidua aliave miserabilis persona judicio pullatur coram judice laico, causam advocare potest ad tribunal Ecclesiæ, tametsi sit pauper, uti notant Innocent. in cit. c. significantibus n. 2. Zabarella n. 3. v. & in hoc quidam Panorm. n. 6. Barbat. n. 15. v. & subdit. Petr. Barbosa in L. 1. part. 1. ff. solut. matr. n. 49. contra Paul. de Castro aliosque apud Olivap. 3. de Foro Eccles. q. 40. n. 27. qui absolute tenent, posse Viduas, tametsi non pauperes, adire etiam contra laicos judicem Ecclesiasticum. Vicissim judicem secularem, neglecto Ecclesiastico, adire etiam contra laicos nequeunt in causis merè sacris, aut mixtis quidem, in quibus fuerunt à judice Ecclesiastico præventæ. cit. c. ex tenore & ibi Glossa V. Ecclesiasticum judicem, Panorm. n. 6. Anton. de Butr. n. 5. & c. Ecclesia S. Maria de Constitut. c. Decernimus 2. de judic. c. cum generale 8. de Foro compet.

§. IV.

Quodnam sit Forum Competens Militum.

SUMMARIUM.

369. *Varia Militum privilegia recensentur.*
 370. *Solus Magister Militie jus ipsis dicit.*
 371. *Tam in quacunque causa criminali.*
 372. *Quam in civili.*
 373. *Declaratur, quid sit tenendum quando ante susceptam militiam crimen commiserunt.*
 369. Milites varijs privilegijs gaudere notum est cum ex L. sed & milites prin. ff. de Excusat. Tutor. tum alijs obvijs iuribus. Sic v. g. pro debito in castris contracto non conijciuntur in carcerem; condemnati ultra quàm facere possint, non tenentur; regulariter non torquentur, nec poenis plebeiorum subijciuntur; veterani immunitatem à muneribus personalibus habent; si sunt filijfamilias, suum faciunt peculium castrense; neque istud fratribus suis conferre tenentur; nec si arrogantur, arrogantis faciunt; tempora præscriptionis & petendæ restitutionis in integrum iisdem non currunt, dum sunt in castris; testamentum validè condunt absque consuetis Solemnitatibus, commilitonis hereditatem injussu patris adire possunt &c. De quibus præter alios fuse Cuiac. Enenkel tract. de Privileg. Milit. Bocerius de Bello & Duello p. 1. c. 16. & seqq. Vultejus ad L. 6. C. de jurisdict. omn. judic. L. ult. C. de Ratiocin. & L. un. C. in quib. caus. militantes fori præscript. uti non poss. Illis autem etiam hodiè fruuntur milites, qui Principibus, Dominis, ac Civitatibus ad honesta & licita bella se obstrinxerunt, ac ad signa jurarunt, publica merentur, stipendia, Statuta, leges, ac consuetudines usque militares observant. Gaudent, inquam, veterum militum privilegijs, præsertim si sub Romano Imperatore aliòve supremo Principe militant. Bald. in L. 1. C. qui bonis cedere poss. Cyn. & Salicet. in L. 1. C. de jur. & facti ignorant. Roman. consil. 506. circa init. Wesenbec p. 1. consil. 17. n. 17. Mynsing. Decad. 5. respons. 46. à n. 9. Vaud L. 1. variar. qq. c. 55. Zasius tract. de substitut. c. 5. v. Hac, qua dixim. Sichard. in rubr. C. de Te-

stam. milit. n. 9. Schneidewin. ad Tit. Instit. de Testam. milit. n. 8. Gaill. L. 2. observ. 118. n. 2.

370. Inter alia Militum privilegia illud est, quòd habent Forum singulare, & solus Magister militum ipsis jus dicit. L. Magisteria 6. C. de jurisdict. omn. judic. L. penult. C. de Pactis. & L. si quis posteaquam 7. ff. de judic. Ubi tamen distinctione opus est: nam si criminaliter accusantur, coram solo Magistro Militum se sistunt. cit. L. Magisteria C. de jurisdict. & L. 2. C. de Offic. Præf. milit. nisi antè in jus vocati alterius fori esse cœpissent. cit. L. 7. ff. de judic. Permittitur tamen incarceration & custodia Reçtori Provinciæ, qui captos Magistro militum remittere tenetur. L. 1. C. de Exhibitione reor. v. omnino. Vultejus ad cit. L. Magisteria C. de jurisdict. n. 7. 8. & 14. Quo tamen casu nullum Imperij meri actum exercet, cum incarceration ex causa criminali eo fine facta, ut captus alteri remittatur, inter actus meri Imperij nequiquam referatur. arg. L. Defensores 7. C. de Defens. Civit. Novell. 15. c. 6. §. 1. L. Divus Pius ff. de Fugitiv. L. 1. prin. v. simili modo ff. quando appell. Bart. in L. 3. n. 8. & Alexand. n. 22. ff. de jurisdict.

371. Sed & inter ipsa crimina distinguendum hîc est: nam si crimen est militare, soli Magistro militum concessa est animadversio in delinquentem. Si non est militare, sed commune ut vocant, rursus distinguitur: nam si enorme est, Reçtoris Provinciæ est, cognoscere & punire; Magistri verò militum, si enorme non est. Ita distinguit Glossa in cit. L. Magisteria, quam DD. communiter sequuntur. Vincent. de Franchis decisio 88. Donnell. L. 17. Comment. c. 20. De consuetudine verò hodierna Duces belli de omni militum suorum crimine cognoscere, testatur Boër. de Custod. Clau. n. 29. & hoc ipsum docet praxis in Romano Imperio. Et idcirco cit. Lex observatur indistinctè, nisi alibi & non in loco militiæ deliquerint. Locum tamen non habet, nisi quoad milites actu militantes. Vincent. de Franch. cit. decis. 88. n. 6. Franc. Vivius decisio. 254.

372. Sed & quoad causas Civiles eadem L. Magisteria & consuetudine indultum est, ut milites non nisi apud suos Duces conveniantur. Quo tamen privilegio non gaudent, si conveniantur ex causa functionum publicarum seu tributorum. cit. L. un. C. in quib. caus. militant. & L. fin. C. ubi quis de Curiali: aut si per Provincias sociantur, id est, mercaturæ causâ Societatem Imperatoris consensu contraxerint, aut si prædia conduxerint vel à Fisco vel alijs. cit. L. fin. & DD. ibi.

373. Quæstio tamen difficilis superest, quid sit tenendum de eo, qui postquam præventus jam fuit ab aliquo judice, miles efficitur & forum mutat. Difficultas nascitur ex cit. L. si quis posteaquam 7. ff. de judic. & L. qui cum uno 4. §. 5. ff. de Re militari. Hîc enim dicitur, quòd reus capitalis criminis, si miles voluntarius factus est capite sit puniendus, nec remittendus eo, ubi reus postulatus fuit. Illà verò priore statuitur, quòd si quis, posteaquam in jus vocatus est, miles vel alterius fori esse cœperit, ibi nihilominus respondere teneatur, ubi in jus vocatus, nec præscriptionem fori opponere possit. Estque universim receptum, quòd ubi acceptum est semel judicium, ibi & finem accipere debet, ut dicit Paulus L. 30. ff. de judic. Nec satisfacit responsio Cuiacij, agi cit. L. 7. solum de causa Civili, solum de criminali cit. L. 4. Nam juxta L. Absentem ff. de Pœnis valet argumentum à causa civili ad criminalem, & quod dicitur cit. L. 7. & 30. ff. de judic. ac L. Hos accusare §. hoc beneficio ff. de accusat. præventum in causa debere eo in foro respondere, ubi præventus fuit, non obstante, quòd forum interim mutarit, æquè procedit de causa criminali quàm civili, ut notant Bartol. in cit. L. Hos accusare n. 3. & L. Urannius ff. de Fidejussor. n. 12. ac L. 1. ff. de Pœn. n. 3. ac alij: neque enim Leges inter has causas distinguunt. Æquè parum satisfacit, quod ait Bartol. cit. n. 3. in L. 1. ff. de pœn. & Angel. in cit. L. 7. ff. de judic. n. 4. in fin. quòd in causa criminali Judex, qui prævenit jurisdictionem, possit militem condemnare, executio autem facienda sit per Magistratum militum: nam si Judex, qui prævenit, est competens, ad condemnandum, pariter erit competens ad exequendum, ut patet ex L. cum quadam puella 19. ff. de jurisdict. Unde præplacet, quod cum Oladrado Alberic. & Fulgos. ait Petr. Barbosa in cit. L. 7. n. 166. specialiter statutum fuisse cit. L. 4. ff. de Re milit. ut miles voluntarius à suo Duce puniretur, tametsi alibi ob crimen grave accusatus & citatus fuisset ante susceptam militiam: quia graviter delinquit contra L. un. C. de Reis postulatis, qui postulatus criminis antequam ostendat suam innocentiam, ad honorem militiæ aspirat, & voluntarius miles efficitur. Unde è contrario colligunt

ligunt DD. quod is, qui non voluntarius miles effectus, sed coactus, & suscepta jam militia crimen non commisit, remittendus sit, utpote dicta ratione cessante, ad judicem, qui praevenit jurisdictionem. Quemadmodum si crimen committat, postquam jam factus est miles, de eo accusari coram Magistro militum potest, sicuti accusari in proprio domicilio posset, si miles non esset: cum miles censeatur habere domicilium ibi, ubi meretur stipendia. *l. Municeps §. fin. ff. ad Municipal. cit. l. Magisteria C. de jurisdict. omn. judic. Baldus in l. 3. ff. de Offic. praesid. n. 3. Barbola l. c. n. 170.*

PARS IV.

De Foro Extraordinario.

CAPUT I.

De Foro Prorogationis.

§. I.

Quid sit Prorogatio & quotuplex.

SUMMARIUM.

374. Ordo doctrina servandus proponitur.

375. Prorogatio jurisdictionis est ejusdem extensio ad personas, causam, tempus, & locum, in quas, & quando, ac ubi jure aliis non competit, consensu partium facta.

376. Quadruplex est Prorogatio jurisdictionis.

377. Judici delegato prorogari Jurisdictio non potest à persona ad personam. Nec judici Ordinario à tempore ad tempus.

378. Tametsi terminus per legem non fuerit praefixus jurisdictioni, sed solum instantia. Et licet partes Prorogationem juramento confirmant.

374. Juxta ordinem, quem supra n. 9. servandum statui-
mus, hic de Foro Extraordinario agendum erit, postquam p. 1. de Foro in genere, p. 2. de Foro Ordinario Communi, ac p. 3. de Foro Ordinario singulari, actum est. Extraordinarium autem Forum sortimur per Prorogationem, Delegationem, Continentiam causarum, ac Reconventionem: cum qui his modis alicubi convenitur, stet coram judice, qui jure Ordinario proprius & suus, saltem in hac causa vel loco aut tempore, non est, sed extra ordinem assumptus. Revocari huc etiam posset Feudum: sed quia per illud forum acquiritur non absolute ac universim, prout acquiritur modis modò enarratis; sed solum in causa feudali, idcirco de illo commodius infra p. 5. agetur, ubi exponemus, quænam causæ certum forum, & reliquis non commune habeant.

375. Igitur initium faciendo à Prorogatione jurisdictionis, cujus materia uti latissime patet & intricata est, ut loquitur Petr. Barbosa ad l. 1. ff. de judic. art. 1. n. 1. ita quotidiana, ut ait Marian. Socin. in c. significasti de Foro comp. n. 7. describi Prorogatio potest, quod sit Extensio jurisdictionis ad personas, causam, tempus & locum, in quas & quando ac ubi jure aliis non competit, consensu earundem personarum facta. c. P. & G. 40. de Offic. & potest. judic. Deleg. l. 1. C. de jurisdict. omn. judic. l. 1. & 2. prim. & §. 1. ff. de judic. l. si convenerit 18. ff. de jurisdict. Dicitur Extensio: ut enim alicui per consensum partium tribuatur jurisdictio, quam de jure in ipsas, aut certè in hoc loco, vel causa, vel tempore non habeat, necesse est, ut is jam antecederet & aliunde aliquam jurisdictionem habeat. Hinc prorogari non potest jurisdictioni illi, qui nullam unquam jurisdictionem habuit; aut habuit quidem, sed illa jam est finita; aut habet quidem etiamnum, sed non in hoc genere causæ, ut sequente §. dicetur.

376. Quadruplex porrò est Prorogatio jurisdictionis, uti patet ex ejusdem descriptione modò facta. Nam vel fit de tempore ad tempus. c. De causis 4. de Offic. & potest. judic. Deleg. l. 2. §. convenire V. sed si Judex ff. de judic. Vel de re ad rem, seu causa ad causam. c. cum olim 32. de Offic. & potest. judic. Deleg. l. De quare §. 1. ff. de judic. Vel de persona ad personam. c. 1. de Alienat. judic. mut. caus. fact. l. 1. C. de jurisdict. omn.

judic. l. 1. & 2. ff. de judic. Vel de loco ad locum. c. statum §. In nullo de Rescript. in 6. Et licet Glossa in l. 1. C. de jurisdict. omn. judic. & in cit. c. P. & G. V. Prorogatio. ac l. 2. §. sed & si Judex ff. de judic. triplicem tantum distinctionem ponat, omit- tendo prorogationem de loco ad locum, constat tamen ex cit. C. statum, etiam hanc agnoscendam esse. Nec è contrario neces- saria est illa senaria divisio, quam facit Panorm. in cit. c. P. & c. n. 12. nimirum de persona ad personam, de tempore ad tempus, de loco ad locum, de causa ad causam, de re ad rem, de casu ad casum: nam non apparet, quomodo hic res & casus distinguan- tur à causa. Est præterea Prorogatio alia Voluntaria alia Ne- cessaria. Illa fit, cum partes sponte consentiunt in judicem non suum. cit. l. 1. & 2. ff. de judic. l. si convenerit. ff. de jurisdict. c. significasti de Foro Compet. Necesaria est, quæ fit contra invi- tum, qualis est Reconventio. l. si idem V. sed & si mutua. ff. de jurisdict. Verum hæc propriè dicta Prorogatio non est. Ac idcirco eam paulò antè n. 374. cum communi DD. à Prorogatione distinximus.

377. Est autem inter dictas quatuor prorogandi rationes latum discrimen ante omnia notandum. Nam etsi judici etiam delegato, ut infra dicetur, prorogari jurisdictio possit de causa ad causam, loco ad locum, tempore ad tempus; non tamen fieri potest à persona ad personam, sed tantum judici Ordinario, uti habetur cit. c. P. & G. in fine, & tradunt ibi Panor. Felin. ac alij Interpp. Barbosa l. c. n. 204. Menoch. consil. 240. n. 54. E con- trario licet Ordinario judici prorogari jurisdictio possit à perso- na ad personam, à loco ad locum, à causa ad causam: fieri tamen nequit à tempore ad tempus. Vel enim loquimur de judice per- petuam jurisdictionem, seu ad vitam habente? Et tunc locum non habet hæc prorogatio ad tempus à tempore, quia dum ju- risdictionem semper habet, opus non est prorogatione. Vel lo- quimur de judice temporario? Et tunc prorogatio cessat, ne præjudicium fiat Successori, & ne partes sibi perpetuum judicem contra Principis voluntatem constituere possent. Bald. in l. is qui pro emptore. ff. de Usucapion. & in l. si quis ex consensu C. de Episc. audient. n. 8. Felin. in cit. c. De causis de Offic. & potest. judic. deleg. n. 4. Covarr. in c. quamvis Pactum de Pact. p. 2. §. 1. n. 4. Paul. Castr. in l. 2. §. proinde. ff. de judic. n. 7. Decius in cit. c. de causis n. 3. Petr. Barbosa in l. 1. ff. de judic. art. 2. n. 30. cum communi aliorum. Ratio differentia est; quia judici delegato designatur tempus in favorem partium, cui renuntiare possunt. l. penult. C. de Pact. In Ordinaria verò jurisdictione designatur tempus in publicum. l. properandum C. de judic. Favori autem publico privatis conventionibus derogari non po- test. l. jus publicum. ff. de Pactis.

378. Quin prorogari à partibus jurisdictio Ordinario judi- ci nequit, etiamsi terminus per legem non sit positus jurisdic- tioni, sed solum instantia, ut ex cit. l. properandum deducunt Bart. ibi n. 2. ac communis interpretum teste Maranta p. 2. de Or- dine judic. n. 42. v. quinta est, & p. 5. n. 24. & 25. ac Gutie- rez. de Jurament. confirmat. p. 3. c. 5. n. 5. Quod verum est, licet partes prorogationem juramento confirmant: nam nihilo- minus Judex elapso termino invalide procedet, ut post Bart. Ja- son. ac alios in cit. l. properandum cum communi tradunt Vant. de Nullit. ex defect. Ordin. judic. n. 127. Covarr. cit. n. 4. & Alciat. in c. cum contingat de judic. n. 27. & 28. quia partes, uti nec pactis ita nec juramentis præjudicare possunt favori publi- co, & recedere à Legis dispositione ob bonum publicum princi- paliter lata. Opinio Gutierrez l. c. à n. 7. cum Imola & Felino refragantis eatenus sustineri potest, ut vi sui juramenti opponere non possint exceptionem peremptæ instantia; non verò, ut pro- cessus & sententia valeat. Non æquè facile reiicienda videtur a- lia limitatio, quam faciunt idem Gutier. l. c. n. 5. Alexander. in cit. l. properandum, ac communis aliorum apud Maranta l. c. à n. 25. asserens, posse prorogationem fieri, quoties causæ vel in- stantia brevior trienniò terminus præfixus fuit Statuto aliquo, vel ab homine: eò quod tunc non in favorem publicum, sed pri- vatum litigantium præfixus censeatur. Idque maxime dicen- dum erit, si constat, quod etiam ipsa lex in aliqua causa terminum statuerit principaliter in favorem litigantium: qualis casus habe- tur in Trident. sess. 24. c. 20. de Refor. ubi licet statuatur, ut cau- sæ omnes Ecclesiasticæ, tametsi Beneficiales sint, in prima instan- tia coram Ordinarijs locorum agitentur, ac saltem intra bien- nium à die litis motæ terminentur: est tamen liberum partibus coram eodem pergere, vel Superiorem adire, ut cum communi DD. tradit August. Barbosa in cit. c. 20. Trident.

§. II.

Cui prorogari jurisdictio possit.

SUMMARIUM.

379. *Jurisdictio illi tantum prorogari potest, qui jam antea-
denter aliquam habet.*
380. *Nec fieri potest prorogatio in tempus, quo jurisdictio erit
finita.*
381. *Nec prorogari potest nova species jurisdictionis.*
382. *Potest tamen fieri prorogatio à summa minore ad ma-
jorem.*
383. *Jurisdictio in certas causas uni tantum concessa, proro-
gari alteri in easdem non potest.*
384. *Jurisdictio est limitata solum quoad personas, non vero
quoad causas, circa has prorogatio indistincte admitti-
tur.*
379. Prorogationem jurisdictionis Jure communi tam Ci-
vili, quam Ecclesiastico permissam esse, seu posse litigantes mu-
tuo consensu relicto iudice suo competente alium adire, elque
suam causam decidendam committere, notum est ex *L. Est re-
ceptum* 14. & *L. si convenerit* 18. ff. de *jurisdict. L. 1. & 2. ff. de
judic. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. c. cum olim* 32. & *c. P. &
G. de Offic. & potest. judic. deleg. c. statum de Rescript. in 6. c.
significasti* 18. de *Foro Compet.* Controversum duntaxat est,
quibus & quâ ratione, quod vim & effectum habeat, facienda sit.
Dubium primò nascitur, cui prorogari jurisdictio possit. Re-
sponsio ad hanc quæstionem patet ex ipsa Prorogationis definitio-
ne, videlicet illi tantum prorogari jurisdictionem posse, qui jam
antecedenter aliquam habet. Cum enim Prorogatio sit exten-
sio, supponitur jam præsupponere, quod extendi possit. Hinc
conventio inter Creditorem & Debitorem non valet, ut hic in
casum non factæ solutionis ad præfixum diem, incarcerationi possit
propria auctoritate à Creditore, & ab eodem detineri in suis pri-
vatis ædibus: cum citatio realis sit jurisdictionis. *L. un. C. de pri-
vat. carcer. inhibet.* Hinc pariter prorogatio & extensio tem-
poris seu termini à Lege vel sententia præfixi locum non habet,
quando is jam expiravit; sed solum, quando nondum est finitus.
L. sed si manente 5. ff. de *precar. L. si cum dies. ff. de Arbitr. L.
3. ff. de damno infect.* Ratio ulterior & intrinseca est: quia is,
qui jurisdictionem nunquam habuit, vel jam non amplius habet,
est privatus; privato autem per consensum privatorum jurisdi-
ctio seu potestas judicandi tribui non potest. *L. privatorum. ff.
de jurisdict. L. penult. ff. de judic.* Panorm. in *C. de causis de
Offic. & potest. judic. deleg. n. 7.* & Felin. *n. 4. v. 4. Alexand. in
cit. L. 4. ff. de damno infect.* Bald. in *L. si qui ex consensu c. de
Episcop. audient. n. 8. Boër. decisio. 294. n. 2. Unde cit. c. P. &
G. de Offic. & potest. judic. deleg. L. 1. ff. de judic. & L. 1. C. de
jurisdict. omn. judic.* supponitur, debere præexistere & aliunde
jam dari jurisdictionem, quæ prorogatur.
380. Quin etiam si quispiam nunc habeat jurisdictionem,
nihilominus prorogatio erit invalida, si nunc quidem fiat, attamen
in tempus, quo fuerit finita: si quidem loquamur de juris-
dictione Ordinaria, ut patet ex dictis *n. 376.* traduntque Bald.
*l. c. n. 8. in fin. Felin. in cit. c. de causis de Offic. & potest. judic.
deleg. n. 4. v. quarta declaratio.* Quia iudicis Ordinarij pote-
stas non respicit favorem horum vel illorum litigantium, sed pu-
blicum, ac idcirco si finita aliquando est, non poterit ab illis dari
etiam tempore, quo illa adhuc durat, ad tempus, quo duratura
non est, cum aliquem actum tempore etiam habili referre in tem-
pus inhabile, idem sit, ac illum facere tempore inhabili, uti no-
tat Felin. *l. c.*
381. Sed neque sufficit habere quamcunque jurisdictio-
nem, sed requiritur insuper, ut is, cui fit prorogatio ab alienis
subditis, jurisdictionem in suos subditos habeat similem illi,
quam alieni per suam prorogationem dare cupiunt. Cyn. &
Bald. in *L. Testamenta omnia C. de Testament. Panorm. in cit. c.
P. & G. n. 12. & in c. si diligenti de Foro compet. n. 30. Felin. in
c. Caterum de judic. n. 2. Matth. de Afflict. L. 1. Constit. rubr.
42. n. 32. Aretin. in L. 1. §. si quis simpliciter colum. penult. ff.
de V. S. Hinc habenti jurisdictionem ad causas certæ tantum spe-
ciei, prorogari ea nequit ad causas alterius speciei. *L. Solemus
61. §. Latrunculator. ff. de judic.* Ex. gr. jurisdictio in criminali-
bus prorogari non potest, eam in his causis non habenti: quia hæc
non esset prorogatio, sed novæ jurisdictionis collatio, quæ par-*

tium voluntate in criminalibus tribui nequit. *cit. L. 1. & 2. ff. de
judic. L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. & ibi Glossa v. judicibus,*
Bartol. in *L. inter convenientes. ff. ad municipal. n. 1. Paul. Ca-
str. in cit. L. 1. n. 20. Panorm. in c. si diligenti de Foro compet.
n. 14. Jul. Clarus in Pract. Crimin. §. fin. q. 42. ubi communem
dicit. Neque de mixto ad merum Imperium, sed tantum de
mero ad merum, mixto ad mixtum, fit prorogatio. Bartol. & Pa-
norm. *ll. cc.* indidem deducitur, quod si per statutum alicui con-
cessa sit facultas de causis mercatorum cognoscendi, is virtute
prorogationis cognoscere nequeat de causis non mercatorum,
etiam subditorum. Cyn. in *L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. in fin.*
Bald. *n. 2.* alique in *L. Testamenta omnia C. de Testam.* Idemque
Bald. in *c. de causis de Offic. & potest. judic. deleg. n. 4. Panorm.
in c. significasti de Foro comp. n. 16. & in cit. c. P. & G. n. 15. &
ibid. Felin. n. 12. Jason in L. Est receptum. ff. de jurisdict. n. 7.*
ac alij, quos refert Vantius de Nullitat. tit. de Nullit. ex defe-
ctu jurisdict. Ordin. *n. 52.**

382. Illud tamen concedendum est, quod iudici habenti li-
mitatam jurisdictionem, & super certa tantum summa ac quanti-
tate cognoscenti, prorogari illa valeat ad summam majorem. Ita
tradit Julian. *L. de quare* 74. §. 1. ff. de *judic. Judex*, inquit,
qui usque ad certam summam jussus est, etiam de re majore ju-
dicare potest, si inter litigatores conveniat. Idemque tradit
Paulus *L. 28. ff. ad municipal. asserens: inter convenientes* (seu
consentientes) & de re majori apud Magistratus municipales
agetur. Ratio est: quia quæ differunt solum secundum plus &
minus, non differunt specie, sed solum qualitate vel quantitate.
L. fin. ff. de Fundo instructo.

383. E contrario quando Lex vel Statutum jurisdictionem
alicui concedit ad cognoscendum de certis causis, adempta alijs
potestate de illis cognoscendi, alij iudices præter illum cognosce-
re de hisce causis etiam virtute prorogationis non possunt: quia
prorogatio fieri nequit, quando est prohibita. *cit. L. 2. §. 2. ff.
de judic.* at quando adempta reliquis potestate uni tantum in cer-
tas causas concessa est jurisdictio, eo ipso censetur esse negata pro-
rogatio: cum Legi prohibitive renunciare non possint partes.
Gloss. in *L. A. Divo Pio ff. de Ritu Nupt. & in L. 1. C. ne fide juss.
dotium dentur. Dec. consil. 18. n. 5. Bald. in L. 1. C. Ne de statu
defunct. n. 1. in L. cum eorum C. de sentent. & interlocut.* Illi
tamen, cui soli concessa est jurisdictio in certas causas, prorogari
ea potest etiam in alias. *L. non quidem 1. C. de jurisdict. omn. ju-
dic.* dummodo in alias non sit adempta, & duntaxat in certas il-
las concessa. *L. 3. §. cum Titio ff. de Adimen. Legat L. Rationes
junct. Gloss. C. de Probation.*

384. Ex dictis consequens est, quod si jurisdictio sit limitata
solum quoad personas non autem quoad causas, indistincte quo-
ad causas admittenda sit prorogatio. Patet ex *L. si per errorem
junct. Gloss. 1. ff. de jurisdict. & cit. L. 1. C. de jurisdict. omn. ju-
dic.* Vi cujus indistincte permittitur, ut prorogare jurisdictionem
Procuratori Cæsaris possint etiam illi, qui controversias cum fi-
sco non habent: quia licet per se ejus jurisdictio se solum extendat
ad personas eorum, qui cum fisco controversias habent, non ta-
men limitata est ad certas causas. Ratio vero est: quia alias nun-
quam esset licita, quia jurisdictio semper est contracta & limitata
ad personas subditorum *c. 2. de Constitut. in 6. & L. fin. ff. de ju-
risdict.* Igitur tunc solum non est permissa prorogatio, quan-
do restricta alicujus iudicis jurisdictio est quoad causas, v. g. si ju-
risdictionem, ut diximus, criminalem non habeat, & litigantes
hanc illi prorogare vellent; aut illi, qui Judex datus est solis mer-
catoribus quoad ipsorum commercia. In hoc enim casu non
tantum quoad personas, sed etiam quoad causas limitatam ju-
risdictionem haberet.

§. III.

Qui prorogare jurisdictionem possint.

SUMMARIUM.

385. *Prorogare jurisdictionem iudicis incompetentis possunt
omnes, qui habent personam standi in iudicio.*
386. *Procurator habens speciale mandatum, aut generale cum
libera potestate, potest prorogare jurisdictionem.*
387. *Clerici in se prorogare jurisdictionem iudici laico neque-
unt etiam cum sui Episcopi licentia: absque hac neque ju-
dici Ecclesiastico.*
388. & 389. *Refellitur cavillus Cuiacij ac aliorum*

390. Non obstante prorogatione Clerici, processus est nullus. Eadem est ratio de prorogatione, quam faciunt Exempti, seu summa sedis immediate subjecti.

391. Studiosos aequè, ac Clericos, non posse prorogare jurisdictionem, censent aliqui.

392. Contrarium de Jure verius est.

385. Jurisdictionem judicis non competentis prorogare possunt omnes, qui habent personam standi in judicio. Non Pupilli sine tutore, non Minores & Prodigii absque curatore. Non Furiosi aut Servi. *L. 1. & 2. C. qui legitim. person. standi in judic. hab. L. 3. C. de integ. restitut. §. Item in viti Institut. de Curator. L. 4. ff. de Auctorit. prestand. L. in negotijs §. ff. de R. J. L. quoties 13. ff. si quis caution. judic. sistendi caus. fact. non obtemp. L. Servus 6. & L. 7. C. de judic.* Dubium tamen est, an non valeat prorogatio à pupillo sine auctoritate tutoris, vel minore 25. annis sine auctoritate curatoris facta, si apparet, conditionem ipsorum inde redditam esse meliorem. Affirmant valere, saltem quoad minorem, Baldus in *L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. & Felin. in c. P. & G. 40. de Offic. & potest. judic. deleg. n. 10.* Negant Vultejus in *cit. L. 1. n. 113. & Bocer. de jurisdict. c. 7. n. 7.* quia pupillus ne quidem lucrosam hæreditatem adire potest absque tutoris auctoritate, ne ullum omnino damnum habeat. §. Neque tamen Instit. de Auctor. tutor. Neque minorem compromittere in arbitrium sine suo curatore potest. *L. 3. prin. ff. de receptis, qui arbitrium receper.* Hæc posterior opinio præferenda videtur. Neque ei obest textus *L. Non eò minus 14. C. de Procurator.* ubi sententia lata pro fœmina minus legitimè constitutum procuratorem habente pronuntiatur valida, & ratio additur: *minoribus enim atas in damnis subvenire, non rebus prosperè gestis obesse consuevit.* Non, inquam, hæc obsunt: quia supponitur ibidem, quod tutorum & curatorum auctoritas & consensus in constituendo litis procuratore desideretur. Ergo eadem auctoritas requiritur in eligendo judice. E contrario de Tutore & Curatore dicendum, posse ipsos in causa pupilli & minorenis prorogare jurisdictionem: quia actorem litis constituere possunt. *L. Neque tutores 11. C. de Procurator. & loco domini habetur Tutor & Curator. L. qui fundum 7. §. si tutor. ff. pro emptor. L. interdum 56. §. qui tutelam. ff. de Furt. L. Tutor. qui tutelam 27. ff. de Administrat. tutor. L. ad ea 157. prin. ff. de R. J.*

386. Circa Procuratores, an prorogare jurisdictionem possint, distinguendum est. Possunt absque dubio, si speciale ad hoc mandatum habent. *c. 4. §. ult. de Procurator. in 6. L. un. C. etiam per procuratorem causam in integr. rest. agi posse.* Possunt item Procuratores generales cum libera potestate & administratione constituti. *cit. c. 4. & 5. de Procurator. in 6. L. si Procurator 10. C. eod. L. Creditor 60. §. Lucius. ff. Mandati, L. Procurator 58. & L. seq. ff. de Procurator. L. quâ ratione 9. §. Nihil autem ff. de Acquir. rer. domin. L. illud 25. §. fin. & L. seq. prin. ff. de Minorib.* si verò generale quidem mandatum habeant, sed absque libera, prorogationem facere nequeunt. Ita omnes DD. teste Felino *l. c.* valerent tamen facta ab hujusmodi Procuratore, sciente & patiente domino Felin. *l. c. & in c. cum olim 32. de Offic. & potest. judic. deleg.*

387. Clerici jurisdictionem judici laico non tantum in causis spiritualibus, sed etiam in profanis, sive criminales sint sive civiles, prorogare nequeunt. Ita apertè deciditur *c. si diligenti 12. de Foro compet.* Neque valebit prorogatio, tametsi juramentum addiderint, ut dicitur *cit. c. 12. in fin.* Et licet testator jubeat Clericum hæredem, vel legatarium coram laico respondere. Bald. in *L. 2. C. ut in possess. legat.* Ripa in *L. Nemo potest. ff. de Legat. 1. n. 118. Dec. consil. 150. n. 4.* Patet ratio: quia sicut ipse Clericus non potest favori publico & privilegio toti Statui ac Ordini Clericali concessio renuntiare, ut discurret Pontifex *cit. c.* ita nec testator. Quin etiam Ecclesiastico judici non suo Clerici prorogare jurisdictionem non possunt, nisi cum consensu proprii Ordinarii. Ita statuitur *c. significasti 18. de Foro Compet.* Et ne quidem Archiepiscopo illius Suffraganei, sub quo est Clericus, prorogare hic jurisdictionem in se potest, uti habetur *c. Romana. 1. prin. eod. in 6.* Ac etiam in hoc casu non valebit prorogatio, tametsi juramentum fuerit adjectum. Gloss. & DD. in *cit. c. 18.* Quia juramentum contra SS. Canones ac universim contra Leges prohibentes emissum vim obligandi non habet & invalidum est: quia est de re illicita. Et semper in juramentis auctoritas Superioris excepta censetur. *c. Constitutus de Rescript.* ubi Glossa & DD. Itaque per jus Canonicum quoad pro-

rogationem Clericorum correctæ & abrogata est *L. 51. C. de Episcop. & Cleric. & L. 29. C. de Pactis*, ubi Justinianus decernit, non licere ei adversus sua pacta venire, qui promisit, se non usum præscriptione fori propter Sacerdotij prærogativam. Imò abrogatione opus non fuit, cum nunquam valuerint, utpote de Clericis à Principe seculari lata.

388. Contra has decisiones Pontificias irreverenter & temerariè insurgit Cuiacius in *c. 1. & 12. de Foro Compet.* quamvis alioqui, ut loquitur Vincent. Gravin. *Libro de Ortu & Progressu Jur. Civil. n. 180.* Religionis Romanæ tenacissimus, impatiensque adeò rerum novarum, ut de rebus ad Religionem pertinentibus (tempore illo, quo Calvinismus in Gallijs grassari cœpit) rogatus, quæstionem ad Ecclesiæ judicium remitteret his verbis. *Nihil hoc ad edictum prætoris.* Ad *cit. c. 1. de Foro Compet.* inquit Cuiacius: *quod fit ex consensu Episcopi, & ex consensu utriusque partis permissa cognitione laico, cur non erit ratum & firmum? Cur hoc invidetur laicis? an illis deterior mens, quam Ecclesiasticis?* Et ad *c. 12. eod.* sic: *Ratio, quæ movit Innocentium Pontificem ad hoc decernendum, quod antè nemo alius Pontifex decreverat, hæc est, quod Juri publico patetis privatorum derogari non possit, quæ est vetus regula Juris Civilis.* Quæ tamen ratio hac in re fucus est & color potius, quàm ratio vera, quia initio contractus Clericus renuntians do præscriptioni fori Juri publico non derogat, jussu publicum non mutat, quo Clericis data est præscriptio fori Ecclesiastici, sed proprium jus & privatum &c. Rapuerunt hoc verbum ex ore Cuiacii, avidèque ejus opinionem contra Pontificem amplexi sunt Bocer. de *jurisdict. c. 7. n. 10. & 11.* Bachovius *disp. 1. de Action. thesi 28.* Wilsenbach. *disp. 6. in Pandect.* Matth. Stephani *L. 1. de jurisdict. c. 22. à n. 16.* Thom. Michael *de jurisdict. thesi 148.* Ummius *disp. 4. ad Process. judic. thesi 17. n. 91.* Vultejus in *L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 125.* ubi addit, rationes, ob quas Pontifices motos vulgò putent DD. cur ejusmodi prorogationem Clericis adimerent, tam esse jejunas, ut ipsos etiam interpretes earum puduerit. Verum adduci debuere Interpretes, quos earum puduerit, ac cur pudere debuerit. Absque dubio cavillatores Juris Pontificij non puduissent decisionum illarum & rationis adductæ, si è calamo Ulpiani Christianorum infensissimi hostis alteriusve Jurisconsulti Ethnicici prodissent. Certè Juris publici est, Clericos non esse judicandos à laicis, idque non tantum in favorem singulorum Clericorum, sed ob reverentiam Status Clericalis, naturâ suâ altioris Statu laicali, ut patet ex ijs, quæ diximus *n. 229.* ac idcirco Canones & Leges, quibus hæc exemptio Ordini & Statui Clericali concessa est, respectu judicum & singulorum Clericorum habet rationem Legis obligatorię & prohibitorię, ita ut illi judicare Clericorum neminem, nisi in casibus exceptis, possint, nec isti illis judicandos se submittere. Quando autem ex causa publica alicui judici soli est concessa potestas de his illisve causis cognoscendi, & alijs adempta, notum est ex communi DD. nemine, quem sciamus, refragante, non posse prorogari jurisdictionem. Notum pariter est ex dictis *n. 380.* non posse judici prorogari jurisdictionem ejus generis, quam is non habet, v. g. criminalem, si criminalem, non habet; aut feudalem, si hanc non habet, id est, si non est Feudi Dominus vel inter Pares Curia. Pariter ergo jurisdictione in Clericos, utpote quæ spiritualis est, prorogari judici laico nequit, utpote quam iste non habet, nec habere potest, nisi ex concessione SS. Pontificis. Nulla proinde erat ratio illam Innocentij Pontificis rationem impugnandi: cum ipsi, qui eam impugnant, eam in alijs casibus admittant.

389. Verum quidquid sit de ratione, quâ Pontifex ad negandam Clericis prorogationem jurisdictionis motus fuit, certum est, prohibitionem hanc fieri potuisse, sicut laicis fieri posset ab Imperatore. Modò concessa quidem est Legibus Cæsareis: at solum subditis Imperij, iisque qui Legibus & Jurisdictioni seculari sunt subjecti; his autem Clerici subjecti non sunt. Videri possunt ea, quæ diximus à *n. 259.*

390. Ex dictis consequens est I. quod si Clericus alieni Episcopi jurisdictioni absque licentia proprii, aut etiam cum hujus licentia laico se subijciat, processus ex defectu jurisdictionis sit nullus; cum Judex alienus eam per se non habeat, nec accipere à prorogante possit. Quin Panorm. in *cit. c. significasti de Foro Compet. n. 21.* Felin. *ibid. n. 5.* aliique contra Gloss. tenent, nec per rathabitionem proprii Episcopi subsequentem convalidata acta alieni Episcopi. Consequens est II. quod exempti seu immediate subjecti SS. Pontifici absque hujus licentia non possint

prorogare jurisdictionem Episcopo, in cujus Diocesi sunt, aut cum hujus licentia alieno. Joan. Andr. & Felin. in reg. scienti in 6. Panor. l. c. n. 10. ac communis aliorum, teste Petr. Barbosa in l. 1. ff. de judic. art. 4. n. 43. Quod tamen intelligendum est solum de Foro contentioso. Nam in foro Poenitentiae Sacramenti ad accipiendam absolutionem à peccatis, & in actibus alijs jurisdictionis voluntariae, v. g. ad petendam dispensationem in votis, lege jejunijs &c. accedere possunt exempti ad Episcopum Diocesenum, aut cum hujus licentia & potestate delegata ad alium, ut prater alios docent Henric. L. 7. c. 25. n. 2. & L. 14. c. ult. in fin. Avila p. 2. de Censur. c. 7. disp. 1. dub. 6. conclus. 2. Molina de Just. tr. 3. disp. 61. Silvest. V. Absolutio q. 5. n. 2. Laym. inc. 40. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 3. Sanchez. L. 4. in Decalog. c. 39. n. 32. cum Suar. alijsque compluribus, quos ibi refert. Cum licentia tamen sui Praelati, aut etiam sine hac, si eam irrationabiliter & injuste neget.

391. Quod de Clericis modo dictum est, de Studiosis pariter statuunt quidam DD. interque hos Scipio Gentilis L. 2. de jurisdict. c. 17. Mendo L. 3. de Jure Academico q. 6. n. 46. & König ad L. 2. Decretal. tit. 2. n. 71. eos videlicet nec expresse nec tacite (excepta administrationis causa) ratione delicti, loci, aut rei, posse foro renunciare, ac alieno judici valide se submittere. Cum privilegium fori universo Ordini Studioforum, non singulis sit concessum, & in honorem Litterarum & Universitatum: eo ferè modo, quo dictum est de Clericis, eorum privilegium non singulis eorum, sed toti Statui & Ordini Clericali, inque ejus honorem ac reverentiam concessum esse. Nec huic sententiae derogari ajunt per cit. L. 51. C. de Episc. & Cleric. & L. 29. C. de Pactis, aliaque Jura, quibus concessum singulis est, suo foro renunciare: hoc enim solum procedere, si forum favori partium, non honori Judicium attributum sit, ut observant Vultejus in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 168. Gaill. L. 1. observ. 40. n. 9. ac passim alij. Addit Mendo l. c. n. 47. nec ipsum Rectorem & Magistratum Academicum consentire posse renuntiationi fori: tum ob praedictum inde illatum Statui Academiae & Studioforum; tum quia cum ipse sit Judex privative in causis Studioforum, eique concessa fuerit in illos jurisdictio, ita ut alijs iudicibus fuerit adempta, nequit ipse per suum consensum efficere, ut alij Judices eam jurisdictione gaudeant, quae ipsis non est concessa ab Imperatoribus, à quibus omnis potestas in iudices inferiores est derivata.

392. Verum haec rationes non convincunt: tamen enim concedamus, jurisdictionem in Studiosos soli Academiae, & Episcopo, ac Principi concessam, ac ademptam esse alijs non tamen propterea partibus, in quarum favorem id concessum est, est vetitum alteri judici prorogare jurisdictionem, ut cum Matth. de afflicto. Salicet. ac alijs tenet ac fuse probat Petr. Barbosa in L. 1. ff. de judic. art. 4. n. 60. Quod verò privilegium Fori Academici non in favorem Singulorum Professorum & Studioforum concessum fuerit, sed potius universo ipsorum Statui & Academiae, nec ex Auth. Habitata C. ne filius pro patre, nec aliunde evincitur. Hinc spectato jure communi posse Studiosos prorogare judici non suo jurisdictionem cum communi DD. tradunt Pacius in cit. Auth. Habitata c. 9. n. 10. Math. Stephani L. 1. de jurisdict. c. 22. n. 36. Bocer. de jurisdict. c. 7. n. 14. Hilliger. ad Donell. L. 17. c. 20. lit. K. Diximus spectato Jure communi: nam de consuetudine non posse Studiosos declinare forum Academiae & alterius jurisdictioni se submittere, observant Coler. decisio. 296. Math. Stephani & Hilliger. ll. cc. Vultejus ad L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 128. & n. 168. ac alij.

§. IV.

Qualis consensus partium ad prorogandam jurisdictionem requiratur.

SUMMARIUM.

393. Consensus litigantium ad prorogandam jurisdictionem necessarius est.
394. Tacitus consensus inducitur per hoc, quod Reus ante litis contestationem non opponit exceptionem Fori declinatoriam.
395. Per solum partium consensum non fit immediate prorogatio, sed per hoc, quod judicem incompetentem adeunt, & sequae ejus jurisdictioni submitunt.

396. Non sola litis contestatione, sed actibus quoque eam antecedentibus fit prorogatio.

397. Ad prorogationem à loco ad locum requiritur quandoque consensus tacitus, si ea fit judici Delegato: secus, si Ordinario.

398. Neque Ordinario neque Delegato judici prorogari iurisdictio ad alienum territorium potest absque consensu iudicis territorialis.

399. Non fit prorogatio per litis contestationem aliumve actum, quem litigans exercet coram iudice alieno, putans esse suum.

400. Nisi erret errore juris, sitque peritus & doctus.

401. Aut etiam indoctus ex errore juris adeat iudicem Ordinarium, à cuius jurisdictione peculiari privilegio est exemptus.

402. Prorogatio gravi metu extorta invalida est.

403. Uti etiam, si pars protestetur, se non consentire in hunc iudicem, tamen si coram ipso ponat actum, quo tacite inducitur prorogatio.

404. Tacite non prorogat jurisdictionem absens & contumax, qui nec per se nec per procuratorem comparet in iudicio.

405. Ad prorogandam jurisdictionem non sufficit sola taciturnitas & patientia.

393. In omni prorogatione jurisdictionis voluntariae, de qua modo agimus, consensum litigantium esse necessarium, constat cum ex L. 1. & 2. ff. de judic. L. si per errorem ff. de jurisdict. & c. de causis in fin. de Offic. & potest. judic. Deleg. tum ex eo, quod voluntaria est: qualis non foret, si jurisdictio ab alieno iudice in invitos exerceri posset. Igitur quaestio duntaxat est, sufficiatne consensus tacitus, an requiratur expressus. Sufficere tacitum in prorogatione de persona in personam, & de causa ad causam, statuendum est ex L. 2. prin. & §. Convenire 1. ff. de judic. junct. L. cum quid supra ff. si certum petat. ac c. Cum olim 32. de Offic. & potest. judic. Deleg. Panorm. ibid. n. 7. ac in C. P. & G. de Foro comp. n. 20. Imola ibid. n. 56. Marian Socin. in c. significasti n. 37. Felin. ibid. n. 5. Bartol. in L. 1. ff. de judic. in fin. Parisius L. 4. consil. 15. n. 4. Petr. Barbosa in cit. L. 1. art. 2. n. 7. & art. 3. n. 4. cum communi aliorum. Idemque tenendum est de prorogatione à tempore ad tempus. cit. L. 2. §. 2. ff. de judic. c. de causis. 4. de Offic. & potest. judic. Deleg. ac cit. DD. Quoties enim Lex requirit consensum, aequè de tacito ac expresso intelligenda est. cit. L. cum quid ff. si certum pet. & ibi DD. Bartol. in L. fin. §. Necessitate C. de bonis, qua liber. n. 20. Barbosa cit. art. 2. n. 8. & in L. 2. §. fin. ff. solut. matrim. n. 17.

394. Inducitur autem tacitus ad prorogationem jurisdictionis consensus per hoc, quod Reus conventus ante litis contestationem non opponit Declinatoriam Fori, sed Dilatoriam vel Peremptoriam L. sed & si suscepit prin. ff. de judic. c. inter Monasterium 20. de sent. & re judic. & ibi Felin. n. 4. Panorm. in C. P. & G. de Foro comp. n. 20. Bartol. & Dec. in L. si convenit ff. de jurisdict. Bart. in L. quidam consulebat ff. de Re judic. Marant. de Ord. Judic. p. 6. tit. de exception n. 1. & 4. Idemque est, si aliquem actum fecit in iudicio etiam ante litis contestationem, quo in iudicem consentire visus sit, velut si fatisset de iudicio listi, aut iudicato solvendo: aut si coram iudice incompetente actorem reconveniat. cit. DD. Bald. in Auth. Et consequenter C. de sentent. & interlocut. Maranta. l. c. p. 4. distinct. 12. n. 17. Vant. de Nullitat. tit. quib. modis sent. null. n. 80. aut Reus dicat, non esse procedendum absque libello, Actor verò contendat libello opus non esse. Imola in L. quidam consulebat ff. de judic. n. 40. ubi ait, hoc esse etiam ex mente Bartoli, atque ita intelligendum esse textum L. Non videtur. ff. eod. Menoch. L. 2. praesumpt. 19. per tot. Diximus: etiam ante litis contestationem. Nam per litis contestationem indubitanter prorogatio jurisdictionis tacite inducitur, omniq. exceptioni declinatoriae fori aditus pracluditur, juxta dicta n. 77. & seqq.

395. Quod modò diximus, consensum litigantium ad prorogationem esse necessarium, non ita accipiendum est, quasi per eum illa immediate & formaliter fiat. Constat enim adeundum esse iudicem, cui prorogare jurisdictionem partes volunt, & ejus cognitioni ac decisioni controversiam esse subijciendam: nam prorogatio est subiectio, qua iudici non suo se iudicandos subijciunt, ut patet ex L. 1. ff. de judic. Haec autem non fit, antequam ille adeatur, & causa decidenda offeratur, ac ille vel consentiat, vel saltem non contradicat, & partes rejiciat juxta ea, quae infra dicuntur n. 408. Igitur ille partium consensus, antequam

Quam judicem adeant & se judicandas offerant, id solum operatur, ut neutra illarum sine alterius consensu resilire possit, sed teneatur illum adire, & jurisdictionem prorogare. An hanc obligationem producat solum pactum nudum de adeundo alieno judice, ita ut post illud neutri litigantium licitum sit poenitere, & invito altero resilire, dictum est supra n. 81.

396. Illud verò, quod modò dicebamus n. 393. prorogationem & subjectionem fieri etiam per quosdam actus ante litis contestationem coram judice incompetente à litigantibus exercitos, non extra omnem controversiam est. Nam sola litis contestatione prorogationem induci asserunt Glossa 1. in L. 1. ff. de judic. prim. & ibid. Alberic. n. 2. Bald. lectur. 2. n. 4. item Gloss. 2. in L. si convenerit. ff. de jurisdic. Gloss. fin. in L. si per errorem. ff. eod. eisque receptam opinionem asserit Fulgos. in L. 1. C. de jurisdic. omn. judic. n. 2. & in L. sed et si suscepit. ff. de judic. n. 1. Idemque tenet Marian. Socin. in c. significasti 18. de Foro compet. n. 47. ac late confirmat Corneus L. 2. consil. 209. n. 2. Verum non est recedendum à doctrina, quam tenuimus cit. n. 393. ac receptam esse affirmat Felin. in c. 1. judic. n. 6. & ibid. Ripa n. 52. Ratio est: quia cit. L. 1. & L. 2. ff. de judic. ac L. si convenerit 18. de jurisdic. ad prorogationem & subjectionem aliud non requiritur, quam ut partes in alienum judicem contentiant coram ipso. Et L. sed et si suscepit 52. ff. de judic. ad renuntiandum fori exceptioni, & consequenter ad prorogandam jurisdictionem, plus non requiritur, quam ut Reus coram judice alieno utatur aliqua defensione: quod fieri potest etiam ante litem contestatam.

397. Alia insuper controversia agitur inter DD. circa prorogationem à loco ad locum: utrum videlicet ad hanc requiratur consensus partium expressus, an verò sufficiat tacitus. Ut Judici delegato prorogetur jurisdictio extra Dioecesim aliam ac diversam ab ea, in qua jurisdictionem concessit delegans, requiri expressum constat ex c. statutum 11. §. in nullo 3. de Rescript. in 6. Requiritur pariter expressum quoad Ordinarium judicem, ad hoc videlicet, ut extra suum territorium jus dicat partibus, tenent Angelus in L. Quæro ff. de solution. Paul. Castr. in L. fin. ff. de jurisdic. n. 8. Francus in cit. §. in nullo, ac alij. Sufficere Ordinario consensum litigantium tacitum, affirmant Alexand. in cit. L. fin. ff. de jurisdic. Imola in cit. L. quæro. Archidiacon. & Joan. Andr. in c. ut litigantes de Offic. Ordin. Hæc opinio nobis videtur probabilior. Nam ex una parte jurisdictio Delegata est odiosa. C. 1. de Offic. & potest. judic. Delegati, ac idcirco, quæ circa eam statuta sunt, restringi debent: ex altera verò ad prorogationem per se sufficit consensus partium tacitus, nec quoad judicem Ordinarium, etiam si agatur de prorogatione à loco ad locum, ullibi requiritur expressus. Neque obstat, quem primæ opinionis Auctores producant, textus L. fin. c. si à compet. judic. Quia ibi non agitur de prorogatione, sed tantum dicitur, sententiam judicis non competentis esse nullam, si videlicet lata est contra eum, qui jurisdictionem ipsi non prorogavit, aut prorogare non potuit. Illud verum est, non posse judici vel Ordinario ultra ipsius territorium prorogari jurisdictionem absque consensu judicis illius alieni, in cujus territorio jurisdictio prorogata exercenda foret: quia sic violaretur ejus territorium; ejusque juri præjudicare per suam prorogationem partes nequeunt: si quidem agamus de jurisdictione contentiosa, aut etiam voluntaria, cujus exercitium cognitionem judicalem requireret. Videantur ea, quæ diximus n. 59. & seqq.

398. Aliud discrimen inter Delegatum & Ordinarium Judicem quoad prorogationem jurisdictionis asserunt Panor. in C. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 14. Paul. Castr. L. 1. consil. 203. n. 3. Petr. Barbosa in L. 1. ff. de judic. art. 2. n. 11. ac alij. Judex, inquiunt, Ordinarius non potest in alieno territorio exercere jurisdictionem, etiam ex consensu partium, sine consensu judicis alieni illius territorij: potest verò absque hoc consensu Judex Delegatus. Verum non apparet, quo jure vel ratione hoc discrimen nitatur. Velenim Judex est delegatus à SS. Pontifice, & extra dioecesim in qua sunt litigantes, quibus jussus est jus dicere, hoc dicere ipsdem vult in aliena dioecesi? Et tunc fatendum est, quòd in aliena dioecesi dicere illud possit consentientibus partibus: quia hac ratione non usurpat jurisdictionem extra territorium delegantis, cum hic in omnibus dioecesibus jurisdictionem habeat. Idem est dicendum de alterius summi Principis Delegato: poterit enim iste in toto Regno eam ex consensu partium exercere. Idem de Delegato alterius Principis non su-

premi, diversa in suo territorio dicasteria & tribunalia habentis. Quia dummodo in hujusmodi delegantium territorio jurisdictionem exerceat delegatus, eam jam non exercet extra limites jurisdictionis, quam habet delegans. Vel loquimur de Delegato v. g. Episcopi, aut Regis, alteriusve Principis, extra cujus dioecelin, Regnum, aut Principatum ille vult exercere jurisdictionem? Et dicendum est, eam æquè parum, ac ab Ordinario, exerceri absque consensu Judicis alieni illius territorij posse. Cum enim Delegatus repræsentet personam delegantis C. sanè de Offic. & potest. judic. Deleg. idcirco non potest absque dicto judicis alieni consensu eam exercere, quia nec ipse delegans id potest, ut constat ex dictis n. 30. & seqq. Nullum itaque discrimen hic constituendum est inter judicem Ordinarium & Delegatum: sicut enim ille extra suum territorium jurisdictionem exercere non potest, ita nec iste extra territorium delegantis.

399. Ex dictis inferitur I. quòd prorogatio locum non habeat, si pars vel utraque vel alterutra erret, litem contestans coram judice alieno, quem putat esse suum. Unde in tali casu acta & processus erunt invalida. L. si per errorem 15. ff. de jurisdic. L. 2. ff. de judic. Consensus enim in errante non datur, & non videntur, qui errant consentire L. Nihil consensui 116. ff. de R. J. cit. L. 15. & 2. L. 57. de obligat. L. 9. c. de jur. & facti ignor. Idque, si loquamur de errore facti, constat inter omnes DD. & de hoc saltem errore prædicta jura procedunt. Errorem verò juris, v. g. si Religiosus exemptus existimet, se coram Episcopo conveniri posse, non obesse prorogationi, tradunt Andr. de Isernia L. 1. Constitut. Regni tit. 38. §. 1. & Matth. de Afflict. L. 1. Constit. rubr. 36. ad fin. Verum contrarium tenent reliqui DD. ferè omnes cum Bart. in cit. L. si per errorem n. 2. & 3. & Paul. Castrenf. n. 2. Jason. n. 3. Innocent. ad C. ad petitionem de accusat. Felin. ibid. col. 6. n. 6. Panorm. in C. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg. Neque obstat textus L. Non fatetur. ff. de Confess. Ubi dicitur, quòd, qui errat in jure, videtur confiteri, & sic consentire. Nam respondetur, ibi agi de consensu interpretativo: quoad consensum autem locum non habet interpretatio & fictio, quando verus consensus requiritur, uti hic requiritur; neque enim, quòd consensus fingitur adesse, is propterea verè adest. Quin etiam dubio excludi prorogationem, si quis videlicet dubitet, num hic sit Judex competens, coram quo convenitur, tradunt Bartol. in L. 2. ff. si quis in jus vocat. non jer. n. 7. Bald. L. 4. consil. 475. Jason. l. c. n. 39. Decian. L. 4. Tract. Crimin. c. 23. n. 13. Barbosa l. c. art. 3. n. 23. ac alij, arg. L. fin. C. de Condict. indeb. Verum de hac doctrina meritò quis dubitet. Nam solus error prædictis juribus excluditur: dubium autem non est error; neque enim si dubito, an hic Judex sit competens, judico esse competentem. Dúmque non obstante dubio coram ipso litigo, re ipsa dico, sive sit competens meus Judex sive non, coram ipso contendere judicio volo. Sic autem non minùs in ipso consentio, quàm si dicam, Tametsi non sit respectu mei competens, nihilominus ei me judicandum subyciam.

400. An verò error Juris hic præsumendus sit, dubium est. Affirmant post Speculatorem Jason. Socin. ac alios Beronius L. 3. consil. 6. à n. 29. Natta L. 1. consil. 82. in fin. Schraderus p. 10. de Feud. sect. 1. n. 141. & Vult. in L. 1. C. de jurisdic. omn. judic. n. 176. ac communem hanc esse sententiam asserit Barbosa cit. art. 3. n. 28. Negant Zasius in cit. L. si per errorem n. 10. & 11. Donell. L. 17. c. 10. Ummius disp. 4. ad Process. judic. thes. 18. n. 99. Tenenda est prior opinio cum distinctione tamen, quam plerique faciunt, qui illam sequuntur, videlicet errorem juris hic præsumi in imperitis & indoctis; non item in peritis & literatis. Displicet hæc distinctio Petro Barbosa l. c. n. 32. dicenti, etiam in peritis errorem Juris hic præsumi; nisi, ut postea limitat, verè vel præsumptivè constiterit, peritiam habuisse perfectam notitiam jurisdictionis Judicis prorogati. Verum hac ratione non recedit à communi opinione, quam rejicit: nam de doctis & literatis constat præsumptivè, quòd notitiam habeant, quis sit ipsorum Judex competens, quis non.

401. Quemadmodum verò doctis & peritis alienum judicem adeuntibus non prodest error juris; ita pariter juxta Paul. Castr. Jason. Alexandr. Dec. Panorm. Felin. ac alios quos, allegant Barbosa l. c. n. 39. & Oliva p. 3. Fori Eccles. q. 14. n. 24. non prodest etiam imperitis, si adeunt judicem, qui jure communi ipsorum esset Ordinarius, nisi peculiari privilegio ab ejus jurisdictione essent exempti. Valebit enim processus, si non opposito privilegio coram ipso litigent. Quod tamen cum Barbosa l. c. n. 35. solum de errore Juris, & non de errore facti, admittendum

dum censemus. Deinde notamus, id tantum procedere de ijs, qui possunt uti privilegio sui fori vel non, uti sunt v. g. Pupilli, Viduae, aut Scholares: non item de ijs, qui omnino exempti sunt, uti sunt Clerici à foro seculari, Regulares SS. Pontifici immediate subiecti à foro Ordinarij. Hi enim suo privilegio pro arbitrio contravenire, & renuntiare nequeunt, ac idcirco iudici non suo non prorogant jurisdictionem ejus judicium subeundo.

402. Infertur II. Cum liber consensus ad prorogationem requiritur, ipsam esse invalidam & nullam, si extorta fuit metu cadente in virum constantem, v. g. si vel ipse Juxta partem cogat ad litigandum coram ipso, vel pars vel etiam tertius. Tradit cum Bart. Paul. Castr. & Jason. communis & recepta DD. apud Sanchez L. 3. 3. de Matrim. c. 39. n. 13. & Barbosa cit. art. 3. n. 43. praeunte Ulpiano L. 2. prin. ff. de judic. si cum restitisset quis ex litigatoribus, viribus Pratura compulsus est, nulla jurisdictio est, ipso jure, ut addit Glossa. Cur autem prorogatio gravi metu extorta ipso jure nulla sit, cum tamen gesta per metum iudicis jurisdictionem habentis mero jure valeant, & tantum veniant rescindenda, ut habetur L. 3. §. fin. ff. quod metus caus. multis disquirunt DD. Videri potest Barbosa cit. art. 3. à n. 46. Nobis non vacat immorari.

403. Infertur III. quod si quis litigantium protestatus fuerit, se non consentire in hunc iudicem, non censenda sit facta esse prorogatio; licet ponat aliquem actum, quo illa tacite inducitur. Quia prorogatio requirit consensum liberum, quem ex protestatione constat non adesse. Neque eam posita actus ille, quo alias prorogatur jurisdictio, potest esse indicium prorogationis, sed censetur esse vel extortus, vel alio quam prorogandae jurisdictionis fine esse factus. Ita Paul. Castren. in L. in criminali C. de jurisdict. omn. judic. n. 7. Angel. in L. sed. et si suscepit prin. ff. de judic. Felin. in c. cum M. de Constitut. n. 69. Quod si Juxta nihilominus eum velit compellere ad respondendum, licet appellabit: quia coactio ad respondendum coram iudice incompetente tractum successivum habet, ac idcirco quocunque tempore licita ab illa est appellatio. c. Ex parte tua. & ibi Panormit. ac Decius de Appellat. Pariter, si Juxta incompetens se competentem pronuntiaverit, licita erit appellatio. Ea verò omisa sententia faciet jus inter partes, & perinde reputabitur, ac si à competente iudice lata fuisset. Videantur dicta supra n. 23. & seqq.

404. Infertur IV. Quod prorogatio tacita non habeat locum in absente & contumace, qui nec per se nec per procuratorem comparet in iudicio. Nam licet contumax interpretative habeatur contumax in sui praedictum L. De atate §. qui tacuit ff. de Interrogat. in Jure faciend. hic tamen fictus consensus non sufficit ad inducendam prorogationem L. qui ex consensu C. de Episcop. audient. & ibi Bald. n. 7. Bart. in L. 1. ff. si quis in jus vocat. non jer. & ibid. Alexand. colum. 6. n. 6. Paul. Castr. n. 2. Panorm. in C. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 21. Marian. Socin. in c. significasti de Foro comp. n. 37. Jason. in L. 2. ff. de jurisdict. n. 37. alique. Ubi tamen pariter locum habet limitatio, quam modò posuimus num. preced. in fine. similiter si Juxta procedat per viam Inquisitionis, nunquam inducitur prorogatio: quia eo casu deest consensus partium, aut si quis adest, est is solum interpretativus, qui non sufficit, ut modò dictum est. Et ita Bald. in L. 1. C. Ubi de crimin. agi oport. in fine. & in L. 1. C. ad L. Cornel. de Sicar. n. 2. Socin. L. 4. consil. 108. in fin. Alexand. L. 6. Consil. 216. num. fin. Curt. Jun. ad L. 1. ff. de judic. n. 89.

405. Infertur V. Ad prorogandam consensu etiam solum tacito jurisdictionem semper esse necessarium aliquem actum positivum, ex quo consensus concludatur: cum hic non sufficiat sola taciturnitas & patientia. Ita cum Aretin. ac Anton. de Butrio Felin. in C. Caterum de judic. n. 5. Panorm. in C. ad petitionem de Accusat. n. 7. Bald. in L. si qui ex consensu C. de Episcop. Audient. n. 7. Paul. Castr. in L. 1. ff. de judic. n. 6. Bartol. Dec. ac alij in L. si convenerit 18. ff. de jurisdict. Maranta in Praxi judic. p. 4. dist. 12. n. 11. Menoch. L. 2. praesumpt. 19. per tot. Qui alique omnes, semper requirunt ad prorogandam jurisdictionem vel lites contestationem, vel oppositionem exceptionis dilatoriae, similemve æquivalentem actum. Dissentit Petr. Barbosa in L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 8. censens consensum sufficienter colligi per patientiam; si quis videlicet iudicem patiatur aliquid decernere contra ipsum, & non contradiccat. Sed nec rationem vel jus aliquod pro sua opinione reliquis ferè omnibus DD. contraria adducit, maleque allegat Meno-

chium cit. praesumpt. 19. qui tamen actum aliquem positivum requirit. Vera tamen est ejus opinio in casu, quem paulò antè attulimus n. 398.

S. V.

An ad prorogandam iudici alieno jurisdictionem requiratur consensus iudicis proprii ac alieni.

S U M M A R I U M.

406. Ad prorogandam iudici alieno jurisdictionem non requiritur consensus proprii.

407. Nisi privilegium Fori integro alicui Ordini vel Statui hominum concessum sit. Aut proprius Juxta privilegium habeat, ut sui subditi coram alio Magistratu conveniri nequeant.

408. Prorogandi jus hodie multum restrictum est.

409. Prorogari jurisdictio non potest, nisi iudici ejusdem Imperij aut Regni.

410. Ad prorogationem à tempore ad tempus opus est consensu iudicis, cui prorogatur jurisdictio.

411. Sufficit tamen tacitus.

412. Hoc semel praestito partes recedere nequeunt absque licentia.

406. Posse partes absque consensu sui iudicis competentis prorogare in se jurisdictionem alieno, seu non competenti, tamen si Juxta ipsorum Ordinarius sit Rex, Dux, Marchio, Comes, aliisque Magistratus perpetua Jurisdictione fungens, post Bartol. Bald. Roman. Paul. Castr. Alexand. Imol. Panorm. Praeposit. ac alios tradunt Maranta in Praxi judic. p. 4. dist. 12. Vant. Tract. de Nullitat. tit. quib. mod. sent. null. defend. poss. à n. 76. Schrader de Feudis p. 10. sect. 1. n. 137. Vultejus in L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. n. 66. Matth. Stephani L. 1. de jurisdict. c. 25. n. 46. Gaill. L. 1. observ. 40. n. 2. Hilliger. ad Donell. L. 17. c. 10. lit. N. Ummius disp. 4. ad Process. jud. thesi 18. n. 98. Zanger. de Exception. p. 2. c. 1. n. 127. ac passim alij. Tum quod quilibet privilegio fori privatis concessio renuntiare potest. L. si quis in conscribendo C. de Pact. & L. 1. ff. si quis in jus vocat. non ier. L. si convenerit ff. de jurisdict. C. significasti de Foro comp. Tum quod prorogatio jurisdictionis partibus consentientibus conceditur L. 1. & 2. ff. de judic. & L. 1. §. Et post operis. ff. de novi oper. nuntiat. absque ulla mentione consensu Ordinarij iudicis, quo relicto illi se submittunt jurisdictioni iudicis alias non competentis, tum denique, quod, ut aiunt Matth. Stephani & Hilliger. ff. cc. litigantes iudici, quem adeunt, non dant jurisdictionem, sed in se tantum exercendam admittunt, & sic remittunt jus, vicujus praescriptione fori uti possunt contra iudicem non suum.

407. Excipiendus hic est geminus casus. Primus est, quando privilegium fori alicui integro Ordini vel Statui hominum concessum fuit: tunc enim absque licentia proprii superioris & iudicis jurisdictio prorogari nequit, ut supra diximus de Clericis, Regularibus SS. Pontifici immediate subiectis. Alter est, quando alicui Magistratui vel iudici privilegium concessum fuit, ut ejus subditi coram alio Magistratu conveniri nequeant. Quale privilegium Imperator concedere solet Statibus Imperij, Principibus, Comitibus, ac Nobilibus, ut videlicet ipsorum subditos nemo coram alio Tribunali in jus vocet. Quo casu si subditus coram alio iudice compareat, & in ejus jurisdictionem consentiat, ex tali consensu partis non prorogatur jurisdictio in praedictum Domini facta. De quo Gaill. L. 1. observ. 40. n. 2. & 3. Wehner. in Practic. observat. V. Ehehafften §. alio. Bocerius de jurisdict. c. 7. n. 50.

408. Universim hodie hoc prorogandi jus restrictum est & coangustatum, ut ait Bocer. l. c. n. 49. & Matth. Stephani L. 1. de jurisdict. c. 25. n. 50. Cum enim hodiernis moribus jurisdictiones ceperint esse patrimoniales aut feudales. arg. tit. 1. §. Et quia vidimus tit. 13. & tit. seg. L. 1. Feudor. ac à Statibus Imperij, Principibus, Ducibus, Comitibus, Civitatibus &c. jure proprio exercentur: idcirco hujusmodi Magistratus ac iudices non solum suis subditis ad alienum tribunal citatis inhibere solent, ne compareant, sed etiam eorum causas alibi jam introductas ad se avocare. Petr. Costald. ad L. 1. ff. de judic. Vultei. ad L. 1. C. de jurisdict. omn. judic. à n. 169. Thom. Michael de jurisdict. conclus. 148. Duaren. ad Tit. de judic. c. 8. Stephani & Bocer.

cer. *ll. cc.* Verum etiamnum hodie posse subditos alieno iudici liberè & absque consensu proprii iudicis jurisdictionem prorogare, post Bartol. Imol. Alexand. Marant. Vant. Cravet. ac alios tenet Manzius in *Centur. Decision. Palatin. q. 97. à n. 11.* & Berlich. *p. 1. conclus. 5. n. 31.* ubi multis, rationibus id firmat, seque ita iudicio obtinuisse testatur. Nos nostrum super hac controversia iudicium consultò non interponimus. Duo tantum notanda duximus. Primum est, quod modò dicebamus *num. preced.* posteriorem opinionem non procedere quoad eos Status Imperij, aliòsque Magistratus ac Iudices, qui speciali privilegio muniti sunt, ut eorum subditi ab ipsorum tribunali ad aliud advocari nequeant. Alterum, etiam juxta primam sententiam prorogationem valituram, si proprius Iudex subdito prorogandi licentiam dedit vel expressam, vel tacitam, videlicet prorogationem non prohibendo, aut eam jam factam causam ad se non avocando. Unde consequens est, etiam hodie magnam hujus tractationis pro prorogatione jurisdictionis utilitatem esse, contra ac aliqui existimant.

409. Illud quoque magnopere controversum est inter DD. an prorogatio jurisdictionis absque consensu proprii iudicis locum duntaxat habeat, si uterque Iudex alienus videlicet, cui prorogatur jurisdictio, & proprius ac competens, sint sub eodem Imperatore, Rege, vel Republica; an verò illa fieri possit absolute, ac etiam alterius Regni vel Reipublice Iudici. Prius illud tenent Bald. Paul. Castr. Bellamer. Panorm. Ant. de Butr. ac alij, quos allegant Petr. Barbosa in *L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 162.* & Oliva *p. 3. Fori Eccles. q. 14. n. 112.* hancque sententiam universali praxi receptam esse testatur Castro Lusitan. *decision. 2. n. 4.* Posterius tumentur Alexand. in *L. 1. §. Et post operis. ff. de Novi oper. nuntiat. n. 20.* & Jason. *ibid. n. 11.* Maranta in *Praxi judic. p. 4. dist. 12. n. 25.* Barbosa *l. c. n. 163.* ac alij. Hancque opinionem in puncto Juris veriore esse fatetur Joan. Faber in *L. si qui ex consensu C. de Episcop. Audient. n. 6.* Nobis prior opinio præplacet. Nam licet *L. 1. §. 5. ff. de judic.* aliisque Juribus allegatis videatur universum potestas data subditis prorogandi jurisdictionem Iudici alieno, cui vellent: apparere nihilominus, illas Leges solum conditas pro subditis Imperij Romani, litigare in eodem volentibus, cum præsumendum non sit, Romanos Imperatores & Jure consultos de Iudiciis alterius Imperij cogitasse, eosdemque suam jurisdictionem ita jactare voluisse, ut subditis liberam facultatem relinquerent alterius Imperij vel Regni Iudicem adeundi, cujus imperitiam corrigere aut injustitiam coercere Imperator non posset. Neque confunditur hæc sententia ex *c. significasti 18. de Foro compet.* uti existimat Barbosa *l. c. n. 163.* quia ibi Pontifex solum interrogabatur de Clericis, & de his duntaxat respondit, eos alieno Episcopo sine consensu proprii jurisdictionem prorogare non posse. Unde à contrario sensu non benè infertur, laicos cuicunque velint, posse in se eam prorogare absque consensu sui Iudicis competentis.

410. Superest modò, ut etiam de consensu Iudicis, cui jurisdictio prorogatur, agamus. Si prorogatio fit à causa ad causam, à persona ad personam, nec tacitus ejus consensus requiritur, sed sufficit, si non contradicat, sive sciat, sive ignoret, hanc causam, vel hos litigantes, aut hunc locum, ad suam jurisdictionem non pertinere. dummodo non reclamet aut protestetur, se nolle jurisdictionem exercere, nisi causa vel personæ litigantes ad eum de Jure pertineant. Glossa in *L. 2. §. 1. ff. de judic. V. Inhibita*, Bartol. *ibid. n. 6.* & Paul. Castr. Ant. de Butr. in *c. P. & G. 40. de Offic. & potest. iudic. Deleg. n. 20.* Panorm. *n. 22.* Felin. in *c. de causis eod. n. 5. v. 7.* ac communis Interpretum in *cit. L. 2. §. c. 40.* itaque decidit Ulpian. *cit. L. 2. §. 1.* ubi, cum quæstionem hanc sic proposuisset: *Convenire autem utrum inter privatos sufficit, an verò etiam ipsius Pratoris consensus necessarius est?* Respondet: *Lex Julia ait*, quò minus inter privatos conveniat, *sufficit ergo privatorum consensus.* Ad prorogationem verò à tempore ad tempus asserunt, iudicis æquè ac partium consensum esse necessarium. Rationem discriminis dat Bartol. *l. c.* quia in prorogatione à persona ad personam, loco ad locum, re ad rem, Iudex certus est, se esse Iudicem, licet ignoret, utrum in hos litigantes aut hanc causam Jure communi jurisdictionem habeat. Quantum verò attinet ad tempus, scit, se post lapsum termini sibi præfixi non amplius esse Iudicem, ac propterea necessarium est, ut certior fiat, tempus sibi extendi prorogatione partium ac jurisdictionem tribui, quam alias nullam amplius haberet.

411. Sufficit tamen etiam in prorogatione à tempore ad

tempus consensus iudicis tacitus, ut tradunt iidem DD. & patet ex dictis *n. 393.* Non requiri ad hunc tacitum consensum actu aliquem iudicis positivum, qualem requiri in partibus dictum est supra *n. 403.* sed sufficere, si habità prorogationis notitià non contradicat, sed partes coram se litigare patiatur, asserunt Paul. Castr. in *cit. L. 2. ff. de judic. §. 2.* Felin. in *c. causam qua de sent. & re judic. Butr. in cit. c. 40. de Offic. & potest. judic. Deleg. Barbosa l. c. art. 3. n. 9.* Sed non apparet, quomodo patientia Iudicis dari possit absque actu aliquo positivo, quo vel respondeat, se ipsas velle audire, vel libellum oblatum recipiat, aut annotari faciat, quæ proponuntur &c. Quòd si citati DD. velint, hoc ipso prorogata ei esse jurisdictionem, ita ut partes ipso invito subterfugere eam nequeant, dummodo dixerint, se in ipsum consentire, tamen ipse nihil adhuc responderit, vel fecerit, recedendum ab ipsis existimamus: cum non appareat, quomodo per solam suam taciturnitatem consentiat. Licet enim favorabile esse videatur, posse etiam in alienos subditos jurisdictionem exercere, & in favorabilibus taciturnitas pro consensu habeatur: reverà tamen odiosum est jus etiam alienis dicere, quia laboriosum, & invidiæ proprii litigantium Iudicis obnoxium. Unde non est, cur post aliquod silentium & nondum exercitum aliquem actum positivum non possit eos repellere. Si autem ipse non tenetur jus illis dicere, hoc ipso, quia nondum consensisse censendus est, non est ratio, cur non etiam partibus licitum sit eum deferere, seu, uti DD. loquuntur, pœnitere: cum ipsi ante consensum & acceptationem jus nullum quæsitum sit. Aliud foret, si ipse esset litigantium Superior: hujus enim responsio expectanda est ob reverentiam, quam subditi ei debent. *arg. c. Bone 4. de Posulat. Pralat. §. Nec obstabit.* Cæterum ea, quæ modò de prorogatione à tempore ad tempus diximus, limitanda sunt juxta dicta supra *n. 377.*

412. Quemadmodum verò consensus iudicis, cui prorogatur jurisdictio, necessarius non est, nisi ad prorogationem à tempore ad tempus, ut modò dicebamus: ita pariter sine ejusdem consensu mutare voluntatem prorogandi, & liberè prorogationem, mutuo tamen consensu omittere partes possunt, si illum nondum adierunt. Postquam verò eum adierunt, isque consensit vel expresse, vel tacite actum aliquem Iudicis exercendo; v. g. acceptando libellum actoris, admittendo exceptionem dilatoriam, terminum præscribendo &c. integrum illis amplius non est eo non requisito resilire, seu ejus jurisdictionem declinare, vel adeundo proprium Iudicem, vel alteri cuiquam jurisdictionem prorogando, ne auctoritas Magistratûs hac elusoria levitate contemnatur, & quia ei contumeliam facerent eum spernendo, & ad alium eundo, ut ait Ulpian. *L. Litigatores 11. prin. ff. de Receptis, qui arbitr. receper.* Si tamen omnino à lite discedere velint ea super re Iudicem non adituri, facere id possunt ipso irrequisito ac etiam invito: quia, ut idem Ulpianus ex Celso ait *L. Hoc edicto 1. ff. de Novi oper. nuntiat. §. Inde queritur 10.* non est periculum, *ne pactio privatorum jussu pratoris anteposita videatur: quidenim aliud agebat prator, quam hoc, ut controversias eorum dirimeret? à quibus si sponte recesserunt, debet id ratum habere.*

§. VI.

An omnis jurisdictio prorogari possit.

SUMMARIUM

413. De Jure Canonico non tantum Ordinaria, sed etiam De-legata jurisdictio prorogari potest.
414. Quin etiam de Jure Civili.
415. Nec solum ad universitatem causarum, sed etiam ad causam determinatam.
416. Respondetur ad opposita.
417. Prorogari potest etiam Criminalis jurisdictio.
418. Non tamen jurisdictio Revisorum Camera, aut iudicum Austregarum.
419. Solvuntur opposita.
420. Prorogari potest etiam voluntaria jurisdictio.
421. Non tamen quoad Legitimationem, quæ profit extra legitimationis territorium.
422. Ratio exceptionis proponitur.
423. Prorogari juxta communem DD. nequit voluntaria jurisdictio à Magistratu, nisi majori Magistratu.

424. Neque absque consensu Ordinarij prorogari potest jurisdictio voluntaria sacra.

425. Exemplis illustratur assertio.

413. Jurisdictionem propriam seu Ordinariam prorogari saltem in civilibus posse, indubitati Juris est. *L. 1. C. de jurisdict. omn. Judic. L. si se subiciant. 1. L. Consensisse & L. De qua re 74. ff. de judic. L. 4. C. ubi caus. Fisc. L. Inter 20. ff. ad municip. val.* Nisi quod ejus prorogatio à tempore ad tempus fieri nequit, ut diximus supra n. 377. Pariter certum videtur de Jure Canonico (quidquid opponat Ummius *disp. 4. ad Process. Judicial. thes. 17. n. 93*) prorogari posse jurisdictionem delegatam. *c. Cum olim 32. & c. P. & G. 40. de jurisdict. & potest. judic. Deleg.* Nisi quod à persona ad personam prorogatio fieri nequit. *cit. c. 40.* si personas excipiamus, quæ per accidens tantum in judicium veniunt, ut si tertia persona, cujus interest, jus suum ponat coram Delegato: ad hanc enim extendi jurisdictionem etiam delegatam sumitur ex *c. Cum super 17. de sentent. & re judic. ac cum Panorm. Butr. ac Barbat. tradit. Laym. in c. cum super 23. de Offic. & potest. judic. Deleg. n. 1. & in cit. c. 40. n. 3.* Ratio obvia est: quia Delegato ea omnia concessa sunt, sine quibus demandata causa expediri non potest. *c. 5. & 21. eod.* At expediri debita ratione & justè non potest, nisi etiam tertius, qui suum interesse dicit, audiatur. Hinc jurisdictionem exercere potest in eos, qui eam impedire aut turbare volunt, uti sumitur ex *c. 1. eod.* Eademque est ratio de Fidejussore: nam iste à Delegato compelli ad satisfaciendum potest. Præterea jurisdictionem delegatam ad universitatem causarum prorogari à persona ad personam posse, cum verisimilitudine docet Glossa in *cit. L. 1. ff. de judic. v. qui tribunali*: cum hæc jurisdictio Ordinariæ comparatur; jurisdictio autem Ordinaria partium consensu ad personas alioqui non subjectas prorogari potest.

414. An verò jurisdictio mandata prorogari etiam de Jure Civili possit, magnâ contentione disputant Legistæ, ita ut spectato numero ac auctoritate pro oppositis opinionibus stantium quidquam decidi nequeat. Nobis placet affirmantium sententia, quam jam supra n. 366. proposuimus. Et quidem asserimus de Jure Civili jurisdictionem delegatam probabiliter etiam de persona ad personam prorogari posse. Quia jura, quæ prorogationem concedunt absolute & sine discrimine inter Ordinariam & Delegatam loquuntur. At sermo generalis omnes species complectitur. *L. 9. §. 1. ff. quod metus caus.* Nec ullibi Delegatam excludunt. Imò Satis expresse includunt. Nam ait Jctus *L. 1. ff. de Judic. Cuiusvis* Judicis jurisdictionem prorogari posse: si cuiusvis, ergo etiam Delegato. Quin ibidem non obscure distinguit inter Ordinariam & Delegatam, dum ait: *Inter consentientes cujusvis judicis, qui tribunali præest, vel aliam jurisdictionem habet.* Ubi per Judicem, qui tribunali præest, videtur designari Ordinarius, qui propriè tribunal habet; per eum, qui aliam jurisdictionem habet, Delegatus. Nec enim apparet, quis alius per posteriorem, qui tribunal non habet, intelligatur, quam Delegatus. Aut si etiam alius intelligatur, Delegatus saltem non excluditur, cum & iste jurisdictionem habeat, ut patet ex *L. More 5. ff. de jurisdict.* Favet quoque textus *L. 2. §. 2. ff. eod.* Ubi idem Ulpian ait: *si & Judex ad tempus datus, & omnes litigatores consentiant: nisi specialiter principali jussione prorogatio fuerit inhibita, possunt tempora, intra quæ jussus litem dirimere, prorogari.* Per Judicem autem ad tempus datum vel intelligitur Delegatus, aut si Ordinarium etiam significari dicamus, cui tamen certum tempus definiendæ causæ constitutum sit, benè infertur, quod si Judex, cujus jurisdictio ad certum tempus restricta est, nihilominus ultra illud eam extendere potest, etiam Delegatus suam, quamvis aliàs limitatam ad certum tempus & personas, eam ad alias cum earum consensu porrigere possit.

415. Accedit, quod Delegatus vice ejus fungitur, qui delegavit. *L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* & *L. solet 16. ff. de jurisdict.* Ut ergo Delegantis jurisdictio prorogari potest, ita quoque Delegati: cum una eademque sit jurisdictio. *L. 1. §. 1. & L. pen. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* Hinc non videtur admittenda distinctio eorum, qui asserunt, posse quidem prorogari jurisdictionem, quæ delegata est ad universitatem causarum; non tamen eam, quæ mandata est ad certam causam. Nam cum etiam Judicis, qui propriam & Ordinariam habet jurisdictionem in certas tantum personas, aut certæ causæ speciem, prorogari jurisdictio possit, ut patet ex *L. 1. C. de Jurisdict. omn. Judic.* non apparet ratio, cur non

etiam illius jurisdictio prorogari possit, qui eam habet mandatam ad certas solum causas & certas personas. Rationem, cur de Jure Civili prorogari Jurisdictio delegata possit à persona ad personam, jam supra dedimus.

416. Neque obstat, quod obijcit Bartol. *ad cit. L. 1. ff. de Judic. n. 6.* à limitata causa limitatum produci effectum. Nam & Ordinaria jurisdictio ad certas tantum personas ferè limitata est, ac nihilominus ad alias prorogari potest. Unde solum sequitur, quod nec hæc, nec illa adversus invitas & non consentientes personas extraneas exerceri possit; non verò, quod exerceri nequeat in consentientes. Illud porro captu difficile est, quod asserit Matth. Stephani *L. 1. de Jurisdict. c. 21. n. 26.* etiam delegatam jurisdictionem à tempore ad tempus prorogari non posse, posse tamen prorogari tempus intra quod Judex dirimere litem jussus est. Fieri enim nequit, ut prorogetur hoc tempus, quin simul, prorogetur jurisdictio, quam si Judex non haberet, post illud tempus à Superiore præscriptum procedere in causa non posset.

317. Equè magna, aut etiam major controversia est de Jurisdictione criminali, utrùm videlicet prorogari possit. Affirmant Bartol. Panorm. Marian. Socin. alique complures, quos refert, & sequitur Petr. Barbosa in *L. 1. ff. de Judic. art. 4. n. 2.* Idque communi DD. opinione confirmatum esse ait. Gaill. *L. 1. de pace publ. c. 12. n. 10.* & Bocerus de *Jurisdict. c. 7. n. 23. §. Ceterum.* Negant Baldus, Hippolyt. Jaf. ac alij, quos allegat Barbosa & *L. c. n. 3.* & Maranta in *Praxi Judic. p. 4. dist. 6. n. 60.* Sequuntur Bocerus. *L. c.* Vult. *ad L. 1. C. ubi de crimin. agi oport. n. 30.* Umm. *ad Process. Judicial. disp. 4. thes. 17. n. 94.* Nobis prima sententia, ut communior est, ita probabilior videtur. Nam ex una parte Jura prorogationem permittentia non distinguunt inter Jurisdictionem Civilem & Criminalem. Ex altera verò rationes, quæ pro negativa afferuntur, non concludunt: quas tamen discutere operæ pretium non esse videtur. Tumquod hodiernis moribus Rei criminum ibi judicantur, ubi deprehenduntur: ut diximus supra n. 149. & 150. & sic vix locus esse poterit prorogationi in criminalibus. Tum quod hodie contra criminosos ferè proceditur per viam Inquisitionis. Fatentur autem etiam illi, qui in criminalibus concedunt prorogationem, eam locum non habere, quando per inquisitionem proceditur, cum desit persona actoris, quæ in prorogationem unà cum Reo consentire deberet. Quæ tamen ratio non convincit, cum ibi, ubi non est contradictor, sufficiat ad prorogationem consensus unius, ut mox dicetur n. 420. Præterea non pauci eorum suam opinionem ita restringunt, ut dicant, eam solum procedere quoad præjudicium partis, non verò quoad præjudicium Judicis, quibus de Jure competit jurisdictio in delinquentem: hos enim non obstante prorogatione posse procedere, & iterum de crimine cognoscere, illudque punire, ne occasio detur fraudibus. Unde ex hoc quoque capite patet, hanc de prorogatione Jurisdictionis criminalis quæstionem parum utilitatis habere.

418. Similis ferè quæstio est, an jurisdictio Revisorum Cameralium prorogari possit. Multum hinc referre existimant Bocerus. de *Jurisdict. c. 7. n. 24.* ac alij, stne hæc jurisdictio Ordinaria, an Delegata? Ordinariam facit Gaill. *L. 1. observat. 54. n. 1.* Quod & Bender. de *Revision. concl. 4. n. 31.* & Vultei. *ad L. 1. C. de Jurisdict. omn. Judic. n. 90.* verissimum esse opinantur, si ipsi Status Imperij, quibus ex ejusdem Ordinatione visitatio, seu revisio competit, considerentur: Controversum magis est, an ij quoque, qui à Statibus, quos revidendi ordo tangit, mittuntur, ordinariam jurisdictionem habeant. Negat Bender. *cit. n. 31.* Affirmat Gaill. *L. 1. observat. ult. n. 6.* Sed tamen si delegatam diceremus, ex hoc capite non impediretur prorogatio, cum hæc locum etiam in delegata jurisdictione habeat, ut paulò antè dictum est n. 413. Alio tamen ex capite dicendum videtur cum Bocero *L. c. §. Ceterum*, Vultei *L. c. n. 97.* ac Ummio *ad Process. Judicial. disp. 4. thes. 17. n. 93.* prorogari non posse, quia videlicet Revisores à Statibus Imperij ad hoc solum mittuntur, ut Revisionum duntaxat causis in sententijs in Camera Imperiali datis operam navent, uti patet ex Ordinatio. Camera Imper. *p. 1. tit. 50. & p. 3. tit. 53.* Idem de Judicium Austregarum jurisdictione statuunt Vultejus *L. c. n. 86.* Bocerus *cit. c. 7. n. 26.* & Ummius *L. c.* cum certum sit, quod Austregarum judicium, de quo supra n. 315. & seqq. ex singulari gratia Statibus aliisque immediatis subditis Imperij concessum sit. Ut adeò si prorogationem hinc admittamus, id si non contra, certè præter mentem Imperatorum & reliquorum Imperij Statuum facturi simus. Accedit, quod hoc judicium ad unam aliquam, aut plu-

res quidem, sed numero definitas causas pertinet, quodque Judices Austregarum haud certi sunt, sed eligantur vel Imperatoris vel partium arbitrio, quoties inter Imperij Status lis quædam orta est, ut arguit *Ordinatio Cameralis part. 2. tit. 2. 3. & 4.* & docent Gaill. *L. 1. observat. 1.* ac Mynsinger. *cent. 1. observat. 91. & cent. 5. observat. 1.*

419. Neque obest, quod juxta *L. 1. C. de Jurisdic. omn. Judic.* jurisdictio Procuratoris Cæsaris, tametsi pertineat solum ad Fisci causam, quæ vertitur inter Fiscum & privatum, prorogari nihilominus ad alias causas potest. Hæc enim jurisdictio pertinet ad integram aliquam speciem causarum: illa verò Revisorum & Judicum Austregarum magis restricta est, & ad causas duntaxat certarum personarum circumscripta, ac proinde non extendenda ad alias, arg. *L. in agris limitatis 16. ff. de acquir. rerum dom.* si quis tamen prorogare jurisditionem Judicum Austregarum vellet, non ut jurisditionem Judicibus Austregarum propriam, sed ut eam, quam suis in territoriis habent, exercent, jure subsistet hujusmodi prorogatio, ut bene observat Bocerius *l. c. n. 27. §. si qui tamen.*

420. Hactenus de prorogatione Jurisdictionis Contentiosæ egimus. Videndum nunc est, an idem statui debeat de Voluntaria, ad quam pertinet emancipatio, datio Tutoris & Curatoris, insinuatio testamentorum, donationum &c. Hanc quoque prorogari posse contra Andr. Siculum aliisque nonnullos tradunt Bald. in *L. Secundum C. de Donation. lect. 2.* Paul. Castr. *L. 1. consil. 84. n. 4.* Felin. in *c. Caterum de Judic. n. 2.* Anton. in *c. Pastoralis de Offic. Ordinari. n. 4.* ac passim alij, idque desumunt ex *L. 1. C. de Emancipat. liberor. L. Emancipari ff. de Adoption. L. 2. ff. de Offic. Proconsul. L. Etiam §. fin. ff. de Manumiss. vindict.* Neque obest, quod contrariæ opinionis DD. ajunt, in prorogatione requiri consensum duarum partium, in prorogatione autem voluntariæ non dari duas partes, sed tantum unam, quæ petit hanc in se jurisditionem exerceri. Respondetur enim, requiri consensum partium si partes dentur, quæ inter se contendunt; secus, si non sit contradictor. Hinc etiam ad prorogandam jurisditionem voluntariam non sufficit consensus unius, si quisquam adest, cujus inter sit non exerceri hanc jurisditionem; v. g. non approbari donationem, quam unus insinuat, eò quod illa tertio alicui præjudicet; aut non absolvi excommunicatum, antequam læso satisfaciatur. Pariter non obstat textus *L. penult. & ult. C. de Emancipat. liberor.* ubi dicitur, adeundem in liberorum emancipatione esse Judicem competentem. Respondetur enim, Judicem quamvis aliàs incompetentem fieri competentem per prorogationem jurisdictionis, dummodo jurisdictionem jam antè habeat in eo genere, in quo ipsi prorogatio fit.

421. Excipiunt tamen hæc DD. Legitimationem. Nullus enim Princeps, inquiunt, potest natalibus restituere, vel legitimum efficere non subditum, quoad bona intra alterius Imperij aut Regi limites existentia, vel quoad honores ac dignitates extræ conferendas, etiam ex consensu legitimorum filiorum quibus præjudicium fit, uti cum Ancharan. Panorm. Anton. Dec. Alexand. ac communi aliorum tradunt Covarr. *de Matrim. p. 2. c. 8. §. 8. n. 43.* & Pacian. *L. 2. de Probation. c. 18. n. 20.* Colligitur ex *c. per venerabilem v. Insuper qui filij sint legit.* ubi Romanus Pontifex proficitur, se legitimare filios Regis Franciæ, quod id fiat sine alterius injuria, cum Rex ille quoad temporalem jurisdictionem nulli sit subiectus. Ratio intrinseca est: quia jus legitimandi competit Imperatori ac Regibus, quibus legitimandi sub sunt, in signum subjectionis, *cit. c. per venerabilem, & Authent. quib. mod. natural. effie. sui §. illud.* Ea verò, quæ hac ratione Principi reservata sunt, non potest subditus ipsi tollere. Affirmat quidem Joan. Crottus apud Covarr. *l. c. n. 44.* communem esse opinionem, posse à Principe concedi legitimatorem his etiam, qui subditi non sunt, etiam ratione bonorum extræ ipsius Principis jurisdictionem existentium, dummodo ad sit consensus illorum, quibus talis legitimatio præjudicat. Nobis tamen invenire non licuit DD. qui sint hujus opinionis; multò minus plures, qui eam communem efficiant.

422. Quamquam autem vera sint, quæ modò diximus à communi DD. de Legitimatione tradi: non tamen sunt exceptio à regula num. præced. posita. Nam dum DD. ex cit. Juribus asserunt, voluntariam quoque jurisdictionem prorogari posse, id solum videntur velle, quod prorogatio fieri possit ab uno judice ad alterum, si in territorio ejusdem Principis existant, v. g. in eodem Regno aut Republica, non verò quod subditi unius Regni

possint adire judicem alterius Regni, suo prorogantium Principi non subiecti, ut patet ex ijs, quæ tradunt Bartol. in *L. 1. §. Et post operis ff. de Novi oper. nunciat.* Alexand. *ibid. colum 3. C. 1. pyc. decis. 9. n. 3.* & ex ijs, quæ supra de prorogatione jurisdictionis Contentiosæ tradidimus. Est tamen adhuc specialis ratio quoad legitimatorem, ita, ut relicto Comite Palatino Pontificio aut Cæsareo aut Judice specialem facultatem ad legitimandum habente, alius, qui eam non habet, adiri pro restitutione natalium nequeat, tametsi in eodem Regno vel Imperio existat uterque Judex: tum quod jus legitimandi Principi supremo competit in signum subjectionis, quæ ipsi tenentur subditi, ut modò dictum est: tum quod Magistratus ille, qui legitimandi potestatem à Principe non habet, non habet jurisdictionem in illo genere causæ, in qua ipsi proroganda foret jurisdictio; quod tamen juxta dicta *n. 380.* ad prorogationem necessarium est.

423. Plerique insuper, qui jurisdictionem Voluntariam prorogari posse contendunt, id ita limitant, ut dicant, tametsi Jurisdictio Contentiosa prorogari possit Judici, qui est minor prorogante *L. est receptum 14. ff. de jurisdic. L. Ille à quo 13. §. Tempestivum 4. ff. ad Senatusconsult. Trebellian.* Voluntariam verò fieri quidem posse à privatis, non tamen à Magistratu, nisi is, cui prorogat, sit major prorogante. Quia apud eum, cui par est imperium manumittere non possumus, ut ait JC. *L. 14. ff. de Manumission.* Et apud Collegam suum prætor manumittere non potest *L. apud filiumfam. 18. §. 1. ff. de manumissis vindicta.* Rationem diversitatis dant Bocerius *de Jurisdic. c. 7. n. 16.* ac alij, quod licitum sit actus contentiosæ Jurisdictionis per alium exercere, non autem voluntariæ Jurisdictionis negotium. *L. post mortem 25. §. Neque adoptare ff. de adoption.* ibi: *neque adoptare neque adrogare quis absens, nec per alium ejusmodi solemnitate peragere potest.* Verum hinc tantum sequitur, quod actus legitimus & solemnus, qualis est adoptio & arrogatio, fieri nequeat à privatis alieno nomine & coram privato: non verò quod non coram Magistratu. Aliàs neque privati prorogare jurisdictionem alieno Magistratui possent, & nec Prætor apud Consulem manumittere posset; quod tamen fieri posse Paulus *cit. L. 14. ff. de Manumission.* aperte asserit. Itaque dicendum videtur cum Ummio *l. c. n. 92. in fin.* Jureconsultos cit. Juribus considerasse dignitatem Magistratus, quasi illa minueretur, si Magistratus coram pari vel minore Magistratu actum legitimum expediret. Verum etiam hæc ratio manca est: quia aliàs Magistratus alteri pari aut minori neque contentiosam Jurisdictionem prorogare posset: quod tamen fieri posse constat ex *cit. L. 14. ff. de Jurisdic. & L. 13. §. 4. ff. ad SC. Trebell.*

424. Sed & Jurisdictio sacra Voluntaria hinc excipienda est. Neque enim absque licentia Ordinarij seu proprii Superioris prorogari potest, ut uno ore tradunt Canonistæ ex *c. Significasti 18. de Foro Compet.* ubi licet sermo sit tantum de Clericis & de Jurisdictione contentiosa, concors tamen DD. interpretatio extendit ad Voluntariam, ac etiam ad Laicos, ita ut nec isti alieno Episcopo vel Parocho eam in se prorogare valeant absque licentia proprii saltem quoad Sacramenta. De quo fusè Suar. *Tom. 2. de Religione L. 6. c. 12.* & Sanchez in *Decalog. L. 4. c. 39. n. 29.* Hinc Sacerdos alienos subditos quantumvis rogantes, seque subijcientes, extra casum necessitatis, absolvere à peccatis nequit absque licentia proprii ipsorum Parochi, Episcopi, Generalis Vicarij &c. *c. omnis utriusque Sexus de Pœnit. & remission. & ibi DD.* Eadem est de alijs Sacramentis. Eadem de assistentia in ipsorum matrimonijs, seu copulatione, ut vocant. Trident. *sess. 24. c. 1. de Reform. Matrim.* Quod si absque illa licentia alienos subditos absolvat, vel ipsorum matrimonijs assistat, actus ne quidem validus erit.

425. Episcopus quoque alienis subditis absque licentia proprii Episcopi conferre Ordines licet non potest, tametsi illi consentiant ac petant *c. Nullus Episcopus 3. de Paroch. Trident. sess. 23. c. 8. de Reform.* Neque Sacramentum Confirmationis ijsdem conferre. *can. Interdicimus 16. q. 1.* Neque (ut nonnulla exempla asseramus) dispensare in impedimentis Matrimonij, in quibus cum subditis proprijs dispensare valet. Nec in irregularitate ex delicto occulto contracta, vel votis, Juramentis &c. Imò nec Archiepiscopus cum subditis suorum sufraganeorum, quamvis volentibus dispensare potest, vel eosdem absolvere: cum subditi ipsius non fiant nisi per appellationem. *c. Pastoralis de Offic. Ordin.* Quæ vera sunt, tametsi subditus alienæ Diocesis in hac peregrinetur: absolutionem enim, vel dispensationem

nem impetrare nequit, ut ostendit Suar. l. c. n. 10. nisi hinc quasi domicilium constituat. Poterit tamen Episcopus alienis subditis beneficia sibi subiecta conferre. *C. ad decorem s. de Institutione*. Quâ ratione mox fiunt ejus subditi. *c. cum nullus de Tempor. Ordin. in 6.* Posse verò Regulares Exemptos in se prorogare Episcopo Jurisdictionem Voluntariam, diximus supra n. 389.

§. VII.

In quibus causis prorogari Jurisdictio possit.

SUMMARIUM.

426. *Judici laico prorogari Jurisdictio Spiritualis nequit.*
 427. *Neque Episcopo alieno sine licentia proprij.*
 428. *Clerici alieno Episcopo sine consensu, proprij nec in profanis causis prorogare jurisdictionem possunt.*
 429. *Possunt verò Laici Judici Ecclesiastico in causa etiam profana.*
 430. *Victi coram eodem non possunt appellare ad Judicem secularem.*
 431. *In causa Appellationis non habet locum prorogatio.*
 432. *Nec in Feudali.*
 433. *Nec in illis, quæ sunt reservata Principi.*
 434. *Aut, quas iste ad se advocavit.*
 435. *Multiplex advocandi modus affertur.*
 436. *Si advocatio facta est favore publico, non potest in causa advocata Judici inferiori prorogari jurisdictio.*
 437. *Secus, si facta est in favorem partium.*

426. Certum est, & receptum apud omnes Theologos, Canonistas, & Legistas, etiam Heterodoxos, non posse Judicis profani jurisdictionem prorogari in causis spiritualibus vel spirituali annexis, tametsi qui prorogare velint, sint laici: neque ad hoc licentiam dare posse Episcopum. Ratio patet: quia, ut supra resolvimus n. 380. prorogatio locum non habet in causis de quibus Judex prorogatus inter suos subditos cognoscere non potest: non enim hæc esset prorogatio, sed jurisdictionis concessio. At Judex secularis non potest cognoscere inter subditos de causis spiritualibus vel spirituali annexis, cum sit omnino incapax & incompetens ad cognoscendum de illis. *c. Decernimus 2. & c. Quando 3. de Judic. c. Tuam de Ordine Cognitionis*. Quam inhabilitatem partes tollere non possunt, ut per se patet. Nec etiam Episcopus causas hujusmodi laicis committere potest. Panorm. in cit. c. 2. n. 4. Felin. n. 6. & 8. Decius n. 5. v. secundo non obstat

427. Sed neque laici prorogare jurisdictionem alieno Episcopo possunt sine licentia proprii in causis, ut vocant, Sacramentalibus, id est, quoad Sacramenta, ut videlicet ea ab alieno Episcopo percipiant, prout constat ex dictis n. 423. An autem possint in alijs causis spiritualibus non Sacramentalibus, quales sunt causæ Decimarum, Juris patronatus &c. controversum est. Affirmant Panorm. in c. significasti de Foro compet. n. 15. Felinus ibid. n. 1. Decius ibid. alique, quos allegant Petr. Barbosa in L. 1. ff. de judic. art. 3. n. 206. & Oliva de Foro Ecclesiastico p. 3. q. 14. n. 83. Rationem dant: quia cit. c. significasti solum Clericis prohibetur, ne alieni Judicis Ecclesiastici jurisdictionem in se prorogent. Laicis autem nec ibi nec alibi id prohibitum est. Verum prohibitio ista etiam quoad laicos contineri videtur c. 3. de Parochiis & alien. Parochian. ubi dicitur: nullus Episcopus alterius Parochianum judicare presumat. nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest. Ubi paritas instituitur inter collationem ordinum Ecclesiasticorum, & inter causarum cognitionem: atqui certum est juxta dicta n. 424. non posse Episcopum alienos subditos ordinare absque consensu proprii ipsorum Episcopi, ergo eosdem nec poterit judicare. Eadem habentur can. Nullus 1. g. 2. Unde etiam laicos in nulla causa prorogare alieno Judici Ecclesiastico absque consensu proprii posse tenent Hostiens. & Joan. Andreas in c. P. & G. de Offic. & potest. judic. Deleg. Idemque Hostiens. in Summa Tit. de Foro comp. n. 14. v. Et nam quid laicus, Ant. Butrio in cit. c. significasti n. 10. Geminian. ac alij. addit Oliva l. c. n. 84. ita praxi observari.

428. A fortiori Clerici alieno Episcopo absque consensu proprii nec in spiritualibus nec in profanis causis jurisdictionem prorogare possunt: cum hoc ipsis expresse sit prohibitum, ut fu-

sius dictum est supra n. 386. Idemque tenendum est de Regularibus aliisque quibuscunque personis Ecclesiasticis juxta communem DD. excepto casu, de quo supra n. 389. Et quidem sive laicus in causa Sacra, sive Clericus in Sacra aut profana, jurisdictionem absque consensu proprii Judicis Sacri jurisdictionem alteri prorogent, prorogatio & per consequens processus & sententia non valebunt. Ubi enim deficit jurisdictio, ibi invalidus est processus & sententia. At deficit jurisdictio, ubi prorogatio locum non habet, cum dari illa nequeat, nisi per prorogationem legitime factam. Ita tenet Panorm. in cit. c. significasti de Foro compet. n. 21. ubi dicit esse communem. Quin communis pariter receptaque doctrina est contra Glossam in cit. c. significasti v. Clerici, non convalescere & validari sententiam ab alieno Judici Ecclesiastico, tametsi postea accedat rati habitio proprii.

429. Sed jam quæstio superest de Laicis, utrum in causa temporali ad Judicem laicum pertinente, hoc relicto, Judici Ecclesiastico prorogare jurisdictionem possint. Posse supponit Mindanus L. 1. de Process. formand. c. 11. n. 4. & 5. ac passim alij, nullo, de quo nobis constat, refragante. Obstat tamen videtur textus c. Ex tenore 11. de Foro compet. ubi cum quædam femina causam profanam introduxisset apud Judicem Ecclesiasticum, ad querelam Comitis Britanniae causa ad ipsum remissa fuit tanquam ad Judicem competentem. Nec causas profanas etiam Viduarum recipi à Judice Ecclesiastico vult ibidem Pontifex, nisi ipsis à Judice Seculari negetur justitia. Verum ibi sermo est solum de ea Vidua, quæ causam profanam absque consensu adversarii proposuit coram Tribunali Sacro. Unde nihil obstat, quod minus laici mutuo consensu possint in causis etiam profanis adire Judicem Sacrum. Præcipue cum olim, & quidem primis etiam Ecclesiæ Seculis Episcopi passim causas etiam profanas inter laicos deciderint, uti patet ex Concilio Carthagin III. can. 9. qui refertur can. Placuit 43. 11. q. 1. Anacleto Pontifice epist. 1. in fin. & L. 1. c. Theodos. de Episcopali Judicio ubi Constantinus statuit, ut quicumque litem habens, sive possessor sive petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum curriculis, sive cum negotium peroratur, sive cum jam ceperit promi sententia, judicium eligat Sacrosanctæ Legis Antistitis, illico sine aliqua dubitatione, et si alia pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur. Eandem jurisdictionem sequentibus seculis exercuisse Episcopos apud Visigothos, constat ex Cassiodoro L. 3. epist. 37. nec non apud Gallos ex L. 7. Capitul. 107. Et S. Augustin. in Psal. 118. & epist. 147. fatetur laicorum lites ad fastidium & magnâ suâ molestiâ ad se identidem deferri, & judicari. Idem de se testatur S. Ambrosius epist. 24. Complura alia hac super re congerunt Baronius ad annum Christi 57. n. 24. Filescus in c. 1. de Offic. Judic. Ordin. Roussellus L. 6. Histor. Pontific. Jurisdict. c. 1. & 2. Josephus Stephanus de Potest. Clavium L. 1. c. 12. n. 9. Germonius L. 2. Sac. c. 12. & 13. Emman. Gonzalez in cit. c. 1. de Offic. Judic. Ordin. n. 6. & in c. 2. de Judic. n. 7.

430. An verò laicus à sententia Judicis Ecclesiastici, cui in causa profana jurisdictionem prorogavit, provocare possit ad Judicem secularem, dubitatur. Affirmat Mindanus l. c. tum quod renuntiatio Fori competentis, uti omnis alia renuntiatio, odiosa est, ac idcirco ultra mentem renuntiantis non extendenda. L. 1. ff. si quis in jus vocat. non jer. & L. eum 13. ac L. ult. ff. de Jurisdict. tum quod reductio cujusvis rei ad statum pristinum est favorabilis. L. Voluntate 10. ff. quib. mod. pign. vel hypotheca sol. L. si unus 5. Pactus ff. de Pactis. Verum hæc opinio rejicienda est. Nam appellatio non datur, nisi ad Judicem Superiorem illo, à cujus sententia appellatur. L. 1. g. penult. ff. de Appellat. L. 1. prin. ff. quis & à quo appelletur. c. Dilecti 66. de Appellation. At Judex secularis non est superior judicis Sacri. Forêtque admodum absurdum & monstruosum, ut ait Bocerus de Jurisdict. c. 7. n. 39. Sententiam datam à Judice Ecclesiastico, postmodum per appellationis viam censuræ subijci Judicis secularis. Accedit, quod juxta cit. c. si duobus 7. §. Denique de Appellat. à Civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ, appellari non potest ad Papam. Multo igitur minus à Judice Sacro appellari poterit ad secularem. Neque valet prior illa ratio Mindani: nam etsi renuntiatio sit de se odiosa, non tamen derogari debet juri communi, quo Statutum est, ut appellatio fiat ad Superiorem, qualis, ut diximus, respectu Ecclesiastici non est laicus. Neque secunda: est enim intelligendum illud axioma de reductione rei ad pristinum statum, de ea re, quæ jure permittente ad pristinam suam causam redire potest; non de alia. argum. L. Adde 7. §. cum quis ex aliena v. est tamen ff. de

de acquir. rer. domin. §. cum ex aliena v. & post multam Inst. de Rer. division. Pariter non valent rationes Boceri l. c. n. 35. in dubium vocantis, an laicus in causa profana prorogare possit jurisdictionem Judicis sacri. Ut Ecclesiastici litigatores, ait, sua in causa prorogare nequeunt jurisdictionem secularem, ita vicissim nec laici in sua causa seculari prorogare jurisdictionem Ecclesiasticam posse videntur: sed mala est hæc sequela. Ideo enim seculari Judici Clericus prorogare in se jurisdictionem nequit, quia is jurisdictionem spiritualem, qualis requiritur ad judicandum Clericum, nec habet, nec ejusdem absque concessione SS. Pontificis, est capax. Est verò capax Jurisdictionis in causis profanis Judex Ecclesiasticus, & constat, eam à Prælati Ecclesiæ passim exerceri. Addit, Clericis vetitum esse se immiscere negotiis, Can. Episcopus dist. 88. nec Ecclesiasticos secularia negotia curare. Can. 1. & seqq. 21. q. 3. Verum hoc intelligendum est de casu, quo id fieret absque justa & rationabili causa, & nisi aliud suadeat charitas, aliàs dicendum foret (quod esset impium dicere) S. Ambrosium, S. Augustinum, aliòsque sanctissimos Ecclesiæ Præsules, peccasse causas profanas suorum Diocesium decedendo.

431. Hucusque de causis Ecclesiasticis quoad Judicem secularem, & de secularibus quoad Judicem Ecclesiasticum: nunc universim de causis Judici utrique communibus agendo dubitatur, an in causa appellationis locum habeat prorogatio, seu utrum relicto superiore Judici ad quem provocandum de jure foret, quispiam alius adiri possit. Negandum est cum Baldo ad tit. de pace Constantia col. 13. V. secundum mores, Alexand. in Addition. ad Bartol. in l. 2. prin. ff. de Judic. Speculat. Tit. de Appellat. §. Nunc tractemus V. Quid si defacto. Felin. in c. P. & G. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 7. Maranta in Praxi Judic. p. 4. dist. 12. n. 22. aliorumque communi. Quia appellatio fieri gradatim debet, hoc est, à Judice inferiore ad Superiorem, l. 1. §. penult. ff. de Appellat. l. 1. princ. ff. quis & à quo appelletur. c. Dilecti 66. de Appellat. l. Imperatores 21. ff. eod. Nihil tamen obstat, quò minus relicto Judice inferiore primæ instantiæ prorogari jurisdictio possit Judici appellationis, & coram ipso in prima instantia agi. Nec enim in tali casu datur appellatio, quæ gradatim facienda est, sed agitur prima instantia, in qua, paucis casibus exceptis, licita est prorogatio, & reus juri suo, videlicet fori præscriptioni, liberè renuntiare potest. l. penult. ff. de pact. l. si quis in conscribendo §. 1. C. de Episc. & Cleric.

432. Similiter dubitatur de causa Feudali, an scilicet in ea prorogari jurisdictio possit alieno vel feudali vel allodiali Judici. Affirmant aliqui, quos tacito nomine refert Bocer. de Jurisdic. c. 7. n. 30. Negant communissima DD. testaturque Oliva p. 3. de Foro Eccles. q. 14. n. 115. Senoniam contradicentem invenisse. Nobis quoque non licuit ullum invenire. Rationem dant: quia §. ult. tit. 55. l. 2. Feud. ait Frideric. Imperator. Si inter duos Vasallos de Feudo sit controversia, Domini sit cognitio, & per eum controversia terminetur. Quin dubitat Schraderus p. 10. de Feud. sect. 3. n. 133. utrum etiam consentiente Feudi Domino prorogatio in causa feudali fieri possit, adductis non paucis rationibus: quæ tamen tanti ponderis esse non videntur, ut propter eas à communi & unanimi DD. sententia (de qua ipsemet testatur l. c. ac propterea contrarium asserere non audeat) recedatur. Nec immerito asserit Bocer. cit. n. 30. §. Et si verò, non esse dubitandum de prorogationis valore cum consensu Domini factæ; cum enim quilibet juri pro se introducto derogare possit. l. si quis §. 1. C. de Episc. & Cleric. l. penult. C. de pact. non est ratio, cur hoc non possit etiam Feudi Dominus, utpote in cuius favorem statutum est, ut de causa Feudali nemo alius, quam ipse cognosceret, eò quòd ipsius plurimum interfit, sententiam inter Vasallos rite ferri, utpote per quam ipse æquè, ac Vasallus condemnatus, lædi possit. Quod porro idem Schraderus l. c. n. 142. ex Panorm. Barbat. Præposit. Curt. Jun. ac alijs addit, Domino Feudi à Vasallis prorogari jurisdictionem ad causas sive lites non feudales non posse, intelligendum est de illo Feudi Domino, qui vel nullam aliam jurisdictionem, nisi feudalem, vel certè in eo genere causæ; in quo facienda foret prorogatio, non habet. Si enim alias jurisdictionem habet Ordinariam, & quidem ejusdem generis, cujus est illa, quæ ipsi prorogaretur, nihil obstat, quò minus ipsi æquè, ac alteri Judici Ordinario, ea prorogetur. Caterum dictam regulam de nullitate prorogationis in causa feudali, Felin. inc. Caterum §. de Judic. à n. 6. limitat tredecim modis, seu, ut vocat, fallentijs. Verum nul-

la ferè earum huc pertinet, cum sint tantum ij casus, in quibus Dominus Feudi jus dicere in causa Feudi nequit, v. g. quando Vasallus omnino negat ipsum esse Feudi Dominum, aut Vasallus contendunt de aliqua re non feudali, aut unus Vasallus cum Domino, aut hic esset suspectus &c. Idem dicendum est de limitationibus, quas hic affert Socin. Tract. de Regul. V. Jurisdictionis.

433. Quemadmodum verò causa feudalis inter Vasallos agitata prorogari nequit, quia reservata est Domino Feudi: ita universim prorogari nequeunt, quæ sunt reservata Principi, tametsi prorogatio fiat in habentem æqualem potestatem & prorogativam. Ita communissima DD. per textum c. per venerabilem §. insuper qui filij sint legitim. juncto §. fin. in Authent. quib. mod. natural. efficiunt. sui collat. 7.

434. Ob eandem rationem locus non est prorogationi in causa, quam Princeps ad se avocavit, nisi hic consenserit. Cum enim reservata Principi, ut modò dictum est, prorogari nequeant, consequens est, neque illa prorogari posse, quæ ad se avocavit: cum avocando sibi reservavit. Ita Baldus in c. 1. §. Præterea de Prohibit. alien. Feud. Felin. in c. P. & G. de Offic. & Potest. Judic. Deleg. Maranta in Praxi Judic. p. 4. dist. 12. n. 26. Unde communiter receptum est, quòd exempti per SS. Pontificem non possint prorogare jurisdictionem Ordinarii Judicis absque licentia ipsius Pontificis, non ea solum ratione, quòd Clericus absque licentia sui Superioris ac Ordinarii (qui respectu Exemptorum est solus Papa) prorogare jurisdictionem alterius Judicis etiam Ecclesiastici nequit: sed etiam quia SS. Pontifex illos eximendo à Jurisdictione Ordinarii, & eorum causas sibi reservando, tacitè disposuit, ne illi sine ipsius voluntate alium Judicem inferiorem adirent.

435. Habent tamen ista, quæ modò de avocatione dicta sunt, aliquam distinctionem & explicationem opus. Ut verò ritè & absque confusione (quæ Doctoribus hic passim obrepit) procedatur, prænotandum est, quòd avocatio fieri potest vel expresse vel tacitè. Expresse fit, quando Superior inferiori Magistratui præcipit, ut huic vel illi causæ se non immisceat, ejusque cognitionem non assumat, vel ut à cæpto jam negotio desistat, & ad suum avocantis tribunal remittat. Tacitè fit avocatio, quando Superior manum apponit, & de causa vel ipse cognoscit, vel eam alicui delegat, sive introducta jam fuerit apud Ordinarium Judicem inferiorem sive non. Deinde fieri potest avocatio vel infavorem partis utriusque vel alterutrius partis litigantis (utriusque contingit) Idque aut motu proprio, aut ad instantiam partis; vel non in favorem partium, sed aliam ob causam, v. g. quia est suspicio collusionis cum Judice inferiore, vel quia in hac causa diffidit Princeps peritiæ, vel æquitati, vel fortitudini Judicis inferioris. Tandem avocatio fieri potest simpliciter, solum præcipiendo Judici, ut hanc illamve causam non assumat cognoscendam, vel in ea non pergat ulterius, sed ad Superiorem remittat: aut cum clausula irritante, videlicet addendo irritum fore & esse, quidquid post inhibitionem attentaverit.

436. His prænotatis dicendum est: quando Superior causam ad se avocat à Judice inferiore, non in favorem partium, sed alia de causa, Idque vel expresse vel tacitè, non possunt illæ prorogare jurisdictionem. Sic tenent omnes, patetque ratio ex hæcenus dictis: quia hic non agitur de ipsarum favore, cui renuntiare possint; sed de tertij, vel publico, cui nemo privatus suo pacto derogare potest. Sed dubium est, utrum avocatio irritum reddat, quidquid post eam à Judice inferiore avocationis etiam ignaro actum fuerit. Affirmant Panorm. Immola Franc. ac alij apud Covarr. Practic. qq. c. 9. n. 7. conclus. 2. si avocatio, ut aiunt, motu proprio facta sit, tametsi absque clausula irritante. Rectius tamen idem Covarr. l. c. cum alijs tenet, non esse invalida acta Judicis inferioris, quamdiu avocationis à Superiore factæ ignarus est. arg. c. sanè 2. de Offic. & potest. Judic. Deleg. & l. Hac autem §. Non defendit. ff. quib. ex caus. in poss. seff. eat. Nisi clausula irritans fuerit addita: avocatio enim causæ cum hac clausula facta operatur, ut acta Judicis inferioris post illam, etiam ignorantis, sint omnino irrita, uti patet ex c. si postquam 13. c. dudum 14 §. Considerantes, & c. Quodam 40. de Præbend. in 6. tenetque Glossa communiter recepta in c. 1. de Concess. Præb. in 6. V. Referri.

437. Jam verò agendo de avocatione facta in gratiam partis, statuimus cum Bald. in l. 1. C. ut lite pend. Innocent. in c. Audita de Restit. Spoliat. Panorm. in c. Caterum de Rescript. & ibid. Felin. n. 11. & 12. Dominic. in c. 1. §. Ex parte de Concess. Præbend.

Præbend. in 6. n. 12. Covarr. cit. n. 7. conclus. 1. Lancellot. de Attentat. c. 10. n. 18. per eam non suspendi vel tolli Judicis inferioris potestatem, donec pars, in cuius gratiam avocatio facta est, ea uti velit, & causam coram Iudice superiore agendam dicat. Cum enim favori pro se introducto renuntiare possit, idque facere censeatur, nisi rescriptum, quo causa ab inferiore Iudice avocatur, producat, seque eo frui velle ostendat, consequens est, quod jurisdictionem Iudicis inferioris agnoscat, & consequenter acta valeant. Limitant quidem Panorm. Felin. Dec. alique, quos refert Gabriellus *L. 6. Commun. Opin. tit. de Clausulis conclus. 3. n. 8.* aiuntque hoc non procedere, quando decretum avocatorium habet clausulam irritantem: per hanc enim omnem jurisdictionem adimi Iudici inferiori autumant; hancque proinde à parte litigante dari non posse, eò quod partes, ut multoties jam dictum est, non conferant jurisdictionem, sed prius jam existentem solum prorogent, seu extendant. Verum non placet hæc restrictio. Absolutè itaque asserimus cum Dominic. *l. c. Felin. in c. Caterum de Rescript. n. 19. Dec. ibid. n. 6. Covarr. cit. conclus. 1. Tiraq. in L. si unquam V. Donatione largitus C. de Revocand. donation. n. 321. Menoch. de Arbitrar. casu 1. n. 7.* non obstante clausula irritante liberum esse parti, in cuius gratiam rescriptum avocatorium emanavit, coram Iudice inferiore causam introducere, vel introductam continuare. Nam sicut ipsum rescriptum causam avocans non nisi in gratiam partis datum est, ita ut Princeps hoc suo favore uti quidem concesserit, non tamen cogere intenderit: ita pariter clausula irritans, quæ apponitur, in ejusdem partis favorem adijcitur, videlicet ut irriti sint omnes actus Jurisdictionis in partem invitam exercitæ. Quin ulterius dicimus contra Panorm. Felin. Dec. ac aliorum communem *in cit. c. Caterum de Rescript. vale e acta* Judicis inferioris parti volenti jus dicentis, tamen si motu proprio & non ad instantiam partis emanarit rescriptum avocatorium etiam cum clausula irritante: dummodo constet, in gratiam partis emanasse. Manet enim etiam hic illa regula, quod quilibet favori pro se introducto possit renuntiare: & quod Princeps non obtrudat suos favores invitis, nec cogat ijs uti, sed solum concedat. Quamdiu igitur pars, in cuius favorem rescriptum emanavit, & quæ scit illud emanasse, eo uti non desiderat, sed coram Iudice inferiore litigat, tamdiu valent acta, quia non deficit jurisdictio, uti patet ex *cit. c. Audita de Restitut. Spoliis.*

CAPUT II.

De Foro Delegationis.

§. I.

Forum Delegatum quid sit.

SUMMARIUM.

438. Discrimen inter Jurisdictionem Ordinariam & Mandatam explicatur.
439. Traditur modus discernendi unam ab altera.
440. In dubio præsumitur Jurisdictio esse Ordinaria.
441. Forum Delegatum est, quando Jurisdictio Mandata exercetur.

438. Non semper Iudices Ordinarios Jurisdictionem in subditos per semetipsos exercere, sed alijs exercendam committere notum est. Qua ratione cum teneat comparere coram Iudice, quem Jura non dederunt, sed quem sors extra ordinem obtulit, idcirco Forum hujusmodi est Extraordinarium, æquè ac illud, quod ipse efficio, Iudici non meo jurisdictionem in me prorogando. De hoc Foro antequam agamus, prælibari aliqua de Jurisdictione necesse est. Celeberrimâ hæc distinctione dividitur in Ordinariam & Mandatam. Illam Propriam dicunt, hanc Impropriam & Alienam. Propria est quæ eam habenti competit vel jure Magistratus, quem gerit, vel auctoritate specialis Legis aut Constitutionis Principis. Sive: est Jurisdictio, quam quis ex munere suo ad hoc instituto & suo nomine exercet. *L. 1. prin. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdict. L. More s. & L. seq. ff. de Jurisdict.* Talem habent Imperator, Reges, alique Principes in suo territorio, Episcopus, Capitulum sede vacante, Legatus Apostolicus, Archidiaconus, Archipresbyter, Vicarius Generalis &c. Aliena Jurisdictio est, quam quis ex mandato alte-

rius, cui ea competit, vicariam præstando operam exercet, ut ait Bocerius *Tract. de Jurisdict. c. 6. n. 3.* vel, ut definit Gregor. Tholosan. *L. 5. Partitio. Jur. Canon. tit. 5.* est Jurisdictio mandata, quam quis non suo sed alterius nomine ac beneficio exercet. Sed cum etiam Iudices Ordinarii à Principe dati nomine ac beneficio ipsius, vicariamque ei operam præstando, ac ex ejusdem mandato jurisdictionem exerceant, idcirco præplacet definitio, quam dat Molina *tr. 5. de Justit. disp. 14. n. 1.* Est potestas, quæ non ex proprio munere, sed ex commissione mediata vel immediata alterius, qui id ex proprio munere habet, jurisdictionem exercere potest. Desumitur ex *cit. L. 1. §. qui mandatum, & L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdict.* Dicitur Potestas, quæ non ex proprio munere &c. Quâ ratione distinguitur à Jurisdictione Propria & Ordinaria, utpote quæ ex proprio munere exercetur. Dicitur ex commissione mediata vel immediata. Cum supremi Principis Delegatus, ut mox dicetur, subdelegare possit: quo casu subdelegatus jurisdictionem habet ex commissione solum mediata. Dicitur: alterius, qui id habet ex proprio munere. Quo modo distinguitur Delegatus ab Arbitro: hic enim ordinariè non accipit decidendi potestatem ab eo, qui jurisdictionem ex proprio munere habet, sed à partibus, quæ sibi illum in Iudicem deligunt, non refragante Lege, sed annuente.

439. Ut verò alias definitiones, quas vel Theologi vel Juristæ, vel Medici aut Philosophi suis quique objectis adaptant, non est expeditum ad casus particulares applicare, indeque singulas species definitas eruere; ita pariter ex data Jurisdictionis Mandatæ definitione non illico apparet, quanam in specie Jurisdictio Ordinaria sit, an Delegata. E.g. dubium adhuc restat, sitne Ordinaria Jurisdictio Administratoris Ecclesiæ alicui à SS. Pontifice dati, item Judicum Austregarum (de quibus supra n. 315.) an Delegata. Itaque ad eas in casibus specialibus discernendas, aliam quampiam regulam statuere placet cum Bartol. *in cit. L. 5. ff. de Jurisdict. n. 8.* Panormit. *in c. Relatum. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 5.* Molina *cit. disp. 14. n. 3. & 4.* & Cardin. de Lugo *L. 1. Respons. Moral. dub. 46.* Illa est Jurisdictio Ordinaria, quam confert Lex, Consuetudo, aut Princeps, commitendo negotiorum universitatem, & nullam clausulam apponendo, quâ moneat accipientem, ut non propriâ, sed Principis conferentis auctoritate procedat. Cujusmodi clausula foret, *Nostra auctoritate facias. Appellatione postpositâ procedas.* Cum enim, ut ponitur, negotium tale sit, in quo alioqui appellatio ad Superiorem admittenda foret, signum est, quod dum ea excluditur, non detur Jurisdictio Ordinaria, à qua cæteroquin licitum est appellare.

440. Si dubium est, an Lex vel Princeps voluerit conferre Jurisdictionem Ordinariam, an Delegatam, præsumitur contulisse Ordinariam ad universitatem causarum: quia censetur creare Officium & Magistratum, cui sit annexa talis Jurisdictio. Hinc quia inferiores Magistratus non possunt creare Officia & novos Magistratus publicos (nisi ex Principis vel Legis consensu, prout Episcopus constituit Vicarium, ut cum ipso idem tribunal & jurisdictionem habeat) conferunt Jurisdictionem solum Delegatam, quando cuiuspiam potestatem cognoscendi & judicandi tribuunt.

441. Ex dictis consequens est, quod sicut Iudex Ordinarius est, qui ex munere & officio proprio Jurisdictionem exercet; Delegatus verò, qui non ex officio proprio, sed ex commissione sibi facta & dato mandato. Ita si forum accipiatur pro loco exercendarum litium, prout accipi diximus n. 2. Forum Delegationis sit tribunal vel locus, ubi Jurisdictio Delegata seu Mandata exercetur. Si verò Forum sumatur pro ipso iudicio juxta dicta n. 3. Forum Delegatum dicendum erit iudicium à Iudice Delegato institutum. Si denique juxta dicta *cit. n. 3.* per Forum intelligatur ipsa Jurisdictio & judicandi potestas, eadem erit ejusdem definitio, quâ modò Jurisdictionem mandatam descripsimus.

§. II.

Jurisditionem delegare quis possit.

SUMMARIUM.

442. Ordinarius Iudex jurisdictionem mandare potest, nisi à Lege vel Principe id ipsi specialiter sit veritum.
443. Non tamen totum suum Officium absque consensu Superioris committere alteri.

444. De-

444. Delegatus summi Principis subdelegare potest, tametsi ad unam tantum alteramve causam determinatam sit delegatus, & non ad universitatem.

445. Nisi sit electa persona industria.

446. Ex eo solum, quod Delegatus iussus est personaliter exequi negotium, non censetur electa persona industria.

447. Subdelegatus non potest subdelegare.

448. Delegatus ab alio, quam à Principe, subdelegare nequit.

449. Nisi sit delegatus Proconsulis, aut Legati à latere.

450. Aut delegatus ad universitatem causarum.

451. Jurisdictio ratione Dignitatis aut Officij delegata in genere, potest in certis casibus subdelegari.

452. Delegatus Ordinarij Principe inferioris de Jure non potest subdelegare, tametsi à Delegante id ipsi concedatur.

453. 454. Respondetur ad opposita.

455. Contrarium praxi receptum est.

456. Potest quivis Delegatus actum non jurisdictionalem alteri committere.

442. Ad quaestionem, quis delegare Jurisdictionem possit, sic respondet Julian. *L. 5. ff. de Jurisdic. More Majorum ita comparatum est, ut is demum Jurisdictionem mandare possit, qui eam suo jure, non alieno beneficio haberet*, id est, qui Ordinariam & non Mandatam Jurisdictionem haberet. Ita pariter respondet Ulpian. *L. solet 16. & L. Prator 17. ff. eod.* Quia videlicet potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum. *reg. Jur. 68. in 6.* Concordat textus *c. Cum Episcopus 7. V. per se vel per alium de Offic. Judic. Ord. in 6.* Ut adeo Judex omnis Ordinarius suam Jurisdictionem alteri mandare possit; nisi vel à Lege vel à Principe id ipsi specialiter vetitum sit. Neque enim verum est, quod Fachin. ait *L. 1. Controvers. c. 45.* Majoribus duntaxat Magistratibus delegandi potestatem tributam esse *L. Cum Prator 12. ff. de Judic.* Ibi enim Proconsul, Legatus, Praefectus Urbi, alique Romae Magistratus tantum exempli causâ ponuntur, neque vel ibi vel alibi Magistratus illis expressis minores excluduntur. Oportet tamen, ut qui delegat, actu Jurisdictionem Ordinariam ipse habeat. Hinc cum Proconsul, vel Legatus Jurisdictionem, antequam Provinciam ingrediatur, non habeat, eam ante ingressum mandare nequit. Est enim perquam absurdum (ut ait Ulpian. *L. Observare 4. §. 6. ff. de Officio Proconsul.*) antequam jurisdictionem ipse nanciscatur (neque enim prius ei competit, quam in eam Provinciam venerit) alij eam mandare, quam non habeat.

443. Sed nec ipse Judex Ordinarius Principe inferior totam suam Jurisdictionem alteri delegare, seu totum suum officium committere potest absque consensu SS. Pontificis alteriusve summi Principis. *L. penult. ff. de Offic. Praesid. Alexand. in L. A Judice C. de Judic. n. 8. & Jason. ibid. n. 8. Felin. in c. super quaestionum §. si vero de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Tum quia committendo totam suam Jurisdictionem, non tam censetur eam mandare, quam omnino eâ se abdicare: quod sine consensu Principis non potest. *L. penult. junct. Gloss. V. Abdicando ff. de Offic. Praesid.* Tum quia hac ratione Judicem alium Ordinarium constitueret; Quod tamen est inter regalia Principum, ut constat ex *L. 2. Feudor. tit. 56. qua sint regalia c. un.* ubi inter regalia Principis reservata enumeratur potestas constituendorum Magistratuum ad Justitiam expediendam.

444. Sed dubium jam est, an sicut Ordinarius, ita & Delegatus Judex delegare, seu potius subdelegare possit. Dicendum est: Delegatus à Principe subdelegare potest. Ita habetur *c. ult. prin. & Offic. & potest. Judic. Deleg. & L. 5. C. de Judic.* ibi: à Judice Judex delegatus Judicis dandi potestatem non habet, cum ipse judiciario munere fungatur: nisi à Principe Judex datus fuerit. Ubi per Principem intelligitur Supremus, seu alium Superiorem non habens, uti SS. Pontifex, Imperator, Reges, Respublicae liberae, neminique subjectae: non autem Principes inferiores, uti observant Glossa in *c. super quaestionum de Offic. & potest. Judic. Deleg. V. Delegare*, ac passim DD. Rationem dant: quia summi Principis Delegatus seu Commissarius, in causa sibi commissa major est quolibet Ordinario. *c. sane quia nos 11. eod. & c. Cum contingat 24. de Rescript.* Ordinarius autem subdelegare potest. *L. un. C. qui pro sua jurisdic. L. More majorum §. ff. de Jurisdic.* Idem ergo poterit Commissarius summi Principis. Hanc assertionem Scipio Gentilis *Tract. de Jurisdic. L. 2. c. 13. & Bocerius eod. tract. c. 6. n. 31. v. Hac tamen*, eo solum casu admittunt, quo Princeps universitatem cau-

sarum quodam in territorio sive districtu alicui commisit. Verum cum nec Legem aliquam aut Canonem, nec congruam rationem hujus suae limitationis afferant, absolute tenendum est, posse Delegatum summi Principis causam sibi commissam subdelegare, cum *cit. c. ult. & L. 5.* universim loquantur, nec discrimen faciant inter Delegatum ad universitatem causarum, aut unam duntaxat alteramve causam determinatam.

445. Unus igitur casus excipiendus est, quo etiam summi Principis Delegatus subdelegare non potest, quando videlicet electa fuit personae industria. *c. si pro debilitate 3. & c. ult. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Quandonam personae industria electa sit, colligi debet ex verbis delegationis, vel qualitate causae delegatae, ut si sit ex illis, quae Principi in signum supremae potestatis reservatae sunt. Quod si Pontifex Delegato committat, ut certae alicui personae provideat de aliquo Beneficio in aliqua Ecclesia, Diocesi, vel Provincia, non censetur electa industria personae: secus, si jubeat provideri alicui personae incertae. Ita habetur *c. Is. cui 12. de Offic. & potest. Judic. Deleg. in 6.* Ex quo inferit Dominicus, quod si testator executores constituat, quorum arbitrio & electione legata inter pauperes distribuatur, non possint isti mandatum hoc seu fideicommissum per alios exequi, cum censeatur ipsorum industria & discretio electa. Secus autem, si ipsemet testator certos pauperes aut pias Communitates, vel Ecclesias nominavit, quibus legata dari debeant.

446. Sed dubium restat, an censeatur electa personae industria, quando Princeps mandavit, ut Delegatus personaliter negotium exequatur. Videtur absque dubio asserendum esse in tali casu censi debere electam esse personae industriam: quam enim aliam ob causam praecipiat Princeps, ut ipse Delegatus personaliter negotium exequatur, nisi quia specialiter confidit ejus fidei & industriae? Respondet nihilominus Pontifex *c. ult. eod. §. Is autem*, posse causam consentientibus partibus alteri subdelegari: praeterquam si mandatum sit, ut inquisitio aliqua fiat, vel Ecclesijs provideatur de Praelatis aliisque Ministris: tunc enim censetur singulariter electa industria ac fides personae, cui sit commissio. Cur autem seclusis his duobus casibus possit Delegatus summi Principis de consensu partium subdelegare, ratio est: quia clausula illa, ut personaliter exequatur, in favorem partium adjecta est. At si clausula aut conditio commissioni adjecta est in favorem partium, harum consensu expresso vel tacito recedi ab eâ potest, ut constat ex *cit. §. Is autem*, & diximus supra n. 437. Sin autem illa ob publicam utilitatem adjecta sit, tum locum habet regula, quod forma Rescripti exacte servari debeat, alioquin acta sint irrita, *c. Venerabili 37. de Offic. & potest. Judic. Deleg. c. Cum dilecta 22. de Rescript.*

447. Cum verò summi Principis Delegatus causam, ut modo dictum est, subdelegare possit, quaestio est, an pariter subdelegatus subdelegare possit. Respondetur, non posse *arg. c. super quaestionum 27. §. si vero de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Tametsi verò jurisdictionem alteri committere nequeat, poterit tamen nudum ministerium, v. g. absolvendi, absque cognitione causae subdelegare, ut cum Navarro *c. 27. Manual. n. 45.* observat. Laym. in *c. ult. de Offic. Judic. Ordin. n. 4.* Dummodo ipse subdelegans Jurisdictione aliqua praeditus sit, & non nudum ipsi ministerium commissum ad absolvendum, dispensandum &c. Id enim plerumque personaliter ipse exequi, & non alteri delegare debet, ut constat ex *c. ult. de Offic. & potest. Judic. Deleg. §. Ceterum*, ac notant Glossa fin. in *cit. c. ult. de Offic. Judic. ordin. Innocent. & Joann. Andr. n. 3. ac Immola n. 2.*

448. Posse Delegatum summi Principis causam sibi delegatam subdelegare, hactenus dictum est. An idem possit Delegatus alius, nunc statuendum est. Non posse, deciditur. *L. More §. ff. de Judic. L. A Judice §. C. eod. c. cum causam de Appel. lat.* ex quibus Juribus regula generalis traditur, quod delegatus ab alio, quam à Principe, subdelegare non possit. Ratio est: quia Delegatus non habet plus juris, quam ipsi mandatum sit, est autem ipsi mandata solum Jurisdictio, seu ut eam exerceat. Exercere verò Jurisdictionem ac alij exercendam committere, diversa sunt, nec unum involvit alterum; ergo commissio uno non committitur & alterum. Accedit, quod bonum publicum ac privatum litigantium exigebat, ut non cuius Delegato licitum esset mandatam sibi Jurisdictionem alteri mandare, quod multi Delegati vel laboris caedio, vel declinandae invidiae causâ facturi essent, substituto saepe parum perito aut aequo Judice.

449. Verum haec quoque regula suas limitationes patitur, Nam juxta Baldum in *cit. L. A Judice* ac Glossam ibid. *V. sed &*

contra, ac alios, Delegatus Proconsulis subdelegare potest. arg. *L. Legatus* 12. ff. de Offic. Proconsul. Ex quo DD. cum eodem Baldo inferunt, quod delegatus à Legato à Latere subdelegare possit: quia Legatus à Latere, dum in Provincia est, Proconsuli comparatur. c. 2. de Offic. Legati in 6. Sed huic assertioni non immerito refragatur Glossa in cit. *L. Legatus* sol. 3. Felin. in c. 3. de Offic. & potest. Judic. Deleg. col. 1. Decius ibid. ac alij. Ad cit. *L. Legatus*, ubi asseritur, Legatum mandata sibi jurisdictione Judicis dandi jus habere, responderi potest, ideo Legatum Proconsulis unam alteramve causam subdelegare, quia est delegatus ad universitatem causarum: quod fieri posse à legato ad universitatem causarum, mox dicemus. Ex quo non sequitur, quod si cui à Proconsule vel Legato à Latere una causa commissa sit, is eam subdelegare possit.

450. Altera exceptio est, quod si quis etiam ab inferiore Judice & Principe non supremo, delegatus sit ad universitatem causarum, unam vel plures causas in particulari, committere alteri possit: quia censetur veluti Ordinariam jurisdictionem habere. Ita sumitur ex *L. 1. §. Ab eo ff. Quis & à quo appellatur*. traditque communissima DD. apud Sanchez *L. 1. de Matrim. disp. 31. n. 2.* Sed totam universitatem causarum alteri mandare non potest, cum, ut paulò antè dictum est, officium totum, munusque sibi commissum nemo in alterum conijcere possit, absque Juris, vel Principis licentia. Cæterum ad universitatem causarum delegatus dicitur is, cui non una vel plures causæ particulares, sed omnes, saltem in aliquo genere, v. g. Mutui, Decimarum, Matrimonij, commissæ sunt: quamvis restrictio foret ad certum locum aut tempus, v. g. ut intra hoc territorium, aut intra annum omnes Mutui Controversias decidat. Quod si causæ restringantur ad certas personas, & particulares Controversias, quæ sunt v. g. inter Titium & Caium, non generalis sed particularis delegatio erit, ut cum Baldo ac alijs observat Sanchez cit. disp. 31. n. 4.

451. Ex modò dictis consequens est, quod si Episcopus Decano Rurali, vel Superiori Regularium Locali Generalis vel Provincialis, deleget facultatem absolvendi à peccatis reservatis, dispensandi &c. idque ratione Dignitatis vel Officij, ita ut talis jurisdictione delegata sit velut Ordinaria, ac ad Successorem transeat, is hanc facultatem in certis casibus alteri delegare possit, c. ult. junct. Gloss. V. Casibus de Offic. Judic. Ordin. & notat Navarr. in Manuali c. 27. n. 45. Secus, si concessa fuerit illa facultas solum ut privilegium personale, propter industriam ac periciam Delegati, aut specialem Delegantis in ipsum favorem: subdelegare enim tunc nequit, cum sit jus specialiter concessum personæ. Ex quo ulterius consequens est, quod Cooperatores Parochorum, quibus delegata est facultas absolvendi à peccatis, assistendi Matrimonijs &c. alteri committere eam nequeant absque speciali consensu Ordinarij. propterea quod hujusmodi facultates non ratione Officij, sed merè delegato & commissio jure ipsis competant. Neque delegatus ad universitatem causarum subdelegare potest, nisi ratione delegationis sibi factæ censeatur Officium velut ordinarium habere: quod de Cooperatoribus suam operam veluti locantibus Parocho præsentari dici non potest. Præterquam quod facultas subdelegandi, quam delegatis ad universitatem causarum competere modò diximus, ex jure vel Consuetudine vim Juris habente provenire debet. Consuetudo autem Ecclesiarum non fert, ut Cooperatores Parochorum sine eorum præsentium consensu alicui eam potestatem committant. Non ignoramus, contrarium quoad Matrimonium teneri à Sanchezio *L. c. n. 21.* Sed quod diximus, satis evinci videtur ex Trident. sess. 24. c. 1. de Reform. Matrim.

452. Tertiam exceptionem faciunt Bartol. Alberic. Fulgos. Alexand. Zasius, alique non pauci in *L. More* 5. ff. de Jurisdic. nec non Gloss. in c. Is cui 12. de Offic. & potest. Judic. Deleg. in 6. V. per alium Panorm. in c. cum causam 62. de Appellat. n. 4. Silvest. V. Delegatus q. 8. dicto 3. alique complures, quos refert & sequitur Sanchez *L. c. n. 7.* aiuntque, posse cujuscunque Judicis Delegatum subdelegare, si hoc ipsi concessum fuerit à delegante, tametsi non sit delegatus ad universitatem causarum. Verum dicendum est cum Archidiacono in c. quamvis de Offic. & potest. Judic. Deleg. in 6. Cardin. Zabarella in Clement. 1. eod. Molina Tract. 5. de Justit. disp. 15. n. 4. Fachin. *L. 1. Controvers. c. 45.* ac alijs, non posse inferiorem Principe hanc subdelegandi potestatem concedere. Ratio est: quia Judicem dandi & subdelegandi potestas nemini competit, nisi cui à Lege vel Principe id concessum est: atqui eam potestatem Leges non dederunt Judicibus

Principe inferioribus, sed potius negarunt, uti patet ex cit. *L. More* 5. ff. de Judic. cit. *L. A Judice* C. eod. & cit. *L. Cum causam*.

453. Neque obstat textus c. 18. de Sent. & re Judic. ubi refertur subdelegatio facta ab eo, qui solum erat delegatus ad causam particularem: nec illa subdelegatio improbat. Nam respondetur, tametsi non reprobetur, nec tamen approbari. Rationem, cur nullitatis non fuerit facta mentio, assignant Interpp. quia de nullitate subdelegationis non erat ibi quæstio, neque de illa à partibus aliquid fuit motum, ipsaque causa per appellationem jam fuerat devoluta ad Curiam Romanam, & nihil amplius ab illa delegatione dependebat.

454. Pariter non obstat, quam hic faciunt, paritas cum Procuratore, qui accepta facultate substituendi, alium validè substituere potest. Idcirco enim mandans dare eam facultatem Procuratori potest, quia agit rem suam privatam, cui potest pro arbitrio præjudicare. At verò delegans agit causam publicam & nomine Principis vel Reipublicæ, & idcirco plus non potest, quam Jura ipsi indulgeant.

455. Verum quia contraria opinio praxi recepta est, uti testatur Glossa in cit. c. Is cui, quod videlicet Episcopi frequenter causas committant cum clausula per te vel per alium: idcirco Dominic. in cit. c. Is cui in fine Felin. in c. super questionum 27. §. si verò de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 18. Laymannus ibid. n. 10, ac alij asserunt, quod licet inferior Principe committere non possit suo Delegato facultatem subdelegandi, possit tamen facultatem ipsi concedere, ut subdeleget nomine ipsius Ordinarij delegantis. Ut aded tertius seu subdelegatus non accipiat jurisdictionem à secundo seu delegato, sed à primo, id est, Ordinario delegante. Qua de causa si appellatur à subdelegato, non ad Delegatum, sed ad Delegantem appellandum erit. Sed non apparet, quid intersit inter hunc subdelegandi modum, & illum alterum, de quo initio n. 452. nec minor jurisdictio exercetur in uno quam in altero, ac utrinque evertitur illa regula, quod delegatus à Judice, qui est Principe inferior, subdelegare nequeat. Cæterum ex citata praxi consequens est, quod licet Cooperatores Parochorum alteri facultatem audiendi Confessiones committere non possint, ut diximus paulò antè n. 451. quia potestas absolvendi ipsis concessa est, non item potestas delegandi, ut notat Suar. p. 3. tom. 4. disp. 26. sect. 1. n. 4. possit nihilominus Parochus suo Cooperatori mandare, ut si v. g. in hac sua Ecclesia, ad quam ipsum mittit, consentium copia requiratur, quemcunque approbatum Sacerdotem nomine ipsius Parochi constituat ad Confessiones ibi excipiendas.

456. Quartò demum, tametsi Delegatus à non Principe alteri causam vel articulum causæ jurisdictionalem subdelegare nequeat, poterit tamen committere articulum non jurisdictionalem. Ita Maranta in Speculo p. 4. dist. 5. n. 50. cum Alexand. & Panorm. in c. cum super de Offic. & potest. Judic. Deleg. & sumitur ex cit. c. 27. eod. v. Nos autem. Articulus Jurisdictionalis est, qui causæ cognitionem continet, ideoque Judicis personam requirit: non jurisdictionalis est, qui non requirit causæ cognitionem, sed nudum ministerium vel executionem aliquam habet, ac idcirco etiam in alia quam Judicis persona fundari potest, juxta doctrinam Glossæ communiter receptam in Clement. un. de Offic. & potest. Judic. Deleg. V. Judices.

§. III.

Jurisdictio delegari cui possit.

S U M M A R I U M.

457. Jurisdictio delegari etiam privatis potest. Delegatus tamen & subdelegatus SS. Pontificis debet esse constitutus in aliqua Dignitate vel Personatu, aut esse Canonicus Ecclesie Cathedralis.
458. Sufficit tamen Dignitas aut Præminentia ad Superioris nutum auferibilis.
459. Delegari Jurisdictio potest etiam extraneo seu non subdito Delegantis.
460. Delegatus Supremi Principis cogere subditos Delegantis potest ad acceptandam subdelegationem.
461. Delegatus esse potest, qui nec naturā nec Legibus prohibetur.
462. Minor 25. annis non potest esse Judex Ordinarius.
463. Potest tamen esse Delegatus.

457. Delegari Jurisdictio non tantum Magistratui potest, sed etiam privato, & nullam prius jurisdictionem habenti. *L. & si Prator 3. & L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus cui mandata est jurisdictio.* Dum enim mandatur Jurisdictio, datur & conceditur; non verò solum extenditur & dilatatur, uti fit in Prorogatione. Delegatus tamen SS. Pontificis debet vel esse in Dignitate vel Personatu constitutus, vel Canonicus Ecclesiæ Cathedralis. Ita statuitur *c. Statutum 11. prin. de Rescript. in 6.* Eademque qualitates requiruntur in subdelegato Summæ Sedis. *cit. c. Statutum §. in nullo 3.* nisi aliquis tantum articulus causæ delegaretur, ut cum Glossa excipit Molina *l. c.* Hinc statuit Sancta Synodus (Tridentina sess. 25. c. 5. de Reform.) in singulis Concilijs Provincialibus aut Diæcesanis aliquot personas, quæ qualitates habeant juxta Constitutionem Bonifacii VIII. quæ incipit Statutum, & alioquin ad id aptas designari, ut præter Ordinarios locorum ipsi etiam posthac causa Ecclesiastica & spirituales, & ad Forum Ecclesiasticum pertinentes, in partibus delegande committantur. Et si interim aliquem ex designatis mori contigerit, substituat Ordinarius loci cum consilio Capituli alium in ejus locum, usque ad futuram Provinciam aut Diæcesanam Synodum: ita ut habeat quævis Diæcesis quatuor saltem aut etiam plures probatas personas, ac ut supra qualificatas, quibus hujusmodi causa à quolibet Legato vel Nuntio, atque etiam à Sede Apostolica committantur: alioquin post designationem factam, quam statim Episcopi ad Summum Romanum Pontificem transmittant, delegationes quacunque aliorum Judicum, alijs quam his facta, Surreptitia censeantur.

458. Quamvis autem, ut modò dictum est, Delegatus SS. Pontificis esse nequeat, nisi qui in Dignitate aliqua Ecclesiastica vel Præeminentia constitutus, aut Canonicus est Ecclesiæ Cathedralis: sufficit tamen Dignitas aut Præeminentia, tametsi ad nutum Superioris sit auferibilis, uti patet cum ex *Clement. 2. de Rescript.* tum ex eo, quod passim delegationes fieri solent Vicarijs Generalibus Episcoporum, cum tamen ad nutum Episcopi sint amovibiles. Pariter Delegatus esse potest Prior Conventualis, seu is, qui Congregationi Regularium præest cum jurisdictione, tametsi non sit per electionem constitutus, sed per alium Superiorem Regularem, ac ad nutum sit amovibilis. *cit. Clem. 2. & c. Statutum 11. de Rescript. in 6.* Nisi in aliquo Ordine Religioso peculiare Constitutiones obstat. Ratio est: quia Conventualis Prior & Superior dignitatem Ecclesiasticam gerit, cum habeat præeminentiam cum Jurisdictione super certo Collegij corpore ac Congregatione Regularium. Prior verò, quem vocant Claustalem, seu qui Abbati, & Superiori locali subiectus est, esse Delegatus nequit, cum non dignitatem sed sollicitudinem potius & curam Regularis disciplinæ gerere censeatur, ut notant Panorm. in *c. Nisi essent de Præbend. in 6.* ac alij. Similiter Cancellarius in Universitate Studiorum à Romano Pontifice approbata Delegatus Pontificis esse valet, ut cum Azor notat Laym. in *cit. c. Statutum n. 5.* tametsi enim per se loquendo & præcisè vi Cancellariatus, jurisdictionem non habeat, habet tamen Dignitatem, vel Personatum, seu præeminentiam Ecclesiasticam. Quod si Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, postquam directæ ad eum sunt Papales Literæ, Religionem ingreditur, eas nihilominus exequi potest, uti in *cit. c. Statutum* docent Anton. *n. 14.* & Francus *cit. n. 8.* Quia Status Religionis incapacem non reddit: dummodo licentia Prælati accedat. Et capacitas Delegati consideratur secundum tempus factæ delegationis: quemadmodum in Delegante idem tempus attendendum est. *arg. reg. 73. Juris in 6.* & tradunt Speculator *p. 1. tit. 1. §. fin. n. 22. v. quid si causa,* Francus *cit. n. 8. ac alij.* Hinc à fortiori Summæ Sedis Legatus & Delegatus esse potest Canonicus Cathedralis Ecclesiæ, tametsi Præbendam non habeat. Anton. *l. c. n. 3.* cum Joan. Andr. ac aliorum communi. Sumitur ex *c. si is cui 39. junct. Gloss. de Præbend. in 6.* ubi dicitur, si in Ecclesia statutum sit, ut Dignitas non conferatur, nisi Canonico, sufficere, si quis Canoniam habeat, etsi non Præbendam; secus, si in statuto expressè dicatur, ut illa Canonico Præbendato conferatur. Ratio est: quia non præbenda, sed jus spiritualis Officij, Canonicum facit. Denique Romani Pontificis Legati ac Delegati esse possunt Professi alicujus Ecclesiæ Cathedralis Regularis, uti post Panorm. in *c. causam de Judic. n. 9.* notat Sanchez in *Decalogum l. 6. c. 13. n. 83.* contra Archidiacon. Ancharan. Franc. Dominic. Felin. ac alios: quia & ipsi sunt Canonici Cathedralis, nec Status Religionis repugnat, eo ipso, quod Abbates & Priores Conventuales, tametsi veri Religiosi sint, delegationes

Pontificias suscipere possunt, ut modò diximus ex *Clement. 2. de Rescript.*

459. Quemadmodum verò mandari Jurisdictio potest etiam privato, ita mandari potest extraneo seu non subdito Delegantis. Sufficit enim causam esse de Jurisdictione Delegantis, licet is, cui delegatur, non sit de ejus Jurisdictione. Cogi tamen non subditus non potest ad acceptandam delegationem: potest verò subditus *c. Pastoralis 11. de Offic. Judic. Ordin. c. Pastoralis 28. prin. & c. Prudentiam 21. §. Adycimus de Offic. & potest. Judic. Deleg. & L. un. C. qui pro sua Jurisdict. Judices dare darive possunt.* Ipse quoque non subditus, postquam sponte acceptavit mandatum, cogi potest ad procedendum in causa delegata, uti sumitur ex *cit. c. Pastoralis 11.* ubi additur, non posse Suffraganeum cogi ab Archiepiscopo ad acceptandam delegationem in causa per appellationem ad Archiepiscopum devoluta.

460. Quin Delegatus Supremi Principis cogere ad subdelegationem acceptandam potest quemcunque subditum Delegantis, uti sumitur ex *cit. c. Pastoralis 28.* Ratio dari debet: quia Delegatus à Principe est major & dignior alijs Judicibus Ordinarijs, & in causa delegata ipsis imperare potest. *c. sane quia nos 11. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Non tamen debet sine urgente necessitate subdelegare Superioribus in Dignitate constitutis, uti additur *cit. c. 28.* Cæterum circa hanc coactionem geminum dubium emergit. Primum movet Glossa in *cit. c. 21. v. Redarguendus*: quisnam Superior punire debeat Delegatum, si mandatum Apostolicum (idem est de mandato Imperatorio alteriusque Superioris) nolit exequi. Et respondet, quod Delegans, ad quem illa causa pertinet. Quam responsionem communiter receptam esse ait Imola *ibid. n. 40.* Quamvis Panorm. *ibid. in fin.* velit, quod etiam ab immediato suo Ordinario perinde, ut alij criminosi, puniri possit, eò quod mandatum sui Superioris exequi contempserit. Alterum dubium est, quomodo intelligendum sit, quod dicitur *cit. c. sane 11.* posse à Delegato ob contumaciam vel rebellionem Episcopi, si causæ gravitas exigere videatur, terram, quæ ad ejus jurisdictionem pertinet, interdicto subijci. Sufficere, terram esse subiectam Jurisdictioni spirituali Episcopi, nec requiri, ut sit subiecta temporali, asserunt Felin. in *cit. c. 11. n. 2.* Decius *n. 5.* Covarr. in *c. Alma Mater p. 2. §. 1. n. 4.* Suar. de *Censur. disp. 36. sect. 3. n. 7.* ac alij post Archidiacon. in *c. si sententia 16. de sent. Excomm. in 6.* E contrario opinantur cum Vincentio, Panormit. in *cit. c. 11. n. 6.* & Barbatia *col. 5.* terram interdicto subijciendam temporali Episcopi contumacis dominio debere esse subiectam. Quod placet Laymanno *ibid. n. 2. §. Quod denique*: eò quod *cit. c.* dicat Pontifex, quod Delegatus terram ad Episcopi jurisdictionem specialiter pertinentem interdicto subijcere possit. Quasi diceretur, si terra alium dominum non habeat, sed Episcopi propria sit, tum interdicti posse. Verum hoc argumentum corrumpit si textus ipse inspicatur. Sic ille habet: *Ita quod Judex (Delegatus) secundum negotij qualitatem temperate procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiæ, vel Sacerdotale Officium interdicat, aut etiam terram illius, quæ ad Jurisdictionem suam pertinet, specialiter Interdicto supponat.* Ubi vides, adverbium specialiter non conjungi verbo pertinet, sed supponat. Unde præferenda est prior opinio, cum posterior nec jure nec ratione fundata sit. Nam *cit. c. sane* absolute & absque distinctione inter Jurisdictionem spiritualem & temporalem dicitur, Judicem Delegatum Pontificis, si Episcopus ei obedire nolit, posse propter ejus contumaciam terram ejus jurisdictioni subiectam interdicto supponere. Neque est ulla ratio, ob quam subiectio temporalis ad hoc sufficiat, non verò spiritualis.

461. Quibus verò qualitatibus præditum esse oporteat, cui mandatur jurisdictio, non est hujus loci explicare. Cum constet, easdem ferè, excepta ætate, in eo requiri, quæ in Judice Ordinario. Judex autem Ordinarius esse potest, qui nec naturâ prohibetur, uti prohibetur Surdus, Mutus, perpetuò amens, & Impubes. *L. 12. §. 2. ff. de Judic.* Nec Legibus: uti prohibetur Imperitus *Novell. 82. prin.* Infamis *L. 2. §. si miles. ff. ex quib. caus. infam.* Excommunicatus *c. 24. de Sent. & re Judic. & Bannitus.* Nec moribus, uti Foemina & Servi. *cit. L. 12. §. 2. ff. de Judic.*

462. Quoad ætatem differentia est inter Ordinarium Judicem ac Delegatum. Ordinarius enim in foro externo constitui nequit minor 25. annis *L. Cum lege 41. ff. de Receptis, qui arbit. receper. L. Non tantum 11. ff. de Decurion. L. 8. ff. de Munerib.*

nerib. & honor. ubi JC. ait: ad rempublicam administrandam ante vigesimum quintum annum, vel ad munera, qua non patrimonij sunt, vel honores, admitti minores non oportet. Cum enim minores 25. annis ad propria administranda non satis idonei judicentur, multo minus apti censendi sunt ad Rempublicam administrandam, ut ait Panorm. in c. cum vicesimum 41. de Offic. & potest. Judic. Deleg. Potest tamen minorennis esse Judex Ordinarius, si id alicubi permittat consuetudo: quæ cit. L. Non tantum 11. ff. de Decurionib. non improbat. Dubium quoque non est, posse à Principe conferri Ordinariam Jurisdictionem minorenni. Quia conferendo censetur dispensare in ætate: dummodo ex certa scientia egerit. L. quidam 57. junct. Gloss. V. Decrevit ff. de Re Judic. & tradit Glossa communiter recepta in L. cum Prator ff. de Judic. V. & Impubes.

463. E contrario minor 25. annis potest esse Judex Delegatus, adeo ut partes ratione solius ætatis recusare ipsum nequeant. Dummodo annum vigesimum compleverit. cit. c. cum vicesimum 41. de Offic. & potest. Judic. Deleg. Sed neque vicesimus annus necessarius est, si ante hanc ætatem jurisdictionem ipsi mandet Princeps ex certa scientia, cum tunc censetur in ætate dispensare. Si tamen non constat de Principis scientia, rescriptum tanquam subreptitium impugnari potest. Quin existimant I-mola in cit. c. 41. n. 12. & Panorm. n. 2. quod Princeps impubere ad judicandum inter partes habilitare non possit. Cum Principi concessum non sit Jura naturalia, & quæ Gentibus omnibus communia sunt, mutare. §. Naturalia Instit. de Jure N. G. & C. Sed ut Impuberes Judices constituentur, à natura & omnium Gentium consuetudine alienum est: cum judicij maturitatem non habeant. cit. L. cum Prator 12. ff. de Judic. ubi dicitur, eos, quod judicio careant, naturâ arceri à judicandi munere. Poterit tamen Minorennis etiam à non Principe delegari: dummodo partes consentiant, & octodecim annos compleverit. cit. c. 41. & L. quidam 57. ff. de Re judic.

§. IV.

Quæ Jurisdictio delegari possit.

SUMMARIUM.

- 464. Mandari potest Jurisdictio, qua jure Magistratus competit.
- 465. Secus, si nominatim ac specialiter à Principe concessa sit.
- 466. Merum Imperium quid sit, explicatur.
- 467. Merum Imperium de Jure Civili nequit mandari.
- 468. Nisi ratione absentia vel infirmitatis.
- 469. Mandari potest de Jure Canonico.
- 470. Ac universim de consuetudine.
- 471. Voluntaria Jurisdictio Sacra delegari potest. Non item universim Profana.
- 472. Causa Appellationis delegari potest de Jure Canonico, non item de Civili.

464. Regulæ hinc instar traditur, quod mandari possit Jurisdictio, quæ jure Magistratus competit: L. 1. prin. V. quæ verò ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict. & Gloss. ibi, ac DD. communiter. Hinc eo ipso quod quis creatus est Magistratus, proprio quodam suo jure jurisdictionem mandare potest alteri. L. More majorum 5. ff. de Jurisdict. Cum igitur prætor Jurisdictionem habeat vi sui Magistratus, eam alteri mandare potest. L. Solet prætor 16. & L. seqq. ff. de Jurisdict. Et ita passim Magistratus in casum absentia vel gravis impedimenti jurisdictionem ad tempus mandare alteri solent, videlicet uni ex Judicibus & assessoribus suis. Rector verò Universitatis peregrè abiturus, vel morbo aliòve impedimento detentus, vi Statutorum Academicorum, suam jurisdictionem antiquo Rectori seu Antecessori suo mandat. Et tunc penes Prorectorem eadem est potestas, quæ est penes ipsum Rectorem. Idem quoque ipsi debetur honor, qui Rectori præfenti, arg. L. penult. circa fin. C. de Aqueductu. Cardin. Zabarella in Clement. un. de Offic. Vicar. opposit. 7. Dec. in cit. L. solet ff. de Jurisdict. n. 3. ac alij.

465. Si verò Jurisdictio non competit jure Magistratus, sed specialiter & nominatim vel à Lege vel à Principe cuiuspiam data sit, mandari alteri non potest, sed ipse, cui data est, eam expedire tenetur. cit. L. 1. prin. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict. Sic quia datio Tutoris non competit jure Magistratus, sed specialiter Lege conceditur quibusdam Magistratibus tot. tit. Instit.

de Attiliano Tutore, & L. Muto 6. §. Tutoris datio ff. de Tutel. idcirco mandari non potest L. Nec mandante 8. prin. ff. de Tutor. & Curator. dat. Et quia potestas cognoscendi de transactione super alimentis ultima voluntate relictis specialiter data est Prætori, & Præsidi, idcirco eam alteri mandare nequeunt. L. cum hi 8. §. sed nec 18. ff. de Transaction. Competunt autem pleræque causæ tam simplicis Jurisdictionis, quàm Mixti Imperij, Magistratibus jure Magistratus, ac per consequens mandari queunt. Scipio Gentil. L. 2. de Jurisdict. c. 14. Umm. ad Process. Judic. disp. 4. n. 83.

466. Jam verò singillatim examinandum est, quæ Jurisdictio delegari possit. Dubium est de Mero & Mixto Imperio. Meri Imperij (ut hoc obiter præmittamus) RR. Legistæ ferè communiter tres solum gradus constituunt. Primus, inquit, continet pœnas Capitales, quæ vitam adimunt naturalem. Secundus pœnas, quæ adimunt Civilem, per deportationem videlicet, & bannum Imperiale. Tertius eas, quæ vitam & æstimationem afficiunt, vel corpus affligunt citra mortem. Quæ tamen solum procedunt de Jurisdictione Judiciali, & quidem duntaxat de Vindicativa. Gratis autem Imperium Merum restringitur ad solum jus vindicandi. Sunt enim aliqui actus Supremi Imperij, & Jurisdictionis summæ, uti ferre Leges, bella indicere, inire fœdera totum Imperium aut Regnum non solum subditos, sed & Successores Reges obstrictura, Concilia, & Comitia totius Imperij vel Regni indicere, cudere monetam &c. qui non nisi ad Merum Imperium spectare possunt. Hinc ineptum est, quod ait Zœsius ad Tit. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 18. penes Ecclesiam non esse Merum Imperium, edquod gladium solum spiritualem habeat. Neque obest, quod Ulpian. L. Imperium 3. ff. de Jurisdict. ait: Merum est Imperium habere gladij potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines. Voluit enim exempli causâ unum tantum gradum Meri Imperij ponere, non excludendo alios. Alias solo jure gladij circumscriberetur hoc Imperium: quod falsum esse constat. Ad Mixtum Imperium hos ferè actus referunt: concedere Minoribus veniam ætatis, legitimare, restituere famam, remittere pœnam delicti, quando nemo est qui se læsum dicat, aut injuriam persequatur, coercere carcere vel mulctâ pecuniariâ primariò in bonum privatorum, concedere, ut procedatur appellatione postpositâ, restituere in integrum, dare Tutorem, aut Curatorem &c.

467. His breviter prænotatis dicendum in primis est de Imperio Mero. Jure Civili hoc Imperium mandari nequit. L. 1. prin. v. & ideo ff. de Offic. ejus cui mand. est jurisdict. L. solent prin. ff. de Offic. Proconsul. L. Nemo potest ff. de R. J. Rationem dant: quia Merum Imperium jure Magistratus non competit, sed ex speciali sive Legis, sive Imperatoris concessione: quæ autem sic competunt, mandari nequeunt, juxta paulò antè dicta n. 465. Neque obest, quod Proconsul cognitionem de criminalibus suo Legato mandare potest. cit. L. Solent 6. prin. ff. de Offic. Proconsul. Hoc enim singulare est in Proconsule & ejus Legato, ut apparet ex textu cit. L. 6. V. sed hoc genus, & ex Novell. 128. c. 20. V. Antequam verò, ac proinde ad alias extendi non debet. arg. L. penult. V. Neque enim ff. de Reb. credit.

468. Sed dubium est, an non saltem propter necessarium Judicis Ordinarij impedimentum hoc Imperium Jure Civili mandari possit. Quod possit in crimine vi commissio ob necessariam absentiam, patet ex cit. L. 1. prin. V. Hujus rei ff. de Offic. ejus, cui Mandat. est jurisdict. An etiam ob infirmitatem in casu Legis Julia de vi mandari queat, controversum est. Affirmandum contra Fulgos. aliòsque videtur cum Bart. & communi DD. cum eadem sit infirmi, quæ absentis ratio. arg. L. un. ff. de Offic. Consul. & L. quasitum 60. ff. de Re judic. Gravius dubium est, an idem dicendum etiam de alijs publicis Judicijs, puta Lege Julia Majestatis, Lege Julia de Adulterijs, Lege Cornelia de Siccarijs & Veneficijs, Lege Pompeia de Parricid. Negant cum Cuiacio, Bronchorst, ac alijs Obrecht. Disp. de jurisdict. thesi 264. & Bocerius Tract. de jurisdict. c. 6. n. 23. quia cit. L. 1. delegatio ob absentiam solum concessa est quoad judicium de vi: exceptio autem firmat regulam in oppositum. Verum benignè receptum est, ut ob absentiam Reipublicæ causâ Imperium merum delegari possit non tantum in casu L. Julia de vi, sed indistinctè in omnibus alijs Judicijs publicis. Scipio Gentil. L. 3. de Jurisdict. c. 28. Ummius l. c. n. 84. Mentio Legis Julia de vi videtur facta esse solum exempli causâ, & non cum exclusione aliorum Judiciorum publicorum. Etiam quid ibidem pariter sit mentio solius absentia? Et tamen communiter DD. ipsæque etiam, ut modo

dō vidimus, Bocerius, admittunt etiam causam infirmitatis. Hæc de Judicijs criminum Ordinarijs maximè procedunt. Facilius videtur concedenda delegatio Judiciorum Extraordinariorum, ob rationes non leves, quas adducit Bocerius *l. c. n. 24*. Sed quia textus *L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* cit. *L. Solent 6. prin. ff. de Offic. Proconsul. L. Nemo potest gladij 70. ff. de R. j.* universim negant, Imperium merum prorogari, melius cum eodem *l. c.* ac alijs idem statuitur de Extraordinarijs Judicijs.

469. Hactenus dictum est, de Jure Civili mandari non posse Merum Imperium. Aliter loquendum est de Jure Canonico: hoc enim Jure delegari istud Imperium posse communissimè tradunt DD. dissentiente Obrecht. *l. c. §. 5. n. 20.* Muscorn. *de Jurisdic. n. 132.* Fachineo *L. 9. Controvers. c. 99.* & Molina *Tract. 5. de Just. disp. 17. n. 2.* sed suam opinionem nullo Juris Canonici textu muniunt. Fatemur equidem, communem DD. opinionem non probari omnibus, quæ adducunt, locis, veluti textu *Can. Illud 23. q. 4. Can. sicut 2. q. 7. c. In archiepiscopatu de Raptoribus*, quod, ut maximè pro communi opinione allegatur, revera tamen nihil pro ea probat: quia in ejus casu Sicilia Rex Merum & Mixtum Imperium contra Saracenos delegabat. Possè autem Principem hanc delegationem facere dubium non est. Ex eo autem quod ipse possit, neutiquam sequitur, quod etiam Judices Principe inferiores, de quibus hæc quæstio est. At non desunt alij Canones, quibus communis sententia satis evincitur, ut *Clement. 1. §. 1. de Hæretic. c. licet de Offic. Vicarij in 6. c. ult. de Offic. Judic. Ordin.* Respondet quidem Fachineus *l. c.* eos tantum loqui de specialibus casibus: sed hæc responsio tamdiu non valebit, donec producantur aliæ Constitutiones Sacræ, quibus Meri Imperij delegatio prohibeatur. Ut enim aliquos casus Jure expressos dicamus esse singulares & exceptos, prius ostendenda regula est, à qua illi sint excepti & speciale quid ac extra ordinem habeant.

470. Verum quidquid sit de Jure Scripto, sive Civili sive Canonico, de Consuetudine delegari potest etiam Merum Imperium, teste Guidone Papæ in *Decisio. Gratianopolit. q. 624. in fin.* Henning. Goeden. *consil. 39. n. 21.* ac alijs, quos refert & sequitur Emeric. & Rosbach in *Processu Judiciario tit. 2. n. 33.* eò quod hodie Imperium etiam Merum non amplius speciali Legis privilegio Magistratibus competat, sed Jure Magistratûs & cum jurisdictione detur. De quo post alios Cuiacius in *L. 2. §. Deinde cum ararium ff. de Origine Juris.* Hinc non vacat disputando ingredi alteram illam celeberrimam inter DD. controversiam de Mixto Imperio, utrum videlicet de Jure æquè parum, ac Imperium Merum, mandari possit. Constat enim hodiernis moribus posse: & à fortiori, quod etiam Imperium Merum. Delegari etiam spectato Jure communi, posse Mixtum abundè evincit textus *L. Cognitio 4. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est Jurisdic. junctâ L. 3. v. Mixtum, & L. seq. ff. de Jurisdic. ac L. ea quæ 26. ff. ad municipalem.* Certè restitutio in integrum est Mixti Imperij. cit. *L. 26. ff. ad municipalem.* Ea tamen mandari potest. *L. ult. C. ubi & apud quem rest. tut.* Pluribus, qui oppugnatam volet opinionem Bartoli, Jasonis, ac aliorum, etiam Mixti Imperij delegationem non admittentium, nisi in casu absentia, adeat Duarenus in *L. 5. ff. de Jurisdic. & in L. 15. prin. ff. de Rejudic.* Muscorn. *l. c. n. 127.* Obrechtum *l. c. c. 10. n. 8.* Bocerum cit. *c. 6. n. 11.* Scipion. Gentil. *L. 2. de Jurisdic. c. 24.* August. Morla eod. *tr. q. 16.*

471. Alterum dubium est de Jurisdictione Voluntaria, an mandari possit. Possè mandari Sacram Jurisdictionem Voluntariam vel ex sola praxi constanti & universali Ecclesiæ abundè patet: modò ratione Officij aut Dignitatis perpetuò à Canone vel Lege data sit, tametsi speciali privilegio vel Jure, ut notat Covarr. *L. 3. Variar. c. 20. n. 6.* Nisi Jurisdictio sit magni valde & gravis momenti. Qua ratione obtinuit, ut Episcopus non possit committere potestatem conferendi Beneficia alteri, quàm suo Vicario Generali, uti cum Glossa in *c. Statutum de Præbend. in 6. & in c. Deliberatione v. quicumque de Offic. & potest. Judic. in 6.* tradunt communiter DD. cum collatio Beneficiorum sit maximè momenti & diligentissimam Prælatorum curam requirat. Jurisdictionem Voluntariam profanam universim mandari non posse receptum est apud Legistas. Sic nec emancipationem, nec manumissionem, nec adoptionem nec unionem prolium, nec transactionem super alimentis in testamento relictis, nec alienationem prædiorum minoris, mandari posse ex *L. Suggerente 2. C. de Offic. ejus, qui vicem alicuj. Judic. vel Præs. obtin. dedu-*

cunt Scipio Gentilis *L. 2. de Jurisdic. c. 16.* Ummius ad *process. Judicial. disp. 4. n. 86.* Accurs. in cit. *L. 2. Donell. L. 7. c. 8.* ac alij.

472. Tertium dubium est de causa appellationis, utrum videlicet Judex appellationis, seu ad quem, delegare eam possit. Discordant hæc Jus Canonicum & Civile. Illud enim concedit causam appellationis delegari *c. Pastoralis 11. de Offic. Judic. Ordin. & c. super quæstionem 27. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Negat delegationem Jus Civile *Auth. ad hæc C. de Judic. ibi: Judex appellationis remper se audiat.*

§. V.

Qua sit potestas Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

473. Delegantis & Delegati potestas est distincta.
474. Cognoscere delegatus potest, num sua sit Jurisdictio.
475. Tametsi incompetentem se pronuntiet, potest nihilominus partem, quæ Rescriptum in validum produxit, condemnare in expensas.
476. Potest in dubio Rescriptum interpretari, nisi de re magni momenti agatur.
477. Si duo Rescripta contraria exhibeantur, procedere potest juxta prius, si de hoc in posteriore non sit mentio.
478. Delegatus Principis mandata Ordinarijs locorum judicibus dare potest in ijs, quæ ad causæ delegatæ expeditionem pertinent.
479. Jurisdictionem exercere in omnes potest, qui eam turbare volunt.
480. Potest admittere transactionem partium, quamvis jussus causam decidere.
481. Nec non penas imponere juxta causæ ac delicti qualitatem.
482. Et multa imposita compellere partem contumacem.
483. Respondetur oppositis.
484. Habent Delegati Principis non tantum cognoscendi & decidendi potestatem, sed etiam exequendi sententiam à se latam.
485. Imò etiam alij Delegati.
486. Refelluntur opposita.
487. Habet Delegatus Annun. integrum ad exequendam sententiam à se latam.
488. Non potest, cui delegata est causa Possessorij, cognoscere de causa petitorij.
489. Causæ cognitione simpliciter commissâ potest delegatus etiam sententiam ferre, nisi aliunde constet de contraria mente delegantis.
490. Potest delegatus SS. Pontificis armatâ manu executionem facere si opus sit.

473. Alia sunt, quæ possumus; alia, quæ etiam debemus facere. Hæc Officij dicuntur, illa Potestatis. Ut pateat, quomodo Forum acquiratur per delegationem, utrumque hæc explicetur necesse est, videlicet, quæ sit potestas Judicis Delegati, & quod ejus Officium. De potestate primo loco differere placeat. Hanc inprimis non esse eandem cum potestate & jurisdictione Delegantis, sed diversam elque subjectam, certum est ex *L. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict. c. querenti 26. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Ex quo insuper patet, verum non esse, quod quidam asserunt in *L. ait prator 5. ff. de Rejudic.* Judicem Delegatum non habere jurisdictionem, sed duntaxat cognitionem seu notionem. Diversam esse jurisdictionem Delegati à Delegante, ex eo insuper perspicuum est, quod ad hunc ab illo appelletur: hoc enim fieri nequiret, si eadem utriusque esset jurisdictio; sicut quod eadem est Episcopi & Vicarij Generalis, ab hoc ad illum appellatio non datur.

474. Potestatem suam exercere Delegatus potest primò, non tantum, si certa sit & à partibus agnita; sed etiam, quando in dubium vocatur. Cum cognoscere valeat, num sua sit jurisdictio, ut constat ex *c. ex parte 33. de Rescriptis*, & explicavimus suprâ *n. 18. & seqq.* Hic solum addendum est, quod pronuntiatio, quâ se Judicem edicit, sit quidem Sententia interlocutoria, uti dicitur cit. *c. ex parte 33.* habens tamen vim Definitivæ, ita ut etiam de Jure Civili ab ea appellari possit, juxta Gloss. in *Auth. habita in fine. C. Ne filius pro patre*; quia adfert grava-

men, quod per appellationem à Definitiva reparari non possit. *c. significante de Rescript. L. ante sententia C. quorum appellat. non recip. Gaill. L. 1. observat. 130. n. 9. Mynling. cent. 3. observ. 35. post Bartol. Alberic. Fulgos. Jason. ac alios.*

475. Secundò. Tametsi Judex Delegatus incompetentem se pronuntiavit, v. g. quia Rescriptum, quo mandata ipsi est jurisdictione, cognovit à parte sub vel obreptione obtentum, poterit illam nihilominus in expensas condemnare, ut diximus n. 29. & tradunt DD. cum Glossa in *c. ult. de Rescript. V. Expensis*. Quia licet literæ ad eum impetratæ infirmæ sint, propter fraudem tamen impetrantis, & ne ex sua malitia commodum reportet, condemnare eum poterit. Ac idcirco licet super causa principali jurisdictionem per illas non acquirat, acquirit tamen super questionibus incidentibus, ut videlicet cognoscat, num Rescriptum propter malitiam impetrantis, sit vitiosum & iste ad præstandas expensas condemnari debeat. Notant tamen eadem Glossa, Panorm. *ibid. n. 5.* Quod tum demum partem ad expensas condemnare debeat, si adversarius petat, juxta regulam, quam cum Bartol. in *L. diem §. Hoc autem iudicium ff. de damno infecto*. tradunt DD. quod Judex non tenetur interponere suum Officium, nisi parte petente, quando agitur de utilitate privata: exceptis causis miserabilium personarum, aut quæ ad pietatem vel misericordiam spectare videntur.

476. Tertio. Sicut quilibet Judex orto dubio circa sensum Legis, eam interpretari potest, ut sciat, quomodo sententiam ferre possit. *L. Non possunt 11. ff. de Legib.* Ita Delegatus Principis interpretari ejus Rescriptum ac mandatum potest, ut appareat, quomodo illud exequi seu in causa sibi commissâ procedere debeat, uti colligitur ex *c. ad hæc 1. de Postul. Prælator. & c. super literis 20. in fin. de Rescript.* traduntque Innocent in *cit. c. 1. n. 6.* Joan. Andr. *n. 28.* & Panorm. *n. 18.* qui tamen bene excipit: nisi dubium difficile & arduum magnique momenti sit; quia tunc consulendus Delegans foret, eiusque declaratio (quam secundam Jussionem vocant) expectanda. *c. cum in Jure de Offic. & potest. Judic. Deleg. Novell. 17. c. 4. V. si quis autem.*

477. Quarto. Delegatus juxta Rescriptum, quo sibi mandata est jurisdictio, procedere potest, tametsi pars altera posteriori aliud Rescriptum proferat, quo causa alteri cuiuspiam demandatur: si in hoc posteriore Rescripto non sit mentio prioris. *c. Caterum 3. de Rescript. c. Ex literis 29. de Offic. & potest. Judic. Deleg. c. 2. de Dolo & Contum.* Si tamen Judex in posteriore Rescripto nominatus juxta illud procedat parte non excipiente, validus erit processus, ex DD. communi apud Panorm. in *cit. c. 3.* Si quidem Rescriptum sit Justitiæ: quia Rescripta Justitiæ, obtentata per obreptionem, non antè irrita sunt, quam per exceptionem elidantur. *c. Si autem 9. & c. plerumque 23. de Rescript. c. ut debitus 59. de Appellat.*

478. Quintò. Delegatus Papæ Ordinariis locorum mandata dare potest in ijs, quæ ad expeditionem commissæ sibi causæ pertinent. *c. cum contingat 24. de Rescript.* Quia in ea vicem SS. Pontificis repræsentat, ideoque major est Ordinariis. *c. sanè 11. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Necesse tamen est, ut literas suæ delegationis exhibeat, quod fidem de accepta potestate faciat, uti dicitur *cit. c. 24. c. cum in Jure 31. de Elect. & L. 1. C. de Mandatis Principum.* Idem, quod de Delegato Pontificio, dicendum ob paritatem rationis est de Delegatis Imperatoris, aliorumque Principum.

479. Sextò, Judex Delegatus exercere suam jurisdictionem potest non tantum in ipsas partes contententes; sed etiam in alios, qui illam & processum causæ turbare vel impedire volunt: tametsi id in delegatione non fuerit expressum. *c. quia questionem 1. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Neque obest, quod Jurisdictio Delegata sit stricti Juris, nec extendenda ultra causam vel personas in Rescripto expressas. *c. cum olim 32. & c. P. & G. 40. eod.* Nam Delegatus non excedit fines mandati, si facit ea, quæ ad causam & delegationis executionem pertinent. Ad hanc autem pertinet remove obices, & obstacula interjecta. Ratio ulterior est: quia concessio uno, censetur concessa alia omnia, siue quibus illud expediri non potest. *c. præterea 5. & c. prudentiam 21. eod.*

480. Septimò. Potest Delegatus admittere transactionem partium, tametsi Superior controversiam ipsi delegavit, ut secundum Jura illam decideret. *c. contingit 3. & c. de catero 5. de Transactione.* Quia ad Judicem pertinet, partes, si fieri possit, ad concordiam reducere, juxta *c. ult. eod.*

481. Octavò. Quemadmodum Judex Ordinarius, ita &

Judex Delegatus poenas imponere potest juxta causam & delicti qualitatem, ac contumaces consultis remedijs compellere & coercere. Idque de ipsis partibus contententibus expressum est *c. præterea 5. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* De alijs personis dubitari potest. v. g. utrum testem, qui coram ipso falsum dixisse convictus aut confessus est, punire possit; an verò cognitionem ac punitionem ad Delegantem remittere teneatur. Distingunt Panorm. in *cit. c. 5. n. 4.* & Felin. in *c. 1. eod. n. 15.* aiuntque, si per hoc, quod testis in iudicio falsum dixit, Delegati jurisdictione impediatur & retardetur, posse ab ipso puniri; secus, non posse, cum Lex in eum jurisdictionem directè non concesserit, sed solum in consequentiam, quatenus ea necessaria est ad causam expediendam. Arbitratur tamen Decius in *cit. c. 5. n. 5. in fin.* Quod testis falsum deponens regulariter puniri possit à Delegato: quia, nisi tali potestate præditus esset, non timeretur, sed facile eluderetur ejus potestas. *arg. L. Nullum 14. C. de Testibus.*

482. Hinc non placet, quod tradit Alexand. in *L. à Divo Pio 15. prin. ff. de Re Judic. n. 6. in fin.* quem sequitur Menoch. *L. 1. de Arbitr. Judic. q. 74. n. 8. & seqq.* non posse Delegatum multam dicere, siue multando coercere partem contumacem. Nam *c. de causis 4. §. ult. cit. c. 5. prin. & c. Pastoralis 28. §. Item cum totum de Offic. & potest. Judic. Deleg.* generaliter cautum est de omni Judice Delegato, quod citatum contumacem pro arbitrio punire possit: arbitraria autem poena pecuniaria nihil aliud est, quam multa *L. aliud est fraus 131. §. Et multa quidem ff. de V. S.* Accedit, quod ei, cui mandata est jurisdictio, mandata pariter tacite sit potestas pro suo arbitrio modicè coercendi contumaces. *L. ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdictio.* Quæ potestas nihil aliud est, quam jus dicendæ multæ. *cit. L. 131. §. Et multa.* Et Judex ex eo, quod causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem, ut dicitur *cit. c. præterea 5. & L. 2. ff. de Jurisdic. Committitur igitur etiam potestas multandi partem contumacem; quia sine hac potestate suam jurisdictionem exercere non posset.* Demum is, cui mandata est jurisdictio, negligentem executorem multare potest. *L. omnibus 3. C. de Sportulis* Poterit ergo similiter multare negligentem & contumacem litigatorem, cum hic per contumaciam suam æquè sufflaminet processum judicij & cursum Justitiæ, quam negligens executor.

483. Non obstat, quem objicit Menoch. *L. c. n. 9. textus cit. L. aliud est fraus §. item multam ff. de V. S.* ubi dicitur, solos Magistratus multam dicere posse. Cum enim Delegatus eam dicat, ipse Magistratus delegans id facere censendus est, quia ejus nomine & auctoritate agit Delegatus. *L. 1. §. qui mandata ff. de Offic. ejus cui mandat. est jurisdictio.* Eadem responsio valet ad ea, quæ idem opponit *L. c. n. 8. ex L. 2. §. ult. ff. de Judic.* pariter non obstat, quod aiunt, multæ dictionem esse Meri Imperij, quod generali delegatione non continetur, cum mandari non possit. *L. 1. & ult. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdictio.* Nam multam dicere, cum id sit ad tuendam & facilius explicandam jurisdictionem, non ad Merum, sed ad Mixtum pertinet Imperium. *L. 2. §. 1. si quis in jus vocat. cit. L. 2. §. ult. ff. de Judic. & cit. L. aliud est fraus §. Item multam, & §. seq. ff. de V. S. L. 1. §. quid ergo 3. ff. de Inspec. Ventr. cit. L. Omnibus Judicibus 3. C. de Sportul.*

484. Nonò. Delegatus, cui causa absolute mandata est, non solum potestatem habet cognoscendi & decidendi, sed etiam exequendi. Quod quidem de Delegato Principis certum est, ita ut non tantum exequi ipse Sententiam à se latam possit, sed etiam alteri executionem committere, ut aperte traditur *c. significasti 7. & c. ex literis 29. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Et quidem Delegati SS. Pontificis Sententiæ à se latæ executionem frequenter committere solent Ordinariis locorum, utpote per quos melius id fieri potest, cum Officiales idoneos habeant, quibus ferè caret Judex delegatus. Si tamen velit & possit, non prohibetur exequi per se vel proprios ministros, ut *ad cit. c. 7.* docent Innocent. Panorm. Barbat. Dec. ac alij.

485. An verò etiam Delegatus Judicis Ordinarij Principe inferioris exequi suam sententiam possit, controversum est. Negant Maranta in *Speculo Judic. p. 4. dist. 5. n. 45. & p. 6. n. 4.* Wurmbser *L. pract. observat. tit. 2. de Judicib. Deleg. obser. 2.* Menoch. *cit. q. 74. à n. 36.* Mynling. *cent. 4. observ. 83. n. 2.* Nobis præplacet opinio Alciati *L. 2. Paradoxor. c. 4.* ac aliorum, etiam huic Delegato executionem sententiæ à se latæ concedentium. Nam *c. in literis 9. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* supponitur

ponitur universim de Delegatis, eos posse suam sententiam exequi, dum dicitur, si sententiam executioni mandarunt, vel mandari præceperunt, eorum auctoritatem & jurisdictionem cessare. Idemque supponitur *c. Pastoralibus* 28. §. quia verò eod. Accedit primò, quòd cum Judex Ordinarius sententiæ à se dictæ executionem mandare possit *L. pen. §. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandat. est jurisdict.* *L. ult. ff. de Confess. & cit. c. significasti* 7. censendus est Delegato, cui causæ definitionem committit, pariter committere ejus executionem, cum longè minùs sit exequi, quàm decidere, eo ipso, quòd in executione versetur de se solum factum, quod nudo meròque executori liberè mandari potest. *L. Executorem C. de Executione rei judic.* Accedit secundò, quòd Delegatus fungitur partibus Ordinarij in causâ sibi commissa. *L. 3. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* Ut igitur Ordinarius, si ipse causam definiret, ejus executionem haberet, ita & Delegatus. Accedit tertio, quòd Judex datus sive pedaneus sententiam à se latam executioni mandare nominatim prohibetur *L. à Divo Pio 15. prin. ff. de R. J.* At Judici Delegato nec Pontificio nec Cæsareo Jure prohibita est executio. Censetur autem concessum, quod prohibitum non intelligitur *L. cum Prætor 12. prin. ff. de Judic.* Maximè cum Delegatus facere ea omnia possit, & exequi, quæ ad causam expediendam pertinent. *cit. c. præterea* 5. & *L. suspicionis ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdict.* *L. ad rem mobilem* 56. & *L. ad legatum* 62. ff. de Procurat. Demum executio judicati est mixti Imperij, ut omnes fatentur. Mixtum autem Imperium regulariter competit Judici Delegato, saltem de consuetudine, ut diximus supra n. 470.

486. Neque verum est, quod dicunt Adversarij ex *L. Judex* 55. ff. de Re Judic. Quòd Judex functus sit suo Officio & desinat esse Judex, postquam sententiam tulit. Sermo enim ibi est de Judice pedaneo. Quòd verò Delegati officium non expiret per pronuntiationem sententiæ, patet ex *cit. c. literis* 9. & *c. Pastoralis* 28. Nec obest, quòd delegatio jurisdictionis juxta *c. cum dilecta* 22. de Rescript. est stricti juris, ac idcirco non extendenda. Nulla enim hîc fit extensio jurisdictionis mandata ultra fines mandati, cum hoc includat etiam executionem, ut probant rationes modò pro nostra opinione allatæ.

487. Decimò. Judex Delegatus integrum annum habet ad exequendam sententiam à se latam. *c. querenti* 26. de Offic. & potest. Judic. Deleg. ubi tamen cum Glossa, ac Panorm. n. 7. distinguendum est. Vel enim Judex Delegatus sententiam nondum tulit. Et tunc ejus jurisdictio semper durat: quia Rescripta, si certum tempus definitum non sit, sunt perpetua, nisi revocentur. *c. si autem* 9. de Rescript. Vel tulit sententiam, sed executus non est; & tunc annus ipsi ad exequendum conceditur. Vel denique sententiam executus est: & jurisdictio ejus expirat. *c. in literis* 9. eod. dummodo sententiæ paruerint partes. Quòd si condemnatus paulò post ab executione recessit, iterum turbans victorem, perinde est, ac si non paruerit. *arg. c. Divortium* 21. dist. 1. de Penit. Unde Delegatus reassumere in tali casu poterit jurisdictionem, non ut iterum de causa cognoscat, sed ut ad veram & stabilem executionem victum compellat, si annus nondum finitus est. Glossa in *c. querenti* V. ad integrum annum.

488. Verum ex dictis Dubitatur primò: an ille, cui simpliciter delegata est jurisdictio in causâ possessorij, possit vi hujus delegationis cognoscere de causâ petitorij. Negandum est cum Gaillio *L. 1. observat.* 35. n. 11. ac communi aliorum: siquidem causâ possessorij nuncupatim & in specie commissâ sit. Partim quia delegatio jurisdictionis est stricti Juris, ut modò dictum est ex *c. 22. de Rescript.* ac proinde non censetur commissum, nisi quòd palam verbis in Rescripto est expressum. *L. quidquid* 99. prin. ff. de V. O. Partim quia de se nihil commune habet proprietas cum possessione. *L. Naturaliter* 120. §. 1. ff. de acquir. vel amitt. possess. partim denique, quia juxta praxin causâ possessionis & proprietatis expressè & nominatim delegari solet, si Delegatus de utraque cognoscere debeat, uti patet ex *c. cum ad sedem* 15. prin. de Restitut. spoliat. c. significaverunt 36. prin. de Testib. & attestat. Si tamen causâ simpliciter & in genere commissâ sit, non solum nudum possessorium, sed etiam petitorium commissum intelligitur, uti patet ex *c. 1. de sequestrat. poss. & fruct.* & tradunt ibi Glossa V. Indistinctè, & DD. Censetur enim propter connexionem causarum, ne hæc dividatur, utraque esse commissâ. Quin etiamsi sola possessorij causâ nominatim commissâ fuerit, incidenter nihilominus per viam reconventionis cognoscere super petitorio poterit Delegatus, si status

causæ reconventionem patiat. Glossa in *cit. c. 1. Panorm. ibid. n. 15. arg. c. 1. & 2. de mutuis petition. & L. 1. C. de Ordine cognit.*

489. Dubitatur secundò: an si cui simpliciter delegata fuerit certæ cujuscumque causæ cognitio, censeatur esse delegata etiam potestas ferendæ sententiæ. Negativam, quàm tenent Glossa in *L. qui procuratorem* 57. ff. de Procurator. V. peragere Zafius in *L. à Divo Pio* 15. ff. de Re Judic. ac alij, sequitur praxis Camera Imperialis, teste Mynsing. cent. 4. observ. 93. Si Jure standum sit, videtur dicendum esse concessâ causæ cognitione etiam ejus decisionem per sententiam definitivam concedi; nisi de mente contraria Delegantis vel ex verbis Rescripti vel aliunde constet. Ratio est: quia verba *Notio & Cognitio* complectuntur etiam jurisdictionem, ac per consequens potestatem causæ per sententiam definiendæ. *L. 99. prin. ff. de V. S. Et*, ut ait Julian. *L. 74. prin. ff. de Judic. de quare cognoverit Judex, pronuntiare quoque cogendus erit.* Ergo cujus est de causâ cognoscere, ejusdem pariter erit de ea pronuntiare: & cui commissâ fuerit cognitio, eidem pariter commissâ censenda erit pronuntiatio sententiæ. Neque verum est, quod ait Mynsing. l. c. pro prima opinione optimum esse textum *L. Ubi* 22. C. ad L. Cornel. de Falsis. Quia nihil aliud ibi dicitur, quàm quòd Judex non interlocutione, sed definitivâ solum sententiâ procedere debeat, quod suum sit de causâ falsi judicium. Nec eidem opinioni suffragatur textus *L. solent* 6. prin. ff. de Offic. Proconsul. ubi causæ cognitio, non etiam definitio & sententiæ pronuntiatio Legato Proconsulis mandata dicitur. Nam, ut ibidem additur, *hoc genus mandati extraordinarium est.* Cum enim jus gladij, de quo ibi sermo est, nemo transferre in alium possit, Legato suo Proconsul solum mandare poterat cognitionem de criminibus poenâ gladij dignis, non item decisionem. Non denique obest decantatum illud, jurisdictionem delegatam esse stricti juris, ac proinde delegationem cognitionis extendi non debere ad decisionem. Negamus enim hîc fieri extensionem, cum sub cognitione, ut dictum est, decisio per sententiam comprehendatur. Saltem concedenda videtur Delegato Principis decisio causæ, si mandata ipsi sit ejus cognitio, cum apertè dicant Imppp. *L. 1. C. si contra jus vel utilitat. public. eum judicare posse*, cui ex suo Rescripto Imperatorio cognitio delata est.

490. Dubitatur tertio: cum Delegatus exequi sententiam à se latam possit, utrùm Delegatus Papæ armata manu executionem facere valeat. Certum est, quòd brachium seculare in subsidium invocare possit, si aliter causam sibi commissam expedire, aut sententiam exequi nequeat. Innocent. & Joan. Andr. in *c. significasti* 7. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 7. Panorm. n. 8. Barbat. col. 6. Dec. n. 4. Zabarella in Clement. un. eod. Cum enim Episcopo talis potestas invocandi brachium seculare concessa sit juxta communem DD. *arg. Can. Administratores* 26. 24. q. 3. à fortiori concessa ea est Delegato SS. Pontificis, utpote qui quoad causam delegatam major est potestate & auctoritate, quàm Episcopus. *c. sane* 11. eod. Et quidem invocare, potest tametsi in Rescripto addita non fuerit solemnis illa clausula *Invocato etiam, si opus sit, auxilio brachij secularis.* Cum semper subintelligatur, eò quòd de Jure insit: alias potestas Judici Delegato commissâ sæpe manca foret & inutilis, quia executioni mandari non posset. Neque vel novum vel rarum est, ea in Rescriptis exprimi, quæ rei vel Jure vel naturâ insunt. Ordinariè verò armatam manum ad executionem faciendam cogere non debet, sed in primis Judicis Ordinarij Ecclesiastici auxilium accersere, vel executionem ipsi committere: quod in Romano Imperio, ubi Episcopi temporalem simul jurisdictionem habent, non erit difficile: cum in ipsorum territorio temporali executio fieri possit. In defectum verò Ordinarij Ecclesiastici, Laici auxilium implorandum erit. Si neuter succurrere possit aut velit, poterit armatam ipse manum conducere, uti docet Decius *cit. n. 4.* & hac ratione dissidentes DD. opiniones conciliat. Quin etiam Episcopus, qui temporali jurisdictione caret, Officiales armatos habere potest, paratos ad executionem Justitiæ, si opus sit, adversus contumaces, ut post Bald. in *L. Nam salutem* §. fin. ff. de Offic. Præfecti Vigil. tradunt communiter DD. apud Barbatia l. c. col. 7. Decium n. 6. Martap. 1. de Jurisdic. c. 59. contra Panorm. in *cit. c. 7. n. 10.* Nam licet Clericis interdictum sit usu armorum, excipiendus tamen est casus necessitatis, si videlicet sua jura contra impediens aliter exercere, aut defendere non valeant. *arg. c. Dilecto* 6. de sent.

Excomm. in 6.

§. VI.

Quod sit Officium Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

491. Fidem mandati facere debet Delegatus, si pars alterutra postulet. secus non valebit processus.
 492. Et formam mandati servare.
 493. Nec non tempus præscriptum.
 494. Quod tamen partium consensu prorogari potest.
 495. Nisi prorogationem vetuerit Delegans.
 496. Debet admittere exceptiones rationabiles, & secundum juris equitatem procedere.
 497. Gratis item judicare, nec acceptare munera.
 498. Nec extra locum constitutum de causa cognoscere.
 499. Aut assessorem sine necessitate assumere.

491. Fidem ante omnia de sua mandata sibi jurisdictione facere debet Delegatus, ut partes ad comparandum compellere possit. Neque enim ante factam delegationis fidem citatus comparere tenetur. *c. cum in Jure 31. de Offic. & potest. Judic. Deleg. c. cum contingat 24. de Rescript. c. 2. de Dilation.* quia factum non præsumitur, sed probari debet; præsertim si in alterius præjudicium allegetur. Quod procedit de quibuscunque alijs Mandatarijs, Procuratoribus, imò & Legatis Apostolicis. De quo fusi Felin. *in cit. c. 31. n. 11.* si postulata & non facta fide delegationis procedat Delegatus, processus erit nullus. *cit. c. 31.* Diximus; si postulata. Nam si pars citata fidem sibi fieri non postulet, sed compareat & litem contestetur, valebit processus, nec poterit illa postea opponere defectum jurisdictionis, nisi eum onere probandi & ostendendi defectum. Panorm. *in cit. c. 31. n. 7.* & Barbatia *col. 8. arg. c. inter Monasterium 20. de sent. & re Judic.* Plerumque autem si Delegans præsens est, ut facile ex ipso quæri possit, literæ delegationis non exhibentur, ut notat Barbatia *l. c. col. 4.* Tamen verò, ut fusi diximus supra *n. 18. & n. 474.* Delegatus in dubio de sua jurisdictione cognoscere possit: si tamen exhibito mandato vel pars citata vel Ordinarius nolit parere, inficiens ejus jurisdictionem prætextu falsitatis in Rescripto apparentis, alteriusve defectus, non habet potestatem renuentes compellendi, nisi mandatam sibi jurisdictionem ita ostendat, ut rationabiliter de ea dubitari non possit. Innocent. *in cit. c. 31. n. 3.* Hostiens. *ibid.* Barbatia *col. 5.* ac alij. Nam Judici quidem Ordinario in dubio parendum est, quia fundatam habet jurisdictionem, ac in dubio inter Superiorem & subditum præsumptio stat pro illo *arg. c. quid culpatur 4. 23. q. 1.* Delegatus verò non habet fundatam jurisdictionem, nec præsumptionem pro se. Unde non est ratio, cur in dubio melior sit ipsius conditio, quam Judicis Ordinarii aut partis contradicentis.

492. Agnitâ semel à partibus jurisdictione Delegati, exercere hic eam & explicare debet, prout ipse Delegans eam expedire deberet, cum ejus, qui mandavit, utatur auctoritate. *L. 1. §. 1. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisdic.* proindeque non pro suo agat imperio & arbitrio, sed ejus, cujus mandato jus dicit, & cujus partibus fungitur. *L. 3. ff. eod.* Quem in finem in primis necesse est, ut formam factæ commissionis diligenter & exactè observet. *L. Diligenter §. ff. Mandati, & c. cum dilecta 22. de Rescript. c. ex parte de Offic. & potest. Judic. Deleg. a.* lias processus est nullus. *c. causam 16. de Offic. & potest. Judic. Deleg. cit. c. 22.* & cum Glossa ibi *V. Irritum* tradit communis DD. quare si Delegatus sententiam latam contra tenorem mandati executioni mandavit, deijciendo aliquem possessione, ante omnia restituendus est spoliatus. *cit. c. 16. c. cum causa 22. eod. c. conquerente 17. de Restit. spoliat.* Neque, si in sententia ferenda formam mandati neglexit, censetur functus suo Officio: quare iterum judicare potest, uti colligitur ex *cit. c. 16.* Ratio datur *cit. L. 5. nam qui excessit* (fines mandati) *aliud facere videtur.* At qui aliud facit, quam quod facere jussus est, nihil facit: quia ad illud non accepit jurisdictionem, sine qua actus valor consistere nequit. Opus tamen est aliquâ circa formam præscriptam distinctione. Nam si in Rescripto mandatur, ut observetur forma aliqua seu conditio & ratio procedendi, quam jus non præscribit, censetur illa esse substantialis, ita ut actus sit irritus, si non observetur. Covarr. *in c. alma mater de sent. Excomm. in 6. p. 1. §. 9. n. 4.* Sanchez *L. 3. de Matrim. disp. 33. n. 4.* ac alij, nisi ex ipsa materia subjecta, loquendi modo, curiæ consuetudine, alijsve circumstantijs colligi possit, quod delegans noluerit talem conditionem tanquam formam apponere, sed solum

observari voluisse pro faciliore causæ decisione, sic v. g. si in Rescripto delegationis continetur, ut Delegatus personaliter ad certum locum accedat, ibique informationem capiat; vel ut hoc illudve Beneficium alicui conferat, qui sit Doctor Theologiæ aut Juris Canonici &c. omiſſa tali conditione actus Delegati erunt irriti. Cum enim Delegans præter Juris communis dispositionem ista requirat, censetur ea specialiter exigere, & sic constituent formam substantialem, quâ omiſſa actus est irritus. Si verò aliquam conditionem, quæ Delegato aliive Mandatario præscribitur, jus etiam commune requirit, novam formam non inducit, sed solum institutionem & commonitionem Judicis Delegati. Glossa in Clement. 1. de Offic. & potest. Judic. Deleg. V. Repere-rint, Innocent. in c. prudentiam eod. n. 9. Glossa in Clement. 1. de Jure Patr. V. Inhibentes. Suarez. *L. 5. de Legib. c. 31. à n. 8.* Sanchez *l. c. n. 3.* Hinc si talis conditio de Jure communi non est substantialis, neque erit ob expressionem & mandatum Delegantis. Sic v. g. si cui facultas committatur dispensandi in Impedimento Matrimonij, vel Matrimonio assistendi, simulque addatur, ut de more nuptijs præmittantur Denuntiationes, etiam his omiſſis valida erit dispensatio: quia hæc de Jure communi ad valorem Matrimonij non requiruntur. Pariter si Delegans dicat *Conferas Beneficium Titio, si idoneus est*, valebit collatio à Delegato facta, tamen si Titius sit minus idoneus, nec moribus aut scientia commendatus. Quia Jure communi valet collatio facta minus idoneo; modò non sit infamis aut omnino illiteratus, aut aliàs de Jure inhabilis. Poterit tamen Delegans conditionem vel formam, quæ de Jure communi solum accidentaliter est, facere substantialem, si sine illa nolit valere actus. Quod utrùm nolit, ex verbis delegationis colligendum est.

493. Secundò. Si in delegatione certum tempus præscriptum sit, intra quod causam delegatam absolvat, debet intra illud absolvere: quia talis præfinitio temporis est forma substantialis, cum elapso termino expiret jurisdictio Delegati, utpote quæ solum data est ad illud tempus præfinitum. *c. de causis 4. de Offic. & potest. Jud. deleg.* si è contrario superior Judici ordinario præcipiat, ut causam intra certum tempus expediat, malè quidem ager, negotium ultra illud extrahendo, non tamen propterea processus erit invalidus, ut notant DD. *in cit. c. 4. n. 9.* Discriminis ratio est: quia in priore casu superior Delegato jurisdictionem causæ dat limitatè secundum formam commissionis. In posteriore casu non dat jurisdictionem, sed modum tantum & terminum causæ tempestivè expediendæ. Qui modus substantialis censeri non debet, cum non sit facile præsumendum, quòd superior jurisdictionem alicui concessam adimere, seu ad se revocare velit.

494. Possunt nihilominus partes litigantes terminum Delegato præfixum prorogare & communi consensu extendere. *cit. c. de causis 4. & L. 2. §. 2. ff. de Judic.* ac diximus supra *n. 413.* Quia terminus causæ citius expediendæ videtur in partium favorem constitutus, cui proinde ipsæ renunciare possunt. *arg. c. ad apostolicam 16. de Regular.* Debet tamen hujusmodi prorogatio fieri currente adhuc termino per Delegantem præfixo nam illo semel elapso jam expiravit Delegati jurisdictio, ac idcirco prorogari amplius nequit: neque enim hac ratione prorogaretur, sed de novo concederetur; quod fieri non posse partium consensu, supra de Prorogatione ostensum est.

495. Sed nec currentem adhuc terminum prorogare partes Delegato possunt, si prorogationem fieri vetuit Delegans. *cit. L. 2. §. 2.* Vel si appareat, terminum præfixum fuisse non in favorem partium, sed ob bonum publicum aut cujuspian tertij, cujus interest causam inter litigantes celeriter expediri, v. g. ne in præjudicium animarum & Ecclesiæ, aut dispendium Cultus Divini, Beneficium Ecclesiasticum, de quo lis est, diu vacet. Quæ causa est, quòd terminus à Jure communi præfixus litibus expediendis à partibus prorogari nequeat, cum Juris communis publicus favor privato prævaleat. DD. in *L. properandum 13. C. de Judicij.* Cæterum terminus causæ expediendæ à Delegante præfixus, sumi tantum debet de causæ absolutione per sententiam definitivam. Hujus proinde executio fieri potest post lapsum illius termini præstituti. *arg. c. significasti 7. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Panorm. *ibid. n. 2.* Joan. Andr. *in cit. c. 4. n. 19.* Nisi forte præfixus terminus fuerit vel ipsi jurisdictioni Delegati, v. g. si Delegans dixit *Concedimus tibi jurisdictionem ad unum annum.* Tunc enim post annum ne quidem sententiam exequi potest, cum etiam executio sententiæ sit actus jurisdictionis. Vel præfixus terminus fuerit ipsi executioni: quia post hujus lapsum ipsa fieri nequiret. Si ipsi jurisdictioni vel executioni sententiæ

tentia terminus non præfixit Delegans, integer annus concessus est Delegato ad exequendam, ut dictum est supra n. 487.

496. Tertiò. Debet Delegatus exceptiones partium rationabiles admittere, & secundum Juris æquitatem procedere. *Can. in istis dist. 4. Auth. jubemus in fin. c. de Judic. Novell. 126. c. 1.* tametsi Delegans certam formam præscripserit: quia Princeps in Rescriptis ad lites, quæ propriè ad Justitiam administrandam tendunt, non censetur derogare Juri communi. *c. causam que 18. de Rescript.* ac idcirco non debet formam procedendi à Delegante præscriptam observare cum magno præjudicio partis. *c. Ex parte 13. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Hinc etsi præfixus illi fuerit terminus, intra quem causam definire debeat, si tamen pars dilationem petat v. g. quia propter gravem infirmitatem causam instruere non potest, concedenda ea est, tametsi terminus ille præfixus propterea sit protrahendus. Quia Princeps non censetur præjudicare velle juri partium, præsertim naturalis defensionis. *c. super eo 15. eod.* Indidem consequens est, quòd etsi Princeps scribat, ut procedatur nullà admittà exceptione, intelligi id solum debeat de exceptione irrationabili. Nisi in Rescripto excludatur omnis etiam rationabilis exceptio. Quod in civilibus causis ob gravem rationem quandoque ex plenitudine potestatis facere is potest, præsertim si aliud defensionis remedium parti litiganti superfit, ut docet Barbatia in *cit. c. 13. col. 6.*

497. Quartò. Debet Delegatus gratis & cum omni puritate jurisdictionem exercere. Ut dicitur *c. Statutum 11. §. Insuper de Rescript. in 6.* Ac idcirco nullum munus aut quidvis aliud à litigantibus, vel horum intuitu ab alijs acceptare potest. Nisi forsitan (ut *cit. §. Insuper* dicitur) esculentum aut poculentum merà liberalitate oblatum, quod paucis consumi possit diebus, vel nisi cum ipsum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci, moderatas expensas. Additur ibidem §. si quid teneri Judicem ad restituendum, quod accepit, non obstantè dantis remissione. Circa quod nonnulla hinc breviter observanda sunt. Primum est, quod *cit. c. Statutum* dicitur de Delegato SS. Pontificis ad lites deputato circa moderata esculenta & procurenta, non debere trahi ad alios Commissarios, quibus v. g. dispensationes super votis, aut matrimonij impedimentis committuntur, ut bene notat Laym. in *cit. c. n. 14.* Alterum est, non posse eadem trahi ad Judicem Ordinarium. Tametsi enim *L. Plebiscito 18. ff. de Offic. Præsid.* idem tradatur de Præsede Provinciæ, qui Judex est Ordinarius, quod *cit. c. Statutum* de Judice Delegato ad lites, ut videlicet munus & donum non capiat, nisi esculentum poculentumve, quod intra dies proximos prodigatur: id tamen revocatum prohibitumque postea fuit *Novella 8. c. 7. & Novell. 80. c. 10.* ubi iisdem præcipitur, ut nihil penitus præter ea, quæ constituta ipsis sunt, videlicet sua Salaria, accipiant. Tertium est, licet multi Theologi teneant, Judicem non teneri ad restitutionem munerum sponte oblatores, priusquam accedat sententia saltem declaratoria criminis, hoc tamen non esse intelligendum de ijs muneribus, quæ dantur ad redimendam, ut ajunt, vexam, quando videlicet pars aliquid dat, quia putat, se alias suum jus non consecuturam. Cum enim in tali casu litigans det invitus, Judex non accipit absque injuria, & sic restituere tenetur ante omnem sententiam. Pariter restitui munera debent ante omnem sententiam, quando Lex vel Canon acceptionem non tantum illicitam, sed etiam invalidam statuit, uti statuit quoad Delegatum Pontificium *cit. c. Statutum §. si quid*, quoad Visitatores Ecclesiarum *c. Exigit 2. de Censib. in 6.* quoad Episcopum circa Ordinum collationem, literas dimissorias ac testimoniales Trident. *sess. 21. c. 1. de Reform.* De hac munerum vetita acceptione, & obligatione restituendi plura Theologi, præsertim Card. de Lugo de *Justitia disp. 18. sect. 3. & disp. 37. sect. 11.* ac Molina *tr. 2. de Justit. disp. 83. & seqq.*

489. Quintò. Non debet Delegatus in alia Dioecesi aut Civitate, nisi ad quam deputatus est, de causâ cognoscere: præterquam si partium expressus consensus accedat. Aut nisi ob malitiam adversarij vel aliud impedimentum Delegatus Papæ in loco sibi constituto procedere nequeat. *c. Statuimus 13. de Offic. & potest. Judic. Deleg. in 6.* Sed neque alteri causam subdelegare potest quàm in locum in Rescripto designatum. *cit. c. Statutum §. in nullo 3.* Imò si Actor & Reus ejusdem Dioecesis & Civitatis sint, causâ committi non potest extra Dioecesin aut Civitatem. Exceptis quibusdam casibus: ut si actio ab Episcopo vel Capitulo contra aliquem de Dioecesi; vel vice versa ab aliquo de Dioecesi contra Episcopum aut Capitulum; vel contra

universitatem Civitatis, Villæ aut Castri dirigenda sit; vel denique si Actor Civitatem aut Dioecesin, in qua judicium agitandum est, ob justum periculum intrare non audeat. His, inquam, in casibus extra Dioecesin aut Civitatem commissio fieri potest: ita tamen, ut ultra unam dietam nemo à finibus suæ Dioecesis trahendus sit. *cit. c. Statutum §. cum verò 1.* Quòd si partes sint diversarum Civitatum aut Dioecesium, & Actor in Civitate vel Dioecesi Rei Judicem habere recuset, poterit quidem in alia Civitate aut Dioecesi Judicem impetrare, non tamen in sua, nec Judex ultra unam dietam à Dioecesi Rei remotus esse debet, ut habetur *eod. c. §. cum autem 2.*

499. Sextò. Non debet Delegatus assessorem sibi assumere, nisi eo indigeat. Quod conscientia ipsius committitur. Si sine necessitate assumat, ex proprijs ei providere cogitur. Si indiget, assumat, qui neutri parti sit suspectus. Curèturque, ne ille ultra moderatum stipendium aliquid exeat. *cit. c. Statutum de Rescript. in 6. §. assessorem 5.* Pariter curare debet, ne Notarius, quem in causâ adhibet, in exigendo salario æqui & justitias excedat. *cit. c. §. Notarium 6.* Denique non debet testes vocare, nisi quantum causæ conditio & status postulat. Is verò, qui testes produxit, competentes illis expensas subministrare debet, ut dicitur *cit. c. §. penult.*

§. VII.

Quid Juris sit, si plures sint Delegati aut subdelegati.

SUMMARIUM.

500. Causa delegatur pluribus vel conjunctim, vel in solidum. Quod ultimum non presumitur, nisi in rescripto exprimitur.
501. Pluribus si commissâ simul est causa, nequit unus valide procedere sine altero.
502. Et mortuo uno vel inhabili reddito jurisdictionem amittit etiam alter.
503. Si facta est delegatio cum clausula, ut si unus non possit, procedant reliqui, possunt isti procedere, si alij nolint, tametsi possent.
504. Si plures sunt Delegati, major pars obtinet.
505. Causâ pluribus in solidum delegatâ locum habet præventio.
506. Si simul ceperint cognoscere causam, unus sine reliquorum consensu eam expedire non potest.

500. Cum frequenter eadem causâ pluribus simul delegatur, aut à Delegato Principis pluribus subdelegetur, explicandum est, quomodo plures hujusmodi Delegati aut Subdelegati in causâ procedere possint ac debeant. Potest autem causâ delegari vel subdelegari pluribus aut conjunctim, aut singulis in solidum. In solidum nunquam censetur pluribus delegata, nisi in Rescripto id exprimitur. *c. causam 16. & c. Prudentiam 21. de Offic. & potest. Judic. Deleg.*

501. Si pluribus simul seu conjunctim, ut ferè fit, causâ committitur, omnes ad eam concurrere debent, ita ut si unus non concurrat, processus sit nullus; nisi aliud in forma Commissionis expressum sit. *cit. c. 16. & L. duo 39. ff. de Re Judic.* Secus est in Judicibus Ordinarijs, si plures jurisdictionem actualem habeant: poterunt enim & simul & seorsim judicare, uti colligitur ex *L. un. ff. de Offic. Consul.* & tradit ibi Bartol. n. 1. & 2. Gloss. in *c. ut Officium 11. de Heret. in 6.* Gloss. in *cit. c. 21. V. Teneatur*, ac Panorm. *ibid.* Idemque communis DD. tradit de Judicibus delegatis ad universitatem causarum, v. g. duobus visitatoribus Dioecesis: quòd eorum jurisdictio Ordinariæ æquiparetur.

502. Ex dictis consequens est, quod traditur *c. uno 24. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Si unus ex pluribus nominatim delegatis moriatur, vel incapax fiat jurisdictionis, etiam reliquorum jurisdictionem expirare, & recurri ad Delegantem debere: nisi aliud in delegatione fuerit expressum. Idque verum esse existimamus cum Molina *tr. 5. de Just. disp. 24. n. 1. §. quia ergo*, & Haunoldo *Tom. 5. de Justit. tr. 1. n. 126.* etiam tunc, quando unus eorum moritur re non amplius integrâ, dummodo moriatur ante sententiam. Sumitur ex *cit. c. 42. & c. licet 30. eod.* Ratio est: quia sicut si unus tantum sit delegatus, & durante processu incapax reddatur jurisdictionis, pergere in causâ non potest,

est, tamen si cepta jam sit: ita si complexum illud Delegatorum, cui Delegans jurisdictionem alligavit, non amplius detur, pergere reliqui nequeunt, quia sublato complexo vel Collegio Delegatorum sublata est jurisdictio. Si tamen ex Delegatis Pontificiis aliquem ex suis Collegis subdelegarit, poterit subdelegatus in causa procedere tam subdelegantis quam proprio nomine, si subdelegans re non amplius integrâ mortuus, aut incapax jurisdictionis factus sit. *c. quamvis 6. & c. Licet undique 30. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Idemque dicendum universim videtur de Delegatis Principum, quando causam subdelegant. Quod si unus ex pluribus, non nominatim, sed sub conceptu alicujus Dignitatis vel Officii, delegatis moriatur, vel incapax fiat, suspensa manet reliquorum Delegatorum jurisdictio, donec alius in Dignitate vel Officio succedat. *c. quoniam 14. eod.* Nam commissio facta intuitu Dignitatis aut Officii transit ad Successorem, tamen si res adhuc sit integra seu causa nondum cepta, ut in *cit. c. 14.* tradunt Panorm. *n. 3.* & Decius *n. 3.* alique ferè communiter apud Sanchez *L. 8. de Matrim. disp. 27. n. 7.* Quandoque verò commissio facta sit potius intuitu Dignitatis quam Personæ, desumendum est cum ex subjecta materia, tum ex adjunctis, maximè verò ex verbis commissionis. Sic v. g. si absolute Officiali Episcopi, aut Decano Cathedralis Ecclesiæ vel Abbati certi Monasterij, sine expressione nominis personæ delegatæ, fiat delegatio, facta censetur intuitu Dignitatis. Sin fiat alicui expresso ejus nomine non facta mentione Dignitatis, aut facta quidem etiam hujus mentione, sed cum addito *ob perspectam nobis tuam fidem, peritiam &c.* aut *ex singulari, quam in tua persona habemus, fiducia &c.* censetur facta intuitu personæ de quo fuit Sanchez *L. c. à n. 15.* & Laym. in *cit. c. 14. n. 1. & 2.*

503. Si plures sunt delegati cum clausula, ut si omnes non possunt, unus vel duo reliqui judicent, possunt illi duo procedere, si reliqui nolint, tamen si possent. *c. prudentiam 21. §. Adycimus de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Quia etsi tergiversatio non sit impossibilitas ex parte nolentis, est tamen ex parte alterius Judicis Delegati, qui cum nolente causam cognoscere non potest, ut advertit Panorm. in *cit. c. 21. n. 2.* Si verò plures sint delegati cum dicta clausula, & unus vel plures iudicio interesse aut nolint aut non possint, possunt reliqui procedere soli, neque tenentur admittere subdelegatos eorum, qui non possunt, aut non volunt. *c. coram dilecto 34. eod.* Is tamen, qui impeditus fuit, cessante impedimento recuperat jurisdictionem, quippe quæ non censetur amissa, sed solum suspensa fuisse. Eademque est ratio de successore ejus, qui mortuus fuit: is enim in Jurisdictione succedit defuncto, & cum reliquis Delegatis exercere eam poterit, si quidem defuncto fuerit mandata ratione Dignitatis aut Officii, uti patet ex *c. quoniam 14. eod.* & *L. cum alijs C. de Curatore furiosi.* Si denique causa sit pluribus commissa sub dicta clausula, & unus Delegatorum recusetur à partibus, vel à tertio, cujus interest, & causa recusandi probabilis videatur, potest quidem ille, qui recusatus non est, solus procedere: si tamen alter, qui recusatus est, concurrat, processus erit nullus. *c. cum super 23. eod.* De causa autem suspicionis & recusationis, cognoscere ille vel illi debent, qui recusati non sunt. Si clausula illa appositâ non fuit, super recusatione recurrendum est ad arbitros: si recusatur Delegatus Episcopi, ad Episcopum; uti etiam tunc, quando recusatur Episcopi Vicarius. *c. si contra 4. eod. in 6.*

504. Quando plures sunt delegati, major eorum pars obtinet, v. g. si ex tribus Delegatis duo in eandem sententiam conveniant. *cit. L. 39. ff. de Re Judic.* Excipitur casus, qui affertur *c. Pastoralis 14. de Rescript.* Quando videlicet inter plures, qui per diversa Rescripta delegati sunt, oritur controversia: tunc enim, etiam si plures ex ijs super quæstione Jurisdictionis concordent, recurrendum nihilominus est ad arbitros. Si verò Delegatorum vota contraria, sint paria numero, recurrendum est ad Delegantem, & interim, donec ipse decidat, sententia est in suspensio. *c. fin. de sent. & re Judic. L. 28. ff. eod.* Aliud statuitur de Judicibus Ordinarijs. *cit. c. fin. & L. 38. ff. eod.* Horum enim vota contraria si paria sunt, illorum sententia prævalet, quæ favet Reo. Nisi causa sit favorabilis, videlicet Matrimonij, Libertatis, Dotis, Alimentorum, Testamenti &c. tunc enim eorum sententia prævalet, quæ ejusmodi causæ favet.

505. Hactenus de ijs Delegatis, quibus conjunctim causa commissâ est. Si plures sint delegati in solidum, ita ut etiam seorsim & singuli jurisdictionem exercere possint, datur locus præventioni, ita ut si unus eorum causam coeperit, reliqui se intromittere nec licitè nec validè possint: nisi is ex infirmitate aliò-

ve justo impedimento progredi non possit, aut malitiosè nolit. *c. cum plures 8. de Offic. & potest. Judic. Deleg. & L. un. ff. de Offic. Consul.* quod si ex pluribus in solidum delegatis unus negotium inchoavit, censetur jurisdictio perpetuata etiam quoad reliquos, ita ut si Delegans moriatur, itemque Delegatus, qui causam præoccupavit, reliqui Delegati eandem finire possint: quia ab initio Judices dati sunt cum quadam communione, ut non solum conjunctim procedere possint, sed etiam seorsim, & ita quidem, ut si is, qui præoccupavit, impeditus sit, vel longè abeat, aut moriatur, alter in ejus locum succedat, & causam perficiat.

506. Dubium hic movet Lapus ad *cit. c. 8. n. 3.* an si Delegati in solidum simul cognoscere inceperint causam, unus eorum sine reliquis expedire eam possit. Respondendum cum eodem est, non posse unum eorum, nisi reliqui tacitè saltem consentiant, vel impediti sint: quia sicut uno inchoante & præoccupante procedere reliqui nequeunt, ita pariter si omnes inchoarunt, & velut præoccuparunt causam, unus sine alijs procedere non poterit.

§. VIII.

Quomodo cesset Jurisdictio Delegata.

SUMMARIUM.

507. Jurisdictio mandata cessat vel omnino, vel solum ad tempus. Et vel ex parte Delegantis, vel ex parte Delegati.
508. Cessat revocatione Delegantis.
509. Delegatus non potest subdelegationem revocare. capta jam causâ per subdelegatum.
510. Si subdelegata est causa, non ad subdelegantem, sed ad primum Delegantem appellandum est.
511. Revocatio publice ignorata, aut non intimata Delegato vel subdelegato, non impedit valorem processûs.
512. Jurisdictio Delegati finitur morte Delegantis, re adhuc integrâ.
513. Non item, si ante mortem Delegantis capta jam sit à Delegato causa.
514. 515. Capta esse dicitur per solam citationem.
516. Tamen si hac solum emanarit à Judice, nec intimata fuerit parti.
517. Dummodo valide facta sit.
518. Per solam subdelegationem non perpetuatur jurisdictio Delegati.
519. Nec per hoc, quod Delegatus acceptavit rescriptum delegationis.
520. Re adhuc integrâ per mortem Delegantis expirat etiam jurisdictio ad universitatem causarum delegata.
521. Jurisdictio delegata non expirat morte Delegantis, quamdiu hac publice ignoratur.
522. Finita est jurisdictio Delegati, si functus est suo officio.
523. Non item jurisdictio Judici Ordinarij.
524. Ratio discriminis assignatur.
525. Cessat jurisdictio Delegati lapsò termino per Delegantem præscripto.
526. Aut si amisit dignitatem, cujus intuitu facta est delegatio.
527. Idem dicendum est de jurisditione subdelegati, si hic negotium ante dignitatem à Delegato amissam non inchoavit.
528. Si delegatio facta est intuitu personæ, expirat re integrâ jurisdictio subdelegati, si subdelegans deponitur dignitate: secus, si renuntiat, aut ad aliam transfertur.
529. Suspenditur jurisdictio Delegati per impedimentum temporale superveniens Deleganti.
530. Nisi ante impedimentum causam inchoarit Delegatus.
507. Jurisdictio Delegata vel omnino cessare potest: quæ ratione propriè dicitur expirare, vel cessare potest solum ad tempus, quamdiu v. g. durat impedimentum aliquod aut jurisdictionis exercendæ inhabilitas: quod si fit, dicitur Jurisdictio suspendi. Præterea cessare potest vel ex parte Delegantis vel ex parte Delegati aut Subdelegati. De singulis hisce modis Jurisdictionis aut interrumpendæ aut finiendæ ordine agemus.
508. Finitur in primis & expirat Delegata Jurisdictio, si eam revocet Delegans: nam ut ait J. C. L. 58. ff. de Judic. judicium

cui solvitur vetante eo, qui judicare jufferat: vel etiam eo, qui maius imperium in eadem jurisdictione habet. Revocare autem delegationem potest Ordinarius, imò & alteri subdelegare re etiam non amplius integrâ; saltem validè imò & licitè, si iusta revocandi causa subsit, ut quia sublato impedimento, quo prius tenebatur, ipsemet causam cognoscere vult, vel quia fides & integritas Delegati merito ipsi sit suspecta, vel quia postea ipsi innotuit, Delegatum non esse causæ tractandæ satis peritum, aut parum industrium &c. Et quidem revocare arbitrato suo potest, etiam si eam mandavit ad universitatem causarum, & sive Contentiosam sive Voluntariam delegavit, sive pro foro interno sive pro externo, ut cum communi DD. tradunt Suar. *Tom. 4. in 3. P. disp. 26. sect. 3. n. 3.* & Sanchez *L. 8. de Matrim. disp. 33. n. 6.* Rationem dat Baldus *in L. qui se patris 3. C. Unde liberi*; quia utitur jure suo & re quasi propria. Dummodo Delegatum indemnem servet, ne ipsi suum Officium damno sit. Neque hîc discrimen inter delegatum aliosque Mandatarios. Nam licet *§. Rectè Institut. de Mandato* re integrâ revocari mandatum posse dicatur, & sic à sensu contrariò dicendum videatur, non posse revocari re non amplius integrâ, hoc tamen DD. solum admittunt, quando nulla iusta revocandi causa subesset; vel quando contradiceret is, cum quo negotium cœptum geritur; aut quando ex revocatione damnum aliquod illi tertio vel mandatario, aut in re aut in fama emergeret. Subdit tamen *l. c.* Suarez, Superiorem Delegantis non posse absque causâ delegationem revocare: eò quod injuriam irrogaret ipsi deleganti, eum privando absque causâ jure delegandi, quod ex sua Jurisdictione Ordinaria habet. Et adeò, ait, manifestè injusta revocatio esse posset, ut videretur nulla. Sicut si Superior vellet injustè & absque ulla causâ subditum privare munere suo, nihil validè efficeret. Quam doctrinam non vacat hîc examinare.

§ 99. Si Delegatus Principis totam causam subdelegavit eamque agere Subdelegatus jam cœpit, non potest commissionem factam revocare, aut alteri committere, aut se amplius immiscere. Imò moriente Subdelegato, aut quovis alio modo jurisdictionem subdelegatam post causam jam cœptam amittente, non redit jurisdictio ad subdelegantem. *c. Venerabili 37. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* & ibi Glossa communiter recepta *V. Vices suas.* Quia per exercitium & inchoationem à subdelegato factam jurisdictio subdelegantis penitus expirat, eò quod tunc censetur jam esse functus suo officio. Si autem res adhuc est integra, seu Subdelegatus nondum uti cœpit jurisdictione, poterit etiam subdelegans potestatem revocare, ut monet Glossa *ibid. V. Non potuit.* & traditur *c. quamvis 6. eod. in 6.* Id enim commune est omni commissioni & mandato, ut dum res integra est, potestas commissâ ad mandantem magis spectare videatur quam ad mandatarium, ideòque illius arbitrato revocari possit.

§ 10. Ex modò dictis consequens est, quod traditur *c. super questionum 27. eod.* quod si Delegatus Principis totam causam subdelegavit, & pars à subdelegato appellet, non ad subdelegantem, sed ad Principem Delegantem appellandum sit: quia, ut dictum est, subdelegantis jurisdictio expiravit. Sin verò solum partem causæ subdelegavit, vel cum aliqua restrictione, ratione cujus possit jurisdictionem in aliquo eventu reassumere, appellandum erit ad subdelegantem.

§ 11. Sed sive Ordinarius revocet delegationem, sive Delegatus subdelegationem, revocatio vim non habebit, nec valorem processûs impedit, nisi illi, cujus potestas revocatur, intimata fuerit ab ipso revocante vel ejus nomine per missum nuntium, procuratorem, vel literas, ut post Bartol. *in L. Barbarius ff. de Offic. prator. sect. 2. n. 18.* Bald. *ibid. sect. 2. n. 28.* ac communi aliorum docent Rebuff. *in Praxi Benefic. tit. de Forma Vicariatus n. 212.* Menoch. *de Arbitrar. Judic. L. 2. casu 185. à n. 40.* & Sanchez *L. 3. de Matrim. disp. 30. n. 11. ar. L. Si forte 17. ff. de Offic. Præs. junct. Gloss. V. Cognoverit.* Eademque est ratio de casu, quo potestas Delegati est revocata, sed revocatio publicè ignoratur de quo mox plura *n. 521.*

§ 12. Secundò. Finitur jurisdictio Delegati morte Delegantis, re adhuc integrâ, seu nondum cœpto ante ejus mortem negotio. *L. Et quia 6. ff. de jurisdict. c. Gratum 20. de Offic. & potest. Judic. Deleg. & c. Licet undique 30. eod.* Et quidem ipso jure, & ante omnem exceptionem, ut contra Hostiens. aliosque nonnullos docet communis DD. uti patet ex *c. fin. V. Officium eod. in 6.* & *c. si cui nulla de prabend. in 6.* Aliter discurrendum est de jurisdictione Judicis Ordinarij non vicaria: hæc enim per

mortem conferentis non finitur, tametsi Ordinarius eâ uti nondum cœperit. *cit. L. & quia 6. ff. de Jurisdic. & c. 2. de Offic. Legati in 6.* Rationem dat Panorm. *in c. Relatum de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 4.* quia Jurisdictio Ordinaria à Lege vel Principe concessa, cum primùm acceptata est, tanquam gratia, vel potius tanquam jus quoddam inhæret personæ, conferens ipsi statum ac dignitatem Judicis ac Superioris. Gratia autem, Jus, seu Beneficium alicui à Principe concessum, morte concedentis non expirat. *c. si super 9. eod. in 6.* ergo neque Jurisdictio Ordinaria. Quin firmior de se est ista Jurisdictio, quam alias gratiæ Principis. Hæ enim ordinariè expirant cum Principe, si concessæ sint ad beneplacitum concedentis, *c. si gratiosè 5. de Rescript. in 6.* at Jurisdictio Ordinaria etiam tali forma concessa, propter favorem & utilitatem publicam non extinguitur cum concedente, ut post Baldum aliosque docent Menoch. *L. 1. de Arbitrar. Judic. q. 69. n. 9.* Ant. Gabriel. *Tom. 3. Comm. opin. tit. de Prabend. conclus. 1. n. 32.* & Sanchez *L. 8. de Matrim. c. 28. n. 5.* E contrario Jurisdictio Delegata, cum sit instar mandati, quod in gratiam mandantis fieri solet, potius spectat ad Delegantem quam Delegatum; unde illius veluti ossibus inhæret, donec per usum & exercitium eam sibi velut appropriare & suam facere incipiat Delegatus, uti sumitur ex *c. quamvis 6. de Offic. & potest. Judic. Deleg. in 6.* Varias alias rationes afferunt alij, quas refert & expendit Emman. Gonzalez *in c. Gratum 20. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 5.* Diximus autem Jurisdictionem Ordinariam non vicariam morte concedentis, etiam re integrâ, non extingui. Vicarij enim jurisdictio, utpote eadem cum jurisdictione constituentis Vicarium, expirat hoc ipso, quando desinit in concedente, adeòque etiam re non integrâ, quod etiam de alijs Officialibus ad nutum amovibilibus dicendum est.

§ 13. Si verò cœptum jam fuerit à Delegato negotium ante mortem Delegantis, perpetuatur ejus jurisdictio, nec cum Delegante expirat. *cit. c. 20. & 30.* Quia tunc jam propriam velut ac suam fecit jurisdictionem Delegatus. Idemque dicendum est de Jurisdictione, quæ stabili Lege delegata est, prout per Concilium Tridentinum Episcopi in multis, præcipuè circa Exemptos ab ipsorum jurisdictione, constituti sunt Sedis Apostolicæ Delegati: durat enim hujusmodi jurisdictio, quamdiu durat & non tollitur Lex, tametsi Legislator mortuus sit: quia ipsa Lex censetur continuò delegationem confirmare. Quandonam pereat jurisdictio subdelegati mortuo Ordinario, qui subdeleganti delegavit; vel mortuo Delegato, qui subdelegavit, & vivente adhuc Ordinario, qui delegavit, fusè discutit, varios & distinctos casus afferendo, Sanchez *cit. disp. 28. à n. 35.* Nobis intra horum foliorum angustias immorari non licet.

§ 14. Nonnullæ tamen, quæ ex dictis emergunt, quæstiones breviter examinandæ sunt; quia ijs non decisæ manca & inutilis foret doctrina modò tradita. Itaque dubitatur primò, quandonam res non sit amplius integra, Pugnare hîc inter se videntur *c. Relatum 19. & c. Gratum 20. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* quorum priore dicitur, si lis ante obitum Delegantis fuerit contestata, ejus morte non extingui mandatum seu delegationem. Requiritur ergo ibi litis contestatio ad hoc, ut jurisdictio delegata perpetuetur, seu non extinguatur cum delegante. Altero verò asseritur, cum per citationem causâ sit veluti cœpta, posse Judicem Delegatum imò debere in causâ procedere, si post citationem Delegans fuerit mortuus. Sufficit ergo sola citatio ad perpetuandam Delegati jurisdictionem. Varias hîc conciliationes moliuntur DD. quas videre est apud Emman. Gonzal. *l. c. n. 4.* & Sanchez *L. 8. de Matrim. c. 28. n. 9.* quarum celeberrima est, quam afferunt Innocent. Joan. Andr. Hostiens. ac plerique alij, in *cit. c. Relatum.* supplendum esse maxime, ita ut sensus sit, rem non esse integram, si quâ ratione negotium à Delegato cœptum jam sit, maxime, si lis fuerit contestata. Quam tamen expositionem satis refellunt ultima textûs verba, *Si verò ante litis contestationem decessit non est à Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.* Itaque melius cum Panorm. Decio, Felino, ac alijs dicitur, quamvis Lucius III. *cit. c. Relatum* censuerit tutius, non esse procedendum à Delegato, nisi mors Delegantis ante litis contestationem contigerit, nihilominus aliam sententiam amplexum esse ejus Successorem Urbanum III. *cit. c. Gratum,* voluisseque, ut ad perpetuandam jurisdictionem Delegati sufficeret citatio.

§ 15. Itaque contra Germonium, Vega, Perez, Arellanum,

num, aliosque, quos refert ac sequitur Emman. Gonzalez l. c. n. 4. dicendum est cum communissima reliquorum DD. de Jure Canonico non finiri morte Delegantis jurisdictionem Delegati, si citatio partis eam præcessit, etsi absque litis contestatione. Cum ita statutum sit *cit. c. Gratum 20.* quod est posterius illo altero, nimirum *c. 19.* neque aptæ sint illæ explanationes, quas Emman. Gonzalez l. c. alique pro sua opinione illi adhibent. Præsertim cum juxta Joan. Andr. Ancharan. Hostiens. Bald. ac alios, quos citat Sanchez l. c. n. 8. ne quidem citatio sit necessaria, sed sufficiat ad hoc, ut res coepta dicatur, Judicem quomodocunque coepisse uti jurisdictione, exercendo quemcunque actum judicialem. Certè juxta praxim sufficit, & complures Legistæ contendunt, eam sufficere etiam de Jure Civili. Hinc verò

§ 16. Dubitatur secundò, an ad hoc, ut coeptum esse dicatur negotium per citationem, & res non sit integra, sufficiat, eam à Judice Delegato esse egressam, etiam si necdum ad citandum pervenerit, antequam moreretur Delegatus. Negant, requiruntque, ut pervenerit ad partem, Cardin. Zabarella in *Clem. 2. ut lite pend. n. 11. opposit. 6.* & nonnulli alij, quos sequitur Molina Tr. s. de *Just. disp. 19. n. 3.* dicens, citationem, antequam ad partem citandam perveniat, non esse citationem, sed expeditionem citationis. Quod juxta Haunold. Tom. 5. de *Just. tr. 1. n. 111.* perinde est, ac si quis diceret, formationem vocum in hære non esse locutionem, antequam alter audiat, sed expeditionem locutionis. Sed revera per hoc solum, quod citatio emanavit à Judice, non potest dici partem esse citatam, nisi citatio ipsi intimata fuerit. Nihilominus dicendum est cum Glossa magna communiter recepta in *Clement. 2. ut lite pend.* sufficere ad perpetuandam Delegati jurisdictionem: emanasse citationem à Judice, nec opus esse, intimatam parti fuisse. Nam in primis *cit. c. 20.* non requiritur, citatam fuisse partem, sed propositum fuisse citationis edictum. Deinde quamvis completa citatio tribus partibus constet, mandato Judicis de parte citanda, executione nuntij, & relatione ejusdem, afferentis se citasse: solum tamen mandatum de citando propriè est actus jurisdictionalis. Sola igitur sufficit, ut dicatur Judex coepisse uti jurisdictione. Demum ut res dicatur non amplius esse integra, solus actus Judicis considerandus est, qui perfectus est per solum citandi mandatum, utpote quod est quædam Sententia Interlocutoria, juxta Glossam in *L. cum Clericis C. de Episc. & Cleric. V. Sententiarum.* Hinc multò minùs necessaria est trina citatio, nec una peremptoria, ut contra Ancharan. docent Archidiacon. Joan. Andr. Panorm. Felin. Imola, ac alij apud Sanchez l. c. n. 14. Non tamen sufficit Citatio anomala, ea videlicet, quam absque Judicis auctoritate facit creditor debitori fugitivo. Quamvis enim permissa sit à Lege, ut observat Bartol. in *L. Neminem C. de exhibend. reis*, per textum *L. ait Prator §. si debitorem ff. de his, quæ in fraud. credit.* non tamen est legitima, utpote facta absque Judicis auctoritate, neque est actus jurisdictionalis. Anton. in *c. 1. de Judic. n. 22.* Panorm. *ibid. n. 33.* Felin. in *cit. c. Gratum. n. 5.*

§ 17. Dubitatur tertio, an si citatio ex defectu alicujus requisiti sit nulla, nihilominus dici possit, coeptum jam esse negotium nec rem amplius esse integram. Affirmant Hostiens. in *c. Licet 30. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 2.* & Roman. in *L. More ff. de Jurisdic. quia* Judex, ut aiunt, præcipiendo citationem, etsi invalidè, verè uti jam coepit suâ jurisdictione. Sed planè cet opinio negans Glossæ in *c. cum plures de Offic. Deleg. in 6.* & *ibid. Joan. Andr. in fin. Ancharan. n. 6. q. 3.* ac aliorum, quos refert Sanchez l. c. n. 16. quia juxta *c. quamvis eod. in 6.* ad perpetuandam jurisdictionem requiritur ejus usus & exercitium. At tale exercitium non est actus invalidus, quia est abusus, non usus jurisdictionis. *Can. ubi ista dist. 73.* & *Can. Privilegium 11. q. 3.* Hinc *c. penult. de Foro comp.* requiritur, ut reus sit legitime citatus, seu, uti supra interpretati sumus, ut citatio legitime emanarit quia citatio nulla nullum effectum producere potest, cum perinde sit, ac si omnino facta non fuisset.

§ 18. Dubitatur quarto, an jurisdictio eo ipso perpetuata esse censeatur, quod Delegatus causam subdelegavit. Affirmant Glossa in *c. penult. de Offic. Deleg. in 6. V. Processum*, Hostiens. in *c. Licet undique eod. n. 2.* & *ibid. Joan. Andr. n. 6.* Angel. in *L. Et quia ff. de Jurisdic. n. 6.* Paul. Castr. in *L. More ff. eod. n. 9.* ac alij. Rationem dant: quia jurisdictio perpetuatur, quamprimum Delegatus eâ uti coepit. *cit. c. Licet.* At subdelegando utitur jurisdictione sibi delegata. Sed afferendum est cum Panorm. Dec. Imol. Felin. ac alijs, quos refert Sanchez l. c. n. 18.

per solam subdelegationem non perpetuari jurisdictionem, sed necesse esse, ut citatio facta sit vel ab ipso Delegato vel à subdelegato. Hæc sententia manifestè supponitur *c. penult. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* dum ibi appellatio agnoscitur rationabilis & justa ex eo, quod subdelegatus admittere noluit exceptionem, quâ recusabatur tanquam carens jurisdictione, eò quod Delegans fuerit mortuus, antequam vel ipse subdelegatus vel Delegatus in causâ processisset. Eadem supponitur *c. ult. in fin. de Offic. Legati.* Ratio est: quia delegare & subdelegare, sicut & Notarium eligere, non sunt actus judiciales, quam ob rem etiam extra territorium Judicis Ordinarij aut Delegantis fieri possunt, ut notat Felin. in *cit. c. Relatum 12.* ac idcirco per exercitium talis actus non est coeptum judicium.

§ 19. Ex quo consequens est, admittendum non esse, quod cum Hostiens. Bald. ac Joan. Andr. docet Silvester V. *Delegatus q. 6. n. 8.* rem non amplius esse integram, si Delegatus acceptat præsentatum sibi à parte Rescriptum delegationis, aut Subdelegatus Rescriptum subdelegationis. Nam acceptare Rescriptum est solum acceptare Jurisdictionem Delegatam, non autem eam exercere. Atqui ad perpetuandam jurisdictionem requiritur ejus exercitium & coeptum judicium, ut constat ex *cit. c. Relatum, c. Gratum, c. Licet undique.*

§ 20. Dubitatur quinto, utrum Jurisdictio Contentiosa ad universitatem causarum delegata, mortuo Delegante expiret. Negat Ancharan. in *cit. c. Licet q. 4.* quia hujusmodi Delegata Jurisdictio æquiparatur Ordinariæ; at Ordinaria non finitur morte Delegantis. Sed affirmandum est cum Panorm. in *cit. c. Relatum n. 7.* Bald. in *cit. c. Licet n. 6.* Felin. in *cit. c. Pastoralis §. quoniam de Rescript. n. 3. fallent. 4.* Alexandr. in *L. More ff. de Jurisdic. n. 29. & 37.* ac communi aliorum. Sumitur ex *c. Ne aliqui de Heret. in 6.* ubi deciditur, favore Fidei officium Inquisitorum non cessare morte concedentis re integrâ, cum tamen eorum potestas sit delegata ad universitatem causarum, ut notant Joan. Andr. & DD. in *c. per hoc de Heret. in 6.* ergo ubi favor Fidei non est, cessat morte concedentis re integrâ. Eadem quoque ratio, quam universim attulimus *n. 512. in fin.* pro jurisdictione delegata, hic militat etiam pro ea, quæ mandata est ad universitatem causarum. Quod dicitur hanc jurisdictionem Ordinariæ æquiparari, tunc solum procedit, quando in Delegatum transiit, ipsæque plenè acquisita est per aliquem actum judicialem vi ipsius exercitium: tunc enim etiam si unam tantum causam tractare coeperit Delegatus, ejus jurisdictio etiam quoad alias nondum coeptas stabilita & perpetuata manet, propter earum connexionem in delegatione factam. Aliud foret, si plures causæ in commissione specificè expressæ fuissent: nam tunc unâ earum coeptâ jurisdictio quoad alias non coeptas morte Delegantis cessaret, ut docent Bartol. in *L. More ff. de Jurisdic. Paul. Castr. ibid. n. 10.* Dec. *n. 56.* Jason. *n. 36.* Curt. Jun. *n. 84.* Angel. in *L. Et quia ff. de Jurisdic. n. 5.* Bald. in *c. Pastoralis §. quoniam de Rescript.* ac alij. Præterquam si causæ inter se connexionem habeant, ita ut una alteram secum trahat: tunc enim juxta *L. ult. C. de duobus reis* perpetuata jurisdictio quoad unam causam erit perpetuata etiam quoad alias.

§ 21. Dubitatur sexto, utrum Jurisdictio Delegata, si nondum exerceri coepta sit, per mortem Delegantis expiret, si hæc ignoretur. Distinguendum hic est inter ignorantiam publicam & privatam Delegati. Si hic mortem illam ignoret, extincta nihilominus est ejus jurisdictio, ita ut licet bonâ fide procedat, acta nihilominus sint invalida, ut cum communi DD. tradunt Covarr. *Pract. qq. c. 11. n. 2.* & Sanchez *L. 3. de Matrim. c. 22. n. 55. & 59.* quia Jura supra allegata *n. 512.* absolute pronuntiant, re adhuc integrâ morte Delegantis extingui jurisdictionem Delegati. Si verò mors Delegantis eo in loco, ubi Delegatus jurisdictionem exercet, publice ignoretur, valent, quæ ab ipso acta sunt, tametsi ipse privatim mortem illam sciat. *arg. L. Barbarius ff. de Offic. Prator.* Cum hæc concurrant titulus coloratus, ac publica ignorantia defectus ex morte provenientis; quo casu in impedimentis, quæ Juris duntaxat humani sunt, uti hoc est, de quo agimus, Lex & voluntas Principis ob publicam utilitatem supplet defectum, ut ad *cit. L. Barbarius* tradunt Juristæ, consentientibus, etiam quoad Sacram Jurisdictionem, Theologis.

§ 22. Tertiò. Finitur Delegati jurisdictio, si functus est suo Officio, ut patet ex *c. in literis 9. de Offic. & potest. Judic. Deleg.* Unde communis Canonistarum docet in *cit. c.* cum Innocent. *n. 2.* Panorm. in *c. 1. de sent. & re Judic. n. 28.* & Dy-

no in Reg. 21. Jur. in 6. quod Judex Delegatus, postquam semel sententiam tulit, si bene, si male, non possit eam revocare & iterum judicare: quia functus est officio sibi commissio, uti sumitur ex c. Si compromissarius §. si verò eligat de Elect. in 6. & traditur L. si proponis 4. C. quomodo & quando Judex sent. proferre deb. ubi Interpp. docent, si sententia à Judice Delegato invalidè lata sit, v. g. die festo, vel contra partem non citatam, aut absentem non contumacem, finitam esse ejus jurisdictionem. Nisi Delegati sententia nulla sit ob formam mandati non observatam: tunc enim censetur non fuisse usus suâ jurisdictione, uti notat Panorm. in cit. c. 9. n. 4. arg. L. Quid tamen 21. ff. de Recept. Arbitr. Aut nisi sit Judex Delegatus ad universitatem causarum: cum hic Ordinario æquiparari soleat, de quo mox. Poterit quoque executor Gratiae, v. g. Beneficialis, si ob Juris vel facti errorem provisionem irritam fecit, aliam validè facere, ut cum Innocent. notat Panorm. in c. 1. de Re Judic. n. 28. Cum enim gratia jam facta effectum consecuta non sit, ideòque permaneat, ejus quoque executio permanere debet. arg. c. si super 9. de Offic. Deleg. in 6. Plures alias limitationes afferunt Decius & Barbatia in cit. c. 9.

§ 23. Aliud receptum est de Judice Ordinario. Hic enim si sententiam ipso Jure irritam tulit, v. g. contra manifestum Jus, potest eam revocare, atque novam sententiam pronuntiare. L. si Praeses 6. C. quomodo & quando Jud. Quia, ut ait Glossa communiter recepta in L. Judex 55. ff. de Re Judic. quod nullum est, nullum effectum producit. arg. L. si se §. Condemnatum ff. eod. & L. si expressim 19. ff. de Appellat. Potest tamen in tali casu etiam superior adiri, ut revocatâ seu potiùs invalidâ declaratâ sententiâ ab inferiore Judice invalidè latâ aliter judicet. Bartol. in cit. L. si expressim n. 34. ubi n. 15. regulam tradit, quod sicut appellatio totam causam ad superiorem devolvit, ita etiam devolvere possit nullitas sententiæ latæ. Imò hodie usu fori ubique ferè obtinuit, ut Judex superior de nullitate ab inferiore commissâ cognoscat, præsertim si nullitas ex malitia vel injuria Judicis proveniat. Gaill. L. 1. observ. 127. n. 7. Brunnem. in cit. L. si ut proponis n. 4. Quod modò dictum est de Ordinario, ipsum posse emendare sententiam à se invalidè latam, Angel. ac alij, quos sequitur Menoch. L. 1. Arbitrar. q. 67. à n. 28. extendunt ad Delegatum Principis. Sed communior aliorum, de qua Gutierrez L. 1. Canon. qq. c. 2. n. 17. meliùs id negat, cum cit. L. si ut proponis hunc Delegatum non excipiat. Ipse quoque Judex Ordinarius suam sententiam revocare non potest, si ipso Jure invalida non est: quia nisi ab ea appellatum, ideòque causa ad Superiorem devoluta fuerit, transit in rem judicatam, ita tamen, ut damnum parti condemnatæ inde natum refarcire teneatur.

§ 24. Ratio, cur Judex Delegatus officio suo functus esse censeatur, si sententiam, quamvis ipso Jure nullam, pronuntiavit; vel, si alteri delegavit exequendam, ita ut eam reassumere non possit, si subdelegatus exequi coepit, tametsi executionem perficere nolit aut non possit: Ordinarius verò his casibus non censeatur functus suo Officio, sed immiscere se ulterius possit. Ratio, inquam, hujus differentiae est, quam Baldus in cit. L. si ut proponis, Felin. ac alij afferunt: quia Judex Ordinarius amplius magisque stabilem jurisdictionem habet, quam alteri delegando aut semel sententiam proferendo saltem habitu & in radice retinet: Judex verò Delegatus potestatem habet angustam & restrictam, ac quasi momentaneam, ita ut si semel egit, quod mandatum, omni potestate exutus sit.

§ 25. Quartò. Expirat Jurisdictio Delegati cum termino à Delegante præscripto, ita ut post ejus lapsum procedere amplius nequeat, tametsi res non sit amplius integra: nisi partes ipsi prorogent jurisdictionem. Videantur, quæ diximus supra n. 493. Quibus hinc duo duntaxat addenda sunt. Primum est. Si terminus statuatur certus & nominatus, v. g. Delegatio valeat usque ad Natalem Domini aut diem primum Januarij, nihil interest, seriùs an citiùs Rescriptum Delegationis pervenerit ad Delegatum: nam elapso Natali Dominico, aut primo die Januarij, expirat delegatio & jurisdictio Delegati. Si verò nominatus non sit dies, sed delegatio facta ad medium v. g. annum, trimestre &c. tale vel semestris vel trimestre primum incipit currere à die accepti Rescripti c. super eo in fine de Appellat. ubi DD. cum Glossa, notant eum diem, quo Delegatus Rescriptum accipit, non esse computandum. Alterum est. Si Judex Delegatus malitiosè impeditur, quo minùs intra præfixum terminum causam absolvat, debet eam alteri Judici, qui neutri parti suspectus sit, intra illud tempus cognoscendam remotâ appellatione committere; nisi

utraq; litigantium pars consentiat, ut lis prorogetur. Ita statuitur c. Pastoralis 28. §. fin. de Offic. Deleg. Qui casus est specialis quo Subdelegatus à Delegato SS. Pontificis remotâ appellatione procedere potest. Ratio danda est: quia non est consonum æquitati, ut pars una ex propria fraude, impediendo jurisdictionem Delegati, commodum ferat cum alterius partis incommodo.

§ 26. Quintò. Finitur Jurisdictio Delegati, si dignitate, cujus intuitu delegatio ipsi facta est, privatus & depositus fuerit, aut per resignationem vel promotionem eâ decesserit. Ita Innocent in c. quoniam 14. de Offic. & potest. Judic. Deleg. n. 1. Joan. Andr. n. 4. Panorm. n. 8. ubi communem dicit, contra Joan. Monach. in c. Statutum de Rescript. in 6. n. 8. ubi contrarium docet, si dignitas per promotionem amittatur. Ratio patet: quia cum delegatio, uti ponimus, adhæreat dignitati, non potest hac amissa ipsa permanere. Transigitur una cum dignitate ad Successorem, & quidem tametsi res adhuc sit integra, seu causa nondum per Antecessorem fuerit coepta. cit. c. quoniam. Quin amissa dignitate amittit jurisdictionem Delegatus, licet judicium jam inchoarit. Innocent & Joan. Andr. l. cc. ac alij apud Sanchez L. 8. de Matrim. disp. 27. n. 24. E contrario, si delegatio fuerit personalis, seu intuitu personæ, & non dignitatis vel Officij facta, una cum dignitate vel Officio non amittitur, tametsi res adhuc sit integra: dummodo Delegatus ob crimen non fuerit depositus. Glossa in c. Statutum 11. de Rescript. in 6. V. Canonicus, Monach. ibid. n. 7. Joan. Andr. n. 20. Card. Zabarella in Clement. 2. de Rescript. q. 6. Decius in cit. c. quoniam col. 6. Ancharan. in c. si gratiose de Rescript. in 6. Tabiena V. Delegare q. 12. n. 13. Flamin. L. 1. de Resignat. Benefic. q. 11. n. 6. Quia sicut Privilegium personale, ita & Personale Rescriptum personæ adhæret, & cum ea perpetuatur, dummodo statum impossibilem & contrarium non assumat. Addit cit. Glossa à communi DD. recepta, quod si tempore commissionis seu datæ literarum Delegatus capax fuerit, videlicet in dignitate constitutus vel Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, eam exequi possit, tametsi tempore præsentationis literarum Dignitatem vel Canonicatum jam resignarit. Et vice versa, si tempore præsentationis sit jam constitutus in Dignitate vel Canonicus Ecclesiæ Cathedralis, nondum verò fuerit tempore commissionis, eam, si intuitu Dignitatis facta sit, exequi non possit: eò quod in talibus initium spectandum sit. arg. c. si eo tempore 9. de Rescript. in 6.

§ 27. Ex modò dictis dubium emergit, an si Delegatus Principis à Dignitate depositus fuerit, vel eidem renuntiavit, subdelegatus procedere possit, si res adhuc est integra. Hic rursus distinguendum est inter delegationem factam intuitu Dignitatis, & intuitu Personæ. Si facta est intuitu Dignitatis, Delegato deposito, vel renuntiante, vel ad aliam Dignitatem translato, expirat jurisdictio subdelegati, si res adhuc est integra, seu negotium à subdelegato nondum coeptum. Glossa in c. Licet. 30. de Offic. Deleg. V. Re integrâ, Imola ibid. n. 25. ac alij, contra Hostiens. Panorm. & Barbat. ibid. Ratio est: quia re adhuc integra per mortem Delegati à Principe expirat jurisdictio subdelegati: ergo etiam per depositionem aliamve privationem. Cum mors naturalis & civilis æquiparentur, quando eadem militat ratio; hinc autem eadem militat, quia per depositionem æquè ac per mortem naturalem Delegatus amittit jurisdictionem, si hæc concessa fuerit intuitu Dignitatis. Neque valet, quod contrariæ opinionis DD. dicunt, eo jure causam à Delegato subdelegari, quo eam accepit; cum igitur eam acceperit jure Dignitatis, eodem eam subdelegare, ac idcirco cum Dignitas non expiret per depositionem, nec subdelegationem ejus intuitu factam expirare. Respondetur enim, hinc solum sequi, quod jurisdictio intuitu Dignitatis delegata non expiret, sed transeat ad successorem in Dignitate; non verò quod maneat penes subdelegatum ejus, qui Dignitatem amisit. Huic enim plus juris competere nequit, quam Delegato: Delegato autem amissa Dignitate nihil amplius juris competit. Ratio est: quia, ordinariè loquendo, delegatio aut subdelegatio non procedit à Dignitate, sed à Persona: alias commissiones Pontificiæ, vel Imperatoriæ, per mortem Pontificis aut Imperatoris etiam re integrâ non expirarent, quia Sedes ac Dignitas Pontificia & Cæsarea semper manent. Patendum tamen est, posse commissionem procedere non à Persona, sed à Dignitate. Et tunc tametsi Delegans moriatur etiam re integrâ, non tamen expirat jurisdictio Delegati, uti cum Panorm. Franc. Felin. Bald. Imol. ac aliorum communi tradunt Covarr.

Prætic. qq. c. 11. n. 2. §. Postremo, & Sanchez L. 8. de Matrim. disp. 28. n. 44. quia Dignitas semper manet. Quâ doctrina limitatur assertio facta supra n. 512. Nunquam tamen, ut iidem DD. observant; censetur commissio procedere immediate à Dignitate Delegantis, nisi id in Rescripto exprimatur, v. g. si ibi dicatur *Sedes Apostolica tibi committit.*

§ 28. Si verò causa alicui à Principe delegata sit intuitu personæ, rursus distinguendum est. Si enim Delegatus Dignitate deponatur, expirat subdelegati jurisdictio, quando res adhuc est integra. Non verò expirat, si Delegatus dignitati aut Canonici cui renuntiavit, vel ad aliam dignitatem translatus est. Ratio primæ partis est, quia dum res adhuc est integra, jurisdictio delegata censetur potius pertinere ad delegantem vel subdelegantem, ab eoque dependere, ut non semel hactenus dictum est: consequenter si is deponatur, vel alia ratione statum impossibilem assumat, cum quo jurisdictio stare nequeat, non poterit ista amplius in persona Delegati vel subdelegati fundari. Ratio posterioris partis est: quia si Delegatus, cujus delegatio est personalis, seu in ejus persona, & non in Dignitate vel Officio fundata, renuntiet aut transferatur, nihilominus retinet jurisditionem quoad illam causam, ut dictum est supra n. 458.

§ 29. De omnimoda cessatione & extinctione Jurisdictionis delegatæ hactenus egimus. Explicandum restat juxta distinctionem factam supra n. 507. quomodo eadem cesset ad tempus, seu suspendatur. Itaque suspenditur, quando post delegationem jam factam supervenit Delegato aliquod impedimentum, quod usum & exercitium Jurisdictionis non in perpetuum, sed solum ad tempus adimat. Glossa in c. *sciscitatus* 13. de Rescript. v. *Infamem.* Panorm. *ibid. n. 7.* Decius n. 7. ac alij. Quod verum est, sive impedimentum sit naturale, v. g. furor, amentia; sive legitimum, v. g. si Delegatus efficiatur servus, vel infamiam juris contrahat, utpote quæ ipso facto privationem muneris publici inducit. L. 2. §. *si miles ff. quib. ex caus. infamia contrah.* Diximus: *infamiam juris.* Nam si contrahat solum infamiam facti, ex perjurio v. g. aut homicidio, non potest repelli, nisi ex crimine specialiter sit suspectus parti. Tametsi enim criminis testis, saltem per partis exceptionem repelli possit. c. *Testimonium* 54. de Testib. non tamen propterea etiam Judex ob crimen & contractam inde facti infamiam repelli poterit, nisi, ut diximus, parti inde suspectus fiat. Rationem discriminis dant Panorm. l. c. n. 8. Imolan. 19. Dec. n. 7. quia contra Judicem, si malè judicasse videatur, competit remedium appellationis, ejusque Officium est publicum, ac propterea tam facillè recusari non debet. Diximus autem, per temporale impedimentum suspendi Jurisdictionem delegatam: unde illo sublato hæc recuperatur in causa delegata. Anton. in cit. c. 13. n. 23. Panorm. n. 10. Decius n. 8.

§ 30. Ob eandem rationem si Delegans sit excommunicatus aut suspensus, non toleratus, non quidem omnino cessat jurisdictio Delegati, etiam re adhuc integrâ; suspenditur tamen, donec Delegans ab Excommunicatione aut suspensione sit absolutus. Ita Hostiens. & Dominic. in c. 1. de Offic. Vicarij in 6. Panorm. in c. *Licet* 30. de Offic. Deleg. n. 8. Tabiena v. *Vicarius* n. 8. Sanchez L. 3. de Matrim. disp. 30. n. 7. cum Joan. Andr. Anchar. Franco, ac alijs. Si negotium verò à Delegato coeptum sit ante Excommunicationem vel suspensionem Delegantis, per hujus inhabilitatem non suspenditur; quia per usum jam est radicata & perpetuata. In quo differt jurisdictio Delegati à jurisdictione Vicarij Generalis, cum hujus jurisdictio semper, etiam re non amplius integrâ, suspendatur per suspensionem jurisdictionis Episcopi, ut patet ex cit. c. 1. de Offic. Vicarij. in 6. & tradit communis DD. apud Sanchez. l. c. n. 6.

CAPUT III.

De Foro Continentiæ Causarum.

§. I.

*An causa Connexa ad idem Forum
pertineant.*

SUMMARIUM.

§ 31. *Causa continentes in eodem foro disceptanda sunt.*

§ 32. *Continentia causarum provenit vel à personis, vel à rebus, vel ab actione.*

§ 33. *Afferuntur Leges & rationes de non dividendis causis connexis.*

§ 34. *Causa connexa decidende sunt à Judice superiore, qui respectu utriusque partis & causæ est competens.*

§ 35. *Nisi Judex inferior in aliqua causa sit competens respectu utriusque litigantis.*

§ 36. *Tametsi valeat processus, si causa continentes dividantur.*

§ 37. *Non tamen licite dividuntur.*

§ 31. Tametsi pro diversitate cum Territoriorum, Magistratum, ac subditorum, tum etiam Rerum ac causarum, diversa sint Fora, quæ adeunda sunt, & regulariter loquendo declinari ac subterfugi nequeunt: non solum, quod publica auctoritate constituta sunt L. *Privatorum C. de jurisdict. omn. Judic.* Sed etiam, quia in bonum litigantium introducta, quibus invitis mutari nequeunt. *Can. pervenit* 13. 11. q. 1. Nihilominus si causæ sunt connexæ, seu, ut vocant, continentes, in eodem Foro disceptandæ sunt, quamvis ipsi Rei ceteroqui diversi sint Fori seu diversis Judicibus subjecti, ut mox dicetur. Continentes seu Connexæ causæ sunt, quæ communem habent liquidationis & discussionis qualitatem ac rationem, propter quam una sine altera plenè ac liquide cognosci ac definiri nequeat. Goeddaus in c. 1. de sequest. possess. ac fruct. n. 28. Ummius Disp. 4. ad Process. Judic. thesi 4. n. 17. Unde patet, quid sit continentia causarum. Est nimirum rei controversiæ connexio, & colligatio, vel, ut loquuntur, perpetuitas, quæ separari causam, negotiumve non patitur, sed uno eodemque vult terminari iudicio.

§ 32. Hanc causarum continentiam non æqualiter distribuunt DD. ut videre est apud Tiber. Decianum vol. 2. respons. 97. n. ult. Gaill. L. 1. observat. 32. n. 3. & 4. Friderum Mindan. L. 3. de continentia causarum c. 2. n. 8. ubi eam ad duodecim capita extendit, Menoch de arbitrar. Judic. casu 371. a n. 4. Goeddaus l. c. Græveum L. 1. concl. 32. n. 1. Triplici autem ferè respectu continentia causarum dicitur, nimirum vel Personarum, vel Rerum, vel Actionis, ut ex dicendis §. seq. constabit.

§ 33. Continentes autem causas dividi non debere, sed in eodem Foro & ab eodem Judice tractandas esse, decisum est c. ult. de Rescript. c. penult. de in integr. restit. c. 1. de sequest. possess. & fruct. L. *Ordinarij C. de R. V. L. Nulli* 10. C. de Judic. L. *omnes C. arbitrium tutel. & tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. eat.* Ratio sic statuendi erat: tum quod connexio & unitas causarum non patitur divisionem actionum, sed idem est connexorum iudicium. L. *qua religiosis* 43. & L. *Habitator* 59. ff. de R. V. tum quod lites de causis connexis commodius sub uno Judice tractentur, & facilius malitijs hominum longos sæpe processuum circuitus quærentium occurratur, cit. c. ult. de Rescript. Simulque absurdum vitatur, ne scilicet unus Judex aliter judicet quam alter, ac ejusdem criminis Rei inæqualibus poenis afficiantur: tum quod lites contrahi Reipublicæ intersit, L. *properandum C. de Judic.* & L. *item si res* 4. §. 1. ff. de alien. judic. mutand. caus. ac idcirco plures instantiæ & judicia vitanda: tum denique ne partes pluribus judicijs fatigentur. Plures alias rationes accumulavit Mindan. l. c. n. 2. & 3. Goedd. l. c. n. 31. ac alij.

§ 34. Ex eo verò, quod causæ continentes ab uno eodemque Judice tractandæ sunt, consequens est, quod tota lis coram Judice proximè superiore ventilanda sit, qui videlicet respectu utriusque partis & causæ sit competens. cit. L. *Nulli* 10. C. de Judic. & tot. tit. ff. de quib. reb. ad eund. Jud. eat. Hinc Camera Imperialis ob causæ continentiam fundatam habet jurisdictionem, ut observant Mynsing. cent. 1. observat. 4. & Denais. in Synopsi Jur. Cameral. rubr. *continentia causarum*, ac patet ex ipsa Imperij Lege in Recess. Deputat. anno 1600. §. *ben unferem Kaiserlichen Cammer-Gerichte* & §. seq. Estque fundata ob causarum continentiam Judicis Superioris jurisdictio in prima statim instantia, non solum si omnes Rei sunt ipsi mediatè subjecti; sed etiam, si unus pluresve mediatè, immediatè alij, ut patet exemplis, quæ adducit Mynsing. l. c.

§ 35. Non tamen semper ob connexionem causarum omisso Judice inferiore superior adeundus est, ut observant Zanger. c. 1. de Exception. p. 2. n. 370. & Matth. Stephani L. 1. de Jurisdiction. c. 32. n. 3. Nam si v. g. res hæreditariæ aliæve communia bona eodem loco & non in diversis sita sunt, iidem fratres, socij,

focij, aut cohæredes, quamvis in diversis territoriis domicilia habentes, vel petitione hæreditatis vel familiæ herciscundæ iudicio vel communi dividundo, rectè coram Iudice loci, ubi bona sita sunt, conveniuntur: quoniam Iudex competens est. *L. un. C. ubi de hæredit. agi oportet.* Item si quis possessorium & petitorium ratione rei sitæ sub iurisdictione Iudicis Titij, intentare vel simul vel successivè vellet, non poterit adiri superior præterito Titio, cum hic sit competens ratione tam possessorij quam petitorij. *c. 1. de causa possessor. & propriet. cit. L. Nulli 10. C. de Iudic. l. fin. C. ubi in rem. act. L. 1. C. ubi de hæredit. agi oportet.* Pariter si plures Tutores in diversis territoriis habitent, nihilominus de ratiocinijs ibi conveniri debent, ubi tutelam administrarunt; non coram Iudice superiore, cum rationes reddi ibi oporteat, ubi negotium gestum est. *L. 1. C. ubi de ratiocin.* Itaque nunc solum ob continentiam caularum adeundus superior Iudex est, quando inferior in aliqua causa non est competens Iudex utriusque litigantis.

§ 36. Sed gravis hæc controversia est inter DD. utrùm processus sit invalidus, si causæ continentales non apud eundem Iudicem, ut fieri oportet, sed apud diversos ventilentur. Invalidè procedi asserunt Glossa in *c. 3. de Rescript. in 6. V. process.* Marian. Socin. in *c. 1. de Mut. petit. n. 25. V. quarto*, Maranta, ac alij. Quam sententiam Alexand. apud Maranta dicit communem, & Ummius *L. c. n. 18.* in puncto Juris veriorum esse censet. Valere processum utriusque Iudicis tenent cum Bald. Alexand. Jason. Felin. ac alij. Sichard. in *cit. L. 10. C. de Iudic. n. 15.* Gaill. *cit. observat. 32. n. 13.* Mynsinger. *cent. 1. obser. 97.* Matth. Stephani *L. c. n. 12.* ac communissimam dicit Mindan. *cit. c. 2. n. 5.* à qua, cum praxi recepta esse videatur, non est recedendum. Fatentur tamen cit. DD. si contra divisionem exceptum sit, & exceptione non attentâ Iudex procedat, neque causam ad Superiorem remittat, processum fore invalidum. Porro huiusmodi exceptio, cum dilatoria sit, ante litis contestationem opponenda erit. Mynsing. & Gaill. *ll. cc.* Stephani *L. c. n. 10.* & fusè Sichard. *L. c. n. 8.* Gœedd. *L. c. n. 15.* Tertacinq. *L. 2. Resol. cit. de Iudic. resol. 3. n. 10.*

§ 37. Illud quoque in controversiam trahitur, an Iudex competens causas connexas non solum possit decidere, sed etiam teneatur. Teneri negat Cuiacius *L. 2. observat. 35.* loquens de causa possessionis & proprietatis. Verùm affirmandum est cum communi aliorum, quam citat & sequitur Menoch. *cit. casu 371. n. 9.* quia si semel cognovit v. g. super possessione, jam satis declaravit velle se etiam super proprietate possessioni connexa cognoscere, neque quod semel placuit, displicere amplius potest. Accedit, quod non in commodum Iudicis, sed favore publico ad finiendas quamprimum lites indictum est, ut causæ continentales non dividantur. Non igitur in ipsius arbitrio est eas dividere. Aliàs ob divisionem puniri non posset: atqui juxta *cit. L. Nulli C. de Iudic.* si monitus contumaciter pergit causam divellere, punitur. Quemadmodum & Actor, qui adversarium coram diversis Iudicibus citat, puniendus est, vel amissione causæ, ut docent Petr. de Bellapertica, Cynus, Alberic. Ancharan. ac alij apud Sichard. in *cit. L. Nulli n. ult. & Gaill. cit. obser. 32. n. 6. & 7.* vel, ut cum Panor. Felin. ac Jason. tradit communis, poena Iudicis arbitraria cum refusione expensarum.

§. II.

Qua causa ob continentiam in eodem Foro tractanda sint.

SUMMARIUM.

- § 38. Continentia caularum datur, si ab uno res in diversis territoriis sita petantur.
- § 39. Aut, si ab uno diversi fori Rei conveniantur.
- § 40. Aut plures sibi vendicent rem communem, pluresve cohæredes iudicio herciscunda contra unum agant.
- § 41. Agendum est de proprietate, ubi actum est de possessione.
- § 42. Et ibi civiliter, ubi criminaliter.
- § 43. Deque causis Emergentibus & Incidentibus, ubi de Principali.
- § 44. Causa tamen spiritualis, si incidat coram Iudice laico, remittenda est ad Ecclesiasticum.
- § 38. Quæ causæ continentales seu connexæ sint, diximus in

genere *n. 531.* In specie nunc de quibusdam agendum est, ut ex paucis casibus allatis appareat, quæ dividi nequeant, sed coram eodem Iudice communi discutiendæ sint. Primò itaque continentia caularum datur, si ab uno res in diversis sita petatur. v. g. si à Titio vindico res plures, quarum aliæ sub hoc, aliæ sub alio Iudice sitæ sunt. Aut si contra eundem ago petitione hæreditatis, cujus itidem res in diversis territoriis reperiuntur. Aut si ab ipso hypothecariâ actione possessionem pignoris itidem in diversis territoriis sparsi avoco. Hic ne pluribus & diversis instantijs fatigemur, eum Iudicem adeundum esse, qui utriusque loci Iudice proximè superior sit, docent post alios Vultejus ad *L. 4. C. de Jurisdic. omn. Iudic. à n. 25.* & Mindan. *L. 3. de Process. c. 3. mem. 2. & 3.* Verùm etsi in istis casibus continentia caularum detur, ita ut iudicium inter plures diversorum territoriorum Iudices dividi non debeat: non tamen apparet, quam rectè superior Iudex adeatur. Si enim admittitur opinio docens, quod Iudex domicilij cum Iudice rei sitæ concurrat (quam tamen supra *n. 216.* rejecimus) & unus duntaxat reus est, aut plures, sed sub eodem Iudice domicilium habentes, Iudex iste domicilij adiri poterit, ut adeò necesse non sit ad Superiorem deveniri. Neque obest, quod Iudex domicilij actorem in bona, quæ extra ipsius iurisdictionem sita sunt, immittere non possit. Non enim hinc consequens est, quod Superior illicò adeundus sit. Aliàs ille, qui ex contractu obligatus est, in loco obligationis conveniri non posset, si nulla ibi bona possideat: quod falsum esse constat ex dictis *n. 176. ac seqq. & n. 198.* Conclufum tamen in Camera Imperiali fuit teste Schwanmann. *L. 1. Process. Cameral. c. 6. n. 7.* processum decernendum esse, si quis à Camera petierit, tamen si in uno loco major, in altero minor pars sita esset.

§ 39. Secundò. Continentes causæ sunt, & ab eodem terminandæ Iudice, si ab uno diversi fori debitores conveniantur, v. g. plures Contutores, qui diversis iurisdictionibus sunt subiecti. *L. omnes 5. C. arbitrium Tutela.* Marian. Socin. in *c. 2. de Mut. petit. n. 31.* Mindan. *L. 3. de Processib. c. 4. mem. 1.* ubi mem. 3. & 4. existimat cum alijs, superiorem Iudicem adeundum esse. Sed nihil ob stare videtur, quò minus rectè conveniantur apud Iudicem obligationis contractæ, & ubi tutelæ administratio gesta est, juxta *L. 1. C. ubi de ratiocin.* Eademque est ratio de pluribus unius delicti complicibus: tamen si enim coram uno Iudice conveniendi sint, ut cum Jasone ac communi DD. docent Gaill. *cit. obser. 32. n. 12.* & Menoch. *de arbitrar. Iudic. casu 371. n. 12.* ratio tamen adeundi superiorem Iudicem non est: cum respectu omnium sit competens ille, in cujus territorio delictum patratum est. *L. 1. C. ubi de crim. agi oportet.* Fundata tamen est Cameræ iurisdicção, si quis contra Statum Imperij & ejus alteriusve Status subditum agere velit. Mynsing. *cent. 1. obser. 4. n. 4.* Tamen si enim Status Imperij privilegio Austregarum gaudeant, ut dictum est supra *n. 314. & seqq.* quia tamen locum Austregæ non habent quoad eos, qui mediatè tantum subditi sunt Imperio consequens est communem subditi immediati & mediati adeundum esse Iudicem, qui est Camera Imperialis.

§ 40. Tertiò. Si plures sibi vendicent rem velut communem v. g. servum, aut plures cohæredes iudicio familiæ herciscundæ contra eundem agant, causæ connexio est, ita ut apud eundem Iudicem expedienda sit. Marian. Socin. *L. c. n. 25.* Mindan. *L. c. n. 9.* Nisi quilibet rem sibi in solidum peteret, uti advertit Socin. *L. c.* Non tamen placet, quod idem Mindanus ait, non coram Iudice Rei, sed omnium proximè supremo agendum esse. Non enim ulla est ratio, cur Rei, si unus est, aut plures, eidem tamen Iudici subiecti, Iudex prætereatur, & cur hic illa regula de sequendo Rei foro exceptionem patiat. Et quamvis in communibus iudicijs uterque contententium Actoris & Rei munus sustinere videatur, is tamen Reus habetur, qui à reliquis ad faciendam divisionem convenitur. Unde ejus forum sequendum est, nec nisi absurdè quisquam dixerit, Iudicem utrique litiganti communem adiri debere ex eo, quod de causa tam actori quam Reo communi agitur. Illud concedendum est, quod idem tradit *L. c. & L. 1. c. 34. n. 9.* quod pignorus in bonis immediatè ab Imperio dependentibus, quamvis cæteroqui Landassius & mediatè Imperio subiectus, contra pignorantes mandatum & processum in Camera Imperij impetrare possit, si tamen Rei immediatè Imperio subiecti sint.

§ 41. Quartò. Apud eundem Iudicem ob causæ continentiam agendum est de proprietate, ubi causa possessionis ventilatur. Nam *Legali provisione decretum est, tam momenti (momentaneæ possessionis) quam proprietatis causâ, sub eodem eodem*

dēique Judice debere cognosci, ut dicitur c. 1. de causa Possess. & Propriet. Legalis hæc provisio habetur L. 13. C. de R. V. ibi: Ordinarij Juris est, ut mancipiorum orta questione, prius exhibitis mancipijs de possessione judicetur, ac tunc demum proprietatis causa ab eodem Judice decidatur. Quamvis enim causa Possessionis & Proprietatis sint separatae. L. 12. §. 1. ff. de Acquir. possess. ac propterea permisceri prohibeantur L. permisceri ff. eod. quoad rationem tamen procedendi, modum probandi ac perveniendi ad dominium, ejusque decisionem, pares habentur, nec ordinis ratione divelli patiuntur. Goedd. in cit. c. 1. n. 53. Costald. ad tit. ff. de quib. reb. ad eund. Judic. eat.

542. Quinto. Agendum est civiliter, ubi criminalis causa examinata fuit. Gaill. cit. observ. 32. n. 11. & L. 1. de pace publ. c. 11. n. 26. Mindan. L. 3. de Process. c. 5. n. 19. cum communi DD. Hinc teste Mynsing. cent. 1. observat. 97. decisum in Camera Imperiali fuit, quod si spoliatus contra pacem publicam egerit in Camera contra spoliatores ad pœnam banni, & super restitutione damnorum sibi illatorum agere velit coram Judice spoliatoris Ordinario, repelli possit exceptione de non dividenda continentia causæ.

543. Sexto. Decidendæ sunt causæ Incidentes & Emergentes, sive illæ, quæ oriuntur occasione principalis, & ita ipsam efficiunt, ut de ejus meritis constare non possit, aut processus impediatur, nisi illæ examinentur ac decendantur; hæ, inquam, causæ decidendæ sunt, ubi agitur de principali. L. 3. & L. 10. C. de Judic. L. 1. C. de Ordine Judic. L. fin. C. de Ordine Cognit. c. penult. in fin. de in integr. restitut. E. g. si Actori vel Accusatori, vel testi obijciatur, quod non habeat personam standi in judicio; vel testi, quod in judicio peierarit, pecuniam pro testimonio acceperit &c. plura alia exempla refert Goedd. l. c. n. 30. suntque passim obvia. Porro adeo verum est, quod Judex, qui cognoscit de causa principali cognoscere possit ac debeat etiam de incidente ac emergente, ut licet aliàs de incidente cognoscere nequiret, si principaliter moveretur, possit tamen in casu, quando solum incidit. Hinc Zasius in cit. L. 3. C. de Judic. n. 11. tradit, Judicem super incidente criminali causâ cognoscere posse, licet aliàs non possit. Ratio dari potest: quia multa, ut ait Goedd. l. c. n. 33. per consequentiam permittuntur, quæ principaliter fieri prohibentur,

544. Restrungenda est facta modò assertio quoad causas spirituales: harum enim si quæ incidat apud Judicem secularem, remittenda est ad Ecclesiasticum civili judicio interim pendente. c. Lator §. qui filij sint legitimi. Mynsing cent. 1. observat. 100. Ubi refert, aliquoties ita in Camera Imperiali observatum & decisum fuisse, Sichard. in cit. L. 3. n. 8. Zasius ibid. n. 13. Farin. in Praxi Crim. q. 8. n. 25. cum communi DD. Exemplum habetur cit. c. 5. de eo, cui coram Judice seculari de hæreditate Aviliganti objectum fuit, ejus patrem non fuisse legitimo matrimonio natum. Ibidemque decernitur, quæstionem incidentem de legitimo matrimonio, tanquam spiritualem, remittendam esse ad Judicem Sacrum, ac interim Judici Laico super sedendum esse decisione quæstionis principalis. Ex quo cum Canonistis rectè infert Mandosius de Inhibit. q. 10. n. 2. quod si laicus cognoscere vellet super hujusmodi causâ Ecclesiastica, inhiberi id ipsi possit, & mandari, ut non procedat, nisi causâ spirituali prius per Judicem competentem decisa. E contrario si de causâ Ecclesiastica cognoscat Judex Ecclesiasticus etiam inter laicos, ac incidat secularis quæstio, hanc ille æquè ac Ecclesiasticam decidere potest, ut ex Baldo & communi DD. notat Goedd. l. c. n. 38. & patet ex c. 3. de Donation. inter vir. & uxor. Rationem hujus diversitatis petenti, Bartoli Magister Cynus in cit. L. 3. C. de Judic. calumniosè respondet, nullam aliam dari posse, quam quod id ab ipsis (Ecclesiasticis) receptum sit propter ambitum jurisdictionis secularis usurpandæ. Vera ratio est, quod spiritualia tanquam digniora trahant ad se causam secularem ut connexam & viliorum, at non vicissim ea, quæ inferiora sunt, trahunt ad se, quod est superius & dignius. Item quod non sit supra potestatem Judicis Ecclesiastici causas profanas decidere; sit verò supra potestatem Judicis profani decidere Sacras. Hæc porro solum procedunt de causâ spirituali emergente vel incidente in judicium seculare: nam si alia causâ, quæ spiritualis non sit, incidat, passim receptum est illam non ad suum Judicem remitti, sed unâ cum principali apud eundem Judicem examinari. Schrader. de Feud. p. 10. sect. 1. n. 99. cum communi DD. solo ferè refragante Mynsingero cit. observ. 100. in fin. & præjudicium quoddam Cameræ Imper. afferente.

§. III.

An si Clericus simul & Laicus delinquant, solus Iudex Ecclesiasticus cognoscat.

SUMMARIUM.

545. Solus Judex Ecclesiasticus cognoscit si Clericus & Laicus simul delinquant.

546. 547. Solvuntur opposita.

548. Judex laicus non potest irrumpere in ades Clerici, ejusque complicem extrahere. Nec ab eodem exigere impensas in captura complicis factas.

545. Celebris hæc est & sæpe agitata controversia, ut ait Fachin. L. 9. Controv. Jur. c. 31. Quemvis à suo Judice competente, Clericum ab Ecclesiastico, Laicum à Laico, judicandum esse, docent Gutierrez L. 1. pract. quæst. q. 6. Cravetta consil. 232. Cevallos p. 2. q. 69. n. 7. Covarr. pract. quæst. c. 34. n. 1. ubi contrariam opinionem, de qua mox, opinatur esse falsam, opinione nimis facili, nec illis, quas adducit, rationibus fundatâ. Hos aliosque non paucos sequuntur ex Theologis Thom. Sanchez in opusc. tom. 1. l. 3. c. un. dubit. 30. n. 5. Molina de Just. tr. 3. disp. 49. n. 24. Bonacina tom. 3. in Bull. Cana disp. 1. q. 16. pun. 5. n. 20. ac alij. Utrumque tam Clericum quam Laicum à Judice Ecclesiastico judicandum esse tradunt pluri, ac propè innumeri, quos allegant Covarr. l. c. Fagnan. in c. Nullus de Foro comp. n. 29. Delbene de Immunit. Eccles. c. 10. dubit. 17. n. 2. & Sperelli Decision. Fori Eccles. decis. 19. n. 4. ex quibus Bartol. Socin. in L. cum Senatus ff. de Rebus dub. & Scaccia L. 1. de Judicij caus. c. 11. n. 24. testantur, hanc sententiam praxi receptam esse. Nos eam veriore esse censemus ex eo, quod si duo Rei judicandi sunt ab eodem Judice, unus Clericus, alter Laicus, cognitio pertinet ad Judicem Ecclesiasticum, juxta ea, quæ paulò antè diximus n. 544. Atqui si plures ejusdem delicti sunt rei, conveniendi sunt, coram eodem Judice ut pariter ex communi DD. diximus n. 539. unde Fachin. l. c. §. Continentia præproperè & nimis fidenter dixit, nullam, si Clericus peccat cum laico, continentiam causarum dari. Ratio, quam affert, quod diversæ sint personæ delinquentes, nulla est, cum manifestum sit, ex Juribus & DD. hætenus allegatis, diversarum jurisdictionum personas ob continentiam causæ coram eodem Judice conveniendas esse. Verum quoque non est, causam alterius non esse connexam alteri: cum sit idem utriusque & conjuncta malitiâ patratum delictum. Hoc autem juxta communem DD. continentiam causæ habet.

546. Neque obest, quod juxta c. Clerici & c. cum ab homine de Judic. c. si diligenti c. si Clericus c. Licet de Foro comp. Judici Ecclesiastico cognitio causarum Clericorum, seculari secularium competat: hoc enim regulariter quidem procedit, sicut quod quilibet Reus coram Judice suo immediato conveniendus sit, non tamen si specialis ratio, videlicet continentia causarum, jubeat adiri Judicem Ecclesiasticum, vel mediatum superiorem.

547. Pariter non obstat, quam obijciunt, Bulla Pij V. edita 26. Maij anno 1563. nam fuit correctâ & ad terminos Juris communis ac Concilij Trident. redactâ per aliam Bullam Pij V. die 20. Jun. anno 1566. emissâ, ut bene notat Scaccia l. c. Denique non adversatur, quem opponunt, textus L. si quis uxori ff. de Fur. Nam, ut bene advertit Ambrosin. Tract. de Immunit. Eccles. c. 20. n. 9. cum uxor de furto non teneatur ob res viro subtractas cit. L. si quis §. 1. si alius, qui opem ei præstitit ad furandum, hanc immunitatem haberet, impunitus evaderet. Unde mirum non est, quod privilegio uxoris non gaudet, ut ibidem dicitur. Hæc autem ratio in nostro casu non militat. Quidquid sit de rationibus intrinsicis, & consuetudine alicubi contraria, nostra sententia decisa fuit à S. Congregat. Cardin. teste Scaccia l. c.

548. Quemadmodum verò contrariæ opinionis praxim non damnamus, ita nonnulla circa eam advertenda duximus. Primum est, quod nullo modo licitum sit Judici laico ejusve Ministris irrumpere in domum Clerici & concubinam v. g. inde extrahere. Quia hoc foret jurisdictionem coactivam & violentiam contra ipsum Clericum exercere: quod esse vetitum laicis adversus Clericos, patet ex supra dictis de Immunitate Clericorum. Alterum est, tolerandam non esse consuetudinem quorundam Judicum laicorum expensas factas in captura & custodia suspectorum

rum foeminarum postea à Clericis exigentium. Cum enim Clericus, ut ponitur, foeminam capi non jusserit, & suo delicto expensarum illarum causa tantum per accidens fuerit, consequens est, quod earum exactio quoad Clericum haberet rationem poenae, quam constat Clericis à laico inferri non posse. Accedit, quod per hujusmodi condemnationem in expensas judicium ferretur de crimine Clerici nec citati nec auditi. Hoc autem excedit potestatem Judicis secularis.

CAPUT IV. De Foro Reconventionis.

§. I.

Quàratione Forum per Reconventionem acquiratur.

SUMMARIUM.

549. Reconventio utroque Jure concessa est.
550. Reconveniri actor potest coram Judice non suo.
551. Et coram Judice etiam Delegato.
552. Non item coram Arbitro.
553. Nec coram illi, qui in causa reconventionis jurisdictionem non habet.
554. Facienda est reconventio ante litem contestationem, vel in continenti ante juramentum calumniae.
555. Facta post litem contestationem operatur quidem competentiam Judicis, non tamen simultatem processus.
549. Reconventio, seu, ut nominatur L. IV. Decretalium Titulo IV. Mutua petitio (sic dicta quod Actor aliquid à Reo, ac iste vicissim ab Actore, vel quod unus litigantium petat seu impetret alterum) est actio à Reo convento durante conventionis judicio agitata, Germanis *widet: oder gegen Klag.* Non raro enim contingit, dum Actor libellum & petitionem offert Judici, ac adversarium convenit, vicissim ab isto libellum offerri, & aliquid contra Actorem vel ab Actore peti. Est hæc mutua petitio utroque Jure concessa, præcipue cit. Tit. Decretalium & L. 14. C. de Sentent. & Interlocut. ac æquitati naturali maxime conformis. Cum æquissimum sit, ut si Actor Judicem non recusat, coram quo agat contra alium, eundem non recuset, dum agitur contra se. cit. L. 14. ac idcirco Actor Judicem, coram quo reconvenitur, recusare tanquam suspectum non potest. Accedit, quod Actor non est distrahendus & vexandus varijs judicijs: quod fieret, si ipse dein coram alio Judice respondere deberet.
550. Ex quo nascitur, Actorem reconveniri posse coram Judice non suo, hæcque ratione Forum sortiri, quod Reconventionis dicimus. Eo ipso enim, quod alterum convenio coram Judice non meo, prorogo tali Judici in me jurisdictionem, & contentus esse debeo, ut vicissim coram ipso conveniar, ac propterea exceptionem Fori non competentis opponere nequeo. L. 22. ff. de Judic. L. 11. §. 1. ff. de Jurisdic. L. 38. ff. Mandati, & cit. L. 14. junctâ Authent. Et consequenter C. de sent. & Interloc. Neque Actor, licet alioquin exemptus, liti à se intentatæ renuntiare Reo invito potest, si reconvenitur: tamen si lis nondum contestata sit. Carpz. p. 1. Jurispr. For. constitut. 7. defin. 15. cum Baldo ac alijs in cit. Auth. Et consequenter. Prorogatur autem jurisdictio per Reconventionem in omnibus illis casibus, in quibus eam prorogari posse diximus supra ad n. 426. Ex. gr. reconveniri potest actor de summa 100. florenorum, etsi de tanta quantitate iste Judex non possit judicare, juxta dicta supra n. 381. E contrario non valet reconventio in causa spiritali coram Judice laico; nec in criminali, si Judex jurisdictionem habet tantum in civilibus; nec in causa Feudali, si Judex non sit Feudi Dominus vel Pares Curiae; ac vicissim Judex solum in feudalibus non potest esse Judex in reconventionem super allodialibus.
551. Habet autem Reconventio locum etiam coram Judice Delegato. c. 1. de Mutuis petit. Quod tamen solum procedere, si delegatus sit ad instantiam Actoris; non vero, si ad instantiam utriusque, aut motu proprio Principis, tradit cum Bart. Panorm. ac alijs Maranta in speculo Judic. p. 4. dist. 6. n. 13. quia, ut aiunt, si ad instantiam Actoris delegatus est, locum habet ratio tradita in cit. L. cum Papinianus 14. C. de Sent. & Inter-

locut. quod videlicet Actor Judicem, quem eligit pro se, non debet rejicere contra se. Quæ ratio cum procedat etiam in casu, quo delegatio facta est ad instantiam utriusque partis, non apparet, cur tunc coram Delegato non possit fieri reconventio.

552. Non item coram Arbitris fieri potest Reconventio. c. cum dilectus 6. de Arbitris. Ratio ibi datur: cum arbitri judicari non valeant, nisi de his tantum, super quibus in eos extiterit compromissum. Notant tamen Maranta l. c. n. 20. Zanger. c. 1. p. 2. de Exception. n. 377. Berlich. p. 1. conclus. 22. n. 43. Carpzov. p. 1. Jurispr. For. constit. 7. defin. 5. n. 5. hoc verum duntaxat esse de Arbitris Compromissarijs, seu partium consensu electis. Idemque indicatur cit. c. 6. verbis extiterit compromissum. Aliud igitur est de Arbitris ex necessitate Statuti electis: cum isti Ordinariam jurisdictionem habeant à Lege.

553. Demum reconventio non nisi coram illo Judice fieri potest, qui in illo genere causæ jurisdictionem habet. Speculat. L. 2. p. 1. tit. de Reconvent. §. 2. n. 9. Bart. in Auth. Et consequenter C. de sent. & Interlocut. & communis Canonistarum in c. 1. de mutuis petit. Exempla paulò antè dedimus n. 550. in fine.

554. Quantum jam attinet ad rationem faciendi reconventionem & in ejus causa procedendi, dicendum est, eam fieri debere ante litem contestationem, vel saltem in continenti ante juramentum calumniae, & non ex intervallo, ut cum communi DD. tradit Maranta l. c. n. 6. patetque ex Clement. 2. de V. S. Novell. 96. c. 2. c. 1. h. t. ac Auth. Et consequenter C. de sent. & Interlocut. Facta sic reconventio à DD. vocatur propriè dicta, & requirit, ut post litem contestatam ac responsionem à Reo ad libellum Actoris factam statim etiam respondeat Actor reconventus. cit. c. 1. h. t. Estque tunc causa Conventionis & Reconventionis uno processu ventilanda, & de utraque unâ sententiâ judicandum. Mynsing. cent. 1. observ. 10. n. 1. Carpz. l. c. defin. 1. n. 3. cum Bart. ac communi DD. Concordat Ordinatio Camerae Imperialis p. 3. tit. 30. Quod si Judex non procedat pari passu, sed prius in causa Conventionis pronuntiet, sententia non quidem erit nulla, appellare tamen poterit Reus juxta Panorm. aliòsque ex L. 1. §. fin. ff. qua sententia sine appell. Si tamen alterutra causa celeritatem exigat, & immineat periculum animarum, necesse non est simul terminari, sed poterit urgentior expediri dilata altera. Idemquod est, si petitio v. g. Actoris altioris indaginem requireret, ac idcirco longiores dilationes: poterit enim tunc illa differri, & prius expediri causa Reconventionis. Maranta l. c. n. 9. cum Panorm. Speculat. ac alijs.

555. Poterit tamen quandoque Reconventio fieri etiam post litem contestatam, & usque ad sententiam definitivam. Maranta l. c. n. 5. & 6. cum Decio, Lanfranc. ac alijs. Et patet ex c. dispendia 3. §. Reus de Rescript. in 6. Ubi absolute dicitur, quod Reus durante eodem judicio possit reconventionis beneficio apud eosdem Judices de suo jure experiri. Quamdiu igitur durat judicium, locus est reconventioni. Tunc tamen dicitur Reconventio Impropria. Et licet operetur competentiam Judicis, non tamen etiam operatur simultatem processus. Non enim per eam retardatur causa conventionis, sed hæc procedit, & tunc primum deciditur causa reconventionis. Maranta l. c. n. 6. cum Bart. Bald. ac alijs. Idque receptum Jure Bavarico p. 6. Ordinis Judicialis Statuto 4. Quin addunt, quod in tali casu Actor in causa Reconventionis non tantum non teneatur respondere, donec finita Conventionis causa fuerit, sed quod insuper causam Reconventionis ad suum Judicem proprium trahere possit, cum in ista causa sit Reus: nisi fortè causa Reconventionis alias esset peritura, aut moram non pateretur.

556. Ac universim non ita connexæ sunt causæ Conventionis & Reconventionis, quin absolute dividi possint. Nam si Actor in causa Conventionis succubuit & appellavit, potest Judex in causa Reconventionis procedere, nec necesse est, ut eam remittat ad Judicem appellationis, vel expectet, donec iste causam Conventionis deciderit. Maranta l. c. n. 9. Berlich. p. 1. conclus. 22. n. 61. cum Innocent. ac alijs. Si tamen in rescripto Conventionis posita sit clausula *appellatione remota*, observari ea debet etiam in causa Reconventionis. Imola in c. 2. h. t. n. 1. Panorm. ibid. n. 2. Rationem dant cum Felino: quia causa Reconventionis æquiparatur causæ Conventionis, & modum procedendi ejusdem imitatur.

§. II.

In quibus causis concedatur Reconven-
tio.

S U M M A R I U M.

§ 57. Locus est reconventioni in omnibus causis specialiter non exceptis. Etiam summarijs. Et in diverso causa genere.

§ 58. Enarrantur illa, in quibus non admittitur reconventio.

§ 57. Locus est Reconventioni in omnibus causis specialiter non exceptis. *L. Praeses 1. §. ult. ff. de Var. & extraordin. Cognit.* Et quidem in causis etiam summarijs, in quibus non reperitur expresse prohibita, aut qualitas negotij non repugnat. *Clem. sape de V. S. §. Verum.* Neque in eodem tantum causa genere, sed etiam diverso, ita ut si ex. gr. conveniar actione Empti, reconvenire possim actione Locati. Communis DD. refragante Anton. Fab. eamque in eodem tantum genere causa concedente, eo quod *cit. L. 14. C. de Sent. & Interlocut.* reconventionem solum concedat in eodem negotio, nec loquatur de diverso. Verum respondetur, ibi per negotium non intelligi causam, sed litem & instantiam, seu exercitium judicij. Conceditur pariter juxta communem DD. contra eundem Anton. Fab. reconventio tam ad actionem Realem, quam Personalem: ita ut si conveniar Reali, reconvenire possim Personali, ac vicissim.

§ 58. Sunt tamen nonnullae causae, in quibus reconventio permessa non est. Et primò quidem interdicta est in causis Excommunicatorum: his enim imposita quidem est necessitas alijs respondendi, sed negata facultas conveniendi. *c. 5. de Exception.* Secundò. Non conceditur in causa appellationis. *L. 1. ff. Eum, qui appellavit.* Quia appellatio non videtur interposita, nisi propter necessitatem, seu injuriam, quam appellans sibi factam esse putat. Igitur aliam ob causam Judex appellationis invocandus non est. Tertiò. Permissa non est in causis executivis, ijs videlicet, quibus urgetur executio rei judicatae, aut vi instrumenti. *Auth. Et consequenter C. de sent. & Interlocut.* Bald. ac Interpp. ibi, Maranta *l. c. n. 30.* Quartò. Non habet locum in Deposito. *c. fin. de Deposito L. 11. C. eod.* quia Depositu debet habere paratam executionem, praesertim si res moram non patiatur. Universim juxta utrumque Socinum, Joan. Andr. ac alios, quos refert Menoch. *de Arbitrar. Judic. casu 184. n. 3.* non admittitur reconventio, quando conventio ob morae periculum celeritatem desiderat. Quintò. Non in causa spoliij. Cum is, qui agit ex spolio, seu a spoliatore sua repetit, non teneatur ei respondere (nisi super causa spoliationis) donec spoliu restituerit. *c. ult. de Ordine Cognit.* An hoc locum habeat etiam tunc, quando remedio *Redintegranda* agitur contra tertium, qui rem ablatam detinet, sed non spoliavit, dubium est. Negandum contra Bartolum videtur cum Panorm. & Maranta *l. c.* quia *cit. c. ult.* solum dicitur, quod spoliatus non teneatur respondere spoliatoribus. Existimamus tamen, etiam tertio non teneri respondere spoliatum, si is conscius sit spoliij & possessor malae fidei: quia rem ablatam mala fide retinendo instar spoliatoris est. Sextò. Reconventio fieri nequit in Criminalibus criminaliter actis: nisi Reus majus crimen criminaliter intentet, vel suam suorumve injuriam persequatur. *L. si quis reus 5. ff. de Publ. Judic. L. 1. & 19. C. Qui accusare non poss.* Imò Reus criminaliter conventus ne quidem civiliter reconvenire adversarium potest, nisi coram ipsius Judice Ordinario ac competente. *L. Consensisse 2. §. Item si quis v. Non tamen ff. de Judic. Bart. in cit. Auth. Et consequenter n. 7. Berlich. p. 1. concl. 22 n. 27.* Neque qui civiliter conventus est, Actorem criminaliter reconvenire potest, etsi cetero qui Judex, coram quo vult reconvenire, sit competens etiam in criminalibus: quia causa criminalis hoc habet privilegij, ut ea pendente qualibet civili supersedeatur. *L. ult. C. de Ord. Judicior.* Denique si Judex aliquo deferente inquisitionem instituit, non habet locum reconventio, ita ut petente inquisito teneatur Judex inquirere in delatorem de simili vel alio crimine. Maranta *l. c. n. 65. Speculat. L. 2. p. 1. tit. de Reconvent. §. 2. n. 1. & L. 3. p. 1. tit. de Inquisit. §. 1. n. 13. Mollinat. de Reconvent. q. 65.* Si tamen conventus de crimine civiliter Actorem de alio crimine civiliter reconvenire velit, admittenda erit reconventio: dummodo fiat coram Judice suo & Ordinario. Maranta *l. c. n. 68. Mollinat. l. c. q. 64. Berlich p. 1. concl. 22. n. 30.* Septimò Locus Reconventioni non est in causis Feudalibus, ut obiter dictum

n. 550. & nunc explicandum est. Igitur si conventio Titium coram ipsius Judice competente in causa allodiali, non possum coram eodem reconveniri in feudali: nisi Judex ille Ordinarius sit Feudi Dominus, aut ejus consensus accedat. Gaill. *L. 1. obser. 40. n. 6. Berlich. l. c. n. 19. Zanger. p. 2. de Exception. c. 1. n. 381. Schraderus de Feud. p. 10. sect. 1. n. 199.* quamvis postea sui immemor tradat contrarium *sect. 6. n. 235.* Assertionis ratio est: tum quod in causa Feudali non est concessa prorogatio, ut diximus *suprà n. 432.* reconventio autem est prorogatio: tum quod fieri nequit coram Judice, qui in eo genere causa, in quo est causa reconventionis, jurisdictionem non habet juxta dicta *n. 380. & 550.* Judex autem ordinarius, coram quo convenior in allodialibus, non habet jurisdictionem in causis feudalibus, nisi sit Dominus, à quo Titius à me conventus & ego feudum habemus. Vicissim conventus in causa feudali coram Domino Feudi vel Paribus reconveniri non potest in causa non feudali, uti contra Mozz. *de Natural. Feud. n. 114. §. an vero etiam ac alios tradunt cum Innocent. ac Baldo Sonsbec. de Feud. p. 14. n. 38. Wesembec. c. 17. n. 19.* ubi communem dicit, & Vult. *Lib. 2. c. 3. n. 9.* ac receptum esse in Camera Imperiali testatur Mynfinger. *cent. 4. obser. 90.* loquens de Paribus Curiae. Est autem par ratio de Feudi Domino jurisdictionem ordinariam non habente, ac de ipso quoque procedunt rationes modò allatae, cum æquè, ac Pares Curiae, non habeat jurisdictionem, nisi ex Lege Feudorum, solum in causa feudali eam concedente. Octavò denique Actor reconventus Reum reconvenire non potest: ne alias nimium accumulentur in eodem judicio causae ejusque fiat perturbatio. Hæc de Jure communi procedunt. Jure Bavarico *p. 6. Ordin. Judicialis Lege 1.* inductum est, ut si conventus & reconventus sint ambo in Provincia, seu subditi Bavariae, & causa reconventionis à prima causa dependeat, locum tunc habeat reconventio; secus, si non dependeat. Quod pariter Jure Saxónico receptum est, teste Carpz *l. c. defin. 8.* Provincialis autem seu subditus conventus ab extraneo, hunc reconvenire potest, siue causa reconventionis à conventionis causa dependeat siue non. *cit. p. 6. Leg. 2.* ubi ratio hujus discriminis assertur. Quænam autem causae connexae sint, non convenit inter DD. Videri possunt Menoch. *de Arbitrar. Judic. casu 95. n. 8. Carpz. l. c. defin. 11. & Haunoldus tom. 5. de Just. tr. 3. n. 372.* Nobis immorari non licet.

§. III.

Utrum Clericus coram Judice seculari reconveniri possit.

S U M M A R I U M.

§ 59. Reconveniri coram Judice laico potest Clericus in causa, qua est ejusdem rationis cum principali, vel cum hac connexionem habet.

§ 60. Secus in causis alijs. De consuetudine tamen etiam in his reconvenitur.

§ 61. Quando reconveniri potest, locum habent ea, qua alias in reconventionem usitata sunt.

§ 62. Exceptis quibusdam casibus.

§ 59. Multum refert in hac celebri controversia, utrum causa Conventionis & Reconventionis sint connexae vel ejusdem generis, an non. Quod tamen discrimen hic annotare passim negligunt DD. si Clericus agens contra laicum coram Judice laico ab eo reconveniat super re habente connexionem cum petitione principali & causa conventionis, vel quando est ejusdem rationis, non dubitamus reconventionem valere. Ex. gr. si Clericus calumniosè laicum accuset, poterit de calumnia reconveniri, & de hac cognoscere Judex laicus, non quidem ad illum puniendum, sed ad condemnandum in expensas, & Reum ab instantia absolvendum. Idemque est si Clericus de debito laicum conveniat v. g. Actione ex mutuo, & à laico itidem de debito reconveniat, v. g. actione venditi. Neque litigium, quod est inter DD. procedere de hujusmodi causis existimamus, sed omnes facile consensuros, posse reconveniri à laico Clericum: quia talis reconventio habet rationem naturalis defensionis, sicut, allegationes & probationes, quas pro se assert Reus: estque instar exceptionis. Quæ proinde, sicut exceptiones seu dilatoriae seu peremptoriae, coram Judice etiam laico proponi potest.

§ 60. Igitur quaestio duntaxat videtur procedere de causis, diversigenetis & connexionem non habentibus, v. g. an Clericus

cus coram Judice laico reconveniri possit in causa commodati, si laicum ipse convenit in causa mutui. Negant complures Theologi & Canonistæ, quorum sententia Juri scripto est conformior, & sic in puncto Juris probabilior, ut bene observant Illust. D. Schmid-Bavarisæ Cancellarius, & cum ipso Prænob. D. de Bassis *Semicentur. 2. quæstion. Forens. controvers. 12. n. 1.* Nam Jura Sacra (quibus hæc standum est) absolute prohibent, ne Clericus etiam in causa civili coram Judice laico conveniatur. *c. 4. 8. 10. de Judic. c. 2. & 7. de Foro compet. c. un. de Cleric. Conjug. in 6. Can. 5. 6. 8. & 14. 11. q. 1. ac fusè diximus supra n. 225. & seqq.* Reconventio autem est altera conventio, & sub conventionem in genere tanquam species continetur. Cum igitur omnis species prohibita censeatur, quando prohibetur genus, nisi aliqua excipiat *L. 147. ff. de R. J.* nullibi autem excipiat reconventio, dicendum omnino erit, Clericos de Jure coram laico Judice nec reconveniri posse. Verum contrarium docent non modò Legistæ omnes Heterodoxi (quos in hujusmodi quæstionibus non moramur) & plerique ferè Catholici, si excipiantur Cynus, Anton. Faber, Klingius, Thesaurus, ac quidam alij: sed etiam Theologi quidam ac Canonistæ, quos refert & sequitur Aug. Barbosa *L. 1. Jur. Eccles. §. 2. n. 137.* ac ipsa etiam consuetudo: quæ quia plurimorum DD. calculo approbata, nec ullibi, quod constet, à SS. Pontificibus reprobata est, absit, ut à nobis condemnetur. Non tamen hæc aliqui argumentum bene deducunt ab expensis, in quas Actor Clericus à Judice laico condemnari potest salvo privilegio Fori Clericali statui competente. Nam condemnatio in expensas ob temeritatem Actoris à sententia absolutoria Rei necessariam dependentiam habet, quam nequam habet causa Reconventionis à causa Conventionis, uti vel ex eo satis patet, quòd Curia Feudalis temerè litigantem pro feudo condemnare in expensas potest, quin tamen reconventionem extra causam feudalem admittere possit, prout diximus paulò antè n. 550. & 553.

561. Admissa autem consuetudine reconveniendi Clericum coram Judice seculari, consequens est, quòd reconveniri possit etiam coram Judice Delegato juxta dicta n. 550. Et quòd non tantum in judicio ordinario, sed etiam in Summario, de quo n. 557. quòdque reconventionem semel coram laico factâ, teneatur stare judicio, nec possit pro arbitrio à conventionem desistere, juxta dicta n. 550. ac universim ea observanda sint, quæ ad reconventionem requiri hæcenus diximus. Quam in rem Barbosa *L. c. n. 140.* fusè allegat testimonia DD.

562. At verò etiam juxta illos, qui reconventionem Clerici coram Judice laico admittunt, locum ea non habet, quando attentatur in criminalibus, tametsi in his laicus reconveniens tantum vellet agere civiliter. Decian. *Tract. crim. L. 4. c. 9. n. 17.* Scaccia *de Judic. p. 1. c. 11. n. 93.* Trentacinq. *L. 2. var. resolut. tit. de Mut. petit. resol. 1. n. 33.* Petr. Barbosa *in L. qui prior. ff. de Judic. n. 86.* ac alij communiter. Aut quando causa reconventionis foret Spiritualis vel Spirituali annexa: cum pateat, de hac cognoscere esse supra potestatem Judicis secularis. Aut si laicus fraudulenter egisset procurando sui conventionem coram Judice laico: ut sic ipse coram eodem reconvenire Clericum posset: cum sua fraus nemini patrocinari debeat. Aut quando Clericus non ageret nomine proprio, sed alieno, tanquam Tutor, Curator, aut Procurator. Barbosa *L. c. n. 149.* cum Carolo de Grossis, Squillante, ac alijs. Idemque dicendum foret, si Clericus ageret nomine proprio & reconveniretur nomine alieno. Neque reconveniri poterit Clericus coram Arbitro voluntario, juxta dicta n. 552. Aut si vertatur una ex causis, in quibus reconventioni locum non esse diximus n. 558. Denique etsi Clericus reconventus à Judice laico condemnari possit, non tamen potest fieri ab eodem executio vel in persona vel in rebus Clerici, nec iste ob contumaciam distringi, ut loquuntur, aut puniri, sed compulsio & executio remittenda est ad Judicem Ecclesiasticum, ut cum communi DD. docent Auserius *de potest. secul. in Eccles. fallent. 3.* Vincent. de Franch. *decis. 193. n. 16.* August. Barbof. *L. c. n. 156.* D. Schmid & Prænob.

D. Bassis *L. c. n. 5.*

P A R S V.

De causis ad certum Forum

pertinentibus.

C A P U T I.

De causis pertinentibus ad Forum Ecclesiasticum.

§. I.

Qua causa ad Forum Ecclesia privativè pertineant.

S U M M A R I U M.

- 563. *Causa Ecclesiastica alia sunt sacra, alia Temporales, Mixta alia.*
- 564. *Causarum Sacrarum Judex competens est solus Ecclesiasticus. Causa sacra sunt quæstiones de Fide, Sacramentis, votis &c.*
- 565. *Item Matrimoniales.*
- 566. *Nec non Crimen Hæresis, & Simonia.*
- 567. *Item causa etiam temporales contra Clericos motæ.*
- 568. *Jurisdictio sacra non competit Acatholicis.*

563. Causarum, quæ in judicium deducuntur, alia sunt Ecclesiastica, alia Temporales seu seculares, alia Mixta. *Can. 2. 4. q. 1. c. super eo de Offic. Deleg. c. cum sit junct. Glossa fin. de Foro Compet. Ecclesiastica dividuntur in Ecclesiasticas Sacras & Spirituales, quas aliqui DD. dicunt Meras Ecclesiasticas. Tales sunt, quæ ex objecto suo sacra, seu quæ versantur circa rem sacram & spiritualement. Et in Ecclesiasticas non meras, quæ habent objectum de se quidem profanum & temporale, ratione tamen personæ Ecclesiasticæ, contra quam proponuntur, aliòve ex capite ad cognitionem Judicis sacri pertinent. Ut si conveniens sit Clericus super fundo, equo &c. Causæ Temporales seu profanae sunt, quæ ad sui cognitionem jurisdictionem sacram non requirunt, quòd nec ratione ipsius rei, super qua, nec ratione personarum, contra quas moventur, quidquam sacram & spirituale continent, ac idcirco ad Judices laicos pertinent. *Can. quoniam dist. 10. Can. cum ad verum dist. 93. c. Novit. de Judic. Mixtae denique sunt, quæ ad utrumque Forum Ecclesiasticum nimirum & seculare cum jure præventionis pertinent, eò quòd ipsarum objectum de se temporale quidem est, ratione tamen Constitutionum, quæ circa eas Jure tam Sacro, quam Civili editæ sunt, utrique Foro sunt subjectæ: vel circa objectum quidem spirituale versantur, ad cognitionem tamen etiam Judicis Laici idcirco pertinent, quia de mero facto, quod de se est aliquid solum temporale, agitantur.**

564. His præsuppositis, quæ à multis parum distinctæ, & explicatè traduntur: certum est primò, & in confesso non tantum apud omnes Catholicos, sed & Heterodoxos (ut videre est apud Zanger. *c. 1. p. 2. de Exception. n. 421.* Thom. Michaël *de Jurisdic. thesi 39.* ac passim alios) causas merè Ecclesiasticas, seu sacras, ad solius Judicis Ecclesiastici cognitionem pertinere, nec ullam in ijs potestatem & jurisdictionem Laicis competere, ut patet ex *c. 2. 3. & 17. de Judic. c. 3. de Ordine Cognit. ac alijs plurimis Canonibus, quos enumerare nimis prolixum foret. Hujusmodi causæ sunt, quæ pertinent ad Fidem, Sacramenta, & Sacramentalia, absolutionem à votis & Juramentis, Beneficia Ecclesiastica, ac eorum Electionem, postulationem, Collationem &c. institutionem & observationem Festorum, Jejuniarum, Sacrificium, Ritus Sacros, Irregularitates, Censuras, aliasque poenas merè Ecclesiasticas. Quòd verum est, tametsi non sint de re ex natura sua & immediate sacra, sed spiritualibus solum connexa, uti sunt Reditus Beneficiales, decimæ Ecclesiasticæ, seu fructus Decimales, & jus Patronatus.*

565. Huc quoque pertinent causæ Matrimoniales. Has enim solum à Judice sacro decidendas esse, patet ex *Can. 10. 35. q. 6. c. 12. de Excessib. Pralat. c. Tua §. si verò de Procurator. c. 1. de Consang. & Affin.* Unde si quæstio vertatur, an matrimonium

monium sit validum, an divortium seu separatio à thoro facienda sit propter Adulterium, Sæviciam, Leporam &c. tractari causa debet à Judice tantum Sacro. *tit. c. Tue 5.* Idque verum est non solum, quando directè agitur de causa matrimoniali; sed etiam, quando solum incidenter, ut si ratione hæreditariæ successione incidat quæstio, an matrimonium, ex quo natus est hæres, fuerit legitimum. *c. 3. de Ordin. Cognit. c. 5. qui filij sint legit.* Quam ob rem Camera Imperialis in hisce causis processus non decernit, nec appellationes recipit juxta Ordin. Cam. *p. 1. tit. 9. in addit. V.* Wann auch der Kayser / & Memoriale de anno 1570. quo assessoribus injunctum fuit dafi sie sich der matrimonial Sachen entschlagen sollen. Gaill. *L. 1. obser. 112. n. 17.* Thom. Michael *cit. thesi 39.* Et quamvis nonnulli asserant, causam Matrimonij tunc solum ad Judicem sacrum privativè pertinere, quando agitur inter ipsos conjuges: secus, si inter unum conjugem & ejus filium, vel inter filium & extraneum. Hæc tamen limitatio à communi DD. meritò exploditur, utpote omni fundamento destituta. Illud concedendum est, quando quæstio vertitur solum facti, v. g. an Titius sit horum parentum filius, decidi etiam à laico Judice posse. Dubium quoque non est, ut fusè exponit Pacianus *L. 2. de probation. c. 3. à n. 56.* posse consuetudine & statutis laicorum aliqua validè induci circa Matrimonij Solemnitates extrinsecas, & ceremonijs in convivijs, pompa, & sumptibus, dote, hæreditatibus &c. An verò Princeps secularis pro suis subditis Fidelibus possit impedimenta Matrimonij statuere, quæstio est inter DD. plurimum controversa, quam non vacat hoc loco decidere. Videri potest Sanchez *L. 7. de Matrim. disp. 4. n. 2.* ubi id fieri posse asserit cum Ruaro Tappero, utroque Soto, utroque Ledesma, Bellarmino, Angles, ac alijs. Addens tamen *n. 3.* cum iisdem, posse Ecclesiam Principibus fidelibus hujus potestatis usum interdicerè, sibi que reservare: quo facto irritas fore Leges seculares matrimonium impedièntes dirimentesve.

566. Eodem pertinent crimina Hæresis, *c. ad abolendam, & c. Excommunicamus de Hæret. c. ut inquisitionis §. prohibemus eod. in 6.* Et Simonie, & quæ suspicionem de illis faciunt. Quia hæc duo crimina Rei solum sacræ, videlicet Fidei & Religioni adversantur. Decian. *L. 5. Pract. crim. c. 25. & seqq. Farinac. L. 1. pract. crim. tit. 1. q. 8. n. 127. & seqq.* Et quidem in prædictis causis spiritualibus non tantum Clerici, sed laici quoque omnes, qui per Baptismi januam Ecclesiam ingressi sunt, judicio Ecclesiæ subsunt, quacunque dignitate emineant, ut constat ex cit. Juribus, & tradunt omnes Catholici.

567. Certum pariter est secundò, causas etiam temporales & civiles, quæ inter Clericos vel contra Clericum agitantur, ad solum Judicem Ecclesiasticum pertinere, ut constat ex dictis suprà *p. 3. c. 1. à n. 222.* exceptis causis, quas excipiendas diximus *n. 266. & seqq. n. 284. & seqq. & à n. 290.*

568. Illud porro vanum & falsum est, quod asserunt Matth. Stephani *L. 3. de Jurisdic. p. 1. c. 15. n. 6.* Leopoldus *de Concurr. Jurisdic. q. 20.* ac alij Lutherani DD. Principibus Germaniæ aliisque Statibus Imperij Augustanæ Confessioni addictis ex Transactione Passaviensi competere Jura Episcopalia, ac consequenter jurisdictionem Ecclesiasticam. Nam jurisdictio Episcoporum solum suspensa fuit in Confessionistas, non verò iisdem aliqua potestas Ecclesiastica & sacra attributa, utpote quam non à seculari Magistratu, sed solum ab Episcopis, ac per hos à SS. Pontifice in Ecclesiæ Ministros descendere ex Ecclesiastico cum Jure tum traditione notissimum est. Imò vi Pacis Religiosæ jurisdictio Episcoporum quoad Confessionistas, qui in ipsorum diocesi sunt, suspensa non fuit in omnibus causis Ecclesiasticis; sed ijs tantum, quæ ad Confessionis Augustanæ Fidem & exercitia spectant. Hinc Episcopus, non secularis Magistratus, est legitimus Judex causarum Ecclesiasticarum de Matrimonio, jure Divortij, Patronatûs, de commissâ simonia &c. in terris suæ diocesis, tametsi ex statibus Augustanæ Confessionis subjectæ sint, ut pridem demonstrarunt Catholici quidam DD. in *Compositione Pacis Dilingæ editâ c. 6.* Diximus vi Pacis Religiosæ: nam aliud dicendum videtur vi Instrumenti Pacis Osnabrugensis, ubi *art. 5. n. 15.* Jus diocesanicum & tota jurisdictio Ecclesiastica cum omnibus suis speciebus contra Confessionis Augustanæ Status eorumque subditos suspensa est: non item contra Calvinistas, Anabaptistas &c.

§. II.

Utrum in dubio, an causa sit Ecclesiastica, cognitio pertineat ad solum judicem Ecclesiasticum.

SUMMARIUM.

569. Dubium, utrum reus sit Clericus, decidere potest solus Judex Ecclesiasticus.
570. Non tamen ad nudam Rei assertionem Clericum se esse dicentis, tenetur Judex laicus ipsum remittere ad Ecclesiasticum.
571. Pariter solus Judex Ecclesiasticus cognoscit in dubio, utrum Clericus gaudeat Fori privilegio.
572. Et utrum decima sint secularizata, an non.
573. Nec non, utrum aliqua consuetudo inducta contra Clericos sit rationabilis.

569. Quæstio ista locum maximè habet quando delinquens à laico captus se Clericum esse, nec à seculari potestate decineri & judicari posse, asserit. Cognitionem tunc pertinere ad Judicem Ecclesiasticum, statuitur *c. si Judex 12. de sent. Excom. in 6.* Quam decisionem esse celebrem, multumque à Baldo ac alijs DD. commendari, & semper præ oculis habendam, asserit Covarr. *Pract. qq. c. 33. prim.* Ratio datur *cit. c. 12.* quòd tunc de re Ecclesiastica, & spiritali, id est, de Ordine agatur. Aliam subjungit Covarr. *L. c. n. 1.* post Anton. de Butr. Felin. Dec. ac Jason. quòd Judex Ecclesiasticus propter majorem auctoritatem cognoscat, an sua sit jurisdictio.

570. Quamvis autem in hujusmodi casu cognitionem causæ assumere sibi non possit Judex laicus, sed expectare teneatur decisionem Judicis Sacri: non tamen illicò remittere ad illum tenetur Reum antequam aliquam informationem de Clericatu Rei habeat per literas ordinationis vel aliunde, ut cum Baldo, ac alijs tradunt Marta *de Jurisdic. p. 2. c. 31. n. 2.* Menoch. *consil. 912. n. 14.* Petr. Barbosa *in L. Tiriaff. solut. matrim. n. 29.* Oliva *de Foro Eccles. p. 1. q. 26. n. 25.* Et quidem Covarr. *L. c. n. 3.* cum Baldo, Alberic. ac alijs, existimat, ad obligationem remittendi non sufficere testimonium unius de Rei Clericatu deponentis.

571. Ex dictis infertur primò, & quidem à fortiori, quòd si Reus est Clericus & de Clericatu non dubitatur, sed solum, an habeat qualitates ad privilegium Fori requisitas, vel, an causa sit talis, super qua Clerici coram Judice laico possunt conveniri: quòd inquam, in tali casu non possit Judex secularis pronuntiare, utrum sua sit jurisdictio, sed remittere causam teneatur ad Judicem Ecclesiasticum, eiusque decisionem expectare. Marta *de Jurisdic. p. 2. c. 4. n. 5.* Petr. Barbosa *in L. si quis ex aliena ff. de Judic. n. 101.* Oliva *L. c. n. 51.* cum communi DD. Hinc pronuntiatio Judicis secularis, quæ judicat, Clericum in suo foro conveniendum, nullius est momenti. Panorm. *in c. si diligenti de Foro comp. n. 33.* Dec. *in c. si duobus de Appellat.* Barbosa *L. c. n. 102.* cum pronuntiatio Judicis inferioris non possit præjudicare superiori.

572. Infertur secundò, Judicis Ecclesiastici esse decidere, utrum Decimæ, quæ sunt penes laicos, sint solum in feudum concessæ, an verò à titulo spiritali avullæ & secularizatæ. Nam Decimarum causa de se Ecclesiastica est, earumque jus tamdiu præsumitur esse penes Ecclesiam, quamdiu contrarium non probatur. Imò à secularibus nomine Ecclesiæ fructus tantum percipiuntur, jure ipso primario & radicali semper manente penes Ecclesiam. Unde vi Juris communis cognitio de iisdem semper pertinet ad Judicem Ecclesiasticum.

573. Infertur tertio, in dubio, utrum v. g. consuetudo conveniendi Clericum actione reali de bonis temporalibus sit rationabilis & toleranda, decisionem pertinere ad SS. Pontificem. Cum enim Clerici non sint subjecti seculari potestati, huiusque immunitati derogare per se non possint vel statuta secularium Principum vel consuetudo, ut diximus suprà *n. 230.* ejusdemque immunitatis causæ sint Fori Ecclesiastici, consequens est, de ea cognoscere solum ad Tribunal sacrum pertinere. Complura alia, quæ itidem deduci possent, nec tamen queunt ob horum foliorum & temporis angustias, facillè ex allatis eliciuntur.

§. III.

Utrum causa Ecclesiastica Judici seculari committi possint.

S U M M A R I U M.

574. *Causa Ecclesiastica, etiam Spirituales, delegari à SS. Pontifice possunt laico.*
 575. *Etiā Criminales. Civiles committi laico possunt etiam ab Episcopo.*
 576. *Maxime verò negotia merè temporalia Ecclesiarum & Clericorum.*
 577. *Laicus in causis Ecclesiasticis potest esse Notarius.*

574. Non adeò causæ Ecclesiasticæ Foro sacro alligatæ sunt, quin ad tribunal Judicis secularis cum consensu Ecclesiastici devolvi queant. Nam etiam spirituales, v. g. Beneficiariæ, de Jure Decimarum, Patronatûs &c. committi laico, seu delegari possunt à SS. Pontifice. At ab hoc solo, ut notant Panorm. Felin. ac communis Interpp. in c. *Ecclesia Sancta Maria de Constitut.* Ordinariam tamen in eadem jurisdictionem nec ipse Pontifex laico dare potest. Quia Jure Divino institutum est, ut Ecclesiæ gubernetur per Episcopos, uti patet ex *Actor. 2. v. 28.* Quod regimen everteretur, si causæ sacræ & Clerici in proprijs Ecclesiasticis causis seculari potestati ordinario jure subijcerentur, ut notat Suar. *L. 4. Defens. Fidei c. 2. n. 12.*

575. Sed & causas Criminales Clericorum Judici laico delegare potest SS. Pontifex: nullus tamen ipso inferior Prælatus Ecclesiasticus. Panorm. in c. 2. de *Judic. n. 13.* Alexand. *ibid.* ac communis DD. causas verò Civiles, quæ inter vel contra Clericos aut Ecclesias moventur, judicare potest Judex laicus ex commissione Judicis sacri SS. Pontifice inferioris, nisi partes delegationi contradicant, ut cum communi tradit Felin. in *cit. c. 2. de Judic. n. 1.* Omnes tamen causas nec ipse SS. Pontifex uni laico committere potest, ut observat idem Felin. cum Panorm. ac alijs. Quia Jurisdictio demandata ad universitatem causarum æquiparatur Ordinariæ, ut supra de Prorogatione Jurisdictionis non semel annotavimus. Hinc laicus non potest esse Vicarius Episcopi. *Can. 22. 16. q. ult.* Sed neque substitutus seu subrogatus Vicarij Generalis esse potest etiam ad unam solum causam civilem inter Clericos aut contra Clericum decidendam: quia substitutus ejusdem juris & conditionis esse debet, cujus est ille, cui subrogatur. Idem porro, quod de laico, dicendum est de Clerico conjugato: quia in his Clerici conjugati laicis æquiparantur. Sanchez *L. 7. de Matrim. disp. 46. n. 12.* cum Joan. Andr. ac communi aliorum.

576. Causæ verò & negotia Ecclesiarum ac Clericorum merè temporalia, & nullam super Clericos eminentiam aut jurisdictionem conferentia, laicis committi liberè possunt, ut cum Decio in *cit. c. 2. de Judic. n. 110.* tradit communis Canonistarum. Hinc potest Episcopus, & Sede vacante Capitulum, constituere Oeconomum, tradendo ipsi curam & administrationem proventuum temporalium, & committendo Ecclesiæ fabricam, juxta communem DD. & notariam praxin. Quin potest laicus esse Consiliarius Episcopi & Assessor. Hostiens. in *c. 2. de Judic. ad fin. & ibid.* Anton. *n. 6.* Panorm. *n. 13.* Alexand. de Nevo. *n. 32.* Dec. *n. 131.* Ripa *n. 17.* Bald. *n. 10.* Felin. *n. 6.* Dominic. in *c. Statutum §. Assessorem de Rescript. in 6. n. 5.* ac alijs. Quia officium assessoris est consulere. *L. 1. ff. de Offic. Assessoris.* At consilium etiam in Ecclesiasticis causis conferre potest laicus, ut notat Innocent. in *cit. c. 2. in fin.*

577. Pariter potest laicus in causis Ecclesiasticis esse Tabe-lio seu Notarius. Decius *L. c. n. 18.* cum communi DD. quam praxis Diocesana confirmat. Ratio dari debet: quia Notarius est purus Minister, nullam in causa jurisdictionem exercens. Eadem ex ratione laicus Procurator esse potest, non tantum in causis Matrimonialibus, ut quidam volebant; sed etiam reliquis spiritualibus. Patet ex *c. 1. de Procurator in 6. & c. 24. de Prabend.* Nudum enim exhibet ministerium absque ulla jurisdictione: neque agit nomine proprio. Potest denique esse Arbitrator in rebus spiritualibus & fructibus Beneficij cum alio quodam Arbitro, qui sit Clericus. *c. per tuas 9. de Arbitris.* In patrimonialibus verò & temporalibus Clericorum ac Ecclesiarum solus facere arbitrium potest. *c. Dilecti 4. eod.*

De Causis ad Forum seculare pertinentibus.

§. I.

Qua Causa ad Forum seculare pertineant.

S U M M A R I U M.

578. *Causa profana inter laicos vel contra laicum à Clerico mota solius Judicis laici jurisdictioni sub sunt.*
 579. *Nisi laicus in administranda justitia sit negligens.*
 580. *Ob peccatum laici Ecclesia subditi semper corrigi & compelli ad emendationem possunt à Prælati Ecclesiasticis.*
 581. *Possunt Clerici esse delegati Principis secularis.*

578. Regulæ instar receptum ac traditum Jure Canonico est *c. Novit ille 13. de Judic. & c. Ex tenore 11. de Foro Compet.* causas profanas inter laicos vel contra laicum motas solius Judicis laici jurisdictioni subesse. Hinc ipse etiam SS. Pontifex injustitiam committeret, si viâ ordinariâ & extra casum necessitatis causis temporalibus pertinentibus ad forum Principis aliorumque Judicum secularium, extra dominium ipsius temporale existentium, se immisceret, uti sumitur ex *cit. c. 11.* & tradunt ibi Interpp. Qua de causâ Rescriptum Pontificium à laico contra laicum in causâ non Ecclesiastica impetratum, est ipso jure irritum, nisi in casibus mox referendis. Constat ex *c. Licet 10. de Foro Compet.*

579. Si tamen Judices seculares Fidelibus non administrent justitiam, possunt ac debent Judices Ecclesiastici, præsertim SS. Pontifices, succurrere & defectum supplere. *c. Ex transmissa 6. cit. c. Licet 10. de Foro comp. & cit. c. Novit. 13. de Judic.* Non tamen administrat Judex Ecclesiasticus laicis justitiam in causis profanis, quamdiu adiri Judex laicus potest, ideòque non audiuntur, si oppressi vel rejecti à Judice laico inferiore, alium habent Judicem laicum superiorem, quem adire possint. Quod in ipsis etiam miserabilibus personis praxis observat, ut diximus *n. 36. & seqq.* Quamvis autem negligentiam Judicis laici suppleat Ecclesiasticus, non tamen laicus vicissim negligentiam Ecclesiastici supplere potest, uti patet ex *c. qualiter & quando 17. de Judic.* per quod Glossa omnia vetera Jura, quæ contraria videbantur, revocata esse dicit: unde standum eodem est cum communi Panorm. Anton. de Butrio, ac reliquorum omnium Interpretum: quid quid in contrarium afferant Chassaneus, ac nonnulli alij, quorum oppositiones dissolvit Martap. *4. de Jurisdic. casu 146. à n. 9.* Nobis, quia textus clarus est, & teste Oliva *p. 2. de Foro Eccles. q. 64. n. 4.* praxi confirmatus, immorari non vacat. Limitant tamen cum Hostiens. ac alijs Covarr. *Pract. qq. c. 35. n. 2. in fin. & n. 3.* Menoch. *remed. 3. Retin. à n. 354.* & Farin. *de Inquisition. q. 8. n. 23. in fin.* ac supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici à Principe seculari posse in realibus asserunt. Quorum opinioni generalem consuetudinem suffragari ait Sperelli *decis. 98. n. 42.* aliam, ac jure admittendam limitationem addunt alij cum Anchar. *consil. 196.* & Felino in *cit. c. 17. n. 1. limit. 2.* posse videlicet Judicem secularem in causis mixti Fori non obstante præventionem procedere, si Ecclesiasticus sit negligens. Ratio est: quia non dicitur prævenisse, qui dolo vel negligentia omittit procedere. *c. cum plures de Offic. Deleg. in 6. c. significavit de Offic. Ordin.* Rectè igitur tunc Judex secularis jurisdictione utitur tanquam Judex competens.

580. Ut verò in causis etiam temporalibus laicorum procedere, possunt Prælati Ecclesiastici in defectum Judicis secularis: ita pariter possunt per viam Denuntiationis Evangelicæ de quolibet peccato mortali Fideles sibi subiectos corrigere, & si opus sit, per Censuras ad emendationem compellere, ut constat ex citatis Juribus, ac tradit concors Catholicorum DD. sententia. Et si enim nec ipse SS. Pontifex in causis temporalibus laicorum jurisdictionem habeat, ut cum Innocent. in *cit. c. 10.* docet communis: subijciuntur tamen Foro Ecclesiastico, præsertim si agatur de perjurio, violatâ pace &c. Et quidem non solum post commissum peccatum; sed etiam ante, ut videlicet evite-
tur. cit. c. 13. de Judic.

581. Possunt denique Episcopi alijque Clerici esse Judices delegati ab Imperatore, aliòve Principe seculari in causis civilibus, uti patet ex *c. de Fide Instrument.* Sùntque hæ delegatio-

nes Episcopis factæ in Romano Imperio frequentes. Imò & Judices Ordinarij esse queunt, ut cum Panormit. & alijs notat Laym. *L. 1. Theol. Mor. tr. 5. p. 5. c. 8. n. 5.* dummodo abstineant à causis sanguinis. Ac olim passim causæ civiles ab Episcopis decidebantur, prout annotavimus supra *n. 429.*

§. II.

An Judex secularis cognoscere possit de possessione Rei spiritualis.

SUMMARIUM.

582. Clericus etiam in causa possessoria conveniri nequit coram Judice laico.

583. In causa possessoria rei spiritualis admixtam habente causam proprietatis Judex laicus non est competens etiam adversus laicum.

584. Nec, si agitur possessorio Adipiscenda.

585. De possessorio Retinenda & Recuperanda dubium est.

586. Nec in hoc est competens Judex laicus.

587. Rationes assertionis afferuntur.

587. & seqq. solvuntur opposita.

582. In hac celebri questione magnâ partium contentione agitata advertendum est in primis, sermonem non esse, nec esse posse de casu, quo Clericus in possessorio est reus. Conveniendum enim solum coram Judice suo competente seu Ecclesiastico, certum est, ut supra de privilegio Fori Clericalis fusè est demonstratum. Deinde solerter distinguendum est (quod multi facere negligunt) possessorium *Adipiscenda* à possessorio *Retinenda* & *Recuperanda*: & causâ possessoria, quæ habet admixtam rationem proprietatis, ab ea, quæ proprietatis causam admixtam non habet, sed de nuda possessione vertitur.

583. Quando causa possessoria Rei spiritualis, v. g. Beneficij, Jurispatronatus, Decimarum, admixtam habet causam proprietatis à solo Judice sacro expediri potest. Panorm. Bart. alique Interpp. in *c. 2. de Juram. Calum. Covarr. pract. 99. c. 35. n. 1. concl. 1.* ac alij communissimè. Nec existimamus, aliquem dissentire. Tametsi enim Gaill. *L. 1. observ. 38. n. 2.* Guido Papæ *decis. 85.* Boërius *decis. 60. n. 23.* ac alij, videantur tenere, causam possessoriâ Rei sacræ indiscriminatim pertinere ad Judicem etiam laicum, si tamen eorum verba bene ponderentur, apparebit, eos loqui de solo possessorio, & ubi causâ proprietatis non concurrat. Neque loqui aliter potuere: quia possessorium judicium Rei spiritualis habens admixtam causam proprietatis minimè dici potest temporale, ut bene ait Covarr. *l. c.* & patet ex *c. 3. de Ordin. Cognition.* ac *c. 7. qui filij sint legitimi*, cum admixtam habeat cognitionem juris spiritualis. Neque hîc procedit ratio eorum, qui cognitionem possessionis Rei spiritualis concedunt Judici laico, quando aiunt: possessio est nudi facti, at hoc est aliquid merè temporale. Non enim nudi facti est, si etiam de proprietate, utpote quæ juris est, agitur.

584. Solus insuper Judex sacer est competens, quando agitur possessorio Adipiscendæ. Ita omnes teste Beroio *l. c.* & Menoch. *de Recuper. possess. remed. 15. n. 235.* Ratio, ut idem ait *consil. 268. n. 8.* manifesta est: quia juxta *L. 2. §. quædam & §. seq. ff. de Jurisdic.* hoc judicium annexam habet causam proprietatis, cum cognosci debeat, an, qui petit possessionem, habeat titulum, quo mitti debeat in possessionem, v. g. Beneficij, Decimarum. Unde hæc assertio est corollarium prioris, necessariâ conlecutio inde fluens.

585. Igitur controversia solum esse potest, de possessorio Retinendæ & Recuperandæ, quando videlicet is, qui est in possessione, in ea turbatur, vel eadem spoliatur. Hîc verò complures sunt, qui cognitionem tribuunt etiam Judici laico, & communem doctrinam esse affirmat Gaill. *l. c. n. 2. & 4.* ac praxi Cameræ Imper. receptam, cum ibi in causis Decimarum, quando super possessorio lis est, citationes decernantur, & appellationes recipiantur.

586. Verùm dicendum est, Judicem laicum non esse competentem in judicio possessorio, tametsi sit solum de Retinenda aut Recuperanda possessione. Ita cum Anton. de Butrio, Dec. Lignan. Claro, Cravetta, Curtio Jun. ac alijs tradunt Gratian. *tom. 2. discept. forens. c. 238. à n. 4.* Schrader. *de Feudis p. 10. sect. 1. n. 84.* Moneta *de Decim. c. 8. q. 1. à n. 10.* Barbosa *de Offic. Paroachi c. 28. §. 4. n. 4.* ubi plurimos allegat, Emman. Gonzalez in *c. 13. de Decim. n. 4.* ubi Suarezium malè refert pro o-

pinione contraria, Pirhing *rit. de Decim. n. 163.* Palao *tr. 10. disp. un. pun. 15. n. 8.* ubi ait, ita certissimè tenendum esse, Leander à SS. Sacram. *p. 3. Moral. tr. 6. disp. 2. q. 33.* Leuren *p. 1. Fori Benefic. q. 497. n. 4.*

587. Ut ita sentiamus, movemur I. quia *Clem. un. de causa poss. & prorogr. & Clem. un. de sequest. poss. & fruct.* cognitio de possessione rerum spiritualium tribuitur Judici sacro. Neque valet, quod aiunt adversarij, hinc solum sequi, quod is judicare de causâ possessionis possit cumulative; non verò, quod privativè, & excluso Judice laico. Nam ex eo, quod Jura sacra cognitionem causæ Hæresis, Simoniz, Matrimonij, Jurispatronatus &c. tribuunt Judici sacro, concedunt ipsimet, quod illa Judici sacro privativè competat. ergo pariter ex eo, quod possessorijs spiritualis causam tribuunt Judici sacro, ritè inferitur, quod ipsi soli tribuant. II. Qui agit possessorio Recuperandæ, debet titulum saltem coloratum probare, si agitur de possessione rei spiritualis, puta Beneficij, Jurisdictionis &c. ut pluribus relatis docent Menoch. *cit. remed. 15. à n. 223. 463. 458. 466.* Peregrin. *de Fideicommiss. art. 52. n. 152.* Cravetta *consil. 258. n. 9.* Gratian. *l. c. n. 8.* Moneta *l. c. n. 13.* ac alij. Pariter in judicio Retinendæ ostendendus est titulus coloratus, seu coloranda est, ut loquuntur, possessio, uti tradit idem Menoch. *remed. 3. Retinenda n. 334. & seq.* cum Imola, Olasco, ac alijs, eosque, qui cum Panorm. asserunt, necesse non esse probari titulum, ita explicat, ut sensus sit, non esse probandum plenè & concludenter; probandum tamen esse coloratè. An verò titulus sit coloratus, & an sufficiat, ut quis in possessione manuteneatur, vel in eandem restituatur, quæstio non meri facti, sed juris est. Atqui quæstionem juris in causâ spirituali decidere nequit laicus, tametsi sit solum incidens, ut diximus *n. 565.* & fatentur Adversarij. III. Causâ spiritualis & quasi, seu spirituali annexa, tractanda est à solo Judice sacro, ut constat ex Juribus adductis *n. 564.* & tradit communis omnium DD. in *c. 2. ac 3. de Judic. & c. 3. de Ord. cognit.* Quod autem possessorium rei spiritualis sit temporale, nullo solido nititur fundamento, ut ait Menoch. *cit. remed. 15. n. 219.* ubi contrariæ opinionis fundamenta evertit. Asseritque Barbatia in *c. ult. de Judic.* tenendum esse pro certo, quod propriè ac strictè quæstio possessoria rei spiritualis dicatur spiritualis. IV. Possessoria & Petitoria causâ connexæ sunt, & ab eodem Judice tractandæ, ut diximus supra *n. 541. ex c. 1. de causa poss. & L. Nulli 10. in fin. C. de Judic.* Cum ergo causâ Petitorij tractetur à Judice sacro, tractanda pariter ab eodem est causâ Possessorij. Plures alias rationes accumulavit Schrader. *cit. p. 10. de Feud. sect. 1. à n. 84.* & Curt. Jun. *de Feud. p. 7. q. ult. à n. 24.*

588. Opponunt Adversarij I. Possessorium rei spiritualis non est spirituale. Verùm Glossa in *c. 2. de Juram. Calum.* quæ id asserit, communiter reprobatur, ut aiunt Aufrer. *decis. 470.* & Covarr. *cit. c. 35. n. 1. §. Non oberit.* Et, si Moneta credimus *l. c. n. 14.* nullus magni nominis Doctor id absolute tenet, sed ad summum, possessorium rei spiritualis non esse merè spirituale, sed quasi.

589. Opponunt II. Possessio in facto consistit. Cum ergo factum nihil spirituale contineat, poterit de eo judicare Judex secularis. Verùm quanquam possessio plurimum facti habet, ut dicitur *L. 19. ff. Ex quib. caus. major. plurimum* tamen ex jure mutuatur, ut dicitur *L. 49. ff. de acquir. poss. & vocatur jus Rei L. 31. §. 1. ff. de Action. empr. & jus possessionis L. 15. §. 35. ff. de Damno infect. L. 44. ff. de Acquir. poss. L. 10. C. eod.* Hinc à Bart. ac alijs in *L. 1. ff. eod.* definitur, quod sit *jus insistendi Rei non prohibita possideri.* Licet igitur à facto pendeat, dum apprehensionem & retentionem requirit, reverà tamen in jure consistit, cum sit jus insistendi, variòsque Juris effectus habeat, ut Ulucaptionem, meliorem in dubio conditionem, præsumptionem dominij ac tituli, fructuum acquisitionem, actionem publicianam &c. Et licet in solo facto consisteret, nequaquam tamen sequeretur, quod ad cognitionem Judicis laici pertineat; cum sit conexa rei spirituali, ac quæstio facti, utrùm Reus sit Clericus, à solo Judice sacro decidenda sit juxta dicta *n. 569.* Unde absolute asserunt Baldus, Imola, alique plurimi, quos referunt & sequuntur Moneta *l. c. n. 14.* & Azor *b. 1. L. 7. c. 25. q. 5.* quæstionem facti circa spiritualia ad solius Judicis Ecclesiastici cognitionem pertinere.

590. Opponunt III. Possessio nihil commune habet cum Proprietate. *L. 11. §. Nihil. ff. de Acquir. poss. L. 17. & 52. ff. eod. L. 3. §. ult. ff. uti possidet. & L. 21. §. qui possessionem* ff.

ff. quod met. caus. Respondemus cum Schrader. *l. c. n. 86.* Menoch. *cit. remed.* 15. n. 219. Moneta *l. c. n. 14.* post Panorm. Aufrer. Beroium, ac alios, possessioni nihil quidem commune esse cum proprietate quoad acquisitionem & amissionem; item quoad hoc, quod sententia lata in possessorio non pariat exceptionem rei judicatae in petitorio: esse tamen communem earum causam quoad cognitionem & continentiam, quae dividi non debet, juxta *L. 10. C. de Judic. & c. 1. de causa poss.* ac communem Interpp. apud Curt. Jun. *l. c. n. 23.* Clarum *L. 5. §. Feudum q. 90. n. 9.* Schrader *l. c. n. 77.* alias, ut discurret Menoch. *l. c.* laicus etiam in iudicio Adipiscendae competens foret: quod falsum esse dicit, & nos cum ipso supra n. 584. praeterea, axiomatis illius proprietati nihil commune esse cum possessione, sensus alius non est, quam quod quis possit habere unam, quin habeat alteram.

591. Opponunt IV. In possessorio rei spiritualis juratur de calumnia. *c. 13. de Restit. spoliat.* Quod tamen iuramentum in causis spiritualibus non exigitur. *c. 2. de Furam. Calum.* ergo causa possessoria de re spirituali non est spiritualis. At nec istud assertioni nostrae adversatur. Nam *cit. c. 13.* non exigebatur iuramentum calumniae, sed malitiae, quod longè diversum est ab illo, ac etiam in causis spiritualibus exigi potest. Imò etsi in his causis olim non exigetur iuramentum calumniae, praestari tamen modò debet, sicut in causis profanis. *c. 1. §. ult. de Furam. Calum. & Clem. saepe de V. S.* ac olim praestandum erat super exceptionibus postea emergentibus, vel quando praesumptio erat contra excipientem, ut cum Glossa aliisque notat Panor. *in cit. c. 13. n. 19.*

CAPUT III. De causis Feudalibus.

§. I.

Quandonam de causa Feudi cognoscat Feudi Dominus.

SUMMARIUM.

- 592. Causas Feudales decidunt vel Feudi Dominus, vel Pares Curiae, vel Judex Ordinarius, vel Arbitri.
- 593. Inter Vassallos super Feudo litigantes competens Judex est Feudi Dominus.
- 594. Tamen si hic sit privatus & non nobilis.
- 595. Explicantur Jura in oppositum allata.
- 596. Certis in casibus Feudi Dominus non est Judex.

592. Certum & speciale Forum habent Causae Feudales, seu quae super Feudo vertuntur. Et quidem pro diversitate litigantium, imò & causarum, diversum Forum est. Est enim de Feudo lis aliquando inter Vassallos, aliquando inter Dominum & Vassallum, quandoque inter Dominum & Extraneum, quandoque inter Vassallum & Extraneum. Unde triplex est Judex, nempe vel Dominus Feudi controversi, vel Pares Curiae, vel Ordinarius, vel arbitri: de quo tamen dissentiant Feudistae, ut mox dicitur.

593. De Judice controversiae Feudalis inter convallos ortae dubium & incertum esse Jus Feudale dicit Hotomannus *de Feudis c. 42.* At certum est, Judicem tunc esse Feudi dominum. Ita enim statuitur *tit. 55. §. Insuper L. 2. Feud.* praeterea si inter duos (pluresve) vassallos de feudo sit controversia Domini, sit cognitio, & per eum controversia terminetur. Idem traditur, aut potius supponitur *c. Ex transmissa 6. de Foro comp. & c. ceterum 5. de Judic.* Hinc si inter Duces, Marchiones, Comites Imperij contentio sit super feudo, competens Judex est Imperator. *Tit. 34. prin. L. 2. Feud. Tit. 18. prin. L. 1. Ordinat. Camer. p. 2. tit. 7.* Et quamvis conclusum in Camera Imper. fuerit, jurisdictionem ejusdem in hujusmodi controversia ex praevisione fundari posse, eò quod illa per modum contractus ex Ordinatione Camerae cum Caesare concurrentem jurisdictionem habeat. Gaill. *L. 1. obser. 29. n. 2.* id tamen intelligendum non est de Feudis Regalibus, qualia sunt. quae modò enarravimus. Gaill. *l. c. in fin. Matth. Stephani L. 1. de Jurisdic. c. 26. n. 11.*

594. Quemadmodum verò Imperator vel Rex inter suos Vassallos de Feudi controversia cognoscit: ita quilibet alius dominus competens Judex est inter suos Vassallos, juxta textus generales *cit. tit. 55. & cit. c. 5. ac 6.* Idemque dicendum est de

eo, qui subvassallos habet, quos subinfeudavit: non enim Dominus primus seu Senior, sed Vassallus immediatus inter subvassallos Judex est. Neque opus est, ut dominus feudi habeat alias jurisdictionem: nam hanc acquirit hoc ipso, quod rem suam in feudum concedit. Nec obest, tamen si sit homo plebejus. Innocent. *in c. Verum de Foro comp. n. 1.* Panorm. ac alij, quos sequitur Marta *p. 4. de Jurisd. casu 89. n. 3.* Neque alij DD. vel Leges feudales inter personas publicas & privatas, inter nobiles & plebeios, distinguunt. Et quidem in causa feudali dominus feudi est competens Judex, tamen si agatur solum de parte feudi; & non tantum, si agatur super proprietate, sed etiam, si super possessione, ut diximus supra n. 269.

595. Assertioni istius non obstat textus *tit. 46. v. & responsum scio L. 2. Feud.* ubi controversia, quae est inter vassallos, decidi jubetur per Pares Curiae. Nam sermo ibi est de controversia ipsum dominum concernente: tunc enim absque dubio recurrendum est ad Pares Curiae, sicut quando inter vassallum & Dominum lis est: ne iste jus sibi ipsi dicat. Verba *tit. 34. prin. L. 2. Feud.* si inter Valvasores coram Paribus Curiae, intelligenda sunt de casu, quo major valvasor & valvasor minor, atque ita dominus & vassallus de feudo litigant. Tunc verò nemo dubitat, adeundos esse Pares Curiae ob allatam modò rationem. Idem respondendum est ad textum *tit. 18. prin. v. si verò L. 1. Feud.* Quando demum dicitur *tit. 15. §. Illud tamen sciendum L. 2. Feud.* quod si de feudo inter duos sit controversia, alterum ab altero invitum trahi ad dominum non posse, intelligi id debet cum Bocero *de Jurisdic. c. 3. n. 70.* de vocatione in curiam domini propria auctoritate vassalli, & non à domino: vel cum Duareno *tr. de Feud. c. 20. n. 4.* de casu, quo suspectus est dominus: vel cum Alvaroto *in cit. tit. 15. n. 1.* de causa, quo dominus partem feudi, quod ad se morte vassalli reversum putabat, sibi retinuit, partem verò alij in feudum dedit. Vel cum Rosenthal *in Synopsi Jur. Feud. c. 12. concl. 33.* ac alijs de casu, quo dubia est jurisdictio Domini & Parium: vel denique cum Mozzio, Vultejo, ac alijs dicendum est, correctum esse illum textum *tit. 15.* per textum *tit. 55. L. 2. Feud.*

596. Doctrina modò tradita non uno modo limitanda est. Nam non cognoscit dominus sed Judex Ordinarius, si unus vassallorum litigantium se talem esse negat, & dominum feudi non agnoscit, ut diximus n. 275. II. si actio ab uno vassallo contra alterum intentata est personalis, & non super jure feudali, licet circa rem feudalem agatur, ut pignoratitia, depositi &c. juxta dicta n. 273. aut si agatur solum de servitute. Quia etsi tunc litigent vassalli, non tamen litigant quae tales. III. Si dominus vassallo ex rationabili causa est suspectus, ut dictum est n. 276. Cujusmodi causam Rosenthal aliique contra Borcholtum ac Bocerum esse dicunt, si dominus invitus & jure adactus debuit investire vassallum: eò quod tunc malè affectus erga vassallum esse, & quia iniquus fuit in uno, etiam in altero injustus futurus praesumatur. IV. Si dominus non faciat suum officium, id est, vel ex malitia vel ex desidia differat procedere, aliamve injustitiam cognoscendo aut judicando committat. Quia tunc ad domini superiorem recurrendum est, vel, si actor malit, poterit sequi forum Rei, ejusque Ordinarium Judicem adire. *c. Ex transmissa 6. de Foro comp. Ordinat. Camer. Imper. p. 2. tit. 1. §. Es sollen auch.* ac communis DD. Unde ex eo, quod *cit. c. 6.* causa dicitur pertinere ad Ordinarium Clerici Judicem, si dominus feudi laicus justitiam non administrat, Rittershusius apud Haunold. *tom. 3. de Just. tr. 9. n. 953.* gratis & inique cavillatus est Pontifices, dicendo, quod in primitiva Ecclesia & antequam tantopere crevissent & supra alios se extulissent, haec res prorsus inaudita fuerit. Si enim vassallus laicus non obtentà à domino feudi justitià Judicem ordinarium rei adire potest, quidni, si reus est Clericus (de quo solo casu loquitur textus *cit. c. 6.*) adeundus sit ipse Judex Ordinarius, qui est Praelatus Ecclesiasticus? Quod in primitiva Ecclesia nihil circa feudum vel statutum vel usitatum fuit, mirum non est: quia Leges feudales tunc nondum erant, nec etiam usus feudorum, nisi forsàn inter Germanos aliòsque populos septentrionales: quod ignorare non debuit Rittershusius. V. Si causa feudalis aliquo modo contingat interesse domini, v. g. quia tenebitur de evictione. Tunc enim, cum ipse non possit esse Judex in propria causa, judicabunt Pares Curiae. *tit. 46. lib. 2. feud.* si nulli sint, aut testes in causa esse debeant, Ordinarius Rei Judex.

§. II.

Quando de causa Feudi cognoscant Pares
Curie vel Ordinarius.

SUMMARIUM.

597. Pares Curie sunt Vasalli, qui in eodem territorio degunt.
 598. Decidunt controversias inter Dominum Feudi & Vasallum super Feudo ortas.
 599. Tamen si Feudi Dominus sit Imperator, aut Rex.
 600. Non judicant si Feudum sit solum promissum & nondum collatum.
 601. Et juxta communem DD. neque si lis est super Investitura, quæ à Vasallo negatur.
 602. Dominus Feudi Clericus juxta multos DD. litigat coram Paribus etiam laicis.
 603. Coram Paribus intentatur non solum conditio ex Lege, sed alia quoque actiones.
 604. Sunt Judices etiam in Possessorio.
 605. Debent esse jurati, saltem juramento Fidelitatis in Investitura præstito.
 606. Non sunt necessari omnes vocandi ad litis decisionem.
 607. Cogi ad judicandum possunt.
 608. Deleganda jurisdictionis potestatem habent.
 609. De dubio, ad Dominum an ad ipsos spectet causa cognitio, simul cognoscunt cum Domino.
 610. In causa non feudali non datur coram ipsis reconventio: nec coram Domino, nisi hic aliunde habeat jurisdictionem in causis non feudalibus.
 611. Exarantur casus, in quibus nec Dominus nec Pares super Feudo pronuntiant, sed Judex Ordinarius.
 612. Arbitri assumi possunt à Domino Feudi & Vasallo litigantibus tam ad eligendos Pares Curie, quam ad decidendam causam.
 613. Vasalli quoque inter se litigantes non promittere in arbitros possunt, si non sit periculum præjudicii Domino inferendi.
597. Pares Curie sive Curtis sunt Convassalli ejusdem Domini eodem in territorio degentes. In diversis territoriis seu districtibus si habitant vasalli, inter se Pares Curie non sunt, licet sint ejusdem domini vasalli. Welsenbec. *tr. de Feud. c. 17. n. 3.* Rosenthal. *c. 12. concl. 23.* Bocer. *de Jurisdic. c. 3. n. 56.* Mynsing. *cent. 4. obser. 89. n. 14.* ubi addit, territorium hic crasse (in sensu latiore) accipi oportere, nimirum pro universitate ditionis, quæ specialem habet titulum, ac unius justam administrationem respicit. Itaque si Princeps plura habeat territoria seu ditiones, & in qualibet Beneficiarios seu Vasallos, rectè quidem omnes dicuntur ejusdem Principis Vasalli: non tamen omnes erunt Pares Curie, sed solum hi, qui in territorio litigiosi feudi beneficium habent. Necessarium tamen non est, quod volebant Innocent. Panor. Joan. Andr. Bald. ac alij, ut Pares Curie ab eodem domino habeant feuda ejusdem qualitatis & dignitatis: quia Pares Curie dicuntur *tit. 26. prin. lib. 1. Feud. qui ab eodem domino feuda tenent.* nec ullibi requiritur, ut sint pares gradu & dignitate. Neque Pares dicuntur inde, quod pares sint feudi qualitate; sed quod pariter sint vasalli ejusdem Domini, seu eundem Dominum & Judicem habeant.
598. Habent Pares potestatem cognoscendi & decidendi controversias inter dominum feudi & vasallum super feudo ortas. *tit. 10. lib. 1. Feud. tit. 22. & 39. lib. 2. ac cit. tit. 55. prope finem.* Quod si dominus feudi alios vasallos non habeat, vel isti sint suspecti, vel ipsorum inter sit, uni potius litigantium quam alteri causam adjudicari vel testes in causa esse debeant, vel justitiam non administrent vel vasallus contendens cum domino se vasallum esse neget, adeundus est Judex Ordinarius Rei, aut arbitri eligendi, ut patet ex dictis *n. 475. & seq. ac n. 596.*
599. Excipit hic Mart. Laudens. *tr. de Feud. ad tit. 18. l. 2. Feud.* Imperatorem, negatque de hujus controversia cum vasallo posse cognoscere Pares Curie, eo quod præsumatur summus Princeps justè judicaturus etiam in propria causa. Quam exceptionem defendere conatur Rittershusius factò Henrici VII. Imper. Robertum Sicilie Regem vasallum, tanquam rebellem propriâ auctoritate damnantis, ut refertur *Clem. Pastoralis de sent. & re jud.* Addit item Auctor: sed Papa Clemens V. sententiam illam Imperatoris rescidit, justis, ut videri vult, de

causis: sed nullam declaravit. Verum qui Clementinam illam legerit, videbit Rittershusij vel calumniam, vel oscitantiam in legendo, & temeritatem in damnando, quod perfunctoriè & non totum legit. Cæterum exceptionem illam bene rejiciunt Mynsing. *cent. 4. obser. 89. n. 2. & 3.* Rosenthal. *de Feud. c. 12. concl. 16.* Vultejus *L. 2. de Feud. c. Feud. c. 2. n. 23.* cum Bald. Alvarat. Afflict. Curt. Jun. ac communi aliorum. Eo ipso enim quod Imperator vel Rex feudum concedit inferioribus, sponte se subijcit Parium jurisdictioni, cum contrahentes Legum auctoritati se conformare censeantur, & Princeps non ignoret, Feudorum lege Paribus Curie jurisdictionem in dominum & vasallum litigantes tribui. Potest autem major vel par minoris aut paris jurisdictioni se subijcere. *L. 13. §. Tempestivum ff. ad SC. Trebell.*

600. Aliæ quædam exque graviores circa hanc Parium jurisdictionem quæstiones supersunt. Dubitatur I. An eam habeant, si lis sit solum super promissione Feudi. Negandum est cum Panorm. in *c. Cæterum de Judic. Mozz. tr. de Feud. c. de natural. Feud. n. 113.* Vultejo *l. c. n. 32.* Bocer. *de Jurisdic. c. 3. n. 58.* arg. text. *tit. 20. §. Item dicit, & tit. 39. §. si inter lib. 2. Feud.* Ratio est: quia is, cui promissio solum de feudo facta est, nondum habet feudum, cum hoc accipiat solum per investituram, ac idcirco ante hanc vasallus non est. At Pares Curie solum judicant inter dominum & eum, qui vasallus est.

601. Dubitatur II. An Pares Curie sint Judices inter dominum & vasallum, si de ipsa investitura lis est. Negat cum Innocent. Imola, Decio, ac communi DD. Mynsing. *cent. 1. obser. 99. n. 4.* eo quod jurisdictio Parium cesset, si de vasallo non constat. Affirmat Schrader. *p. 10. de Feud. sect. 4. à n. 164.* approbante Bocero *l. c. n. 62.* & allegante textum *tit. 39. §. si inter lib. 2. Feud.* ubi supponi videtur, ventilandam hanc controversiam esse coram Paribus Curie, præcipue si prima & ultima verba *cit. §. si inter* considerentur. Horum opinio (quævis priorem ob DD. auctoritatem amplexi simus supra *n. 275.*) videtur esse multum probabilis. Nam cum Pares facilius, quam alij, judicare possint, utrum facta sit Investitura, eo quod ista coram Paribus Curie fieri debeat, juxta *tit. 2. §. 1. tit. 3. & tit. 4. §. 1. & §. Item si vasallus tit. 26. §. Testes vero l. 1. Feud. tit. 2. prin. tit. 16. prin. tit. 20. prin. l. 2. Feud.* expedit, cognitionem in hujusmodi dubio penes ipsos esse. Accedit, quod Judex cognoscere potest, an sua sit jurisdictio, ut dictum est supra *n. 18.* exceptis casibus *n. 21.* recensitis, quos inter non est iste, de quo hic agitur. Neque aliunde satis constat, ad fundandam Parium jurisdictionem requiri, ut constet, hunc esse Vasallum. Et quamvis Dominus Feudi judicare nequeat inter Vasallos, quorum unus talem se esse inficiatur, ut diximus *cit. n. 275.* Hoc tamen inde provenit, quia judicando in tali dubio, judicaret in propria causa, eo ipso dum pronuntiando ipsum esse vasallum, rem esse feudalem & suam esse ac servitia feudalia sibi debere pronuntiaret. Quæ ratio cessat in Paribus Curie, utpote quos ponimus ex sua sententia commodum non laturos.

602. Dubitatur III. An si dominus feudi est Clericus, v. g. Episcopus, Pares verò Curie laici, decisio causæ inter ipsum & vasallum motæ pertineat ad Pares laicos, tamen si Episcopus sit Reus. Affirmativa est communis inter Feudistas, & tenetur ab Innocent. in *c. verum 7. de Foro comp. n. 2.* ac Oliva *p. 3. de Foro Eccles. q. 29. n. 21.* atque ita decisum est *tit. 20. l. 2. Feudor.* Ratio dari potest: quia quod jure feudali receptum est, non legitur reprobatur ab Ecclesia. Tamen enim, ut supra non semel diximus, Clerici non sint subiecti jurisdictioni laicorum, imò ei se neque ultrò subijcere possint, nihilominus quia Ecclesia leges feudales recepit quoad Clericum vasallum, ita ut voluerit hunc super feudo respondere coram laico feudi domino, ut diximus supra *à n. 267.* censendum est, voluisse eas observari etiam quoad Ecclesiasticum feudi dominum. Fatendum tamen est inter utrumque casum esse disparitatem. Expedit enim Ecclesie bona à laicis in feudum habere, unde cum aliter habere non possit, quam illorum jurisdictionem agnoscendo, & sub hac conditione feuda concedantur Clericus, & Ecclesiis, mirum non est, quod respondeant de feudo coram laicis. Quæ ratio, ut patet, non æquè procedit de Prælato Ecclesiastico feudum concedente. Præterea quod Clericus vasallus coram laico de re ad laicum pertinente respondeat, absurdum non est, at indignum videtur & omnino alienum à statûs Clericalis dignitate, ut Prælatus Ecclesie super re sua Ecclesiastica respondere teneatur coram laicis. Unde ex eo, quod Ecclesia agnoscat jurisdictionem laicam quoad Clericum habentem feudum seculare, neutiquam sequitur, quod illam

illam etiam agnoscat quoad Prælatos feudum laicis concedentes.

603. Dubitatur IV. an penes Pares Curia sit jurisdictio, si de feudo alia actio moveatur inter dominum & vassallum, quam conditio ex lege seu moribus Feudorum. Hanc solum conditionem coram paribus admittunt Mynsing. *cent. 1. obser. 99. n. 3.* Schrader. *l. c. sect. 6. n. 40.* ac alij. A quorum tamen opinione recedendum putamus cum Bocero *l. c. n. 63.* Nam dominus contra vassallum debita servitia non præstantem, expectari potest ad repetendum feudum condicione *causa datâ causâ non secutâ. tit. 21. l. 1. Feud.* Quæ tamen, cum sit de feudi amissione, pertinet ad Pares Curia *tit. 22. §. ult. l. 1. Feud.* Pariter rei vindicatio, quæ competit domino adversus vassallum ad repetendum feudum ob feloniam ipso jure amissum, in iudicio Parium intentanda est *tit. 22. l. 2. Feud.* Demum utilis vindicatio competit vassallo non tantum adversus extraneum: sed etiam ipsum dominum feudi possessorem. *tit. 8. §. Rei autem l. 2. Feud. junct. l. 1. in fin. ff. si ager vectig.* Quæ tamen actio apud solos Curia Pares institui potest. *tit. 2. §. si verò vassallus conqueritur, tit. 16. prin. tit. 20. prin. tit. 39. §. si inter, & tit. 55. §. penult. l. 2. Feud.*

604. Dubitatur V. An si vassallus agat adversus dominum interdicto de feudi possessione, hæc controversia ad Parium cognitionem pertineat. Affirmantem communem sententiam quoad feudi dominum, quod videlicet sit Judex competens non tantum in petitorio, sed etiam possessorio, amplexi sumus supra *n. 269.* Cum igitur par sit ratio de Paribus Curia, idem modò de his statuendum est: cum limitationibus tamen positis *cit. n. 269. in fine.* Favet huic opinioni cum textus *tit. 22. §. si verò vassallus l. 2. Feud.* tum quod idem Judex de proprietate & possessione cognoscit *L. Nulli 10. C. de Judic. & c. 1. de sequest. possess. & fruct.* Non obstat, quod possessio cum proprietate nihil commune habet. *L. 12. §. 1. de acquir. possess.* Sensus enim duntaxat est, quod illa apud hunc, altera apud alium esse possit. *L. si quis vi 17. §. 1. ff. eod.*

605. Dubitatur VI. An Pares Curia debeant esse jurati. Non est dubitandum, posse dominum & vassallum litigantes consentire in non juratos, cum possint alijs, quam Paribus, jurisdictionem prorogare. Ille tamen vassallus, qui fidelitatem domino non juravit, domino vel vassallo dissentiente pro Pari non est eligendus, ut dicitur *tit. 16. l. 2. Feud.* Solum igitur quaestio est, an sufficiat juramentum Fidelitatis præstitum, vel an de novo præstare juramentum debeant de recte judicando. Novo juramento adstringendos esse censet Præpositus ac alij. Sufficere juramentum Fidelitatis in investitura præstitum, judicat cum Ifernia ac alijs Mynsing. *cent. 4. obser. 80. n. 8. & 9.* eò quod textus *§. penult. de prohib. feud. alien. per Frider.* loquatur solum de Paribus sub debito Fidelitatis, non autem sub debito recte judicandi juratis. Videtur consulenda consuetudo locorum, juxta quam in Germania ferè jurant vassalli, se administraturos justitiam & recte judicatos, ut testatur Zasius in *Epit. Feud. & Hart. Hartmanni l. 2. Pract. obser. tit. de Feud. obser. 23.*

606. Dubitatur VII. An omnes Pares ejusdem domini ad judicandum vocari debeant. Posse omnes vocari & judicare, si litigantes velint, nemini dubium est. Non dari obligationem vocandi omnes, sed aliquos tantum, ita ut si in electione dissentiant, prius dominus eligat, postea vassallus pari numero, quo elegit dominus, constat ex *tit. 16. l. 2. Feud.* Illud verò controversum est, quid agendum sit, si alteruter nolit eligere. Solius domini esse electionem facere, si vassallus diverticula quaerens eligere nolit, ait cum Ifernia multisque alijs Mynsing. *l. c. n. 10.* Idemque haud dubiè vicissim dicent de vassallo, nolente eligere domino. Cum verò super hoc nihil jure proditum sit, & facultas eligendi non cogat ad eligendum, forsitan rectius cum Sonsbecio ac alijs dicetur, cognitionem causæ tunc pertinere ad omnes Pares Curia, qui commodè haberi possunt: eò quod in omnes censetur consentire, qui eligere certos non vult, aliquos tamen admittere tenetur. Porro consuetudinem, quæ solus dominus elegit, irrationabilem & iniquam esse, cum Zasius ait Gaill. *l. 2. obser. 34.* & ita in Camera judicatum fuisse testatur: eò quod hac ratione dominus quodammodo in causa propria Judex esset futurus, utpote eos electurus, à quibus sibi promitteret victoriam.

607. Dubitatur VIII. An Pares Curia, si renuant, cogi ad judicandum possint. Communior DD. contra Ifern. Zasius ac alios non absque causa affirmat. Tum à paritate Tutorum, qui cogi ad tutelam possunt, quia est officium publicum. Tum quod

illi sunt Judices Ordinarij, quia habent à Lege jurisdictionem; Judex autem ordinarius ad judicandum cogi potest; imò & Delegatus, si subditus est Delegantis. Tum quod tacita de hoc conventio inter ipsos & dominum esse censetur. Tum denique quod Vassalli promittant, se velle justitiam facere domino: quamvis per hoc, ut putat Haunold. *tom. 3. de Justit. tr. 9. n. 961.* solum promittant, quod velint in iudicio comparere citati. Saltem in Germania, teste Zasio *p. 11. n. 20.* vassalli in suo juramento Fidelitatis promittunt, se in talibus causis judicatos.

608. Dubitatur IX. An Pares Curia suam jurisdictionem alteri delegare possint. Ratio dubitandi est: quia Arbitris id licitum non est, & Pares videntur esse instar Arbitrorum. Verum supposita communi DD. sententiâ, quod Pares sint Judices Ordinarij, dicendum est, posse delegare: quia hoc concessum est Ordinario Judici, ut diximus supra *n. 442.* Delegatus tamen à Paribus subdelegare nequit: cum hoc concessum duntaxat sit Delegato supremi Principis juxta dicta *n. 444.*

609. Dubitatur X. Quis judicet in dubio, quo controversitur, ad dominum an ad Pares Curia causæ cognitio spectet. Respondemus cum Curt. Jun. Zas. Wesenbec. Vult. ac alijs, tunc Pars cum Domino cognoscere. Cum enim jus cognoscendi vel ad hunc vel ad illos spectet, & Judex non tantum Ordinarius, sed etiam Delegatus, cognoscere possit, num sua jurisdictio, juxta dicta *n. 18. & 19.* consequens est, quod illi cognoscere de hoc possint. At quia tam de Domino quam de Paribus est dubium, utrique cognoscent. Ex quo rursum consequens esse videtur, quod in dubio, an jurisdictio in aliqua causa pertineat vel ad Ordinarium, vel ad Dominum, vel ad Pares, hos omnes simul debere de tali dubio cognoscere.

610. Dubitatur XI. An Reus conventus coram Paribus Curia possit coram iisdem reconvenire Actorem in causa extranea & ad Judicem Ordinarium spectante. Negandum est cum communi DD. ac universim supra *n. 588.* negavimus reconventionem in causis feudalibus quoad causas non feudales. Ut adeò nec coram Domino vassallus vassallum in causa ad feudum non pertinente reconvenire possit, nisi is aliunde habeat jurisdictionem in causis non feudalibus. Quia potestas tam Domini quam Parium Curia limitata est ad causas feudales. Idem statuimus *n. 432.* de Prorogatione, eam videlicet locum non habere in causis feudalibus, nisi consentiat Dominus, seu licentiam det vassallis coram alio Judice litigandi.

611. Cum modò paucis explicatum sit, quando Pares Curia sint Judices in causis feudalibus: superest, ut etiam de Judice Ordinario & Arbitris agatur; nam hos quoque in illis causis iudicium suum vel arbitrium quandoque interponere, annotavimus supra *n. 592.* Et Ordinarius quidem Judex in causa feudi competens est, quando super illo lis est vel Domino vel vassallo cum aliquo extraneo, seu eo, qui vassallus non est, aut certè talem se esse diffitetur. Cum enim Leges Feudales hætenus allegatae Domino jurisdictionem solum concedant, quando inter se contendunt Vassalli; & Paribus Curia tunc solum, quando vassallus litigat cum Domino: consequens est, quod extra hos duos casus adiri alius Judex debeat, ac proinde Rei Judex Ordinarius. Præterea Ordinarius Rei vel Vassalli vel Domini Judex est competens in ijs casibus, quos enarravimus *n. 596. & n. 598.* Solum aliqua controversia est de casu, quo Dominus litigans cum Vassallo non habet alios vassallos: nam non Ordinarium tunc adendum, sed arbitros eligendos esse existimant nonnulli. Verum communis DD. Ordinario jurisdictionem rectè adjudicat: quia hic fundatam habet jurisdictionem, quamdiu Jura alteri Judici eam in aliqua causa non tribuunt, uti tribuunt v.g. ratione rei sitæ. Pariter jurisdictio competit Ordinario, quando duo vassalli litigant super feudo, quorum uterque dicit, feudum ad se spectare, & non ad alterum. Ita tradit communis DD. ac sumitur ex *tit. 15. §. Illud l. 2. Feud.* Ratio est: quia licet in tali casu quis se dicat esse vassallum, simul tamen quis negat, alterum esse vassallum. Quicumque ergo ipsorum vicerit, verificabitur, unum ex ipsis non esse vassallum, ac proinde cognitio non pertinet ad Dominum, utpote penes quem tunc solum est jurisdictio, quando vassalli inter se litigant. In dicto autem casu litigat vassallus cum non vassallo.

612. Quoad Arbitros consensu DD. receptum est, posse ipsos eligi à Domino & Vassallo litigantibus ad eligendos Pares Curia. *arg. c. causam, c. in causis, c. cum dilecti. c. quia propter de Elect. c. si compromissarius. eod. in 6. l. Item eorum 6. §. si de curiones ff. quod cujusque universi.* Pariter compromitti in

Arbitros potest quoad ipsam causam inter Dominum & Vassallum litigiosam. Cum partes communi consensu controversiam definiendam committere possint arbitris. *c. sane 1. de Arbitr.* neque causa feudalis, quæ agitur inter Dominum & Vassallum, ullibi excepta sit, sicut excepta est Criminalis, Matrimonialis, de libertate hominis, de exemptione Ecclesiæ aut Monasterij. Neque obstat, quod *tit. 18. l. 1. Feud. tit. 16. 20. 30. & 39. §. 1. lib. 2.* dicitur, judicandi potestatem esse penes Pares Curiae, si inter Dominum & Vassallum super feudo lis sit. Hinc enim solum sequitur, quod illi jurisdictionem habeant, & adiri possint; non vero quod adiri debeant, nec in arbitros compromitti possit. Sicut arbitri non excluduntur in alijs causis ex eo, quod Jura ordinarium Rei Judicem adeundum esse dicunt.

613. Gravis tamen controversia est de ipsis vassallis inter se litigantibus, utrum videlicet relicto Domini foro compromittere in Arbitros possint. Plurimi, quos refert Rosenthal *de Feud. c. 9. concl. 22. n. 4.* affirmant. Addunt tamen aliqui, hoc solum procedere tunc, quando de alio præjudicio Domini non agitur, quam quod forte alium vassallum accipiat. Alij addunt, posse vassallum litigare coram arbitro, nisi Dominus hoc intelligens prohibuerit. Negant demum absolute complures: nisi consensus domini accedat. Quam opinionem communem dicit Socin. Jun. *vol. 1. consil. 77. n. 76.* & magis communem Clarus *L. 4. sent. §. Feudum q. 39.* Nos ex rationibus, quæ pro singulis opinionibus afferuntur, colligimus earum Auctores reipsa non dissidere sed asserere, uti asserendum esse judicamus, quod tenent Clarus *cit. q. 39. in fin. & Curt. Jun. p. 4. de Feud. n. 99.* valere compromissum in arbitros, si non sit periculum alienationis & præjudicii Domino inferendi; secus, si tale periculum subsit. Quemadmodum DD. idem tradunt de Transactione. Hinc cum eodem Claro & Curtio idem tenendum existimamus de Arbitratore, seu illo, qui ex æquo & bono sine tela & Ordine judiciario litem componit; quamvis teste Claro *l. c. n. 1.* & Roland. à Valle *vol. 4. consil. 22. n. 1.* inter omnes DD. conveniat, vassallos non posse in Arbitratorem compromittere. Nam ratio solum datur, quod Arbitramentum à Transactione nihil aut parum differat. Cum igitur Transactio circa feudum valeat, si non agitur de alienatione aliòve Domini præjudicio, consequens est, idem dicendum esse de Arbitramento.

CAPUT IV.

De causis Mixti Fori.

§. I.

Quanam causa sint Mixti Fori.

SUMMARIUM.

- 614. Causa Mixti Fori sunt, quæ ad Judicem Ecclesiasticum & Laicum pertinent cum jure præventionis.
- 615. Inter Crimina Mixti Fori sunt Usura.
- 616. Blasphemia: nisi Hæresin contineat.
- 617. Adulterium: nisi agatur ad divortium.
- 618. Incestus.
- 619. Sodomia.
- 620. Sacrilegium.
- 621. Sortilegium: nisi sapiat Hæresin.
- 622. Concubinatus.
- 623. Polygamia.
- 624. Assassinatus.
- 625. Laicus aequè ac Ecclesiasticus Judex compellere potest ad servandum Juramentum: non tamen directe ab eo absolvere.
- 626. Item exequi ultimas Voluntates ad Pias causas.
- 627. Nec non prohibere ac tollere, quæ ad versantur Religioni ac bonis moribus.

614. Causæ Mixti Fori illæ propriè dicuntur, quæ Ecclesiastico & seculari Foro sunt communes, seu in utroque deciduntur, ita ut præventioni sit locus, & ille Judex, qui prævenit alterum causam ad se trahendo, non possit amplius ab altero in cognoscendo & judicando impediri. Impropiè dicuntur Mixtæ, quarum cognitio cum eodem præventionis jure pertinet ad duos Judices Seculares aut duos Ecclesiasticos, habentes jurisdictionem con-

currentem, uti habent v. g. Judex loci delicti aut contractus, & ille, in cujus territorio domicilium habet delinquens, aut contrahens.

615. Quemadmodum, ut supra dictum est *n. 566.* Hæresis & Simonia privativè pertinent ad forum Ecclesiæ: ita complura alia crimina sunt Fori Mixti. Et I. quidem Usura, uti communior DD. tradit apud Cavallos *opin. Comm. opin. 11.* & Covarr. *L. 3. var. c. 3.* contra Baldum aliosque complures, qui hoc crimen ad solum Ecclesiæ Forum pertinere existimant. Ratio assertioris nostræ est: quia Usura utroque Jure prohibita est, ut fuse prof. quuntur Menoch. *de Arbitrar. casu 398.* & Gibalin. *de Usur. L. 1. c. 7. art. 4.* Ac nunquam fuisse Jure Civili permissas Usuras Lucrativas, seu mordentes, ut vocant, sed solum Compensatorias & Punitorias, ostendere cum Wadingo ac alijs conatur Haunold. *Tom. 3. de Just. tr. 9. a. n. 382.* Ex eo autem, quod aliquod crimen prohibitum est Jure tam sacro quam Civili, potissimum desumunt DD. quod cognitio de illo ad utrumque Forum pertineat. Limitant plurimi hanc doctrinam, asseruntque, si quæstio sit non facti, sed Juris, an videlicet hic vel ille contractus sit usurarius, id decidere solum Judicis Ecclesiastici esse. Et ita teneri ab omnibus Legistis & Canonistis cum Jafone ait Clarus *L. 5. Sent. §. fin. q. 37. n. 2.* idemque tradit Covarr. *L. 3. Var. c. 3. prin.* à quibus tamen ipse recedit *l. c. §. Ego ut libere,* ac eorum opinionem erroneam, suamque Jure verissimam esse dicit. Nos ab hac acri censura abstinendo, cum eodem & Farin. *L. 1. Prax. Crim. tit. 1. q. 8. n. 140.* ac alijs asserimus, ad Forum quoque seculare hoc crimen, etiam in quæstione Juris, pertinere: nulla enim proflus est ratio dicendi, ac omnino gratis fingeretur, quod cognitio, utrum aliquis contractus injustitiam contineat, ad solum Judicem sacrum pertineat. Si autem de alijs contractibus hanc controversiam decidere potest Judex laicus, poterit etiam, quando dubitatur, utrum contractus sit usurarius. Quamvis enim verum esset, non esse prohibitas Jure Civili, non tamen sunt prohibita solo Jure Ecclesiastico, sed etiam Naturali, ut concors Theologorum sententia tradit contra Abulensem ac paucos alios, quorum opinionem Bannez hæreticam, alijs periculosam, temerariam, erroneam dicunt, certumque est, jam in Lege Veteri judicatum fuisse, esse illicitas & injustas, uti patet ex *Deuteronom. c. 23. Proverb. 28. Psal. 14. 54. & 71. ac Ezech. 18.*

616. Ad utrumque Forum pertinet Blasphemia: cum utroque Jure sit prohibita; Canonico quidem *tot. tit. de Maledictis & Blasphemis*, Civili *Novell. 77.* quia verò crimen Hæresis privativè pertinet ad Forum Ecclesiæ, ut diximus *n. 566.* idcirco si Blasphemia contineat Hæresin, videlicet si Deo negetur aliquod Attributum seu Perfectio, v. g. Justitia aut Providentia, & profecturatur ab Ecclesiæ subdito seu Baptizato, solum Judicis Ecclesiastici est de ea judicare. Prolata verò ab Infideli, seu non Baptizato, v. g. Judæo, Turca, puniri potest à solo Judice seculari, ut ex communi DD. docet Jul. Clarus *l. c. §. Blasphemia n. 5.* addens tamen, quod, si Judex secularis esset negligens, Ecclesiasticus etiam in Infidelibus eam punire possit. Idem dicendum est, si Infideles subiecti sint, uti sunt Judæi, dominio temporali SS. Pontificis, aut Episcoporum; vel peregrini quidem sint, sed in ipsorum territorio temporali blasphemant. Modò dicta procedunt non tantum de Blasphemia immediate in Deum, sed etiam in Virginem Deiparam aliosque sanctos jacta; cum verba contumeliosa etiam in hos effusa sint Blasphemia, ut constat ex *c. Statuimus 2. de Maledic.* & traditur unanimi consensu à DD. Catholicis, quibus per insignem injuriam & contumeliam affingit Berlich. *p. 4. conclus. 1. n. 34.* idè ab ipsis tradi, quod committatur in Deiparam & Sanctos Blasphemia, quoniam illis cultus & honor divinus debeat. Nullus enim Doctorum, quos citat *n. 33.* id dixit, sed nec ullus unquam Catholicus: ac si dixisset, Catholicus per hoc esse desisset, cum id asserere sit hæreticum.

617. III. Adulterium. Esse de Foro Canonico patet ex *c. Gaudemus 19. de Convers. Conjugat.* de Foro Civili, ex *Can. Rex 40. 23. q. 5. & L. 30. ac tot. tit. ff. & C. ad L. Jul. de Adulter.* Si tamen civiliter solum agatur de adulterio, nimirum ad divortium, restitutionem dotis, alimenta &c. solus Judex Ecclesiasticus de eo cognoscit. *c. Tue 5. de Procurat.* Unde si lite coram seculari Judice mota de alimentis à marito uxori separatæ præstandis is opponat adulterij crimen, ob quod uxor alimentorum jure sit privata, Judex secularis lite superfedere debet, donec quæstio incidens super adulterio à Judice Ecclesiastico fuerit terminata, ut diximus *n. 565.* ac fuse explicat Sanchez *L. 10. de Matrim. disp. 8. a. n. 15.*

619. IV. Incestus, ut communiter tradunt DD. quod ad Forum Ecclesiæ pertineat patet ex eo, quia Ecclesia statuit impedimenta Consanguinitatis & Affinitatis, etiam in gradibus, in quibus Jure Naturæ statuta non sunt. Quod spectet etiam ad Forum seculare, constat ex *Auth. Incestus C. de Incestis Nupt. & L. 38. ff. ad L. Jul. de Adulter.*

619. V. Sodomia. De Foro Ecclesiæ id perspicuum est ex *c. Clerici 4. de Excess. Prælator. de Seculari ex L. 31. C. ad L. Jul. de Adulter.* Ob crimen hoc nefandum Clericus etiam à Judice seculari puniri potest, si præcessit sententia Judicis Ecclesiastici declaratoria. Nam juxta Constitutionem Leonis. X. quæ incipit *Summa*, & Pij V. *Cum primum*, ac alteram ejusdem Pontificis *Horrendum*, Clericus per hoc crimen omni Officio, dignitate, ac beneficio Ecclesiastico, ipso jure privatur. Ad quam tamen poenam incurrendam aliqui cum Navarro plures actus requirunt, alij cum Salzedo *in præf. crim. Canon. c. 86.* & Marta *p. 2. de Jurisdic. c. 16. n. 3.* unum sufficere aiunt: tum quod poenæ in alia crimina statuta incurruntur per unum actum; tum quod in ultima Pij V. Bulla non adhibetur verbum *exercentes*, quod juxta DD. frequentiam actuum denotat; sed verbum *perpetrantes*, quod per unum actum verificatur.

620. VI. Sacrilegium, uti patet cum ex eo, quia est contra Religionem & res sacras, v. g. contra votum, reverentiam Ecclesijs debitam, ac punitur excommunicatione aliisque poenis Ecclesiasticis; tum ex *L. Sacrilegi 6. & L. Sacrilegi 9. ff. ad L. Jul. peculat. L. si quis 10. C. de Episc. & Cleric. Novell. 123. c. 21. §. 1.* Unde rectè inferunt DD. quod si Clericus peccet cum laica persona, etiam ista puniri possit ab Ecclesiastico Judice; imò de Jure ob connexionem causæ puniri debere, patet ex dictis supra *n. 545.*

621. VII. Sortilegium. *Can. 10. 26. q. 5. & tot. tit. C. de Malefic. & Mathem.* Erit tamen solius Judicis Ecclesiastici de eo judicare, si sapiat hæresim, v. g. si quis invocet Dæmonem, ut sciat futura &c. De quo fusè Clarus *L. 5. Sentent. §. Hæresis n. 25.* & Farin. *in Praxi crim. q. 20. à n. 72.*

622. VIII. Concubinitus. *Can. Nemo 4. 32. q. 4.* ubi omne carnale commercium extra conjugium in latiore & impropria significatione dicitur adulterium, & *Novell. 14. §. 1.* Unde dubium jam non est, posse hoc delictum etiam à seculari Magistratu puniri: tum quia Leges Civiles posteriores illud prohibent; tum quod praxi locorum ita receptum est.

623. IX. Polygamia. Esse Fori Ecclesiastici constat tum ex eo, quod per eam irreverentia & injuria Sacramento Matrimonij irrogatur; tum quod agitur contra Institutionem Conditionis Dei, qui *masculum & feminam creavit eos*, ut dicitur *Genes. 1. v. 27.* ac Christus repetijt *Matth. 19. v. 4.* id est, tantum unam junxit uni, ut exponunt SS. Chrysostomus, Hieronym. alique PP. apud Maldonatum *in cit. c. Matthe.* Quæ institutio Divina matrimonij inter unum tantum virum & feminam unam, rectè etiam deducitur ex illo *Genes. 2. v. 24. adhærebit (vir) uxori suæ, & erunt duo in carne una. Nam non dixit (ait Pontifex c. Gaudemus 8. de Divort.) tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxori, sed uxori. Nec si quis plures habere uxores simul posset, essent duo, sed tres vel quatuor in carne una.* Unde Christus *cit. c. 19.* ex illis verbis Genesis probavit, esse adulterium, qui dimissa primâ secundam ducit. Quod verum non esset, si quis posset plures ducere: tamen enim peccare eo casu posset priorem dimittendo, non tamen esset adulter ducendo secundam, quia hæc esset vera ejus uxor. Quod verò Polygamia crimen sit etiam Fori secularis, manifestum est cum ex praxi, tum ex *§. Socrum 7. Inst. de Nupt. L. Nemo 7. c. de Judais & Cælicol. & L. Neminem 2. c. de Incest. & Inutil. Nuptijs.*

624. X. Assassinitus. Judicis laici esse de hoc crimine cognoscere constat cum ex praxi, tum ex eo, quod Jure Civili puniatur Homicidium. *§. Item Lex Cornelia 5. Inst. de Public. Judic.* Esse etiam Judicis sacri perspicuum est ex *c. 1. de Homicid. in 6.* Idem dicendum est de Crimine Falsi, juxta *C. 7. de Crimine Falsi*, ac *tot. tit. C. ad L. Cornel. de Falsis.* Idem de crimine Incendiariorum. *Can. Pessimam 32. 23. q. 8. & Can. 21. 12. q. 2. ac L. 10. ff. ad L. Cornel. de Sicar. cit. §. 5. Inst. de Public. Judic. L. 28. §. 12. ff. de Pæn. l. 9. ff. de Incendio, & Constit. Crimin. Caroli V. art. 125.* De his criminibus Mixti Fori præter alios fusè ac doctè agit Marta *de Jurisdic. p. 2. à c. 7. usque ad 30.* ubi plura alia addit, ut falsarum literarum Apostolicarum, fractæ pacis, conventiculorum illicitorum, piraticæ.

625. Sunt præter Crimina aliæ quædam causæ, quæ ad Fo-

rum tam Ecclesiæ quam Magistratum secularium pertinent. Sic ad observandum Juramentum Promissorium compellere potest uterque Judex. De Ecclesiastico constat cum ex *tot. tit. de Furejurando*, tum ex eo, quod res est spiritalis, ac immediatè pertinet ad Salutem animæ, & cultum Numinis, quod in testem vocatur. De seculari Judice id supponitur *c. Licet mulieres de Furejur. in 6.* Hæres tamen laicus circa contractum, quem testator juramento firmavit, conveniri coram Judice Ecclesiastico nequit, ut post Joan. Andr. Panorm. Bald. ac alios bene observat Farin. *L. 1. Prax. Crim. tit. 1. q. 8. n. 141. §. 1. Limita hanc. ampl.* quia licet obligatio promissionis ac contractus à defuncto initi transeat ad hæredem, non tamen ad eum transit obligatio Juramenti, utpote quod merè personale est, ut cum S. Thoma, Bart. Bald. Panorm. Imol. tradit communissima DD. quos allegant & sequuntur Farin. *L. c. Gabriellus L. 2. tit. de Furejur. conclus. 6.* Suar. *Tom. 2. de Relig. lib. 2. de Juram. c. 15. v. 9. & c. 31. n. 12.* ac Thomas Sanch. *in Decalog. L. 3. c. 13. n. 1.* nec ullum, qui dissentiat, auctorem nobis licuit reperire. Neque obstat, quod vota Testatoris realia, v. g. de distribuendis elemosynis, fundanda Ecclesia, implere hæres teneatur. *L. 2. ff. de Pollicitat.* Hæc enim, si valida sunt, obligant ratione promissionis Deo factæ & ab hoc acceptatæ, ac proinde impleri debent ab hæredibus, sicut promissiones hominibus factæ, ut fusè explicant Sanchez *L. c. L. 4. c. 15. à n. 25.* & Suar. *L. c. lib. 4. de oblig. voti c. 11.* Tamen si verò etiam Judicis secularis sit compellere ad servandum Juramentum: non tamen potest ab eodem directè absolvere, quamvis possit indirectè, videlicet illud remittendo loco subditi, cui juratum est, & qui propter injuriam v. g. aut bonum publicum tenetur remittere, ut cum communi DD. tradunt & explicant Suar. *L. c. c. 41. n. 16.* ac Cardin. de Lugo *disp. 22. de Just. n. 238.*

626. Pariter causa Mixti Fori est Executio Ultimarum Voluntatum ad pias causas, uti colligitur ex *L. 28. §. 5. C. de Episc. & Cleric. & L. 50. in fin. ff. de Petit. Hæredit.* Si tamen testator aliquid legasset pro restitutione illicitè acquisitorum (quod legatum merè spirituale dicunt) solus Episcopus executor esset. Ad quem insuper pertinet executio legati pij pro redemptione captivorum, si nullus alius executor nominatus est: tamen si executionem ab eo fieri noluerit & prohibuerit testator. *Novell. 131. c. 11.* Habet denique Episcopus jus ferendi sententiam definitivam, quando inter executores testamenti ad pias causas est discordia. De quo Haunold. *Tom. 5. de Just. tr. 1. n. 334.*

627. Huc denique præter alia referenda est potestas tollendi ea, quæ bonis moribus & Religioni adversantur, ut est v. g. prohibere subditis, ne ad Conventus & Conciones Heterodoxorum accedant; prohibere & suppressere libros noxios, quorum ab uno alterove seculo uti feracissima, ita perniciosissima seges est, eaque scribentium licentia, ut ante paucos annos quidam ausus fuerit ipsum Ecclesiæ Catholicæ Patronum & Protectorem Gloriosissimum Regem Romanorum adsciscere Patronum suo Operi, in quo Catholicam Religionem non semel incessit ac traducit, unaque tacitè Patronum, qui eam sequitur; alij verò multi inanissimas fabulas pridem apertæ calumniæ convictas identidem regerant, & fucum incauto Lectori faciant. Quos inter Goldastus Calvinista Imperialibus, quas collegit, Constitutionibus, præter plura alia fabulosa, inseruit quandam Declarationem Pacis Religiosæ, & Epistolam ad Lutherum, felicissimæ memoriæ & ardentissimi in Catholicam Religionem studij ac Zeli Imperatori Ferdinando I. à quibusdam per summam injuriam, ut mox à Catholicis demonstratum fuit, affectas. De qua similibusque imposturis plura Jurisconsulti Catholici in *Compositione Pacis c. 6. q. 45.* Eadem fide consarcinata fuit ante bina circiter lustra sub ficto nomine Augustini le Blanc Historia de Auxilijs Gratiae Divinæ, facta plurimis fabulis & mendacijs, tantâ nihilominus præfidentia & audaciâ Orbi Literario obtrusis, velut pura veritas, cui refragari nemo possit, afferretur. Errant porro, qui libertatem scribendi per librorum prohibitionem putant non esse constringendam. Quam enim librorum vel pravam doctrinam vel calumnias continentium lectio inimica sit & noxia Religioni, quantum inquinet plurimorum mores, multorum famam ac honorem, nimis apertè ostendit quotidiana experientia. Quod verò hujusmodi libros non tantum vetare, sed etiam comburere, usitatum semper fuerit non Ecclesiæ duntaxat, sed etiam Imperatoribus aliisque Magistratibus secularibus, tam Ethnicis quam Christianis, fusè & eruditè docet

Emman. Gonzalez in c. Præterea 4. de Hæretic. à n. 6. ubi n. 9. dissolvit, quæ in contrarium afferri possunt.

§. II.

Præventio in causis Mixti Fori quomodo fiat, & quo effectu.

S U M M A R I U M.

628. Præventio locum habet, quandocunque concurrat Jurisdictio.

629. Inducitur per solam citationem.

630. Prævenit, qui citat prior, tametsi solum verbaliter.

631. Per præventionem consolidatur Jurisdictio Judicis prævenientis, & jus partis præventæ, ut coram altero Judice non teneatur comparere.

632. Prævento uno ex pluribus reis in eadem causa, censentur præventi etiam reliqui.

628. Cum in causis Mixti Fori locum habeat præventio alterutrius Judicis causam prius ad se trahentis, ut dictum est paulò antè n. 614. explicandum restat, qua ratione illa fiat, & quid operetur. Non sumus nescij, locum illi esse non solum in causis, quæ propriè dicuntur esse Mixti Fori, sed etiam omnibus, in quibus plures Judices concurrentem jurisdictionem habent: quod in pluribus casibus contingere solet. Sic Judex Domicilij concurrat cum Judice Delicti, & Contractus, ut dictum est supra n. 104. & n. 106. Eademque est ratio de casu, quo reus habet plura domicilia. cit. n. 106. Eadem, quando quis delictum in uno territorio incepit, in altero consummavit, juxta dicta n. 157. & seqq. Habet quoque Camera Imperialis concurrentiam cum Imperatore ex Ordinatione Cameræ: exceptis Feudis Regalibus. Gaill. L. 1. obser. 29. n. 3. & obser. 42. n. 3. Matth. Stephani L. 1. de Jurisdict. c. 26. n. 11. Potest quoque pluribus in solidum jurisdictione delegari, juxta dicta n. 500. & 505. Possunt denique, ut alia omittamus, plures habere jus dandi vel confirmandi tutorem. 1. si ut proponis §. c. de Confirm. tutor. Gregor. Tholos. L. 12. Syntag. Jur. c. 13. n. 17. Cothman. respons. 45. à n. 57. Matth. Stephani l. c. Ubi dum mentio incidit de tutore, obiter advertere liceat (quamvis loco non proprio) quando diximus supra n. 265. dationem tutoris delegari non posse, id solum procedere de jure communi. Cum enim hodie juxta Recessum Imper. Anno 1548. tit. von Pupillen §. so wollen quilibet competens Magistratus & Judex loci ordinarius tutores constituere possit, sicque tutoris datio in Romano Imperio modò sit simplicis jurisdictionis, ac jure Magistratus competat, consequens est, quòd delegari possit per L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mand. est jurisd. Manzius in §. Nos autem §. Inst. de Attiliano Tut. n. 10. In dictis igitur casibus, aliisque similibus, quibus plures in solidum habent jurisdictionem, aut quodpiam jus, locum habet præventio, & non in solis causis Mixti Fori. Hic tamen de ea agendum videbatur, postquam videlicet plerasque, in quibus eidem locus est, jam attulimus.

629. Inducitur præventio per citationem, seu, ille Judex in causa prævenit, ita ut alter regulariter se amplius immiscere nequeat, qui prius citavit Reum. C. Proposui de Foro comp. & L. si quis postea ff. de Judic. & tradit communis DD. contra Bartol. qui litis contestationem requirit. Non tamen sufficit sola Inquisitio vel Accusatio. Farin. in Praxi Crim. L. 1. tit. 1. q. 7. n.

57. cum Baldo ac alijs. Sufficit verò sola citatio verbalis. Nec opus est esse trinam aut unam peremptoriam. Si tamen proceditur viâ Accusationis, fieri debet ad instantiam accusatoris: si viâ Inquisitionis, sufficit fieri ex mandato Judicis. Nec sufficere, si citatio solum emanavit, sed debere pervenisse ad notitiam citati, docent communiter DD. contra Bartol. Bald. ac Panorm. Verum ex eo, quòd ad perpetuandam Delegati jurisdictionem sufficit, citationem emanasse (quod tenuimus supra n. 516.) videtur sequi, quòd etiam ad præventionem sufficiat.

630. Si unus Judex citat Reum verbaliter, alter realiter, seu per capturam, ille prævenit, qui citat prius tempore, etiam si citet solum verbaliter, ut tradit communior DD. eaque simul probabilior. Nam fatentur Farinac. l. c. n. 53. ac alij, qui tenent contrarium, remittendum esse Reum à Judice, qui cepit, ad Judicem, qui prior solum verbaliter citavit, si Reus ipse petat. At non apparet, quomodo dari possit obligatio remittendi, si citatio realis posterior prævalet verbali priori: neque enim Reus remitti postulans potest præjudicare juri, siquod Judex capiens ex captura acquisivit. Quando uterque simul citat, aut dubium est, quis prior citando fuerit, ille prævenit, qui citat realiter: quia citatio realis per se potentior est verbali. Si ambo citarunt verbaliter, nec constat, quis prius, & apud neutrum se stitit Reus, prævenisse censetur ille, qui majorem habet jurisdictionem & potestatem. arg. c. 31. de Præbend. in 6. Diximus: si apud neutrum se stitit Reus. Nam si coram alterutro jam comparuit, est is in possessione. Si par utriusque sit jurisdictio, statur juramento Rei, quis ipsum prævenit; vel debent inter se concordare. Quod ultimum maximè procedit, si nec ipse Reus scit, à quo prius fuerit citatus.

631. Effectus Præventionis est, quòd per ipsam consolidatur jurisdictione Judicis prævenientis & jus partium. Illius quidem: quia alter Judex, qui in solidum quoque jurisdictionem habet, non potest amplius causam acceptare, sed ubi iudicium coeptum est, ibi finiri debet. L. ubi acceptum ff. de Judic. c. Cum plures de Offic. Deleg. in 6. & ibi Ancharan. n. 2. Franc. n. 2. ac alij. Hinc si Judex præventus in causa procedere velit, excipi contra ejus præventionem potest, non per modum incompetentiæ, sed præventionis. cit. L. si quis postea ff. de Judic. Si neglecta exceptione procedat, appellari potest, vel recurri ad Judicem, qui prævenit, ut inhibeat Judicem præventum. Si tamen pars non excipiat, valet processus. Farin. cit. q. 7. n. 54. Gaill. L. 1. obser. 29. in fin. cum communi DD. Jus quoque partium consolidatur per præventionem. Hinc actor arbitrio variare nequit inter duos Judices: quia, ut modò dictum est, finiri ibi debet iudicium, ubi coeptum est: sicut curare non potest, ut reus citetur ab utroque Judice. Quod si fecerit, condemnandus est in expensas: causam tamen non perdit. c. fin. de Rescript. in fin.

632. Alter Præventionis effectus est, quòd Judex citando unum ex pluribus reis, prævenisse censetur etiam reliquos, ut contra Farinac. aliòsque docent Decianus Tract. Crimin. c. 22. n. 4. ac alij: quia continentia causarum non debet dividi, juxta dicta n. 533. Quæstio affinis hic discutienda superesset, utrum videlicet punitus à Judice præveniente puniri postea possit etiam à prævento: quemadmodum & aliæ de Causis Fisci, ac ijs, quæ pertinent ad Camera Imperialem. Sed tempus instans Concertationis publicæ, cui ista paravimus, jubet manum de tabula tollere. Et animus erat, ut ex fronte lucubrationis patet, aliquas tantum seligere ex innumeris, quæ moveri possunt de Foro Competente.

Ad Majorem DEI Gloriam.

Index Rerum, & Verborum.

INDEX Rerum, & Verborum.

A.

Acta Judicis incompetentis valent, si sententia super competentia transit in rem judicatam. N. 22. Non vero valent, si Judex pronuntiet de sua jurisdictione, certus sibi eam non competere. 24. Appellari potest à sententia, qua Judex in dubio de competentia pronuntiavit. 26. Hac tamen appellatio non viva voce, sed scripto fieri debet. ib. Et causâ expressa. ib. à fortiori appellari potest à sententia incompetente, etiam viva voce, & causâ non expressa. ib. quid circa hujusmodi appellationem in Camera Imp. observetur. ib. Archiepiscopus potest in Diœcesi sui suffraganei tractare causas per appellationem ad se devolutas. 31. Absens Prælatus suo territorio ferre in subditos censuram potest, si non opus sit citatione. 40. Absolutio à censuris facta ab Episcopo extra Diœcesin existente an valeat. 40. Apostata Religiosi quomodo capi possint in alieno territorio. 54. Actus jurisdictionis voluntaria melius exercentur privatim, quàm publicè in alieno territorio. 61. Requirentes tamen cognitionem judicalem exerceri in eodem nequeunt. 62. Absolutio peregrinis data valet. 72. Etiam à peccatis in propria ipsorum Diœcesi reservatis. ib. Actor sequitur forum rei. 82. Animus stabiliter habitandi quomodo requiratur? 97. Unde colligi possit? 100. Animus mutandi domicilium non sufficit ad hoc amittendum. 102. Absentes à Pont. & Principe secularis rationabiliter compelli possunt ad comparandum. 131. Asylo non privatur vulnerans extra locum sacrum, etsi vulneratus postea in loco sacro moriatur. 159. Actio ad rescissionem contractus conceditur in loco contractus. 177. Advena conveniri potest in loco solutioni faciendæ destinato. 188. Actio ibi finem accipere debet, ubi fuit intentata; & quare? 195. Advena citatus, non comparens in loco contractus, contumax habetur. 199. Actionis realis nomine quam veniat? 205. Hac conveniri potest debitor, etiam absens. 206. Actiones variæ in judicio, possessorio, & petitorio. 207. Et seq. actio realis solum in loco rei sita intentanda est. 216. Argumentorum contra clericorum à foro seculari immunitatem solutio. 223. Et seq. amissio privilegij, per dimissionem statûs non retrahitur ad tempus præteritum. 248. Actione personali clericus vasallus solum conveniri potest coram Judice Ecclesiastico. 273. Imo spectato jure, etiam reali. 279. Nisi obstet consuetudo multorum locorum. 287. Assassinatoris crimen in clerico puniri potest à judice seculari, etiam sine prævia degradatione. 290. Archiepiscopi immediate subiecti sunt Pontifici, à quo etiam solo puniri, & deponi possunt. 304. Qualem jurisdictionem habeant in Episcopos subiectos? 305. Abbatissa, vel Præposita electioni præsidere potest Episcopus cum superioribus regularibus. 309. Austregarum judicium unde dictum? 315. Academiam non frequentantes privilegij Studiosorum nec in foro externo, nec interno, gaudent. 334. Academia in territorio Principis secularis sita, & à Papa confirmata Corpus mixtum sunt. 246. Academici cujuscunque uxor gaudet privilegio fori sui mariti. 347. Auctoritas superioris in juramentis censetur excepta. 387. Appellatio à coactione ad respondendum coram judice incompetente licita est. 403. Absens, & contumax, nullatenus in judicio comparens, nec tacite prorogat jurisdictionem. 404. Austregarum judicium jurisdictio non potest prorogari. 418. Appellatio non datur, nisi ad judicem superiorem illo, à cujus sententia appellatur. 430. Appellari non potest ad Papam à judice civili, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ. ib. Avocatio causæ diversimode fieri potest. 435. Acta judicis inferioris, avocationem causæ à superiore factam, ignorantis non sunt invalida. 436. Aliena jurisdictio quid sit? 438. Articulus jurisdictionalis quinam? 456. Actus Imperij meri, & mixti. 466. Adoptio prolium; item alienatio prædiorum minoris mandari non potest. 471. Assessor à judice delegato non assumendus sine necessitate. 499. Actor, citans adversarium coram diversis judicibus puniatur; & quomodo? 537. Actor reconveniri potest coram judice non suo. 550. etiam coram delegato. 551. Actor reconventus, reum reconvenire non potest. 558. A catholicis non competit jurisdictio sacra. 568. Agens possessorio recuperanda, in re spirituali, debet probare titulum, saltem coloratum. 587.

Arbitri quando à Domino feudi, & vasallo litigantibus assumi possint. 612. Adulterium quando sit causa mixti fori. 617. Assassinatoris est crimen fori mixti. 624. Absolvere non potest à juramento judex laicus. 625.

B.

Babilonica captivitas quanam dicatur à Romanis? 127. Banni sententia non excedit bannientis territorium 31. Unde Bannitus in alieno territorio offendi non potest ib. Banno subijci potest contumax 142. Belli duces de omni crimine suorum militum cognoscunt. 371. Beneficij collatio facta minus idoneo jure communi valet. 402. Beneficia Ecclesiastica conferri possunt ab Episcopo, existente in aliena Diœcesi. 61. Beneficij nomine quid veniat in ordine ad gaudendum privilegio fori? 239. Beneficium competentia non competit clericis, sua luxuriose prodigantibus. 361. Beneficium debent habere clerici in minoribus constituti, ut gaudeant privilegio fori clericalis. 235. Bibliopola & Bibliopogi Academia an gaudeant privilegio fori Academici? 350. Blasphemus infidelis puniri potest à solo judice seculari. 616. Bona Ecclesiastica sunt excepta à foro seculari. 48. Bona mobilia alibi sita, censentur tamen esse intra territorium. 48.

C.

Conscientia, & Pœnitentia Forum distinguitur. n. 7. Citatus ad Forum competens an teneatur comparere? 14. & seq. Causa propria qua? 18. Casus varij, in quibus nec Judex ordinarius, nec delegatus cognoscere potest de sua jurisdictione. 21. Criminosus fugiens in alienum territorium, in eo comprehendi non potest à Ministris proprij territorij. 31. Citatio partis est fundamentum jurisdictionis contentiosa. 36. Citatio subditi non requiritur in notorijs. 39. Clericus secularis commorans in Monasterio exempto subjacet statutis Diœcesis, & pœnæ Episcopi. 46. Consuetudo locorum non se porrigit ad res alibi sitas. 48. Nec consuetudines secularium in bona Ecclesiastica. ib. Citatio realis nequit fieri in alieno territorio. 54. Uti nec verbalis. 55. Communionis paschalis præcepto non satisfacit à peregrino in loco peregrinationis. 66. Hujus assertionis limitatio. 72. Clericus prescriptionem fori opponere potest contra judicem quocunque tempore. 78. Clericus si sit Actor, debet adire judiciumulare contra laicum in causa profana. 82. Clerici beneficiati retinent beneficium. 97. Civem esse plus est, quàm incolam, & subditum. 98. Clerici non curati possunt mutare Diœcesin. 122. Curia Romana ibi est, ubi Pontifex residet. 127. & 129. Idem de curia Imperatorum, & Regum dicendum. ib. Causa sedi Apostolica semper reservata, quam? 131. Casus, in quibus datur jus revocandi causam à foro communi ad particulare. 133. Contra contumacem quomodo procedatur? 142. Crimen in confinio duorum territoriorum commissum à quo judice puniendum? 163. Contrahens forum sortitur in loco contractus. 168. Etsi sit privilegiatus. 169. 170. 171. & seq. Contractus rescindi non potest ab Episcopo loci contractus. 179. Contrahens in loco contractus etiam absens conveniri potest. 182. Clericus non potest facere renuntiationem domicilij ad respondendum in loco contractus. ib. Clerici non possunt facere prorogationem jurisdictionis directam absque licentia ordinarij; possunt indirectam. 190. Creditor an quocunque in loco debitum possit exigere? 191. Penes creditorem arbitrium est exigendi quoad locum conventionis. 195. Clerici à jurisdictione seculari exempti sunt. 225. Consuetudo nulla prævalet juri divino. 230. Clerici in majoribus constituti absolute gaudent privilegio fori. 234. Non item in minoribus, nisi habeant qualitates à Trident. requisitas. 233. Ex seq. Clerici conjugati quomodo, & in quibus gaudeant privilegio fori? 237. 245. Capellania collativa est verum beneficium. 239. Clericus in aliqua schola studijs vacans etiam absque expressa licentia ordinarij, gaudet fori privilegio. 242. Puniri non potest à judice seculari, saltem in corpore, ob crimen ante clericatum commissum. 247. causa spiritualis, & causa Furis Canonici idem sunt. 249. Clerici non tenentur servare quaslibet leges civiles. 259. Obligantur tamen ad aliquas, easque generales. 260. Et quidem sub peccato. 262. Non quidem ex vi legum, sed æquitate naturali, & voluntate Ecclesiæ. 265. Clerici vasalli in causa feudi secularis trahi possunt ad forumulare. 267. Coram quo judice respondere teneantur in causa tam petitorij, quàm possessori? 270. In concursu fori ratione rei, & ratione personæ, præfertur bonum personæ. 279. Consuetudine multorum locorum conveniri clerici

Index Rerum, & Verborum.

clerici vasalli possunt actione reali coram iudice laico. 281. Clericus assassinus puniri potest à iudice seculari, etiam non praemissa degradatione. 290. Clericus universim quando à iudice seculari puniri possit; quando non? 293. 294. & seq. Concilio generali non subest Pontifex. 303. Cardinales immediatè subjacent Pontifici. 304. Ab eodem solo puniri & deponi possunt. ib. Confirmatio Episcoporum hodie datur à solo Papa. 305. Clerici Episcopo inferiores, in sua quisque Diocesi, per se habent forum sui Episcopi. 306. Controversias regularium, super praecedentia in processibus publicis, componere Episcoporum est. 309. Camera est consistorium summi Principis. 314. Civitates Imperiales non gaudent iudicio austregarum. 324. Aliqua excipiuntur. ib. Conditiones requisitae ad gaudendum privilegii Studiosorum. 333. & seq. Clerici Studiosi non possunt citari à Rectore Academico laico. 346. Consortes litis cum miserabili persona, gaudent ejusdem privilegio. 365. Clerici in nullis causis possunt prorogare in se jurisdictionem laico iudici. 387. Imò nec Ecclesiastico non suo, sine consensu Ordinarii. ib. Consensus litigantium ad prorogandam jurisdictionem necessarius est. 393. Uti & iudicis, cui prorogatur, ad prorogationem à tempore ad tempus. 410. Sufficit tamen tacitus. 411. Criminalis jurisdictio prorogari potest. 417. Causa principi reservata, aut ab hoc ad se advocata prorogari nequit. 433. 434. Commissarius summi Principis in causa sibi commissam major est quolibet ordinario. 444. Cancellarius Universitatis à S. sede approbatus; potest esse Delegatus Pontificis. 458. Causa appellationis delegari potest de Jure Canonico. 472. Citatus non tenetur comparere ante factam fidem delegationis. 491. Causa delegari, vel subdelegari potest pluribus: & quomodo? 500. Causa capta à delegato dicitur per citationem. 514. 515. & seq. Continentia causarum quid sit? 531. Unde proveniat? 532. Causa continentes in eodem foro disceptantur. 531. Camera Imperialis ob causam continentiam, fundatam habet jurisdictionem. 534. Causas connexas tenentur decidere Juxta competens. 537. Continentia causarum datur, quando ab uno res in diversis sita petitur. 538. Civiliter agendum ibi, ubi criminaliter actum. 542. Causa incidens spiritualis remittitur ad iudicem Ecclesiasticum. 544. Causa Conventionis, & reconventionis uno processu ventilanda. 554. Absolutè dividi possunt. 556. Clericus reconveniri potest coram iudice laico: quibus in causis 559. 560. Causarum Ecclesiasticarum divisio. 563. Ad has quamvis causas revocentur? 564. 565. & seq. Civiles causas laico committi possunt ab Episcopo. 575. Clerici conjugati in quibus laico aequiparentur? ib. Causae criminales sacra laico delegari possunt à solo Pontifice. 575. Clerici possunt esse delegati Principis secularis. 581. Causa possessoria rei spiritualis, admixtam habens causam proprietatis non admittit iudicem laicum, etiam contra laicum. 583. Cognitio de possessione rerum spiritualium tribuitur iudici sacro. 587. Causarum feudalium iudices quinam. 592. 593 & seq. Condictio ex lege intentatur coram paribus curiae. 603. Compromissio vasallorum in arbitros valet, si non sit periculum praedicti domino inferendi. 613. Causa mixti fori. 615. 616. & seq. Citatio verbalis sufficit ad inducendam praeventionem in causis mixti fori. 629.

D.

Discrimen inter Forum simplex, & competens. n. 4. Deus scriptio. 5. Divisio Fori competentis. 6. & seq. In dubio de Foro non competente quamvis Praesumptio praevalcat. 15. Discrimen inter iudicem ordinarium, & delegatum. 17. 20. Delegatio contra invitos subditos fieri non potest extra proprium territorium. 37. Debitorum nomina, licet sint extra territorium statuentis, censentur tamen intra illud esse praesentia. 48. Disponens in hoc territorio ligatur ejus statutis circa res etiam alibi sitas. 49. Debitor fugitivus capi potest in alieno territorio. 54. Idem est de uxore fugiente à marito: servo à domino. ib. Delegatus quocumque exercere potest jurisdictionem voluntariam in alieno territorio. 63. Dispensatio peregrinis data non valet. 72. Diffamatus ab alio non est actor, sed potius diffamans. 91. Domicilii divisio. 93. Ad hoc contrahendum requiritur animus stabiliter habitandi, & ipsa habitatio. 94. Non verò translatio majoris partis bonorum. 95. Potest quis plura habere domicilia. 98. Non habet domicilium, qui profectur, se nolle habere. 99. Decennium facit habitationem assiduam. 100. Domicilium quomodo amittatur. 102. Dispensatio in votis, & juramenti impetrari potest ratione quasi domicilii. 111. Domicilium mutare regulariter licitum est. 122. Donatio-

nes factae à Principibus Romano Pontifici 126. Domicilium commune est Domicilium Imperij. 128. Dioceses diversa cur instituta. 130. Domum revocare quis dicatur? 132. Quinam hoc jus habeant? ib. Delinquentes ubi forum sortiantur? 136. Delinquens etiam privilegiatus conveniri potest in loco delicti 137. Hujus assertionis exceptio. 139. Contra delinquentem absentem procedi potest in loco delicti. 142. Delicta inchoata in uno, & consummata in alio territorio quomodo puniatur? 158. & seq. 162. 163. Delinquens in via publica cujus jurisdictioni subiaciatur? 164. Debitor advena de jure communi non semper conveniri potest in loco contractus. 175. Debitor conveniri non potest in loco contractus. 185. Neque ad integram summam utrobique praestandam. 194. Conveniri tamen debet in loco domicilii, vel contractus, si non solvit certo loco, quo solvere promisit. 196. Debitor clericus de fuga suspectus detineri potest à iudice seculari, si periculum sit in mora. 299. Docentes, & discipuli in patria gaudent privilegio fori, sicut qui docent, extra patriam. 336. Domini nomine respectu scholarium venit Princeps, cui Academia subiecta est. 337. Dei vicarii sunt Principes in cura viduarum, pupillorum. 354. Deus, & Imp. non distinguunt inter pupillos divites, & pauperes. 356. Discrimen inter jurisdictionem ordinariam, & Mandatam. 438. Delegatus summi Principis subdelegare potest. 444. Non item delegatus ab alio. 448. & seq. Delegatus ad universitatem causarum quis dicatur? 450. Delegatus Ordinarii Principe inferioris non potest subdelegare. 452. Delegatus Papa debet esse in dignitate constitutus. 457. Hac sufficit, etsi ad nutum superioris sit auferibilis. 458. Delegati capacitas consideratur secundum tempus factae delegationis. ib. Delegatus supremi Principis potest imperare iudicibus ordinariis in causa delegata. 460. Delegantis, & delegati potestas est distincta. 473. Delegatio jurisdictionis est stricti juris. 488. Delegatus Papa armata manu executionem facere potest, si opus sit. 490. Delegati jurisdictionis expirat elapso termino temporis. 493. Delegare, & subdelegare non sunt actus judiciales. 518. Divisio causarum Ecclesiasticarum. 563. In dubio, an reus sit clericus, cognoscere potest solus Juxta Ecclesiasticus. 569. Dominus feudi Juxta competens est in causa feudali, etsi sit privatus, & non Nobilis 594.

E.

Exemptus privilegio Corpore Juris clauso non tenetur comparere; tenentur alij. 16. Etiam coram iudice delegato. n. 17. Discrimen inter hunc, & ordinarium. ib. Error quantumvis probabilis non confert jurisdictionem, si commissio facta non est ab habente potestatem. 23. Error communis valida reddit acta iudicis, qui existimatur esse talis, etsi non sit. 24. Hoc ipsum intelligitur de errore probabili ipsius iudicis. ib. Executio in alieno territorio fieri non potest. 58. Exceptio fori declinatoria quid sit? 77. Quando fieri possit, an post litis contestationem? 78. Ordinariè faciendae est ante omnes alias exceptiones. 79. An & quomodo fieri possit in absentia iudicis? 80. Episcopus quasi domicilij conferre non potest ordines. 110. Executio in delinquentem fieri debet à iudice domicilij proprii. 136. Ecclesiastici superiores in criminalibus solum subjacent iudicio Pontificis. ib. Excommunicari potest delinquens in loco delicti. 141. Expensa remissionis à quo faciendae? 153. Episcopus loci contractus relaxare juramentum potest, ut impugnari contractus valeat. 179. 179. Explicatio LL. Circa actionem realem in loco rei sitae adhibendum. 217. & seq. Errores DD. acatholicorum circa subjectionem Clericorum. 222. Eorum argumenta, & solutio. 223. & seq. Ecclesia errare non potest in preceptis morum. 225. Eremitaverè tales quinam sint? 254. Gaudent privilegio fori. ib. Idem est de Equitibus Melitensibus, & Teutonicis. 255. hi Religiosi sunt proprie dicti. ib. Emptor laicus defendi debet coram iudice laico à clerico venditore. 285. Episcopo non potest adimere jus corrigendi per consuetudinem, aut praescriptionem. 306. Exemptio à lege diocesana in quo consistat? 307. Extraordinarium forum quot modis acquiratur? 374. Exempti non possunt sine licentia Pontificis prorogare Episcopo jurisdictionem in foro contentioso. 390. Error juris in prorogatione jurisdictionis praesumitur in imperitis: non item in literatis. 400. Episcopi etiam primis Ecclesia seculis passim causas profanas inter laicos deciderunt. 429. Exercere jurisdictionem, & alij exercendam committere diversa sunt. 448. Extraneo potest mandari delegatio. 459. Emancipatio mandari non potest. 471. Emergentes causa ubi decidenda? 543. Expensa in captura compli-

Index Rerum, & Verborum.

is facta nequit à clerico exigere Judex laicus. 548. Ecclesiam per Episcopos gubernari, juris divini est. 574. Ecclesia recipit leges feudales quoad clericum vassallum. 602. Effectus Præventionis quinam. 631. 532.

F.

Fori nomenclatura. 1. Forum sortiri quid sit. 3. Forenses qui dicantur. ib. Forum simplex, & competens. 4. Utriusque discrimen. ib. Fori competentis divisio. 6. & seq. Forum internum bene attribuitur soli potestati Ecclesiasticae, & quare. 7. Forum privilegiatum quale. 8. Forum humanum limitatum est. 10. Forum incompetens unde oriatur. ib. Fori Ecclesiastici Jurisdictio universalis est. 30. Fori præscriptio quid sit? 77. Etiam scripto fieri potest. 8. Forum domicilij fortius, & universalius est quovis alio foro. 193. Filius sequitur originem Patris, & avi. 117. Non tamen matris, & ulteriorum ascendentium. ib. Forum nemo sortitur in loco originis. 121. Forum declinare quinam proprie dicatur? 132. Forum delicti ubi sit? 136. Forum penitentiale non acquiritur in loco delicti. 141. Facinorosus quando puniri possit in loco, ubi reperitur? 150. Fugitivus, captus in alieno territorio à privatis, restitui debet in pristinam libertatem. 154. Fur puniri potest in illo territorio, ad quod eum re furtiva profugit. 158. Forum contractus non potest mutari. 172. Forum domicilij non tollitur foro contractus. 195. quoad formam contractus attenditur locus, in quo is initus fuit. 197. Forum singulare & privilegiatum idem sunt. 221. Fori clericalis privilegium est juris divini. 228. Familia Episcopi de consuetudine gaudet fori privilegio. 257. Non item aliorum clericorum. 258. Festa Diocesana servare tenentur Regulares exempti. 308. Fidejussores academicorum non gaudent privilegio fori academici. 351. Fæmina habens maritum, à quo defendi nequeat, gaudet privilegiato foro. 358. hoc quoque gaudent persona miserales, etiam in criminalibus. 364. favori publico derogari non potest privatis conventionibus. 377. Fidejussor compelli potest ad satisfaciendum à iudice delegato, cui prorogata est jurisdictio. 413. Fori delegati descriptio. 441. Facultas subdelegandi provenire debet ex iure, vel consuetudine, vim juris habente. 451. Forma mandati servanda est delegato. 492. Forum reconventionis quod dicatur. 550. Fructus decimales veniunt nomine causa Ecclesia. 564. Feudale forum diversum est. 592. Fori mixti causa quanam. 614.

G.

Gabella detractiois quid sint: & quinam solvere teneantur? 122. Gestatio habitus moraliter continuasse debet in clerico, ad gaudendum privilegio fori. 241. Graviore, & ardua causa hodie deferenda sunt ad solam sedem apostolicam. 305. Germanus nobilis, Imperio immediate subiectus, non potest, ab extraneo conveniri coram Electore, Duce &c. 320. Gymnasia frequentantes exempti sunt à Magistratu civili. 334. Gravis, & pure exercenda jurisdictio à delegato. 497.

H.

Habitatio sola non sufficit ad contrahendum domicilium. 94. Neque ad hoc requiritur habitatio per longum tempus. 96. Potest quandoque absque hac acquiri domicilium. 101. Hæres ubi ratione domicilij conveniri debeat? 105. Habens plura domicilia utrobique conveniri potest. 106. Sacramenta quoque recipere potest, in quo maluerit. 108. Habenti quasi domicilium administrari possunt omnia Sacramenta, præter ordines. 110. Tenetur statutis, & consuetudinibus loci. 112. Hæres etiam absens, prosequi tenetur litem à defuncto in loco contractus captam. 186. Hæreditatis petitio habet causam mixtam. 210. Habitus, & tonsura gestatio coniungi debet in clerico, minoribus tantum insignito, ad gaudendum privilegio fori. 240. Debet esse moraliter continua. 241. Habens privilegium juri communi consonum præfertur inter habentes privilegia paria. 362. Hæres pupillus debet litem contra defunctum captam, continuare coram eodem iudice. 363. Habenti antecederet aliquam, jurisdictioem prorogari potest ulterius. 379.

I.

Instrumenta Forensia quid? 3. Imperator non habet Forum competens in omnes promiscue causas, vel personas. 4. contra Infideles non obtinent Forum Magistratus christiani. ib. Ad Forum incompetens nemo trahi potest. 11. Judex incompetens

quis sit? 12. Judex ordinarius in dubio de sua jurisdictione cognoscere potest. 18. Quin etiam delegatus. 19. Et si huic obijciatur defectus omnis jurisdictiois. 20. Horum si plures sint, quid agendum. 19. In quibus casibus neuter cognoscere possit. 21. Sententia iudicis, bona fide se competentem putantis, valet, et si postea comperiatur, incompetentem fuisse. 22. Nonnulla exceptiones. 23. Ignorantia affectata, supina, vel aliis inexcusabilis invalida reddit acta iudicis, qui ignorat jurisdictioem sibi competere. 24. Judex se incompetentem pronuntians partem victam in expensas condemnare potest. 29. Jurisdictio extra territorium nulla est. 30. Imò & in loco exempto territorij. 31. Etiam in subditos. ib. Excipitur forum sacrum Ecclesia. ib. Judex Ecclesiasticus à proprio territorio injuste expulsus, potest in alieno jurisdictioem exercere in subditos, petita tamen Ordinarii loci licentia, licet non obtenta. 35. Id tamen non extenditur in Prælatos inferiores, etiam jurisdictioem quasi Episcopalem habentes. ib. Judex extra territorium existens potest contra subditum procedere in notorijs. 39. Jus dicens in alieno territorio sequitur styllum, & statuta proprii. 41. Jurisdictio contentiosa an exerceri possit in subditos in alieno territorio existentes. 42. Multiplex circa hoc questio. ib. & seq. Jurisdictio voluntaria non requirit ordinarium iuris processum. 59. Investitura extra territorium fieri potest. 60. Juramentum appositum contractui invalido absolute relaxari potest extra territorium relaxantis. 62. Incompetentia exceptio quid sit? 77. An opponi possit, si reus promisit, se compariturum coram quocunque iudice. 81. Ecclesiasticus in causa mixti fori etià respectu laicorum competens est. 87. Incolatus, seu domicilium in germania post annum acquiritur. 99. Judex domicilij procedere potest contra subditum alibi delinquentem, etiam per inquisitionem. 107. Jus revocandi domum, & jus declinandi forum differunt. 132. Iudices inferiores principi, cui subiecti sunt, remissionem petenti, hanc facere debent. 149. Jurisdictio in terra mari proxima extendi etiam potest in mare aditum. 164. Jure Bavarico quid statuatur circa forum contractus? 173. 174. Indebitum reddi potest, ubi solum est. 179. Immissio fieri potest in bona debitoris in loco contractus. 185. Non tamen, si ante suum ex illo loco abitum citatus non fuerit, talis immisio fieri potest ex secundo decreto. 201. Iudicio petitorio, & possessorio quomodo agendum sit? 207. & seq. Immunitas realis, & localis quibus subiectis debeat. 221. Immunitas clericorum est juris divini. 228. Hoc jus quomodo hic accipiatur? ib. Immunitas illa nec consuetudine, nec præscriptione, nec statutis tolli potest. 230. & seq. Judex secularis punire potest clericos actu degradatos, & sibi traditos. 289. Item qui dimisso habitu, & tonsura crimina patrant, in qua statuta est privatio privilegij clericalis. 291. Interdicta ab Episcopo lata observare tenentur regulares exempti. 308. Imperio immediate subditi non sunt simul status Imperij. 313. Iudices austregarum videntur habere solum jurisdictioem delegatam. 315. quas causas decidere possint. 316. Inviti non possunt immediate coram Imperatore conveniri. 327. Iudices studiosorum vel sunt Rector Universitatis, vel hujus Princeps, vel ordinarius loci. 329. Immatriculatio quid sit? 333. Jurisdictio criminalis Magistratui Academico solum competere videtur ex privilegio speciali. 340. Imperialis camera consuetudo in processu circo causas miserabilium personarum. 366. Jus canonicum patrocinatur, pupillis, & viduis. 367. Jurisdictio iudici delegato prorogari, non potest à persona ad personam. 377. Nec ordinario à tempore ad tempus. ib. jurisdictio incertas causas uni concessa, in eadem alteri prorogari potest. 383. juramentum contra SS. Canones, ac leges prohibentes emissum, invalidum est. 387. Judex alienus nec habet per se, nec accipere potest jurisdictioem à prorogante, sine consensu Ordinarii. 390. jurisdictio delegata est odiosa. 397. Jurisdictio ad alienum territorium nec ordinario, nec delegato iudici prorogari potest, sine consensu iudicis territorialis. 398. Jus prorogandi multum hodie restrictum est. 408. iudici delegato omnia concessa sunt, sine quibus demandata causa expediri non potest. 413. Judex ad tempus datus quinam dicatur? 414. jurisdictio delegata prorogari potest de utroque jure. ib. & quousque? 115. jurisdictio revisorum, & iudicum Austregarum restricta est ad causas solum certarum personarum. 419. jurisdictio quomodo prorogari possit iudici inferiori, si facta est advocatio causa? 436. 437. in Austria persona electa unde colligatur? 445. jurisdictio ratione dignitatis, aut officij delegata in genere, potest in certis casibus subdelegari. 451. jurisdictio delegari

Index Rerum, & Verborum.

legari etiam privatis potest. 457. Impuberes iudices constitui, à natura, & gentium consuetudine alienum est. 463. Jurisdictio jure magistratus competens mandari potest. 464. Secus, si à Principe, vel lege specialiter concessa sit. 465. ius gladij nemo transferre potest in alium. 489. Iudici ordinario parendum est in dubio. 491. Jurisdictio delegata cessat revocatione delegantis. 508. & ejusdem morte, re adhuc integra. 512. Jurisdictio non perpetuatur per solam subdelegationem. 518. Inquisitorum officium non cessat morte concedentis, re integra. 520. Ignorantia publica de morte Delegantis non obest jurisdictioni delegatæ. 521. Jurisdictio delegata quando universim extinguatur? 522. 525. & seq. vel suspendatur? 529. 530. Iudex idem tractare debet causas continentes. 533. in his ad eundem Iudex superior, quando inferior in aliqua causa non est competens utriusque litigantis. 535. Incidentes causa quid sint: ubi decidantur? 543. Iudex Ecclesiasticus solus cognoscit causam Clerici, & laici simul delinquentium. 545. Imperator frudum concedens inferioribus sponte se subijcit Parium jurisdictioni. 599. Iudicium finire debet ib. ubi captum est 631.

L.

Locus competens quinam? 5. Leges civiles etiam obligant in conscientia. 7. Lex, & præceptum an ferri possit subditis in alieno territorio existentibus; & multiplex circa hoc questio. 42. Lex 2. C. de Eunuch. quomodo intelligenda. 43. locus intra territorium exemptus absolvit subditum à statutis, & præceptis sui Principis. 46. locus plene exemptus quis dicatur. ib. legitimisationis actus in omni loco fieri potest. 60. lis coram iudice incompetente nulla est. 77. laicus sortitur forum Ecclesie in casu, in quo agitur de vitando peccato. 85. libertus, & ejus filij conveniri debent coram iudice patrum. 105. legatus Pontificis non ligatur legibus Episcoporum. 144. legati jus habent revocandi domum. 132. litera requisitoria quando usurpanda? 143. & quando litera reversales? 146. locus contractus, & locus domicilij si sint idem; conveniendi jus præbent. 181. litem captam in loco contractus prosequi tenetur hæres etiam absens. 186. in loco rei sitæ quomodo agendum sit iudicio petitorio, & possessorio? 207. & seq. liberi clericorum non gaudent privilegio fori. 258. leges aliquæ civiles, ad quas clerici tenentur. 260. 261. litem cum defuncto captam prosequi tenetur clericus coram iudice laico. 284. laici non possunt sibi contra clericos jus dicere, quamvis iustitia obtineri potest à potestate Ecclesiastica. 292. licentia solum interpretativa Prælati Ecclesiastici, & Pontificis inferioris, non sufficit, ut clericus licite capi possit à iudice seculari. 300. Lycea frequentantes exempti sunt à Magistratu civili. 334. litis, ac negotij nomine etiam criminales causa veniunt. 339. liberi Academicorum gaudent privilegio fori Academici; quamdiu sunt in patria potestate. 349. liberi habentes patrem inutilem gaudent foro privilegiato. 358. legi prohibitive renuntiare non possunt partes. 383. non sola litis contestatione, sed actibus quoque eam antecedentibus fit prorogatio. 396. leges prorogationem jurisdictionis concedentes solum conditæ sunt pro subditis Imperij Romani. 409. legitimisationis jus competit Imperatori, ac regibus; quibus legitimandi subsunt. 421. laici possunt iudici Ecclesiastico prorogare jurisdictionem in causa etiam profana. 429. legati Apostolici fidem facere debent de sua jurisdictione. 491. laicus Iudex irrumpere non potest in ades clericum delinquentis. 548. Laici baptizati subsunt Ecclesie in causis spiritualibus. 566. Laicus Iudex non statim ad Ecclesiasticum remittere tenetur reum in dubio, an sit clericus. 570. Laicus nequit esse Vicarius Episcopi; aut Vicarius Generalis substitutus. 275. Potest esse Notarius in causis Ecclesiasticis. 577. Laicus Iudex non est competens in causa possessory retinenda & recuperanda quoad causam spirituales. 586. Leges feudales recepit Ecclesia quoad clericum vassallum. 602. laicus Iudex aequè ac sacer compellere potest ad secundum iuramentum. 625. libertas scribendi jure constringitur per prohibitionem librorum. 627.

M.

Mulier per nuptias acquirit domicilium mariti. 101. Mutatio sola domicilij non sufficit ad illud amittendum. 102. maritis originem quando filius sequatur? 115. Missi à patria jus habent revocandi domum. 132. mandans puniri potest, ubi delictum mandatum est patrato. 140. mandans delictum puniri potest in loco mandati. 160. maritus de dote conveniri solum potest in loco domicilij. 175. mens debitoris se obligantis ad solu-

tionem non est ad locum remotissimum. 193. Ministri laici Ecclesie & clericorum non gaudent privilegio fori clericali. 256. modum ponderum, & mercium tamen servare tenentur clerici. 261. Metropolitæ qualem jurisdictionem habeant in Episcopos suffraganeos? 305. Moniales, etiam exemptæ, ad servandam clausuram compelli possunt ab Episcopo, tanquam Sedis summa legato. 309. modus, quo Princeps Principem convenit coram iudicio austregarum. 317. & quo convenit Comites, Prælatos &c. 321. & quo Comes, aut Prælati alium comitem, vel Prælatum. 322. Militum schola varia quondam in usu fuerunt. 332. Magistri nomine intelligitur Rector universitatis, aut senatus Academicus. 337. Magistratui academico Jurisdictio criminalis competere videtur solum ex speciali privilegio principis. 340. Magistri linguarum, exercitiorum &c. an gaudeant privilegio fori academici? 350. Miserales personæ habent forum privilegiatum. 353. meretrices non censentur personæ miserales. 359. Mulier divortium faciens à viro vidua dicitur. 358. miserabilium personarum nomine quinam veniant? 360. miserabilis persona non gaudet foro privilegiato contra aliam miserabilem. 362. Huic suo privilegio non potest renuntiare. 363. milites hodierni gaudent privilegijs veterum. 369. Eorundem varia privilegia. ib. illis jus dicit solus Magister militia. 370. tam in causa criminali, quam in civili. 371. 372. Miles voluntarius ob delictum ante militiam commissum respondere debet coram Magistro militia; non item coactus. 373. Minorennis, seclusa consuetudine, aut dispensatione, Principis, nequit esse Iudex Ordinarius. 402. bene tamen delegatus. 463. Merum Imperium, & mixtum quid sit? 466. Merum Imperium an possit mandari? 467. & seq. Manumissio mandari non potest. 471. Mandatarius utitur auctoritate mandantis. 492. Munerum acceptatio iudicibus quando vetita, & qualium? 497. Mors naturalis, civilis equiparantur, ubi eadem ratio militat. 527. Mutua petitio utroque jure conceditur 549. Modus reconveniendi clericum coram iudice laico. 561. 562. In Matrimonialibus causis processus non decernit Camera Imperialis. 565. Matrimonij inter unum virum, & unam feminam divina est. 623.

N.

Narratio sola qualitatis jurisdictionem tribuentis quoadque sufficit ad obtinendum processum. 27. Sæpe non sufficit. 28. Notarij à Pontifice &c. creati instrumentum etiam fidem faciunt extra territorium creantis. 60. Nuda etiam pacta pariunt obligationem naturalem, & in conscientia. 81. Nativitas maxime consideratur à juribus. 118. Nundinarum favor qualis circa conventionem? 180. Novitij ordinum reputantur personæ religiosa, & gaudent privilegio canonicis, & fori. 251. Negans dominum negat pares curia. 275. Nobiles immediate Imperio subjecti à civitatibus Imperialibus conveniri debent in Camera Imp. 323. Notarij academia gaudent fori academici privilegio. 350. Nova species jurisdictionis prorogari non potest. 381. Notarium eligere non est actus judicialis. 518.

O.

Ordines conferre in aliena diocesi an liceat? 61. Hi conferri non possunt ab Episcopo quasi domicilij. 110. Originem quivis habere ubi dicatur? 117. Non acquiritur in loco transitus. 118. In loco originis nemo conveniri potest. 121. Originarius renuncians civitati, civis esse desinit. ib. Ordines suscipi possunt in loco originis propria. 124. Ordines regulares habent privilegia exemptionis cum clausula derogatoria. 139. Oblati ordinum regularium quinam dicantur. 252. Gaudent privilegio fori. ib. Ordinum mendicantium regulares sunt exempti. 308. Ordo triplex subditorum S. R. I. 313. Optio inter iudices studiosis concessa non tollitur per iuramentum academicæ præstitum, seclusa consuetudine. 338. Officiales academia gaudent privilegio fori academici. 350. Orphanus, ac pupillus an eodem nomine veniant? 360. Ordinatio iudici non potest prorogari jurisdictione à tempore ad tempus. 377. Huius potestas respicit favorem publicum. 380. Ordinarius respectu exemptorum est solus Papa. 434. Ordinarius Iudex jurisdictionem mandare potest alteri. 443. Officium iudicis delegati. 491. & seq. Ordinaria jurisdictione à lege, vel Principe concessa inhaeret personæ. 512. Officium Inquisitorum non cessat morte concedentis, re adhuc integra Iudex revocare non potest suam sententiam, nisi ipso jure invalidam. 523. Ordinariam jurisdictionem in causas spirituales nequit Pontifex dare laico. 574.

Index Rerum, & Verborum.

P.

Pontifex non obtinet Forum competens in omnes promiscue causas vel personas. 4. Pœnitentia, & Conscientia Forum distinguuntur. 7. Pœna trahentis ad Forum incompetens. 12. Quando incurratur. 13. In dubio de Foro competente Præsumptio pro iudice prævalet Præsumptionis pro libertate citati. 15. Pronuntiatio tacita, seu non expressa, non sufficit ad fundandam jurisdictionem iudicis incompetentis. 25. Aliqua exceptiones. ib. Processus obtineri potest quandoque per solam narrationem qualitatis jurisdictionem tribuentis. 27. Sæpe non potest. 28. Prælati inferiores, etiam jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, non possunt in alieno territorio eandem in subditos exercere. 35. Princeps extra territorium existens statutum facere potest. 38. & Prælatus ferre censuram in subditos, si non opus sit citatione. 40. Præcepto particulari non ligantur subditi extra territorium existentes. 45. Pontificalia quamquam exerceri possint in aliena diœcesi? 61. Parochus in aliena parochia assistere potest matrimonio suorum subditorum. ib. Uti & illos absolvere. ib. Peregrinus tenetur legibus communibus, vigentibus in loco peregrinationis. 65. Non item statutis municipalibus, & consuetudinibus. 66. & seq. in loco transitus non potest jungi matrimonio, aut ordines suscipere. ib. Item puniri non potest ob delicta alibi. 73. Pacta nuda, etiam pariunt obligationem naturalem, & in conscientia. 81. Parochus cuiusque proprius quis sit? 108. Princeps non tenetur legibus quasi domicilij. 114. proles ex duobus captivis nata qualem originem sortiatur? 118. Patrimonium D. Petri quid sit. 126. privilegium revocandi domum, opponendum est ante litis contestationem. 135. privilegium exemptionis non includit casum delicti, contractus &c. 137. privilegium corpore juris clausum eximit à conventionione coram iudice alieno. 439. pœna contumacis. 142. peregrinus puniendus est pœna in loco delicti consueta. 165. etiam privilegiatus forum sortitur in loco contractus. 169. prorogatio jurisdictionis licita est jure Bavarico. 174. pactum de solutione alibi faciendum contractui in continenti adiiciendum est. 189. Pactum generale debitoris, ubi vis respondere promittentis, restringitur. 192. Contra contrahentem peregrinum citatum procedi potest in loco contractus, etiam absentem. 198. De possessione, vel quasi agitur, ubi res sita est. 212. & seq. Pontificem Rom. Christi Vicarium quis negaverit? 222. Pontifex tanquam supremus Ecclesiæ Prælatus, tenetur clericis inferioribus communicare immunitatem. 229. Omnis præscriptio requirit juris adminiculum. 231. Privilegium canonis facilius amittitur, quam privilegium fori. 238. Præstimonium perpetuo collatum, ac annexum habens ministerium spirituale est verum beneficium. 236. Pensio, etiam laico conferri valens, non sufficit ad effectum immunitatis clericalis. ib. Neque ad hunc requiritur possessio actualis. ib. Parentes clericorum non gaudent privilegio fori. 258. Princeps secularis procedere potest contra clericos, rebelles, aut proditores. 292. Hujus asserti limitatio. ib. Pontifex non subiacet potestati Ecclesiastica. 302. Multo minus seculari. 301. Est supra Concilium, exceptis quibusdam casibus. 303. Nunquam dixit contra Patres Concilij vere sentientes. ib. Patriarcha immediate subsunt Pontifici, etiam quoad pœnas, & depositionem. 304. Præscriptio potest fieri contra Episcopum à Capitulo, Decano &c. quoad jurisdictionem aliquam in clericos. 306. Prælati regulares non exempti subsunt Episcopo quoad disciplinam Ecclesiasticam. 307. Princeps coram quo iudice conveniri possint? 314. Princeps ab extraneo conventus coram Imperatore, aut Camera Imp. non potest advocare causam ad iudicium austregarum. 320. Privilegio austregarum quatuor in casibus gaudent subditi Imperio immediate subiecti. 326. Privilegium fori academici quando amittatur? 352. Personæ miserales possunt suos adversarios ad curiam Imperatoris evocare. 350. Pupilli gaudent foro privilegiato, etsi tutorem habeant. 355. Persona suâ causa miserales non gaudent foro privilegiato. 361. Prorogatio jurisdictionis quid sit? 375. & quotuplex. 376. Partes non possunt recedere à legis dispositione, in bonum publicum principaliter lata. 378. Prorogatio jurisdictionis utroque jure permissa est. 379. Privato non potest prorogari jurisdictio per consensum privatorum. ib. prorogatio jurisdictionis circa causas indistincte admittitur. 384. Procurator habens mandatum speciale: aut generale cum libera potestate, prorogare potest jurisdictionem. 386. Prorogatio jurisdictionis non fit per actum, exercitum coram iudice alieno, quem litigans putat esse suum.

399. 400. 401. Gravi metu extorta invalida est. 402. 403. Partes absque consensu iudicis proprii possunt in jurisdictionem prorogare iudici alieno. 406. privilegio fori privatis concessio quilibet renunciare potest. ibid. excipiuntur duo casus. 405. prorogatio locum non habet in causa appellationis. 431. & quibusdam alijs. 432. & seq. potestas constituendi Magistratus ad expediendam justitiam enumeratur inter regalia principis. 443. Prior conventualis potest esse delegatus. 458. non vero claustralis. ib. Principi fas non est mutare Jura naturalia, & omnibus gentibus communia. 463. potestas Delegati quousque, & in quibus se extendat? 474. & seq. proprietas cum possessione nihil de se commune habet. 488. Præventioni locus est, ubi plures sunt delegati in solidum. 505. Privilegium Personale adhaeret personæ. 526. Pignoratius contra pignorem processum impetrare potest à Camera Imperiali: in quibus bonis? 540. De proprietate agendum est ibi, ubi de actum de Possessione. 541. Possessorium Adipiscenda à possessorio Retinenda & Recuperanda distinguitur. 582. Possessorium rei spiritualis non est temporale. 587. Pares Curia quinam dicantur. 597. Debent esse jurati, & quomodo. 605. Cogi possunt ad iudicandum. 607. Polygamia irrogat injuriam Sacramento Matrimonij. 623. Est crimen ad forum mixtum pertinens. ib. Præventio quibus in casibus locum habeat. 628. Inducitur per solam citationem. 629.

Q.

Quasi domicilium quinam habere dicantur? 109. Ratione huius administrari alicui possunt quadam Sacramenta: iterum concedi dispensatio in votis &c. 111. In loco quasi domicilij nemo conveniri potest ratione contractus alibi celebrati, aut delicti commissi. 115. Quærela conceditur in loco contractus ob non numeratam pecuniam. 177. Quinam habeant jurisdictionem propriam? 438. Quis delegatus potest alteri committere actum non jurisdictionalem. 456. Quæstio incidens de legitimo matrimonio remittenda est ad iudicem sacrum. 544. Quæstiones de fide, Sacramentis &c. sunt causæ sacra. 564. Quæstio facti circa spiritualia ad solius iudicis sacri cognitionem pertinet. 589.

R.

Rescriptum supposititium, & falsum irritat jurisdictionem delegatam. 23. Non item sub vel obreptitium, si emanavit à Principe. ib. Rector universitatis potest tempore pestis, aut belli in alieno territorio jurisdictionem exercere in subditos, studiorum causâ ibi commorantes. 31. Res existentes extra territorium statutum concedentis non subjacent illius jurisdictioni. 48. Religiosi apostata quomodo capi possint in alieno territorio. 54. Religiosi ordinum mendicantium domicilium sortiuntur ibi, & tamdiu; ubi, & quamdiu ex voluntate sunt superiorum. 97. Reus conveniri potest in loco domicilij, ratione contractus alibi initi, aut criminis patrati. 106. Roma olim commune erat domicilium Romano Imperio subditorum. 125. Non item hodie. 126. Nisi in causis Ecclesiasticis. 127. Revocanti statuitur terminus introducendi causam in foro particulari: 135. Reus remittendus ad locum delicti. 145. Exceptio. 146. Reus non potest remitti à iudice, nullam in ipsum jurisdictionem habente. 148. Nisi consuetudo obstet. 149. Ad faciendam remissionem requiruntur iudicia de crimine à persona remittenda commissio. 151. Remissio nec locum habet in criminibus levioribus; nec in gravioribus, si civiliter solum agatur. 152. Reus plurium criminum in diversis territorijs commissorum quomodo puniendus? 155. Redhibitoria actione ad rescissionem contractus agi potest in loco contractus. 177. Uti & ad restitutionem in integrum. ib. Renuntiatio domicilij necessaria est ad respondendum in loco contractus. 182. Hanc non potest facere Clericus. ib. Reus inveniendus est ibi, ubi solvere promisit. 189. Ratione rei quis conveniri potest ibi, ubi res sita est. 202. & seq. Regulariter utriusque sexus gaudent privilegio fori. 250. Res, ac bona sequuntur forum personæ possidentis. 279. Rebelles, & proditores pro hostibus reipubl. habentur. 292. Regulares non exempti subsunt suo Prælato, & Episcopo; & in quibus 307. Exempti quoque in pluribus casibus subjacent ordinario. 309. Per se vero non sunt subiecti. 308. 310. Rector academicus laicus non potest citare studiosum clericum. 346. Revisorum camerarum jurisdictionis non potest prorogari. 418. Restricta est ad causas certarum personarum. 419. Regula discernendi jurisdictionem Ordinariam, & Mandatam. 439. Rescriptum Principis interpretari potest Delegatus. 476. Rescripta Principis ad lites non censentur derogare

Index Rerum, & Verborum.

rogare juri communi. 496. Res integra quando dicatur? 516. Rescriptum delegationis acceptare, non est exercere jurisdictionem. 519. Reconventio quid sit? 549. Non valet in causa spirituali coram iudice laico. 550. Reconventio non datur coram arbitro. 552. 553. Facienda est ante litis contestationem. 554. quandoque etiam post illam fieri potest. 555. In quibus causis concedatur, vel non? 557. 558. Reconventio sub conventionem in genere tanquam species continetur. 560. Reditus beneficiales revocantur ad causas Ecclesiasticas. 564. Rescriptum Pontificium à laico contra laicum in causa profana impetratum, ipso iure irritum est. 578. 579. In iudicio retinenda coloranda est possessio. 587. Reconventio non datur coram Paribus Curia in causa non feudali. 610. Religionem, ac bonis moribus adversantia tolli possunt à iudice laico. 627. Realis citatio per se potentior est verbalis. 630.

S.

Sententia lata contra citatum extra citantis territorium existentem, ipso iure nulla est. 32. Subditi extra territorium suum citati comparere non tenentur. ib. Exceptiones. 33. & seq. Subditi cogi non possunt ad acceptandam delegationem extra suum territorium. 37. Statutum non requirit cognitionem iudicalem. 38. Unde hoc Princeps extra territorium existens facere potest. ib. Statutum, & sententia generalis in quo differant. 42. Statuta secularium non se extendunt ad bona Ecclesiastica. 48. Subditi superioris jurisdictionem independentem à territorio habentis, ubique eius praeceptis, & statutis obligantur. 50. Quod etiam intelligendum de alijs, superioris sui nomine alibi versantibus. 51. Quin & absentes ligantur statutis sui territorij, si factum, aut delictum ipsum territorium afficiat. 52. Hujus assertiois exempla. ib. Possunt subditi abire extra suum territorium, ut eius se statutis subtrahant. 53. non tamen, ut alibi, ubi non est receptum Trident. culandestine contrahant. ib. sententia iudicis obligat etiam absentes. 57. subditi etiam absens conveniri potest in foro domicilij. 104. servus conveniendus est coram iudice sui domini. 105. sepultura conceditur ratione quasi domicilij. 111. superiores Ecclesiastici in criminalibus gravioribus solum subjacent iudicio Pontificis. 136. subditus in loco domicilij puniendus est poena in loco delicti recepta. 167. Studiosi absentes citari possunt ad locum Academiae ob delicta ibi contracta. 187. sententia definitiva procedi non potest contra absentem, nisi sit contumax. 200. serviana, & quasi serviana actione ubi agatur? 200. status clericalis est altioris ordinis, quam laicorum. 229. servitium à clerico, Ecclesia deferendum, debet esse moraliter continuum. 243. solemnitates contractuum servare tenentur clerici. 261. spoliator clerici vasalli per iudicem Ecclesiasticum cogendus est restituere. 274. & per feudi dominum, si spoliator pariter sit vasallus. ib. sedes Apostolica à nemine iudicari debet. 302. summi etiam Principes forum habent, in quo conveniri possunt. 312. status Imperij omnes immediate sunt Imperio subditi. 313. subdito gravato à Principe qualis concedatur appellatio? 328. Studiosis privilegium fori concessit Fridericus Barbarossa. 329. Scholarium nomen unde? 332. Studiosi conveniuntur coram Rectore Universitatis ob delicta alibi patrata. 342. & contractus alibi celebratos. 341. ab una Academia ad aliam migrantes à quo citari possunt? 345. species nova jurisdictionis prorogari non potest. 381. à summa minore ad maiorem fieri potest prorogatio jurisdictionis. 382. Studiosi possunt iudici non suo de jure prorogare jurisdictionem: non de consuetudine. 392. summi Principis nomine quinam veniant? 444. subdelegatus non potest subdelegare. 447. subdelegatus Pontificis

debet esse in dignitate constitutus. 457. quanta sufficiat. 458. suffraganeus cogi non potest ab Archiepiscopo ad acceptandam delegationem in causa per appellationem ad Archiepiscopum devoluta. 459. subditus conventus ab extraneo, hunc reconvenire potest. 558. substitutus ejusdem conditionis esse debet, cujus est ille, cui substituitur. 575. Sortilegium haereticum sapiens ad forum Ecclesiae pertinet. 621. Scribendi libertas merito constringitur per prohibitionem librorum. 627.

T.

Titulus coloratus valida reddit acta iudicis, qui revera talis non est. 24. Territorium unde dictum. 30. testamenti constitutio est actus jurisdictionis voluntaria. 60. Tribunalia diversa cur instituta? 130. testes recipi nequeunt ante litem contestatam. 142. tributum impositio, actus est jurisdictionis. 238. Titulus solus beneficii sufficit ad effectum immunitatis clericalis. 239. Tertiary Ord. SS. Francisci, & Dominici, non sunt proprie religiosi. 253. gaudent tamen privilegio fori. ib. testamentum valide condunt milites absque consuetis solemnitatibus. 369. Tutor, ac curator pupilli, & minorennis prorogare possunt jurisdictionem. 385. tacitus consensus litigantium circa prorogationem jurisdictionis quomodo inducatur? 394. taciturnitas sola, & patientia non sufficit ad prorogandam jurisdictionem. 405. tutoris datio mandari non potest. 465. transactio super alimentis in testamento relictis mandari non potest. 471. tempus jurisdictionis prorogare possunt delegato partes litigantes. 494.

V.

Voluntaria jurisdictio exerceri potest in alieno territorio. 59. Vicarius Generalis Episcopi potest conferre beneficia Ecclesiastica, etiam in aliena Diocesi existens. 61. usus pallij, archiepiscopalis strictior est, quam Pontificalium. ib. Vagi obligantur legibus omnibus locorum, ad quae perveniunt. 75. Quomodo ubique forum sortiantur. 76. Non possunt absolvi, vel matrimonio jungi à quolibet curato Diocesis, ubi sunt. ib. voluntas sola stabilius habitandi non sufficit ad contrahendum domicilium. 94. Uxor & vidua conveniri debet in loco domicilij maritalis. 105. Via publica delicta à quonam iudice puniantur? 164. vindictio olim instituebatur in loco, ubi res sita erat. 216. uxores clericorum non gaudent privilegio fori. 258. vi directiva clerici obligantur ad aliquas leges civiles. 260. Non coactiva. 263. venditor emptoris iudicem sequi debet. 285. Uxor cujusunque Academici gaudet mariti privilegio fori. 347. uxor & vidua. 348. Vidua pauper gaudet foro privilegiato, etsi a censuram habeat. 356. non autem si impudice vivat. 359. Virgines quoque eodem foro gaudent, si habeant patrem inutilem. 357. Vidua spoliata contra spoliatorem laicum immediate adire potest iudicem Ecclesiasticum in triplici casu. 367. Veterani milites habent immunitatem à muneribus personalibus. 369. voluntaria jurisdictio prorogari potest. 420. in quo casu non possit? 423. quid de jurisdictione sacra dicendum? 424. ad jurisdictionem voluntariam quae pertineant? 420. Victus coram iudice Ecclesiastico non potest appellare ad saecularem. 420. varij modi advocanti causas. 435. voluntaria jurisdictio sacra mandari potest. 471. non item profana. ib. Verba: Notio nec cognitio complectuntur etiam jurisdictionem. 489. Unitas causarum non patitur divisionem actionum. 533. Usura utroque jure prohibita est. 615. Voluntatum ad pias causas executio pertinet iudicem etiam laicum. 626.

F I N I S.

Positiones Juridicæ.

1.

Certum est, non omnem actum lege prohibitum esse simul irritum: tametsi contrarium statui videatur
Reg. 64. Jur. in 6. § L. Non dubium 5. C. de LL.

II.

Certum pariter esse videtur, ad vim legis sufficere promulgationem factam in sola Metropoli: nisi consuetudine aliud alicubi inductum, aut in certis casibus speciali quadam constitutione cautum sit, ut promulgatio fiat in singulis Provinciis aut Diocesibus.

III.

Consuetudini, quæ per actus malos introducta est, vim abroganda Legis etiam Ecclesiasticæ concedimus cum multis contra paucos.

IV.

Injustitiam committit Iudex, si in æquali dubio de jure litigantium rem uni totam adjudicat: aut non totam illi, cujus jus est probabilius, aut si procedit ex notitia injustè parta. Pariter peccat acceptando munera etiam sponte oblata: non tamen tenetur ad restitutionem ante sententiam.

V.

Etsi Nudum Pactum obliget in conscientia, nullo tamen lure, nisi consuetudinario actionem parit.

VI.

Reus juxta allegata § probata nocens non potest à Iudice, cui constat de ejus innocentia condemnari: saltem si agitur de membris § vita. Idque in praxi certum esse judicamus.

VII.

Iuramento facta renuntiatio Sc. Macedoniani § Velleiani obligat, malè nonnullis dissentientibus.

VIII.

Iuramento confirmari actus, quos lex in bonum privatorum irritos fecit, regula erat apud antiquos recepta. Nos cum multis RR. negandum censemus, § solam obligationem ex Religione admittendam: quæ tamen ad hæredes non transit.

IX.

Ad præscriptionem bonam fidem ita requiri existimamus, ut licet non obsit dubium speculativum, obsit tamen practicum.

X.

Nomine Alienationis non comprehendendi repudiationem Legati, Hereditatis §c. sed posse eam fieri absque solemnitate à Rectore Ecclesiæ, sustinemus tanquam probabilius.

XI.

Tametsi Depositarius uti nequeat deposito: quod tamen ex pecunijs depositis lucratur suum facit. Quamquam de lure Bavarico Landrecht tit. 18. art. 1. ac juxta communem DD. etiam de lure communi restitutionem depositi recusare queat, donec sibi solvantur expensæ in illud factæ, huic tamen luri posteriori conformius loqui putamus eos, qui hanc recusationem non concedunt.

XII.

Etsi verum sit, Venditorem non satisfacere solvendo interesse, sed præcisè teneri rem tradere: justo tamen acrior videtur censura Pinelli asserentis, eos, qui contrarium tradunt, improvidè lapsos, eorumque opinionem veritati § publicæ quieti contrariam esse.

XIII.

Probabilius esse judicamus, vendita hereditate jus accrescendi non manere penes venditorem hæredem: sed transire ad emptorem.

XIV.

Contrarias DD. opiniones circa rescissionem Transactionis ob enormem lesionem conciliari posse existimamus, si dicatur, rescindendam esse, quando lesio facta est in spe: secus si facta sit solum in re.

XV.

Donationem ultra 500. solidos, factam ad pias causas, valere absque insinuatione, non minus verum quam pium esse dicimus. Contraria Iustiniani Lex 19. C. de SS. Eccles. recepta non est, nec causa recipiendi erat.

XVI.

Testamentum informe, factum etiam ad causas profanas, valere in foro Conscientiæ cum æquitate tenuit communissima DD. sententia, suffragantibus Legibus § ratione.

XVII.

Asylo sacro recipi reum, qui inimicum incautum per insidias occidit, dubitandum non est.

XVIII.

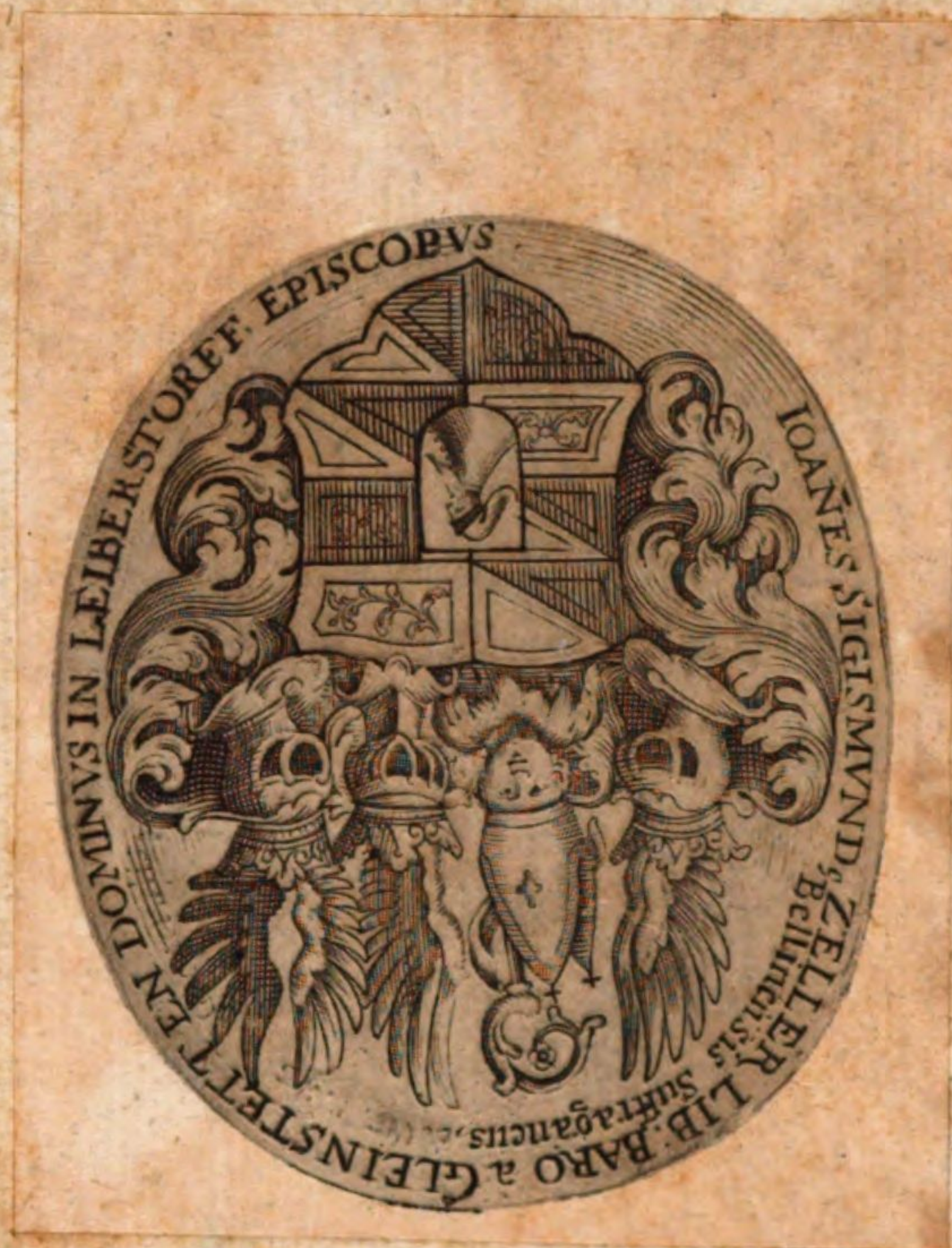
Sicut sponsalia de præsentī irrita sunt, si gravi metu fuerint extorta, ita consequens est, ut idem dicatur de sponsalibus de futuro. Ac idcirco hæc non inducunt impedimentum publicæ Honestatis.

XIX.

Iura, quæ permittunt contractibus apponi pœnam, idem probant de Sponsalibus: cum quoad contractum Sponsalitium nec alia iura, nec ratio repugnent, imò apertè farveant. Unde asserimus, injustè resilientem ad pœnam solvendam § in conscientia obligari, § à Iudice compelli posse.

XX.

Donatio Conjugi facta à Conjuge non confirmatur morte donantis, nisi facta fuerit traditio saltem ficta: non obstante Novellâ 162. c. 1.

Friderich, Melchior, / Lerchenfeld, Johann F. von / Lerchenfeld, Philipp E.
von

Forum competens, quaestionibus ex universo iure selectis illustratum in
Auditorio Canonistarum horis ante et pomeridianis 23. Julij. Anno M.DCC.
VIII

Ingolstadium [1708]

2 Diss. 183

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10632369-2

VD18 14956799-001